LETAS PALMAITIS

BALTŲ KALBŲ GRAMATINĖS SISTEMOS RAIDA

Magistro illustrissimo Vytauto Mažiuli

· *declinatio indoeuropu̯a* ·
· *vocalismus balticus* ·
· *etymologia prussica* ·
· *relationes balto-slavicu̯* ·
· *slavici germanicique filii Protobaltorum* ·

hic liber venerabiliter offertur

Kaunas „Šviesa" 1998

UDK 802/809-5
Pa145

DEVELOPMENT OF THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE BALTIC LANGUAGES: LITHUANIAN, LATVIAN, PRUSSIAN
by **LETAS PALMAITIS**

Autorius nuoširdžiai dėkoja p. Emanueliui Zingeriui už nuolatinį rūpinimąsi šios knygos rengimu bei išleidimu, taip pat reiškia padėką p. Sauliui Šalteniui už kilniaširdžią paramą.
Knyga parengta Vilniaus universiteto Baltų filologijos katedroje ir išleista Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai parėmus

ISBN 5-430-02651-4

Turinys

ĮVADAS

Darbo tikslas ir metodai 7

Pagrindinės sąvokos

Gramatinės kategorijos 9

Valentingumas, instrumentas kaip cirkumstantė, konstrukcijos su predikatiniais aktantais, versija, refleksyvas, rūšis, veikslas, statika–dinamika

Klasė vs. giminė ir akuzatyvas 21

Tarmė vs. kalba 107

I dalis: BALTŲ KALBOS - PASKUTINIOJI INDOEUROPIEČIŲ PROKALBĖS MANIFESTACIJA

Indoeuropiečių prokalbė ir jos sandara

Praindoeuropiečių dialektų neakuzatyvinė tipologija 25

Erdvėje ir laike keliaujančioji minimaliausių inovacijų zona 34

Indoeuropiečių apofonija morfonologijos aspektu

Silabizmas ir **-Ca/-C* kaita 39

**-Ca/-C* kaitos ir vardažodžių tematizacijos atsiradimas 45

Deklinacijos kamienų susidarymas 54

Indoeuropiečių prokalbės baltogermaniškoji pakopa

Ablautas ir veiksmažodžio klasės 60

Konjugacijos kamienų susidarymas 64

Išvados 72

II dalis: BALTŲ VARDAŽODIS

Daiktavardžių deklinacijos raida 75

Lietuvių kalba 104

Latvių kalba 105

Prūsų kalba 108

Įvardžių deklinacijos raida 116

Lietuvių kalba 121

Latvių kalba 130

Prūsų kalba 132

III dalis: BALTŲ VEIKSMAŽODIS

Baltų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija

Bendros pastabos 136

Formaliosios baltų veiksmažodžio klasės (***ā***-kamienas) 138

Lietuvių kalba 140

Latvių kalba 143

Prūsų kalba 146

Baltų kalbų *ā*- ir gretiminių kamienų veiksmažodžio formaliųjų tipų lyginimas 147

Baltų kalbų istorinio ***ā***-kamieno ir gretiminių kamienų veiksmažodžio semantinės klasės 149

Sintagminiai santykiai 151

Lietuvių kalba 155

Latvių kalba 166

Prūsų kalba 171

Neutralizacija ir paradigminiai santykiai 172

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija

Šakninių ***a-*** *ir* ***ia-****kamieno veiksmažodžių formaliosios klasės* 194

Šakninių ***a-*** *ir* ***ia-****kamieno veiksmažodžių semantinės klasės* 198

Atematiniai veiksmažodžiai 209

i-*kamieniai veiksmažodžiai* 212

ā-kamieno veiksmažodžių specifinės reikšmės 215

Baltų veiksmažodžio raida

Baltiškieji preterito-prezentiniai veiksmažodžiai 217

Baltų masdaras ir 3-čiojo asmens problema 227

Atemporalinė tarpinė epocha: laiko/nuosakos paradigmų (šakniniai, ***-ā/-īti*** kamienai) susidarymas 237

Development of the grammatical system of the Baltic languages (Summary) 258

Baltų veiksmažodžių struktūrinis indeksas 260

Santrumpos ir bibliografija 328

Priedas: Seniausiuose lietuvių raštijos paminkluose paliudytos negimininių įvardžių formos ir jų santykinis dažnumas 340

Table of Contents

PREFACE

Goal and Methods 7

Main Concepts

Grammatical Categories 9

Valency, instrumental as a circumstance, constructions with predicative actants, version, reflexivity, voice, aspect, stativity–dynamicity

Class vs. Gender and the Accusative 21

Dialect vs. Language 107

Part I: BALTIC LANGUAGES - THE LAST MANIFESTATION OF COMMON INDOEUROPEAN

Common Indoeuropean and its Grammatical Structure

Non-accusative typology of Common-Indoeuropean dialects 25

In space and time wandering zone of minimum innovations 34

IE Vowel-Gradation Viewed Morphonologically

Syllabicity and the alternation **-Ca/-C* 39

Origin of the alternation **-Ca/-C* and rise of the thematical type of declension 45

Formation of declensional stems 54

The Balto-Germanic Stage of Common Indoeuropean

Vowel-gradation and verb classes 60

Formation of conjugational stems 64

Conclusions 72

Part II: THE BALTIC NOUN

Development of the Nominal Declension 75

Lithuanian 104

Latvian 105

Old Prussian 108

Development of the Pronominal Declension 116

Lithuanian 121

Latvian 130

Old Prussian 132

Part III: THE BALTIC VERB

Semantical Classification of Stems of the Baltic Verb

Common remarks 136

Formal classes of the Baltic verb (***ā***-stems) 138

Lithuanian 140

Latvian 143

Old Prussian 146

Comparison of formal types of stems of the Baltic verb (the *ā*-stems and stems contigous to the *ā*-stems) 147

Semantical classes of stems of the Baltic verb (the *ā*-stems and stems contigous to the *ā*-stems) 149

Syntagmatical relations 151

Lithuanian 155

Latvian 166

Old Prussian 171

Neutralization and paradigmatical relations 172

Classification of verbs of other stems

Formal classes of the ***a-*** *and* ***ia-****stem verbs* 194

Semantical classes of the ***a-*** *and* ***ia-****stem verbs* 198

Athematic verbs 209

The ***i-****stem verbs* 212

Special meanings of the ***ā***-stem verbs 215

Development of the Baltic Verb

Praeterito-presentia in Baltic 217

Baltic masdar and the problem of the 3rd person 227

Intermediate stage of atemporality: formation of tense-and-mood paradigms (the non-suffixal and ***-ā,-īti*** verbs) 237

Development of the grammatical system of the Baltic languages (Summary) 258

Structural Index of Baltic Verbs 260

Abbreviations and Bibliography 328

Annex: Relative frequency of forms of personal pronouns in Old Lithuanian written monuments 340

„Автор нагромождает гипотезы в сложную конструкцию, которая, по его мнению, способна решить все вопросы индо-европейского языкознания"
(Iš A.Desnickajos atsiliepimo)

ĮVADAS

Darbo tikslas ir metodai

Indoeuropeistų dėmesys baltų kalboms beveik toks pat senas, kaip ir pati lyginamoji istorinė indoeuropiečių kalbotyra. Bet paradoksalu yra tai, kad šis dėmesys yra irelevantiškas visoms tiek indoeuropiečių prokalbės, tiek pačios baltų prokalbės koncepcijoms. Atradus „seniausią" indoeuropiečių kalbą – sanskritą – tuoj pat buvo pastebėtas ir lietuvių kalbos (visų pirma – jos linksniavimo fleksijų) panašumas į sanskritą ir padaryta išvada, kad lietuvių kalba nepaprastai archajiška bei paveldėjusi beveik visus indoeuropiečių prokalbės linksnius. Nenoriai „nusižengdamas" Karlio Brugmanno teiginiams, indoeuropeistikos mokslas jau mūsų amžiuje ėmė nedrąsiai pripažinti, 1) kad baltų, taip pat germanų, anatolų tocharų kalbos, pasižyminčios daug paprastesniu veiksmažodžiu, negu sanskritas ar klasikinės kalbos, vargu ar yra „praradusios" pirmykštes „graikosanskritiškąsias" formas – ko gero, jos panašių formų niekad ir neturėjusios; 2) kad pati indoeuropiečių prokalbė iš pat pradžių tebuvo įvairių dialektų kontinuumas. Visu tuo remdamasis, 1970 m. Vytautas Mažiulis parodė, kad garsi septynių (su vokatyvu) linksnių lietuvių kalbos sistema – palyginti vėlyvas rytų baltų naujadaras.

Rodos, čia lietuvių ir baltų kalbų archajiškumui jau būtų turėjęs ateiti galas, nes sugriauta viskas, kuo tas archajiškumas buvo grindžiamas dar nuo Franzo Boppo laikų. Bet įvyko priešingai: baltų kalbų archajiškumas, t.y. artimumas vienokiam ar kitokiam įsivaizduojamam praindoeuropietiškam modeliui, tapo dar įtikinamesnis negu anksčiau. Indoeuropiečių prokalbės integralumą neigiantis jos pradinio dialektinio susiskaidymo šalininkas Wolfgangas Schmidas padaro išvadą, kad baltų kalbų skirtingumas nuo visų kitų indoeuropiečių kalbų visuomet mažesnis, negu bet kurių tų kalbų grupių tarpusavyje, vadinasi, baltiškoji sistema atsidurianti „Indogermanijos" centre ir ją patogu suvokti kaip artimiausią indoeuropiečių prokalbės

modeliui. Veiksmažodžio srityje ima aiškėti jau ne vien tai, kad sudėtinga graikų-sanskrito tipo sistema yra tik kelių indoeuropiečių dialektų inovacija, bet kad ta inovacija yra vienas iš neišvengiamų kelių, kuriais indoeuropiečių dialektai turėjo nueiti pasikeičiant kalbos sandaros tipui iš neakuzatyvinio į akuzatyvinį. Šiame darbe parodyta, kaip „graikosanskritiškieji" bruožai (žinoma, ne be konvergencinės iranėnų įtakos) ėmė rastis jų neturėjusiuose praslavų dialektuose. Su tais pačiais kalbos sandaros kitimo procesais, be abejo, susijęs ne tik baltų ir kai kurių kitų kalbų pasirinktas paprastesnis veiksmažodžio raidos kelias, bet ir deklinacijos raida, kuri, atmetus Vytauto Mažiulio rastuosius naujadarus, pasirodo daug konservatyvesnė, negu graikų-sanskrito tipo raida. Taigi dabar baltų kalbos jau nebe „beveik tokios pat archajiškos kaip sanskritas", bet kur kas archajiškesnės...

Kaip matome, į pirmą planą iškyla baltų kalbotyroje dar beveik neliesta kalbos sandaros tipologijos problematika.

Visi suminėti klausimai daugiau ar mažiau yra gvildenami šiame darbe. Tiksliau sakant, ties jais tik paviršutiniškai ir prabėgom sustota, nes man norėjosi išsakyti savo požiūrį į problemas, kurių kiekviena reikalauja atskiros studijos. Taigi skaitytojui ir negali susidaryti kitoks įspūdis, kaip iš begalės hipotezių sukaltos konstrukcijos. Vis dėlto manau, kad pateikiu skaitytojui ne vien padriką hipotezių krūvą, bet koncepciją arba bent koncepcijos pradmenis. O tariant dar aiškiau, šio darbo tikslas – parodyti kalbos sandaros kitimo implikacijas baltų kalbų gramatinėje raidoje, visų pirma, susidarant gerai žinomiems vardažodžio bei veiksmažodžio kaitybos tipams.

Lietuvių kalbotyroje V. Mažiulis buvo pirmasis, kuris susiejo gramatinę rekonstrukciją su kalbos sandaros kitimu (BS, 79 t.). Greit po to pasirodė ir pirmieji mano straipsniai šia tema. Nuo to laiko užsienyje parašyta ir kitų autorių darbų, kuriuose kalbama apie neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės sandarą ir net bandoma kurti su tuo susijusias hipotezes baltistikos srityje. Deja, su šiais autoriais nenoriu polemizuoti dėl tokių priežasčių: a) jų požiūris į neakuzatyvinę kalbos sandarą dažniausia paremtas ne visuomet adekvačiai suvokta tema (arba neįžiūrima skirtumo tarp ergatyvumo ir vad. „aktyvumo", arba painiojamasi aktyvumo implikacijose, dažnai net suplakant „aktyvines" sakinio konstrukcijas su elementariomis pasyvinėmis), b) minėdami neakuzatyvines kalbas, šie autoriai pateikia

neindoeuropietiškus pavyzdžius kartais net su akivaizdžiomis klaidomis, liudijančiomis nekompetenciją ir mechanišką naudojimąsi kitų autorių aprašymais, c) kai kada ignoruojami kalbų tipologijos dėsningumai ir kuriama logikai prieštaraujanti terminologija [pvz. „prokalbėje nebuvo tranzityvinių veiksmažodžių, bet *visi veiksmažodžiai buvo intranzityviniai* (!)"]. Šis mokslo visuomenei siūlomas darbas jau yra labai perkrautas įvairiausių sričių medžiaga, todėl vargu ar buvo prasminga jį dar daugiau išpūsti abejotino reikalingumo polemika. Juk tyrinėjimai, su kuriais tektų polemizuoti, nepateikia naujų faktų ir, panašiai kaip ir ši knyga, yra vien tik interpretacinio pobūdžio. O skaitytojui kažin ar būtų įdomu gaišti laiką kelioms to paties reiškinio interpretacijoms.

Reikia apgailestauti, kad nuo 1970 m. Lietuvoje nepasirodė nė vieno kapitalinio darbo, kuris panaudotų kalbos sandaros kitimo idėjas baltų kalbų rekonstrukcijoms. Todėl laikau savo pareiga šioje knygoje priminti ir kertines V. Mažiulio mintis, jas kur ne kur papildydamas ar patikslindamas.

Šis darbas atliktas naudojant elementarius deskriptyvinės gramatikos metodus, vidinės rekonstrukcijos metodą bei pasiremiant Georgijaus Klimovo kontensyvinės kalbų tipologijos teorija.

Pagrindinės sąvokos

Skirtingas tų pačių terminų suvokimas ir vartojimas gali būti dažno nesusipratimo priežastimi. Kurių ne kurių šiame darbe vartojamų terminų turinys yra sugriežtintas. Yra įvesta ir baltų kalbotyroje neįprastų terminų, atitinkančių palyginti neseniai iškeltas sąvokas, kurias įvairūs autoriai traktuoja skirtingai. Todėl būtina visų pirma padaryti knygoje vartojamų kategorinių sąvokų apžvalgą.

Gramatinė kategorija

Esu pasirinkęs S. Kacnelsono požiūrį į gramatinę semantiką, pagal kurį gramatinė reikšmė gali būti perteikta ne tik fleksine žodžio forma, bet ir nefleksine (pvz., kinų kalboje su jos leksine morfologija), t.y. tam tikros klasės žodžiu ar žodžių junginiu (Kacnelson 1986, 107 t., 145 t., 152 t.). Neformaliosios morfologijos

egzistavimas byloja, kad gramatinė kategorija gali būti suvokiama ne vien tik kaip kaitybinė (žodžio formų klasės sudaryta), bet ir kaip klasifikacinė nekaitybinė (pačių žodžių klasės sudaryta) (Paulauskienė 1979). Antai lietuvių kalbos veikslas tik gana retais atvejais realizuojamas formaliomis opozicijomis, bet dažniausia – žodžių daryba, neretai ir kontekstu. Kinų kalbos linksnis realizuojamas pagalbiniais veiksmažodžiais, kurie kitokiame kontekste nėra pagalbiniai. Vadinasi, morfologinės kategorijos gali būti neformalios, t.y. nekaitybinės klasifikacinės.

Nagrinėjami terminai yra susiję su gramatinėmis veiksmažodžio kategorijomis, nes būtent veiksmažodžio tyrinėjimas pareikalavo sukonkretinti terminų vartojimą. Skirtingą veiksmažodžio turinį lemiančius veiksmą, vyksmą ir būseną taksonominiais sumetimais vadinu sintaksėje vartojamu situacijos terminu.

Šioje knygoje pateikiama veiksmažodžio interpretacija yra susijusi su patikslintomis versijos bei tranzityvumo kategorijų sąvokomis, bet pastaroji suprantama kaip valentingumo kategorijos implikacija, o valentingumas, refleksyvas ir rūšis – kaip versijos implikacija.

Valentingumo sąvoka labai plati, net vien tik sintaksinio valentingumo, į kurį čia tik ir teatsižvelgta. Bet kadangi šiam darbui svarbiausia – situacijos nukreiptumo esmė, t.y. ar pastarasis implikuoja tik tiesioginį papildinį, ar dar ir netiesioginį (turiu galvoje instrumento reiškimą bei konstrukcijas su predikatiniais aktantais), tai šiai problemai spręsti užteko klasikinio „tesnieriško" valentingumo su jo predikato, aktantų ir cirkumstančių sąvokomis (Tesnier 1953). Reikalas atskirti cirkumstantes nuo aktantų rodo, kad aktantas neturi būti siejamas su aplinkybe (su lokacija plačiąja prasme), įskaitant instrumentą. Perlmutterio ir Postalo reliacinė gramatika skiria tris elementariausius aktantus – veiksnį, tiesioginį papildinį ir netiesioginį papildinį, o santykius, reiškiančius instrumentą, lokatyvą, benefaktyvą (benefaktyvas suprantamas plačiau, negu elementarus netiesioginis aktantas, t.y. negu datyvu reiškiamas adresatas) laiko ne bendrais, bet konkrečiais, ir vadina nukreiptiniais (plg. Johnson 1977), kitaip tariant – aplink(yb)iniais. Čia pasirenku tokį anglų kalbos žodžio *oblique* vertimą, kuris atitinka lotynišką etimoną 'nukreiptas, aplinkinis'

(anglų kalbos terminą *indirect object* įprastą versti *'netiesioginis papildinys'*, tačiau šitaip verčiama ir *oblique object*). Tie reliacinės gramatikos 'nukreiptiniai santykiai', matyt, yra tas pats, kaip V. Ambrazo 'šalutiniai papildiniai'. Anot A.Kibriko (Kibrik 1979, plg. Geniušienė 1983), branduolinio sakinio nariams būdingų subjekto, (tiesioginio) objekto ir datyvo hipervaidmenų (paprastai – *kas ką kam*) užtenka, realizuojant diatezes su valentingumo (recesiniais) pakitimais. Kadangi tie patys valentingumo pakitimai įmanomi tiek su instrumentą reiškiančiu sakinio komponentu, tiek be jo, plg. *Jonas piešia namą sesutei, Jānis zīmē māju māsiņai* (±*rašalu, ar tinti*) → recesija: *namas piešiamas sesutei, māja tiek zīmēta māsiņai* (±*rašalu, ar tinti*), tai sakinio sudėtyje instrumentą reiškiantis žodis (±*rašalu, ar tinti*) laikytinas būdo aplinkybe (cirkumstante), lygiaverte lokalinei *ant stalo, uz galda, pas tėvelį, pie tētiņa* t.t. Todėl, skirtingai nuo ГЛЯ 419, **instrumentą** laikau adverbialinių santykių reiškėju ir nepriskiriu netiesioginiam papildiniui.

A. Drukteinis (1981) pažymi, kad „instrumento priskyrimas objektinėms reikšmėms argumentuojamas tuo, kad tam tikro veiksmo poreikis objektui negalimas be įrankio. Tačiau instrumentinė reikšmė gali charakterizuoti veiksmą ir savarankiškai, be tiesiogiai veikiamo objekto (plg. *Pasilikusieji mojo jiems skrybėlėmis; Aš dažnai važiuoju traukiniu*). Minėtas argumentas susijęs tik su kai kuriais veiksmažodžiais ir negali būti taikomas visai instrumentų reikšmei. Be to, instrumentas nėra artimesnis objektui ir tais atvejais, kai jis būtinas; jis yra lyg tarpininkas tarp veikėjo veiksmo ir veikiamo daikto. Instrumentinė reikšmė pasako, ne tik kokiu įrankiu, priemone atliekamas veiksmas, bet ir koks to veiksmo atlikimo būdas (plg. Apresian 1974). Dėl to jau seniai bandoma atriboti instrumentinę reikšmę nuo objektinės ir priskirti ją būdo aplinkybei arba laikyti ją savarankiška kategorija. Laikant veiksmo, proceso kryptingumą vienu iš pagrindinių objektinių santykių požymiu, instrumentinė reikšmė turi likti už objekto ribų".

Tad tiesioginiu papildiniu laikau tiesioginį objektą reiškiantį antrąjį aktantą, o netiesioginiu – netiesioginio objekto datyvinį adresatą, reiškiantį trečiąjį aktantą (benefaktyvą siaurąja prasme). Veiksnys, tiesioginis ir netiesioginis papildiniai ir rodo sintaksinį veiksmažodžio valentingumą. Įdomu, kad daugelyje kalbų sintaksinis valentingumas ir turi būtent tokią formalią reprezentaciją morfologijos

lygmenyje. Taip yra baskų, abchazų, abazų, adigų, kartų (gruzinų) kalbose. Antai pastarojoje trivalenčiai ir bivalenčiai veiksmažodžiai turi netiesioginio papildinio eksponentą pačioje formoje (bivalenčiai – būdami tranzityviniai), o dėl to labai ryškiai skiriasi bivalentės (t.y. dviejų valentingumo laipsnių arba dviejų realizuotų iš potencialiai trijų valentingumo laipsnių) ir trivalentės tranzityvinio veiksmažodžio formos: გოგი ხატავ-ს სახლ-ს *gogi xaṭav-s saxl-s* 'Gogis pieš*ia* nam*ą*', ხატავს – bivalentė forma; გოგი უ-ხატავ-ს სახლ-ს მარინე-ს 'Gogis *jai*-pieš*ia* nam*ą* Marin*ei*', უხატავს – trivalentė forma. Viena baltų kalbų trivalenčio veiksmažodžio forma atitinka kartvelų kalbų veiksmažodžio trivalentes ir bivalentes formas, bet viena baltų bivalenčio veiksmažodžio forma atitinka vieną kartvelų bivalenčio veiksmažodžio formą, kadangi pastarasis ir negali turėti trivalentės formos – plg. pvz. verba habendi et sentiendi atveju: *Jurgis myli brolį* = kartų გოგი-ს უ-ყვარ-ს ძმა 'Gogi*ui jam*-myl*i*(, *-mas, -si, miela*) brolis'.

Trivalenčiai veiksmažodžiai visada **tranzityviniai**, t.y. vienas jų aktantų (esamų ar dėl konteksto nerealizuotų) būtinai tiesioginis papildinys, plg. žodį *namą* sakinyje *Jonas piešia sesutei namą*. Bivalenčiai (nerecesyviniai) veiksmažodžiai būna tranzityviniai tik tais atvejais, kai jų reiškiama situacija neatgręžta į pirmąjį aktantą (veiksnį). Plg. sakinius *Jurgis myli brolį* – situacija nukreipta nuo pirmojo aktanto į antrąjį (tiesioginį papildinį), bet *Jurgis ilgisi tėvo* – refleksyvas atgręžia situaciją į pirmąjį aktantą (veiksnį). Pirmuoju atveju veiksmažodis tranzityvinis, antruoju – intranzityvinis. Tačiau nors antruoju atveju (*Jurgis ilgisi tėvo*) veiksmažodis ir negali turėti tiesioginio papildinio (jei refleksyvas konversinis, tai refleksyvizacija visuomet susijusi su valentingumo recesija; *ilgėtis* – nekonversinis refleksyvas, kuris kaip ir bet koks refleksyvas negali turėti visų trijų aktantų), jis turi netiesioginį papildinį (šiuo atveju – nebenefaktyvinį). Ne kiekvienas tranzityvinis veiksmažodis gali būti bivalentis, plg. monovalenčius lie. *siaučia (audra)*, la. *trako (vētra)*.

Pastarieji bei nulinio valentingumo (*lyja, līst*) veiksmažodžiai visada tranzityviniai. Vadinasi, tranzityvumas priklauso nuo valentingumo ir yra sintaksinė valentingumo raiška.

> Tranzityvumas–intranzityvumas kaip esantis žemesniame taksonomijos lygmenyje yra subkategorija platesnės valentingumo kategorijos ribose (plg. Paulauskienė 1979).

Veiksmažodžiai, sudarantys **konstrukcijas su predikatiniais aktantais**, vadinasi, pasižymintys nuo savęs priklausančia kita veiksmažodine forma, šiame darbe laikomi bivalenčiais: *ketina (daryti), pradeda (daryti)*. Šie veiksmažodžiai laikomi tranzityviniais tuo atveju, jei įmanoma transpozicija su tiesioginiu papildiniu, pvz. *pradeda dirbti → pradeda darbą, pradeda verkti → pradeda verksmą* (plg. ТКПА). Jeigu priklausomoji forma atitinka netiesioginį papildinį (*ketina dirbti ≠ ketina darbą* užtat = *vengia atsakyti* = *vengia atsakymo*), jie laikomi intranzityviniais.

Labai universali veiksmažodžio kategorija yra **versija**. Kaip matyti iš paties termino (lo. *verto*), ji yra susijusi su minėtu situacijos atgręžiamumu. Versija pastebėta palyginti neseniai, pirmiausia tose kalbose, kur ji turi formalią reprezentaciją – kartvelų (Šanidze 1926), vėliau – ir Šiaurės Kaukazo kalbose. Į bendrosios kalbotyros plotmę šią kategoriją iškėlė M. Mačavariani (1980) 1975 m. spalio 21–23 d. Leningrado konferencijoje „Diatezės ir rūšis".

> Versija yra gramatinė kategorija, reguliuojanti situacijos nukreiptumą nuo arba į pirmąjį aktantą ir tuo būdu pakeičianti sintaksinį veiksmažodžio valentingumą.

Versijos veikimą lemia komunikanto požiūris. Komunikantas yra bendroji kalbėtojo sąvoka, aprėpianti nuolat vaidmenimis besikeičiančius 1-ąjį ir 2-ąjį veiksmažodžio asmenis (plg. Benveniste 1946). Versijai veikiant, 3-asis asmuo pakartoja 1-ojo ir 2-ojo asmenų santykius (Mačavariani 1980).

Versijos universalumui parodyti tinka pavyzdžiai iš lietuvių, graikų, kartų (gruzinų), latvių ir vokiečių kalbų (tokia tvarka paryškina pirmiausia versijos sintetinę reprezentaciją lietuvių, graikų ir kartų kalbose bei analogijas tarp dviejų pastarųjų, o antra – jos analitinę reprezentaciją latvių ir vokiečių kalbose).

Pagal santykį su aktantais situacija gali būti neutrali, ekstraversinė ir introversinė. Kartų kalboje tatai reiškiama formaliais rodikliais versionizatoriais:

(-)*a*- – neutralusis (vartojamas ir ekstraversijai žymėti),
(-)*u*- – ekstraversinis,
(-)*e*- – dažnai ekstraversinis su intranzityviniais veiksmažodžiais,
(-)*i*- – introversinis.

Padėtyje (-) būna asmens formanto, kuris savo ruožtu arba ekstraversinis, kaip 1 pers. *(-)v-*, 2 pers. *(-)h/s-*, arba introversinis, kaip 1 pers.sg. *(-)m-*, pl. *(-)gv-*, 2 pers. *(-)g-*, ir prieš kurį padėtyje *(-)* gali eiti preverbas (3-ojo asmens rodiklis yra ekstraversinis *-s*; 3-ojo asmens introversinis rodiklis neįmanomas).

Ekstraversinė yra situacija, nukreipta nuo I aktanto (veiksnio):

1) lietuvių: *darbininkas*^{I} *stato namą*^{II}

2) graikų: ὁ ἐργάτης^{I} οἰκοδομεῖ τὸν οἶκον^{II}

3) kartų: მუშა^{I} აშენებს სახლს^{II} *muša*^{I} *a-šeneb-s saxls*^{II}

4) latvių: *strādnieks*^{I} *ceļ māju*^{II}

5) vokiečių: *der Arbeiter*^{I} *baut das Haus*^{II}

Situacija, atkreipta į I aktantą, yra introversinė. Tai arba pasyvas, arba refleksyvas, kurių funkcijas gali integruoti medijas:

1) *namas*^{I} *statomas, esu prausiamas* (pasyvas),
prausiuosi (subjektinis refleksyvas),
prausiuosi veidą^{II}, *kaimynasI statosi namą*^{II} (datyvinis refleksyvas – Geniušienė 1983)

2) ὁ οἶκος^{I} οἰκοδομεῖται, νίζομαι (medijas),
νίζομαι (medijas),
νίζομαι τὸ πρόσωπον^{II}, ὁ γείτων*I* οἰκοδομεῖται τὸν οἶκον^{II} (medijas),

3) სახლი^{I} შენდება *saxli*^{I} *šendeba*, ვიბანები *v-i-banebi* (pasyvinis refleksyvas)
ვიბანები *v-i-banebi* (pasyvinis refleksyvas),
ვიბანებ სახეს^{II} *v-i-baneb saxes*^{II}, მეზობელი^{I} იშენებს სახლს^{II} *mezobeli i-šeneb-s saxls*^{II} (datyvinis refleksyvas – Mačavariani 1980),

4) *māja*^{I} *tiek celta, tieku mazgāts* (pasyvas),
mazgājos (refleksyvas),
mazgāju (sev) seju^{II}, *kaimiņš*^{I} *ceļ sev māju*^{II} (formalus nerefleksyvinis aktyvas, tačiau su refleksyviniu įvardžiu),

5) *das Haus*^{I} *wird gebaut, ich*^{I} *werde gewaschen* (pasyvas),
ich^{I} *wäsche mich* (refleksyvas),
ich^{I} *wäsche mir das Gesicht*^{II}, *der Nachbar*^{I} *baut das Haus*^{II} *für sich* (formalus nerefleksyvinis aktyvas su refleksyviai vartojamu asmeniniu įvardžiu arba prielinksnine konstrukcija su refleksyviniu įvardžiu).

Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, introversinė situacija yra refleksyvinė, kai I aktantas sutampa arba su II aktantu (tiesioginiu papildiniu), arba su III aktantu (netiesioginiu papildiniu).

I aktantas sutampa su II aktantu (pvz. *aš↔save*):

1) *prausiuosi*

2) νίζομαι

3) ვიბანები *v-i-banebi*

4) *mazgājos*

5) *ichI wäsche mich*

I aktantas sutampa su III aktantu (pvz. *aš↔sau*):

1) *prausiuosi veidą, kaimynas statosi namą*

2) νίζομαι τὸ πρόσωπον, ὁ γείτων οἰκοδομεῖται τὸν οἶκον

3) ვიბანებ სახეს, მეზობელი იშენებს სახლს
v-i-baneb saxes, mezobeli i-šeneb-s saxls

Nėra refleksyvinė, pvz., pasyvinė introversinė situacija:

1) *namas statomas, esu prausiamas*

2) ὁ οἶκος οἰκοδομεῖται, νίζομαι (ἀπὸ...)

3) სახლი შენდება, ვიბანები (...-ის მიერ) *saxli šendeba, v-i-banebi* (*...-is mier*)

4) *māja tiek celta, tieku mazgāts*

5) *das Haus wird gebaut, ich werde gewaschen*

Kaip matyti iš pateiktų formų, graikų medijas atstovauja visoms introversinėms situacijoms, o lietuvių kalbos sangrąža – tik refleksyvinei (datyvinei ir nedatyvinei) introversijai. Kartų formos įkūnija vidurio variantą: nors introversinis refleksyvas ir gali perteikti pasyvą kaip graikų medijas, tačiau pati forma įvairuoja, plg. ვიბანები *v-i-banebi* 'esu prausiamas, prausiuosi', bet ვიბანებ *v-i-baneb* 'prausiuosi (veidą)'. Vis dėlto visišką tapatumą graikų kalbai demonstruoja kita kartvelų kalba – svanų. Joje refleksyvas, kaip ir graikų medijas, sutampa su pasyvu: *mindwer i-qni* 'laukas aria*mas*' = *eǯa i-qni mindwer-s* 'jis aria*si* lauk*ą*'.

Slavų pasyvas naudojasi refleksyvine forma. Refleksyvas daugumoje slavų kalbų nėra datyvinis, tik čekų kalboje pasyvinė ir datyvinė refleksyvo funkcijos sutampa panašiai kaip svanų kalboje, plg. *kniha koupi se* 'knyga perkama' ir *koupim si knihu* 'perkuosi knygą'.

Tiesa, akuzatyvinė (*se*) ir datyvinė (*si*) sangrąžos formos skiriasi. Įdomu, kad dėl rusų kalbos įtakos „svaniškas" variantas prasibrauna į šnekamąją lietuvių kalbą: *parduotuvė užsidarė / durys užsidarė, Morta užsidarė duris.*

> Versiniai pakitimai implikuoja papildinių atsiradimą–išnykimą, t.y. sintaksinio valentingumo pakitimus.

Situacijos nukreiptumą, savo ruožtu, išreiškia ir patys veiksmažodžio asmenys. Skirtingai nuo tų neindoeuropiečių kalbų, kuriose į veiksmažodžio formą yra įtraukti ne vien I, bet ir II bei III aktantų rodikliai, o veiksmažodžio asmens formantai gali perteikti skirtingus versinius nukreiptumus, indoeuropiečių veiksmažodžio asmens formantai (įprastų monopersoninių formų atveju, žr. toliau) rodo tik ekstraversinį nukreiptumą.

Veiksmažodžio versinės orientacijos (pvz., ekstraversinės) sutapimas su asmens orientacija (indoeuropiečių ekstraversine) automatiškai laiduoja mažiausiai du realizuojamus valentingumo laipsnius arba padidina realizuojamąjį valentingumą iki trijų laipsnių. Pirmuoju atveju versija sukuria II aktantą, antruoju – III aktantą:

1) *namas*^{I} ^{1}*statomas* (1 laipsnis) → *darbininkas*^{I} ^{1}*stato*^{2} *namą*^{II} (2 laipsniai) → *darbininkas*^{I} *1stato*^{2,3} *namą*^{II} *kaimynui*^{III} (3 laipsniai)

2) ὁ οἶκος^{I} ^{1}οἰκοδομεῖται (1 laipsnis) → ὁ ἐργάτης^{I} ^{1}οἰκοδομεῖ^{2} τὸν οἶκον^{II} (2 laipsniai) → ὁ ἐργάτης^{I} ^{1}οἰκοδομεῖ^{2,3} τὸν οἶκον^{II} τῷ γείτονι^{III} (3 laipsniai)

3) სახლი^{I} ^{1}შენდება *saxli*^{I} ^{1}*šendeba* (1 laipsnis) → მუშა^{I} ^{1}აშენებს^{2} სახლს^{II} *muša*^{I} *a*^{2}*-šeneb-s*^{1} *saxls*^{II} (2 laipsniai) → მუშა^{I} ^{1}უშენებს^{2,3} სახლს^{II} მეზობელს^{III} *muša*^{I} *u*^{2,3}*-šeneb-s*^{1} *saxls*^{II} *mezobels*^{III} (3 laipsniai)

4) *māja*^{I} ^{1}*tiek celta* (1 laipsnis) → *strādnieks*^{I} ^{1}*ceļ*^{2} *māju*^{II} (2 laipsniai) → *strādnieks*^{I} ^{1}*ceļ*^{2,3} *māju*^{II} *kaimiņam*^{III} (3 laipsniai)

5) *das Haus*^{I} ^{1}*wird gebaut* (1 laipsnis) → *der Arbeiter*^{I} ^{1}*baut*^{2} *das Haus*^{II} (2 laipsniai) → *der Arbeiter*^{I} ^{1}*baut*^{2,3} *das Haus*^{II} *dem Nachbar*^{III} (3 laipsniai)

Jei veiksmažodžio versinė orientacija (pvz. introversinė) priešinga asmens orientacijai (indoeuropiečių ekstraversinei), valentingumas sumažėja vienu realizuojamu laipsniu ir atitinkamai eliminuojamas II arba III aktantas (vietoj trijų lieka vienas arba du realizuoti

valentingumo laipsniai, t.y. 1,2,3→1, 1,2,3→1,2), arba I aktantas (1,2→1).

Versija eliminuoja II, o su juo ir III aktantą (1,2,3→1):

1) *prausiu*^{1,3,2} *vaikui*^{III} *veidą*^{II} (3 laipsniai) → *prausiuosi*^{1} (1 laipsnis)

2) νίζω^{1,3,2} τὸ πρόσωπον^{II} τῷ παιδίῳ^{III} (3 laipsniai) → νίζομαι^{1} (1 laipsnis)

3) ვუბანებ^{1,2,3} სახეს^{II} ბავშვს^{III} *v1-u3-baneb*^{2} *saxes*^{III} *bavšvs*^{II} (3 laipsniai) → ვიბანები^{I} *v*^{I}*-i*^{I}*-banebi* (1 laipsnis)

4) *mazgāju*^{1,3,2} *bērnam*^{III} *seju*^{II} (3 laipsniai) → *mazgājos*^{1} (1 laipsnis)

5) *ich*^{I} ^{1}*wäsche*^{3,2} *dem Kind*^{III} *das Gesicht*^{II} (3 laipsniai) → *ich*^{I} ^{1}*wäsche mich* (1 laipsnis)

Versija eliminuoja III aktantą (1,2,3→1,2):

1) *prausiu*^{1,3,2} *vaikui*^{III} *veidą*^{II} (3 laipsniai) → *prausiuosi*^{1,2} *veidą*^{II} (2 laipsniai)

2) νίζω^{1,3,2} τὸ πρόσωπον^{II} τῷ παιδίῳ^{III} (3 laipsniai) → νίζομαι^{1,2} τὸ πρόσωπον^{II} (2 laipsniai)

3) ვუბანებ^{1,2,3} სახეს^{II} ბავშვს^{III} *v*^{1}*-u*^{3}*-baneb*^{2} *saxes*^{II} *bavšvs*^{III} (3 laipsniai) → ვიბანებ^{1,2} სახეს^{II} *v*^{1}*-i*^{1}*-baneb*^{2} *saxes*^{II} (2 laipsniai)

4) *mazgāju*^{1,3,2} *bērnam*^{III} *seju*^{II} (3 laipsniai) → *mazgāju*^{1,2} *sev seju*^{II} (2 laipsniai)

5) *ich*^{I} ^{1}*wäsche*^{3,2} *dem Kind*^{III} *das Gesicht*^{II} (3 laipsniai) → *ich*^{I} ^{1}*wäsche*^{2} *mir das Gesicht*^{II} (2 laipsniai).

Versija eliminuoja I aktantą (1,2→1):

1) ^{1}*prausiu*^{2} *vaiką*^{II} (2 laipsniai) → *vaikas*^{I} ^{1}*prausiamas* (1 laipsnis),

darbininkas^{I} ^{1}*stato*^{2} *namą*^{II} (2 laipsniai) → *namas*^{I} ^{1}*statomas* (1 laipsnis)

2) ^{1}νίζω^{2} τὸ παιδίον^{II} (2 laipsniai) → τὸ παιδίον^{I} ^{1}νίζεται (ἀπ᾽ ἐμοῦ) (1 laipsnis),

ὁ ἐργάτης^{I} ^{1}οἰκοδομεῖ^{2} τὸν οἶκον^{II} (2 laipsniai) → ὁ οἶκος^{I} ^{1}οἰκοδομεῖται (1 laipsnis),

3) ^{1}ვაბანებ^{2} ბავშვს^{II} *v*^{1}*-a*^{2}*-baneb bavšvs*^{II} (2 laipsniai) → ბავშვი^{I} ^{1}იბანება (ჩემს მიერ) *bavšvi*^{I} *i*^{1}*-baneba* (*čems mier*) (1 laipsnis),

მუშა^{I} ^{1}აშენებს^{2} სახლს^{II} *muša*^{I} *a*^{2}*-šeneb-s*^{1} *saxls*^{II} (2 laipsniai) → სახლი*I* ^{1}შენდება *saxli*^{I} ^{1}*šendeba* (1 laipsnis)

4) ^{1}*mazgāju*^{2} *bērnu*^{II} (2 laipsniai) → *bērns*^{I} ^{1}*tiek mazgāts* (1 laipsnis),

strādnieks^{I} ^{1}*ceļ*^{2} *māju*^{II} (2 laipsniai) → *māja*^{I} ^{1}*tiek celta* (1 laipsnis)

5) *ich*^{I} ^{1}*wasche*^{2} *das Kind*^{II} (2 laipsniai) → *das Kind*^{I} ^{1}*wird gewaschen* (1 laipsnis),

der Arbeiter^{I} ^{1}*baut*^{2} *das Haus*^{II} (2 laipsniai) → *das Haus*^{I} ^{1}*wird gebaut* (1 laipsnis)

Nesunku pastebėti, kad, versijai eliminuojant II ar III aktantą, įvyksta **refleksyvizacija** (situacija sugrįžta į išeities tašką), o versijai eliminuojant I aktantą – pasyvinė konversija, kuri yra **rūšies** kaip tranzityvinės situacijos transformacijos diferencinis požymis (Geniušienė 1972).

> Vadinasi, refleksyvas ir rūšis tėra tik subkategorijos versijos kategorijos ribose (Mačavariani 1980).

Dabar darosi aišku, kodėl refleksyvas būna vartojamas pasyvui reikšti: abiem atvejais introvertizacija sumažina sintaksinį vaiksmažodžio valentingumą iki vieno laipsnio. Šitoks pasyvinis refleksyvas ir yra graikų bei arijų medijas, slavų sangrąža. Refleksyvas įsitraukia į rūšies diatezę tik konversijos atveju, plg. le. *gospodarz myje auto* → *gospodarz myje się: auto myje się przez gospodarza* (slaviškas atmanepadam). Graikų kalbos mediją laiko refleksyvu ir J. Perelmuteris (1984), kuris, nenagrinėdamas versijos mechanizmo, vis dėlto negalėjo įžiūrėti refleksyvizacijos ir konversijos esmės. Pirmasis graikų mediją sugretino su kartvelų introversija (tradiciškai – „subjektine versija") A. Šanidzė (Šanidze 1926). Todėl tai, kad V. Martynovas (1982) laiko refleksyvumą pasyvo kategorijos (!) formalizavimo rezultatu, reikia laikyti žingsniu atgal. Mat tai ne tik slaviškos medžiagos poveikio, bet ir mano šioje knygoje ne kartą minimo indoeuropocentrizmo pasekmė.

Kadangi baltiškas refleksyvas neišvystė sau pasyvinės reikšmės (atmetant lie. *Paskubėk, užsidarys parduotuvė!* tipo naujoviškas kalkes), tai ir tradicinis medijo terminas jam netinka. Šia prasme reikia pritarti A. Paulauskienei (1979, 84), kad lietuvių kalboje nesama medijo. Žinoma, tai netrukdo tam tikrais atvejais kalbėti apie medialinę leksinę reišmę (plg. lie. *juokiasi–verkia* / *skauda*).

Jei tad refleksyvas senesnis už rūšį ir abudu yra versijos lemiami, belieka pripažinti, kad versija lemia ir kauzacijos–dekauzacijos mechanizmą:

Jurgis [1]šoka (introversija) → *Morta [1]šokdina[2] Jurgį* (ekstraversija)

Versijai padidinus sintaksinį veiksmažodžio valentingumą vienu laipsniu (1→1,2), įvyko kauzacija. Priešingas procesas (1,2→1) vyksta dekauzacijos atveju.

Baigiant pasakoti apie versiją, bereikia pridurti, kad baltų kalbose tai morfosintaksinė kategorija.

Dar viena gramatinė kategorija, su kuria gali būti susijęs (o polipersoninio veiksmažodžio kalbose – būtinai yra susijęs) veiksmažodžio sintaksinis valentingumas, – **asmuo**.

Asmens kategoriją sudaro sistema formų, supriešintų pagal situacijos santykį su komunikantu (Žulys 1974). Komunikantą žyminčios 1-ojo ir 2-ojo asmenų formos sudaro priešpriešą jo nežyminčiai 3-ojo asmens formai. Įprasta sakyti, kad „žemesnėje skirstymo pakopoje esanti 1-ojo asmens priešprieša 2-ajam asmeniui" (Ambrazas 1984). Vis dėlto reikia pripažinti, kad ir 1-asis, ir 2-asis asmuo yra tas pats komunikantas, kurio šios abidvi rolės (1-ojo bei 2-ojo asmenų) yra papildomojoje distribucijoje: tai „pirmojo asmens nėra", tai „antrojo asmens nėra" (tame pačiame sakinyje negali būti dviejų I aktantų, susijusių su 1-uoju ir su 2-uoju asmeniu, negali būti dviejų veiksnių „aš" ir „tu" vienu metu, negali būti nei *Aš matau matai*, nei *Tu matau matai*, tad apie kokią „priešpriešą" galima kalbėti?). „Priešprieša" *aš* : *tau, tave* arba *tu* : *man, mane* yra tariama, nes bet kuriuo atveju, kai 1-asis ar 2-asis asmuo nėra I aktantas, jis yra II arba III aktantas ir tuo nesiskiria nuo 3-ojo asmens, vadinas, tuo atveju jo priešprieša 3-ajam asmeniui neutralizuojama ir jis nebėra komunikantas (kompiuterininkai sakytų „disabled"). Yra tik komunikanto : nekomunikanto priešprieša, tokia ji yra ir *aš* : *tau, tave* arba *tu* : *man, mane* atveju, jokios „žemesnio skirstymo pakopos" čia nematau.

Kalbose, kuriose situacijos santykis su komunikantais reiškiamas juos nurodančiais formantais (ir jų nenurodančia nuline galūne), asmens kategorija laikytina morfosintaksine, t.y. gramatine kaitybine. Tokia tad ši kategorija ir baltų kalbose.

Indoeuropiečių kalbose formalus veiksmažodžio asmens reiškimas paprastai nėra susijęs su veiksmažodžio valentingumu, t.y.

daugumoje indoeuropiečių kalbų veiksmažodis visuomet vienasmenis (monopersoninis), jo formos išreiškia tik vieną kurį asmenį. Kitaip esti tik keltų ir daugelyje romanų kalbų, kur (enklitinį įvardį laikant netiesioginio asmens formantu) pasitaiko dviasmenių formų, plg. ispanų *danos* (2 vns.subj.–1 dgs.neties.obj.) ʻduok mumsʼ, sen.sl. *молѭ ти с*– ʻmeldžiuosi tauʼ.

Labiau už asmenį šiam darbui svarbi **veikslo** sąvoka. Seniai pastebėta, kad lietuvių kalbos veikslas neturi morfologinės raiškos (G i r d e n i s – Ž u l y s 1973). Vadinas, tai klasifikacinė nekaitybinė leksinė-gramatinė kategorija. Iš tikrųjų lietuvių kalbos veikslas gana retais atvejais realizuojamas formaliomis opozicijomis, kaip *darýti* : *padarýti* su priešdėliu *pa*-. Labai dažnai veikslas pasirodo tik eigos, pvz., *apgailestáuti*, arba tik įvykio, pvz., vienkartiniai, kaip *išsigą̃sti*, o kartais arba priklauso nuo darybiškai skirtingų leksemų, plg. skirtingų reikšmių eigos *šálti* – įvykio *sušálti*, arba realizuojamas tik visu kontekstu, kaip eigos / įvykio *laimė̃ti*. Tas pats latvių kalboje, plg. tik eigos *ìetekmêt* ″daryti įtaką″, tik įvykio *kļũdîtiês* ″apsirikti″, skirtingų reikšmių eigos *rãdît* ″rodyti″ - įvykio *pìerãdît* ″įrodyti″, eigos / įvykio *pãrlasît*.

Veikslo kaitaliojimas priklausomai nuo kalbėtojo noro pavaizduoti situaciją kaip užbaigtą (ribotą) arba kaip neribotą yra gramatinė priemonė, esanti anapus veiksmažodžių semantinės klasifikacijos ribų. Todėl ir priešdėlinės formos, atitinkančios populiariausią gramatinio veikslo reiškimo būdą, visai nepateko į šį darbą, išskyrus atvejus, kai priešdėlis suteikia veiksmažodžiui visiškai naują reikšmę. Tačiau visoms veiksmažodinėms leksemoms yra būdingos vienokios ar kitokios negramatinio (nesupriešinamo poromis) veikslo – Aktionsart – charakteristikos. Iš šių leksinės veiksmažodžių reikšmės diferencinių požymių čia pasirinkti tik du: dažninis ir multiplikatinis. Taip pasielgta, norint patikrinti, koks yra santykis tarp istoriniams *ā*-kamieniams veiksmažodžiams būdingos tęstinės būsenos reikšmės bei juose pasitaikančios priešingos, t.y. pertrauktinės reikšmės.

Skirtingai nuo ankstesnių darbų šia tema (plg. P a l m a i t i s 1986), **dinamiką-statiką** laikau veiksmažodžio leksinės-gramatinės reikšmės diferenciniu požymiu (plg. M a č a v a r i a n i 1981), be to, kaip matyti toliau, ir pats mano požiūris į statiką yra pasikeitęs.

Klasė vs. giminė ir akuzatyvas

1979 m. esu suformulavęs lingvistinę universaliją:

> jei kalba turi vieną akuzatyvinę formą tiesioginiam objektui žymėti, toje kalboje yra ir giminės kategorija (Palmaitis 1979_1).

Pati ši formuluotė nėra savaime suprantama. Kas yra akuzatyvas, bent jau čia aiškinti nereikia. Kas yra giminė, suprantama tik tol, kol esame baltų, apskritai indoeuropiečių ir galbūt dar kokių žinomesnių (plg. semitų) indoeuropietiškos tipologijos kalbų ribose. Bet formuluodami universaliją, turime išeiti iš šių ribų, o išėję neišvengiamai susidursime su eiline terminų painiava. Europos lingvistai vardažodžių gramatines grupes, tarkime, Kaukazo ar Afrikos kalbose vadina *klasėmis*, o amerikiečiai analogiškais atvejais dažnai pavartoja *giminės* (‘gender’) terminą. Jei kas nors nedaro skirtumo tarp klasės ir giminės, tai gal ir universalija klaidinga?

Iškeldamas universaliją, turėjau galvoje būtent giminę, o ne klasę. Juk kalbos, pasižyminčios tuo, ką europiečiai vadina gramatinėmis klasėmis, kaip tik nėra akuzatyvinės.

Iš tikrųjų skirtumas tarp giminės ir klasės kategorijų yra esminis. Klasei pailiustruoti imkime pavyzdžių iš Dagestano andiečių kalbos. Joje yra penkios gramatinės klasės su atitinkamais rodikliais, daiktavardžiuose išlikusiais labai retai kaip reliktai, bet pasirodančiais būdvardžiuose ir ypač veiksmažodžiuose derinant juos su daiktavardžiais (transkribuodamas lotyniškais rašmenimis rytų bei slavų kalbas, raide *x* žymiu spirantą *ch*, tašku po priebalsiu ar apostrofu – glotalizaciją): I – vyriškos lyties asmenų pavadinimai (rodiklis *v-*, plg. *vocci* ‘brolis’), II – moteriškos lyties asmenų pavadinimai (rodiklis *j-*, plg. *jocci* ‘sesuo’), III – gyvūnų pavadinimai (rodiklis *j-* daugiskaitoje / *b-* vienaskaitoje, plg. *beç̌uxa ķotu* ‘didelis arklys’), IV – kai kurių daiktų pavadinimai (rodiklis *b-* daugiskaitoje/ vienaskaitoje, plg. *beç̌uxa ķol* ‘didelė burna’), V – visų kitų daiktų bei abstraktų pavadinimai (rodiklis *r-*, plg. *reç̌uxa haķhu* ‘didelis namas’). Daiktavardžio atributyvinis genityvas jungiasi pažymimojo žodžio klasės rodiklį (*imuv vocci* ‘tėvo brolis’, *imuj jocci* ‘tėvo sesuo’, *imub ķotu* ‘tėvo arklys’, *imur haķhu* ‘tėvo namas’ – plg. *voç̌uxa ima* ‘didelis tėvas’, t.y. ‘senelis’), o veiksmažodis ne asmenuojamas, bet

klasuojamas, prie intranzityvinio veiksmažodžio prefiksuojant subjekto klasės rodiklį, o prie tranzityvinio – artimiausio objekto klasės rodiklį (pvz. *vocci vulon* '**brolis** [absoliutyvo linksnis] išėjo', *jocci jilon* '**sesuo**[absoliutyvo linksnis] išėjo', *imu-di çul ruķi* 'tėvas[-ergatyvo linksnis] **lazdą** [absoliutyvo linksnis] pjovė'). Iš pirmo žvilgsnio nėra jau taip lengva pastebėti skirtumą tarp klasės ir giminės. Juk, kaip sakyta, daiktavardžiai andiečių kalboje (ir praktiškai visose Šiaurės Kaukazo kalbose) jokių klasės rodiklių neturi (plg. *ima* 'tėvas', *ila* 'motina'). Vadinas, daiktavardžio klasė aiškėja tik derinimo metu iš atitinkamos būdvardžio ar veiksmažodžio formos, o patys būdvardžiai ir veiksmažodžiai savų klasių neturi. Ar ne tas pats ir mūsų giminės atveju? Juk plg. and. *voçuxa ima* – lo. *pater magnus*, and. *jeçuxa ila* – lo. *mater magna*, and. *beçuxa ķol* – lo. *os magnum*. Anaiptol! Nesunku pasakyti, kodėl andiečių žodis *besun* 'peilis' priklauso IV klasei, o ne I – todėl, kad tai daikto, o ne vyro pavadinimas. Bet kodėl atitinkamas lotyniškas žodis *culter* yra vyriškosios giminės? Žinoma, andiečių atvejis tik vienas iš daugelio. Semantinių klasių gali būti begalė (ypač vadinamosios klasinės kalbų sandaros atveju), o žodžio priskyrimas vienai ar kitai iš jų dažnai ir pačių kalbos vartotojų menkai besuprantamas. Bet nė vienoje iš kalbų su gramatinėmis klasėmis joks negyvas daiktas nepateks į vyrų pavadinimų klasę! Daiktas yra daiktas, o vyras yra vyras. Kitaip mūsų kalbų atveju, kuriose tik vyrų ir moterų pavadinimai yra aiškiai susiję su atitinkamomis gramatinėmis giminėmis. Visų kitų vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžių, lygiai kaip ir bevardės giminės daiktavardžių, priklausomumas savo giminei neturi jokios logikos. Kodėl *nox, naktis, Nacht, ночь* yra moteriškosios giminės, *dies, день* – vyriškosios, *diena* – vėl moteriškosios? Kodėl *kaimas* vyriškosios giminės, o *Heim* – bevardės? Nesunku suprasti, kad indoeuropiečių giminė priklauso nuo žodžio darybos modelio, lemiančio žodžio priskyrimą vienai ar kitai deklinacinei paradigmai. Ne patys žodžiai, bet jų deklinacijos tipai, o dar tiksliau – iš esmės tik ide. tradic. *o-*, *ā-* ir galbūt dar *s*-kamienai pasižymi šiokia tokia pastovesne asociacija atitinkamai su vyriškąja, moteriškąja bei bevarde giminėmis.

Ši asociacija – indoeuropiečių neakuzatyvinės praeities reliktas (žr. apie tai I dalyje), praeities, kuri yra prieinama tik rekonstrukcijai. Visose istorinėse akuzatyvinės tipologijos indoeuropiečių kalbose giminės kategorija pasireiškia sintaksiniu būdvardžio derinimu ne

su leksine semantine klase, bet su viena iš dviejų ar iš trijų kaitybinių klasių, aprėpiančia tam tikrą deklinacijos paradigmų skaičių. Vyrų pavadinimų priklausomumas vyriškajai, moterų – moteriškajai giminei anaiptol ne tik nesudaro šios sistemos išeities ar atramos taško, bet priešingai, įeina į šią sistemą kaip skirstymo žemesnioji grandis. Indoeuropiečių (atitinkamai – semitų) kalbose giminė yra taksonomiškai pajungta žodžio kaitybai, o ne žodžio semantikai. Nepaisant vyrų pavadinimų siejimo su vyriškąja gimine, moterų – su moteriškąja, mūsų giminė yra ne reikšmės, bet *kaitybos* implikacija.

Taigi giminė yra morfosintaksinė kategorija,
o klasė yra leksikosintaksinė kategorija.

Kai šis mano darbas nurodymu „iš viršaus" buvo Maskvos VAKo skandinamas, jo mokslinis sutriuškinimas buvo pavestas Maskvos kalbotyros instituto arbitražui. Užkliuvo ir giminės apibrėžimas. Deja, jokios argumentacijos, išskyrus šūksmą „Giminė yra ne morfosintaksinė, bet leksinė-gramatinė kategorija!", taip ir neteko išgirsti.

Vadinas, tai, kad kalbose, turinčiose klasės kategoriją, niekad nėra akuzatyvo, iškeltos universalijos negriauna. Pabrėžiu „niekad", nes yra kalbų su giminės kategorija be akuzatyvo, pvz. anglų kalba (plg. masc. *he*, fem. *she, ship*, neutr. *it*, bet dat.-acc. *me, him, her, us*), o jei ne tos tikrai retos išimtys, sakytume, kad kalbose, turinčiose giminės kategorija, visada yra ir akuzatyvas.

Vis dėlto yra išimčių ir iš pateikto universalijos formulavimo. Turiu galvoje grabarą, kalbą su akuzatyvu, bet be giminės. Tačiau reikia pastebėti, kad grabaro akuzatyvas yra nykstantis linksnis, turintis atskirą formą tik daugiskaitoje. Matyt, mano rastoji universalija yra diachroninio pobūdžio.

Iškeltai formuluotei neprieštarauja giminės kategorijos neturinčių Uralo, dravidų bei Altajaus kalbinių šeimų duomenys. Mat tose kalbose tiesioginis objektas gali būti žymimas forma, kuri vadinama „akuzatyvu". Bet tiesioginio objekto reiškimas–nereiškimas šia forma priklauso nuo jo apibrėžtumo. Neapibrėžtasis tiesioginis objektas yra žymimas nominatyvu (nom. = $acc._1$), nuo kurio apibrėžtajam tiesioginiam objektui vartojama „akuzatyvo" ($acc._2$) forma skiriasi papildomu markeriu, faktiškai einančiu objektinio artikelio

funkcijas. Šios funkcijos labai primena albanų apibrėžtųjų žodžių deklinacijos priesaginio artikelio savybes. Nors šis albanų priesaginis artikelis pasirodo ne tik akuzatyve, būtent jis ir skiria pastarojo formą nuo akuzatyvinės.

Plg.	albanų 'kalnas'	dravidų braujų 'jautis
nom. indef.	*mal*	*xarās*
acc. indef.	*mal*	*xarās*
nom. def.	*mali*	
acc. def.	*malnë*	*xarāse*

Suomių-ugrų kalbos irgi demonstruoja panašų „akuzatyvo" nebūtinumą, kuris nors ir nėra susijęs, pvz. Baltijos suomių kalbose, su objekto apibrėžtumu–neapibrėžtumu (šitaip yra permių kalbose), bet daugelio iš to kildinamas. Svarbiausia, kad tiesioginio objekto forma nėra visais atvejais atribota nuo subjekto formos. Be to, negali nekristi į akį ir ta aplinkybė, kad Baltijos suomių kalbose acc.$_2$ forma (atmetant kelių suomių įvardžių atvejį) sutampa su genityvine. Nors diachroniškai tai aiškinama vėlesne gen. *-n* ir acc. *-m* neutralizacija, „silpnai arba net abejotinai **-m* yra reprezentuotas ugrų ir permių kalbose, t.y. būtent ten, kur nėra pavykę rekonstruoti nė gen. *-n*" (ОФУЯ, 242). Tad galimas daiktas, kad dar archajiškesnėje pakopoje abudu nazaliniai formantai laikytini tos pačios kilmės (plg. indoeuropiečių nazalinį formantą **-m/-n*, semitų mimaciją–nunaciją).

Vadinasi, tipologiškai nagrinėjant santykį giminė/akuzatyvas, Uralo, dravidų ir Altajaus kalbas reikia priskirti prie kalbų, kuriose nesama nei giminės, nei akuzatyvo. O kadangi panašus akuzatyvo „nebūtinumas" būdingas ir giminę turinčioms tocharų kalboms, diachroninės universalijos sąlyga laikytinas akuzatyvas, o ne giminė.

Lyginant su daugelyje kalbinių šeimų paliudyta klasės gramatine kategorija, giminės kategorija yra retesnė, o glotogoniškai žiūrint, matyt, naujesnė. Jos kilmę bent indoeuropiečių ir semitų kalbose sieju su buvusių fientyvinių ir inertyvinių kamienų pergrupavimu neakuzatyvinei kalbos sandarai persiformuojant į akuzatyvinę. Apie tai kalbama šios knygos I dalyje.

I DALIS

BALTŲ KALBOS – PASKUTINIOJI INDOEUROPIEČIŲ PROKALBĖS MANIFESTACIJA

Indoeuropiečių prokalbė ir jos sandara

Praindoeuropiečių dialektų neakuzatyvinė tipologija

Nuo Franzo Boppo laikų indoeuropiečių prokalbės sąvoka yra pakitusi ne vieną kartą priklausomai nuo žodžio prokalbė suvokimo. Augustui Schleicheriui tai buvusi reali „literatūrinė" kalba, o mūsų amžiuje pereinama nuo prokalbės kaip diachroninio įrankio (maždaug vienodo diachronino pjūvio rekonstrukcijų visumos) prie dialektų kontinuumo sąvokos. Neverta nė sakyti, kokį vaidmenį čia bus suvaidinusi garsioji „bangų teorija". Kiek vėliau čia pat išdėstysiu ir savo požiūrį į prokalbę kaip į realią erdvėje ir laike keliaujančią minimalių inovacijų zoną. Kaip ta prokalbę besuvoktume, tradicinis baltų kalbų archajiškumas, t.y. vienoks ar kitoks artimumas prokalbės archetipui, išlieka. Mano interpretacinėje sistemoje pagrindiniai baltų kalbų archajiškumo bruožai – trumpųjų balsių /*a*/ ir /*o*/ opozicijos nebuvimas, priegaidė, morfologinę funkciją turintis veiksmažodžio ablautas, finitinio veiksmažodžio laiko-nuosakos sistemos paprastumas, veiksmažodžio trečiojo asmens nemarkiruotumas, neišvystyta bevardė giminė, grynojo kamieno formomis pasižyminti bei tebeišlaikanti sigmatinį, o tarmėse – ir nazalinį formantą vardažodžio deklinacija, „įvardinė" vardažodžio vyriškosios giminės daugiskaitos nominatyvo galūnė, ne iki galo fiksuota sangrąžos pozicija.

Visi šie bruožai, kurių dauguma tradicinės indoeuropeistikos laikomi inovacijomis, nesunkiai išvedami iš prokalbinės sistemos, jei tik jų evoliucija nagrinėjama neatsiejamai nuo kalbos sandaros evoliucijos. Užtat savaime aišku, tokie tradiciniai „archaizmai", kaip septyni lietuvių kalbos linksniai, laikytini rytų baltų inovacija. Paminėjus dabar jau daugelio remiamą neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės sandarą, darosi aišku, kad susumuota interpretacija prieštarauja klasikinės brugmaniškosios indoeuropeistikos rekonstrukcijoms ir yra su jomis iš principo nesuderinama. Todėl nebuvo gaila atsisakyti ir nuo klasikinės indoeuropiečių fonemų rekonstrukcijos, pritaikant

ankstyvesnėms praformoms silabizmą bei glotalinę teoriją. Taip indoeuropiečių prokalbės vaizdas natūraliai ir be jokio išankstinio „pritempimo" priartėjo prie tų neindoeuropietiškų prokalbių vaizdo, kurių „nostratinę" giminystę su indoeuropiečių prokalbe už visus aiškiausiai postulavo maskvietis Vladislavas Ilič-Svityčius. Tačiau ilgametis domėjimasis „nostratika" įtikino, kad hipotetinės „hiper"-prokalbės laikais vargu ar būta kokių nors neleksinių gramatinės reikšmės realizavimo būdų (pvz., linksniavimo formantų), todėl visa „nostratikos" problematika negali peržengti leksinės reikšmės tyrimo bei sisteminio šaknų lyginimo ribų ir gramatikos darbams yra irelevantiška (neturi reikšmės ar „hiper"-prokalbė egzistavo, ar ne). Visos stebinančios gramatinės paralelės priklauso vėlesnėms epochoms ir aiškintinos nebent analogiška pradinės medžiagos raida, gausiomis sąveikomis, konvergencijos ir divergencijos procesais. Todėl nėra jokio pagrindo priskirti šios knygos prie „nostratikos" darbų, nes joje nė vienu atveju nesiremiama šia hipoteze, o visi „nostratiniai" pavyzdžiai pateikiami kaip įprastas tipologinis palyginimas.

Naujasis (lyginant su klasikiniu) ide. prokalbės modelis, perorientuotas nuo turtingos graikų-sanskrito tipo fleksinės sistemos į daug paprastesnes anatolų, germanų ir baltų sistemas, kurios tradiciškai buvo vedamos iš pirmosios, jau seniai nebenaujas. Neturėdamas savojo Brugmanno [Tamazo Gamkrelidzės ir Viačeslavo Ivanovo knyga (žr. G a m k r e l i d z e – I v a n o v 1984, 1, 2), nepaisant jos apimties, vis dėlto yra daugiau naujosios indoeuropeistikos konspektinis memorandumas, negu brugmaniškai skrupulinga didaktinė enciklopedija], šis „naujasis" modelis taip ir pakibo ore nei nuneigtas, nei visuotinai priimtas. Nemažai prieštaravimų yra ir tarp naujojo modelio (modelių) šalininkų. Bene pati aktualiausia čia bus dar C.C.Uhlenbecko IF 1901 12 pradėta nesibaigianti diskusija dėl ide. prokalbės sandaros pobūdžio, maždaug nuo septintojo dešimtmečio tapusi madinga ir centrinė. Tikra diskusija vyksta daugiausia semantikos plotmėje, o tai tik rodo bendrą komparatyvistikos posūkį nuo formos prie turinio, be kurio jokios morfologinės schemos nebeįgautų įrodomosios galios. Idėja, kad ide. prokalbėje subjekto ir objekto santykių reiškimas buvo kitoks, negu tų santykių reiškimas nominatyvu ir akuzatyvu, iš pat pradžių nukėlė kalbos sandaros problematiką į formaliąją plotmę. Pvz., sigmatinis nom.sg.masc. gr. λύκος, *lupus* - vienas linksnis greta nazalinių acc.sg.masc. gr. λύκον,

lo. *lupum* = nom., acc.neutr. gr. δῶρον, lo. *donum* - kitas linksnis. Šių dviejų linksnių rekonstrukciją remia tai, kad vadinamos "ergatyvinės" sandaros kalbose (tikrasis ergatyvumas yra susijęs ne su linksnio morfologija, bet su sintaksine semantika, derinant polipersoninio veiksmažodžio asmenis su atitinkamais aktantais) minėtas akuzatyvo (masc.) ir neutrum (nom., acc.), tartume "neutrum-akuzatyvo", formas atitinka vienas absoliutyvo linksnis, su intranzityviniu veiksmažodžiu reiškiantis sakinio veiksnį, o su tranzityviniu – tiesioginį papildinį – plg. kartų (gruzinų) ქურდ-ი იმალება *kurd-i imaleba* "vagis-ABS slepiasi", მეგობარ-მა დამალა ქურდ-ი *megobar-ma damala kurd-i* "draugas-ERG paslėpė vagį-ABS", o tai skiriasi nuo atvejo, kai nominatyvo, reiškiančio agentą (ne pacientą!), formą atitinka sakinio veiksnio linksnis ergatyvas, einantis tik su tranzityviniu veiksmažodžiu: ქურდ-მა დამალა ფულ-ი *kurd-ma damala pul-i* "vagis-ERG paslėpė pinigus-ABS" [čia kartų *-i* struktūriškai atitinka gr. -ν, lo. *-m*, o kartų *-ma* struktūriškai atitinka gr. -ς, lo. *-s*, plg. lo. *lupu-s abdidit canis donu-m* "vilkas-ERG paslėpė šuns dovaną-ABS_1", *donu-m abditur* "dovana-ABS_2 yra slepiama", nors *lupu-s* (ne *-m*!) *abditur* "vilkas-? slepiasi": "ERG" = ? = NOM, "ABS"$_1$ = ACC, "ABS"$_2$ = NOM]. Kaip matyti, indoeuropietiškosios sakinio struktūros, lyginant ją su kartveliškąja, skiriamasis požymis yra ne nominatyvo, bet akuzatyvo linksnio buvimas (kartų *-ma* norint galima pavadinti ir nominatyvu, bet "žodyninio" *-i* – მეგობარ-ი *megobar-i* "draugas" – jokiais būdais akuzatyvu nepavadinsi!), todėl indoeuropiečių kalbų tipo sandarą mūsų dienomis įprasta vadinti akuzatyvine.

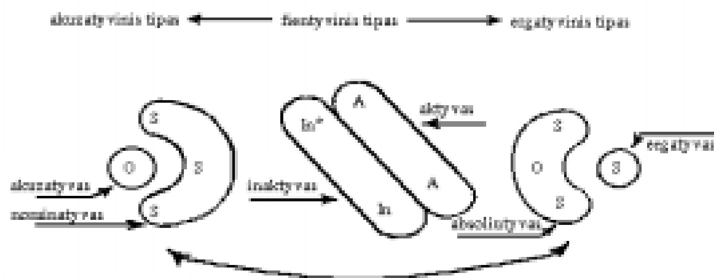
Formalus "ergatyvinės" sandaros suvokimas, sutelkiant visą dėmesį į formą ir bandant išgauti iš jos semantiškai neįrodomą gramatinį turinį, dar daug kam yra nenugalima uhlenbeckiška tradicija, ypač stipri tarp tų indoeuropeistų, kurie yra susipažinę su kitų lingvistinių šeimų kalbomis vien iš gramatinių aprašymų ir dažnai vien dėl to primeta ide. prokalbei netinkamą ergatyvumo terminą. Deja, čia nėra vietos kritiškai pažiūrėti kad ir į pateiktus kartų kalbos pavyzdžius bei palyginti juos su tikros ergatyvinės sandaros kalbų medžiaga (pvz. abchazų), kuomet paaiškėtų, kad kartų „ergatyvas" – viso labo nominatyvo alomorfas esant tam tikrai sąlygai. Pastarųjų dešimtmečių intensyvūs Amerikos, Australijos ir Afrikos kalbų tyrinėjimai atskleidė kitokių negu ergatyvinė neakuzatyvinių sandarų, kurių semantinė determinantė ne gramatinė, o leksinė arba leksinė-

gramatinė. Tai vadinamoji (gana reta) "aktyvinė" sandara (ydingai asociacijai su rūšies diateze išvengti siūlau vadinti ją fientyvine) bei archainė klasinė sandara. Grynajai (tokia beveik nepasitaiko) fientyvinei ("aktyvinei") sandarai yra būdingas visos leksikos suskirstymas į fientyvinę bei inertinę ("inaktyvinę"), o klasinei sandarai – į neribotą kiekį (nuo kelių iki keliasdešimt) leksinių-gramatinių klasių su savo leksiniais-semantiniais (dažnai sunkiai apčiuopiamais ar pamirštais) integraliniais požymiais. G. Klimovo glotogoninė teorija tarp visų žinomų kalbos sandarų tipų bando nustatyti chronologinio perimamumo ryšį. Klimovas buvo šalininkas kontensyvinės (kokios universalinės turinio kategorijos kalboje yra išreiškiamos) kalbų tipologijos ir vienas pagrindinių jos kūrėjų (plg. K l i m o v 1 9 8 3). Akuzatyvinė kalbos sandara yra orientuota į subjekto – objekto santykių perteikimą. Ergatyvinė – į situacijos šaltinio (agentyvo) ir situacijos turėtojo (faktityvo) santykių perteikimą. Čia (pvz., abchazų, bet anaiptol ne kartų kalboje!) nėra gramatinės subjekto ir objekto opozicijos, todėl negali būti nei akuzatyvo, nei pasyvo. Ergatyvinei sandarai būdinga ir tai, kad cirkumstantė (netiesioginis papildinys) reiškiama lygiai taip, kaip ir tranzityvinio tarinio aktantas loginio subjekto pozicijoje ("veiksnys"). Fientyvinė ("aktyvinė") kalbos sandara orientuota į semantinius santykius tarp fientyvinių ir inertinių leksemų. Čia nėra aiškaus veiksmažodžių atribojimo nuo vardažodžių, vieni ir kiti yra pirmiausia susiję su animata ir inanimata kategorijomis. Fientyvams supriešinti bei su inanimata susiję inertyviniai veiksmažodžiai, be statiškumo, gali turėti ir inagentinio dinamiškumo požymį (kaip tai suprantama šio darbo p. 181 t., 200, kt.). Jei veiksmažodis pakankamai išvystytas, fientyviniai veiksmažodžiai turi pilną paradigmą, o inertyviniai – defektuotą. Kadangi veiksmažodis vienu metu derinamas su visais aktantais, opozicija pagal tranzityvumą–intranzityvumą neįmanoma. Veikslo vietoje yra platesnė Aktionsart kategorija, asmens kategorija reiškiama atitinkamais fientyviniais ir inertyviniais afiksais, visuomet esama ir versijos (plg. šio darbo p. 13–19), taip pat inkliuzyvo–ekskliuzyvo, organinio ir neorganinio posesyvumo kategorijų. Vardažodžių morfologija skurdi, o genityvo linksnis (savaime aišku, ir akuzatyvo) neįmanomas. Sintaksė pasižymi fientyvinės sakinio konstrukcijos supriešinimu inertyvinei ("inaktyvinei"), pagrindinio konstrukcijos nario markiruotumu, pagal situacijos nukreiptumą (plg. p. 13 kt.) artimesniojo ir aplinkybę reiškiančio tolimesniojo

papildinių skyrimu. Savaime aišku, jokia pasyvinė konversija fientyvinėje sandaroje juo labiau neįmanoma. Klasinė kalbos sandara yra orientuota į leksinių klasių santykius derinant klasių rodiklius.

G. Klimovas parodo, kad jokia kalbos sandara nėra atstovaujama grynų tipų, todėl nukrypimo nuo idealaus modelio laipsnis ir padeda išaiškinti konkrečių vienos ar kitos sandaros atstovų istoriją. Kurios nors kalbinės sandaros tipo turimi kitokios sandaros požymiai (o pastarųjų buvimas ir skiria vieną sandaros tipą nuo kito) Klimovo yra vadinami frekventalijomis. Indoeuropiečių kalbose tranzityvumo–intranzityvumo opozicija nesunkiai kildinama iš animata–inanimata opozicijos, kurios požymių yra gausu; panašiai ir laiko kategorija kildinama iš veikslo kategorijos, o juk visa tai ir yra fientyvinės sandaros frekventalijos. Fientyvinės sandaros frekventalijų yra gausu kartvelų bei afrazinėse ("semitų-chamitų") kalbose. Bet jų nė kiek ne mažiau ir ergatyvinės sandaros kalbose. Todėl daroma išvada, kad glotogoniškai fientyvinė kalbos sandara atstovauja ankstesnei vystymosi pakopai, už kurią dar ankstesnė bus klasinė kalbos sandara.

Daugelis Klimovo propaguotų postulatų vienaip ar kitaip yra palaikomi dabartinės komparatyvistikos atstovų. Tai krinta į akis ir skaitant minėtą programinę T.Gamkrelidzės–V.Ivanovo knygą. Ji pateikia autorių požiūrį į visas indoeuropeistikos mokslo sritis, todėl jos apeiti neįmanoma. Čia nagrinėjamai problematikai yra svarbi Gamkrelidzės–Ivanovo indoeuropiečių kalbinės sandaros analizė bei indoeuropiečių kalbinio kontinuumo susiskirstymo genezės koncepcija. Kadangi jų knyga buvo parengta spaudai anksčiau negu išėjo minėtas Klimovo 1983 m. darbas ir dėl to joje nepasinaudota naujausiu ergatyvinės sandaros apibrėžimu, tebetraktuojant ją subjekto–objekto opozicijos terminais, tai ir santykiai tarp akuzatyvinės, "aktyvinės" ir ergatyvinės struktūrų joje vaizduojami šitaip (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 313–318) :

Čia **Str** – tranzityvinio tarinio veiksnys, **Sintr** – intranzityvinio tarinio veiksnys (**a** – fientyvinės semantikos, **in** – inertyvinės semantikos), **O** – tiesioginis papildinys, **A** – fientyvinis aktantas, **In** – inertyvinis aktantas, **In*** – "struktūrinis inaktyvas", t.y. fientyvinė leksema, fientyviniame sakinyje pavartota tiesioginio papildinio pozicijoje, t.y. tarsi inertyvinis pacientas.

Kaip matome, ergatyviniam tipui čia primesta subjekto–objekto opozicijos kvalifikacija, kadangi ergatyvumas suprantamas kaip tam tikras linksnių markiravimas. Todėl manoma, kad galimi perėjimai nuo akuzatyvinio tipo prie ergatyvinio (plg. hindi tipo "ergatyvą") ir nuo ergatyvinio tipo prie akuzatyvinio. Iš tikrųjų, reikia skirti akuzatyvinės sandaros tipo ergatyvaciją, pasireiškiančią kvazi-ergatyvinėmis konstrukcijomis, kuriose tarinio dvipusio morfosintaksinio derinimo su veiksniu ir tiesioginiu papildiniu vietoje tėra tik "akuzatyviškas" vienpusis tarinio derinimas su tiesioginiu papildiniu, nuo tikrų ergatyvinių konstrukcijų, kuriose toks derinimas gali būti tiktai dvipusis (jei linksniai iš viso markiruojami). Todėl rezervuotai reikia žiūrėti ir į Gamkrelidzės ir Ivanovo teiginį, kad skirtumas, fientyvinei sandarai persiformuojant į akuzatyvinę ir persiformuojant į ergatyvinę, "suvedamas tik į skirtingus fientyvinės sandaros aktantų pergrupavimo bei markiravimo būdus", pvz., fientyvinis aktantas pasirodo "struktūrinio inaktyvo" pozicijoje (G a m k r e l i d z e – I v a n o v 1984, 318). Šitoks pasirodymas būtų neįmanomas, jei nebūtų pereinama prie orientacijos į santykius tarp subjekto ir objekto, o tai gali būti tik dviejų semantinių klasių (animata – inanimata) irimo pasekmė.

Abudu autoriai pabrėžia (p. 297) tą neginčijamą faktą, kad ide. medialinė-"perfektinė" vad. 2-osios serijos veiksmažodžio paradigma, savo kilme susijusi su inertine leksine klase, tegali būti tik antrinė, kadangi 1-asis ir 2-asis asmenys negali būti semantiniai inertyvai [beje, tuomet ir jų rekonstruotas 2-osios serijos pluralinis markeris **-r* turi būti toks pat vardažodinis derivacinis elementas, kaip ir 1-osios serijos "dalyvinis" **-nt*, tik pirmasis bus turėjęs inertyvinę, o antrasis – fientyvinę reikšmę (hetitų kalboje pastarasis yra ir leksinis "aktyvizatorius")]. Šiuo požiūriu būtina reviduoti abiejų autorių siūlomą (p. 297–298) pagrindinių praide. sintagmų rekonstrukciją. Taigi nepamirškime, kad vien tik iš vienaskaitos "3-čiojo asmens" susidėjusi 2-osios serijos "veiksmažodžio" "paradigma" tebuvo tik beasmenė predikatinė konstrukcija, niekuo nesiskirianti nuo predikatinės adjektyvinės.

Gamkrelidzė ir Ivanovas suponuoja buvus šitokias konstrukcijas fientyvinėje ide. prokalbėje [1-osios bei (pagal autorius) 2-osios serijų veiksmažodžio fleksijos atitinkamai pažymimos I arba II]:
(1) *žmogus guli* (fientyvinė leksema - fientyvinė leksema I),
(2) *akmuo guli* (inertyvinė - inertyvinė II),
(3) *žmogus nukauna žvėrį* (fient. - fient.I - fient),
(4) *žmogus (pa)deda akmenį* (fient. - fient.II - inert.) (čia autoriai remiasi mintimi, kad fientyvinis veiksmažodis sakinyje su fientyviniu ir inertyviniu aktantais turi būti apiformintas kitaip, negu sakinyje (3) su abiem fientyviniais aktantais; kad ta pati leksema galėjo gauti abiejų serijų galūnes, yra realu ir realiai rekonstruojama vėlyvesniajam fientyvinės sandaros laikotarpiui, tiksliau – tos sandaros irimo bei persiformavimo į akuzatyvinę laikotarpiui (žr.toliau); bet šiuo atveju, kaip bus parodyta, derėjo rekonstruoti ne fient.II, bet įprastą inert.II).

Kadangi sakinyje (3) esama dviejų fientyvinių aktantų, autoriai (ko gero, įtakojami ergatyvinio sakinio schemos, kur tiesioginio papildinio reiškimas yra faktityvinis) vadina tiesioginį papildinį atitinkantį antrąjį aktantą "struktūriniu inaktyvu" (t.y. "struktūriniu inertyvu" šios knygos terminais).

Be to, autoriai suponuoja keturias atributyvines sintagmas, kurių reikšmė priklauso nuo **-s* arba **-m* markiravimo pagal atitinkamąją pažymimojo žodžio reikšmę (p. 277–278), pvz.:
(5) *žmogus-žirgas* (fient. - fient. *-s*) "raitelis",
(6) *žmogus-laukas* (fient. - inert. *-s*) "laukininkas",
(7) *kirvis-akmuo* (inert. - inert. *-m*) "akmeninis kirvis",
(8) *kirvis-žmogus* (inert. - fient. *-m*) "žmogaus kirvis" -
iš sintagmos (6) išsivysto atributyvinis genityvas (ryškus archaizmas baltų kalbose), o iš sintagmos (8) – posesyvinis genityvas.

Kaip minėta, p. 297 autoriai pabrėžia, kad (2) yra niekas kita, kaip predikatinė atributyvinė konstrukcija. Reikia manyti, kad kalbamuoju prokalbės laikotarpiu atributyvinė predikacija buvo reiškiama paprasčiausia atributyvine sintagma (7). Juk autoriai patys patvirtina ide. **leu̯k[h]e* reikšmių "spindi" ir "šviesus" tapatybę (tipologiškai įdomu palyginti vad. "perfektą" šiaurės semitų kalbose, pvz., hebrajų *i̯āqār* "tapo brangus = yra pasunkėjęs = brangus"), taip kad **neb[h]es leu̯k[h]-e* turi reikšti "šviesus dangus" nė kiek ne su mažesne tikimybe, negu autorių siūloma "dangus yra šviesus" = "dangus spindi". Vadinas, (2) = (7), t.y. "akmuo guli" = "gulėtinis akmuo" (beje, didžiulis

lietuvių kalbos archaizmas yra būtent šios fientyvumo frekventalijos išlikimas tarmėse - gulėti gali tik gyvas padaras, negyvas tegali būti tik padėtas! Pasyvinė forma čia atitinka su negyvais daiktais susijusią išnykusią inertyvinę leksemą "kur mėtytis, būti įstrigus, negyvam gulėti"). P. 298 autoriai parodo, kad 2-osios serijos *-e* yra tas pats konstrukcijose (2) ir (4), o dėl to veiksmažodinė forma konstrukcijoje (4) "turi paciento funkcijoje pasireiškiančio inaktyvino aktanto eksponentą", t.y. *-e*. Bet jei taip, "veiksmažodis" negali būti dvivalentis, kaip kad tvirtinama tame pačiame puslapyje, tačiau (4) pasirodo tik inkorporuota konstrukcija (2) = (7) praplėstas konstrukcijos (6) variantas, t.y. "gulėtinio akmens žmogus" = "žmogus, darantis (šitokia fientyvinė reikšmė slypi paties žodžio "žmogus" fientyvume) akmenį gulintį=besimėtantį": žmogus-(akmuo-gulėjimas) {fient. - (ineret. - inert.)}-*s* be jokio veiksmažodžio apskritai. Tuomet darosi aišku, kad ir (1) = (5) - "gulėjimo, gulėtinis žmogus", "gulikas": žmogus-gulėjimas (gyvųjų būtybių leksema gulėti, kaip kalbėta, yra fientyvinė),- vadinas, tik (3) galima įtarti esant veiksmažodinį. Bet kaip (4) yra išplėstinė (6), taip (3) turi būti išplėstinė (1). Iš tikrųjų tai ir yra sintagma (5) [= (1)] su inkorporuota dar viena sintagma (5), t.y. "žvėries nukovimo žmogus": (*žmogus-nukovimas*)-žvėris {(fient. - fient.) - fient.}-*s*.

Visi šie samprotavimai reiškia, kad minėtas santykis tarp kalbos sandaros akuzatyvinio, fientyvinio ir ergatyvinio tipų gali būti perinterpretuotas šitaip (Palmaitis 1988, 289):

akuzatyvinis tipas
datyvas
nominatyvas
S
akuzatyvas
O
datyvas O'. S

fientyvinis tipas
fientyvas
F---F I (1), (5)
{F---In}-s (6)
{[F---F I]---F ( )} (3) = (5)
F---{In (-m) --- In II}-s (4) = (6)
inertyvas
{In---In}( ) (2), (7)
{In---F}-m (8)
O'

ergatyvinis tipas
O'
S_{fact} +V'
faktityvas
agentyvas
S_{agent} +V''
O'

Čia **S** - veiksnys, **O** - tiesioginis papildinys, **O'** - netiesioginis papildinys, **V** - vienvalentis predikatas, **V''** - dvi- ir daugiau-valentis predikatas, F - fientyvinė leksema, **In** - inertyvinė leksema, **I**, **II** - fleksijų serijos pagal Viač. Ivanovą.

Fientyvinei sandarai "akuzatyvėjant", vardažodinis **-m* turbūt reiškė "struktūrinio inertyvo" animiškumą, t.y. nebuvo linksnio formantas (taip iš pradžių spėjo ir A. Desnickaja; plg. tokios funkcijos formantą *-na* arantų kalboje). Bet fientyvinės sandaros ankstesnėje pakopoje šis **-m* turėjo markiruoti bet kurią fientyvinės leksemos (vardažodžio) pažymėtą inertyvinę leksemą (plg. *kirvis-žmogus* "žmogaus kirvis") (8), tuo tarpu inertyvinė leksema, pažymėta kitos inertyvinės leksemos (*kirvis-akmuo* "akmeninis kirvis") (7) iš viso nebuvo markiruojama. Logiškai samprotaujant, šitokia Gamkrelidzės ir Ivanovo schemų korekcija turėtų būti išplėsta ir į (5) bei (6), t.y. reikia manyti, kad formantas **-s* markiravo tiktai tas fientyvines leksemas, kurios buvo pažymimos inertyvinių leksemų (6), o fientyvinė leksema, pažymėta kitos fientyvinės leksemos, nebuvo markiruojama.

Jei tad fientyvinėje sistemoje tiesioginis papildinys morfologiškai neišreiškiamas (nėra "objekto", o todėl nėra nei akuzatyvo, nei tranzityvumo), kyla klausimas, kokiu būdu iš čia gali atsirasti 1-osios ir 2-osios serijų fleksinės formos. Kadangi konstrukcijoje (4) tarinio *-e* derinamas su jos "dešiniąja" puse (su tuo, kas logiškai atitinka tiesioginį papildinį), o konstrukcijoje (3) šio *-e* nėra (nes ten nėra inertyvinio aktanto), belieka derinti konstrukcijos (3) tarinį su jos "kairiąja" puse (su tuo, kas atitiktų akuzatyvinės konstrukcijos veiksnį), o tam ir buvo panaudota (posesyvinė?) eilė 1 pers.sg. **-m*, 2 pers.sg. **-s*, 3 pers.sg. **-t*. Fientyvinei sandarai "akuzatyvėjant" (atsirandant subjekto–objekto opozicijai) bei fientyvumo–inertyvumo semantinei opozicijai silpnėjant (su galimybe kaitalioti fientyvumo–inertyvumo semantiką ne vien leksinėmis, bet ir gramatinėmis priemonėmis, pvz., tai pačiai veiksmažodinei leksemai keisti **-e* į **-t*), predikatinė *e*-klasė išsivysto paralelinę būsenos–"perfekto" paradigmą, panaudodama formantus 1 pers.sg. **-Ha*, 2 pers.sg. **-t[h]Ha*. Atsiradus tematiniam asmenavimo tipui, daugelyje ide. kalbų į jį tapo apibendrinti 1-osios serijos asmenų formantai. Baltų kalbose įsigalėjus tematiniam asmenavimui (čia nekalbu apie priesaginius „pusiau" atematinius darinius), veiksmažodžio 3 asmens forma išsaugojo praide. laikų nemarkiruotą 2-osios serijos 3 asmens formą, kuri ir dabar kai kuo

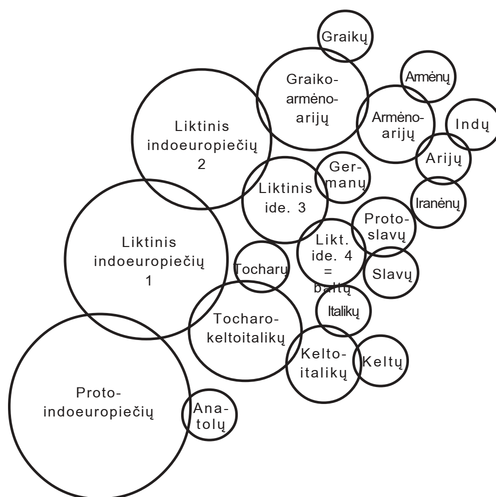
daugiau primena masdarą, negu finitinę formą (Palmaitis 1984) (šį nemarkiruotumą istoriškai palaikė archainis kolektyvinių formų vartojimas vardažodžio daugiskaitai reikšti – Palmaitis 1988_1, 1988_2, 287) – dėl visa to žr. toliau.

Erdvėje ir laike keliaujančioji minimaliausių inovacijų zona

Gamkrelidzės ir Ivanovo p. 398–415 pateikta ide. prokalbės dezintegracijos schema neatsižvelgia į W. Schmido iškeltą (Schmid 1978) baltiškojo arealo kaip ide. kalbinio kontinuumo centro idėją, į slavų prokalbės susidarymo vakariniame protobaltų ("baltų-slavų") dialektų areale koncepciją (Toporov 1980) bei į tą susidarymą laidavusius konvergencijos ir divergencijos procesus [į V. Martynovo suformuluotą italikų dialektų įtakos slavų prokalbės raidai koncepciją (Martynov 1983) ir į antrinio baltų ir slavų bendrumo vaidmenį]. Visa tai leido iškelti baltų dialektų kaip liktinės ide. prokalbės idėją bei pasiūlyti pakoreguotą Gamkrelidzės - Ivanovo schemos variantą (Palmaitis 1988_2, 291). Bet tais pačiais metais mano ir St. Kairos (Palmaitis – Kaira 1988) buvo pasiūlytas reviduotas ir detalesnis tos schemos variantas, pagal kurį protoindoeuropiečių dialektų kontinuumas skyla į paleoeuropiečių, indoeuropiečių bei liktinį arealus. Iš pastarojo kontaktų ir konvergencijos sąlygomis išsivysto prakartvelų dialektų kontinuumas. Indoeuropiečių areale formuojasi ilyrų, graikų, frigų bei armėnų-arijų dialektai, o paleoeuropiečių arealas skyla į europiečių-tocharų, anatolų ir liktinį arealus. Pastarojo tąsa ir yra baltų kalbos. Šiam darbui yra svarbu tai, kad pagal abudu variantus baltai atstovauja liktiniam arealui, todėl čia pateikiu toliau išvystytą savo pirmąją schemą. Apskritimų susikirtimai rodo dėl kontaktų (juos žymi apskritimų susilietimai) atsirandančias konvergencines zonas bei tolesnę divergenciją dešiniąja kryptimi.

Terminu 'Liktinis (indoeuropiečių kontinuumas) 4' žymiu baltų prokalbę po protoslavų atsiskyrimo, suprantamo kaip kontakto su italikais rezultatas (dėl protoslavų kontakto su arijais formuojasi slavų prokalbė, vėliau sueinanti į antrinį kontaktą su baltų dialektais – dėl to antrinio kontakto plg. Čekmonas 1985). Baltų prokalbė, savo ruožtu, yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 3' likutis po germanų atsiskyrimo, 'Liktinis indoeuropiečių dialektų kontinuumas 3' yra 'Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 2' likutis po graikoarmėnoarijų atsiskyrimo, o 'Liktinis indoeuropiečių dialektų

kontinuumas 2’ yra ‘Liktinio indoeuropiečių dialektų kontinuumo 1’ likutis po tocharoitalokeltų atsiskyrimo. Tad po anatolų atsiskyrimo nuo ‘Praindoeuropietiško dialektų kontinuumo’ iki baltų prokalbės šioje schemoje yra pavaizduotos 4 liktinės zonos, kurios gali būti suvoktos kaip visų po jų atsiradusių dialektinių kontinuumų prokalbės, egzistavusios erdvėje ir laike. Kitaip tariant, pati indoeuropiečių prokalbė gali būti suvokta kaip evoliucionuojantis dialektų kontinuumas, laisvas nuo visų atsiskiriančiose grupėse atsirandančių inovacijų. Kiekvienoje atsiskyrimo pakopoje evoliucionuojanti prokalbė visuomet turi mažiau savų inovacijų, negu bendra visų inovacijų suma toje pakopoje atsiskiriančiose grupėse. Todėl prokalbė čia yra suprantama kaip realus dialektų kontinuumas, egzistuojantis kaip minimaliausių inovacijų zona.

Kadangi šioje schemoje baltų dialektai pasirodo esą paskutinioji evoliucionuojančios ide. prokalbės reprezentacija, jos priešpaskutinioji reprezentacija prieš atsiskiriant germanų dialektams gali būti pavadinta baltogermaniška. Savaime suprantama, bendrojo prokalbės lygmens (kaip tai čia yra suprantama) ekskliuzyvinė baltogermaniškoji vienybė gali būti atsekta tik eliminavus visas vėlesnes inovacijas, t.y. eliminavus tai, kas būdinga būtent germanų ir būtent baltų kalboms. Šiuo požiūriu ne tik kad negali jókios beñdros baltų ir germanų inovacijos įrodyti egzistavus baltogermanų kalbinės vienybės, bet ir pačios tos bendros inovacijos pasirodo

buvusios neįmanomos, nes tai, kas germanams yra ekskliuzyviai bendra su baltais, suvokiama ne kaip germanų nuosavybė, bet kaip pragermaniškos pakopos evoliucionuojančios ide. prokalbės minimalios inovacijos (tikrosios bendros baltų-germanų inovacijos tuomet turi būti vėlesnių kontaktų rezultatas).

Baltogermanų dialektinis bendrumas galėjo egzistuoti tik Vyslos – Nemuno – Aukštutinio Dnepro baltiškų kultūrų susidarymo išvakarėse, t.y. maždaug prieš II tūkstantmečio pr. Kr. gimimą pradžią. Tačiau tai, kas iš tos sistemos istoriškai yra išsivystę, yra in stricto sensu germaniškųjų dialektų inovacija (stipriojo veiksmažodžio klasės), šalia kurios „liktinė ide. prokalbė" įsivedė savąją minimalią apofonino tranzityvumo inovaciją baltų dialektuose (žr. toliau). Čia nesunku įžiūrėti skirtumą tarp indoiranėnų bendrumo iš vienos pusės bei „keliaujančiosios ide. prokalbės" baltogermaniškojo ar baltoslaviškojo bendrumo iš kitos pusės. Negausios bendrosios baltogermaniškos inovacijos, kaip formantas „dat." *-mi*, atsirado bendrosios "kalbos" rėmuose, t.y. labai artimų ir tais laikais archajiškiausių ide. dialektų kontinuume. Toms inovacijomas iš paskos ėjo germaniškos in stricto sensu inovacijos, atskyrusios nuo to kontinuumo jau germanų dialektus. Po atskyrimo liko „baltų" dialektai, kuriuos galima vadinti baltoslaviškais dėl vėliau nuo jų per italizaciją bei iranizaciją atsiskyrusių slaviškų dialektų. Tad ide. prokalbės baltogermaniškosios pakopos egzistencijai tos bendrosios inovacijos (kaip „dat." *-mi*) nebuvo būtinos, jos buvo, taip sakant, atsitiktinės. Tai, kas yra bendra baltams su slavais, yra ide. prokalbės po germanų atsiskyrimo paveldas, bet anaiptol ne kokia nors bendrosios raidos inovacija. Labai abejotina, ar po germanų dialektų atsiskyrimo liktinėje ide. prokalbėje spėta atsirasti kokiems nors naujiems reiškiniams iki italizuotų protoslaviškųjų dialektų atsiskyrimo (susistemintas apofoninis tranzityvumas – grynai bendrabaltiškos raidos rezultatas). Kitaip indoiranėnų dialektų atveju. Čia būtent bendrosios raidos inovacijos atskyrė indoiranėnų dialektus nuo protoarmėniškojo dialekto. Dėl to ir terminų 'baltoslavų (resp. baltogermanų) dialektų kontinuumas' bei 'indoiranėnų dialektų kontinuumas' turinys nėra vienodas.

Bendragermaniškas „pirmasis priebalsių pasistūmėjimas" nėra jokia kliūtis prokalbės baltogermanų pakopai suponuoti. Glotalinė teorija yra paaiškinusi, kad „pasistūmėjimas" buvęs būdingas praktiškai visiems indoeuropiečių dialektams, tiksliau sakant, sprogstamųjų eilių diferencinių požymių nevienodumas, ko gero, buvo vienas iš indoeuropiečių dialektų susiskirstymo bruožų.

Dėl glotalinės teorijos tereikia tik trumpai priminti, kad tai 3 eilių indoeuropiečių sprogstamųjų (**b,*) **d, *g – *bh, *dh, *gh – *p, *t, *k* perinterpretavimas kaip glotalinių (**p',*) **t', *k'* – skardžiųjų **b(h), *d(h), *g(h)* – dusliųjų **p(h), *t(h), *k(h)* su dviejų pastarųjų eilių fakultatyvine aspiracija (Gamkrelidze–Ivanov 1972). Paaiškindama tipologiškai neparemiamą klasikinės rekonstrukcijos indoeuropiečių fonemos */*b*/ nebuvimą, ši teorija paneigia ir germanų konsonantizmo „pirmąjį pasistūmėjimą". Pažvelgę į ide. kalbas, glotalinių sprogstamųjų priebalsių rasime tik armėnų kalboje, kuri, deja, šiai teorijai neturi įrodomosios galios, kadangi joje glotalinių fonemų dažnio pasiskirstymas neatitinka tipologinių normų (glotalinis **p'* anaiptol nėra rečiausia fonema – plg. Melikishvili 1974). Todėl armėnų konsonantizmą reikia laikyti smarkiai kaukazizuotu. Nors tokiu būdu glotalinė teorija tėra tik interpretacinė, ja kaip neturinčia geresnės alternatyvos įtikėjo pastebimas mokslininkų skaičius (pvz., P.J. Hopper, A.R. Bomhard, R. Normier, Fr. Kortlandt, A.-G. Haudricourt, J.J. Colarusso kt.).

Germaniškasis priebalsių pasistūmėjimas – klasikinė XIX šimtmečio sąvoka. Nei Jakobas Grimmas, nei Karlis Verneris negalėjo įsivaizduoti fonologinių faktorių, sudarančių „pasistūmėjimo" įspūdį, svarbiausia buvo konstatuoti reiškinį bei surasti jam pavadinimą. XX a. fonologija iš viso kvestionavo tą „pasistūmėjimą". Pagal klasikinį indoeuropeistinį požiūrį, indoeuropiečių kalbos be „priebalsių pasistūmėjimo" yra fonologiškai artimesnės prokalbei, negu kalbos su „pasistūmėjimu". Prokalbei suponuota 3 graikiško arba 4 sanskritiško tipo uždarumos priebalsių eilės, sudarančios idealią „pilną" pradinę sistemą. Tačiau daugelis mūsų šimtmečio kalbinių aprašų bei iš ten kilusi kalbų tipologija rodo, kad fonologinėse sistemose, turinčiose uždarumos priebalsių eiles 'duslieji – skardieji – skardieji aspiruotieji', kaip tai ir aptinkame klasikinėje ide. rekonstrukcijoje tradicine formule 'tenues – mediae – mediae aspiratae', arba tiksliau sakant, sistemose, turinčiose fonologinę opoziciją 'duslusis : skardusis', dusliųjų serijos žymėtasis narys visuomet lūpinis, t.y. /*p*/, o skardžiųjų serijoje – visuomet gutturalinis, t.y. /*g*/. Todėl tikėtina, kad ide. prokalbėje rečiausia fonema buvo /*p*/, o tai ir yra „pirmąjį germanišką priebalsių pasistūmėjimą" turinčių kalbų požymis. O kadangi kalbose be „pasistūmėjimo" rečiausia fonema yra ne /*p*/, bet, aišku, /*b*/, kuri ide. prokalbei sunkiai rekonstruojama, reikia daryti išvadą, kad klasikinis indoeuropeistinis fonologinis modelis neatitinka tikrovės. Kaip minėta, 1972 m. Gam-

krelidzė ir Ivanovas, remdamiesi universalijų tipologija, pasiūlė perinterpretuoti šį klasikinį modelį kaip modelį su eilėmis 'duslieji (aspiruotieji) – glotaliniai – skardieji (aspiruotieji). Šiam modeliui yra ypatingai artima būtent germanų fonologinė sistema. Tačiau tatai nereiškia, neva „pasistūmėjimas" yra įvykęs ne germanų, bet visose kitose (išskyrus armėnų ir galbūt anatolų) ide. kalbų grupėse. Imant kiekvieną konkrečią grupę atskirai, galima nustatyti ir konkrečias fonemų skiriamųjų požymių transformacijas, kurios veda nuo rekonstruojamojo modelio prie konkrečiosios kalbinės sistemos. Pvz., prie germaniškosios sistemos prieinama skardžiųjų serijoje eliminuojant aspiruotumo požymį su tolesniu dėsningu glotališkumo požymio pakeitimu duslumo požymiu glotalinių serijoje, o prie baltiškosios sistemos prieinama eliminuojant aspiruotumo požymį tiek iš dusliųjų, tiek iš skardžiųjų serijos su tolesniu dėsningu glotališkumo požymio pakeitimu skardumo požymiu glotalinių serijoje, taip kad buvusios glotalinių ir skardžiųjų serijos sutampa. Tam, kad būtų prieita prie graikiškosios sistemos, reikia visai kitokios požymių transformacijos, būtent eliminuojant aspiruotumo požymį iš dusliųjų serijos, pakeičiant serijos požymį 'skardusis" požymiu 'duslusis', o požymį 'glotalinis' – požymiu 'skardusis'. Serijinis požymis 'glotalinis' yra eliminuojamas beveik visose ide. dialektų grupėse, tiek negermanų, tiek germanų. Išimtį sudaro armėnų ir galbūt anatolų grupės. Kadangi ir pragermanų, ir prabaltų dialektai pasižymėjo savomis uždarumos priebalsių fonemų skiriamųjų požymių transformacijomis, o tokios transformacijos (bet anaiptol ne šiaip arealinis progstamųjų priebalsių eilių pakeitimas) ir apskritai vyko kiekvienoje indoeuropiečių dialektų grupėje atskirai, tad germaniškojo „priebalsių pasistūmėjimo' nebuvimas baltų kalbose negali būti laikomas kokia nors kliūtimi baltogermaniškajai indoeuropiečių prokalbės pakopai suponuoti.

PASTABA. Kad prokalbę reikia suprasti ne kaip kalbą, bet kaip „labai artimų" dialektų visumą – seniai ir daugelio kartojama tiesa (plg. Endzelīns 1951, 4). Deja, praktiškai rekonstrukcijos suvedamos į vieną archetipą, o tai yra tas pats, kaip rekonstruoti vieną dialektą = vieną kalbą. Suvokiant prokalbę kaip minimaliausių inovacijų zoną, minimaliausios inovacijos ir yra skirtingų dialektų skirtingose prokalbės pakopose įvairiai susidarantys archetipai.

Indoeuropiečių apofonija morfonologijos aspektu

Silabizmas ir **-Ca/-C* kaita

Ankstesniąją neakuzatyvinę indoeuropiečių prokalbės pakopą rodo ne tik neakuzatyvinės sandaros frekventalijos gramatikoje ir sintaksėje, bet ir morfonologijoje, kurios čia svarstomoji kalbos sandaros raida negalėjo nepaliesti. Turiu galvoje indoeuropiečių apofonijos tradic. *e/o*, baltų *e/a* kilmę, susijusią su pirmosios balsinės opozicijos tradic. **e* : **o* susidarymu iš pradžių žodžio finalėje, panaudotos linksniams skirti. Vėliau prie finalės prisilipdant sigmatiniam bei nazaliniam formantams, prieš pastaruosius atsidūręs finalės balsis davė pradžią deklinacijos tematiniam balsiui.

Kaip žinoma, klasikinė indoeuropiečių kalbotyra rekonstruoja po penkias ilgąsias ir trumpąsias balsines fonemas **ā̆, *ē̆, *ō̆, *ī̆, *ū̆,* kurių **ī̆, *ū̆* yra sonantinės. Pososiūriniai laringalistai iki pat J. Kuryłowicziaus suvedė visą šį vokalizmą į vieną fonemą **e* (vadinamas „monovokalizmas"), kol pats Kuryłowiczius atsisakė šio požiūrio ir postulavo pirminę bivokalinę opoziciją **e* : **o* (Kuryłowicz 1956, 38).

Esminę įtaką mano pažiūrų raidai turėjo E. Pulleyblanko idėja, kad pirminė balsinė indoeuropiečių opozicija buvusi ne Kuryłowicziaus postuluota **e* : **o*, bet **ə* : **a*, t.y. opozicija pagal liežuvio pakilimą (Pulleyblank 1965). Tuomet atkrinta priekaištai, kad sistemos rekonstrukcija be tokios universalios fonemos, kaip *a*, esanti tipologiškai neįmanoma. Išlaikydamas E.Pulleyblanko idėją dėl pirminės indoeuropiečių balsinės opozicijos pagal pakilimą, grynai patogumo sumetimais siūlyčiau pakeisti liežuvio vidurio */ə/ to paties pakilimo liežuvio priešakiniu */ɛ/ (plg. Palmaitis 1979).

Akivaizdus fonemų opozicijos **o* : **a* nebuvimas baltų, slavų ir germanų kalbose privertė Kuryłowiczių pripažinti jos antrinį ir lokalinį pobūdį (Kuryłowicz 1956, 166). Tos opozicijos atsiradimas gali būti paaiškintas remiantis nuoseklesnėmis laringalinės teorijos išvadomis apie indoeuropiečių (pre-indoeuropiečių) prokalbės fonologinę sistemą.

Šios knygos tikslams patogu ir pakanka apsiriboti trimis klasikinės laringalinės teorijos „laringalais": $*H_1$, $*H_2$, $*H_3$. Nėra nė kalbos, kad naivoka „monovokalizmo" sąvoka neatlaiko elementaraus argumento: neturėdama balsinės priešpriešos, vienintelė balsinė fonema negali būti laikoma balsine, skirtumas tarp balsių ir priebalsių išnyksta ir jau reikia rekonstruoti neištariamus žodžius be balsių ar

su neištariamomis priebalsinėmis samplaikomis. Iš tikrųjų „monovokalizmo" šalininkai rekonstravo ne monovokalizmą, bet silabizmą, nes suponavo balsį *e einant po kiekvieno priebalsio (Borgstrøm 1949), vadinasi, skiemeninę kalbą su privaloma balsine kiekvieno priebalsio realizacija. Tokiu atveju reikia rekonstruoti ne balsius ir priebalsius, bet silabofonemas (Kacnelson 1958), kurias W. Lehmannas iš pat pradžių pavadino silabemomis, pasiūlydamas ženklą ∧ balsiniam silabofonemos komponentui žymėti (Lehmann 1952, 1993, 138). Nors silabinės kalbos tipologiškai nepaliudijamos, silabinė struktūra tinka mano sukurtai interpretacijai, kadangi silabizmą tipologiškai remia jo rekonstrukcija kartvelų (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 93–96), afraziečių (Diakonoff 1970), abchazų-adygų (Kuipers 1960, 1968; Job 1977), australų (Kacnelson 1958) kalbose. Suprantama, silabizmo pakopos indoeuropiečių prokalbės iš viso nebūta – silabizmas atspindi kažkurių priešindoeuropietiškų (preindoeuropietiškų) dialektų bendrumą (Lehmann 1952, 113).

Silabofonema turėjo tembrą *ε* $*H_1$ ir **i̯* kaimynystėje bei tembrą *a* $*H_2$ ir $*H_3$ kaimynystėje.

Dėl papildomosios distribucijos */C[C∧,∧C]/* vieno priebalsio šaknyse preindoeuropietiškieji dialektai galėjo turėti balsinę inicialę, kurioje, balsinių ir priebalsinių fonemų priešpriešai susidarant, **ε-* ir **a-* fonologiškai dar nesiskyrė (archifonema */A/-*), nes, mano įsitikinimu, opozicijos **ε* : **a* atsiradimas susijęs su gramatinių formų skyrimu būtent žodžio gale (žr. toliau). Tuomet tą priešistorinį */A/-* ir atspindi tokie diskusiniai atvejai, kaip lo. *ago. axis*, gr. ἄγω, ἄξων (žinoma, daugeliu atvejų *a-* išriedėjo ir iš $*H_2a$, kaip het. *ḫarki-* ar gr. ἀργής) – plg. ir *e-* : *a-* neutralizaciją lietuvių kalboje (*ẽžeras*) bei gr. Ἀχέρων (M. Vasmer). Inicialinio ide. **ε–* turėjo atsirasti iš $*H_2ε$.

Kad pirminė opozicija **ε* : **a* susidarė būtent finalėje, rodo kurie ne kurie tematinio balsio ypatumai. Pirmiausia reikia pripažinti, kad indoeuropiečių tematinis balsis nėra vien tai, kas tradicionalistų žymima **o*, bet apofoniškai, be jokių abejonių, ir tai, kas tradicionalistų žymima **e*. Jei leisime sau pamiršti viską, ką žinome apie indoeuropiečių deklinaciją iš jos klasikinio aprašymo, tai tokie atvejai kaip gr. τομός 'pjaunantis, aštrus' greta τόμος 'atpjautas' bei ποδός kilm. 'pėdos' greta πέδον 'papėdė, dirva' pasirodys morfonologiškai tos pačios rūšies formos. Tradiciškai žiūrint, forma ποδός neturi nieko bendra su tematine deklinacija. Antra vertus, būtent ši priebalsinio

linksniavimo kilmininko forma pasižymi apofoniniu variantu kitose indoeuropiečių kalbose plg. gen. sg. lo. (*SALVT*)*ES*, lie. (*akmen*)*u̯s*. Eilės gr. τομός / ποδός – τόμος / πέδον nagrinėjimas atskleidžia tą patį, ką ir chrestomatinis eilės gr. nom. λύκος – acc. λύκον / nom.,acc. δῶρον nagrinėjimas. Juk hetitų kalboje paliudytą tematinės deklinacijos vienaskaitos vardininko ir kilmininko tapatybę *-as* iš vienos pusės atitinka vienoda gr. nom. λύκος, τομός ir gr. gen. ποδός forma, iš kitos – tiek λύκος, τομός, tiek ποδός priešpastatyta baritonų λύκον, δῶρον, πέδον inertyvinė reikšmė. Kadangi sigmatinio nominatyvo bei sigmatinio genityvo, kaip matyti iš hetitų kalbos, ta pati kilmė, t.y. fientyvinė sigmatinio markerio kilmė, tai niekas nekliudo suvokti formą ποδός kaip atematinės formos πώς, ποῦς < *ποδς tematinį variantą. Bet tokiu atveju santykis ποδός – πέδον darosi analogiškas santykiui λύκος – λύκον. Tai leidžia mintį, kad tematinio varianto atsiradimas susijęs su archaine kaita **-Ca/-C* = tradic. **-Co/-C* sandhyje prieš enklitikus, iš kurių vėliau išriedėjo fleksiniai formantai.

Tipologiškai tai rodo tokios pat kaitos rekonstrukcija kartvelų ir semitų kalbose. Vis dėlto suponuojamoji kaita vargu ar priklauso kalbos universalijoms. Panašu, kad tai pirminės silabinės fonologinės struktūros reliktas, kai koegzistuojant žodžio modeliams *CVCVCV* ir *CVCVC*, pastarasis įgauna sandhyje pavidalą *CVCVCa*, kur *-a* – bet kurio balsio *-V* ekvivalentas.

Pirminė žodžio struktūra kartvelų kalbose rekonstruojama *Cə CəC*[*ə́*] (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 95). Man pavyko rasti kartvelų kalbose **-Ca/-C* kaitą priebalsinio kamieno finalėje (Palmaitis 1978). Visose kartvelų kalbose galima pastebėti atvejų, kai prieš priebalsiu prasidedančią fleksiją pasirodo *a*-vokalizuotas priebalsinio kamiengalio variantas, plg. translatyvą-adityvą-ergatyvą თხუმა-დ *txuma-d* svanų poezijoje greta įprasto თხუმ-დ *txum-d* ‘iki (kalno) viršū-nės’, dat.-loc. ტუბა-ს *ṭuba-s* greta įprasto ტუბ-ს *ṭub-s* ‘srovėje’, zanų dat. გურ-ს *gur-s* ‘širdžiai’ greta adv. ხშირა-ს *xšira-s* ‘dažnai’, translat.-allat. ჩქიმო-თ *čkimo-t* ‘manęsp’ greta kartų (gruzinų) ჩემ-და *čem-da* ‘manęsp’, kartų adverbializuotą illat. ქალაქა-დ *kalaka-d* ‘į miestą’ greta s. kartų იერუსალჱმ-დ *Jerusale(i)m-d* ‘į Jeruzalę’, dat.-loc. ადგილს(ა) *adgils*(*a*) ‘vietai’ greta adv. ადგილა-ს *adgila-s* ‘vietoje’. Kadangi, greta to, kartvelams yra būdingas ir formantais *-s*(*a*), *-d*(*a*) markiruotų datyvo ir translatyvo linksnių funkcinis maišymas (Topuria 1944),

esu priėjęs prie išvados, kad kartvelų prokalbėje turėjo egzistuoti gryno kamieno linksnio forma su finaline *-*Ca*/-*C* kaita sandhyje. Ši kaita nėra patyrusi morfologizacijos, t.y. nėra sukėlusi tematinių ir atematinių formų gramatinio supriešinimo. Nors tokiose kartų kalbos formose, kaip ადგილს / ადგილას *adgils*/*adgilas* 'vietai / vietoje', ნაპირს / ნაპირას *napirs*/*napiras* 'krantui, krante', ძირს / ძირას *ʒirs*/*ʒiras* 'šakniai / prie šaknies, po kuo, žemiau ko' pirmieji variantai įsitvirtino deklinacijoje, antrieji – prieveiksmiuose, tikros gramatinės opozicijos 'datyvas-lokatyvas : prieveiksmis' nėra, nes prieveiksmiais gali eiti ir ძირს *ʒirs* tipo formos. Galima kalbėti tik apie morfologizacijos tendenciją, kuri senovės kartų kalboje realizuota vadinamo „emfatinio -*a*" atveju, kai greta genityvų su dėsningu fakultatyviniu „emfatiniu -*a*", pvz. მეფის(ა) *mepis*(*a*) 'karaliaus', yra susidaręs morfologizuotas alatyvo linksnis: მეფისა *mepisa* 'pas karalių'. Priešingas yra morfologizuoto nevokalizuoto elatyvo bei turinčio fakultatyvinį „emfatinį -*a*" instrumentalio atvejis: s. kart. instr. ქალაქით(ა) *kalakit*(*a*) 'miestu' greta elat. ქალაქით *kalakit* 'iš miesto'. Reikia pridurti, kad latyviniai linksniai yra vėlyvi kartų kalbų dariniai. O paties „emfatinio -*a*" kilmė, be abejo, yra susijusi su T.Gamkrelidzės ir G.Mačavariani kartvelų kalbose rastu benvenistiniu binominiu santykiu tarp šaknies ir priesagos morfemų (Gamkrelidze–Mačavariani 1982, 81–95).

Vadinas, kartvelų pora *adgils*(*a*)/*adgilas* yra tos pačios rūšies reiškinys kaip indoeuropiečių Ζεύς – ΔιϜός ar ποῦς – ποδός (vietoj neištariamo °βδός – bet plg. ἐπίβδα!). Jei tad tematinis balsis yra konsonantinės finalės vokalizacijos liekana, kurios kilmė susijusi su priešistorine silabine žodžio struktūra, tai kartų dat. ადგილ-სა *adgil-sa* (struktūriškai = erg. ადგილ-მა *adgil-ma*) tipo pavyzdys pailiustruoja ir sigmatinio formanto vokalizuoto varianto sąsają su atitinkamu deiksiu: indoeuropiečių sigmatinis formantas, be abejo, yra kilęs iš deiksio, istorinėse kalbose žinomo kaip rodomasis įvardis s.i. स *sa*, gr. ὁ. Šio formanto pirminė funkcija kaip fientyvinio linksnio fleksijos atitinka kartų (fientyvo) ergatyvo formanto -მა(ნ) -*ma*(*n*) kilmę iš atitinkamo įvardinio kamieno მან *man*, kurio lipdymasis prie vardažodžio yra net ir be rekonstrukcijos akivaizdžiai pasiekiamos istorinės tikrovės dalykas. Indoeuropiečių sigmatinio formanto vokalizaciją be didelio sunkumo galima įžiūrėti tokiais atvejais kaip sl. gen. sg. masc. чесо ar pr. gen. sg. masc. *stesse, kawijdsa*.

Netikėtai šie samprotavimai buvo paremti A. Girdenio pateikta medžiaga iš žemaičių tarmių, leidžiančia rekonstruoti žemaičių nom. sg. masc. **àvẹnsa* greta aukštaitiško *ãvinas*. Žemaičių tarmei yra būdingas žodžio galo „emfatinis *ə*", plg. vardą nom. š.-v. žem. *Viẽłọsə*, liter. *Vẽlius*. Įdomu, kad šio *ə* vietoje pasirodo tikrasis *a* archainio žemaitiško „konspiratyvinio" žargono atveju: *ap-àv-ẹp-ẹns-ap-a* = nom. sg. masc. **àvẹnsa* – kad intarpinis *Vp* nėra vien tik ritminis elementas skiemeniui atverti, rodo toks pavyzdys kaip *sùpu làpašẹpẹnẹpẽ·s* = *sù_làšẹnẽ·s* ‘su lašiniais’.

Kartvelų kalbose iš silabinės struktūros paveldėtoji priebalsinio kamiengalio vokalizuoto ir nevokalizuoto variantų kaita nepatyrė visiškos morfologizacijos. Kitaip semitų kalbose, kuriose šis reiškinys nuvedė į tikrą indoeuropietiško tipo tematizaciją, plačiai panaudotą moteriškosios giminės darybai. Kaitos **-Ca/-C* atradėjo prioritetas čia priklauso I. Gelbui (Gelb 1958). Paskutinį kartą šis reiškinys iš naujo postuluotas I. Djakonovo (Diakonov 1972, 48).

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į archajiškiausios semitų predikatyvinės vardažodžio formos finalę, kuri amoritų bei senovės akadų kalbose turėjo vokalizmą *-a*, plg. amoritų *ab-da* ‘vergas’, akadų *māḫira lā iddinū-šum* ‘lygus, (kurio) nedavė (jie)-jam’, *Ilī-danna* ‘Dievas mano – galingas’. Nėra abejonės, kad tai tokios pat su grynu kamienu susijusios formos, kaip ir status constructus atveju, kuris amoritų ir akadų kalbose pasižymi nuline galūne (plg. amoritų *mut Dagān* ‘Dagano vyras’ bei akadų *bēl ekallim* ‘viešpats namų’), bet etiopų kalboje – galūne *-a* (plg. etiopų **ገነተ፡ትፍሥሕት፡** *gannata tefšeḥt* ‘sodas džiaugsmo’). Be to, semitų mimacija/nunacija (o tai, pvz., akadų žymimasis, arabų – nežymimasis artikelis) baigiasi nuliu vienaskaitoje (*-m* arba *-n*) ir *-a* daugiskaitoje (*-ma* arba *-na*).

Kaip kalbėta, akuzatyvinės formos yra apibendrintos iš inertyvinių vardažodžių formų, o dėl šios priežasties vienos ir kitos dažnai sutampa (žr. anksčiau apie akuzatyvą ir giminę). Šitaip yra atsitikę indoeuropiečių tematinių daiktavardžių atveju, kurių tematinis balsis, matyt, atspindi gryno kamieno vokalizaciją prieš priebalsinį formantą. Semitų kalbose indoeuropiečių bevardės ir moteriškosios giminių vietoje yra viena moteriškoji giminė, funkciškai atitinkanti indoeuropiečių bevardę giminę. Jos markeriu tradiciškai yra laikoma priesaga *--a*(*t*). Tačiau Gelbas parodė, kad tikrasis semitų femininum

markeris – būtent *-a*, tuo tarpu *-t* – tik glide'as hiatui pašalinti jungiant prie *-a* balsines (sakyčiau – sonantines) galūnes (Gelb 1969, 34). Kitaip ir negali būti, jei semitų „neutrum" (moteriškoji giminė) susidaro inertyvų pagrindu, kurių pagrindinė forma sutampa su grynuoju kamienu, vadinas, posilabinėje epochoje turi pasižymėti vokalizuotu ir nevokalizuotu finalės variantais: **-Ca/-C*. Finalės vokalizacijai *-a* buvus palaikytai inertyvo žyme greta fientyvo **-u/-u̯* bei genityvo **-i/-i̯*, naujo markerio (markerių) jungimas prie vokalizuoto kamiengalio sukėlė hiatą, kuriam pašalinti ir imta naudoti priesagą **-t* (tai, kad jos reikšmė šiaip buvo susijusi su inertiškumu ar abstraktais, šiuo atveju nėra svarbiausia): **-Ca-t-u, *-Ca-t-i, *-Ca-t-a* (plg. arabų مَدِينَـ–ـة *madīna-t+-u/i/a* ‘miestas’, hebrajų status constructus מְדִינַ-ת *mədīna-t* ‘valstybė’, aramėjų status constructus *’iggera-t* ‘laiškas’). Šitaip tarp balsinio kamiengalio ir priesagos *-t* atsidūręs *-a-* yra niekas kita, kaip semitų *tematizacija*, morfologizuota kaip moteriškosios giminės markeris (plg. Palmaitis 1981_2).

Priešistorinės vokalizuoto kamiengalio grynakamienės formos be prijungtojo *-t* yra užkonservuotos kuriuose ne kuriuose arabų masdaruose (pvz. سُكْنَا *suknā* ‘kame nors, kur nors buvimas, gyvenimas’), moteriškosios giminės būdvardžiuose bei superlatyvuose (pvz. حُبْلَا *ḥublā* ‘nėščia’, (أَلْ)كُبْرَا *(’al-)kubrā* ‘didžiausia’), kurie kaip neprisijungę formantų *-u, -i, -a*, savaime aišku, nelinksniuojami (vad. „vienalinksniai") bei etiopų abstrakčios ar kolektyvinės reikšmės daiktavardžiuose (pvz. ጊዜ፡ *gīzē* ‘laikas’, ተለቤ፡ *telabē* ‘linai’). Greta šių formų, esama ir užkonservuotų priešistorinių grynakamienių variantų be vokalizacijos, nors ir prisilipdžiusių linksnių galūnes pagal analogiją su vyriškąja gimine (to reikalavo jų priebalsinė finalė), bet išlaikiusių savo kilmę rodančią moteriškąją giminę (plg. feminina arabų أُمّ *’umm+-u/i/a* ‘motina’, hebrajų אֵם *’ēm(m)* ‘motina’, akadų *’abn+-u/i/a* ‘akmuo’, hebrajų אֶבֶן *’eben* ‘akmuo’ kt. – tai vadinamos „išimtys", kurių be čia išdėstyto aiškinimo suprasti neįmanoma). Antra vertus, dalis tokių atematinių feminina turi priesagą *-t*, betarpiškai prijungtą prie grynojo kamieno. Ar tai susiję su pačios priesagos reikšme, ar /ir su poreikiu formaliai atriboti atematinius feminina nuo masculina (ypač derivatuose, kaip ‘dukra’ ← ‘sūnus’, ‘sesuo’← ‘brolis’) – atskiros studijos reikalas (plg. arabų بِنْـ–ـت *bin-t-* ‘dukra’, أُخْـ–ـت *’uḫ-t-* ‘sesuo’ greta إِبْن *’ibn-* ‘sūnus’, أَخ *’aḫ-* ‘brolis’).

Verta pridurti, kad lipdant prie finalės linksnių galūnes,

hiatas buvo šalinamas ir naudojant uvularinį ʼ (plg. arabų حَمْرَاْ *ḥamrāʼ +-u/i/a* 'raudona', hebrajų יָפוֹא *i̯āpō(ʼ)* 'Jafos miestas', etiopų ፍሥሓ፡ *fešḥā* 'džiaugsmas'), ir kad atematiniai dariniai be formalaus moteriškosios giminės požymio natūraliai gali rodyti ir giminės nepastovumą. Tipiškas pavyzdys – žodis 'saulė', kuris yra moteriškosios giminės arabų (شَمْس *šams-*) ir hebrajų (שֶׁמֶשׁ *šemeš*) kalbose, bet vyriškosios giminės akadų kalboje (*šamš-*). Kiek tai galima gretinti su giminės nepastovumu indoeuropiečių kalbose (žr. Įvadą), tegu sprendžia pats skaitytojas.

-Ca/-C* **kaitos ir vardažodžių tematizacijos atsiradimas

Šie samprotavimai bei tipologinės paralelės remia tematinio balsio kilmę iš grynojo kamiengalio vokalizuoto varianto, pirminėms silabofonemoms suskilus į balsines ir priebalsines fonemas. Bet tas balsis nebūtų išlikęs kaip tematinis be tam tikro funkcinio gramatinio krūvio, kurio ieškotina gr. τομός / ποδός – τόμος / πέδον, λύκος, λύκον / δῶρον tipo grandinėse. Klasikinis pavyzdys – tariama žodžio 'ūdra', s.i. उद्रः *udráḥ*, ar žodžio 'vandens gyvatė', gr. ὕδρος, derivacija iš žodžio 'vanduo', gr. ὕδωρ, – anaiptol nerodo tematinio balsio funkcijos kaip būdvardinio formanto ['vandeninis (gyvūnas)']. Labiau tikėtina, kad abudu žodžiai kildintini iš tos pačios hiper-leksemos fientyvinės ir inertyvinės linksninių-leksinių manifestacijų. Juk fientyvinėje kalbos sandaroje linksnis turi savo leksinę, fientyvinę ar inertyvinę (tai gali būti net ir skirtingų šaknų žodžiai), charakteristiką:

> Sanskrito leksema उद्रः *udráḥ* taip atitinka graikų leksemą ὕδωρ, kaip graikų linksnis φωτός atitinka graikų linksnį φῶς.

Lygiai taip iš pirminės linksninės-leksinės poros yra kilęs ir santykis tarp gr. ποδός ir gr. πώς, ποῦς . Kad netiesioginiai gr. ὕδωρ linksniai yra *t*-kamieniai, rodo tik dar į vieną inertyvinę manifestaciją (linksnio formą), kaip ir bet kurių kitų heteroklitų atveju.

Visa to labai ryški iliustracija yra leksemos semantinių laukų nesutapimas fientyvo ir inertyvo linksniuose Australijos arantų kalboje, kuri yra gyva fientyvinės sandaros kalba. Kaip man paaiškino šios kalbos mokovas ir tyrinėtojas S.Kacnelsonas, joje žodžio 'koja' (*i̯a*) fientyvo linksniui (tarkime, gr. ποδός) priešpastatomo inertyvo linksnio reikšmė yra ne tik 'koją', bet ir 'pėdsakas' (tarkime, gr. πέδον).

Bet už viską svarbiausia yra tai, kad 1) graikų ὕδωρ yra

neutrum, o gr. ὕδρος, s.i. उद्रः *udráḥ* yra masculina; 2) kad s.i. उद्रः *udráḥ* turi oksitoninį kirtį.

Čia patraukia dėmesį tas žinomas faktas, kad indoeuropiečių kamienai, kurių reikšmė yra inertyvi – o tai įvairių abstraktų, veiksmo rezultatų ar pačių veiksmų pavadinimai – pasižymi šakniniu kirčiavimu, o kamienai, kurių reikšmė yra fientyvi – veikėjų pavadinimai, aktyvinės reikšmės deverbaliniai būdvardžiai – pasižymi priesaginiu kirčiavimu. Pirmąją grupę pailiustruoja šie pavyzdžiai: s.i. वरः *váraḥ* 'pasirinkimas', भरः *bháraḥ* 'nešiojimas', एषः *-ṣaḥ* 'greitis', नयः *náyaḥ* 'vedžiojimas', मानम् *mā́nam* 'pagarba', दमः *dámaḥ* 'statinys', वेदः *v-daḥ* 'žinojimas', योगः *yógaḥ* 'sujungimas', भोगः *bhógaḥ* 'pasimėgavimas', रोगः *rógaḥ* 'liga', शोकः *śókaḥ* 'kaitrumas'; gr. λόγος 'samprotavimas', φόρος 'mokestis', στόνος 'stenėjimas', γόνος 'gimimas', πλόφος 'plaukimas', δόμος 'statinys', φόνος 'nužudymas', τόμος 'įpjova', τρόχος 'bėgimas', στοῖχος 'eilė', πέδον 'dirva'. Antrąją, fientyvinę grupę, pailiustruoja s.i. वरः *varáḥ* 'pasirenkantis, gerbėjas', भारः *bhārā́ḥ* '(slegiančioji) našta', एषः *eṣáḥ* 'besiskubantis', नायः *nāyáḥ* 'vadas', भोजः *bhojáḥ* 'gausus', रुजः *rujáḥ* 'ardantis', शोकः *śokáḥ* 'žėrintis'; gr. φορός 'nusinešantis', φονός 'žudantis', τομός 'pjaunantis', τροχός 'ratas'. Pastarajai grupei priklauso ir archajiškesni dariniai, turintys dėl oksitoninio kirčio redukuotą šaknies vokalizmą pagal Benveniste'o binomus: s.i. वृधः *vr̥dháḥ* 'stiprintojas' (greta वर्धः *várdhaḥ* 'stiprinimas'), बुधः *budháḥ* 'nuovokus' (greta बोधः *bódhaḥ* 'nuovoka'), प्रियः *priyáḥ* 'brangus', रुचः *rucáḥ* 'spindintis' t.t.

Kad indoeuropiečių kirčio vieta šaknyje ar priesagoje tikrai priklauso nuo fientyvinės ar inertyvinės reikšmės, itin aišku atematinių sonantinių kamienų atveju. E. Benveniste'as yra parodęs, kad *i-* ir *u-*kamiengalio (nulinio apofonijos laipsnio) daiktavardžiai istoriškai priklauso bevardei giminei ir yra baritonai, o *ei-* ir *eu-*kamiengalio (normaliojo apofonijos laipsnio) daiktavardžiai istoriškai priklauso nebevardei giminei ir yra oksitonai (Benveniste 1935, 52). Po dvidešimt metų Th. Burrow paskyrė šiai temai savo „Sanskrito kalbos" (Burrow 1955) visą 5-tąją dalį, iškeldamas mintį, kad mobilus kirčiavimas iš pradžių buvo būdingas būtent apofoniniams *i-* ir *u-*kamieno daiktavardžiams ir kad tai ypač ryšku graikų kalboje (plg. gr. nom.sg. οἶς, γόνυ, bet gen.sg. οἰός, γουνός). Pirminę kirčio vietą sanskrite galima atsekti tik iš apofonijos, pvz. nulinis jos laipsnis formoje gen. द्रुणः *drúṇaḥ* rodo į pirminį oksitoninį kirtį, lygiai kaip ir pilnasis

apofonijos laipsnis formose gen. शत्रोः *śatroḥ,* अग्नेः *agneḥ.* Verta dėmesio, kad tuo būdu pirminis baritoninis kirčiavimas nustatomas ne tik pamatiniams (nelokaliniams, kurie sanskrite yra vėlyvesni) bevardės giminės daiktavardžių linksniams, bet ir nebevardės giminės daiktavardžių akuzatyvams (visai suprantama, jei atsižvelgiame į bendrą inertyvinę akuzatyvo ir bevardės giminės formų kilmę – žr. anksčiau), o tai rodo, kad akuzatyvai ir bevardės giminės daiktavardžiai turėjo nekirčiuotą kamiengalį (plg. acc.sg. शत्रुम् *śatrum,* अग्निम् *agnim* greta neutr.nom.-acc.sg. मधु *madhu,* वारि *vāri*, gen. मधुनः *madhunaḥ,* वारिणः *vāriṇaḥ*). Dar po penkiolikos metų V.Mažiulis nustatė tokį pat kirčio paskirstymą baltiškiems *i*- ir *u*-kamieno daiktavardžiams, kurių apofoniniai (i_1-, u_1-kamieno) atstovai pasižymi pilnuoju balsiokaitos laipsniu vienaskaitos kilmininke bei naudininke ir nuliniu laipsniu galininke, o neapofoniniai (i_2-, u_2-kamieno) atstovai istoriškai pasižymi nuliniu balsiokaitos laipsniu (BS, 262–292).

Kadangi oksitoninis kirtis (atitinkamai – pilnasis kamiengalio balsiokaitos laipsnis) yra būdingas nebevardės giminės daiktavardžių neakuzatyvo gramatiniams (nelokaliniams, Mažiulio terminais – paradigminiams) linksniams, o kaip kalbėta, akuzatyvo ir bevardės giminės formos turi tą patį inertyvo šaltinį, tai

> oksitoninis kirčiavimas atspindi patį ankstyviausią fientyvumo markiravimą dar iki sigmatinio formanto įsitvirtinimo; inertyvinės formos iš pat pradžių buvo baritoninės, kirčio atžvilgiu – nežymėtos.

Čia slypi indoeuropiečių akcentinių paradigmų kilmės paslaptis. Iš dabartinių kalbų lietuvių kalba pasižymi akuzatyvų (neminint atskirų atvejų įvardžių sistemoje) baritoneze, be to, ir vad. „bevardės giminės" būdvardžio formos yra baritoninės. Jei tai ir nėra tiesioginis indoeuropietiškas paveldas, jis vis dėlto idealiai atliepia rekonstruojamą vaizdą: inertyviniai fientyvų atitikimai [plg., pvz., skirtingas leksemas „gulėti", pasirenkamas priklausomai nuo žodžio animiškumo (წოლა *çola*) ar neanimiškumo (დება *deba*) kartų kalboje], besivystant deklinacijai, vis dažniau pakeičiami tos pačios fientyvinės šaknies inertyvine *forma*, kuri kaip ir leksiniai inertyvai turėjo baritoninį kirtį. Kadangi fientyvai atsidūrę linksnio pozicijoje buvo markiruojami

oksitoniškai, vienos besusikuriančios paradigmos ribose atsiranda mobilusis kirtis. Pastovaus kirčiavimo žodžiai iš pradžių buvo tik inertyvai.

Antra vertus, tiek archainis fientyvo finalės kirtis, tiek archainis grynojo priebalsinio kamieno vokalizavimas bei kaitos _*-Ca/-C_ atsiradimas verčia manyti, kad būtent finalėje dėl jos funkcinio krūvio fakultatyviniai silabemų tembrai turėjo užleisti vietą pirmųjų balsių opozicijai, perimančiai fientyvo linksnio markiravimo funkcijas.

Silabizmo pakopoje, esant leksiškai orientuotai fientyvinei kalbos sandarai, gramatinis fientyvų markiravimas negalėjo būti reikšmingas, nes prasminis fientyvų markiravimas vyko leksinėse semantinėse opozicijose. Tačiau skirtingos prãsmės negalėjo nesiskirti intonacija, kuri pabrėždavo fientyvų finalę:

fient. _*thʌmʌ̱_ ‘pjovikas, pjūklas’ : inert. _*thʌmʌ_ ‘įpjova’

fient. _*phʌt’ʌ̱_ ‘koja’ : inert. _*phʌt’ʌ_ ‘žingsnis, pėdsakas’

Fientyvų finalės nuolatinis intonacinis pabrėžimas turėjo atitinkamai veikti galinės silabemos tembrą, taip kad silabema pasireiškė dviem alofonais: labiau atviro tembro, kai buvo intonacijos pabrėžiama, bei mažiau atviro tembro, kai ji nebuvo pabrėžiama inertyvų atveju:

fient. _*thʌma̱_ ‘pjovikas, pjūklas’ : inert. _*thʌmε_ ‘įpjova’

fient. _*phʌt’a̱_ ‘koja’ : inert. _*phʌt’ε_ ‘žingsnis, pėdsakas’

Nesant fonologinės balsių opozicijos, turėjo egzistuoti elementarus tembrų sinharmonizmas:

fient. _*thama̱_ ‘pjovikas, pjūklas’ : inert. _*thεmε_ ‘įpjova’

fient. _*phat’a̱_ ‘koja’ : inert. _*phεt’ε_ ‘žingsnis, pėdsakas’ – vaizdas, be abejo, priklausė ir nuo silabemų konsonantinio komponento, pvz., _i̯_ turėjo skatinti tembrą _ε_, _u̯_ – tembrą _a_, _o_ t.t.

Jei pirminis indoeuropiečių bivokalizmas – tai balsių opozicija pagal pakilimą (Pulleyblank 1965), t.y. _*ε_ : _*a_ (žr. anksčiau), tai atviresnio tembro silabema tegalėjo būti tik _*/Ca/_, o uždaresnio – tik _*/Cε/_.

Kaip kalbėta, tematinis balsis atsirado jungiant priebalsinius enklitikus (formantus) prie vokalizuotos finalės. Fonetiškai atviresnis tematinio balsio apofoninis variantas yra ide. _*a_ (tradic. _*o_). Be to, kaip matėme, tai būtent kirčiuotas ide. _*a_ (tradic. _*o_) (plg. gr. τομός ir kt. anksčiau). Šitaip suponuojant kirčiuoto tematinio ide. _*a_ (tradic. _*o_) kilmę iš intonaciškai pabrėžtos silabemos alofoninio tembro,

suponuojamas ir kirčiuoto ide. *a* (tradic. *o*) pirmumas palyginti su ide. *e*. Pastaroji nuomonė indoeuropeistikoje nėra populiari. Mat tradiciškai pamatinėse formose rekonstruojama *e*, o *o* – tik išvestinėse formose (turbūt ne be garsaus indoeuropietiško „monovokalizmo" *e* bei F. de Saussure'o *eA, *eO̦* įtakos, nors fonologiškai žiūrint, čia buvo galima rašyti bet kurį balsį). Nuomonė dėl *e* pirmumo bei *o* antrinio pobūdžio yra grindžiama tokiais pavyzdžiais, kaip gr. νέος ar porų δαίμων–ποιμήν, δαίμονος–ποιμένος sugretinimas. Tačiau juk visa tai skirtingų epochų dariniai, be to, dėl νέος galima pateikti ir priešingų faktų. Šiaip tradicinį požiūrį dėl *e* pirmumo pagrįstai sukritikavo A.Meillet (Meillet 1931_1), kuris, reikia vis dėlto pastebėti, buvo pirmasis indoeuropeistas, griežtai suformulavęs paties tematinio balsio antrinės kilmės hipotezę (Meillet 1931_2: argumentuojama daugelio atematinių vardažodžių senesne reikšme lyginant su gimininingais tematiniais, kurie laikomi išvestiniais – plg anksčiau dėl gr. ὕδωρ greta gr. ὕδρος, s.i. उद्रः *udráḥ*. Kaip sakyta, čia neatsižvelgta į tematinį atematinių vardažodžių genityvo pobūdį, nes šio linksnio fleksija tradiciškai laikoma *-o/es*, o ne *-s*).

Kai veiksnio pozicijoje esantys fientyvai buvo išskiriami intonacija, jie buvo sakinio melodinėje viršūnėje, visiems kitiems sakinio nariams esant enklitikų pozicijoje (plg. Ivanov 1965, 216). Intonaciškai pabrėžiamo ir nepabrėžiamo alofonų susidarymas užtikrino fientyvo ir inertyvo patekimą į vienodas intonacines sąlygas. Todėl skirtumas tarp alofonų tapo motyvuojamas kaip skirtumas tarp kirčiuoto -[*á*] ir redukuoto -[*ε*]. Linijinės melodinės sakinio struktūros kitimas, fientyvo ir inertyvo intonacinės realizacijos sąlygų sutapimas lėmė tai, kad intonacija neteko savo gramatinio krūvio, kuris buvo perimtas pačių alofonų: tai reiškia, kad įvyko alofonų fonologizacija ir atsirado pirmųjų balsinių fonemų opozicija *ε* : *a*:

fient. *thamá* : inert. *thέmε*
fient. *phat'á* : inert. *phέt'ε*

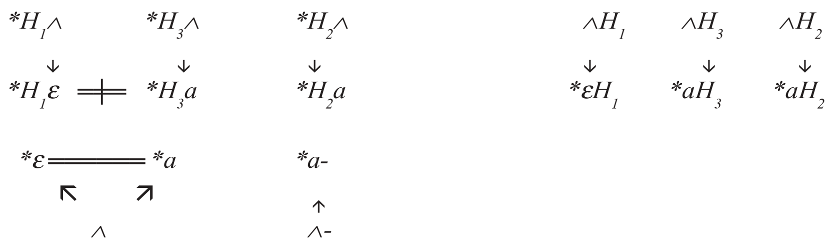
Taip baigėsi silabofonemų istorija, o kartu su ja – ir silabizmo epocha. Silabizmas užleido savo vietą silabinei pleofonijai (struktūrai *CVCVCV* – tipologiškai tokios struktūros nėra retenybė, plg. kad ir japonų kalbą), kuri savo ruožtu tapo dinaminio kirčio poveikio auka.

Kaip matome, kirčio atsiradimą lėmė tai, kad prasminė intonacija, pirmųjų balsinių fonemų opozicijai atsiradus, neteko savo

gramatinės funkcijos. Dėl stipraus dinaminio kirčio atsiranda balsių redukcija, pirmiausia – antrajame nuo kirčiuoto skiemenyje. Dėl jos greta kokybinės balsių *ε : *a apofonijos atsiranda ir jų kiekybinė apofonija su nuliniu laipsniu. Savaime aišku, prieš visai išnykdamas, balsis turėjo redukuotis į naują kokybę (tarkime, *ə). Daugelis indoeuropeistų pripažįsta dar atskirą apofonijos redukcijos laipsnį („schwa secundum”). Tai reiškia, kad redukuotasis balsis turėjo fonologinį statusą. Nėra reikalo neigti tokią galimybę tam tikrų dialektų atveju, tačiau rekonstruoti redukcijos laipsnį visam indoeuropiečių dialektų kontinuumui mano interpretacijos atveju nebūtina ir aš to nedarau, be to, pasikliaudamas ir tų indoeuropeistų nuomone, kurie redukcijos laipsnio iš viso nepripažįsta (plg. Edgerton 1934, Petersen 1938, Maurer 1947, Messing 1947, Zgusta 1951, Collinge 1953, Gamkrelidze 1960, Savčenko 1974).

Fientyvo „linksnio” markiravimas fonemai *a supriešinta fonema *ε finalėje reiškė atsiradimą balsiokaitos, kuri iš pat pradžių nebuvo automatinė bei turėjo funkcinį krūvį.

Opozicijai *ε : *a susidarant, *a, išsivystęs iš junginių su „laringalais” *H_2 ir *H_3, taip pat inicialinis *a-, buvo neapofoniniai. Kitais atvejais *a buvo apofoninis:

Čia ženklas ╪ žymi neapofoninį ryšį, o ═══ – apofoninį.

Taigi opozicija *ε : *a buvo apofoninė nuo pat jos atsiradimo.

Vėliau, kai silabemai „laringalų” suteiktas tembras buvo fonologizuotas, visi „laringalai” (t.y. dar prieš jų išnykimą) susiliejo į vieną fonemą („schwa indogermanicum”): *H_1, *H_2, *H_3 > *H̯ (Gamkrelidze 1960) (anatolų dialektuose *H_1, *H_2, *H_3 > ḫ ir dažniausia *H_1- > Ø-).

Minimaliausių inovacijų zonoje (būsimoje liktinėje prokalbėje, kuri kartą pasireikš kaip baltogermanų dialektai – žr. anksčiau)

*ɛ > e; *a- > å-; *-a(-) > å;
**H_1ɛ > *He > e; **ɛH_1 > *eH > ē
**H_2a > *Hå > å; **åH_2 > *åH > å̄
**H_3å > *Hå > å; **ɛH_3 > *åH > ō

Čia ženklu *å* žymimas bet koks į [o] linkęs tembras, t.y. tiek „labializuoto *a°*", tiek „faringalizuoto *aɔ*" = „žemo užpakalinio *ɔ*". Tai tinka ir anatolų dialektams.

Visuose kituose dialektuose
*ɛ > e; *a- > a-; *-a(-) > a;
**H_1ɛ > *He > e; **ɛH_1 > *eH > ē
**H_2a > *Ha > a; **aH_2 > *aH > ā
**H_3a > *Hå > o; **aH_3 > *åH > ō

Pavyzdžiai: het. *ešmi* (*H_1-), *ḫant-, palḫi-* (*H_2), *ḫaašdueir, laḫu-* (*H_3)
= lie. *ešmu̯,* lo. *ante, plānus,* gr. ὄζος, λούω.

Kadangi *ɛ /*a kaita turėjo skiriamąją funkciją tik finalėje, o šaknyje balsio tembras priklausė nuo konsonantinės apsupties, tai šaknies vokalizmas patyrė vienokį ar kitokį išlyginimą pagal savo paradigmos fientyvinės ar inertyvinės poros vokalizmą, o finalinis *-ɛ kaip nerelevantiškas žymint fientyvą, galėjo būti numetamas sukeliant naują santykį *-a : *-ɛ/-Ø
fient. *thamá* : inert. *thámɛ/-Ø* arba fient. *thɛmá* : inert. *thɛ́mɛ/-Ø*
fient. *phat'á* : inert. *phắt'ɛ/-Ø* arba fient. *phɛt'á* : inert. *phɛ́t'ɛ/-Ø*

Tokių šakninių vardažodžių atspindys yra retas senas tematinis tipas gr. ἕνο-ς; šiaip žodžių, susidedančių iš vienos tematizuotos šaknies, nėra, tuo tarpu Benveniste'o binomų dėsnis pradeda veikti tik dvi ar daugiau morfemų turinčiuose kamienuose (plg. gr. ἐπίβδαι 'diena po šventės', s.i. उपब्दः *upabdáḥ* 'paminantis', Avestos *frabda* 'papėdėje' greta gr. ποδός). Tai, o ne tariamoji „derivacinė tematizacija", yra τομό-ς tipo formų su neredukuota šaknimi priežastis.

Kartu su minėtais šakniniais – anuomet monomorfeminiais – tipais formavosi ir atitinkami polimorfeminiai tipai, turintys sonantinę šaknį ir/ar sonantinį enklitiką išplėtėją. Juose, kirčiui atsiradus, buvo redukuojamas balsis iš antrojo nuo kirčiuoto skiemens (*t'ɛi̯ɛ-u̯á > *t'ɛi̯u̯á, *t'ɛ́i̯ɛ-u̯ɛ > *t'ɛ́i̯u̯ɛ), o susidarę nekirčiuoti diftonginiai junginiai virto sonantiniais balsiais:

fient. *t'ɛi̯u̯á > *t'iu̯á 'Dievas' : inert. *t'ɛ́i̯u̯ɛ 'dangus'.

Inertyvo su numestu galiniu *-ε atveju susidarė alternatyvinė forma *t'έi̯ε-u̯-Ø > *t'έi̯u (plg. gr. δόρυ).

Kadangi tokiu būdu atsirado sonantų klasė (*εi̯, εu̯* nebebuvo suvokiami kaip balsis *ε* su priebalsiais, bet kaip skirtingi vienetai), o finalinis kirtis tebemarkiravo fientyvumą, greta inertyvo *t'έi̯u* atsirado fientyvas *t'i̯εu̯* < *t'εi̯έ-u̯-Ø* (inertyvas *t'έi̯ε-u̯-Ø* > *t'έi̯u*). Be to, fientyvui būdingo finalinio balsio *a* nebuvimas turėjo sukelti ir atitinkamą lygiagretę naujojo fientyvo vokalizaciją: *t'i̯au̯*.

Sonantams pradėjus skirti reikšmes, vadinas, įvykus jų fonologizacijai, pasikeitė indoeuropiečių dialektų fonologinė struktūra, balsių opozicija *ε : *a* tapo nebe vienintelė, jos reikšmė kaip opozicijos pagal pakilimą galėjo užleisti vietą opozicijai pagal eilę, todėl tolesnis *a* apofoninės poros žymėjimas *ε netenka prasmės – nuo čia ir toliau pastaroji yra žymima *e*.

Kalbamąją raidą galima pavaizduoti tokiomis formulėmis:
fient. $*C_1eC_2S\acute{a}$ ($*C_1aC_2S\acute{a}$) : inert. $*C_1\text{-}C_2Se$
x : inert. $*C_1\text{-}C_2\mathring{S}$
x = fient. $*C_1C_2eS$ // $*C_1C_2aS$.

Taigi kiekybinė pilnojo ir nulinio laipsnių apofonija yra kombinacinės kilmės.

Dėl to, kad kiekybinė apofonija su pailgintuoju laipsniu yra senesnė, negu „laringalų" išnykimas, daugelio nuomonės sutampa (Lehmann 1952, 2.3a, 15.4; Kuryłowicz 1956, 142–165; Schmitt-Brandt 1967, 90–92, 95–96). Seniai pripažinta ir tai, kad pailginimo laipsnis turėjo atsirasti vienskiemenėse formose (Leumann 1952). Pagal čia išdėstytą interpretaciją eventualus (nefonologinis) šakninio balsio pailgėjimas pirmiausia turėjo atsirasti *t'i̯eu̯* /*t'i̯au̯* tipo formose, kuriose jis kompensavo nebuvimą galimybės supriešinti kamiengalio kirčiuotąjį fientyvo markerį nekirčiuotam šaknies vokalizmui.

Su sonantų klasės, vadinasi, su dvibalsių atsiradimu yra susijęs skiemeninio kirčio (priegaidės, tono) atsiradimas. Indoeuropiečių ilgieji dvibalsiai, kaip ir balsiai, pasižymi akūtiniu tonu, trumpieji – cirkumfleksiniu. Anot Mažiulio, ilgieji dvibalsiai iš pradžių buvo įmanomi tik žodžio gale (BS, § 34–39). Turint galvoje, kad čia suponuotas nefonologinis ilgumas atsiranda pirmiausia dvibalsiuose bei būtent vienskiemenėse formose, reikia manyti, kad jis buvo apibendrintas kaip formos finalė iš vienskiemenių žodžių į daugiaskiemenius.

Nefonologizuotas, t.y. dar neturėjęs skiriamosios reikšmės, tonas atsiranda kartu su nefonologiniu ilgumu fientyvinių formų pilnojo apofonijos laipsnio dvibalsinėje finalėje. Tose formose pastaroji ir markiravo fientyvumą būdama supriešinta su nuliniu laipsnio inertyvų finale. Kadangi fientyvumo markiravimas iš seno buvo palydimas oksitoniniu kirčiu, vieno skiemens ribose kirčio oksitoniškumas tegalėjo būti realizuotas skiemens ilgumo finelėje, t.y. kirčiuojant finalinę morą, o tai ir yra tonas: **t'i̯ēu̯ = *t'i̯e-u̯ = *t'i̯eū́* (plg. graikų akūtą Ζεύς).

Greta kirčiuotuoju galo *-a* markiruotų fientyvų atsiradus fientyvams, markiruotiems pilnuoju sonantinio kamiengalio apofonijos laipsniu, atsirado ir poreikis visus fientyvus žymėti vienodai. Tam buvo morfologizuotas fientyvinis deiksis **sa*, kuris kaip emfatinis enklitikas, matyt, galėjo lydėti fientyvus ir anksčiau (plg. demonstratyvinius įvardžius s.i. स *sa*, gr. ὁ; praindoeuropiečių dialektuose būta ir inertyvinio deiksio **tha*, plg. s.i. तत् *tat*, gr. τό, lie. *taĩ*). Be to, tiek indoeuropiečių nazalinis formantas, kuris gali būti rekonstruojamas tiktai vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvams, tačiau negali būti rekonstruojamas bevardės giminės nominatyvams-akuzatyvams (plg. acc. het. *wa-ap-pu-un* šalia neutrum *gi-e-nu,* s.i. तम् *tam,* ताम् *tām* šalia neutr. तत् *tat*, gr. τόν, τήν šalia neutr. τό, lie. *tą, výrą* šalia neutr. *taĩ, gẽra* = sl. ѥзєро, s.i. *śátrum, agnim* šalia neutrum *madhu, vāri*, pr. *soūnon* šalia neutrum *meddo, pecku*), tiek gretiminių neindoeuropiečių dialektų medžiaga, pvz., semitų mimacija-nunacija, reiškianti žymimąjį artikelį akadų kalboje ir nežymimąjį arabų kalboje, leidžia suponuoti preindoeuropietišką nazalinį determinatyvą **m*∧, kuris, matyt, jau praindoeuropiečių dialektuose konkuravo su **s*∧ atlikdamas artikelio funkciją, o akuzatyvinei konstrukcijai atsirandant, ėmė žymėti buvusių fientyvinių vardų → nebevardės giminės akuzatyvą lygiai taip, kaip **sa* ėmė žymėti buvusių fientyvinių vardų → nebevardės giminės nominatyvą.

**t'i̯ēu̯ /*t'i̯āu̯* tipo fientyvo formoms ėmus ardyti pirminį vienodą fientyvo markiravimą, sigmatinis formantas pirmiausia turėjo įsitvirtinti prie šių formų: **t'i̯ēu̯sa /*t'i̯āu̯sa*. Pagal šiuos vienskiemenio kamieno dviskiemenius sigmatinius fientyvus (priešpastatytus dviskiemeniams **t'-i̯u* tipo inertyvams) atsirado ir atitinkamos vienskiemenio kamieno fientyvinės poros vienskiemenio kamieno redukuotiems nesonantinio **them-Ø, *phet'-Ø* tipo inertyvams: fient. **thēmsa, *phēt'sa* su tuo pačiu nefonologiniu ilgumu.

Savaime aišku, ilgumams plintant analogiškose gramatinėse pozicijose iš dvibalsių į vienbalsius (A.Girdenio dar 1978 m. man papasakota idėja), kartu plito ir atitinkamas ilgumų tonas (akūtinis – iš ilgųjų dvibalsių, cirkumfleksinis – iš trumpųjų).

Greta minėtų naujesniųjų **thēmsa, *phēt'sa* tipo fientyvo formų tebeegzistavo ir senesniosios **thamá /*themá, *phat'á /*phet'á*, kurios automatiškai ėmė persiformuoti pagal naują sigmatinį modelį: **thamása* > **thamás /*themása* > **themás, *phat'ása* > **phat'ás* / **phet'ása* > **phet'ás*, tarp kamiengalio ir priesaginio formanto egzistuojant Benveniste'o binominiam santykiui.

Porų **thēmsa /*themás, *phēt'sa /*phet'ás* atsiradimas savaime reiškė kamiengalio **-Ca/-C* kaitos atsiradimą. Kartą atsiradusi, ši kaita išplito į visus grynojo konsonantinio kamieno atvejus, nes sandhyje, be markerio **sa*, prie žodžių jungėsi ir kiti enklitikai. Šitaip galima paaiškinti nevokalizuotas hetitų ir indoiranėnų formas, kurios hetituose pasižymi ir lygiagrete *a*-vokalizacija: het. *nepiša/nepiš* 'dangui' (greta dėsningos *nepiši*), *keššar-ta* 'tavo rankoje', *dagan* 'žemėn', s.i. स्वर् *s(ú)var* 'saulėje', कम् *kam* 'vandenyje', av. *dąm* 'namie' (plg. įdomią paralelę lietuvių vakarų aukštaičių dialektuose – nelinksniuojamą konsonantinio kamieno dat. *sẽser, šùn* – Zinkevičius 1966, 258). Antra vertus, kamiengalio **-Ca/-C* kaitos atsiradimas pozicijoje prieš linksnio formantą visų pirma reiškė tematinio balsio, antra – tematinės ir atematinės kaitybos prielaidos atsiradimą.

Deklinacijos kamienų susidarymas

Hermanas Hirtas siejo toninio kirčio atsiradimą su indoeuropiečių prokalbės dezintegravimo epocha (Hirt 1929, 215–216). Čia dėstomos interpretacijos požiūriu, indoeuropiečių prokalbės dezintegravimas reiškia ne kalbos-prokalbės skilimą į dialektus, bet kelias viena po kitos vykstančias dialektų grupių dezintegracijas nuo liktinio dialektų grupės arealo. Visõs indoeuropiečių prokalbės dezintegravimas tuo būdu reiškia ne ką kita, kaip praindoeuropietiškų dialektų atsiskyrimą nuo preindoeuropiečių dialektinio kontinuumo liktinės zonos. Todėl priimant H.Hirto požiūrį, toninį kirtį reikia laikyti tokiu pat senu kaip yra senos ir pačios indoeuropiečių kalbos. Kad toninio kirčio ypatumai ne visiems indoeuropiečiams vienodi, rodo, kad pati indoeuropiečių prokalbė nuo pat pradžių tebuvo dialektų suma.

Antra vertus, „laringalų" nykimas tikrai priklauso atskirų indoeuropiečių dialektų istorijai (plg. „laringalų" liekanas anatolų kalbose). Kadangi „laringalų" nykimas, be abejo, susijęs su ilgumų fonologizacija, tai reikia manyti, kad praindoeuropiečių dialektai neturėjo trumpųjų–ilgųjų balsių opozicijos.

Sigmatinio formanto **-sa* priaugimas prie fientyvinio kamieno pakeitė žodžio skiemenų skaičių, vadinasi, nefonologinis ilgumas ir nefonologinis tonas nebūtų galėję atsirasti kamiengalyje po **-sa* priaugimo. Taigi indoeuropiečių deklinacijos tipų susidarymas irgi priklauso atskirų dialektų istorijai, nors to susidarymo keliai, priežastys ir formos visur buvo analogiškos.

Su formanto **-sa*, taip pat nazalinio formanto priaugimu prasideda deklinacinių kamienų pergrupavimas priklausomai nuo tematinio balsio buvimo–nebuvimo. Išlikdamas markiruotas **e* atžvilgiu žymint fientyvumą, balsis **a* ima charakterizuoti fientyvų kaitybinį tipą. Inertyvus imama sieti su **phet'* tipo formomis be to balsio, nes atitinkamas fient. **phēt's* tipo modelis kaip retesnis įsitvirtina tik semantiškai ribotoje vardažodžių grupėje. Balsis **e*, atsiradus kamiengalio priešpriešai fient. **-a* : inert. **-Ø*, nebesiejamas su fientyvais ir išstumiamas į fakultatyvios kaitos sferą (plg. lo. gen.sg. *SALVTES = NOMINVS* < **-os*, tiesa, atematinėje deklinacijoje, kurios genityvus laikau tematinėmis – žr. ir anksčiau).

Archainis indoeuropiečių nebevardės giminės vienaskaitos akuzatyvo ir bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo formų artimumas bei iš to daromos išvados yra senas ir trivialus dalykas. Tačiau ne toks trivialus dalykas yra toli gražu ne visų pripažįstamas nebevardės giminės vienaskaitos nominatyvo ir genityvo formų archainis bendrumas, ryškiai paliudytas tiktai hetitų kalboje. Bandymai pripažinti ir paaiškinti šį bendrumą gana vėlyvi (Knobloch 1951), tuo tarpu tai tos pačios rūšies reiškinys, kaip ir akuzatyvo atveju, galimas išspręsti tik indoeuropiečių kalbos sandaros kitimo šviesoje.

Plačiai žinoma, kad pvz. ergatyvinės tipologijos kalbos sandaroje ergatyvo linksnis kartu atlieka ir kurio nors netiesioginio linksnio funkcijas. Fientyvinėje sandaroje genityvą atitinka atributyvinė sintagma, iš kurios, sandarai akuzatyvėjant, išrieda genityvinė konstrukcija. Tam tikroje indoeuropiečių dialektų raidos pakopoje atributyvinei sintagmai ir buvo naudojamas pažymimojo fientyvinio žodžio sigmatinis markeris (plg. Gamkrelidze–Ivanov 1984, 277 t.). Indoeuropietiški nazaliniai

nominatyvai-akuzatyvai, ypač tokie ryškūs graikų kalbos tematinių būdvardžių atveju, sukelia pagundą analogiškai aiškinti ir nazalinio formanto naudojimą atributyvinėje konstrukcijoje kaip inertyvinio markerio (plg. ten pat). Tuomet neišvengiamai tenka rekonstruoti ir indoeuropiečių nazalinį genityvą. Deja, nazalinis genityvas – daugiskaitos reiškinys, o daugiskaitos paradigma, kaip rodo jos sigmatinis formantas, formuojasi jau akuzatyvinės sandaros epochoje. Bandymai rekonstruoti nazalinį vienaskaitos genityvą yra „pritempti už ausų", pvz., iš sinoniminio lo. _vestrum_ 'jūsų' ir _vestri_ 'jūso' (formaliai = lietuvių nelinksniuojamam _mano_) vartojimo (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 285). Tačiau svarbiausia yra tai, kad gražūs graikų kalbos būdvardžių pavyzdžiai (plg. nom.sg. masc.-fem. ἱερός ir nom.-acc.neutr. ἱερόν) nieko neįrodo pirmiausia dėl to, kad būdvardžio paradigma yra daiktavardžio paradigmos implikuojama, antra dėl to, kad rodomasis įvardis demonstruoja kur kas archajiškesnį santykį, negu būdvardis: acc.sg.masc. τόν, bet nom.-acc.sg. τό be jokios nazalizacijos (! – plg. dar s.i. तत् _tat_).

Belieka manyti, kad sigmatinis formantas yra ir genityvo formantas dėl to, kad inertyvai nebuvo markiruojami. Nazalinis formantas niekad nebuvo inertyvų markeriu (abiejų opozicijos narių markiravimas yra absurdas), o pati nazalinė priesaga turėjo kažkurias kitas, galbūt determinacijos, funkcijas, be to, ko gero, tik fientyvuose. Žinoma, fientyvinis pažyminys kaip pažyminys galėjo būti markiruotas ir nazaliniu formantu, kai pažymimasis žodis buvo inertyvas, tačiau tai nereiškė pačios atributyvinės sintagmos markiravimo. Kaip markiruoti buvo tik fientyvai, o ne inertyvai, taip atitinkamai turėjo būti markiruota ir atributyvinė sintagma su pažymimuoju fientyviniu žodžiu, o atributyvinė sintagma su pažymimuoju inertyviniu žodžiu buvo nemarkiruota. Genityvinė konstrukcija turėjo išriedėti būtent iš markiruotos sintagmos. Tik taip galima paaiškinti tematizuotos fientyvinės formos (su sigmatiniu rodikliu) patekimą į atematinės paradigmos bevardės giminės ← inertyvų genityvą.

Fientyvinei indoeuropiečių dialektų kalbos sandarai akuzatyvėjant, _*themás, *t'eiu̯ás, *t'iu̯ás_ tipo fientyvai ir _*ph-t'e/a_ tipo inertyvai suformavo tematinių deklinacijos kamienų klasę, o _*t'i̯ēu̯s_(_a_), _*pēt's_(_a_) tipų fientyvai ir _*t'-i̯u, *phēt'-Ø_ tipų inertyvai suformavo atematinių konsonantinių ir sonantinių deklinacijos kamienų klasę.

Perinterpretavus sigmatinį formantą kaip agento (vyriškosios-moteriškos giminės nominatyvo linksnio) rodiklį, o inertyvų formą ėmus kaip paciento pavadinimo formą (vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvo = bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo linksnį), vyriškosios-moteriškosios giminės akuzatyvas imtas apiforminti nazaliniu formantu. Šio fakto negalima paaiškinti nei akuzatyvine sakinio konstrukcija (linksnių opozicijai būtų reikalinga viena tik sigmatiniu formantu markiruoto kamieno bei gryno kamieno opozicija), nei fientyvine sakinio konstrukcija (nesant subjekto-objekto priešpastatymo, joks fientyvinio žodžio „sintaksinis inaktyvas (t.y. inertyvas)" neįmanomas (žr. anksčiau dėl predikatinės fientyvinės sintagmos inkorporavimo į atributyvinę fientyvinę sintagmą). Vienintelis teisingas aiškinimas – semantinė kolizija tarp sigmatinio formanto kaip fientyvo markerio ir sigmatinio formanto kaip subjekto markerio fientyvinei kalbos sandarai irstant bei užleidžiant vietą akuzatyvinei sandarai. Jei senesnį santykį vienoje fientyvinėje sakinio konstrukcijoje tarp fientyvo ir inertyvo dar galima perinterpretuoti kaip santykį tarp subjekto ir objekto akuzatyvinės tipologijos aktyvinėje ar pasyvinėje sakinio konstrukcijoje, tai santykio tarp dviejų fientyvų neįmanoma perinterpretuoti be papildomos morfosintaksinės operacijos. Jei santykis fientyvas–inertyvas imamas perinterpretuoti kaip subjektas–objektas, tai, savaime aišku, perinterpretuojant kaip subjekto–objekto dviejų fientyvų santykį, antrasis turi pavirsti „struktūriniu inertyvu". Tam ir tik šiuo pereinamuoju iš fientyvinės į akuzatyvinę kalbos sandarą laikotarpiu ir panaudojamas nazalinis formantas. Įrodymu gali eiti hetitų animata nenom. -(*a*)*n*-linksniavimas arba tai, kad tocharų A kalboje nenominatyvu su nazaliniu *-ṃ* žymimi tik protaujantys denotatai. Bet juk tuo pat metu minėta fientyvo „inertyvizacija"reiškė dar vienos tos pačios šaknies inertyvinės leksemos kūrimą (juk fientyvinės kalbos sandaros implikacijos dar tebeveikė), vadinasi, dar vieno bevardės giminės žodžio kūrimą, tačiau turinčio nazalinį nominatyvo-akuzatyvo formantą. Fientyvinei sandarai nykstant, šitoks nazalizuoto nominatyvo-akuzatyvo bevardės giminės žodžių kūrimas buvo ribotas, labiausiai išplito tik tematiniuose kamienuose ir ne visuose dialektuose (plg. pr. neutr. *aſſaran*, bet sl. neutr. *езеро* be jokios nazalizacijos). Tokiu būdu, ne nazalinis formantas buvo perkeliamas iš vyriškosios-moteriškosios giminės vienaskaitos akuzatyvo į bevardės giminės nominatyvą-akuzatyvą, bet ištisa nauja inertyvinė leksema kartu su savo „akuzatyvine" forma buvo perkeliama į bevardę giminę. Tai iš esmės tematinės deklinacijos dalykas.

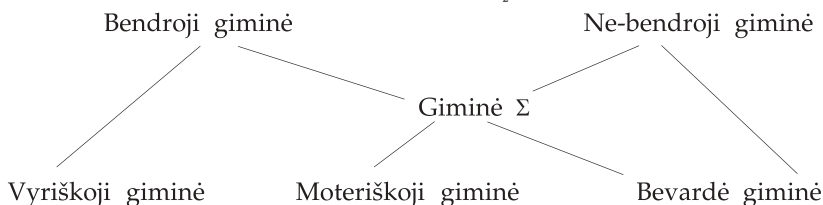
Atematinei deklinacijai, kaip sakyta, pasidarė būdinga tematinė sigmatinio genityvo forma, faktiškai – fientyvo forma.

Deklinacinių kamienų formavimosi problematikai, be abejo, priklauso ir giminės klausimai. Fientyvinėje epochoje visi vardažodžiai buvo suskirstyti į dvi pagrindines klases – fientyvinę ir inertyvinę. Šiai kalbos sandarai „akuzatyvėjant", daugiausia iš buvusios fientyvinės klasės paveldėti žodžiai, gavę skirtingus subjekto (nominatyvo) ir objekto (akuzatyvo) linksnių formantus, bei žodžiai, daugiausia paveldėti iš buvusios inertyvinės klasės ir gavę vienodą subjekto ir objekto linksnių įforminimą, sudarė dvi naujas klases, vad. gimines: bendrąją, atributyviniais junginiais asocijuotą su dauguma moteriškosios ir vyriškosios lyties denotatų, bei bevardę, aprėpusią visus kitus žodžius. Ši sistema užfiksuota anatolų kalbose, o jos liekanos – ir kitur (plg. sisteminį archaizmą gr. masc.-fem. σαφής – neutr. σαφές, lo. masc.-fem. *brevis* – neutr. *breve*). Bendrosios giminės skilimas į vyriškąją bei moteriškąją susijęs ne su semantine žodžių klasifikacija, bet su kamienų istorija ir sintaksiniu pažyminių derinimu. Buvęs semantinis žodžio ryšys su fientyvų ar inertyvų klase, susidarius giminėms, prarandamas (išskyrus vyrus ir moteris žyminčius žodžius), jis nebėra skiriamasis giminės požymis. Tuo skiriamuoju požymiu tampa vien tik atributyvinis derinimas, reikšmingas ne leksinei semantikai, bet gramatikai. Derinamieji būdvardžiai automatiškai keičia kamienus, o pažymimieji daiktavardžiai irgi rodo bent populiaresnį giminės ryšį su deklinaciniu kamienu: tematiniai substantyvai daugiausia priklauso vyriškai giminei, *s*-kamieniai – bevardei, ilgojo balsinio kamieno – moteriškai. Pasirodo, indoeuropiečių giminė yra morfosintaksinė kategorija. „Kadangi būdvardis derinimo metu gauna skirtingų deklinacinių tipų daiktavardžių fleksijas, aišku, kad pats formų sutapimas ir lemia šį būdvardžio labilumą. Vadinasi, giminės istorija tai ne šiap derinimo istorija, bet indoeuropiečių vardažodžio deklinacijos istorija" (Joffe 1973, 55). Taigi tiek, kiek giminė priklauso deklinacijos sistemai, tiek gali būti pateisintas *deklinacinės giminės* terminas.

Trijų giminių sistema neatsirado dėl mechaninio bendrosios giminės daiktavardžių suskilimo į dvi gimines. Toks suskilimas būtų visiškai nesuprantamas – plg. ryšį tarp moteriškosios ir bevardės giminės (s.i. neutr. जीतिम् *jīvitam* / lo. fem. *vita*, bevardės giminės daugiskaitos nominatyvo-akuzatyvo sutapimas su moteriškosios giminės collectiva vienaskaitos nominatyvu) iš vienos pusės ir tarp vyriškosios ir bevardės

iš kitos (paraleliniai dariniai kaip gr. ὁ ζυγός / τὸ ζυγόν, netiesioginių linksnių formų sutapimas).

Trijų giminių sistemos atsiradimo priežastis vėlgi morfosintaksinė. Kai buvę inertyvai pasirodo tranzityvinio veiksmažodžio subjekto pozicijoje (o tai gana vėlyvas dalykas, nes hetitų kalboje buvo vengiama šios situacijos, plg. Laroche 1962), jie tarsi tampa "fientyvais", o tai analogiška anksčiau minėtam nazaliniu formantu „inertyvizuotų" fientyvų perkėlimui į susidarančią bevardę giminę. Tarkim, dalis tokių naujųjų „fientyvų" bei naujųjų "inertyvų" sudaro tarpinę „giminę Σ". Išlikusi nekontaminuota buvusios bendrosios giminės žodžių dalis sueina į būsimąją vyriškąją giminę, tuo tarpu „giminėje Σ" vyksta šie procesai: dalis jos žodžių, prisilipdę determinatyvą *-H_2*, suskyla perpus: kolektyvinės reikšmės dariniai išvirsta į (iš pradžių nelinksniuojamąją) bevardės giminės daugiskaitą (τὰ πλευρά), kiti prisitaiko prie vyriškosios giminės kaitybos modelio, t.y. gauna akuzatyve nazalinį formantą (*vita,* ἡ πλευρά). Likusieji (neturėję *-H_2*) „giminės Σ" žodžiai papildo bevardės giminės vienaskaitos formas (जीवितम् *jīvitam,* τὸ πλευρόν). Pats „laringalinio" determinatyvo prisilipdymas galėjo būti sukeltas tos paprastos struktūrinės priežasties, kad fientyvų inertinės formos pamatu susidarę žodžiai (πέδον) buvo tematiniai, o tai prieštaravo bendram bevardės giminės polinkiui į atematinius žodžius. Prisilipdę *-H_2*, tokie žodžiai tapdavo atematiniais (plg. lie. fem. *pėdà* < **pēdaH*$_2$).

Mano primityviai pavaizduota deklinacijos kamienų raida, be abejo, komplikavosi archaine kamienų heteroklize, determinatyvų jungimu, su išplėtėjais padarytų kamienų virtimu šaknimis bei naujų kamienų susidarymu. Visų šių dalykų, deja, apsvarstyti neįmanoma. Čia sustota tik ties tais klausimais, kuriais galiu pasakyti šį tą naujo.

Indoeuropiečių prokalbės baltogermaniškoji pakopa

Ablautas ir veiksmažodžio klasės

Baltoslaviškajai problemai visados buvus baltistų ir indoeuropeistų dėmesio centre, nuolat gvildenant seniausius baltų ir slavų lingvistinius santykius, o slavų prokalbės susidarymo protobaltiškųjų dialektų vakariniame areale idėjai po šiai dienai išliekant nenuneigtai ir turinčiai savo šalininkų, dėmesys hipotetiškai ankstesniam baltogermaniškajam bendrumui, nesančiam akivaizdumo paviršiuje, iki šiol tebėra nepakankamas. Ar/ir kiek čia galima laimėti nagrinėjant baltų kalbų genezę germaniškajame kontekste, tegu sprendžia skaitytojas iš pluošto pateiktų apibendrinimų.

Tai, kas esmingai priartina germaniškąją gramatinę sistemą prie baltiškosios, yra izomorfinė veiksmažodžio šaknies balsių kaita, kurios funkcijos sinchroniniu požiūriu skirtingos, tačiau diachroniškai nesunkiai rekonstruojamos kaip autentiškos. Čia pirmiausia turiu galvoje *ei* - *ai* - *i* ir *eu* - *au* - *u* ablauto eiles.

GERMANŲ VEIKSMAŽODŽIO ABLAUTAS

klasės	I	II	III	IV	V	VI	VII
praes.	eiT	euT	eRT	eR	eT	aT	aiT, aRT, ǣT, ōT
praet.sg.	aiT	auT	aRT	aR	aT	ōT	ēiT, ēRt, ēiT, $\bar{e}_2$T
praet.pl.	iT	uT	uRT	ǣR	ǣT	ōT	aiT, aRT, ǣT, ōT
partic.II	iT	uT	uRT	uR	eT	aT	aiT, aRT, ǣT, ōT

Visose germanų kalbose istoriškai paliudyta veiksmažodžių ablauto sistema yra esminė skiriamoji germanų kalbų grupės charakteristika. Kalbamosios ide. kalbų grupės viduje – tai struktūrinė "laikų" generavimo priemonė. Pagal ablautą germanų vad. "stiprusis" veiksmažodis skirstomas į septynias pagrindines klases, kurių bent I–V yra bendragermaniškos, o I–III egzistavo jau germanų prokalbės laikais. Detalus germanų ablauto aprašymas yra germanistikos dalykas. Šios knygos tikslams, kaip paaiškės iš tolesnio dėstymo, ypač svarbūs ne tiek "stiprieji" germanų veiksmažodžiai, kiek analogiškas

klases turintys "perfektinės" kilmės reliktiniai preterito-prezentiniai veiksmažodžiai.

Skirtingai nuo germanų ablauto, baltų kalbų veiksmažodžių ablautas paliudytu pavidalu yra susijęs ne su "laiko", bet su tranzityvumo–intranzityvumo gramatine kategorija. Ši išorinė germanų ir baltų veiksmažodžio skirtybė, kuri istoriškai žiūrint, yra vis dėlto tikra bendrybė, ne mažiau reikšminga, negu tokia akivaizdi baltų ir germanų veiksmažodžio bendrybė, kaip iš prokalbės paveldėtasis laiko-nuosakų formų negausumas.

Kad pirmosios trys klasės pasižymi nuliniu šaknies ablauto laipsniu preterito daugiskaitos formose, yra visiškai natūralus indoeuropietiškas struktūrinis reiškinys (dėl jo plg. kad ir Watkins 1969, 25, 112). Įdomu tik tai, kad nulinis laipsnis būdingas preterito formoms, kurios, kaip matysime, genetiškai susijusios su ide. "perfektu", o nulinio laipsnio preteritas S.Karaliūno yra rekonstruotas baltams (žr. toliau). Problemą sudaro IV ir V klasės, kuriose preterito daugiskaitos formos pasižymi ne nuliniu, bet pailgintuoju šaknies ablauto laipsniu. Apie tai garsioji maskviškė "Germanų kalbų lyginamoji gramatika" [СГГЯ, т. 2, 276] rašo:

"Kai dėl formų, koreliuojančių su IV ir V klasės veiksmažodžių kamienais, jų nagrinėjimas yra tiesiogiai susijęs su šių klasių daugiskaitos preterito kilmės problema. /.../ IV klasės preterito-prezentinių veiksmažodžių esamojo laiko daugiskaita apiforminta pagal nulinio laipsnio dėsningumus – plg. go. *gamunuž* "prisimenate", s.isl. *munon* "manome", go., s.isl. *skulum*, s.ang. *sculon* "privalome". Jei preterito-prezentinių veiksmažodžių klasė, kuri jau senovės germanų kalbose sudarė savitą izoliuotą sistemą, galėjo išsaugoti vėlesnės raidos dengiamus dėsningumus, tai tikėtina, jog pailgintasis laipsnis atsirado daugiskaitoje vėlesniųjų procesų dėka". [СГГЯ, т. 4, 409] "Preterito-prezentiniai veiksmažodžiai sudaro ribotą leksinę gramatinę grupę. Semantiškai juos galima apibūdinti kaip būsenos veiksmažodžius. Morfologiškai jie pasižymi tuo, kad jų prezentinės paradigmos struktūra tolygi stipriojo preterito paradigmos struktūrai: daugumos šios grupės veiksmažodžių kamieno balsiokaitos dėsningumai tie patys, kaip ir stipriojo veiksmažodžio preterite, asmens galūnių sistema visiškai sutampa su preterito galūnių sistema, išskyrus vakarų germanų 2-ąjį vns. asmenį, savo forma tapatų stipriojo preterito 2-ajam vns. asmeniui gotų-skandinavų grupėje. Kitaip tariant, šių veiks-

mažodžių prezenso paradigma genetiškai tapati indoeuropiečių perfektui. Šių veiksmažodžių grupės preteritas įformintas dentaline priesaga su tais pačiais fonetiniais variantais, kaip ir gotų *waurkjan* tipo pirminių veiksmažodžių. Nors fonetiniai dėsningumai leidžia nukelti šios grupės veiksmažodžių preterito susidarymą į epochą prieš kirčio atitraukimą bei pirmąjį balsių pasistūmėjimą, šis jų preteritas vis dėlto inovacija. Iš pradžių šie veiksmažodžiai neturėjo laiko diferenciacijos. Su tuo yra susijęs ir bendračių bei dalyvių antrinis pobūdis preterito-prezentinių veiksmažodžių paradigmose. Matyt, tam tikru germanų kalbinio bendrumo raidos laikotarpiu senovinė veiksmažodžių kaitybos sistema tapo suvokiama bendrame fone kaip defektinė, o tai ir sukėlė jos išlyginimą "taisyklingųjų" veiksmažodžių pavyzdžiu.

„Preterito-prezentinių veiksmažodžių genetinį ryšį su indoeuropiečių perfektu įprasta iliustruoti ide. veiksmažodžio **veid-* "žinoti" kaityba. Balsiokaita (*o*-laipsnis vienaskaitoje bei nulinis laipsnis daugiskaitoje), reduplikacijos nebuvimas, asmens formantų sistema (specialios galūnės prie atematinio kamieno), ko gero, priklauso seniausiems skiriamiesiems indoeuropietiškojo perfekto požymiams. /.../ [p. 410] Bet kitose indoeuropiečių kalbose tiktai vienas veiksmažodis *u̯ói̯da* pasižymi tuo ištisu semantinių ir struktūrinių požymių kompleksu, kuris yra būdingas germanų preterito-prezentiniams veiksmažodžiams. Galimas daiktas, kad dalis pastarųjų – tai vėliau į šią grupę įtrauktieji veiksmažodžiai (plg. go. *mag*), tačiau dauguma jų priklauso seniausiam indoeuropiečių žodžio kaitybos sluoksniui.

„Tiek įprastos prezenso formos, tiek, vadinasi, normalios paradigmos šioje veiksmažodžių grupėje pradinis nebuvimas turbūt aiškintinas čia priklausančių šaknų semantine struktūra. Su senovės perfektu susijusių kamienų ypatingą padėtį liudija ir hetitų *ḫi*-asmenavimo veiksmažodžių likimas. Kaip žinoma, šio su perfektu susijusio asmenavimo archetipas yra atstovaujamas preterito, prezenso formoms esant antrinėms, iš dalies sudarytoms *mi*-asmenavimo pavyzdžiu. Skirtingai nuo germanų kalbų, hetitų kalboje buvo suformuotas naujasis prezensas, o funkciškai bei struktūriškai mediumui artimo senovinio būsenos perfekto paradigma įgavo naują temporalinę funkciją. Germanų kalboms ir hetitų kalbai yra bendra tai, kad tam tikri leksiniai vienetai yra susiję su perfektu ir egzistuoja savotiški perfecta tantum kažkuo panašūs į kitų kalbų media tantum."

Kaip matysime vėliau, baltų kalbos yra turėjusios tuos pačius požymius kaip ir germanų bei hetitų kalbos, tik tolesnis perfecta tantum likimas buvo tiek hetitiško (naujojo prezenso sudarymas), tiek germaniško (naujojo preterito sudarymas) tipo. Dabar tik svarbu pabrėžti, kad germanų preterito-prezentiniai veiksmažodžiai stipriojo veiksmažodžio kaitybos savybes iš seno turi tik “prezense”, kuris ir rodo klasės sąsają su kokybine balsių kaita, kiekybinei automatiškai charakterizuojant vienaskaitos (pilnasis šaknies vokalizmo laipsnis) ir daugiskaitos (nulinis laipsnis) formas klasės viduje:

I klasė - *i*-eilė (gotų *wait* - *witun* "žinoti");
II klasė - *u*-eilė (s.v.a. *toug* - *tugun* "pritikti");
III klasė - sonantiškai sunkiosios bazės (s.saksų *kan* - *kunnun*, gotų *dar* - dėmesio! - "dalyvis II" būdvardis *kunþ* "garsus"; s.v.a. *an* - *unnun* "palankiam būti"; s.saksų *tharf* - *thurbun;* gotų *gadars* - *gadaursun* = s. ind. perf. *dadhárṣa* = *dr̥stu* / *dr̥so* su būsenos/preterito priesaga *-o*! = gr. Ϝαρσέω) ;
IV klasė - sonantiškai lengvosios bazės (gotų *skal* - *skulun* = *skeli*; s.isl. *man* - *munu* = *mn̥ni*, мьнѣ, *memini*, *mányatē*, μαίνομαι) - Dėmesio! Ši klasė stipriųjų veiksmažodžių atveju ir pasižymi (kompensaciniu?) pailgėjimu daugiskaitos formose;
V klasė - nesonantiškai lengvosios bazės (įtariamas gotų *ganah*, s.v.a. *genah*, s.anglų *benuȝon*, praet. *benohte*);
VI klasė - germanų kaitos **ə/ō* (gotų *ōg* - *ōgum* "bijoti" bet *unugands* "bebaimis" = ἄχομαι).

II klasei priklauso preterito-prezentinis gotų *aih* - *aihun* "turėti" be balsių kaitos, I klasei - gotų *lais* "suprantu". Pastarasis (plg. ir III klasės minėtą *tharf*, bet gotų *þarba* "nepriteklius, reikmė") yra denominalinis (= "pėdsakas", plg. gotų *laists*, baltų pr. *lyso*). Preterito-prezentinių veiksmažodžių "dalyviai II" tai būdvardžiai. Visa tai atitinka ide. 2-osios serijos veiksmažodžių genezę (plg. šiaurės semitų "perfektą", pvz. hebrajų קָטֹן *qāṭōn* "mažas = *sumažėjęs > sumažėjo").

Taigi matome, kad germanų veiksmažodžio ablauto prezentinė *e*-eilė atitinka lietuvių, latvių ir prūsų kalbų šakninius tranzityvus (lie. *keĩčia,* la. *ries,* pr. inf. *perrēist)*, prezentinė *a*-eilė atitinka prūsų kalbos šakninius tranzityvus (*waist*), lietuvių kalbos *au*-šaknies šakninius *i̯a*-kamienius veiksmažodžius (tranz. *daũžia*, intranz. *šaũkia*, labil. *láužia*), retesnius *ai*-šaknies šakninius tranzityvus (*švaičia* N, *pa-raižia* DP) ir intranzityvus (*svaĩg-sta/-ia*) bei priesaginius vedinius (*kaĩto*),

o germanų preterito *i-*, *u-*eilės atitinka lietuvių ir latvių kalbų šakninius intranzityvus (*kìto*) (tranzityvai bei prezentiniai *i-*intranzityvai tipo *rìšo, lìpa* yra rytų baltų naujadarai – Kaukienė 1993), bet prūsų kalbos tranzityvųjį (!) neveikiamosios rūšies preterito dalyvį (kuris baltų daromas iš bendraties, o ši, savo ruožtu, atitinka preterito kamieną – plg. lie. *vãgia - võgė - võgti - võgtas*!) (*senrists*). Taigi germaniškosios ablauto klasės baltuose atrodytų taip:

“I klasė”: *v-izdi, vied - waida* (caus. *vaidu̯na, waidinna*) - *vīd, išvýdo* = antrinis “perfektas” *lỹdi* [< *l-idžia*]; *keĩčia* (- „perf.” *kaĩ̯to*) - *ku̯to;*
“II klasė”: *čiáupia - taũpo - tù̯pia* / “perfektas” *tù̯pi*; *braũkia / braũko - brù̯ka; daũžia / daũžo - dù̯žo;* ilgosios šaknies *láužia / láužo - lű̯žo;*
“III klasė”: *verčia - vaȓto - viȓto; (pa-)žu̯no*$_1$ *- pažu̯no*$_2$*;*
“IV klasė”: *dẽla - du̯lo, mẽna - mu̯ni;*
“V klasė”: *sẽka - sãko; -prest(*a) - prãto;*
“VI klasė”: ? *vãgia - võgė* (kiek kitaip dėl IV–VI plg. Schmid 1986).

Panašu, kad daugybė veiksmažodžių, kaip parodo ir Viač. Ivanovas, savo formomis kyla iš “perfektinės” 2-osios serijos. Tikrieji 1-sios serijos veiksmažodžių reliktai - galbūt atematinius pakeitę *i̯a-*kamieniai veiksmažodžiai (Karaliūnas, žr. toliau) bei lie. tipas praes. *-a* / praet. *-ė beda, lesa, neša, veda, veža*, nors ir čia pasitaiko veiksmažodžių, kurie turi paralelinį "vidinį perfektą", t.y. ne formalų, bet semantinį. Tai labiliniai *dega, kepa*. Greta jų ir su poromis, kai *a-*vokalizmas šaknyje rodo ir perfektinę (būsenos → tęstinumo) reikšmę: *meta - mato*, labilinis *seka - sako, tepa - tapo/tapo* (*tampa*).

Gali atrodyti, kad baltų veiksmažodžių suskirstymas pagal germanų ablauto klases yra padrikas ir mažai prasmingas. Tačiau tai, kad ir baltų kalbose egzistavo gramatikalizuotos ablauto grandinės (t.y. lie. *keĩčia* (- ko gero, ir *kaĩ̯to*) - *ku̯to* grandinė yra kilusi iš vienos paradigmos analogiškos *liẽka - li̯ko*), yra neseniai parodyta Simo Karaliūno (Karaliūnas 1987).

Konjugacijos kamienų susidarymas

Paskyręs daug dėmesio baltų veiksmažodžio ablautui, Karaliūnas pirmasis ir pastebėjo ypatingą baltų ir germanų ablauto paralelizmą. Vis dėlto, specialiai to klausimo nenagrinėdamas, jis apsiribojo tik, jo manymu, įspūdingomis paralelėmis su germanų stipriuoju veiksmažodžiu, išleisdamas iš akių daug archajiškesnę preterito-prezentinių veiksmažodžių grupę.

S. Karaliūnas parodė, kad baltų *ai, au* šaknies vokalizmo bei *i, u* šaknies vokalizmo *a* ir *i̯a*-kamieniai veiksmažodžiai savo kilme nebuvo skirtingi – tai matyti jau iš prezenso formų analizės, pirmiausia rodančios, kad šalia šakninio kirčiavimo vienaskaitos paradigmos baltų prokalbėje egzistavo tiek šakninio, tiek galūninio kirčio daugiskaitos paradigma (Karaliūnas 1987, 109).

„Prielaidą, kad bendrašaknės veiksmažodinės leksemos su skirtingais šaknies balsių kaitos laipsniais gali būti išriedėjusios iš atskirų vienos paradigmos formų, paremtų taip pat analogiškas vardažodžių sistemos reiškinys: dabar lietuvių kalboje turime atskirus leksinius semantinius vienetus, pvz., *šerdu̯s* ir *širdu̯s* bet archainiais baltų kalbų raidos etapais ir anksčiau čia būta vieningos paradigmos: nom.sing. **k'ḗr(d)* (plg. pr. *seyr*, t.y. *sēr*), gen.sing. **k'r̥d-u̯s* ir kt." (ibid., p. 111).

„**-i̯e/o-* pradžioje galėjo būti vartojamas kaip mediumo diatezės formantas, iš kur paaiškėja ir jo tematinė struktūra: **-i̯(e/o)-*. Kamieno *i̯e/o* formos pradžioje tikriausiai buvo kaitomos pagal medialinę fleksiją, kas matyti iš jų ryšio su hetitų kalbos *ḫi* - konjugacija, plg. *i̯o*-kamienę formą lot. *orior* "atsistoju, atsikeliu, pakylu" ir het. *arḫi* "atvykstu, pasiekiu" (su *-ḫi* < **-əo-i*). Dedamas vėliau prie fundamentinių formų – diatezinių, kurios pradžioje buvo medialinės (**lip-əó*), ir aspektinių (**lóip-əo*), *-i̯e/o* kamienas jau reiškė laiką, būtent – prezensą [Bader Op. cit., 233].

„Kurios konkrečios veiksmažodinės šaknys buvo kaitomos pagal aktyvinę paradigmą ir kurios – pagal statyvinę-medialinę paradigmą, dabartiniame ide. kalbų veiksmažodžio struktūros tyrinėjimo etape dar nėra pakankamai paaiškėję. F. Bader mano, kad šaknys duodavo tik vieną veiksmažodinę formą, fundamentinę, charakterizuotą priklausomai nuo rūšies tik galūnėmis, ir kad kiekviena archainė ide. veiksmažodžio forma priklausė arba activa tantum serijai (su galūnėmis **-m*, **-s*, **-t*, 3 p. plur. **-e/ont*) arba media tantum serijai (su galūnėmis **-əo*, **-təo*, **-e/o*, 3 p. plur. *i*-(ē)r*) [Bader 1976, 34]" (ibid., p. 113).

„Bet Viač. Ivanovas, remdamasis pirmiausia hetitų kalbos, taip pat ir kitų ide. kalbų, pvz., baltų, duomenimis, teigia, kad, pvz., formose lat. *dêju* "dedu" : liet. *de-mi*, kurios morfologiškai tiksliai pakartoja het. *teḫḫi* "dedu" : *te-mi* "sakau", „atsispindi ta dviejų tipų iš vienos šaknies padarymo galimybė, kuri egzistavo indoeuropiečių

dialektuose archainėje jų raidos epochoje" (ОПАЯС, 81) [tai neprieštarauja Bader minčiai, nes pačios šaknys buvo daugiareikšmės – kaip parodo dabartinių "aktyvinės" sandaros kalbų tyrinėjimai, ne subjekto pasirinkimas, bet veiksmažodžio polisemija lemia galimybę pavartoti tą pačią veiksmažodinę šaknį su 1-osios ar su 2-osios serijos galūne. Tipologiškai tai ryškėja nagrinėjant gyvas fientyvinės sandaros kalbas, pvz. guaranių, lakotų, pomų – žr. Mithun 1991, 513, 517 – L.P.]. Su šiuo teiginiu sutinka daugelio čia nagrinėjamų veiksmažodžių konstatuotas priklausymas atematiniam ir tematiniam tipui. Tad easama pamato galvoti, kad prabaltų dialektuose ta pati veiksmažodinė šaknis daugeliu atvejų galėjo būti kaitoma ir pagal atematinę *-mi, -si, -ti* fleksiją, ir pagal tematinę *-ō* < **-oəo, -ēi, -e/o* fleksiją.

„Fleksijos opoziciją, matyt, lydėjo šaknies vokalizmo *e* : *o* (> *a*) opozicija. /.../ šalia vokalizmo *ei* ir *eu i̯o*-kamienių veiksmažodžių, kurie baltų kalbų veiksmažodžio struktūros požiūriu laikytini pamatiniais, būta dažno vokalizmo *oi* ir *ou i̯o*-kamienio iteratyvo arba intensyvo. Kai kurių šios grupės veiksmažodžių vokalizmo *ei* ir *eu i̯o*-kamienių pamatinių formų ir vokalizmo *oi* ir *ou* to paties kamieno išvestinių formų opozicija ir gali atspindėti senąją *-mi* fleksijos ir *-ō* < **-oəo* fleksijos veiksmažodžių opoziciją.

„Šaknies vokalizmas *o* (*oi*, *ou*), pradžioje buvęs aspektinių („perfektinių") formų aksesuarinis rodiklis, vėliau galėjo būti reinterpretuotas kaip iteratyvumo–intensyvumo, taigi ir kauzatyvumo charakteristika bent jau kai kurių veiksmažodžių atžvilgiu. Tad, pvz., dabartinę trinarę leksinę-semantinę opoziciją liet. *leidžia* : lat. *laîžu* : *lîžu* "kertu, raunu su šaknimis" galima paaiškinti anksčiau egzistavusia fleksinio tipo opozicija: 1 p.sing. **l-id-mi* / 1 p.plur. **līd-mu̯* : 1 p.sing. **láid-ō* / 1 p.plur. **līd-mu̯* [СБРГ 108, 116]" (ibid., p. 114).

„Baltų kalbų *i̯o*-kamienių veiksmažodžių etimologiniai atitikmenys kitose ide. kalbose daugeliu atvejų yra *e/o* kamieno. Dalis baltų kalbų *i̯o*-kamienių veiksmažodžių su šaknies vokalizmu *ei* ir *eu* (pvz., *liẽpia* "deda linų ar kanapių pluoštelį...") seniau galėjo turėti praes. *dẽla* : praet. *dl̥o* tipo paradigmą (praes. **leĩpa* : praet. **lipā*), taigi taip pat tikriausiai buvo *e/o* kamieno. Šiam kamienui galėjo priklausyti, be kitų, tie *i̯o*-kamieniai veiksmažodžiai, kurie prieš sprogstamąjį žodžio galo priebalsį lietuvių kalboje turi akūtinę priegaidę, latvių kalboje – laužtinę intonaciją (*díegiu*, lat. *diêdzu* < 1 p.sing. **deigō*).

„/.../ Senosios atematinės fleksijos vietą baltų kalbose yra užėmęs *i̯o* kamienas. Formantų *nulis* : *i̯e/o* kaita yra būdingas archainių ide. veiksmažodžių kategorijų bruožas, ir kitose ide. kalbose šalia atematinių formų dažnai yra *i̯e/o* kamieno formos. Tranzityvinė aktyvaus veiksmo atematinių veiksmažodžių reikšmė sudarė prielaidą tranzityvinės reikšmės ir *i̯e/o* kamieno asociacijai ir globalinės tranzityvumo-intranzityvumo opozicijos susiformavimui baltų kalbų veiksmažodžių sistemoje. Dėl šios opozicijos senesnį *e/o* kamieną tranzityviniai veiksmažodžiai ir bus pakeitę *i̯e/o* kamienu [bet juk, atrodo, anaiptol ne totaliai! – *L.P.*]" (ibid., p. 215–216).

Mintis, kad du veiksmažodžiai gali būti išriedėję iš vieno veiksmažodžio paradigmos, nėra visai nauja. Dėl vienos paradigmos su šaknies normaliojo vokalizmo laipsnio prezensu, nykstamojo laipsnio preteritu pirmasis pasisakė dar Jonas Kazlauskas, beje, atkreipęs dėmesį ir į atematinių veiksmažodžių šaknies determinatyvą *d* (Kazlauskas 1968, 315, 358).

Baltų kalbų veiksmažodžio istorijai svarbiausias Karaliūno išvadas, jas truputį modifikuojant, galima reziumuoti taip:

1. Vienoje iš ankstesniųjų protobaltiškosios sistemos raidos pakopų egzistavo šios neakuzatyvinės (mano terminais – fientyvinės, tradiciškai – „aktyvinės") kalbos sandaros veiksmažodžio paradigmos:

1.sg.inert. **li-ṓ / *lái-p-ō* 1.pl.inert. **li-p-a-m-(s)*
2.sg.inert. **li-ḗi / *lái-p-ēi* 2.pl.inert. **li-p-e-t-*
3.inert. **li-a, *li-p-a / *láip-a*

1.sg.fient. **l-i-p-m* 1.pl.fient. **li-p-m-(s)*
2.sg.fient. **l-i-p-s* 2.pl.fient. **li-p-t-*
3.fient. **l-i-p-t*

Kaip jau minėta, mano suvokimu, inertyvinės paradigmos 3 asmens forma nebuvo verbalinė, bet vardažodinė (masdaras) – grynas kamienas. Inertyvinė „paradigma" iš pradžių teturėjo tik šią vieną formą, nes tiek l-asis, tiek 2-asis asmuo semantiškai tegali būti tik fientyvai. Kai jie yra fientyvinės situacijos (tarkime, „veiksmo") recipientai, jie tegali būti reiškiami įvardžio sintagma su tuo tikru 3-čiuoju asmeniu (lietuviškai būtų *"aš nukauna"* 'mane nukauna'), kurio fientyvinė fleksija *-t* tegalėjo būti suderinta vien tik su žodžiu,

rodančiu situacijos („veiksmo") agentą. Patys 1-asis ir 2-asis asmenys iš principo negalėjo perteikti jokios inertyvinės situacijos, pvz., *"aš žemėje besimėtantis = mėtausi (tarsi akmuo) = esu padėtas (tarsi lazda)"* – čia inertyvinė 1-ojo asmens paradigma iš viso nevartojama, nes situacija yra neįmanoma; užtat gali būti pavartotas gyvųjų būtybių žodis *"aš guliu"* su fientyvinės paradigmos 1-osios serijos *-m*, kuris šiuo atveju, savaime aišku, jokio „aktyvaus veiksmo" neperteikia (tuo ir skiriasi fientyvinė kalbos sandara nuo ergatyvinės!). Tuo tarpu kalbant apie negyvuosius daiktus (*akmuo, lazda*), veiksmažodis "gulėti" iš viso neįmanomas (plg. liekanas lietuvių tarmėse).

Deja, prezensas suplakamas su „aktyviuoju veiksmu", o preteritas – su „pasyviuoju subjekte pasiliekančiu veiksmu" (plg. Karaliūnas 1987, 65), o tai yra nepakankamo įsigilinimo į kalbos sandaros problematiką rezultatas. Kaip minėta, fientyvinės sandaros semantinė determinantė – pačios leksikos suskirstymas į fientyvinės ir inertyvinės reikšmės žodžius, o tai neturi nieko bendra nei su aktyvaus–inaktyvaus veiksmo opozicija, nei su tokia svarbia ergatyvinėje kalbos sandaroje tranzityvumo–intranzityvumo opozicija. Kaip matome, net ir toks žymus tyrinėtojas kaip Simas Karaliūnas lengvai patenka į terminologijos pinkles ir ima suplakti inaktyvumą su pasyvumu. Tai ir yra prastos terminijos pasekmė. Dėl to nuo pat savo pirmųjų darbų nuosekliai pakeičiu terminus „aktyvinė sandara, aktyvinė, inaktyvinė konstrukcijos" nieko bendra su rūšies diateze neturinčiais terminais „fientyvinė sandara, fientyvinė, inertyvinė konstrukcijos".

2. Kadangi normaliojo ir nykstamojo šaknies vokalizmo laipsnių koegzistencija pasižymi tiek baltų *a*-kamieniai, tiek *i̯a*-kamieniai veiksmažodžiai, tai remdamasis pastarųjų „aktyvumu", matomu jau jų tranzityvinėje reikšmėje, vadinasi, remdamasis jų kilme iš 1-osios serijos *-m, -s, -t* -paradigmos veiksmažodžių, o tai paliudyta net ir gausiais atematiniais atitikmenimis senosiose lietuvių raštuose (nors čia dauguma jų buvo aiškūs naujadarai – plg. atematinių galūnių išplitimą sanskrite), Karaliūnas daro išvadą, kad *i̯a*-kamieniai veiksmažodžiai yra kilę iš atematinių (sakytume – fientyvinių) veiksmažodžių grupės. Nors ir čia yra aiški tendencija suplakti tranzityvumą su aktyvumu, kuris iš tikrųjų nėra diatezinis gramatinis aktyvumas, bet yra leksinis semantinis fientyvumas, ir nors iš tikrųjų daugelis senųjų lietuvių raštų atematinių formų gali būti tam tikros epochos naujadarai, su minėta išvada reikia sutikti, nes nėra abejonės,

kad *i̯a*-kamieno išplitimas yra buvęs kalbos naujovė ir kad faktas, jog tai būdinga tranzityvams, verčia pagalvoti apie pamatinių šio modelio veiksmažodžių fientyvinę kilmę. Be abejo, iš fientyvinės reikšmės veiksmažodžių galėjo kilti ir nemažai intranzityvų. Pvz., *esu, esi, est*, be abejo, ateina iš fientyvinės leksinės grupės, tuo tarpu 1 ir 2 asmenų formų stokojantis vardažodinis (masdaras) *yra*, be jokios abejonės, parodo inertyvinę – pvz., tik negyviems daiktams kadais būdingą – priešpriešą (kad būtent *yra*, o ne *est(i)* išplito į visus atvejus, aiškintina totaliniu inertyvinės masdarinės – 2-osios serijos – 3-čiojo asmens formos, o su ja – ir visos tematinės paradigmos išplitimu baltų kalbose). Tačiau tai, kad iš fientyvinių veiksmažių yra kilę intranzityvų, vis dėlto nepaneigia fakto, jog tokių intranzityvų yra aiški mažuma. Visai abejotina, ar iš inertyvinės reikšmės žodžių (apie „veiksmažodžius" čia kažin ar verta kalbėti, nes jų „paradigma" susidėjo tik iš vieno neveiksmažodinio „masdaro", kuris tegalėjo atitikti būdvardį predikatinėje konstrukcijoje) galėjo kilti tranzityvų – juk net tokie „inertyvai" kaip intranzityviniai *dega*, *sveria, verda*, yra labiliniai veiksmažodžiai, t.y. gali būti ir tranzityvai. Jei koks, mūsų manymu, negyvas objektas galėjo būti pavartotas ne su inertyviniu predikatu, bet su fientyviniu, iš kurio vėliau kyla tranzityvinis veiksmažodis, tai toks atvejis viso labo tik teliudytų fientyvinę tokio objekto personifikaciją (pvz., Saulės). Todėl Karaliūno išvada turi būti priimta.

3. Kadangi, besiformuojant laiko kategorijai, t.y. laiko opozicijai pakeičiant senesnę veikslo opoziciją (plg. Karaliūnas 1987, 112), ta pati šaknis, priklausomai nuo galūnės, galėjo būti kaitoma tiek pagal 1-osios, tiek pagal 2-osios serijos paradigmas, o šaknies vokalizmo nykstamojo laipsnio formos dėl jų iš seno perteikiamos inertyvinės reikšmės tapo asocijuotos su perfektine situacijos rezultato reikšme preteritui reikšti (germanų stipriojo preterito „perfektinės" kilmės šaknies vokalizmo nykstamasis laipsnis rodo čia bendrą baltogermaniškąją inovaciją), tai minėtų paradigmų vietoje (*i̯a*-kamienui tik pradedant išstumti atematinius tranzityvus, bet išsilaikant paveldėtam ir tarp intranzityvų) susidaro naujos:

3.itr.praes.	*leĩpa* / *li-ñ-pa*	: praet. *lipā*
3.tr.praes.	*leĩpi̯a*	: praet. *lipā*

1.sg.praes.	*maũš-ō*, *láuk-ō*		
2.sg.praes.	*maũš-ēi*, *láuk-ēi*		
1.pl.praes.	*muš-m-*, *lūk-m-*		
2.pl.praes.	*muš-t-*, *lūk-t-*		
3.tr.praes.	*smaũk̯ia* / *smu-ñ-ka*	:	praet. *smukā*
3.tr.praes.	*steĩg̯ia* / *staĩg̯ia* / *sti-ñ-ga*	:	praet. *stigā*

Ši pakopa atspindinti baltų–slavų bendrumą.

Kaip matome, iš rekonstruotų paradigmų puikiai gali išriedėti ir germaniškojo tipo paradigmos: daugiskaitoje esama šaknies vokalizmo nykstamojo laipsnio formų (*muš-m-*, *lūk-m-*) lygiai kaip ir preterite (*lipā*, *smukā*). Kad germanams daugiskaitos nykstamasis laipsnis yra vien tik preterito bruožas, tai, matyt, vėlesnės, jau grynai germaniškos raidos dalykas. Tiek baltams, tiek germanams yra būdingas tematinių (apibendrintų iš 2-osios serijos) formų išplitimas.

Rytų baltų kalbose tautosilabinio vokalizmo šaknys su pailgintuoju laipsniu preterite yra būdingos tranzityvams. Tokie veiksmažodžiai dažnai turi intranzityvines poras su nuliniu šaknies vokalizmu - plg. akūtinį lie. tr. *sk-lti*, praes. *skẽlia* - praet. *skḗlė*, bet *skṷlti* , praes. *skỹla* < *skiñla*, praet. *skṷlo*. Analizė rodo antrinę šių porų kilmę: taisyklingą porą *k-lti*, *kẽlia*, *kḗlė* – *kṷlti*, *kỹla*, *kṷlo* atitinka archaiškesnio nediatetinio (labilinio) veiksmažožio *k-lti* 1. tranzityvinė "ką pakelti" ir 2. intranzityvinė "pasikelti" reikšmės. Lietuvių kalboje yra išlikę ir izoliuotų labilinių veiksmažodžių, pasižyminčių pilnojo šaknies vokalizmo laipsniu prezense, pvz. *vṷrti*, *v-rda*, *vṷrė*; *sveřti*, *svẽria*, *svḗrė* – įdomu, kad būtent šių reikšmių veiksmažodžiai yra labiliniai germanų kalbose (plg. anglų *boil, weigh*, vo. *kochen*, *wiegen*), o anglų kalba pasižymi ypatingu labilinių veiksmažodžių gausumu. G. Klimovas (Klimov 1983, 1977) veiksmažodžių labilumo buvimą laiko ankstesniosios fientyvinės („aktyvinės") kalbos sandaros frekventalija. Ši frekventalija atitinka klasikinį požiūrį dėl vėlesnio tranzityvumo–intranzityvumo opozicijos susiformavimo indoeuropiečių kalbose senesnės veikslo diatezės vietoje (cf. Meillet 5.1, Krahe II § 43 A 3). Tas pats ablautas, kuris baltų kalbose išreiškia tranzityvumą–intranzityvumą, germanų kalbose panaudotas laiko–nuosakos kategorijai reikšti, o tai abiem atvejais tos pačios, nei laiko–

nuosakos, nei tranzityvumo–intranzityvumo kategorijų neturėjusios bendros baltogermaniškosios verbalinės sistemos raidos rezultatas. Tos pirminės sistemos reliktai ir yra labiliniai veiksmažodžiai. Lygindami tokias germanų formas kaip go. *steiga* "keliuosi" - *staig* "kėliausi" - *stigum* "kėlėmės" su lie. *steĩgia – staĩgiasi* "skuba" – *stỹgo(me)*, kaip minėta, nustatome baltų kalbose „germanų veiksmažodžio ablauto pirmąją klasę". Baltų veiksmažodžių pora *staĩgia*(*si*) – *stỹgo* rodo ne pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio ryšį su tranzityvu, bet atspindi archainius baltogermaniškosios epochos „Aktionsart" skirtingumus. Iš jų germanų kalbose ir išsivysto laiko-nuosakos, o baltų kalbose (galbūt drauge su laiko-nuosakomis – plg. Karaliūnas 1987, 98, 99) – tranzityvumo–intranzityvumo priešpriešos, plg. lie. *smeĩgia – smỹgo* su naujai prie pastarojo prikurtu nazaliniu prezensu *smiñga*. Šie lyginimai parodo paradigmos lie. *kelia* – itr. *kı̯̄lo* pirminį pobūdį bei prie formos *kı̯̄lo* prikurtojo nazalinio prezenso *kỹla* vėlesnę kilmę. Nenazalinis atitikimas germanų kalbose anglų tr. *raise* – itr. *rise*, s.v.a. tr. *leiten* – s. saksų itr. *lîthan* rodo, kad ir germanų kalbose būta baltams analogiškos fakultatyvios „Aktionsart" raidos tranzityvumo–intranzityvumo linkme.

Germanai laikams reikšti apibendrino šaknies ablauto sistemą, tačiau susidūrę su perfektinės kilmės preterito-prezentiniais veiksmažodžiais, prikūrė jiems dentalinį preteritą, plg. gotų

perf. = praet.-praes. *kann* ↓
praet. *kun-þa*

Ši šaknis germanų kalbose pirmiausia reiškė "mokėti", o iš čia išriedėjo reikšmės "galėti" ir "žinoti". Vėliau katrai reikšmei buvo pritaikyta skirtinga paradigminė šaknies modifikacija ir atsirado du veiksmažodžiai – silpnasis ir preterito-prezentinis (preterito-prezentinis s.v.a. *kunnan* išlaikė abi reikšmes). Prezenso vokalizaciją primena kad ir vo. *kenne* "žinau". Užtat prezensu tapęs archainis perfektas *kann* "galiu" ← "moku" yra tarsi stipriojo veiksmažodžio preteritas. Germanų preterito-prezentinių veiksmažodžių prezensas ir nesiskiria nuo stipriojo veiksmažodžio preterito, kuris taipogi yra kilęs iš indoeuropietiškojo perfekto, plg. stiprųjį veiksmažodį "griebti":

go. praes. *greipa* – imperf. sg. *graip* – pl. *gripum* (I klasė)
= gr. praes. λείπω – perf. (λέ–)λοιπα – aor. (ἔ–)λιπον
[plg. lie. *griẽbia, liẽka – graĩbo, laĩko* – (*su-z-*)*grı̯̄bo, lı̯̄ko*].

Formos atžvilgiu germanų prezensas go. *kann* yra tas pats kaip stipriojo veiksmažodžio imperfektas go. *nam*. Tiek *kann*, tiek *nam* tipo formos vienodai siejamos su indoeuropietiškuoju perfektu bei jam būdingu ablautu (plg. stiprųjį veiksmažodį go. praes. *nima* – praet. sg. *nam* – pl. *nêmum* [= lie. *ẽmėme*, la. *ņēmām*]).

Visai galimas daiktas, kad dentalinio preterito formantas yra keleriopos kilmės. Tačiau atsižvelgiant į perfektinę šių veiksmažodžių kilmę, reikia manyti, kad vienas iš jo šaltinių turėjo būti germanų bei kituose indoeuropiečių dialektuose į perfektinės reikšmės dalyvį išriedėjęs adjektyvų formantas ide. tradic. **-to-*, baltų **-ta-*, germanų **-þ-/-d-* (kitas šaltinis – pagalbinis veiksmažodis ide. **dhē-/dhō-* "dėti, daryti", kurio reduplikuotas kamienas įžiūrimas gotų daugiskaitos formose, plg. *skul-dêd-um* "skelėjome"). Įdomu, kad ir dalyvį II su šiuo formantu turi vien tik tie veiksmažodžiai (silpnieji, preterito-prezentiniai), kurie pasižymi dentaliniu preteritu. Perfektinio formanto vaidmuo formuojant būtąjį laiką yra vertas dėmesio.

Dėl savo archainio perfektinės kilmės prezenso bei jam prikurtojo dentalinio preterito germanų preterito-prezentiniai veiksmažodžiai gali būti laikomi archajiškiausia germanų verbalinės sistemos grupe, vadinasi, nors jų ir labai maža (užtat tai gana dažni žodžiai), būtent jie, matyt, tapo tuo modeliu, pagal kurį dentalinis preteritas išplito ir į silpnuosius veiksmažodžius. Juk silpniesiems veiksmažodžiams daugiausia priklauso kauzatyvai ir denominatyvai, kurie iš pradžių turėjo tiktai prezenso formą ir dentalinį II dalyvį (СГГЯ IV, 402), t.y. irgi pasižymėjo defektine paradigma.

Vadinasi, germanų ir baltų veiksmažodis skiriasi tuo, kad: germanų ablautas – "laikai" < veikslai; baltų ablautas –tranzityvumas < (Karaliūnas 1987, 103) iteratyvumas/kauzatyvumas < "laikai" (prezensas ← fientyvumas, preterias ← perfektas / inertyvumas, Karaliūnas 1987, 65) < veikslai.

Šis skirtumas atsirado, kai baltų temporaliniam (aktualiajam?) perfektui = preteritui buvo pasirinktas paprastas arba apofoninis kamiengalio baltų **-e/a* pailgėjimas **-ē/ā* (**-ē* vėliau dar išplito dėl priesaginio kamiengalio **-i̯a* pailgėjimo **-i̯ā* > **-ē*! - dėl **-ii̯ā* > *-ė* plg. Karaliūnas 1987, 103).

Išvados

Baltogermanų indoeuropietiškojo dialektinio bendrumo idėja

plėtota dar V. Mažiulio paskaitose 1970–74 metais. Bendrais bruožais ji yra jo suformuluota deklinacijos sistemos analizės pagrindu 1970 m. studijoje:

„pagal įvardinių (ide. dial.) **(t-o/e)-mō/ē* resp. **(t-o/e)-mi* nominalizaciją bei pluralizaciją protobaltai-slavai-germanai [kaip minėta, praslavai yra kilę iš protobaltų tarmių vakarinio arealo, todėl Mažiulis čia nėra nuoseklus – jis turėjo vartoti terminą *protobaltogermanai – L.P.*] atskilo nuo protoiranėnų (ir kt.), čia nominalizavusių bei pluralizavusių neparadigmines (neįvardinio) formanto **-bh-* (vardažodines) formas, pasielgusių panašiai kaip ir protograikai [plg. gr. ἶ–φι (čia formanto **-bh-* forma tik nominalizuota)], protoitalikai [plg. lo. dat. pl. *nocti-bus* (čia formanto **-bh-* forma nominalizuota ir pluralizuota)] ir kt.

„Nuo minėto indoeuropiečių „prokalbės" arealo atskilusieji protobaltai-slavai-germanai, matyt, nelabai ilgai drauge gyveno ir suskilo į (pra)baltus-slavus bei (pra)germanus. Šitaip esu linkęs spėti dėl to, kad įvardinių (ide. dial.) **(t-o/e)-mō/ē* resp. **(t-o/e)-mi* nominalizacija bei pluralizacija baltams-slavams visgi nėra vienoda su germanais:

„a) baltai su slavais nominalizavo įvardinius tiek **-mō* (**-mē*), tiek ir **-mi*, po to pluralizuodami visgi gana anksti formantą **-mō* (> **-mō* + *n* > balt.-sl. dat. pl. **-mōn*) ir palyginti vėlai (ne visuose baltuose, o tik rytiniuose) – formantą **-mi* (> ryt. balt.-sl. instr. pl. **-mī*);

„b) germanai iš įvardinių **-mō* (**-mē*) resp. **-mi* nominalizavo ir pluralizavo, rodos, tik **-mi* (be to, ir su juo pačiu pasielgdami kitaip, negu baltai-slavai [čia Mažiulis turi galvoje ne instrumentalinį, bet datyvinį germanų pl. **-mi* / (dial.) *-mi-s* pobūdį, nurodydamas pavyzdžius go. *(dag-a)-m* = s. isl. *(dǫg-o)-m* = s. angl. *(daʒ-u)-m* = sva. *(tag-u)-m* resp. rūn. *(-bor-u)-mR – L.P.*].

„Iš to galima spėti, kad (proto)baltai-slavai-germanai laikėsi kartu iki tol, kol buvo nominalizuotas įvardinis (ide. dial.) **-mi*, o jo pluralizacija bei įvardinio (ide. dial.) **-mō* (**-mē*) nominalizacija ir pluralizacija įvyko jau po to, kai (proto)baltai-slavai-germanai suskilo į prabaltus-praslavus ir į pragermanus, t.y. turbūt tada, kai apie II tūkst. pr. m. e. pradžią iš (proto)baltų-slavų idiomų ėmė formuotis Nemuno – Aukštutinio Dnepro baltų „prokalbė" ir slavų „prokalbė" (BS 324–325).

Šiame darbe iškelti baltų ir germanų struktūrų paralelizmai veiksmažodžio srityje (analogiška pradinė identiško ablauto funkcija, germanų stipriajam preteritui analogiškas ide. „perfektinės" kilmės baltų preteritas) remia V. Mažiulio siūlomą indoeuropiečių dialektinės baltogermaniškos pakopos koncepciją. Baltogermanų išeities sistemoje laiko kaip gramatinės kategorijos nebūta. Tai rodo tiek išnagrinėta germanų ablauto genezė, archainė preterito-prezentinių veiksmažodžių klasė su naujai sudarytomis preterito formomis greta senųjų kadaise neutralių laiko atžvilgiu "prezentinių" formų, tiek tam tikri reliktai baltų kalbose. Šios knygos III dalyje tų reliktų paieškos ir pradėtos nuo baltiškųjų preterito-prezentinių veiksmažodžių nustatymo.

II DALIS

BALTŲ VARDAŽODIS

Daiktavardžių deklinacijos raida

Šiame darbe nemažai dėmesio paskirta tematinės deklinacijos kilmei. Todėl indoeuropiečių deklinacijos paradigmų išsivystymą į baltiškas paradigmas čia ir verta parodyti pirmiausia tematinės deklinacijos pavyzdžiu, juoba kad šioje srityje yra susikaupę daug visuotinai nepastebėtų sprendimų.

Kaip minėta, tradicinė indoeuropeistika rekonstruoja septynis (plius vokatyvas) linksnius (nominatyvą, akuzatyvą, genityvą, datyvą, ablatyvą, instrumentalį, lokatyvą), tris skaičius, tris gimines. Jei kuriose nors kalbose ko nors iš šio bendrojo inventoriaus trūksta, pvz., ablatyvo linksnio, tai paprastai aiškinama „sinkretizmu" (pvz., genityvas ir ablatyvas yra sutapę viename linksnyje). Tematinės paradigmos vaizdas atrodo maždaug toks (plg. Meillet 1938):

nom.sg. masc. **-o* + **-s*
nom.-acc. neutr. **-o* + **-m*
acc.sg. masc. **-o* + **-m*
gen.sg. **-o* + **-si̯o*
dat.sg. **-o* + **-ei* > **-ōi*
abl.sg. **-o* + **-ed* > **-ōd*
instr.sg. **-o* + **-e* > **-ō/*-ē*
loc.sg. **-o* + **-i* > **-oi*
nom.-acc.du. masc. **-ōu/-ō*
nom.-acc.du. neutr. **-oi*
nom.pl. masc. **-o* + **-es* > **-ōs*
nom.-acc.pl. neutr. **-e/o* + $*\text{-}ə_2$ > **-ā*
acc.pl. masc. **-o* + **-*(*e*)*ns* > **-ō̆ns* > **-ōs*(*-us*)/**-ōn*
gen.pl. **-ōm* (< ?)
instr.pl. **-ōis* (< **-o* + **-eis*?)
loc.pl. **-ōisu* (< **-o* + **-su*??)

Čia **-o* – tematinis balsis, o visa, kas po jo lipdoma (išskyrus nebent vienaskaitos genityvą) – neva tikrieji linksnių formantai, reprezentuojami atematinėje deklinacijoje.

Nesunku pastebėti, kad klasikinės rekonstrukcijos yra pleostrukcinės, t.y. integruojančios visus įvairiose indoeuropiečių dialektuose paliudytus faktus, tariamai pilniausiai sanskrito išsaugotus, į vieną bendrą kalbos-prokalbės sistemos lygmenį. Norint tai pasiekti, savaime aišku, reikia konkrečias vidinės rekonstrukcijos metodu atskirose dialektų grupėse nustatytas praformas suvesti į šio bendro vienos kalbos-prokalbės lygmens atitinkamus gramatinius archetipus. Čia jau ne pavienių rekonstrukcijų, bet paties metodo dalykas, lygiai kaip ir veiksmažodžio sistemos rekonstrukcijos atveju. Klasikinis lyginamosios indoeuropiečių kalbotyros metodas remiasi įsitikinimu (tikėjimu), kad indoeuropiečių kalbų santykis su prokalbe esąs toks pat, kaip romanų kalbų su lotynų kalba, į pastarosios vietą sąmoningai ar nesąmoningai pastatant dirbtinį prasanskrito-pragraikų mišinį. Šiam metodui atsirasti ir išlikti padėjo psichologinės nuostatos: iš pradžių – pagarba Europos antikinei kultūrai bei sanskritiškai senovės indų civilizacijai, paskui – pagarba mokslo tradicijai. Nuo Ferdinando de Saussure'o laikų neišvengiamai stiprėja šio metodo kolizija su modernesniais tyrinėjimo metodais. Nors po hetitų (nesitų) kalbos paminklų dešifravimo tradicinius įvaizdžius imta griauti dar šio amžiaus pirmojoje pusėje, nepaprastą jų gyvybingumą rodo vis naujų šios pakraipos autoritetų iškilimas (pvz., Szemerényi 1970). Jų oponentams tačiau aišku, kad aštuonių linksnių sistemą negalima rekonstruoti net ir vėlesnei ide. prokalbei (Lehmann 1993, 154).

Tematinių kamienų vienaskaitos VOKATYVAS, kuris, be abejo, reiškiamas grynu kamienu, yra *e*-kamienis, o tai tik terodo, kad tematinis balsis yra buvęs apofoninis (žr. anksčiau).

Tematinio NOMINATYVO rekonstrukcija tradic. **-o* + **-s* reiškia, kad hetitų kalboje paliudyta bendrosios giminės forma nom./gen. **-as*, tradic. **-os*, kildintina iš ankstesniojo fientyvinio markerio **-a* su postpoziciškai prilipdytu rodomojo įvardžio fientyviniu kamienu **-sa* (dėl visa to žr. šios knygos I dalį).

Apie tematinį nazalizuotą vienaskaitos NOMINATYVĄ-AKUZATYVĄ kalbėta I dalyje. Slaviški neutra nerodo jokių nazalizacijos pėdsakų (plg. *иго*) ir tai laikytina archaizmu. Kad baltų bevardės giminės paradigma ne tik kad nėra prarasta, bet net nespėjo susikurti, rodo buvusios inertyvinės klasės → bendrosios giminės baltiškų skolinių suomių kalboje lyginimas su prūsų kalbos medžiaga:

suo. *silta* 'tiltas' < balt. inert. **tilta*, *heinä* 'šienas' < balt. inert. **śeina* [kad suomių kalboje būtų išlikęs iš baltų paskolintas galo **-s*, rodo suo. *taivas* 'dangus', *kirves* 'kirvis', o kad būtų išlikęs galo *-n*, rodo suo. *paimen* 'piemuo' < balt. **peimen-*, suo. *siemen* 'sėkla' < balt. *n*-kamieno inert. *sēmen* (plg. E 256)] vs. pr. neutr. *gijwan* III 45$_7$, *creslan*, E 217, *caulan* E 155 t.t. Kiek leidžia spręsti skurdoka prūsų kalbos medžiaga, XVI a. prūsų katekizmų kalboje (Sembos patarmių) XIII/XIV a. Elbingo žodynėlio (Pamedės patarmių) nazalizuotų vienaskaitos neutra gausybę atitinka daugiskaitos formos su vyriškos giminės vardininko galūne *-ai* (matyt, kadaise kuopinės reikšmės), pvz. *kaulei* [*kaul'ai*](dėl vyriškos giminės plg. *kaūlins* III 101$_{19}$ – abiem atvejais dėl prūsų *l* minkštumo) III 101$_{18}$. Nėra jokių faktų, leidžiančių įrodyti tradicinę nuomonę, neva prūsų kalboje „išlikusi" bevardė giminė liudijanti savo buvimą baltų prokalbėje, vadinasi, ir savo „išnykimą" rytų baltų kalbose. Šios nuomonės atsiradimo priežastis – jau minėtas klasikinės rekonstrukcijos metodas, atkakliai suvedantys visų indoeuropiečių dialektų faktus į vieną apibendrintą integralinę graikosanskritiškąją fikciją. Nėra jokių įrodymų, kad lietuviška predikatinė „bevardės giminės" forma (*gẽr*)*a*, kuri sinchroniškai nerodo jokios giminės ir yra prieveiksminė, būtų kilusi iš kadaise egzistavusios bevardės giminės paradigmos. Bevardės giminės požiūriu prūsų katekizmų kalba primena lietuvių kalbą (nebent „bevardės giminės" forma juose „brugmanizuota" akuzatyviniu formantu – plg. *labban* 'gẽra'), bet dukart vardininko linksniu pavartotas žodis *gijwan* 'das Leben' (*kai noūmas en Sacra=menten etwerpſnā ſteiſon grikan / gijwan bhe Dei=wutiſkai praſtawīdans wirdans dāts wirſt* III 75$_{19}$ '/.../ gyvenimas /.../ duotas tampa'; *kai tebbei wiſſa maia ſegi=ſna bhe giwan podingai* III 79$_{17}$ 'kad tau visà mana veikla bei gyvenimas patiktų') vis dėlto nelygus lie. *gýva* ir yra būdvardinės kilmės daiktavardžio bevardės giminės forma. Tokių daiktavardžių apstu Elbingo žodynėlyje, bet tai irgi vienaskaitos formos, pvz. *Alu* E 390 'midus', *Wargien* [*u̯ari̯an*] E 525 'varis', [*S*]*aytan* E 346 'sietas', *Meſtan* [*mēstan*] 'miestas', *Dalptan* 'káltas' t.t. Trijų pastarųjų slaviškieji atitikmenys irgi yra bevardės giminės. Tačiau sunku rasti daugiskaitos formas, nes sl. **врата** atitikmuo pr. *Warto* [*u̯artā*] E 210 struktūriškai panašus į *Laſto* [*laztā*] E 492 'lova' ir, be to, patenka į tokių žodžių grupę, kaip *Wanſo* E 100, *Sylo* E 589, *Slayo* E 307, *Stiklo* E 564 (šis slaviškas skolinys niekaip negali būti bevardės giminės daugiskaita!), *Spoayno* E 387, *Babo* E 263,

Pelanne E 37 (galūnė *-ē* negali būti „bevardės giminės" daugiskaitos galūnė!), *Pelwo* E 279, *Panto* E 542, *Mary* [*marī*] E 65, *Gudde* E 587, *Crauyo* E 160, *Lagno* [*laknā*] E 481 = *Lactye* E 476, [*Y*]*agno* [*jaknā*] E 125, *Strigeno* [*stirgenā*] E 73 t.t., o juos Mažiulis (PKP II) laiko nomina collectiva. Vienaskaitos formą *Caulan* E 155 atitinka daugiskaitos *kāulins* III 101_{19}, bet tai vyriškosios giminės forma. Vadinasi, prūsų kalboje neutra neturėjo savų daugiskaitos formų, joms atstovavo vyriškosios giminės formos, kurių vardininkas tematinių kamienų atveju turėjo baigtis *-ai* (**wartai, *wansai, *slayai* t.t.). Tai liudija, kad prūsų kalboje bevardės giminės paradigma buvo defektuota. Bet jei ir išdrįstume teigti, neva baltuose egzistavusi bevardė giminė, tai ji juo labiau turėjo būti defektuota, kitaip tariant, buvo defektuota iš pat pradžių. Iš tikrųjų lietuvių kalbos „bevardės giminės" *gẽra* tipo formos iš vienos pusės terodo tik bevardės giminės užuomazgas, bet ne reliktus, o iš kitos, formaliai sutapdamos tiek su suo. *silta, heinä* baltiškomis praformomis, tiek su sl. *иго* tipo formomis, rodo, kad praslaviškų dialektų susidarymo metu baltų dialektų kalbinė sandara dar buvo neakuzatyvinio tipo, o tematinis inertyvas buvo nenazalizuotas. Bet visų geriausiai bevardės giminės nesusiformavimą baltų dialektuose liudija veiksmažodžio 3-čiojo asmens formos nežymėtumas bei masdarinis pobūdis. Bet apie tai – šios knygos III dalyje.

Kaip ne kartą sakyta, vienaskaitos AKUZATYVO forma yra kilusi iš tos pačios inertyvinės formos, iš kurios kilusi ir bevardės giminės nominatyvo-akuzatyvo forma. Dėl nazalinio formanto kilmės ir išplitimo žr. I dalį.

Praindoeuropietiškai fientyvinei sandarai „akuzatyvėjant", buvusi sigmatinio fientyvo forma buvo perinterpretuota kaip subjekto forma ir tapo nominatyvine. Kaip parodyta, jai buvo identiška iš posesyvinių konstrukcijų su fientyvo markerių kilusi sigmatinė GENITYVO forma. Ją turi ne tik hetitų tematinio bei kitų kamienų genityvas, bet ir atematinės deklinacijos genityvas (*-as*) (žr. I dalį), be to, jos pagrindu yra susidariusios graikų (-οῖο, -οῦ), arijų (*-asya*), vakarų baltų (prūsų) (*-as*) ir germanų (*-is*) tematinio genityvo formos. Užtat italikų, keltų, slavų, rytų baltų kalbos pasižymi visai kitokiomis tematinio vienaskaitos genityvo formomis. Jų įvairovė liudija, kad indoeuropiečių dialektai niekad nėra turėję visiems bendros vienodos tematinio genityvo formos tradic. **-osi̯o.* Ši išvada darosi dar aiškesnė pamačius, kad bendros genityvo formos galėjo neturėti net ir tos pačios grupės dialektai, kaip antai anatolų, italikų ir baltų.

Nepaprasta vienaskaitos genityvo formų įvairovė, be abejo, turi ir priežastį. Imant išeities tašku identišką sigmatinio fientyvo ir sigmatinio genityvo formą, darosi aišku, kad genityvas turėjo sutapti su nominatyvu, o deklinacinei sistemai besivystant ir turtėjant, toks sutapimas turėjo būti šalinamas.

Kalbėdamas apie deklinacijos „neišsivystymą”, turiu galvoje ne kokį nors kalbos „netobulumą” (kiekviena kalba yra tobula tiek, kiek reikia atitinkamai kultūrai aptarnauti), bet vien tai, kad perėjimas nuo dviejų pamatinių pusiau gramatinių–pusiau leksinių fientyvinės sistemos „linksnių” prie keturių pamatinių gramatinių akuzatyvinės sistemos linksnių reiškė semantiškai kitokios paradigmos išsivystymą, o kad pastaroji dar buvo menkai išsivysčiusi, tarkim, hetitų kalboje, rodo patys hetitų tekstai: plg. kad ir neakuzatyvinės sandaros liekanas liudijantį tranzityvinio veiksmažodžio bevardės giminės subjekto vengimą (ОПАЯС, 54) arba nevisišką daugiskaitos paradigmos atsiskyrimą nuo vienaskaitos paradigmos (plg. nom.sg. *antuḫšaš* ‘žmogus’ – gen./dat.pl. *antuḫšaš*, nom.-acc.sg. neutr. *aššu* ‘geras’ – nom.-acc.pl. neutr. *aššu*).

Akuzatyvinei paradigmai besivystant, vienas iš paprasčiausių nominatyvo ir genityvo sinkretizmo šalinimo būdų buvo genityvo formos pakeitimas reliatyvinio būdvardžio forma. Ši indoeuropiečių dialektuose buvo *(i)i̯a-* [tradic. *(i)i̯o*]-kamienė, plg. gr. πάτριος. Čia, matyt, buvo pasirinkta degenityvinės darybos schema, kaip lie. *diẽvojis*, ru. dial. *ево-ный*, likiečių *maššanašš-iš* ‘diẽvojis’ ar sen. kartų ძეჲ კაცისაჲ *ʒe-j ḳac-isa-j* ‘Žmogaus Sūnus‘, paraidžiui ‘sūn-us žmog-aus-us (žmogausas sūnus, žmogauso sūnaus, žmogausam sūnui, žmogausą sūnų t.t.) = fili-us hominis-us’. Tiktai šitaip ir įmanoma paaiškinti „brugmaniško” gen. **-osi̯o* kilmę. Savaime aišku, tokie degenityvai iš pradžių galėjo būti linksniuojami, kaip rodo ir luvių bei likiečių medžiaga, bet akuzatyvinei paradigmai tobulėjant, atkrito reikalas vartoti tas formas kaip autonomines ir kaitomas. Jos galutinai įsitraukė į paradigmą sustabarėjusio gryno kamieno forma be nom. **-s* galūnės: s.i. gen.sg. देवम्य *devasya*, gr. ἵππου, Hom. ἵπποιο < *-οσιο (Palmaitis 1980; degenityvinės raidos idėja be nuorodos į šaltinį 16 metų vėliau kartojama A.Parenti straipsnyje „Suffixaufnahme-like Phenomena in Lithuanian”, Res Balticae 1996, 65 t.).

Visai galimas daiktas, kad net ir vienos dialektų grupės ribose iš pradžių galėjo koegzistuoti skirtingos genityvo formos.

Turbūt tai pasakytina apie tą centrinę indoeuropiečių dialektų zoną, iš kurios vėliau išriedėjo baltų kalbos. Akivaizdu, kad rytų baltų tematinis genityvas yra identiškas slavų genityvui ir kartu su juo skiriasi nuo vakarų baltų genityvo. Pr. gen. **-as* analogo nebuvimas rytų baltuose savaime rodo, kad praprūsų dialektai turėjo sutaptinę nominatyvo ir genityvo galūnę **-as*, panašiai kaip hetitų kalboje. Kitaip sunku paaiškinti, kaip toje pačioje dialektų grupėje būtų įsigalėjusios skirtingos tokio dažno linksnio, kaip genityvas, formos. Matyt, nominatyvas ir genityvas su sutaptine galūne bus egzistavę ir tuose dialektuose, kurie davė pradžią rytų baltų ir slavų kalboms. Tuo pat metu sutaptinį genityvą stūmė paraleliai vartotas naujadaras, vėliau išriedėjęs į lie. *-o*, sl. *-a*. Kaip yra aišku iš šios knygos I dalies, baltų kalbų kaip minimalių archaizmų liktinės indoeuropiečių zonos koncepcija remia praslavų tarmių kilmę iš to paties periferinio baltų arealo, kuriame susidarė ir vakarų baltų kalbos. Todėl dėl pr. gen. **-as*, reikia daryti išvadą, kad jau bent tame areale abidvi genityvo formos kiek laiko turėjo koegzistuoti. Tai leidžia spėti, kad panaši koegzistencija turėjo būti ir dialektuose, iš kurių yra išriedėjusios rytų baltų kalbos (plg. toliau p. 115).

Greta gen. **-as* yra užfiksuota ir atitinkama apofoninė forma, be to, dar su priešistoriniu sigmatinio kamieno vokalizmu (žr. I dalį), kuri baltų ir slavų yra įvardinė, t.y. pr. (*st*)*esse* < **-ese*, sl. ҹесо < **-eso*, balt. **-esa*. Bendra įvardinė-daiktavardinė ji, ko gero, yra buvusi germanų, plg. go. *þis, wulfis* < **-es*{*e/a*?} (rekonstruoti čia sanskritišką ***{*-i̯*(*a*)} trukdo baltų-germanų bendrumas).

Tiek rytų baltų ir slavų, tiek italikų ir keltų nesigmatinių genityvo formų atsiradimą paaiškina baltų vokalizmo tyrinėjimas bei gyvųjų lietuvių tarmių formų įvairovė.

Bet pirmiausia reikia dar kartą pabrėžti, kad nuomonė dėl rytų baltų ir slavų vienaskaitos genityvo kilmės iš „ide. abl. **-ōd*" (o tai, be abejo, atsižvelgiant į sanskrito *-āt*, į indoeuropiečių prokalbę perkelta lotynų kalbos! forma) neatlaiko elementarios kritikos. Juk ši nuomonė grindžiama postulatu, kad lie. *o*, la. *ā* gali būti kilę tik iš baltų **-ā*. Kadangi ide. **-ōd* pagal šį požiūrį niekaip negali išvirsti į lie. *o*, la. *ā*, bet tik į lie.-la. *uo*, norint kildinti baltų genityvą iš „indoeuropiečių ablatyvo", belieka tvirtinti, neva tematinio „ide. abl." **-ōd* < **-o* + **-od* ar **-o* + **-ed* „garsų kompleksas *-ŏ-ŏ-* ar *-ŏ-e-* vienose

kalbose (pvz., lotynų) galėjo būti sutrauktas į *-ō-*, kitose (rytų baltų, slavų) – į *-ā-*" (Zinkevičius 1984, 200). Vis dėlto baltų kalbotyroje nuo 1962–1965 m. egzistuoja dar 1942 m. Chr. Stango (Stang 1942, 225) iškeltos minties dėl dvigubos ide.→balt. **ō* raidos į lie. *o, uo*, la. *ā, uo*, pr. **ā, *ō* pagrindimas: Kazlausko–Mažiulio hipotezė (Kazlauskas 1962, Mažiulis 1965).

Ši dvejopa raida paaiškinama akcentuacinėmis priežastimis: baltų dialektuose būta dviejų **ō* variantų, t.y. uždaresnio kirčiuoto **ǭ* ir atviresnio nekirčiuoto **ō*. Pirmasis yra išvirtęs į pr. *o*, lie. *uo*, la. *uo*, antrasis – į pr. *a*, lie. *o*, la. *ā*. Ryškiausiai tai rodo rytų baltų vienaskaitos genityvo fleksija, kuri sprendžiant iš daiktavardžių ir būdvardžių, visados buvo tik nekirčiuota (įvardžių atveju veikė paprasčiausias dažnesnio varianto apibendrinimas pagal būdvardžius su daiktavardžiais). Atvejai lie. *dúoti* – pr. *dātwei* aiškintini kirčio mobilumu (plg laužtinę priegaidę la. *duôt*): prūsų kalba buvo linkusi apibendrinti nekirčiuotąjį platesnį variantą **ō* > **ā* (plg. dar 1 pers.sg. *crixtia* < **-ō*), o lietuvių kalba – kirčiuotąjį **ǭ* > *uo*. Be abejo, tokius atvejus, kaip lie. *dúoti – dovanà – dosnùs*, la. *duôt – dâvana – dāsns* reikia tuomet laikyti išimtimis, tačiau pagal klasikinį požiūrį jų buvimą greta pr. *dātwei* ir visai neįmanoma paaiškinti. Analogiškai galima suprasti ir slavų *a* kilmę (plačiau – BS, 23–25), nors pastarasis apskritai visuomet vienodai atitinka tiek ide. **ō*, tiek ide. **ā*.

Žinoma, tokį aiškinimą galima bandyti ir nuneigti, tiktai visai nesuprantama, kaip po 30 metų, per kuriuos ši hipotezė, šiaip taip lietuviškos baltistikos pažiba, ne tik nėra nuneigta, bet ir pripažinta (plg. Schmid 1963, 12), galima jo visai nepaminėti lietuvių ir baltų kalbų istorijai skirtame kapitaliniame darbe, kuriame užtat atsirado vietos spėjimui, neva vienais atvejais ide. **-ŏ-ŏ/e-d* > **-ōd*, o kitais ide. **-ŏ-ŏ/e-d* > **-ād* (Zinkevičius 1966).

Tiek rytų baltų gen. **-ō*, tiek lotynų abl. **-ō-d* (kad **-d* yra pridėtinis, ko gero, matyti iš palyginimo lo. praep. *dē* vs. gr. postp. -δε: adv. οἴκαδε) Mažiulio kildinami iš pailginto grynojo tematinio kamieno. Šio požiūriu, tematinis kamienas irgi ne naujovė, bet praindoeuropietiško senumo dalykas. Kalbėdamas apie neakuzatyvinę praeitį, Mažiulis, deja, vartoja (1970 m. taip dar buvo įprasta) neadekvatų „ergatyvo" terminą, santykį tarp „ergatyvo" ir „neergatyvo" traktuodamas kaip gramatinį (neleksinį). Kadangi toks santykis yra

tiktai tikros ergatyvinės sandaros atveju (praindoeuropiečių dialektai dėlto buvo ne ergatyvinės, bet „aktyvinės", mano terminais – fientyvinės kalbos sandaros), leidžiu sau pakeisti Mažiulio terminus savo terminais, juoba kad tai jo koncepcijai nerelevantiška. Skaitytojas, jei nori, gali pats atstatyti tai, kas pakeista, kad ir pagal originalo knygos (BS) 148-tąjį puslapį.

Svarbu kad tiek fientyviniai, tiek inertyviniai vardažodžiai iš pradžių buvo priebalsinio ir tematino kamieno. Fientyvinės formos turėjo sigmatinį formantą. Tas pats sigmatinis formantas vėliau atsirado tiek ide. tematinės deklinacijos nominatyvo bei (plg. hetitų kalbą) genityvo fleksijoje, tiek atematinės deklinacijos genityvo fleksijoje. Atematinių kamienų vienaskaitos genityvą Mažiulis laiko tematizuotu, tik tos tematizacijos atsiradimą sieja ne su finalės **-Ca/C* (tai būtų tradic. **-Co/C*) raida (žr. I dalį), bet su tematinių ir priebalsinių kamienų mišimu, įvykusiu veikiant datyvo formoms (BS, 149).

Sigmatinį formantą turėjusios fientyvinės formos buvo supriešinamos gryno kamieno inertyvinėms formoms. Fientyvinių vardažodžių inertyvinės formos pasižymėjo nazaliniu formantu. Minėtoje gramatinėje priešpriešoje dalyvavusios formos buvo naudojamos ir datyviniams bei lokaliniams santykiams reikšti. Šiuo atveju tematiniai kamienai buvo papildomi keliais prieveiksminės reikšmės formantais [tradic. **-oi/*-ei*, vėliau ir (**-ei/*)**-i* priebalsinio kamieno pavyzdžiu] arba pailginami (tradic. **-o* > **-ō* ir apofoniškai tradic. **-e* > **-ē*). Pastarąsias formas reikia irgi laikyti grynakamienėmis.

Indoeuropeistinėms rekonstrukcijoms čia reikšminga ne vien tai, kad tematinės deklinacijos fleksijos nebesuvokiamos kaip mechaniškos kontrakcijos (**-o* + **-ed*, **-o* + **-ei* ir pan.) rezultatas, bet ir tai, kad abudu pailginto kamieno variantai **-ō* ir **-ē* yra apofoniniai. Vadinasi, dabar ne tik galima lyginti baltų gen. **-ō* su lotynų abl. *-ōd* < **-ō* + **-d*(*ě̄*), arijų abl. *-āt* < **-ō* + **t/d*, kurių visų kilmė tikrai pasirodo ta pati, tik baltų forma archajiškesnė, ir ne tik vedų instr. *-ā* < **-ō* = baltų gen. **-ō* su visų arijų abl. *-āt*, bet ir visas minėtas formas su apofoniniu anatolų het. instr. *-it* < **-ēt* < **-ē* + **t'* (? *t/d*) (tiek ablatyvas, tiek instrumentalis perteikia aplinkybinius santykius), o pastarąjį – ir su lotynų „lokatyviniu" prieveiksmiu *rectē*(*d*).

Belieka paskutinis rytų baltų genityvo „kontrakcinės" kilmės iš „indoeuropiečių ablatyvo" šalininkų argumentas: jei ilgumas lie. gen. *-o* yra senovinis, kodėl tad ši galūnė cirkumfleksinė, o ne akūtinė

(priešingu atveju ji būtų buvusi redukuota kaip ir visos nevienskiemenių žodžių akūtinės galūnės)? Iš tikrųjų šis argumentas ne tik negriauna tematinės deklinacijos susidarymo bikazualinės (fientyvas–inertyvas) – adverbialinės raidos teorijos, bet ją dar ir remia. Juk jei rytų baltų gen. **-ō* ilgumas nekontrakcinis, tai metatonija akūtas→cirkumfleksas įvyko tam, kad šio linksnio forma būtų atskirta nuo rytų baltų instr. (ir dat.) **-ō* formos. O kadangi instrumentalis kaip aplinkybinis linksnis negali turėti pirmenybės prieš daug archajiškesnį gramatinį genityvo linksnį, aišku, kad rytų baltų gen. **-ō* buvo vėliau už instr. **-ṓ* paradigmatizuotas naujadaras, t.y. buvo būtent ta kadaise paralelinė forma, kuri rytų baltuose išstūmė baltų gen. **-as*, dar išlaikytą prūsų kalboje.

Antra vertus, yra pagrindo manyti, kad prūsų kalboje pailginto grynojo kamieno forma jau buvo vartojama greta gen. **-as*, tačiau pastarosios neišstūmė, paradigmatizuota netapo ir pasirodydavo kaip prieveiksmis arba sustabarėjusiuose posakiuose, plg. *butta tawas* III 47_2 'pater familias, butatėvis' (greta dėsningo *buttastaws* III $73_{9\text{-}10}$). Sporadiškai ji galėjo būti panaudota ir partityvinei reikšmei perteikti: *pu̯nega doyte* BPT (jei suprasime infinityvą kaip vardažodį, tai tiek *butta tawas*, tiek *pu̯nega doyte* yra ta pati atributyvinė sintagma).

Be pailginto grynojo kamieno, besivystanti tematinė deklinacija turėjo galimybę panaudoti dar kamienus su papildomais formantais (žr. anksčiau) sinkretizmui nom. sg. **-as* – gen. sg. **-as* išvengti. Italikų genityvas buvo apofoninis, nes oskų ir umbrų kalbose yra užfiksuotas fleksijos *-ei* vokalizmas (oskų *sakarakleis*, umbrų *kaltes*), o lotynų kalboje – struktūriškai pailgintas pagal visus kitus linksnius arba fonetiškai pailgintas *-ī* vokalizmas (BS, 157–158, 1974, 143). Todėl italikams galima rekonstruoti genityvinį formantą **-ī̆/-ei*, prie kurio oskų ir umbrų dialektuose vėliau buvo pridėtas **-s* pagal *i*-kamienų genityvą. Keltai irgi turėjo tematinį vienaskaitos genityvą su ilguoju **-ī* (tiesa, gal ir kitokios kilmės), plg. galų *Segomari*.

Visus tuos genityvus Mažiulis sugretina su dzūkų (*po*) *dárbi*, rytų aukštaičių (*lig*) *vãkarie* tipo prieveiksminėmis formomis. Antra vertus, tarp vienų ir kitų yra toks pat struktūrinis santykis, kaip tarp lotynų *bellī* < **-ī̆* tipo genityvo formos (kurį nėra diftonginės kilmės) ir lotynų *bellī* < **-ei* tipo prieveiksmių. Pastarieji tradiciškai yra laikomi lotynų kalboje prarasto indoeuropiečių paradigminio

lokatyvo reliktu. Lietuvių adv. *namiẽ* < **-ei* irgi turi lokatyvinę reikšmę. Jei tokio tipo faktai tikrai remia indoeuropiečių paradigminį lokatyvo, tariamai išlikusio sanskrite (plg. वृके *vr̥ke* < **-ei*) rekonstrukciją, tai negi (pasitelkus apofoniją *ei*/*i*/*ī*?) lokatyvas galėjo išriedėti į genityvą lo. (*lup*)*ī*, t.y. į formą, kuri, kaip matėme, struktūriškai tapati arba lie. (*po dárb*)*i*, arba bent lie. (*lig vãkar*)*ie*?

Bet kiek yra neįmanoma paradigminio lokatyvo genityvizacija, tiek įmanoma prieveiksmio genityvizacija, t.y. tai, kad italikų ir keltų gen. *-ī* < **-i*, atsirado iš genityviškai paradigmatizuotų lie. (*po dárb*)*i* tipo tematinių prieveiksminių formų, į kurias elementas **-i* patekęs dėl finalės **-ei* sutapimo su priebalsinio kamieno **-ei, *-i* finalėmis. Įrodymu laikoma senovinė *i̯o*-kamieno galūnė lo. gen. *fīlī*, kurioje -*ī* < **-i* tematinio **-o* vietoje yra susiliejęs su priesagos *i̯*.

Nors Mažiulis neigia tematinio (kaip ir priebalsinio) kamieno formantų **-ei, *-i* apofoninį santykį, aš pasiūlyčiau daug primityvesnį aiškinimą: tematinio kamieno tam tikras mišimas su priebalsiniu kamienu turėjo atsirasti kartu su pačia tematizacija dėl **-Ca/C* kaitos finalėje (žr. I dalį), o sonantinio **i̯/i*-kamieno atveju poroje su vokalizuotu **-Ca* ir nevokalizuotu **-C* kamiengalio variantu tematinis balsis atsidurdavo pozicijoje, kurioje jis buvo struktūriškai ekvivalentiškas diftongui **-ei/ai*: $*C_1VC_2C_3a \pm s = *C_1C_2VC_3 \pm s(a) \rightarrow *C_1VC_2\underset{\frown}{i}a \pm s = *C_1C_2Vi \pm s(a)$, kur $C_2\underset{\frown}{i}$ prieš *a* traktuojama, kaip ir C_1C_2 prieš *Vi*, tuomet *a* = *ei* arba *ai*, kai *V* = *e* arba *a*. Tokiu būdu paaiškinamas ir *-ei/ai* bei tematinio balsio *-e/a* ekvivalentiškumas.

Gamkrelidzė ir Ivanovas, priešingai negu Mažiulis, laiko italikų ir kelto gen. *-ī* ilgumą senoviniu ir sieja šį formantą su reliatyvinių būdvardžių priesaga **-iH* (plg. s.i. रथीष *rathī́ṣ* 'vežėjas', t.y. 'kuris yra susijęs su रथः *rathaḥ* kariniu vežimu'). Vėliau dalyje indoeuropiečių dialektų tokie būdvardžiai buvę perinterpretuojami kaip moteriškosios giminės (**rēk̑'nī* 'karališka') ir substantyvuoti kaip *ī*-kamieno moteriškosios giminės daiktavardžiai (s.i. राज्ञी *rā́jñī* 'karalienė') (Gamkrelidze–Ivanov 1984, 284).

Bandant sujungti abudu aiškinimus, verta prisiminti reliatyvinių būdvardžių priesagą ide. **-*(*i*)*i̯a* (tradic. **-*(*i*)*i̯o*). Imant **-i* kaip tematinio balsio ekvivalentą, iš vienos pusės gaunamas jau minėtas gen. (*fīl*)*ī* < **-ii̯i*, iš kitos – रथीष *rathī́ṣ* tipo dariniai. Feminizacija galėjo vykti pagal modelį **-aH* nykstant laringalams.

Pagaliau, kokia bebūtų lotynų ar keltų vienaskaitos genityvo kilmė tematinėje paradigmoje, ji tegali arba tik paremti prieveiksminių darinių paradigmatizacijos teoriją, arba likti nuošalyje nuo jos, nieko iš jos nepaneigdama.

Indoeuropiečių prieveiksminių formų paradigmatizacija vyko panašiais, bet savais keliais skirtinguose dialektuose, o tai paaiškina tiek reliktinius prieveiksminius dubletus, kaip lie. (praep. + *vãkar*)*i*, (praep. + *vãkar*)*ie*, (praep. + *vãkar*)*uo*, tiek tos pačios formos panaudojimą skirtingiems linksniams skirtingose kalbose – plg. apofoninę porą het. instr. *newit* 'nauju' < **-ē + t'* / s.i. abl. नवात् *navāt* 'naujo' < **-ō + t'* [ypač plg. toliau kalbant apie daugiskaitos instrumentalį ir lokatyvą, padarytus iš tos pačios sigmatiniu formantu pluralizuotos „lokatyvinės" formos **-ei/ai* (tradic. **/-oi*)]:

„/.../ konstrukcinė forma lie. (praep. + *vãkar*)*i/ie* [/.../ < balt. **-ei* (= **-a/ei*)] šiaipjau gali būti transformuojama ne tik į „dat.sg.", bet ir į „gen.sg.", „instr.sg." /.../, pvz. (su prielinksniu *po*):

1. „dat.sg." (*po dárb*)*i* /.../ ° dat.sg. (*po dárb*)*ui* /.../;

2. „gen.sg." (*po dárb*)*i* /.../ ° gen.sg. (*po dárb*)*o* /.../;

3. „instr.sg." (*po mañ*)*u̯* /.../ ° instr.sg. (*po maž*)*ù* = instr.sg. (*maž*)*ù* /.../

1, 2 ir 3 atveju šitokios transformacijos galimumas istoriškai yra aiškiai neatsitiktinis: juk čia turime ne tik vienodą transformą, bet ir istoriškai vienodą transformacijos pamatą – *o/e*-kamienio vardažodžio formos dat.sg. *-ui*, gen.sg. *-o*, instr.sg. *-u* yra atsiradusios, galų gale, iš (resp. vietoj) vienos ir tos pačios *o/e*-kamienės formos balt. (**-ṓ/ḗ* =) **-ṓ*, kurią dabartinės lietuvių kalbos atžvilgiu galima pavadinti ir „dat. sg.", ir „gen. sg.", ir „instr. sg." [šitą balt. (**-ṓ/ḗ* =) **-ṓ* sąlyginai vadinu „dat." balt.]" (BS, 137–138).

Minėtą gen. **-as* pakaitalų kilmę iš aplinkybinius santykius žyminčių formų įtikinamai pailiustruoja gen. **-ō* / gen. **-ī̆/-ei* bei adv. **-ō* / adv. **-ī̆/-ei/-ai* (tradic. **-oi*) tikslus atitikimas, plg.

lo. *bellō* < **-ō*,
het. *Hattuša* 'į Hatušą' < **-ō*,
s.i. अना *anā* 'namie' < **-ō*,
lie. r. *galù* (*lauko*) < **-ō*, Grv (*lig*) *vãkaruo* < **-ō*,
ru. *вьчера*(= lie. *vãkaruo*), *дома* < **-ō*

greta

lo. *bellī, domī* < **-ei*,
het. *Hattuši* 'Hatuše' < **-ei*,
gr. οἴκει < **-ei*,
lie. *namiẽ*, *dievíe-pi*, Grv, r. (*lig*) *vãkarie* < **-ei*,
gr. οἴκοι < tradic. **-oi*,
pr. *bītai* 'vakare' < **-ai* (tradic. **-oi*),
dz. (*po*) *dárbi*, r. (*ligi*) *gali* < **-i*.

Čia lie. adv. *namiẽ* turi lokatyvinę reikšmę, o (*lig*) *vãkarie* ypač dėl savo paralelizmo (*lig*) *vãkaruo* – lyg ir datyvinę reikšmę. Norom nenorom ateina į galvą Mažiulio net dukart pacituoti Kuryłowicziaus žodžiai: „genetiškai datyvas yra ne kas kita, kaip su asmenis reiškiančiais daiktavardžiais vartojamo lokatyvo atšaka" (Kuryłowicz 1964, 190).

DATYVĄ kaip netiesioginį „konkretų" ("negramatinį" – Kuryłowicz 1964, 31–32) linksnį kildinti iš prieveiksminių formų yra dar patikimiau, negu „gramatinį" genityvo linksnį. Tuo pagrindu 1970 m. V.Mažiulis suabejojo tematinės deklinacijos datyvo **-ōi* bendraindoeuropietiškumu. Nuo to laiko pasirodė keli darbai, remiantys šios formos buvimą vienoje kitoje indoeuropiečių kalboje (plg. Žulys 1991), bet tai nesugriovė pagrindinių Mažiulio argumentų, juo labiau – pačios jo teorijos, nes tai ne tos ar kitos datyvo formos, bet naujojo akuzatyvinio tipo paradigmų susidarymo iš pusparadigminių prieveiksminių formų teorija. Tad jei tematinė galūnė dat.sg. **-ōi* būtų paliudyta net ir visuose indoeuropiečių dialektuose [o kad iš jos reikia kildinti, pvz., germ. dat.sg. **-ē* (plg. go. *-e*(*h*), nord. -*e*) yra vargu ar įrodomas dalykas], tai vis vien nereikštų, jog ši ide. **-ōi* < **-o* + **-ei*, o ne **-ōi* < **-ō* grynakamienio pailginto + **-i-*.

Kaip bebūtų, nekelia abejonių faktas, kad indoeuropiečių dialektai pasižymi dat.sg. **-ei/*-i* fleksija atematinėse paradigmose. Kaip kalbėta I dalyje, galūnės **-ei/*-i* pirmiausia atspindi fientyvų oksitoninį ir inertyvų baritoninį *i*-kamieną. Abstrahuojantis nuo vėlesnių dat. *-ne*, abl.-gen. *-nas*, loc. *-ni* prielipų (Wackernagel–Debrunner 1930, 132) *u-* ir *i*-kamienių sanskrito bevardės giminės← inertyviniuose daiktavardžiuose, gaunama viena vienintelė *u-* resp. *i*-kamienė forma, aiškiai besiskirianti nuo apofoninės vyriškosios giminės formos (plg. *i*-kamienę dat.sg. *-aye*, abl.-gen.sg. *-es*). Analogiškai nesunkiai

rekonstruojami baltiški u_2-, i_2-kamienai (BS, 272–297). Taigi inertyvinei→bevardės giminės formai itin tinka Kuryłowicziaus pastaba, kad indoeuropiečių grynojo kamieno forma turėjusi didelę linksnio homonimiją (Kuryłowicz 1964, 179 t.). Panaudojus sigmatinį formantą tiek vyriškosios-moteriškosios, tiek bevardės giminės *u*- ir *i*-kamieno genityvams, jų *i*-kamienę apofoninę galūnę **-ei/-i* imta sieti su svarbiausia nenominatyvine (nominatyvas jau turėjo sigmatinę galūnę, o pradžioje dar ir pilnąjį apofonijos laipsnį vyriškosios-moteriškosios giminės daiktavardžiuose bei nulinį laipsnį bevardės giminės daiktavardžiuose!), neakuzatyvine (akuzatyvas jau pasižymėjo nuliniu apofonijos laipsniu, o vyriškosios-moteriškosios giminės daiktavardžių atveju eventualiai dar ir nazaliniu formantu!) ir negenityvine (genityvas jau pažymėtas sigmatiniu formantu!) reikšme, t.y. su datyvine-lokatyvine reikšme ir perkelti pirmiausią į struktūriškai artimus kitus sonantinius (*r-, l-, m-, n-*) kamienus. Kaip atematinės deklinacijos požymis galūnė **-ei/-i* išplinta ir į priebalsinio linksniavimo kamienų vienaskaitos datyvą-lokatyvą, kur ji jau, savaime aišku, nebėra apofoninė. Šiam neapofoniniam dat.sg. **-ei* esant asocijuojamam su tematinio kamieno variantu **-ei/ai* (tradic. **/oi*) (žr. anksčiau), alomorfų **-ei/ai*(tradic. **/oi*)/*i* datyvinė-lokatyvinė reikšmė įsitvirtina visų tipų kamienuose.

Bet juk tematinius kamienus nuo visų kitų kamienų skyrė tematizacija, o tematinėms formoms (pvz. gen. **-es,* dat.-loc. **-ei*) atsiradus atematinėje deklinacijoje – ir tematinio kamiengalio pailgėjimas **-ō*. Tai ir sudarė struktūrinį pagrindą dat.sg. **-ōi* atsirasti, ir tai reikia suprasti ne kaip elemento **-i* prisilipdymą (arijų dialektuose, ko gero, lipdėsi priesagą **-i̯a* pagal genityvą – plg. BS, 126), bet kaip kamienų **-ō* ir **-ei/ai* (tradic./*oi*) /*i* kontaminaciją (Palmaitis 1981_1, 81). Šitoks supratimas iš vienos pusės paaiškina didelį tematinio dat.sg. **-ōi* paplitimą, bet iš kitos pusės neneigia ir fakto, kad modelis **-ōi* nebūtinai turėjo įsigalėti visuose dialektuose ar net vienoje dialektų grupėje.

Kad pati lietuvių kalbos medžiaga neduoda jokio pagrindo rekonstruoti lie. dat.sg. *-ui* < **-ōi*, rašyta jau seniai ir daug. Šios rekonstrukcijos šalininkai iš tikrųjų remiasi ne pačios lietuvių kalbos (kurioje ne tik nepaliudyta raida **-ōi* > *-ui*, bet ir pats dvibalsis *ui* neatrodo senas), bet tik tradicine nuomone. Norint įrodyti dat.sg. lie. *-ui* kilmę iš ide. **-ōi* reikia įrodyti dvibalsio lie. *ui* baltišką kilmę,

o tam kartais pavartojama net ir tokia argumentacija: „Baltų *ōi* greičiausiai turėjo *ŏ* kamieno daiktavardžių dat. sg. galūnė (plg. gr. ῳ), iš kurios kilo dabartinė lietuvių *-ui*" (Zinkevičius 1984, 190), t.y. tas pats „įrodoma" per tą patį.

Antra vertus, „ide. **-ōi*" būtų galėjęs išvirsti į lie. *-ui* tik per tribalsio lie. **uoi* pakopą (plg. Stang 1966, 181). Dėl to **-uoi* Mažiulis pastebi: „Vargu ar kas patikės tuo, kad suponuojamoji ide. **-ōi* (dat. sg.) toje pačioje vakarų dzūkų tarmėje ir net šios tarmės toje pačioje Pivošiūnų–Dusmenų [*(vĩk)-u – (vĩk)-uo*] šnektoje praindoeuropietiškąjį neskiemeninį **-i* prarado du kartus ir, be to, dviem skirtingais laikotarpiais, t.y.: a) ide. **-ōi* > **-uoi* > **-ui* (lie. *-ui*) > *(vĩk)-u* (Pivošiūnai) ir b) ide. **-ōi* > **-uo* = *(vĩk)-uo* (Dusmenys). Toks suponuojamosios praindoeuropietiškos resp. bendraindoeuropietiškos fleksijos **-ōi* elgesys – neskiemeninis ide. **-i* ir išnyko, ir neišnyko – vienoje ir toje pačioje tarmėje (vakarų dzūkų) ir net vienoje ir toje pačioje jos šnektoje (Pivošiūnai–Dusmenys) negali būti pateisinamas, jeigu suponuosime, kad šios abi vakarų dzūkų fleksijos *(vĩk)-u* (Pivošiūnai) ir *(vĩk)-uo* (Dusmenys) yra kilusios iš vienos ir tos pačios ide. **-ōi*, o suponuoti dat. sg. fleksijoms *(vĩk)-u* (Pivošiūnai) ir *(vĩk)-uo* (Dusmenys) atitinkamai dvi pirmykštes [fleksijas] – ide. **-ōi* ir **-ō* toje pačioje (Pivošiūnų–Dusmenų) šnektoje yra dar labiau neįtikimas daiktas" (BS, 111).

Ir tikrai, jei tiek lie. dat. sg. *-ui*, tiek dat. sg. *-uo* būtų kilę pašalinant tribalsio **-uoi* tautosilabinį ilgumą, iš kur gi dar atsirado dat. sg. *-u*, kuris

a) negali būti kildinamas iš aukštaičių *-uo,* nes aukštaičių tarmėje cirkumfleksinės galūnės netrumpėja;

b) negali būti kildinamas ir iš *-ui* bent pietų aukštaičių (vakarinių dzūkų) šnektose, kuriose nėra dvibalsių antrojo komponento *-i* redukcijos;

c) negali būti koks už *-ui* jaunesnis naujadaras, nes yra vartojamas greta dat. *-ui*, pvz. *vė̃jui*, tų pačių tarmių (pvz., Dusetų) prieveiksmiuose, pvz. *pavė̃ju* (BS, 110)?

Prie to reikia pridurti dar ir tą reikšmingą dalyką, kad, viena, *-uo* pasirodo diametraliai priešingose periferinėse tarmėse, t.y. žemaičių ir pietų aukštaičių, ir antra, kad fleksijos *-uo*/*-ui, -uo*/*-u* pasirodo pagrečiui vėlgi periferinėse tarmėse!

Visa kas išdėstyta verčia daryti išvadą, kad galūnės lie. dat. sg. *-uo* ir *-ui, -uo* ir *-u* nėra tarpusavyje susijusios, kad *-ui* nėra kilusi iš **-ōi* ir kad *-uo* kildintina iš balt. **-ō,* kuri yra archajiškesnė, negu gr. -ῳ dėl savo atitikimo ne diftongo, bet grynojo pailginto tematinio kamieno.

Puikus netiesioginis šios išvados įrodymas yra būdvardinė tematinio datyvo forma latvių kalboje, t.y. (*vīr*)*am* greta kitų kamienų (dabar – tik moteriškosios giminės) (*siev*)*ai,* (*ac*)*ij*. Juk tik dėl dat. sg. **-ō* > **-uo* > **-u* sutapimo su acc. sg. **-an* > **ọn* > **-ǭ* > **-uo* > **-u* latviai ir buvo priversti pakeisti nebetinkamą daiktavardinę datyvo galūnę vienareikšme būdvardine (BS, 116, 117; Endzelīns 1951, 397[102]).

Lie. dat. sg. *-uo* < **-ō* cirkumfleksinis tonas aiškintinas vėlesne datyvo **-ō* ir instrumentalio **-ō* diferenciacija.

Belieka paaiškinti formas lie. dat. sg. *-ui, -u*.

Galūnės lie. dat. sg. *-ui, -u* yra tapačios atitinkamoms *u*-kamieno daiktavardžių galūnėms ir yra skolintos iš šių daiktavardžių. Be šių galūnių, *u*-kamieniai daiktavardžiai turi ir dat. sg. *-uo*. Taigi lietuvių tarmėse yra paplitusios tos pačios *u*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos datyvo galūnės, kaip ir tematinio kamieno. Aiškinant tapatybės priežastį, reikia pirmiausia turėti galvoje indoeuropiečių kalbose vykusį apofoninių u_1-, i_1-kamienų ir neapofoninių u_2-, i_2-kamienų mišimą. Iš vienos pusės turime tokias apofonines galūnes, kaip lie. gen. sg. (*med*)*aũs,* (*ak*)*iẽs*, kurios iš pradžių „neutra"←inertyviniams daiktavardžiams priklausyti negalėjo [plg. pr. neutr. *meddo* < *-u*, sl. neutr. *око* ir s.i. neutr. वारि (*vār*)*i*]. Iš kitos – nebevardės giminės neapofonines galūnes lie. nom. sg. (*sūn*)*ùs,* (*av*)*u̯s,* dat. sg. (*sū́n*)*ui*, kurios iš pradžių galėjo atsirasti tik „neutra"←inertyviniuose daiktavardžiuose. Apie fientyvinio sigmatinio formanto perinterpretavimą kaip nominatyvo formanto ir neišvengiamą išplitimą į daugumą (bent tematinėje deklinacijoje) buvusių inertyvų jau kalbėta I dalyje. *u*- ir *i*-kamieno buvusieji fientyvai ir inertyvai turėjo vienodą nulinio apofonijos laipsnio vokalizmą akuzatyvo formoje. Ši forma buvusių inertyvų atveju buvo tapati nominatyvo formai, todėl šis trigubas suvokimas skatino vokalizmo nulinio apofonijos laipsnio apibendrinimą ir į buvusių fientyvų nominatyvą [(*sūn*)*ùs,* (*av*)*u̯s*]. Turint tiek vyriškojoje-moteriškojoje giminėje (buvę fientyvai), tiek bevardėje giminėje (buvę inertyvai) bendrą nominatyvą ir akuzatyvą, genityvo galūnė buvo

apibendrinama į abi gimines arba su pilnojo apofonijos laipsnio vokalizmu [lie. (*sūn*)*aũs,* (*av*)*iẽs*], arba su nulinio laipsnio vokalizmu [pr. *(*sūn*)*us* – plg. *sunos* I 11_{13}]. Datyve irgi buvo apibendrinama arba pilnojo, arba nulinio apofonijos laipsnio galūnė, t.y. arba *-*au*, arba *-*u*. Be to, buvo datyvizuojama ir *i*-kamienė datyvinės-lokatyvinės reikšmės prieveiksminė forma (neparadigminis „lokatyvas") (dėl „dat.-loc." *-*ei*/*-*i* visuotinio paplitimo žr. anksčiau), t.y. *-*u̯i* > -*ui* u_2-kamieno atveju. u_1-kamieno atveju atitinkamos datyvizacijos rezultatas buvo *-*au̯ei/i*. Pastaroji forma įsigalėjo arijų [plg. s.i. सूनवे (*sūn*)*ave* < *-*ei*] ir slavų [(*сън*)*ови* < *-*ei*] kalbose.

Rytų baltų dialektuose pilnojo apofonijos laipsnio fleksija dat. sg. *-*au*, dėl minėtų priežasčių egzistavusi greta nulinio apofonijos laipsnio fleksijos dat.sg. *-*u*, ėmė koegzistuoti dar ir su fleksija dat. sg. *-*uo*, kai dvibalsis *uo* < **ọ̄* dėl sisteminių priežasčių pateko į apofonijos eilę *eu*/*au*/*u* lygiagrečiai su *ie* < **ẹ̄* patekimu į apofonijos eilę *ei*/*ai*/*i*. Šiai fleksijai dat.sg. *-*uo* sutapus su tematinių kamienų dat.sg. *uo* < **ō*, ji tapo iš karto dviejų deklinacinių kamienų datyvo galūne ir užėmė pilnojo apofonijos laipsnio fleksijos dat.sg. *-*au* vietą greta senosios nulinio laipsnio fleksijos dat. sg. *-*u*. (BS, 284). *u*-kamienių dat.sg. *-*uo*/*-*ui*/*-*u* koegzistencija, esant bendrai *u*- ir tematinio kamieno fleksijai dat.sg. *-*uo*, lėmė ir dubleto *-*ui* /*-*u* prasiskverbimą į tematinės deklinacijos vienaskaitos datyvą.

Tematinio bei *u*-kamieno sąveika neaplenkė ir slavų kalbų. Jose po galūnių redukcijos dar ir sutapo abiejų kamienų vienaskaitos nominatyvai (plg. pr. *Deiws* = **sūns*; dar plg. abiejų kamienų genityvo formų mišimą slavų kalbose bei tematinio gen.sg. -*as* prasiskverbimą į *u*-kamieną prūsų kalboje: *soūnas* III 71_{20}).

Atskirose ide. dialektuose tematinės deklinacijos vienaskaitos datyvo forma galėjo būti paradigmatizuota ir nepailgintojo neparadigminio „dat.-loc." *-*ai* (tradic. *-*oi*) pagrindu (žr. BS, 125 dėl italikų formų, СГГЯ III, 159–160 dėl gotų ir kitų germanų formų).

Rekonstruoti visiems indoeuropiečių dialektams bendrą INSTRUMENTALIO formą yra dar mažiau pagrindo, negu datyvo atveju, nes jei nėra indoeuropiečių kalbų be datyvo linksnio deklinacijos paradigmoje, tai kalbų be instrumentalio linksnio yra daug, o mums pasiekiamoje faktų senovėje tai visos vakarinės indoeuropiečių kalbos, taip pat neturinčios nė lokatyvo linksnio. Nėra duomenų, leidžiančių teigti, neva tie linksniai yra buvę, bet vėliau „dėl linksnių sinkretizmo",

kaip sutarę, ėmė ir išnyko. Kitaip sakant, neva ne iš paralelinių, prieveiksmiuose išlikusių modelių formavosi linksnių paradigmos, bet priešingai, prieveiksmiai – tai idealių pirmykščių linksnių „pėdsakai". Šitaip linksnių pėdsakais yra laikomi įvairūs prieveiksmiai, kurių finalės sutampa su atitinkamų linksnių galūnėmis rytinėse indoeuropiečių kalbose, pvz. gr. οἴκοι/οἴκει, lo. *domī*, kaip ir lie. *namiẽ* – tai „pėdsakai", „liudijantys" egzistavus indoeuropiečių lokatyvą, neva išlikusį sanskrite: वृके *vr̥ke* < **-ei* (labai įdomu, kurio linksnio „pėdsakas" yra tuomet sanskrito prieveiksmis अना *anā* 'namie'!).

Klasikinė rekonstrukcija ide. instr. sg. **-o* + **-e* > **-ō*/**-ē* remiasi Vedais (वृका *vr̥kā* < **-ō*), lietuvių (*vilkù* < **-ṓ*), senovės saksų (*dagu*/ *dago* < **-ō*) ir senovės vokiečių aukštaičių (*tagu* < **-ō*) kalbomis. Su „pėdsakais" čia visai prasti reikalai, nebent laikysime „pėdsaku" lotynų pieveiksmį *RECTED* su ablatyvams būdinga priesaga *-d*. Dėl tikrai paradigminio lokatyvo senovės vokiečių aukštaičių bei senovės saksų kalboje reikia pacituoti „Lyginamąją germanų kalbų gramatiką":

„Šis darinys yra reprezentuotas tik dalyje vakarų germanų arealo (anglų-frizų teritorijoje jis nepaliudytas), be to, tik *o*-kamienuose (į *i*-kamienų vienaskaitos įnagininką negali būti atsižvelgta, nes šie vyriškosios giminės vienaskaitos kamienai yra pertvarkyti *o*-kamienų pavyzdžiu). Todėl jis laikytinas arealine vakarų germanų inovacija, atsiradusia tam tikro indoeuropiečių modelio pagrindu. Į *o*- ir *i*-kamienų vyriškosios giminės vienaskaitos įnagininko susidarymą ribotame vakarų germanų kalbų areale reikia žiūrėti kaip į išsiskleidžiančią tendenciją paradigmiškai įforminti lokalines neparadigmines konstrukcijas ir lokalinius santykius" (СГГЯ III, 161).

Yra tik vienas kelias Brugmanno kanonizuotai ide. deklinacijos rekonstrukcijai gelbėti: skirtingų kalbų praformoms kurti vieną archetipą, klausimą, kaip ir dėl kurių priežasčių formuojasi kaitybos paradigmos, nurašant „ankstesniems prokalbės laikams". Įdomu, kokiu būdu „vėlesniaisiais laikais" visuose dialektuose galėjo susidaryti tie patys archetipai?

Teiginys, kad linksniai formuojasi iš prieveiksminių lokalinius santykius reiškiančių darinių, nelygu teiginiui „formuojasi iš prieveiksmių", kaip kartais kritikų suprantama. Kita vertus, net ir linksnių susiformavimas iš prieveiksmių nėra neįmanomas – plg. kad ir dabartinės kartų kalbos komitatyvą -თან *-tan* < adv. თანა *tana* 'drauge'.

Atmetus senovės saksų bei senovės vokiečių aukštaičių kalbas, reikės atmesti ir lietuvių kalbą su Vedais. Pirma, dviejų kalbų juokingai maža abejotino bendraindoeuropietiško linksnio abejotinai bendraindoeuropietiškai formai įrodyti (apie hetitus kol kas neketinu kalbėti, nes instr. sg. *-it* < **-ēt* apofoniškai atitinka klasikinės rekonstrukcijos ablatyvą, o ne instrumentalį). Antra, jei nenorime iš izoliuotų kalbų paimtas vienodas fleksijas (dažnai žymінčias net ne tą patį, bet skirtingus linksnius!) vadinti išnykusios idealios deklinacijos paveldu, turime sutikti, kad ir Veduose bei lietuvių kalboje instr. **-ō* turėjo susiformuoti panašiais keliais, kaip ir senojoje vokiečių aukštaičių kalboje, t.y. paradigmatizuojant „lokalines neparadigmines konstrukcijas ir lokalinius santykius". Juk Vedų instr.sg. वृका *vr̥kā* < **-ō* formaliai nesiskiria nuo prieveiksmių s.i. अना *anā* < **-ō* 'namie' ar दिवा *divā* < **-ō* 'dieną, dienoje'. Lygiai taip lie. *vilkù* < **-ō* formaliai nesiskiria nuo *galù* (*lauko*) < **-ō* tipo neparadigminių prieveiksminių lokatyvų.

Visai analogišką situaciją rasime ir panagrinėję *ā*-kamieno vienaskaitos instrumentalio genezę. Juk lie. *(ger)ą́ja* tipo įvardžiuotinės formos prikišamai rodo seniausią instrumentalio ir akuzatyvo formų tapatybę, o priegaidės atžvilgiu instrumentalio forma net ir archajiškesnė, nes kamienas yra akūtinis. Akuzatyvo cirkumfleksas kaip tik liudija kadaise egzistavus tik vieną formą, nes metatonija galėjo įvykti tik po instrumentalio paradigmatizacijos: acc. *-án* ⩾ *-añ* (plg. įvardžiuotinį acc. *tą̃ją*). Mažiulis mano, kad pagrindą šiai instrumentalio formai sudarė grynasis *ā*-kamienas, ėjęs instrumentalio funkcijas lygiai taip, kaip pailgintas tematinis kamienas *-ō*. Finalės *-ā* grynakamienė forma egzistavo dar iki *ā*-kamieno paradigmos susidarymo. Anuo metu **-(a)*H_2 besibaigiančios formos dar buvo adverbialinės, perteikiančios įvairias linksnines reikšmes, plg. gr. τάχᾰ 'greitai', πέρᾰ̆ 'labiau' ir s.i. कदा *kadā* 'kada' vs. Vedų instr. हि *jihvā* '(su) liežuviu'. *ā*-kamieno paradigmai susiformavus, senosios adverbialinės formos buvo tebevartojamos lygiagrečiai kaip prieveiksmiai, fakultatyviai apiforminamos bet kurio tos paradigmos linksnio modeliu – plg. gr. πέρᾳ ir πέραν greta seniausios πέρᾰ̆, le. *(ni)gdy* = lie. *(nie)kadõs*, lie. *kadán(-gi)* greta s.i. *kadā* t.t. Jei Vedų kalba instrumentalio reikšmei paradigmatizavo हि *jihvā* tipo formą, tai baltų dialektuose tam buvo panaudota akuzatyviniu modeliu sukurta adverbialine forma, dėlto išlaikiusia akūtinę priegaidę (plg. įvardžiuo-

tinį instr. *tája*). Jei instrumentaliui ir akuzatyvui diferencijuoti rytų baltai pakeitė akuzatyvo akūtą cirkumfleksu, tai slavai prie instrumentalio formos prilipdė santykinę dalelytę (Mažiulis 1968). Analogiškas šios dalelytės lipdymas prie linksnio finalės yra itin būdingas ariškai deklinacijai. Kalbamoji slaviška forma, skirtingai nuo atitinkamų įvardžiuotinių formų lietuvių kalboje, pasižymi ne pirmojo, bet ir antrojo komponento nazalizacija: ***(ρѫк)оѭ***.

Senovės graikų kalboje, kurioje paradigminio instrumentalio nėra, instrumentalio (komitatyvo) reiškimas yra archajiškesnis, negu šį paradigminį linksnį turinčioje lietuvių kalboje (BS, 161):

gr. instr. sg. σὺν φίλῳ – instr. pl. σὺν φίλοις

vs.

lie. instr. sg. *su draugù* – instr. pl. *su draugaĩs*

Graikų kalboje tiek vienaskaitoje, tiek daugiskaitoje yra panaudota datyvo forma, kuri daugiskaitoje remiasi sigmatiniu formantu pluralizuota prieveiksminio „datyvo-lokatyvo" **-oi* forma (šitaip turime pripažinti iš pačios formos, o ne iš jos klasikinės sanskritizuotos rekonstrukcijos **-ōis*), o todėl naudojama ir lokatyvui reikšti: ἐν φίλοις. Panašiai lokatyvui reikšti naudojamas ir vienaskaitos datyvas (ἐν φίλῳ, plg. dar prieveiksminę vartoseną δήμῳ 'liaudyje', μυχῷ 'kampe' pan.). Vadinas, ten, kur lietuvių vartojama dviejų linksnių, graikų vartota vieno.

Kad tas pats turėjo būti ir baltų kalbose, rodo iš vienos pusės graikų daugiskaitos instrumentalio (σὺν φίλ)-οις formai identiška lietuvių daugiskaitos instrumentalio (*su draug*)*-ais* < **-ai* + *-s* forma, iš kitos – pastarosios tapatybė paradigminei (!) slavų daugiskaitos *lokatyvo* formai ***(вльц)–ѣχ–ъ*** < **-oi* + *-s* + [*-u* (dėl lokatyvinės reikšmės dalelytės *-u* plg. lie. dial. loc. pl. *vilkuosu* bei sanskrito medžiagą; graikų kalboje tą loc. *-u*, be abejo, atitinka -ι)] = lietuvių neparadigminiam „lokatyvui" (*prie*) *ežeraĩs*.

Vadinasi, tai, kad prūsai reiškė instrumentalį lygiai taip, kaip graikai, yra ne prūsų kalbos naujovė (netekus mitinio paradigminio instrumentalio), bet archaizmas: pr. *ſēnku* III 113_{12}, *Sēnku* III 125_{7} = dat. *ſen Alkīniſquai* III 105_{11} [pr. dgs. (*ſen wiſſans ſwai*)*eis* III 119_{16}, jei tik nėra spaustuvinio rinkimo klaida vietoj **ſwaiens*, atitinka sl. loc. pl. ***(вльц)–ѣχ–ъ*** < **-oi* + *-s* ir yra tokia pat frazeologinė prieveiksminė forma, kaip ir ru. *восвояси* – BS, 236].

Keli žodžiai apie hetitų (nesitų) kalbos instrumentalį. Luvių bei dantiraštinėje hetitų (nenesitų) kalboje yra užfiksuotas ablatyvo-instrumentalio linksnis su galūne *-ati*. Pastaroji akivaizdžiai atitinka lotynų abl. *-ōd* ir gali būti transponuota į italikų lygmenį kaip lotynų ablatyvo linksnio praforma **-ō-de* (plg. dar likiečių *-di*, taip pat gr. -δε bei atitinkamus samprotavimus anksčiau). Tai leidžia mintį, kad nesitų abl. *-az* < **-ō-tas* (Sturtevant 1951, 88), instr. *-it* < **-ēt* yra formos, kurios buvo paradigmatizuotos iš apofoninių pusparadigminių prieveiksminių dubletų „abl.-instr." **-ō/*-ē* ir kad dantiraštinė hetitų bei luvių kalbos atspindi „abl.-instr." **-ō*(-) paradigmatizaciją kaip vieno linksnio. Vadinasi, anatolų dialektai iki minėtų formų susidarymo pasižymėjo neparadigmine prieveiksmine forma **-ō*, apofoniškai **-ē*.

Apie LOKATYVĄ jau daug pasakyta. Arijų ir slavų kalbos tematiniam lokatyvui vienaskaitoje paradigmatizavo prieveiksminę neparadigminę grynakamienę formą „dat.-loc." **-ei/*-ai* (tradic.**-oi*), praplėtę ją daugiskaitoje sigmatiniu formantu su lokatyvinės reikšmės dalelyte **-u* [sl. *(вльц)*–ѣχ–ъ < **-oi* + *-s* + *-u* = s.i. वृकेषु (*vr̥k*)*-eṣ-u* < **-oi* + *-s* + *-u*]. Pirminė neparadigminė forma **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*), kaip čia ne kartą kalbėta, yra gausiai paliudyta daugelio kalbų prieveiksmiuose. Bet lokatyvinė reikšmė nėra svetima ir grynajam pailgintam tematiniam kamienui (jau minėti prieveiksmiai lo. *bellō*, s.i. दिवा *divā*, lie. *galù*, sl. дома).

Iš slavistų Vladimiras Toporovas buvo pirmasis, parodęs, kad lokatyvinė reikšmė yra imanentiška datyvinei reikšmei ir kad indoeuropiečių dialektuose abidvi buvo perteikiamos viena polisemine grynojo kamieno forma (hetitų kalboje paliudytos *dagan* 'žemė' tipo prieveiksminės grynakamienės formos ima prarasti savo lokatyvinę reikšmę arijų kalbose – Toporov 1961).

Nagrinėjant baltų ir slavų tematinės deklinacijos vienaskaitos lokatyvo formų susidarymą, krinta į akis **-ē/*-ō* ir **-ei/*-ai* (tradic. **-oi*) formų konkurencija.

Susidarant rytų baltų tematiniam paradigminiam lokatyvui, buvo panaudota apofoninė grynojo pailginto kamiengalio prieveiksminė forma: lie. (*vilk*)*ų̯* < *(*vilk*)*ę̇* < *(*vilk*)*ḗ* + **-n* (BS, 132). To paties kamieno vokalizmas **-ō*, kaip kalbėta, pasirodo *vãkaruo* tipo datyvuose.

Savaime aišku, raida *(*vilk*)*-n* < *(*vilk*)*ḗ* + **-n* buvo įmanoma

todėl, kad 1) kamiengalio *(*vilk*)*ḗ* ir enklitiko **-n* balsių kokybė buvo tapati; 2) jų priegaidė irgi buvo ta pati. Mažiulio rekonstruota neparadigminio datyvo/lokatyvo finalė gerai atitinka abidvi sąlygas. Antra vertus, norint žūtbūt atmesti Mažiulio rekonstrukciją, belieka grįžti prie „indoeuropietiško lokatyvo **-ei* > r. baltų *-ie*", tačiau tokios finalės elizija su postpoziciniu **-n* nieku gyvu nebūtų davusi *(*vilk*)*-n*, nes abidvi sąlygos nepatenkinamos. Nieko nekeičia ir Būgos–Stango spėjimas, neva „**diev-n* galbūt bus gavusi postpoziciją dar tada, kai vietoj *ie* tebebuvo tariama *ę̄*: **dę̄vę̄ + en = *dieven*" (Zinkevičius 1984, 314 – plg. tą patį Kazlauskas 1968, 159) – abidvi sąlygos lygiai taip pat nepatenkintos ir rezultatas būtų buvęs ne **dievę́*, bet tik *°dievieję́*.

Grynojo kamieno neparadigminę forma su **-ei* atspindi *Dievíep*(*i*) tipo adesyvai – plg. dar prieveiksmį *namiẽ* bei tokius „datyvus" ir „genityvus", kaip *lig vãkarie,* senųjų raštų *prieg krikßtie* = slavų paradigminiam datyvui (*при свѣт*)*ѣ*. Ana forma paliudyta ir prūsų kalboje: prieveiksmis *bītai* III 77_{22} 'vakare', frazeologizmas *enſteſmu wirdai* III 97_{17} 'tame žodyje'.

Savo kilme daug vėlyvesnių (plg. kad ir hetitų paradigmas) DAUGISKAITOS formų analizė tik patvirtina tai, kas pasakyta apie vienaskaitą.

Atkreiptinas dėmesys, kad indoeuropiečių kal̃bos nepasižymi daugiskaitos vardininko formos vienodumu. Tik priebalsinio, u_1 ir i_1 kamieno deklinacijoje daugiskaitos vardininkas pasižymi vad. galūne tradic. **-*(*e*)*s* maždaug visose ide. kalbose. Menkai paliudytas *ē*-kamienis deklinacijos modelis atkartoja *ā*-kamienį modelį. Pastarasis kaip priebalsinis („laringalinio" kamieno) turėtų irgi pasižymėti ta pačia galūne. Iš tikrųjų, tokią ir aptinkame baltų (lie. *-os* < **-ās*), germanų (go. *-ôs* < **-ās*), arijų (skr. *-ās*), italikų (oskų *-as*). Deja, graikų kalboje turime *-āi* (-αι), o tai kartu su lotynų *-ae* < **-āi* tradiciškai aiškinama tematinio modelio **-oi* (gr. -οι) apibendrinimo rezultatu. Šis aiškinimas tėra tik trivialus spėliojimas, nesiremiantis jokia sistemine formantų analize. Tematinė deklinacija smarkiai įvairuoja priklausomai nuo kalbų grupės. Be to, germanų ir arijų kalbose dar skiriama vad. nominalinė ir pronominalinė deklinacija su skirtingais formantais (plg. nom. pl. nm. go. *dagôs*, s.i. वृकाः *vṛ́kās* vs. nom. pl. pronm. go. *þai*, s.i. ते *tḗ*). Tradicinė indoeuropeistinė rekonstrukcija su tam tikromis išlygomis apibendrina arišką modelį, laikydama jį

pradiniu (t.y. ide. nom. pl. nm. **-ōs*, pronm. **-oi*), o visą kitų kalbų įvairovę aiškina vėlesniu nukrypimu nuo to idealaus modelio. Savaime suprantama, ir šis aiškinimas remiasi vien tik pagarba sanskritui bei mechaniškai sugalvota schema.

Nereikia pamiršti, kad sigmatinė linksnių fleksija yra archainis fientyvumo markeris (greičiausia – fientyvinio įvardžio ide. tradic. **so* šaknis). Tradiciškai balsių ilgumas tematinės deklinacijos galūnėse yra aiškinamas „kontrakcija", pvz. nom. pl. **-ōs* < **-o* + **-es*. Mažiulis yra įrodęs, kad ilgumas tematinėse galūnėse ide. „abl." sg. **-ōd*, nom. pl. **-ōs* priklauso kamienui (BS 177–178, 333). Vadinasi, tematinio kamieno atveju daugiskaitos vardininko galūnę sudaro pailgintasis grynas kamienas su pridėtiniu sigmatiniu formantu, kuris iš pradžių nieko bendra su daugiskaita neturėjo. Analogiškai ir priebalsinės deklinacijos nom. pl. *-es* yra niekas kita kaip iki normalaus laipsnio sistemiškai „pailgintas" nulinis gryno konsonantinio kamiengalio „vokalizmas" su tuo pačiu pridėtiniu sigmatiniu formantu (nereikia pamiršti, kad ir priebalsinės deklinacijos kilmininkas faktiškai tematizuotas - plg. gr. -ος, lie. *-es*!). Antra vertus, be „nominalinės" tematinės nom. pl. galūnės tradic. ide. **-ōs* bei „pronominalinės" galūnės **-oi*/ apofoniškai **-ei*, yra žinomas ir sigmatizuotas pastarosios variantas lo. *hīsce,* epigrafinių įrašų *HEIS, LEIBEREIS* – matyt, šis modelis su ide. tradic. **-ois*/*-eis* įsigalėjo tik netiesioginiuose linksniuose, nes fientyvinis *-s* nebūtinai turėjo markiruoti ir vardininką – modelis nom. pl. **-ōs* tėra tik „pailgintas" vienaskaitos fientyvo → nominatyvo formantas. Tokiu būdu ryškėja, kad daugiskaitai žymėti buvo parenkamas arba tematinis kamiengalis su pailgintu vokalizmu ir pridėtiniu sigmatiniu formantu, arba pailginimą kompensuojantis atitinkamas dvibalsinis kamiengalis tradic. **-oi*/*-ei* be *-s* arba su *-s*. Įvairių ide. kalbų grupių dialektai (net ir tos pačios grupės viduje – plg. oskų ir lotynų atvejį) galėjo pasirinkti vienokį ar kitokį variantą. Neasmeniniai įvardžiai, paprastai nesiejami su fientyvine semantika, tikrai galėjo linkti prie varianto be *-s*, t.y. prie **-oi*/*-ei.* Užtat fientyvinė semantika galėjo aiškiai pasireikšti būtent daiktavardžiuose, o tai leido apibendrinti juose to paties linksnio iš prigimties fientyvinį *-s* ir į nefientyvinės semantikos daiktavardžius. Tačiau tokia distribucija anaiptol nebuvo būtina. Tik arijų ir germanų kalbų grupėse įsigalėjo distribucija ide. nom. pl. nm. **-ōs*, pronm. **-oi*, bet tai daugiau atsitiktinumo dalykas.

Modelis ide. tradic. **-oi/-ei*, kai jis buvo pritaikomas būdvardžiams, turėjo ir prieveiksminę reikšmę (plg. lie. *geraĩ*, sl. добрѣ), o tokią pat reikšmę turėjo ir tematinio kamieno modelis su pailgintuoju kamiengalio vokalizmu **-ō* be *-s* (plg. sl. adv. дома = lo. adv. *bellō*) arba su *-s* (plg. gr. σοφῶς). Prieveiksminis modelis **-ei / -ai* (tradic. **-oi*) turėjo ir lygiagretų grynojo tradic. *o*-kamieno variantą bevardės giminės vardininko-galininko linksnyje (plg. lie. *gẽra*, sl. добро). Vadinasi grynakamieniai tematiniai dariniai **-e/-a* (tradic. **-o*), **-ei/-ai* (tradic.**-oi*) ir **-ō* buvo alomorfiški, o grynojo kamieno pailginimas buvo struktūriškai lygus *-i* „prilipdymui" prie tematinio balsio. Kaip jau minėta, inertyvai→bevardės giminės žodžiai iš pradžių buvo nelinksniuojami, todėl ir tematinio kamieno nekaitomas prieveiksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) kaip nelinksniuojamos grynakamienės (bevardės giminės) formos ekvivalentas iš pat pradžių buvo glaudžiai susijęs su bevarde gimine. Matyt, savaip buvo teisūs ir J.Endzelynas, kuris siejo baltų *-ai/-ei* galūnių prieveiksmius su „lokatyvu" (plg. lie. adv. *namiẽ* = adess. *Dievíe-p*, sl. loc.. домѣ, lo. adv. *bellī*), ir J.Schmidtas, kuris siejo juos su „bevarde gimine" (plg. lie. *geraĩ* – *gẽra*; plg. Endzelīns 1911, 315/166[280]).

Įsidėmėtina, kad tarp lie. adv. (*nam*)*iẽ* ir nom. pl. (*nam*)*aĩ* yra viso labo tik apofoninis skirtumas, panašiai kaip tarp gr. „loc." sg. adv. οἴκοι/οἴκει ir nom. pl. οἶκοι. Toks pat santykis yra ir tarp lie. nom. pl. *tiẽ* ir „neutr." „sg." *taĩ.* Lietuvių tarmėse *ā* ir *a* kamieno daiktavardžiai gali gauti oksitoninę galūnę *-aĩ*, reiškiančią kuopiškumą, pvz. *líepa – liepaĩ* (Stundžia 1981, 192). Literatūrinėje kalboje šis modelis naudojamas šeimų pavardėms sudaryti, plg. *Morkū́nas – Morkūnaĩ, Šerepkà – Šerepkaĩ* (visi Šerepkų̃ šeimos nariai, t.y. kolektyvas), jo turima ir daug oikonimų (Stundžia, op. cit.). Kad „bevardės giminės" *taĩ* gali turėti kuopinę reikšmę, matyti kad ir iš sugretinimo

pl. *tiẽ vókiečiai* vs. coll. *taĩ vokiečiaĩ.*

Anot B. Stundžios, baltų derivacinė *ā*-kamienė kolektyvo kategorija patyrė gramatikalizaciją collectivum → pluralis, kurios pereinamasis etapas – oksitoninės formos su *-aĩ* (ibid., Stundžia 1992). Manau, ir įprasta daugiskaitinė *-ai* reikšmė savo ruožtu yra ankstesnės derivacinės kolektyvo reikšmės gramatikalizacijos rezultatas.

Prūsų kalboje, panašiai kaip ir lotynų ar Avestos kalbose, pasitaiko keistokų moteriškosios giminės vienaskaitos nominatyvų – plg. nom. sg. fem. pr. (*qu*)*oi* [(*kw*)*ui*] < ***(*ku̯*)*āi*, (*st*)*ai* [(*st*)*āi*], lo.

(*qu*)*ae*, (*h*)*ae*-(*c*) ir pr. nom. pl. „masc./neutr." (*st*)*āi*, lo. nom. pl. fem. (*qu*)*ae*, (*h*)*ae* bei nom.-acc. neutr. (*qu*)*ae*, (*h*)*ae*-(*c*). Vienaskaitines prūsiškas moteriškosios giminės formas galima aiškinti (taip Mažiulis, PKP II) kaip įvardžiuotines: (*st*)*āi* < *(-*t*)*ā-jī*. Tačiau paralelizmas lotynų formoms nejučiom ateina į galvą panašių prūsų daiktavardžių fone: nom. „sg." fem. (*Kērmeniſkai*) *īdai* III 75_{23} "(leiblich) Essen", gen. „sg." fem. (*etnīſtis bhe*) *Dāiai* (/.../ *madlit turrimai*) III 111_{16} "(malonės bei) dovanõs (prašyti turime)", (*Stai*) *Crixtiſnai* (*aſt ni / ter ains ſchklāits vnds*) III 59_{7} "(Tas) krikštijimas (yra ne tik vien ypatingas vanduo)", *nouſā menſai* III 55_{19} "mūsas kūnas". Pastarasis pavyzdys atitinka Elbingo žodynėlio *Menſo* [*mensā*] E 154, t.y. Mažiulio postuluojamą kuopinę formą. Trautmanno (AS 230) – Endzelyno (SV § 118) spėliojimas dėl įvardinių nominatyvų įtakos daiktavardiniams tiktų nebent sudaiktavardėjusiems būdvardžiams kaip *aucktimiſ*[ ]*kai* III 89_{19} "vyresnybė". Jei įvardinis nominatyvas *stai* tikrai veikė iš pradžių sudaiktavardėjusį nom. *[*aucktimisk*]*a*, po to – ir daiktavardinį nom. [*Crixtisn*]*a* (dėl to plg. *Ka aſt ſtai Crixtiſna? Ettrais.* [III 59_{7}:] *Stai Crixtiſnai aſt* /.../), tai buvo įmanoma todėl, kad kalboje jau egzistavo natūralus daiktavardinis modelis fem. *-āi*. Tokios formos buvimą rodytų konstrukcija *Stai Gennai boūſei poklūſmingi ſwaiſei Wī=rans* III $93_{12/13}$ "Tos moterys tebūnie paklusnu savo vyrams". Čia (*Genn*)*ai* formaliai identiška su nom. pl. fem. gr. (χῶρ)αι, lo. (*terr*)*ae*. Todėl nėra reikalo ir graikų bei lotynų nom. pl. fem. *-āi* laikyti perdirbiniu pagal *o* kamieną (arba reikia paaiškinti tokio keisto perdirbimo priežastį). Greičiausia daugiskaitos formantu ir šiuo atveju buvo gramatikalizuotas dar vienas kuopinės reikšmės modelis. Nėra pagrindo restauruoti indoeuropiečių prokalbėje kažkokį pirminį daugiskaitos formos modelį. Kad tokio nebūta, nes nebūta gramatikalizuotos daugiskaitos, liudija anatolų medžiaga (Ivanov 1963, 131). Tai, kas graikų ar lotynų kalboje yra paradigminė *ā*-kamienė daugiskaitos vardininko forma (vad. „reliktai" kaip lo. nom. pl. fem. *laetitiās*, tik teparodo, koks komplikuotas buvo daugiskaitos gramatikalizacijos kelias), prūsų kalboje, greta paradigminės formos su galūne *-ās*, tėra reliktinė kolektyvo forma, kurią galima vadinti neparadigmine *ā*-kamiene daugiskaita. "Vienaskaitiniai" *īdai, dāiai, mensai* [*mensāi*] (jei nėra vėlyvos alomorfų alternacijos *-ā*/*-āi* rezultatai – toliau psl. 223) – tik šios formos variantai.

Tad praindoeuropietiškąją deklinacinių formų distribuciją galima pavaizduoti taip (Palmaitis 1981_{1}, 93):

Forma	Konkreti reikšmė („vienaskaita”)		Kuopinė reikšmė
	fientyviniai (bendr. giminės) vardažodžiai	inertyviniai (nebendr. giminės) vardažodžiai	
fientyvas/ nominatyvas- -genityvas	*u̯l̥kᵘa-s*	———	
inertyvas/ nominatyvas- “akuzatyvas”	*u̯l̥kᵘa-N*	*i̯uga-(N)*	
adverbialas	*u̯l̥kᵘō/ē=u̯l̥kᵘai/ei*	*i̯ugō/ē=i̯ugai/ei*	*u̯l̥kᵘai/ei, u̯l̥kᵘais/eis, i̯ugai/ei, i̯ugais/eis, u̯l̥kᵘōs/ēs, gena+*H_2*, i̯ugōs/ēs, i̯uga+*H_2

Čia „adverbialas” – visų anksčiau aptartųjų istorinių tematinio kamieno linksnių formų, taip pat su jomis genetiškai susijusių istorinių prieveiksmių šaltinis. Tai itin akivaizdu tematinių DAUGISKAITOS INSTRUMENTALIO ir LOKATYVO atveju. Jau neminint ginčo su tradicionalistais dėl keturių, o ne septynių linksnių paradigmų vakarinių indoeuropiečių kalbose, net ir rytinių indoeuropiečių kalbose, kuriose paradigminių linksnių gausybė akivaizdi, neįmanoma suvesti į vieną archetipą daugiskaitos lokatyvo tematinėje baltų deklinacijoje [lie. *vilkuosu*] iš vienos pusės ir slavų [***(вльц)–ѣхъ*** < (tradic.) **-oisu*] bei arijų [s.i. वृकेषु (*vr̥k*)*-eṣ-u* < (tradic.) **-oisu*] lokatyvo iš kitos pusės. Juk slavų ir arijų daugiskaitos lokatyvo forma yra tapati baltų daugiskaitos instrumentalio formai lie. *vilkaĩs*! Visą skirtumą sudaro tik slavų ir arijų formos gale prilipdyta lokatyvinės reikšmės dalelytė *-u*. Bet juk analogiška dalelytė *-i* yra prilipdyta prie graikų daugiskaitos datyvo-lokatyvo λύκοισι, kuris formaliai vėlgi sutampa su tuo pačiu baltų daugiskaitos instrumentaliu!

Dabar suprantamas ir galūnės pailgėjimas arijų daugiskaitos instrumentalyje s.i. वृकैः (*vr̥k*)*-ais* < **-ōis*, kuris klasikinės indoeuropeistikos atstovams yra pamatas „ide. archetipui” instr. pl. **-ōis* rekonstruoti. Kadangi arijų tematinėje deklinacijoje daugiskaitos lokatyvo ir daugiskaitos instrumentalio pamatinė forma (tradic.) **-ois* vienoda, fleksijos pailgėjimas ir buvo panaudotas instrumentaliui nuo lokatyvo atskirti. Slavai tam panaudojo kitą formą – ***(вльк)–ъı*** < **-ōs* (BS, 237).

Kaip matome, linksnių susidarymo procesai yra retrospektinės

analizės paviršiuje, tai jokios „ankstyvosios indoeuropiečių prokalbės" dalykai ir savaime aišku, ne idealios mitinės brugmaniškos sistemos irimo, „sinkretizmo" t.t. rezultatai.

Iš to darome dar rimtesnę išvadą. Minėtų slavų linksnių nepanašumas į atitinkamus baltų linksnius, bet didesnis panašumas į arijų formas negali eiti argumentu prieš pirmykštę baltų ir slavų vienybę, nes kaip rodo daugiskaitos nesusiformavimas hetitų kalboje, linksnių dubletai lietuvių kalboje, paradigminių linksnių pamatą sudariusių neparadigminių prieveiksminių darinių liekanos, leidusios rekonstruoti pradinės linksnių distribucijos modelį, linksnių paradigmatizacija pagal pastarąjį vyko savarankiškai atskiruose indoeuropiečių dialektuose. Lokalinius santykius reiškiantys linksniai buvo paradigmatizuoti vėliausiai ir ne visuose dialektuose. Tai procesas, vykęs po slavų ir baltų dezintegracijos.

Dar trumpai sustosiu ties kai kuriais mažiau reikšmingais, bet ginčytinais dalykais, o tai visų pirma – tematinės deklinacijos DAUGISKAITOS AKUZATYVO formos problema.

Abejotina, ar fleksijos Kretos gr. acc. pl. -ονς ir lo. acc. pl. *-ōs* gali būti suvestos į vieną archetipą. Pačioje lotynų kalboje nėra duomenų, kurie rodytų šios fleksijos kilmę iš **-ōns* ar iš **-ŏns*. Lietuvių kalbos medžiaga irgi nerodo jokių nazalizacijos pėdsakų (*gerúosius* < **-ṓs*, bet plg. *ā*-kamieną: *gerą́sias* < **-āns*), o fleksija prūsų acc. pl. masc. *-ans* gali būti kilusi iš sutrumpėjusios **-ōs* (plg. gen. pl. **-ōn* > *-an*), nazalizuotos pagal acc. sg. *-an*, t.y. gali būti gana vėlyva. Gotų acc. pl. masc. *-ans* formaliai sutampa tiek su Kretos -ονς, tiek su prūsų *-ans*.

Mažiulis kildina tiek lotynišką, tiek baltiškas formas iš **-ōns*, suponuodamas vėlyvą denazalizaciją dėl **-n-* sisteminio pertektinumo (redundancijos). Drįsčiau teigti, kad šis **-n-* daugiskaitos akyzatyvo fleksijoje būtų buvęs redundancinis iš pat pradžių – juk linksnių nominatyvo (kai pats nominatyvas nebuvo *-*ōs*)–akuzatyvo opozicijai iš pat pradžių būtų užtekę arba vieno tik sigmatinio pluralizatoriaus akuzatyvo galūnėje [*-*an-s* (tradic. **-on-s*)], arba vieno tik pailginimo (*-*ōs*). Pagaliau, ir pats formalus nominatyvo ir akuzatyvo atskyrimas daugiskaitoje iš pradžių galbūt ne visuomet ir buvo realizuotas. Svarbiausias Mažiulio argumentas – kad žemaičių *u* siaurumas daugiskatos akuzatyvo galūnėje rodąs raidą *-us* < **-ūs* < **-uns* < **-uons*

(BS, 185–186). Kaip dar daugiau kaip prieš 10 metų man paaiškino Aleksas Girdenis, žemaičių siaurojo (o todėl istoriškai ilgojo) vokalizmo fleksija *-un* gali būti nekirčiuotojo alomorfo **-ōs* > **-us* apibendrinimo bei daugiskaitos akuzatyvo fleksijos *-is* siaurumo poveikio rezultatas, o žem. acc. pl. (**ger*)*ù̯n̯sus* Mažiulio spėjimo neremia, nes visose žemaičių patarmėse su išlaikytu tautosilabiniu *n* esama ir antrinės nazalizacijos (plg. pvz. *gu̯nsla* 'gysla').

Todėl manyčiau, kad indoeuropiečių dialektuose daugiskaitos akuzatyvas galėjo būti žymimas tiek fleksija **-ōs* (plg. lotynų kalbą), tiek fleksija **-ans* (tradic. **-ons*) (plg. Kretos graikų bei gotų kalbas). Pastaruoju atveju, be abejo, turėtume sigmatiniu formantu pluralizuotą vienaskaitos akuzatyvo fleksiją, bet ne klasikinės rekonstrukcijos mitologemą **-o* + **-*(*e*)*ns*.

Dėl prūsų acc. pl. masc. *-ans* laikausi čia ką tik ankščiau išdėstytos nuomonės (**-ōs* > **-as* ⩾ **-ans*).

Savaime suprantama, kad pateiktoje interpretacinėje sistemoje indoeuropiečių netematinių kamienų nebevardės giminės daugiskaitos akuzatyvo fleksija **-n̥s* tegali būti tik atitinkamos vienaskaitos formos sigmatinė pluralizacija. Kitaip yra *ā*-kamieno atveju. Net ir sanskritas neparodo jokio skirtumo tarp daugiskaitos nominatyvo ir akuzatyvo (बालाः *bālās*), bet kadangi klasikinė indoeuropeistika tikromis linksnių fleksijomis laiko atematines, o atematinė daugiskaitos akuzatyvo fleksija rekonstruojama **-n̥s* (kaip fleksijos **-ens* nulinio apofonijos laipsnio manifestacija), tai ir *ā*-kamieno atveju suponuojama nazalizuota galūnė: **-āns*. Nazalizacijos nebuvimas arijų, italikų, graikų, slavų (išskyrus paslaptingas *i̯ā*-kamieno kamieno formas), germanų kalbose aiškinamas labai ankstyva tautosilabinių junginių su ilgaisiais balsiais denazalizacija prieš **-s*. Rekonstrukciją *ā*-kamieno acc. pl. **-āns* tariamai remia baltų kalbos, plg. lie. *gerą̃sias* (bet didžiuliuose kalbos plotuose ir *gerósias*!), pr. *rānkans* III 79_{19}. Kyla klausimas, ar galima formas lie. acc. pl. fem. *gerą̃sias* ir *gerósias* suvesti į vieną archetipą **-āns*? Dalykas labai paprastas, bet, deja, klasikinė indoeuropeistika padaro iš jo problemą, kurios nepajėgus išspręsti nė pats Endzelynas. Pastarojo samprotavimai šiuo klausimu yra didžiai reikšmingi šiam darbui būtent metodologijos požiūriu, todėl leisiu sau juos pacituoti tiksliai be vertimo:

„**256. §. Par daudzsk. akuzātīvu.** Ar *-as* < *-ās* /.../. To pašu

galotni rāda arī go. *gibōs*, skr. *áśvāḥ* u.c., bet ļoti jāšaubās, vai lei. un la. pirmvalodas *-ās* te ir mantots no ide. pirmvalodas, jo šai gadījumā tādas lei. formas kâ *gerą́sias* Kuršaitim, (veclei.) *pirmanses* /.../ būtu grūti izskaidrojamas. Pirmbaltu valodā *ā*-celmu daudsk. ak. laikam beidzās tikai ar *-āns* /.../, sal. pr. *rānkans*" (Endzelīns 1951, 419).

Savaime aišku, Endzelynas visiškai teisus: jei ir lietuvių, ir prūsų kalboje yra paliudyta galūnė *-ans* < **-āns*, kurią galima rasti ir kitose indoeuropiečių kalbose, tik ji ir turėjo būti baltų prokalbėje. O kadangi lietuvių *gerósias* galūnė *-ós-* < **-ās* yra kitokia, tai ji negali būti kilusi iš baltų prokalbės, vadinasi, neturi nieko bendra nė su indoeuropiečių prokalbės **-ās*! Tik visa bėda, nei tokios „baltų prokalbės", nei tokios „indoeuropiečių prokalbės" šioje ašarų pakalnėje iš viso niekad nėra buvę. Kitaip tariant, nėra buvę „lotynų kalbos–motinos" visoms mūsų dukterinėms „romanų kalboms", o jos postulavimas nereikalingas (aksioma nereikalinga). Baltų prokalbė – tai, be abejo, *skirtingų dialektų kontinuumas*, kuriame kaitybos paradigmos anaiptol nebuvo vienodos. Jei viename dialekte kuri nors fleksija buvo **-ās*, kitame ji galėjo būti ir **-āns*, nors šiuo konkrečiu atveju, be abejo, bent dar slavų dialektų susiformavimo laikais jokia paradigminė *ā*-kamienų daugiskaitos akuzatyvo galūnė neegzistavo. Nebuvo, ko gero, net ir nekuopinės daugiskaitos, o dėl *ā*-kamieno daiktavardžių, tai jie tik buvo bepradėję formuotis į moteriškąją giminę, jų paradigma iš viso negalėjo būti pilna. O dėl „indoeuropiečių prokalbės", tai anot šios knygos koncepcijos, ji ne tik *skirtingų dialektų kontinuumas* (bet jokiais būdais ne „kalba-motina"), bet visais laikais susidarydavusi minimaliausių inovacijų zona.

Kalbėdamas apie *ā*-kamieno daiktavardžius, Mažiulis taikliai pabrėžia tą aplinkybę, kad skirtingai nuo kitų kamienų, šie neturi savų neutra priešpriešos (BS, 311). Antra vertus, šių kamienų vienaskaitos nominatyvas formaliai yra identiškas bevardės giminės daugiskaitos nominatyvui-akuzatyvui. Vadinasi, H_2-dariniai, jei nekalbėsime apie derivacines-nereliacines (BS, 307) formas, išlikusias prieveiksmiuose (plg. lo. *extrā*, baltų ir arijų **kadā*) atsirado visų pirma kuopinei reikšmei perteikti ir buvo nekaitomi. Šis pirminės kuopinės daugiskaitos nekaitomumas ir išliko bevardėje giminėje, kadangi kaitybos požiūriu ji yra defektinė: vienaskaitoje nėra nominatyvo-akuzatyvo priešpriešos. Tad galima teigti, kad modelio H_2-pagrindu iš buvusių inertyvų (→bevardės giminės) bei dalies fientyvų

(→vyriškosios-moteriškosios giminės) per genus-Σ (žr. I dalyje) susiformavusi moteriškoji giminė tai genetiškai tam tikra bevardės giminės atmaina. Todėl ir moteriškai giminei besivystant, jos daugiskaitos formos (tarsi pirminės daugiskaitos antrinė daugiskaita) taip pat neskyrė nominatyvo ir akuzatyvo, kaip ir bevardės giminės formos. Be to, nazalinis formantas iš pradžių nebuvo susijęs su inertyvais→neutra, tad jo prasiskverbimas į *ā*-kamieno moteriškosios giminės daugiskaitos akuzatyvą galėjo vykti tik pagal analogiją. Tose indoeuropiečių dialektuose, kuriuose atsirado acc. pl. **-āns*, jis, be abejo, jaunesnis, negu nom.–acc. pl. **-ās*.

Lietuvių kalba išlaiko archajiškesnį acc. pl. **-ās*, nors *-n-* yra plačiai prasiskverbęs į šią formą ne tik lietuvių, bet ir prūsų kalboje. Kad daugiskaitos akuzatyvo nazalizuotos fleksijos būta ir slavų dialektuose, rodo slavų *i̯ā*-kamienas: acc. pl. **-i̯āns* > **-i̯ons* > **-ens* > (*ȝемл*)– (BS, 195). Vadinas, ir *ā*-kamienas turėjo acc. pl. **-āns*.

Iki šiol mūsų kalbotyroje dar nepakankamai diskutuota ir dėl Mažiulio pasiūlytos DAUGISKAITOS DATYVO formanto traktuotės, nes keturiolikai metų praėjus, lyg niekur nieko teigiama: „Lietuvių dat. pl. formų pabaiga *-mus* (> dab. *-ms*) yra skirtinga nuo prūsų *-mas* (išlaikytą tik asmeninių įvardžių formose, šiaip įsigalėjo *-mans* su *n* greičiausiai iš acc. pl. galūnės *-ans*) ir to skirtumo kilmės iki šiol kalbininkams nepavyko išaiškinti /.../ baltų-slavų-germanų bendroji fleksija turėtų būti rekonstruojama **-mŏs*, o baltų – prūsų išlaikytoji **-mas*. Tačiau iš kur ir kada atsirado lietuvių *-mus* ir koks šios galūnės ryšys su senesne *-mas*, lieka neaišku. Baltai galėjo turėti ir dubletą *-mas*/*-mus*" (Zinkevičius 1984, 198). Primenu 1970 m. aiškinimą.

Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į lietuviškas tarmines formas be *-s* (plg. tematines, pvz. dat. pl. *vilkám*). Formaliai jos yra dviskaitinės su *-m* < **-ma* < nekirč. **-mō* (dėl vokalizmo plg. kas pasakyta anksčiau p. 86–89 apie rytų baltų tematinio kamieno vienaskaitos genityvą bei BS, 19–24). Kadangi daugiskaitinių formų pakeitimas dviskaitinėmis neįtikėtinas, belieka suponuoti dviskaitos ir daugiskaitos fleksijų raidą iš vienos bendros formos, kuri tik vėlesniais laikais ir ne visur buvo pluralizuota formantu **-s*. Elementas **-mō* nesunkiai atstatomas atitinkamose dat. pl. ***(влько)мъ*** slavų fleksijose, kuriose jis, matyt, praplėstas nazaliniu elementu **-n*, paliudytu prūsų *waikammans* < **-mōns* tipo formose bei rekonstruojamu ir lietuvių *-mus* < **-mōns* (BS, 209–

210). Taigi tiek dviskaitos, tiek daugiskaitos fleksijos pagrindą sudarė morfema **-mō*, kuri daugiskaitoje vėliau buvo praplečiama formantais **-n* ir **-s*. Koks būtent chronologinis santykis tarp tų **-n* ir **-s*, nėra labai svarbu (Girdenis dar daugiau kaip prieš 15 metų kėlė mintį, kad bent baltų kalbose **-n* buvo įvestas tik prūsų kalboje ir tik po to, kai tapo įvestas į daugiskaitos akuzatyvą – plg. kas pasakyta anksčiau p. 107–108), aišku, kad prūsų formos be **-n* (*noūmas*) atspindi betarpišką morfemos **-mō* pluralizacija formantu **-s* (aš pats ne kartą esu kėlęs mintį, kad tai pluralizuotos dviskaitinės formos).

Spėti, neva baltai turėję formantą dat. pl. **-ma-s*, ne **-mō-*, rizikinga jau vien dėl kažin ar kitokios kilmės datyvinio formanto įvardžių ir būdvardžių vienaskaitoje: lie. *tãmu*, *paraliżewôtamu* DP, pr. *stesmu*, *wargasmu* < **-mō*. Tiesa, klasikinė indoeuropeistika yra dar prikūrusi „datyvinį formantą **-smo / sme*" (plg. gr. lesb. dat. pl. ἄμμε < **n̥s-me*, ὔμμε < **us-me*, go. dat. sg. *þamma* < **tasma* < **tas-mō* = pr. *stesmu* < **(s)tes-mō*), bet kariauti prieš visus vėjo malūnus nėra šios studijos užduotis.

Apie DVISKAITĄ neturiu ką naujesnio pasakyti. Manau, kad jos paradigmos nepilnumas rodo vėlyvą paradigmatizaciją. Pirminės formos buvo derivacinės nekaitomos ir išliko nominatyve-akuzatyve.

Šiaip ši knyga nėra nei vadovėlis, nei baltų kalbų lyginamoji istorinė gramatika. Todėl pakalbėsiu apie kai kuriuos, mano manymu, įdomesnius čia nubrėžtos raidos ypatumus, atsiradusius jau atskirose baltų kalbose.

Lietuvių kalba

Palyginti neseniai iš bendrinės vartosenos dingo lietuvių kalbai labai būdingi ir dalyje tarmių dar tebegyvi vadinamieji pašalio vietininkai, kurie kartu su „vidaus esamuoju" inesyvu buvo sudarę POSTPOZICINIŲ VIETININKŲ posistemį. Dėl jo gana vėlyvos, t.y. specifiškai lietuviškos kilmės visų nuomonės sutampa (plg. Zinkevičius 1987, 177).

Be to, daugiskaitos inesyvo formų varijavimas lietuvių tarmėse rodo, kad daugiskaitoje jos susidarė po lietuvių ir latvių dialektų dezintegracijos.

Taigi nepripažįstant indoeuropiečių lokatyvo **-ei* bei jo paradigminės egzistencijos baltų dialektuose (žr. kas kalbėta anksčiau),

paradigminių vietininkų susidarymą reikia laikyti rytų baltų inovacija, vykusia po lietuvių ir latvių dialektų dezintegracijos.

Deklinacinių kamienų ide. tradic. *-i̯o, -i, -C* mišimas yra indoeuropiečių kalboms būdingas reiškinys (ko gero, jų mišimas toks pat senas, kaip ir pats susidarymas), bet lietuvių kalboje jis, suprantama, pasižymi savo specifika. Čia gal visų pirma reikia paminėti *-i* ir *-ē* kamienų mišimą. Visi šie procesai būdingi ir latvių kalbai, bet vyko nepriklausomai ne tik lietuvių ir latvių kalbose, bet ir tų kalbų tarmėse (plg. lie. *anglu̯s, añglė* vs. la. *ùogle, ùogls*). Iki šiol geriausias lietuvių kalbos deklinacinių kamienų mišimo vaizdas yra pateiktas Zigmo Zinkevičiaus „Lietuvių dialektologijoje" (Zinkevičius 1966) bei diachroniškai apžvelgtas Jono Kazlausko „Lietuvių kalbos istorinėje gramatikoje" (Kazlauskas 1968).

Latvių kalba

Skirtingai nuo lietuvių kalbos, latvių kalbos deklinacijos sistemą smarkiai įtakojo latvių kalboje vykę fonetiniai procesai. Jau minėtas *i*-kamienų perėjimas į *ē*-kamienus, kaip pažymi Endzelynas, priklausė ir nuo to, kad dėl galūninio trumpojo balsio redukcijos vienaskaitos nominatyvo forma darėsi sunkiai ištariama (plg. *ùogls*), o tai, vienaskatos akuzatyvo formai (*-i* < **-ī* < **-in*) sutampant su atitinkama *ē*-kamieno forma (*-i* < **-ie* < **-ę̄* < **-ēn*), lengvino tos pačios giminės *i*-kamieno daiktavardžių perėjimą į *ē*-kamieną (*ùogle*) (Endzelīns 1951, 425).

Dėl fonetinių priežasčių *i*-kamieno moteriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos paradigmoje senovinis dat. sg. *-i* < **-ie* < **-ei* sutapo su acc. sg. *-i* < **-ie* < **-ēn* ir dėl to buvo pakeistas pagal tos pačios giminės *ā-* ir *ē*-kamienų datyvus *-ai, -ei* padarytu „dvibalsiu" *-ij* = *-î*: *avij*.

Kaip jau minėta, *a*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos datyvo fleksija balt. **-ō* latvių kalboje turėjo išvirsti į **-uo* > **-u*, savo ruožtu sutapdama su su acc. sg. *-u* < **-uo* < **-an*. Sprendžiant pagal *i*-kamieną, šitokia sutaptinė datyvo fleksija galėjo būti pakeista „lietuviška" °*-ui*. Tačiau dėl priežasčių, kurias dar reikia išsiaiškinti, latvių kalbos deklinacija labai anksti tapo orientuota į giminę. *a*-kamieno daiktavardžiai buvo vyriškosios giminės. Juos veikė įvardžių ir būdvardžių modelis, pagal kurį tik moteriškosios giminės vienaskaitos datyvo fleksija yra dvibalsinė (*lab*)*ai*, o vyriškosios giminės fleksija pasižymi mišriuoju dvigarsiu (*lab*)*am*. Šis *-am* ir buvo įvestas į *a*-kamieno vienaskaitos

datyvą sutaptinio *-u* vietoje, o tai savo ruožtu sustiprino *-m* kaip vienaskaitos datyvo fleksijos vyriškosios giminės alomorfo skiriamąjį požymį vienaskaitoje.

Šitaip kalbėdamas, nepasakau kažin ko naujo. Noriu tik atkreipti dėmesį į latvių instrumentalio problemą. Rekonstruoti šio linksnio fleksiją įmanoma tik daugiskaitos formų pagrindu. Galima spėti, kad XVI a. kalbos paminkluose pasitaikantys *a*-kamieno žodžių parašymai su *-es* atspindi galūnę instr. pl. *-is* < **-ies*, t.y. *-ais* apofoninį variantą, įvestą vietoj *-ais* pagal daiktavardžių daugiskaitos būdvardinį dat. pl. *-iem* – plg. *Dewe beernes tapt* (Endzelīns 1951, 407). Be to, esama ir tos formos reliktų Kuršo tarmėse, kuriose (Rucavoje) užfiksuota ir *i*-kamieno daiktavardžių instr. pl. *(ac)imis*. Senuosiuose raštuose pasitaiko redukuota fleksija *-ims* (Endzelīns 1951, 435). Tai ir viskas. Vienaskaitoje instrumentalio funkcijas eina akuzatyvas su prielinksniu *ar*. Šiaip latvių kalbos paradigminių akuzatyvo ir instrumentalio vienaskaitos formų sutapimas *a-*, *ā-* ir *ē*-kamieno daiktavardžiuose būtų buvęs neišvengiamas ir tai net iliustracijos neverta triviali tiesa. Bet to negalima teigti apie kitus kamienus, pvz. apie *i*-kamieną, o čia jokių laukiamo instr. sg. *°-m* < **-mi* reliktų nėra nei tarmėse, nei senuosiuose raštuose. Tai rodo, kad ir įvardžių formos *manim, tevim, sevim* yra „datyvinės" plačiąja prasme (t.y. netiesioginio linksnio), o jų *-m* neturi nieko bendra su paradigmine instr. *°-m* < **-mi* fleksija, kurios niekur kitur latvių kalboje nerasta. Įtarti, kad *i*-kamienas buvo *a-* ir *ā*-kamienų modelio paveiktas, akivaizdžiai sunku, todėl Endzelynas net siūlo kildinti *i*-kamieno „instr." sg. *-i* iš **-ī* ir gretinti su tokia pat archaine Vedų forma, kurios atitikmenų paliudyta ir lietuvių kalboje (Endzelīns 1951, 432). Mažiulis abiem šiais (latvių ir lietuvių) atvejais rekonstruoja (lie. dial.-) la. *-i* < **-i̯ā* < **-i̯ā́n* (BS, 297).

Savaime aišku, neįmanoma suponuoti daugiskaitos turėjus daugiau linksnių formų, negu vienaskaita. Kadangi pateiktais daugiskaitos instrumentalio fleksijų pavyzdžiais kažin ar verta abejoti, belieka sutikti, kad latvių tarmėse tikrai būta paradigminio instrumentalio. Kas kita, kad bent vienaskaitoje anaiptol ne visada buvo paradigmatizuojamos tos pačios instrumentalio formos, kurios dažniausia buvo paradigmatizuojamos lietuvių tarmėse.

Iš čia plaukia svarbi išvada: „rytų baltų prokalbėje", t.y. rytų baltų dialektų glaudesnio bendrumo laikais, nebūta ne tik paradigminio lokatyvo (apie tai jau kalbėta), bet ir paradigminio instrumenta-

lio – pastarojo paradigmatizacija vyko jau pakankamai dezintegruotuose dialektuose, t.y. nebuvo perdaug sena.

Keli žodžiai apie būdvardinį latvių tematinių daiktavardžių linksniavimą.

Tiek Vladimiro Toporovo, tiek Vytauto Mažiulio viena svarbiausių idėjų – kad slavų kalbos tai tam tikras baltų kalbų raidos modelis, rodantis kuria linkme yra vykę ir vyks baltų kalbų vystymosi procesai. Mažiulis rekonstruoja tokią senąją slavų balsių sistemą, kuri identiška senajai baltų balsių sistemai ir iš kurios išsirutuliojusi vėlyvoji slavų balsių sistema yra ne kas kita, kaip toliau pažengęs senosios baltų balsių sistemos virtimas vėlyvąja baltų balsių sistema. Jo metu baltų balsių evoliucijai reikšmingą pozicinį požymį ‘kirčiuota–nekirčiuota’ atitiko pozicinis požymis ‘uždara–atvira’ (BS, 11–40) – plg. r. baltų gen. pl. **(vilk)ọ̄̃n > *(vilk)uõn > *(vilk)uñ > (vilk)ū̃*, slavų gen. pl. **(vlьk)ọ̄n > *(vlьk)ūn > *(vlьk)ŭn > *(vlьk)ъ* vs. baltų-sl. **dọ̄-* > pr. *dātwei*, la. *dāsns*, lie. *dosnùs*, sl. *dati* greta baltų-sl. **stō-* > pr. *postāt*, la. *stât*, lie. *stóti*, sl. *stati*. Panašiai „toliau pažengęs“ yra ir slaviškas *o*-kamieno daiktavardžių deklinacijos būdvardinis modelis, prie kurio yra priėjusi tik viena latvių kalba. Mažiulis parodė, kad latvių fleksijos nom. pl. *(vu̯lk)i* lygiai taip neįmanoma kildinti iš **-ai*, bet tik iš apofoninės būdvardinės *-i* < **-ie*, kaip ir slavų nom. pl. ***(влъц)и*** neįmanoma kildinti iš **-oi*, bet tik iš apofoninės būdvardinės *-i* < **-ei* = lotynų *-ī* < **-ei* (BS, 171–173). Vadinasi, linksnių formų (pvz., tematinių kamienų vienaskaitos datyvo ir akuzatyvo) sutapimas tik sudarė palankias sąlygas bendrai raidos tendencijai pasireikšti, kuri savo ruožtu galėjo laimėti tik rytų baltų apofoninės eilės *ai*/*ei*/*ie*/*i* remiama.

Tarmė vs. kalba

Šie samprotavimai yra susiję su ‘tarmės vs. kalbos’ apibrėžimo problema. Tai, kas sinchroniškai (ir buitiškai) vadinama žodžiu ‘kalba’, yra daugmaž dirbtinis, nuo visuomenės sutarimo priklausantis konstruktas, kuriam davęs gyvybę realių dialektų (tarmių) egzistavimas. Kad žmonių visuomenę vis labiau ima aptarnauti dirbtiniai konstruktai (perspektyvoje – universalios ženklų sistemos, kurių „įgarsinimas“-„vertimas“, reikalui esant, bus atliekamas tik paskutinėje žemiausioje grandyje), dabar nesvarstome. Svarbu tik tai, kad čia žodis „kalba“ reiškia visiems privalomą normą, kuri primetama jau

mokykloje, o žodis „tarmė" reiškia tai, kas skiriasi nuo normos, nėra privaloma, o dažniausiai ir neleistina. Užtat diachroniškai žodžiu „kalba" turėtume vadinti tokį dialektų bendrumą, kurį nuo kito to paties laiko pjūvio artimiausių dialektų bendrumo atskiria iš jo vidinės raidos išplaukiančios inovacijos buvimas. Pavyzdžiui, latvių tautosilabinio junginio **en* > *ie* evoliucija žodžio viduryje nėra jokia inovacija, lyginant su lietuviška evoliucija **en* > *ę*, nes tai tos pačios paveldėtos bendrabaltiškos medžiagos raidos variantas. Jei skirtumai tarp latvių ir lietuvių idiomų apsiribotų vien tokiais atvejais kaip *cilvēks cu̯eš badu* vs. *žmogus keñčia badą*, tai apie atskiras „kalbas" nevertėtų šnekėti – turėtume viso labo tik tarmių grupes, stambesnes, negu latvių vidus-dialekto ar lietuvių aukštaičių (o dėl lietuvių žemaičių su jų *liuob eit/eis* dar galima ir pamąstyti – žr. toliau). Kas kita – latvių daiktavardžių nom. pl. *-i* vs. lietuvių nom. pl. *-ai*. Čia jau ne tos pačios paveldėtos medžiagos raidos variantas, bet iš esmės sava inovacija. Ši latvių kalbos savybė, panašiai kaip ir veiksmažodžio reikiamybės nuosaka *jā(teic)*, ir padaro latvių tarmes kalba, iš esmės atskira nuo lietuvių kalbos (nesu germanistas ir nedrįstu teigti, ar kartais Niederdeutsch tarmės kartu su olandų tarmėmis nesudarančios vienos kalbos, skirtingos nuo kitos – Hochdeutsch kalbos!).

Latvių kalba (tęsinys)

Gana paslaptingai atrodo latviški *vasari, māti* tipo *ā* ir *ē*-kamieno vienaskaitos datyvai. Jei latvių *a*-kamieno fleksija nom. pl. *-i* negali būti fonetiškai kildinama iš **-ai*, juo labiau negali *ā*-kamieno fleksija dat. sg. *-i* būti fonetiškai kildinama iš **-āi*. Formas *(vasar)i, (māt)i* (čia dar suprantama *-i* < **-ie* < **-ei* < **-ēi*) Endzelynas vis dėlto laiko tikromis latviškomis (Endzelīns 1948, 123/510). Kiek čia gali būti „kalta" *ai*/*ei*/*ie*/*i* apofonija bei *a*-kamieno daugiskaitos nominatyvo precedentas, sunku spręsti. Dar labiau neįtikėtina įžiūrėti čia kokį nors indoeuropietišką archaizmą iki *ā*-kamieno paradigmos susidarymo. Įtariu, kad šis atvejis yra analogiškas *i*-kamieno latvių ir lietuvių *(su šird)i* < **-i̯ā* (?) tipo vienaskaitos instrumentalio fleksijos atvejui (žr. kas pasakyta anksčiau), bet ar panašios „*i̯ā*-kamienės" raidos rezultatas galėjo būti apibendrintas ir į *ā*-kamieną?

Prūsų kalba

Kaip klasikinėje indoeuropeistikoje įprasta „sanskritizuoti" rekonstrukcijas, taip (ypač užsienio) prūsistikoje vis dar stengiamasi

jas „lituanizuoti”, t.y. aiškinti pagal asociacijas su lietuvių kalbos faktais prūsų kalbos žodžius (pamokantį pavyzdį – *accodis*–*“akutis”* – mini Mažiulis 1994, 59) ir formas. Rasta, kad prūsų kalba net nesanti archajiškesnė už rytų baltų kalbas (Rosinas 1995, 81), nors tokiam teiginiui įrodyti reikia kalbėti ne apie XVI amžių, bet nusikelti pustrečio tūkstantmečio anksčiau ir paneigti vieną po kito tuos ekskliuzyvinius prūsų (vakarų baltų) ir slavų leksinius bendrumus, kurie atsiskleidžia kaip „italikų ingredientas slavų kalbose” (Martynov 1983, 57–92), plg. pr. *pausto* – sl. **pustъ* – lo. *purus*, pr. *wutris* – sl. **vъtrь* – lo. *uter*, pr. **swīnistjan (swintian)* – sl. **s(u)vīn-jā* – lo. *suīnus*, pr. *posty* – sl. **pas-ti* – lo. *pās-co*, kt. Užuot nuo šito pradėjus, prūsų kalbos tekstai gretinami su pirmaisiais latvių kalbos tekstais ir „lietuviškų” galūnių nebuvimas aiškinamas panašiais vokiškų sintaksinių konstrukcijų vertiniais. Tačiau tūlas prūsistas vos metęs žvilgsnį į Kanizijaus katekizmą ar jam lygius latvių kalbos paminklus, pamatys didžiulį skirtumą tarp III prūsų katekizmo ir pirmųjų latviškų spaudinių: III katekizme gražiai ir ryškiai perteikiamos svarbiausios gramatinės fleksijos (ar jos yra „savo vietoje” ar ne ”savo” – jau mokslinės diskusijos klausimas), o pirmieji latvių raštai pasižymi šlykščiu galūnių suplakimu. Ne tai svarbu, kaip stipri buvo jų redukcija ir kaip silpnai jas galėjo išgirsti vokiška ausis, o tai, kad rašydamas pvz. *-e* galūnių *-u* (!), *-a*, *-i* vietoje, vokietis demonstravo visišką latvių kalbos gramatikos ignoravimą ir nemokėjimą. Argi tai galima pasakyti apie Abelį Willį, kurio vertimas pateikia turtingą prūsų kalbos fleksijų inventorių, plg. *-s, -as, -an, -(i)en, -in, -a, -e, -i, -ai, -mai, -sei, -lai*? Net ir klaidos, kurių, žinoma, yra, kelia visai specifinio pobūdžio problemą: ar tai paties vertėjo, ar vokiečių kalbos veikiamos gyvos prūsų kalbos reiškinys. Jau tai rodo, kad prūsų kalbos paminklus, ypač III katekizmo tekstą, reikia tyrinėti kuo rimčiausiai, nepasiduodant pagundai nusikratyti sudėtingais klausimais juos lengva ranka nurašant į vokiškas kalkes ar į klaidas, t.y. anapus mūsų klasikinio, daugiausia rytų baltų medžiaga paremto baltų kalbų gramatinio tipo įvaizdžio. Be abejo, vokiečių kalbos sintaksė veikė Abelio Willio vertimą, bet labai abejotina, kad to meto „išsilavinusių” prūsų kalboje III katekizme paliudytos nebaltiškos konstrukcijos nebuvo vartojamos. Maža to, pati prūsų kalba, kaip rodo Vytauto Mažiulio darbai, vystėsi analitizmo link, nes dėl grynai fonetinių priežasčių, pavyzdžiui, baritoninė *a*-kamieno daugiskaitos genityvo fleksija neišvengiamai turėjo sutapti

su vienaskaitos akuzatyvo fleksija, tematinio veiksmažodžio prezenso 1 vienaskaitos asmens galūnė – su jo preterito 3 asmens ar *ā*-kamieno veiksmažodžio prezenso 3 asmens galūne t.t. Nesunku rasti pažodinius prūsų teksto ir vokiško originalo atitikmenis. Tikrai *kas perwans pralieiton wīrſt prei etwerpſennien ſtēiſon grijkan* III $75_{11–12}$ atitinka *Das fu̍r euch vergoſſen wirdt zur vergebunge der Su̍nden*. Tik ar anais laikais buvo įmanoma pasakyti prūsiškai kitaip? Savaime aišku, *prei etwerpſennien* yra kalkė, ko gero, gyvos kalbos kalkė, o ne Abelio Willio pagaminta, bet juk ne dėl jos ginčas. Transponuojant lietuvišką rekonstrukciją į prūsų kalbą, norėtųsi laukti **prēi grīkun etwerpsenį̯as = prie griekų atleidimo*. Deja, jokia vokiečių kalba nekliudė pavartoti *prēi* su genityvu, juo labiau – su datyvu, nes *būtent datyvas ir yra pavartotas vokiškajame originale!* Bet daugybė pavyzdžių liudija, kad III katekizmo vertimo metu prūsų kalbos prielinksniai iš tikrųjų smarkiai linko būti derinami su akuzatyvu (tiksliau – su casus generalis forma). Tad volens nolens akuzatyvą *etwerpſennien* reikia palikti. Panašiai ir su daugiskaitos genityvu *grīkun*, nes šis slavizmas, be abejo, baritoninis, vadinas, jo finalė kilusi ne iš **-ǭn*, bet iš **-ōn*, o tai neišvengiamai rutuliojosi **-ōn* > **-ān* > **-an*. Žinoma, Mažiulio teorija nėra kaip marksizmas „nenugalima todėl, kad teisinga", bet jai nuneigti reikia konkrečios argumentacijos dėl kiekvieno jos postulato, o to, deja, per beveik 30 metų taip ir neišgirsta. Šiuo atveju reikės nuneigti teiginį, jog prūsų kalba linkusi apibendrinti (kadaise) nekirčiuotą (šiuo atveju – *-an*), bet ne kadaise kirčiuotą (šiuo atveju – *-un*) variantą. O jeigu tai vis dėlto tiesa, tad belieka palikti ir *grīkan*. Dabar pažiūrėkime, kuo pavirto mūsų „lituanizuotas" pasakymas. Jis pavirto nesuprantamu *prēi grīkan etwerpsen^{i}an* – ano meto prūsas būtų galėjęs jį suvokti ir kaip *prie griekų atleidimo*, ir kaip *prie grieko–atleidimo* ir net (jei frazė nebaigta) *prie* [...] *grieką, atleidimą*.

Antra vertus, albanų kalbos pavyzdys pamoko, kaip prūsai turėjo išeiti iš šios dviprasmiškos situacijos ir suprantamai pasakyti, ar griekas pats yra atleidimas, ar atleidimas yra grieko. Juk albanų kalboje linksniuojamas būtent artikelis ir tik jis. Vokiečių „artikelinė" kalba, be abejo, įtakojo prūsų kalbą, bet šiuo atveju, kaip paprastai ir būna kalboms kontaktuojant, ne šiaip primetė prūsų kalbai artikelį, bet stimuliavo prūsišką „artikelio" kaip sintaksinių santykių reiškėjo raidą: **prēi etwerpsen^{i}an stēisun* (variantas: *stēisan*) *grīkan*. Tai visiškai suprantamas, sintaksės požiūriu nepriekaištingas pasakymas, kuriame

„artikelio" *stēisun* daugiskaitos genityvo forma rodo tikrąjį žodžio linksnį. Tokių pavyzdžių yra aibė, todėl tikrai apmaudu, kad vis dar reikia „išradinėti dviratį", kuris seniai (bent jau 1910 m.) Reinholdo Trautmanno išrastas (Trautmann 1910, 207–208).

Seniai pastebėta, kad III katekizme pasitaiko ir neabejotinų baltiškų konstrukcijų, kurių pirmųjų latvių kalbos paminklų sudarytojai niekad nebūtų įstengę pavartoti. Kartojant, neva Abelis Willis paraidžiui vertė vokišką tekstą, nepraleisdamas net infinityvo dalelytės *zu = prēi* (bet plg. nacionalinį lietuvišką šedevriuką *bosanoškės pigiai parsiduoda*), duodama suprasti, neva Abelis Willis, panašiai kaip minėtų latviškų raštų vertėjai, net nemokėjo vartoti linksnių. Bet kaip jis tuomet būtų atskyręs pvz. dat. *euch* nuo acc. *euch*: *Deiws daſe ioumas ſwaian packun* III 109_{19} vs. *as madli wans Quoitīlaiti maian Grikauſnan kirdītwei* III 66_{14}? Kodėl versdamas *Chriſtus iſt von den Todten aufferwecket* – *Chriſtus aſt eſſe ſtans Gallans etbaudints*, jis nors ir supainiojęs numirusius su mirtimis, visiškai taisyklingai pavartojo prūsišką daugiskaitos akuzatyvą *ſtans* (ne datyvą, kuris yra originale!), o ne išvertė vokišką *den* kaip vyriškosios giminės vienaskaitos akuzatyvą *ſtan*? Ar Mėgotas, ar ne Mėgotas, neturi jokios reikšmės, nes nagrinėjama kalbos paminklo vertė, kalbos autentiškumas. „Ištaisant" prūsišką sintaksę pagal lietuvišką pavyzdį, ir nuo Mėgoto darbo, be abejo, nieko nelieka, nes tai, kas yra skelbiama „kalbos nemokėjimu", nėra koks prieštaringas klaidų kratinys (plg. minėtus latvių raštus), bet visoms be išimties paminklo vietoms (ar jos Willio, ar Mėgoto) būdinga sistema.

Pagaliau išleidžiama iš akių ir tai, kad prūsų kalbos neva nemokėjęs (neva) vokietis, kuriam talkino neraštingas valstietis, nė su pastarojo pagalba nebūtų sugebėjęs pirmą kartą istorijoje sužymėti baltų kalboje priegaidžių vietą!

Šis įvadėlis reikalingas tik tam, kad paskatintų skaitytoją dar kartą pamąstyti apie tikrąją prūsų kalbos paminklų vertę. Kitaip ginčams dėl prūsų kalbos INSTRUMENTALIO bei kitų nepaliudytų paradigminių linksnių niekad nebus galo. Juk tie, kurie teigia, neva Abelis Willis nemokėjęs prūsų kalbos linksnių, paprastai būna įsitikinę ir tuo, kad prūsų kalbos vardažodžių *a*-kamieno gen.sg.masc. *-as* yra „vokiečių" pagal femininum „pagaminta" fleksija (bet plg. *Wilkaskaymen* Gerulis 1922, 201, *silkasdrûb'* E 484), ir tuo, kad ne rankraštyje, bet spausdintame tekste (!) dukart (!) pavartotas brūkšnys virš raidės *ā* žymi praleistą *n*, nors trečią kartą tas pats žodis pasitaiko jau be

brūkšnio virš *a* (o tai tipiškas ilgumo ar priegaidės žymėjimo nenuoseklumas): *māim* III 79_{19}, *maim* III 81_{19}, *māim* III 107_{15}. Trys sykiai III katekizme – jau anaiptol ne mažai, bet nė vieno °*manim*, deja, nėra (kažkodėl būtent šį trumputį žodį rašant, visus tris kartus prireikė taupyti brangią vietą ir naudoti brūkšnį, kuris, nors ir pasitaiko praleistajam *n* žymėti, šitokia funkcija nei šiam, nei apskritai spausdintam tekstui nėra itin būdingas). Oponentų tikslas – įrodyti, kad baltų prokalbė turėjo septynis paradigminius linksnius, kad prūsų kalboje vartoti tik keturi pagal vokiečių kalbą ir kad prūsų kalbos instrumentalis buvo toks pat, kaip ir lietuvių kalboje. Bet juk sakinyje *Jch N. neme dich N. mir zu einem Ehelichen Gemahel – As N. imma tin N. māim prei ainan Salūbin* III 107_{15} nėra instrumentalio, vadinas, *māim* – paprasčiausias datyvas kaip čia, taip ir kitais atvejais, kur jis pavartotas komitatyvo reikšme lygiai taip, kaip ir bet kurio kito III katekizmo žodžio datyvas, pavartotas instrumentalio / komitatyvo reikšme. Vadinasi, trys dat. *māim* pavartojimo atvejai nepateisina nei prūsiškos formos °*manim* (*ir dar su kitokiu vokalizmu, nei dat. mennei!* – žr. toliau Įvardžių sk.), nei (du atvejai) prūsų kalbos paradigminio instrumentalio rekonstrukcijos.

Belieka neabejotinas „instrumentalinis" pasakymas ʻsu savaisiaisʼ *ſen (wiſſan) ſwaieis* III $119_{15–16}$. Pirmiausia, *ſwaieis*, ko gero, spaustuvės rinkėjo klaida vietoj **ſwaiens*. Bet jei ir ne, savaime aišku, kad *ſwaieis* – tikrai sintaksinis komitatyvas (instrumentalis). Lygiai taip pat neverta ginčyti, kad prieveiksmiu einantis daiktavardis *Bītai* III 77_{22} ʻvakareʼ yra pavartotas lokatyviškai (*Bītai ſen Signāt* ʻvakare žegnotisʼ) ir kad toks pat lokatyvas *wirdai* (= gr. οἴκοι ʻnamieʼ) yra paliudytas ir konstrukcijoje *en ſteſmu wirdai* ʻtame žodyjeʼ III 97_{17}, beveik (be įvardžio formos) sutampančioje su atitinkama slaviška lokatyvine konstrukcija въ томь словѣ su -ѣ < **-oi* = baltų **-ai*. Kadangi tas pats baltų **-ai/-ei* slypi ir lietuvių prieveiksmyje *namiẽ*, aišku, kad ir lie. *namiẽ* – lokatyvas. Su ta pačia logika turime pripažinti, kad lie. *dárbi* (=? lo. *lupi*) yra genityvas (*po dárbi = po dárbo*) ir datyvas (*po dárbi = po dárbui*), lie. *mažu̯* yra instrumentalis (*po mažu̯ = po mažù*), o lie. *galù (lauko)* yra lokatyvas (= lo. *bellō*). Bet jei pabandytume tokias „linksnių formas" pavartoti ir pasakyti lietuviškai *Joni draugas garažù dirba plaktuku̯* ʻJono draugas garaže dirba plaktukuʼ, kažin ar būtume suprasti. Mat į lietuvišką *a*-kamieno vienaskaitos instrumentalio paradigmą sueina visi žodžiai su galūne *-u* (*Jonù, draugù, garažù,*

plaktukù), o į lokatyvo paradigmą – žodžiai su galūne *-e* (*Jonu̯, draugu̯, garažu̯, plaktuku̯*). Nei instrumentalinė galūnė *-u̯*, nei lokatyvinė galūnė *-ie* paradigmų nesudaro, nes tos paradigmos *jau yra sudarytos kitaip*.

Prūsų kalbos paminklų analizė rodo, kad lokatyvo paradigmą joje sudaro datyvinė konstrukcija su prielinksniu *en*, vadinasi, galūnė *-ai* paradigmos nesudaro, nes pastaroji *jau yra sudaryta kitaip*. Priimant prūsų deklinaciją tokią, kokia ji yra, tuo nereikia nė stebėtis. Artimesnė tipologinė paralelė – ne tik vokiečių, bet ir graikų kalba. Sunku patikėti, kad tai jokia sisteminė paralelė, bet A. Willio klaida. Sunku įrodyti, kad prūsų katekizmų kalboje akuzatyvinė arba datyvinė konstrukcija su prielinksniu *sen* neatstoja instrumentalio linksnio. Užtat lengva įrodyti, kad jokios vokiečių kalbos įtakos čia nesama: juk vokiečių kalboje instrumentalis niekad nereiškiamas akuzatyvinė konstrukcija su prielinksniu *mit*, jis reiškiamas tik datyvinė konstrukcija su šiuo prielinksniu. Nemokant prūsiškų linksnių bei verčiant paraidžiui *mit gutem willen*, iš kur galėjo atsirasti *ſen labban quāitin* III 95_{13}? Tokių pavyzdžių vėlgi aibė. Net susidaro įspūdis, kad konstrukcijos *sen* + *datyvas*, kurios, teoriškai žiūrint, turėtų būti archajiškesnės, greičiau būtų kalkės, negu *sen* + *akuzatyvas*, nes kitaip vertėjus reikia įtarti jau ne prūsų, bet vokiečių kalbos nemokėjimu, plg. *mit allen ſůnden – ſen wiſſamans grīkans* III $63_{16/17}$, bet *mit allen Heyligen – ſen wiſſans Swintickens* III 133_{8}. Taigi su prūsų instrumentaliu problemos nėra. Jokia vienaskaitos galūnė *-m* ar daugiskaitos **-ais* negalėjo atstovauti instrumentalio linksniui, nes paradigma jau buvo susidariusi kitaip.

Pačią formą pr. *(ſen) ſwaieis = -ais* Mažiulis laiko archaine neparadigmine „lokatyvine-instrumentaline" (plg. sl. loc. pl. -ѣхъ < **-ois-u*), sustingusia frazeologizme, kuris artimas rusų *восвояси* 'pas savuosius' (BS, 236, PKP, 309[209]). Kad tarp *ſen* ir *ſwaieis* yra įterptas sintaksiškai nepriderintas žodis *wiſſan*, kalba už tai, kad parašymas *ſwaieis* autentiškas ir kad kad **sen swajais* – paplitęs prūsų frazeologizmas, kuris buvo nevykusiai praplėstas žodžiu „visais", užuot iš karto pasakius **sen wisans swajans*. Prie formos *wiſſan*, matyt, prisidėjo dar ir pasakymas **sen wisan* 'su viskuo'.

Formoje dat. *māim* galinis *-m* yra kilęs iš **-mĭ* (jei galinis balsis būtų buvęs ilgas, jis nebūtų nukritęs), kurį baltai ir slavai (pailgindami ar nepailgindami) pavartojo paradigminio instrumentalio vienaskaitos ir daugiskaitos formų darybai (BS, 210–211 kt.), o germanai – daugiskaitos datyvo darybai (BS, 168, 212 kt.). Bet neįtrauktas į pa-

radigmatizacijos procesus jis juo labiau galėjo būti panaudotas ir su datyvo reikšme – įprastas „datyvinis" formantas **-mō* 'aš' ir 'tu' įvardžių paradigmose kažkodėl nevartojamas.

Pr. dat. *māim* yra niekas kita, kaip datyvizuotas (datyviškai sukonkretintas) nenom. **mai* (žr. toliau).

Sudėtingesnis yra prūsų *a*-kamieno vienaskaitos GENITYVO klausimas. Ne kartą bandyta nuneigti fleksijos *-as* autentiškumą, suponuoti rytų baltų tipo fleksiją **-a* pagal tokius pavyzdžius, kaip pr. *butta tawas* III 47_2 (greta *buttastaws* III 73_{9-10}), kuris, ko gero, yra ne žodžių junginys, bet dūrinys '*butatėvis*' (PKP, 262). Prūsų kalbos paminklų *a*-kamieno galūnė gen. sg. *-as* aiškinta atsiradus dėl prūsų kalbos nemokėjimo, vokiečių kalbos įtakos ar (net ir dėl kalbos nemokėjimo) apibendrintos *ā*-kamieno gen. sg. *-as* galūnės įvedimo į *a*-kamieną. Laimei, prūsų kalbos šaltiniuose gerai paliudytas toks dūrybos būdas, kada pirmasis komponentas ne grynojo kamieno, bet genityvo formos: *Wosispile, Tlokunpelk, Sawliskresil*. Būtent toponimų bei Elbingo žodynėlio medžiaga ir atpalaiduoja nuo nereikalingų diskusijų: *Wilkaskaymen* (Gerulis 1922, 201) < pr. gen. sg. *wilkas* 'vilko' (plg. E 657) + *kaima-* 'kaimas' (plg. E 797), *silkasdrûb'* E 484 < pr. gen. sg. *silkas* 'šilko' + *drimbis* (E 483) 'apdangalas' (PKP, 315).

Problemą sudaro ne prūsų *a*-kamieno daiktavardžių gen. sg. *-as* fleksijos (tiksliau – galūnės, kadangi linksnio fleksija turėtų būti *-s*, o *-a-* – kamiengalio tematinis balsis) autentiškumas, bet jos kilmė ir likimas prūsų kalbos raidoje. Jonas Kazlauskas siūlo rekonstruoti pr. *-as* < **-ase* < **-asi̯e* < **-asi̯a* (Kazlauskas 1968, 173–174). Šis aiškinimas remiasi tikėjimu atitinkamos brugmaniškos rekonstrukcijos ide. gen. sg. **-osi̯o* nepajudinamumu. Jo silpnoji vieta – bandymas atsieti įvardinę formą pr. gen. sg. **(st)ese* nuo artimesnių formų kitose ide. kalbose. Turiu galvoje pirmiausia slavų įvardinę *(ч)єсо*. Kaip matyti, čia jau glūdi dvi aiškinimo galimybės. Pagal vieną prūsų kalbos *a*-kamieno galūnė gen. sg. *-as* yra identiška tokiai pat hetitų kalbos galūnei *-as*. Kadangi pastaroji sutampa su nominatyvine, o prūsų kalbos – nesutampa dėl trumpojo balsio *-a-* iškritimo iš galūnės nom. sg. *-as*, reikia paaiškinti, kodėl tas pats balsis išliko genityvo galūnėje. Pagal antrąjį aiškinimą pr. gen. sg. *-as* < **-ase* = **(st)ese* = sl. *(ч)єсо*. Bet tuomet reikia paaiškinti, iš kur atsirado pr. **-se* apofoniškai = sl. **-so*. Į pastarąjį klausimą mano jau atsakyta anksčiau, būtent – tai sigmatinės galūnės archainės vokalizacijos atspindys, t.y.

atspindys epochos, kada **thamása* > **thamás* /**themása* > **themás, *phat'ása* > **phat'ás* / **phet'ása* > **phet'ás* tipo sigmatiniams modeliams susidarant greta **thēmsa, *phēt'sa* tipo fientyvo formų, tarp vardažodžio kamiengalio ir priesaginio formanto veikė Benveniste'o binominis santykis (žr. p. 55 kt.).

Bet juk tokios pat kilmės yra ir baltų *a*-kamieno daiktavardžių nom. sg. *-as*, kuris ne tik kad lengvai rekonstruojamas prūsų kalbai, bet net ir paliudytas: *Laiſkas* III $96_{1/2}$, *Lāiſkas* III $111_{1/2}$, *Deiwas* III 99_{14}, *Tawas* III 47_{10}. Vadinas, binomų atžvilgiu pirmykštė *a*-kamieno prūsų nom. sg. *(tāw)s* < *(tāw)as* ir gen. sg. *(tāw)as* struktūra buvo ta pati. Šie samprotavimai verčia grįžti prie pirmosios aiškinimo galimybės (kalbamoji prūsų kalbos galūnė tapati atitinkamai hetitų kalbos galūnei, t.y. nom. sg. *-as* = gen. sg. *-as*) ir ieškoti atsakymo kitu keliu ir ne tokioje žiloje senovėje.

Kadangi sutaptinė galūnė nom. sg. *-as* = gen. sg. *-as* yra galūnės ide. fient. **-(a)s* atspindys (plg. anksčiau p. 79–80), reikia manyti, kad gen. sg. vak. balt. **-as*, ryt. balt. **-ō* – skirtingos paradigmatizacijos rezultatai. Neparadigmatizuotu "gen." **-ō* reliktu laikytume "partityvą" pr. *penēga* BPT. Jam paradigmatizuotis, matyt, kliudė sutapimas pr. gen. °*vīrā* < **-ō* su pr. dat. **vīrā* < **-ō*. *a*-kamieno galūne pr. dat. sg. *(sīr)u*, matyt, yra formų su **-ū* < **-ā* po lūpinių ir gomurinių priebalsių bei artroido dat. sg. masc. *stesmu* poveikio rezultats katekizmų tarmėje.

Mažiulis yra linkęs skirtingą nom. sg. *-as* ir gen. sg. *-as* raidą aiškinti kirčio poveikiu (BS, 97). Mat, *a*-kamieno vienaskaitos nominatyvo galūnė prūsų kalbos paminklų laikais buvo tik nekirčiuota, o genityvo galūnė bent oksitoninių daiktavardžių atveju galėjo turėti kirtį. Iškilus reikalui diferencijuoti nominatyvo ir genityvo linksnius (o tai darėsi būtina, akuzatyvinei kalbos sandarai įsigalint), dėl genityvo galūnės kirčiuotojo varianto buvimo vokalizmas *-as* išliko kaip būtinas genityvo galūnės požymis.

Kadangi minėti procesai iš esmės sutampa su prūsų kalbos nekirčiuotojo žodžio galo balsių redukcija, t.y. nėra seni, belieka manyti, kad epochoje prieš Elbingo žodynėlio sudarymą, t.y. bent jau prieš XIII a., *a*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos genityvo forma buvo tapati nominatyvo formai. Ši svarbi išvada reiškia tik viena: minėtu laiku prūsų kalbos gramatinės sandaros tipologija dar nebuvo akuzatyvinė bent daugiau, negu kadaise hetitų kalbos, kurios sintaksė kartais pasižymi ryškiais fientyvinės tipologijos bruožais.

Įvardžių deklinacijos raida

Čia pakalbėsiu daugiausia apie negimininius įvardžius.

Baltų 1 ir 2 asmenų įvardžiai labai nuosekliai išlaiko indoeuropiečių dialektams būdingą šaknų dichotomiją. Nominatyvo šaknims **e/aś, *tu̯, *me, *i̯ū* yra supriešintos nenominatyvo šaknys **me/a, *te, *nō, *u̯ō*. Kaip matome, 1-jo vns. asmens nenominatyvo bei 1-jo dgs. asmens nominatyvo šaknys yra tapačios, bet užtat lietuvių kalba kompensuoja šį „trūkumą" dviskaitoje vartojama šaknimi **u̯e*, būdinga dar slavų, germanų, arijų, anatolų, tocharų daugiskaitos ar dviskaitos 1-ojo asmens nominatyvo formoms. Antra vertus, rytų baltų kalbos stokoja šių indoeuropietiškų nenominatyvo šaknų: 1-jo dgs. asmens šaknies **nō*, kuri paliudyta prūsų kalboje, bei 2-jo dgs. asmens šaknies **u̯ō*, kuri pasirodo tik prūsų kalbos akuzatyve.

Kalbamoji dichotomija primena daiktavardžių kamienų supletyvumą, kuris yra susijęs su archainės deklinacijos epocha iki vėliau paplitusios fleksinės sistemos susiformavimo. Antra vertus, kažin ar galima šią šaknų dichotomiją sieti su fientyvinės tipologijos deklinacija – juk 1-asis ir 2-asis asmenys savaime fientyvai. Paprasčiau būtų manyti, kad akuzatyvinei tipologijai susidarant, asmeniniai įvardžiai iš pradžių įėjo į deklinacijos atžvilgiu autonominį poskyrį, kuriame formantai, būdingi nekomunikantus žymintiems žodžiams (pvz., nazalinis akuzatyvo formantas), dėl semantinių priežasčių (vadinas, vis tiek dėl ankstesnės neakuzatyvinės sandaros) neplito, todėl deklinacija ėmė vystytis kitaip, negu kitų įvardžių ir vardažodžių.

Šią mintį netiesiogiai remia ir tai, kad iš dviejų supriešintų 1-ojo daugiskaitos asmens šaknų tik viena yra „ikiindoeuropietiška", vadinasi, tikrai priklausiusi asmeninių įvardžių sistemai ir iki naujosios deklinacijos susidarymo: 1 pl. **n-* (bet ne **u̯-*!) dar pasitaiko bent kartvelų ir afrazinėse kalbose, tačiau 1 pl. **u̯-*, atrodo, yra indoeuropietiška inovacija, nes įtartinai sutampa su 2 pl. **u̯-* (plg. 2 sg. **t-u̯-*). Manoma, kad šis sutapimas rodo fientyvinės (vad. „aktyvinei") kalbų tipologijos sandarai būdingą 1-ojo daugiskaitos asmens inkliuzyvo („mes su jumis, su tavimi") – ekskliuzyvo („mes be jūsų, be tavęs") dichotomiją. Jei tad tam tikruose indoeuropiečių dialektuose 1-ojo daugiskaitos asmens inkliuzyvui žymėti buvo paimta 2-ojo asmens įvardžio modifikacija (galbūt be **t-*, pailginus vokalizmą, ar kaip kitaip), tai vėliau tapusi nereikalinga ši inkliuzyvinė forma buvo

panaudota nominatyvo linksniui greta buvusios ekskliuzyvinės formos su seniausia “ikiindoeuropietiška” daugiskaitos 1-jo asmens šaknimi **n-*, kuri buvo panaudota nenominatyvo linksniui (plg. Gamkrelidze–Ivanov 1984, 292–293).

Gana keistai atrodo šaknis 1 pl. **me-*, kuri, be abejo, yra tapati šakniai 1 sg. **me-*. Ji vartojama baltų, slavų (su pakeistu vokalizmu **mū-*) bei armėnų kalbose, kuriose yra akivaizdžiai pluralizuota formantu *-s*, arm. *-kh*. Juk „mes” nereiškia „daug *aš*”, nebent „aš ir tu, jūs”, o tai jau savotiškas inkliuzyvas. Šių **me-* – **mes* distribucija, pasakyčiau, yra beveik veiksmažodinė (plg. veiksmažodžio 1 p. sg. **-m* vs. 1 p. pl. **-me*). Dėl palyginti siauro paplitimo ir gana keistos semantikos baltų, slavų ir armėnų 1 p. pl. **m(e)-* kažin ar nėra suplakta su atitinkamos veiksmažodžio fleksijos šaknimi.

Išvardytos baltiškos asmeninių įvardžių šaknys vakarų ir rytų baltų kalbose pasirodo nevisai tapačiuose kamienuose, kurių istorija trumpai yra tokia.

VIENASKAITA. Kaip senas veldinys greta išvardytų kamienų baltiškojoje indoeuropiečių prokalbės pakopoje egzistavo ir „datyviniai” kamienai 1 pers. **m$^{e}/_{a}$i/mi*, 2 pers. **t$^{e}/_{a}$i/ti*, refl. **s$^{e}/_{a}$i/si*. Prūsų kalbai juos paliudija Grūnavo žodynėlis: *Dam thoi* [**dāmai tai* ?] GrG 90 ‘duodu tau’, *pomeleis* [**på-mi-leiz-(ai)s* ?] GrG 83 ‘pa-mi-laižyk!’, bet Grūnavo žodynėlio duomenys, kaip matyti ir iš šių pavyzdžių, nėra pakankamai patikimi. Nors lietuvių senuosiuose raštuose 1 pers. dat./acc. *mi*, 2 pers. dat./acc. *ti*, be abejo, labai paplitusios formos, jų buvimas iš motinos pusės prūso Jono Bretkūno raštuose netiesiogiai šį tą reiškia ir prūsistikai (jų nebuvimas bent būtų leidęs įtarti, kad jų nebūta nė prūsų kalboje, bet) – plg. „Postilėje” *at=mileiſk tatai* BP II 294_{9}, *Důkım ant bliudo galwa Jano krıkſchtitoio* BP II 242_{14}, *Pone neimikorok tawa ruſtibeie* BP II 304_{8}. Latvių kalboje tokių formų pėdsakai yra išnykę arba nežinomi.

Paini problema – rytų baltų (ir slavų) kamienas 1 pers. nenom. *mun-*: ž. telšiškių *mộn, mộnệi,* latvių augšzemniekų *mun* (greta *man*!), s. sl. мънокѫ. Jo paplitimas daro fonetinius aiškinimus neįtikinamus, o įtarti kokio nepaliudyto kamieno 2 pers. **tuv-* įtaką (Endzelīns 1951, 509) ar pan. yra beprasmybė. Vis dėlto Endzelynas yra padaręs dėmesio vertą pastebėjimą: hetitų kalbos įvardis 1 pers. *ammuk* irgi turi kamieną *-mu-* (Endzelīns 1951, 509).

1-ajam asmeniui būdinga nazalinė priesaga (pr. *mennei*, lie. *manų̯*, la. *man*, sl. ʍєнє), nepaisant tam palankios finougrų kaimynystės (plg. suo. 1 sg. *minä*, 2 sg. *sinä*), kažkodėl į 2-ąjį asmenį neprasiskverbė. Tos priesagos paslaptingą ryšį su posesyvine reikšme galbūt rodo įvardis lie. *kienõ* – šia prasme didžiai reikšminga, kad apibendrinta ir į 2-ąjį asmenį bei kai kuriuos kitus įvardžius germanų kalbose, ši nazalinė priesaga pasirodo jose genityvo formose, sudarančiose (be priesagos pailgėjimo) pamatą posesyvinėms formoms (pastarosios paprasčiausia antrinės): go. 1 sg. *meina* < germ. **mīnō*, possess. *meins* < germ. **mīnaz*, 2 sg. *þeina* < germ. **þīnō*, possess. *þeins* < germ. **þīnaz*. Taigi galima spėti, kad baltogermaniškoje pakopoje nazalinė priesaga pirma pasirodė 1-ojo asmens genityve. Vėlesnis jos prasiskverbimas ir į 2-ojo asmens bei refleksyvinio įvardžio genityvą – jau savarankiška germanų inovacija.

Skirtingai nuo 1-ojo asmens, 2-ojo asmens įvardžio šaknys **tu̯* ir **te* iš tikrųjų yra ta pati šaknis su išplėtėju ir be jo. Vakarų baltų ir slavų kalbose 1-ojo asmens nazalinę priesagą alomorfiškai atitinka 2-ojo asmens priesaga su šaknimi ide. **bh* (Vedų तुभ्य *tubhya*, lo. *tibī*), pasirodanti lygiai tose pačiose pozicijose, kaip 1-ojo asmens nazalinė priesaga:

	nazalinė priesaga		priesaga su šaknimi **bh*	
	prūsų	s. slavų	prūsų	s. slavų
nominatyvas	–	–	–	–
genityvas	–	+	–	+
datyvas	+	+	+	+
akuzatyvas	–	–	–	–

Priesagos **bh* nebuvimą rytų baltų kalbose kompensuoja šaknies **tu̯* ablautas: nulinį (pailgintą ar nepailgintą) šaknies vokalizmo laipsnį nom. **tŭ̄* atitinka pilnasis laipsnis nenom. **teu/tau*. Pastaroji šaknies forma neturi nieko bendra su kamienu **te-b-*, kuris nebent pasižymi tokia pat vokalizmo kokybinė kaita **teb-/tob-* slavų kalbose.

DAUGISKAITA/DVISKAITA. 1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžių daugiskaitos nominatyvo formas visi baltai pasidarė vienodas: **mes*, **i̯ū́s*. Vokalizmo pailgėjimas ar metatonija tai jau palyginti vėlyvos raidos rytų baltų kalbose reiškiniai. Painesnės kilmės yra

nenominatyvo formos. 1-ojo asmens šakninis **n-* daugiau (ištisai lietuvių ir latvių kalbose) ar mažiau (prūsų kalbos akuzatyve) pakeistas šakniniu **m-*. Pakito ir vokalizmas – apie jo pirmykštę kokybę galima spręsti tik iš lo. *nō-s, nō-bis* etc. Toks pat turėjo būti ir 2-ojo asmens vokalizmas (lo. *vō-s, vō-bis* etc.), kurį netiesiogiai atspindi pr. acc. pl. *wans*. Slavų acc. pl. s. sl. 1 pers. ны, 2 pers. вы, matyt, atoninės formos, nes sutampa su enklitikais dat. pl. s. sl. 1 pers. ны, 2 pers. вы. Tai leidžia abiem atvejais rekonstruoti pirmykštes formas nenom.pl. (balt.-) sl. 1 pers. pl. **nōs*, 2 pers. pl. **u̯ōs*, kurios pvz. atitinka atonines (nepailginto šaknies vokalizmo) s.i. encl. nenom. (gen./dat./acc.) नः *nas*, वः *vas*.

Nenom. 1, 2 pers. pl. **nōs*, **u̯ōs*, turėjo būti vartojamos analogiškai, kaip ir nenom. 1, 2 pers. sg. **mei*, **tei*, refl. **sei* (žr. anksčiau), t.y. (kaip ir s.i. नः *nas*, वः *vas*) galėjo atstovauti visiems nenominatyvo linksniams, o vėliau, paradigminėms formoms susidarant, ėmė įsitvirtinti enklitinėje pozicijoje greta naujesnių ortotoninių paradigminių formų, t.y. liko neparadigminėmis „datyvinėmis" formomis.

Prūsų kalbos akuzatyvinė forma, matyt, turi finalę, priderintą prie *a*-kamieno galūnės acc. pl. *-ans*.

Galinis **-s* baltų ir kitų indoeuropiečių dialektų formose **nōs*, **u̯ōs* tai, be abejo, pluralinis sigmatinis formantas, kurio nebūta dviskaitos formose (plg. sl. 1, 2 pers. du. *na*, *va* < **nō*, **u̯ō*).

Seniai pripažinta, kad vokalizmas 1 pers. lie.-la. *mū-*, pr. *nū-* yra atsiradęs dėl 2 pers. balt. **i̯ū-*. Be to, tradiciškai manyta, kad 2 pers. balt. nenom. **i̯ū-* yra perdirbinys iš **u̯ō-* pagal nom. **i̯ūs* (plg. Stang 1966, 255). Tai, suprantama, tik paviršutiniškas reiškinių paaiškinimas, nesigilinant į priežastis ir net nebandant jų ieškoti bendrame baltų–slavų kontekste. Jei prūsų kalboje paliudytos abidvi 2-ojo asmens šaknys balt. **i̯ū-* ir **u̯ō-*, tai tarp rytų baltų ir slavų tarsi papildomoji distribucija: lietuviai su latviais turi tik šaknį **i̯ū-*, slavai – tik **u̯ō-*. Seniai pripažinta, kad sl. 2 pers. nom. pl. *vy* yra iš akuzatyvo atėjusi forma, bet tai tik fakto konstatavimas. Visus šiuos procesus lėmusias priežastis gana paprastai atskleidė Vytautas Mažiulis dar prieš 26 metus.

Tiek baltų, tiek slavų vieno 2-ojo asmens kamieno pakeitimą kitu kamienu sukėlė fonetinis inicialinio sonanto silpnumas tam

tikrose pozicijose, būtent: baltų *u̯ prieš *ō (kai nebuvo morfologiškai palaikomas, nebuvo „M-stiprus") ir slavų *i̯ prieš *i < *y.

Krinta į akis, kad prūsų kalboje šaknies *u̯- kamienas išlieka tik daugiskaitos akuzatyvo linksnyje (*wans*). Turint galvoje, kad tai nenominatyvo kamienas, reikia manyti, kad kadaise jis turėjo būti taip pat genityvo ir datyvo formose.

Visos nenominatyvo formos turėjo prasidėti samplaika *u̯ō, tačiau tokie pavyzdžiai, kaip lie. *šuõ* < *š(u)u̯ō-n, lie.-la. dial. *duo* 'du' < *d(u)u̯ō rodo, kad pozicijoje prieš *ō baltų *u̯ nyko. Nurodytais atvejais jokios morfologinės priežastys tam netrukdė, nes kamienai pasižymėjo didesniu (plg. gen. *šu-n-es) ar mažesniu (plg. gen. *d(u)u̯ei̯-ōn) supletyvumu. Kadangi 2-ojo asmens įvardis supletyvus (kamienas nom. *i̯ū- yra kitoks), nebuvo kliūčių *u̯ nykti prieš *ō.

Tačiau *u̯ netekimas reiškė šaknies praradimą. Kadangi nei pati daugiskaita, nei dviskaita nenyko, į nenominatyvo formose prarastojo šakninio *u̯ vietą buvo pasiskolintas nominatyvo formų šakninis *i̯-. Taip pasikeitė balt. acc. du. (*u̯ṓ>) *ṓ į balt. nom.-acc. du. *i̯ū́ (plg. lie. nom.-acc. du. *jùdu*) ir inicialiniais balt. (*u̯ṓ- >) *ṓ- į balt. *i̯ū́- visais kitais atvejais, išskyrus daugiskaitos akuzatyvą. Praprūsų dialektuose daugiskaitos akuzatyvas anuo metu jau buvo pakeistas pavidalu *u̯ans (žr. anksčiau), todėl čia šakninis *u̯ (jis buvo ne prieš *ō) išliko (plg. Mažiulis 1970, su tuo nereikšmingu skirtumu, kad rekonstruojamas įvardžio daugiskaitos akuzatyvas iš pat pradžių turėjęs nazalinį formantą *n*, o tai, mano manymu, neįmanoma tiek dėl to formanto daiktavardinės kilmės – į giminінius įvardžius ir į būdvardžius jis apibendrinamas unifikuojant deklinacijos paradigmas, – tiek dėl jo datyvinės reikšmės, kurią liudija atitinkamas slaviškas enklitinis įvardis *вꙑ*). Rytų baltų dialektuose tokio daugiskaitos akuzatyvo formos pakeitimo nebuvo (beje, tai tik įrodo, kad rytų baltų *a*-kamieno daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvas niekad neturėjo nazalinio *n! – plg. anksčiau p. 107–108) ir *u̯ prieš *ō turėjo išnykti.

Rytų baltams atstatyti daugiskaitos akuzatyvo šaknį pasiskolinant ją iš daugiskaitos nominatyvo *i̯-ū́s buvo sunkoka, nes „šitokia (*i̯- + *ṓs >) *i̯ṓs būtų sutapusi su įvardžio 'jis' acc. pl. forma. Ji (t.y. *i̯ + acc. pl. *ōs > *i̯ōs) gal kur tarmėse „nuėjo" į nom. pl. (čia ji nesutapo su įvardžio 'jis' nom. pl. forma), plg. raštų formą nom. pl. *juos* 'jūs'" (Mažiulis 1970, 337[17]). Todėl ne šaknis buvo

pasiskolinta, bet pati daugiskaitos nominatyvo forma *i̯ū́s, „veikiama u-kamienės acc. pl. (*-ūns >) *-ū́s, pasidarė r. balt. nom.-acc. pl. *i̯ū́s" (Mažiulis 1970, 335).

1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžių nenominatyvo formoms iš pat pradžių turėjus vienodą šaknies vokalizmą *ṓ, pastarojo pakeitimas į *ū́ 2-ojo asmens formose automatiškai sukėlė tokį pat pakeitimą 1-ojo asmens formose: *nṓ > *nū́.

Slavų dialektuose vyko šiek tiek priešingas procesas. Forma „sl. nom. pl. *i̯ū́s (= balt. *i̯ū́s) vėliau negalėjo išlikti: ji išvirto į sl. (*i̯ū́s > *i̯y >) *i̯i, t.y. sutapo su įvardžio 'jis' forma sl. nom. pl. *i̯i 'jie'; iš to nebesunku suprasti, kodėl atsirado sl. nom.-acc. pl. vy 'jūs, jus'. Formos sl. nom. pl. (*i̯ū́s > *i̯y >) *i̯i a) šakninis *i̯-, veikiamas kitų formų šakninio *v-, nesunkiai galėjo būti pakeistas į *v-, o b) jos balsis *-i, atsidūręs prieš nejotacinį *v-, galėjo išvirsti į sl. *-y (be to, vienu ir kitu atveju veikė ir sl. acc. pl. *vy). Šitaip sl. nom. pl. (*i̯ū́s > *i̯y >) *i̯i galėjo būti perdirbta į sl. nom. pl. *vy./.../ Slavuose forma sl. acc. du. *u̯ṓ (= balt. *u̯ṓ) > *u̯ā, kaip kad baltuose, išnykti negalėjo (sonantas sl. *u̯ niekur nenyko). Bet čia negalėjo išlikti sl. nom. du. *i̯ū (= balt. *i̯ū́), nes ji, virsdama į sl. nom. du. (*i̯ū > *i̯y >) *i̯i, sutapo su sl. nom. pl. (*i̯ūs > *i̯y >) *i̯i: tuo metu, kai vietoj sl. nom. pl. *i̯i atsirado sl. nom.-acc. pl. *vy (žr. anksčiau), pagal tai vietoj sl. nom. du. *i̯i lengvai galėjo atsirasti ir sl. nom.-acc. du. *vy; dėl to ir pati sl. acc. du. (*u̯ō >) *u̯ā turėjo pasidaryti sl. nom.-acc. du. *u̯ā. Šitaip, man rodos, aiškintinas tas faktas, kad senovės slavų raštai turi ne tik nom.-acc. du. va, bet ir nom.-acc. du. vy. Visa tai savo ruožtu rodo, kad slavai iš pradžių bus turėję sl. nom. du. *i̯ū resp. acc. du. *u̯ō ir sl. nom. pl. *i̯ūs resp. acc. pl. *u̯ōns" (Mažiulis 1970, 335–336; kaip minėjau anksčiau, rekonstrukcijai acc. pl. *u̯ōns nepritariu, turėjo būti acc. pl. *u̯ōs).

Lietuvių kalba

Prūsų ir slavų kalbų 1-ojo asmens daugiskaitos nenominatyvo kamieno inicialinio priebalsio n- vietoje lietuviai ir latviai turi m-. Kokiu keliu vyko šis pakeitimas, geriau parodo su latvių kalba susijusi medžiaga, todėl šį klausimą svarstysiu atitinkamame poskyryje vėliau.

Linksniavimo galūnių atžvilgiu labai logiškos lietuvių literatūrinės kalbos negimininių įvardžių paradigmos atspindi toli gražu ne dažniausią iš visų lietuvių kalboje vartojamų modelių. Pavyzdžiui, vien

tik rytų ir pietų aukštaičiams yra būdingos šios paradigmos (transponuojant į literatūrinę kalbą):

nom. sg. (visame plote) *àš*, (rytų aukštaičiuose be pietinės dalies) *ãš*,
gen./acc. sg. *màni/manu̯* (Ps Berklainiuose, Rk Aukštadvaryje, Mlt Joniškyje),
gen./acc. sg. *màu̯/mañ* (rytų aukštaičių šiaurėje Kupiškio–Salamiesčio–Rokiškio trikampyje),
gen./acc. sg. (šiaurėje, apie Panevėžį–Ukmergę, apie Trakus ir Vilniaus kampe) *manę̃*,
gen. sg. (šiaurėje) *manęs* /*manę*, (pietuose) *manę̃*,
dat. sg. *mán*, (tarp Ukmergės–Rokiškio–Utenos pasitaiko dar) *mãnie*,
acc. sg. *màu̯/manu̯* (šiaurinėje rytų aukštaičių dalyje), *màni/manu̯* (pietų aukštaičiuose),
acc. sg. *mañ* (visame rytų aukštaičių plote),
acc./gen. sg. [žr. *gen./acc. sg.*],
instr. sg. *mãnim* (šiaurėje), *manim̃* (pietuose),
iness. sg. *manỹ*, (pasitaiko dar) *manỹj* (šiaurėje), *manu̯j* (pietuose),
ill. sg. *maniñ* (Antakmenėje, Labanore, Linkmenyse, Ceikinėliuose),
adess. sg. *manu̯(m̃)p*, *manu̯m* (Dieveniškėse, Zieteloje, Lazūnuose), *manu̯po* (Lazūnuose)
adess. sg. *manim̃t* (Ign Motiejūnuose, Zieteloje),
adess. sg. *manu̯(ñ)k* (Gervėčiuose),
all. sg. *manę̃s(p)* (Lazūnuose), *manę̃p* (Kamojuose Baltarusijoje),
nom. pl. *mẽs, mãs, mė̃s, jū̃s* (apie Biržus ir Panevėžį–Kupiškį pasitaiko dar *jū́s*, tas pats Zieteloje ir Pelesoje! – plg. anksčiau dėl kamienų raidos),
gen. pl. (possess.-attr.) *mū́sų* (*mūsu*),
gen. pl. (possess.-attr.) *mùs* (Dieveniškėse), kt. (žr. toliau tekste),
gen. non-possess./acc. pl. *mumę* (nepalyginti rečiau, negu gen./acc. sg. *manę̃*! – Pandėlyje),
gen. non-possess./acc./instr. pl. *mumę* (prie Gelvonų),
gen. non-possess./acc./instr. pl. *mumę* (tik Biržų palatvėje Kuldūnuose),
gen. non-possess. pl. *mumę* (Šr Neveronyse, Palomenėje, Žasliuose),
gen. non-possess./acc./instr. pl. *mum̃* (Kp Noriūnuose),
gen. non-possess./dat./acc./instr. pl. *mum̃* (Kupiškyje),
gen. non-possess./dat./acc./instr. pl. *mùm, múm* (Papilyje, Skapiškyje),
dat. & dat./instr. pl. *mùm, múm* (visame plote!),
dat./instr. pl. *mum̃* (Palatvėje apie Rokiškį),
dat. pl. *mumu̯* (labai retai pietuose),
dat. pl. *mùmi* greta instr. pl. *mumu̯* (gana dažnai pietuose),

dat./instr. pl. *mumų̯*, *mùmi* (sporadiškai pietuose),
acc. pl. *mumų̯* (Dusetose, Vyžuonose, Deguliuose, Šr Neveronyse greta *mumų̯s*, Palomenėje, Žasliuose, Semeliškėse – šiaurėje dažnai greta trumpinio *mum̃*),
acc./instr. pl. *mumų̯* (Svėdasuose greta *mum̃*, *mumus*, An Čekonyse greta *mum̃*, Gelvonuose greta *mumę*, *mumų̯s*)
acc. pl. *mumus* (į šiaurę nuo Rokiškio, Svėdasuose greta *mumų̯/mum̃*, Ramygaloje, Vidiškiuose, Siesikuose),
acc. pl. *mumų̯s* (prie Jotainių–Raguvos, greta *mumų̯*, *mumę* Gelvonuose, Šr Neveronyse greta *mumų̯*, Maišiagaloje)
acc. pl. *mus* (išskyrus pačią šiaurę, sporadiškai visur, ypač rytiniame trikampyje nuo Anykščių iki Baltarusijos),
instr. pl. *mum̃* (šiaurinėje rytų aukštaičių ploto pusėje),
instr. pl. *mumų̯* (nesutrumpinta forma į pietus nuo *mum̃*, dažnai eina su dat. *mùm* arba *mùmi*),
instr. pl. *mumų̯s/mùmis* (išmėtyta po visą plotą į pietus nuo Grybulių prie Troškūnų, bet dažnumu pastebimai nusileidžia formai instr. pl. *mumų̯/ mum̃),*
iness. pl. visų dažniausia *mumys(e)* (pačiuose pietuose – su *-sa*), šiaurėje kai kur *mumỹ*,
iness. pl. *mumės(e)* (sporadiškai šiaurėje bei prie Kaišiadorių),
iness. pl. *mūsuos(e)* (apie Dieveniškes),
iness. pl. *mūsuĩ* (apie Ramaškonis Baltarusijoje),
iness. pl. *mūsa* (Lazūnuose),
ill. pl. *mumýsna(n)* (Labanore–Linkmenyse),
ill. pl. *mū́sun* (Tverečiuje–Adutiškyje),
adess. pl. *mūsùk* (Labanore–Linkmenyse, Tverečiuje–Adutiškyje, Šumske, Gervėčiuose),
adess. pl. *mū́sp/k* (Lazūnuose, Zieteloje),
adess. pl. *mūspų̯* (Kamojuose ir Zieteloje Baltarusijoje),
adess. pl. *mū́sų̯(m̃)p* (Zieteloje),
adess. pl. *mū́sem(p)* (Lazūnuose),
adess. pl. *mūsùñk* (Gervėčiuose)
all. pl. *mū́sum̃(p)* (apie Dieveniškes, Lazūnuose), *mūsumpi* (apie Dieveniškes).

Čia pateikiau tik visas pagrindines, istorijai svarbesnes formas be įvairių nereikšmingų naujadarų (kaip gen. pl. *mūsio*, dat. pl. *mumūmi*, instr. pl. *mumaĩs*, postpozicinių dalelyčių, pan.) ar fonetinių variantų

(*taimṷ* ir *maimṷ* pagal *taimṷ*, *saimṷ*). Greta pateiktų rytų ir pietų aukštaičių paradigmų, imant jas kartu su literatūrinėmis paradigmomis, vakarų aukštaičių ir žemaičių paradigmos nepasižymi dar kokiomis nors ypatingomis, deklinacijos istorijai svarbiomis formomis, todėl dėl vietos stokos nėra itin didelio reikalo suminėti viską. Svarbiausia, kad pateikta medžiaga akivaizdžiai rodo iš vienos pusės daugelio teoriškai laukiamų fleksijų praktišką nebuvimą (pvz. dat. pl. *mum(u)s*, plg. dar formos instr. pl. *mumis* nedominavimą), iš kitos – fleksijų buvimą „ne savoje vietoje" (plg. acc. pl. *mumus*, *mumis*).

Apžvelgdamas formų raidos tendencijas lietuvių kalbos tarmėse, Z. Zinkevičius mini: 1) daugiskaitos persiformavimą vienaskaitos pavyzdžiu (pvz. gen./acc. *mumę̃* pagal *manę̃*, instr. *mumim̃, jumim̃* pagal *manim̃* ir naują *mumim̃*, gen. *mumẽs* pagal *manẽs*, acc. *mume* pagal *manṷ*, iness. *mumỹ*, *mūsỹ* pagal *manỹ*, adess. *mūsṷp* pagal *manṷp* t.t.), 2) vienaskaitos persiformavimą daugiskaitos pavyzdžiu (pvz. acc. *manṷ* pagal acc./instr. *mumṷ*), 3) daugiskaitos kamienų suvienodėjimą (pvz. gen./acc. pl. *mum-*, acc./instr. pl. *mum-*), 4) daugiskaitos 1-ojo ir 2-ojo asmenų supanašėjimą (pvz. *mẽs* pagal *jū̃s*), 5) daiktavardinės fleksijos skolinimąsi (pvz. instr. pl. *mumaĩs*) (Zinkevičius 1966, 294–297; konkrečius Zinkevičiaus pavyzdžius teko truputį apriboti pagal mano surinktus duomenis; be to, ne visų Zinkevičiaus pateiktų formų atsiradimą aiškinu daugiskaitos ir vienaskaitos sąveika – žr. toliau).

Dauguma Zinkevičiaus išvardytų procesų iš tikrųjų veikė, tik kyla abejonių, ar tikrai dialektuose margas šių paradigmų vaizdas yra pirmykščių „taisyklingų" „suvalkietiškų" paradigmų vėlesnio persiformavimo rezultatas. Ar tos „taisyklingosios" iš viso egzistavo? Į šį klausimą atsakytume teigiamai tik tuo atveju, jei bent ir latvių kalbai pavyktų rekonstruoti tą pačią „suvalkietišką" sistemą. Bet ir latvių kalboje nėra jokio pagrindo kildinti pvz. dat. pl. *mum̂s* iš **mumus*, o ne iš dat. pl. **mumis*, kuris irgi yra paliudytas. Net ir visai „lietuvišką" formą la. *manim* vis dėlto yra ne instrumentalinė, o datyvinė, galinti būti kilusi datyvizavus (datyviškai sukonkretinus) pirmykštę nenom. („dat.") **mani* (žr. toliau poskyryje apie latvių kalbą). Apie pr. dat. *māim* neva iš instr. **manim* jau kalbėta. Prūsų kalbos negimininių įvardžių paradigmos juo labiau nepasiduoda jokiam „suvalkietinimui".

Viena painesnių lituanistikos problemų yra lietuvių kalbos tarmėse bei senuosiuose raštuose dažnos vienaskaitos formos *manṷ* (*tavṷ*, *savṷ*) kilmė. Ši forma vartojama genityvui ir akuzatyvui reikšti visame

rytų aukštaičių plote, kur ji skiriasi nuo formos *manĩ·* (*tavĩ·*, *savĩ·*) < **-en*, vadinas, negali būti iš jos kilusi. Įtarti ją kilus iš archainės „dat." **manei/i* kliudo dvi aplinkybės: 1) oksitoninis kirtis, 2) datyvui reikšti vartojama kaip tik triviali „taisyklinga" baritoninė sutrumpinta forma *mán* < *manie/*mani* < **manei/i*. Todėl geriausias iki šiol aiškinimas, be abejo, priklauso Zinkevičiui: singularinė *manu̯* padaryta pluralinės *mumu̯* pavyzdžiu (Zinkevičius 1966, 295).

Spėjant, kad pietų aukštaičių distribucija dat. pl. *mùmi* greta instr. pl. *mumu̯* vėlyva ir kad pirmykštę padėtį labiau atspindi retesnės pietų aukštaičių formos dat./instr. pl. *mùmi*, *mumu̯*, nesunku įsivaizduoti, kad tą patį atspindi visa rytų aukštaičių formų *mùm* ir *mum̃* gausybė: jos visų pirma reiškia datyvą ir instrumentalį, be to, (visaip kombinuojant su pastaruoju ar atskirai) – akuzatyvą ir net genityvą.

Nereikia nei įžvalgumo, nei išradingumo sugretinant 1) formą *mumu̯* su forma *mumu̯s*, 2) abidvi su atitinkančiomis daiktavardinėmis instrumentalio fleksijomis.

V. Mažiulis yra priėjęs prie išvados, kad fleksija balt.-sl. instr. sg. **-mi* iš pat pradžių turėjo trumpąjį balsį (s. sl. **пѫтьмь** – vadinas, jo siaurumas vakarų bei šiaurės žemaičiuose rodo vėlesnį pailginimą pagal daugiskaitą), supriešintą ilgajam balsiui fleksijoje balt.-sl. instr. pl. **-mī* (s. sl. **пѫтьми**). Pastaroji gavusi papildomą pluralizatorių **-s* jau tik baltų (bet ne slavų) dialektuose (BS, 165–168, 209–211). Tokiu būdu rekonstruojamos dvi fleksijos balt. pl. **-mīs* (naujesnė) ir balt. pl./du. **-mī* (senesnė). Dalyje lietuvių tarmių forma **-mīs* iš viso nebuvo susidariusi (matyt, kaip ir slavų dialektuose) – pietų aukštaičiams yra būdinga būtent fleksija **-mī*, vartojama ne tik instrumentaliui, bet ir datyvui reikšti su tokia pat kirčio distribucija, kaip ir dat. *mùmi* – instr. *mumu̯* atveju. Vadinas, čia įvardis neturėtų skirtis nuo daiktavardžio. Vis dėlto jis skiriasi, nes acc. pl. *mumu̯* (kaip ir *mumu̯s*, nors pastarasis, bet anaiptol ne *mumu̯*, galėtų būti paaiškintas bent *i*-kamieno galūne acc. pl. *-is*) yra beviltiškai „netaisyklingas", neturintis jokios atramos įprastoje fleksijų sistemoje. O juk neva pagal *mumu̯* padarytoji singularinė forma *manu̯* būdinga būtent akuzatyvui!

Kiek lengviau yra paaiškinti singularines formas su nazalizacija, t.y. *manę̃* ir *manę̃s* (pastaroji dar ir literatūrinė). Daug archajiškesnėmis laikau vakarų aukštaičių tarmėse, Daukšos Postilėje, Bretkūno postilėje paliudytą formą gen. *mane* ir tik Garliavoje bei Semeliškėse, taip pat Sirvydo (su *-ę̃(s)* > *-ĩ·(s)*!) ir kituose senuosiuose raštuose paliudytą formą

gen. *manes*. LKG I 648 dar nurodo tautosakinę formą all. *manesp* Čb. Pirmoji atitinka sl. *мене*, antroji gali būti suvokta kaip pirmosios perinterpretacija pagal konsonantinio kamieno daiktavardžių gen.sg. *(šun)es*. Tai leidžia įsivaizduoti maždaug tokią raidą.

Dar baltogermanų epochoje genityvui reikšti prie 1-ojo vienaskaitos asmens kamienų nenom.**me* (apofoniškai **ma*) ir **mei* buvo jungiamas elementas **-na/e*, germanų dialektuose vėliau išplatintas ir į 2-ąjį bei refleksyvinį kamienus (žr. anksčiau). Susidariusi 1-ojo asmens forma gen. **mane/*mene* buvo baltoslaviška (dėl jos buvimo praprūsuose žr. atitinkamą poskyrį toliau). Dėl kol kas neišaiškintų priežasčių elementui **-na/e* nepatekus į 2-ąjį bei refleksyvinį kamienus, dalyje dialektų atitinkama genityvinė forma buvo sukurta 2-ajam asmeniui iš kamienui **tū̆* apofoninio **ta/eu*, prijungus prie pastarojo **-e* pagal 1-ojo asmens gen. **(men)e*: gen. **tau̯e/*teu̯e*, o pagal pastarąjį susikūrė ir gen. refl. **sau̯e/*seu̯e*. Kituose dialektuose (periferinių baltų dialektų vakariniame areale, iš kurio, pagal Mažiulį ir Toporovą, yra išriedėjusios vakarų baltų ir slavų kalbos) atitinkama 2-ojo asmens genityvo forma buvo sukurta panaudojus kamieną **te* (apofoniškai **ta*) su **-na/e* elemento vietoje prilipdytu elementu **-bh-* bei tuo pačiu galiniu **-e* pagal 1-ojo asmens genityvo formos finalę: **tabhe/*tebhe* resp. gen. refl. **sabhe/*sebhe*.

Greta naujosios gen. **mane/*mene* buvo tebevartojamos ir sinoniminės nenom.(= gen./dat.) **mei*, nenom.(= gen./acc.) **me*, o kadangi formų **tau̯e/*teu̯e*, **sau̯e/*seu̯e* ar **tabhe/*tebhe*, **sabhe/*sebhe* atsiradimas greta formos **mane/*mene* savaime reiškė naujo kamieno **man-/*men-* abstrahavimą, atsirado ir kontaminuotų naujų formų: dat. **manei/*menei*, (dalyje dialektų) acc. **mane/*mene* (slavų forma gen. *мене* galėjo patekti į akuzatyvą ir dėl sintaksinių priežasčių).

Reikia vėl ir vėl pabrėžti, kad įvardžių deklinacija formavosi savo keliais, daiktavardžių deklinacijos formavimosi veikiama, nes pagrindinės priežastys, kurios lėmė daiktavardžių linksniavimo pertvarkymą, buvo semantinės sintaksinės, susijusios su kalbos sandaros evoliucija nuo neakuzatyvinės tipologijos į akuzatyvinę. Asmeniniai įvardžiai priklausė tik fientyvų semantinei klasei, nes reiškė komunikantus, todėl joks sintaksinis jų supriešinimas, daiktavardžiuose vėliau išriedėjęs į nominatyvo–akuzatyvo priešpriešą, kalbos sandaros kitimo pradžioje buvo neįmanomas. Jų posistemis paprasčiausiai derinosi prie struktūros, kuri, juos aplenkdama, vystėsi daiktavardžiuose. Todėl, kai dėl daiktavardžių sistemos poveikio ir jų pavyzdžiu, dalyje dialektų

1-ojo asmens (resp. 2-jo asmens bei refleksyvo) gen./acc. **mane* (ne v.balt./sl. **mene*!), dat. **manei* (ne v.balt./sl. **menei*!) pagrindu susikūrė atitinkamų kamienų neva akuzatyvinė forma su nazaliniu formantu acc. **manen* (ne v.balt./sl. **menen*!) resp. acc. **tau̯en/*teu̯en*, **sau̯en/*seu̯en* (slavuose neužfiksuota), ji dėl bendrų genityvo–akuzatyvo formos bei nenominatyvo (→ enklitinių) formų atsirado ir genityve: gen. **manen* resp. gen. **tau̯en/*teu̯en*, **sau̯en/*seu̯en* (slavuose neužfiksuota). 1-ojo asmens (resp. 2-jo asmens bei refleksyvo) genityvo formą **mane*, abstrahavus kamieną **man-/*men-*, tuo tarpu veikė ir atitinkamo konsonantinio kamieno **-men* daiktavardžių genityvo forma, dėl kurios atsirado dar vienas 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) formos dialektinis variantas gen. **manes*. Pagaliau pastarojo ir gen. **manen* kontaminacijos dėka atsirado ir 1-jo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) „suvalkietiškas" gen. **manens*.

Iš daiktavardžių atėjo ir polinksnis **-pei* > **-pie* > **-p(i)*. Kaip kalbėta, postpozicinių vietininkų paradigmatizacija – gana vėlyvas (po rytų baltų dezintegracijos) dalykas. Ilgą laiką 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) dat. **manei* (/**mani* pagal konsonantinį kamieną) turėjo atlikti ir neparadigminio „lokatyvo" (resp. „adesyvo") funkcijas. Besijungiant prie šios formos polinksniui **-pei*, atsirado 1-ojo asmens (resp. 2-ojo asmens bei refleksyvo) ades. *maniep(i)/manip(i)*, kuris dėl adess. *tamp(i)* poveikio vėliau kai kur įgavo ir formą *manimp(i)*.

Kaip kalbėta, prieš polinksnio **-pei* prisijungimą prasidėjo intensyvesnė rytų baltų dialektų dezintegracija. Jau po to vyksta šiuolaikinių paradigmų susiformavimas, įvedant į negimininių įvardžių paradigmas inesyvo, instrumentalio, ilatyvo ir alatyvo formas daiktavardžių paradigmų pavyzdžiu (ko gero, net kartu su jomis). Kaip minėta, iki susiformuojant paradigminiam inesyvui, jo funkciją atliko neparadigminis „loc." **manei/i*, vartotas ir adesyvo reikšme. Pastarojo reliktai – adess. *manik* Gervėčiuose, pl. *mūsuk* Gervėčiuose, Šumske, kur *-k* tikriausia tapatu encl. *-gu*, *-gi* (plg. adess. pl. *musġ* DP 349_{8}).

Įdomu, kad paradigminis adesyvas susiformavo anksčiau, negu paradigminis inesyvas, nes panašiai kaip ir jam pagrindą sudaręs neparadigminis „lokatyvas", jis dar geroką laiką galėjo reikšti ir inesyvą. Tai paliudija senieji raštai: *Tas kraus* ***tavip*** *brągus eſti* MK 56_{12} (*tavip* '**tavyje**'), *Er nede=ge ſchirdis muſu* ***muſip*** BP II 19_{8} 'Nonne cor nostrum ardens erat ***in nobis***' Lk 24 : 32, *id* ***tȧwimp*** *giwi butumbim* 'byſmy ***w to=bie*** ǯywi byli' PK 132_{10}, *Aß eſmí T-wieṗ / ir T-was* ***maníṗ*** DP 259_{11} 'Ego in

Patre, et Pater ***in me*** est' Jn 14 : 10, 11, ***muſpi*** *paćioſe rundasi* '**w nas** ſámych nayduie ſie' PS II 60_5.

Pastarasis pavyzdys (*mūspi pačiuose*) rodo, kad negimininų įvardžių deklinacijos paradigmos savo raida atsiliko ir nuo visų kitų įvardžių (*pačiuose*), kurie ėjo kartu su daiktavardžiais:

tiems patiems linksniams reikšti
gimininiai įvardžiai galėjo vartoti
! skirtingų linksnių fleksijas !

Ši aplinkybė itin krinta į akis nagrinėjant daugiskaitos formas. Jose ryški linksninė fleksijų sinonimija (pvz. gen., dat., acc., instr. *-mus*, *-mis*, *-mi* ar pan.) liudija jas besilipdžius prie vieno linksnių atžvilgiu poliseminio nenominatyvinio kamieno. Minėto adesyvo atveju paliudytas labai archainis poliseminis nenominatyvo kamienas *mūs*. Kauniškiai ir vilniškiai vartoja gen. pl. *mū́s*, *jū́s*, o tai gali būti dėl vienokios ar kitokios nefonetinės priežasties sutrumpintos formos (plg. Zinkevičius 1966, 114), nors šiaip gen. pl. *mū́s*, *jū́s* pasitaiko ir tose tarmėse, kuriose vienskiemenių žodžių akūtas nėra patyręs metatonijos, pvz., Liubave (fem. instr. sg. *tą́j*, acc. pl. *tą́is*), Adutiškyje, Tverečiuje (instr. sg. *túo*, acc. *túos*), Šakynoje (instr. *tą́j*). Tačiau apie Mauručius–Garliavą yra vartojamos gen. pl. *mū̃s*, *jū̃s* su metatonija, kuri lyg ir rodo, kad šios formos iš pat pradžių buvo vienskiemenės (kad priegaidė kažkodėl priderinta prie nom. pl. *jū̃s*, nėra itin įtikinamas spėjimas). Svarbiausia, kad Dieveniškių šnektoje yra vartojama forma gen. pl. *mùs* (Lipskienė–Vidugiris 1967, 199), kuri tegali būti kilusi tik iš **mū́s*, bet niekaip ne iš **mū́sų*. Be to, senuosiuose raštuose užfiksuotas ir dat. **mūs*: *meylingay* ***mus*** *duoſi ſawe* 'iʒ ſię ták u̯áſkáwie dawaʒ ***nam***' PK 128_7. Kad tai galbūt nėra korektūros klaida, pasako latvių kalbos dat. *mûs* Lizume, Cirgaliuose, Palsmanėje, Tirzoje, Mėryje, Birzgalėje, Vecpiebalgoje, Jaungulbenėje, Druvienoje, Andrupinėje kt., kurio atsiradimą Endzelynas pusiau abejodamas („varbūt radās, piem., kāds") bando aiškinti pagal lygtį su vienaskaita (Endzelīns 1951, 515). Kaip kalbėta, s. sl. dat./acc. **нъı** < **nōs*, o tai remia spėjimą, kad nenom.**nōs* eventualiai galėjo egzistuoti ir rytų baltų dialektuose: **nṓs* ⩾ **nū́s* ⩾ *mū́s*.

Daiktavardžių deklinacinei sistemai persitvarkant naujo tipo sintaksiniams santykiams perteikti, negimininių įvardžių sistema ilgą laiką dar galėjo išsiversti su dviem–trimis formomis, iš kurių viena (pvz. **mes*) buvo asocijuojama su nominatyvo linksniu, kita (pvz. **nṓ-s*) – su

visais kitais linksniais. Kalboje vykstant paradigmų unifikacijai, prie to paties kamieno (pvz. dat./acc./instr. **nṓ-*) galėjo būti sporadiškai lipdomos skirtingų linksnių fleksijos (pvz. dat. **-mṓ*, acc. **-ns*, instr. **-mī̃*), kūrėsi ir asociacijos su daiktavardžių deklinaciniais kamienais – plg. *manus̯* pagal *šunus̯* ar šakninio balsio asociaciją su kamiengaliu *-u* bei trumpėjimą (⩾ **nū́mī́s* ⩾) **mūmī́s* ⩾ **mumī́s* pagal **sūnumī́s*.

Kadangi greta galūnes dat. **-mṓns*, instr. **-mī́s* prisijungusios šaknies dat./instr. **nū́-* dar buvo vartojama ir (enklitinė) forma nenom.**nū́s* ⩾ *mū́s*, tai forma **nū́mī́s* ⩾ **mūmī́s* galėjo būti pavartota datyvo reikšme, o forma **nū́mṓns* ⩾ **mūmúo(n)s* – instrumentalio reikšme, vėliau (po acc. **-ṓs* virtimo acc. **-úos*) – ir akuzatyvo reikšme.

Taigi ne tik visi baltai, bet net ir rytų baltai niekad nėra turėję nom. sg. *àš*, gen. sg. *manę̃s*, dat. sg. *mán*, acc. sg. *manu̯*, instr. sg. *manimu̯*, loc.sg. *manyju̯*, nom. pl. *mẽs*, gen. pl. *mū́sų*, dat. pl. *mùms*, acc. pl. *mùs*, instr. pl. *mumu̯s*, loc.pl. *mumysu̯* tipo „suvalkietiškos" paradigmos, t.y. NIEKAD NETURĖJĘ PARADIGMOS nom. sg. **eź-*, gen. sg. **maneñs*, dat. sg. **mànei/i*, acc. sg. **manu̯*, instr. sg. **manimu̯*, loc.sg. **mani-n*, nom. pl. **mu̯s*, gen. pl. **nṓsōn*, dat. pl. **nṓmṓns*, acc. pl. **nṓns*, instr. pl. **nṓmī́s*, loc. pl. **nṓmī́s-n* . Tiek lietuvių literatūrinės kalbos negimininių įvardžių paradigmos, maždaug būdingos vakarų aukštaičių kauniškių paprūsės (Šešupės upyno) šnektų zonai, tiek labiau unifikuotos ir linksniavimo galūnių atžvilgiu „nelogiškos" tarminės paradigmos yra susiformavusios dėl unifikacijos procesų bei palyginti neseno, skirtingais laikotarpiais vykusio galūnių skolinimosi iš daiktavardžių. Tai pakankamai aiškiai rodo tokie tarmėse labai paplitę atvejai, kaip galūnių, kurios daiktavardžiuose vartojamos, pavyzdžiui, datyvo linksniui (plg. *mumus*), pavartojimas instrumentalio ir akuzatyvo linksniams, ar tų, kurios vartojamos instrumentalio linksniui (plg. *mumis*), pavartojimas datyvo ir net akuzatyvo linksniui. Lygiai tą patį liudija ir senieji raštai. Mat neturėdami daiktavardžiams būdingų semantinių opozicijų (fientyvai–inertyvai, animata–inanimata t.t.) su jas žyminčiais formantais (plg. nazalinį formantą), nuo kurių prasideda daiktavardžių deklinacijos raida, asmeniniai įvardžiai turėjo derinti du nominatyvo ir nenominatyvo kamienus bei (iš pradžių tik vienaskaitoje) vieną nenominatyvo „datyvinį" kamieną prie naujos daiktavardžių linksnių sistemos. Tai buvo daroma lipdant atitinkamas fleksijas prie visiems nenominatyvo linksniams tinkančių kamienų, dažnai paraleliai turėjusių tuos pačius enklitikus

keliuose linksniuose. Šitokia negimininių įvardžių raida keistai primena veiksmažodžio II galūnių serijos raidą. Juk (nors ir dėl diametraliai priešingos semantinės priežasties – II serijos „veiksmažodžio" kamienai buvo tik inertyvai, o negimininiai įvardžiai – tik fientyvai) ši serija iš pradžių turėjo būti defektuota, vadinasi, jos paradigma kūrėsi I serijos pavyzdžiu. Tai dar kartą rodo, kad indoeuropiečių gramatinės sistemos raida negali būti suvokta atsietai nuo kalbos sandaros kitimo problematikos.

Latvių kalba

Kas pasakyta apie lietuvių kalbą tinka ir latvių kalbai, o svarbesnieji latvių tarmių faktai irgi yra paminėti. Apie tokias specifines latviškas formas, kaip ne be *u*-kamieno vienaskaitos genityvo fleksijos įtakos atsiradusios rytų dialektų gen. pl. *myûsus*, *jyûsus*, galima tarti tą patį, ką ir apie lie. *mumaĩs* tipo formas: deklinacijos istorijai šie akivaizdūs naujadarai nėra reikšmingi (žr. anksčiau). Kas kita – latvių gen./dat./acc./„instr." *manim*, *tevim*, *sevim*. Šių plačiai paplitusių dialektizmų vieta negimininių įvardžių deklinacijos sistemoje panaši į nemažiau įdomių gen./acc. *màni*/*manų̯*, *tàvi*/*tavų̯*, *sàvi*/*savų̯* vietą lietuviškoje sistemoje.

Norint kildinti *manim* tipo formas būtinai iš „lietuviško" instr. **manimi*, vargu ar galima pateikti geresnį aiškinimą, negu Endzelyno: „Pradžioje šios formos buvo vartojamos, žinoma, tik su instrumentalio prielinksniais, bet vėliau, vienaskaitos instrumentaliui sutapus su vienaskaitos akuzatyvu visose kitose paradigmose, – ir su akuzatyvo prielinksniais/.../ Kadangi formos *manim*, *tevim*, *sevim* jau nebebuvo vartojamos be prielinksnių, jos pasirodė ir su genityvo prielinksniais. Ypač lengvai tai įvyko tose tarmėse, kuriose formos *mani*, *tevi*, *sevi* resp. *man*, *tev*, *sev* /.../ vartojamos ne vien tik kaip akuzatyvinės (ir instrumentalinės), bet ir kaip genityvinės: kaip pvz. *ar mani* greta (senesnio) *ar manim*, taip ir tuo pačiu pavyzdžiu *nuo manim* greta senesnio *nuo mani* t.t." (Endzelīns 1951, 630–631).

Deja, šitaip suprantant, „instr." *manim*, *tevim*, *sevim* pavartojimas datyvo reikšme pasidaro mįslingas, ir Endzelynas tik pamini šį keistą faktą (ten pat, 509–510), apsiribodamas gan netikėtu jo gretinimu su lie. *mãnim nėra* = *neturiu*, nors pastarasis pavyzdys, be abejo, ne datyvinis, bet adesyvinis (= *manimp*). Tuo tarpu formoje dat. *manim* galima įžiūrėti tokią pat „būdvardinio" elemento *-m* invaziją, kaip ir vyriškosios giminės daiktavardžių vienaskaitos datyve: *manim* – *vīram*. Kaip žinia, latviška

datyvinė maskulinizacija aprėpia net ir *ē*-kamienius asmenvardžius (*Skalbem*), vadinas, yra totalinio pobūdžio. Nors asmeniniai įvardžiai ir neturi giminės kategorijos, datyvinio *-m* invazija negalėjo jų nepaliesti. Teko girdėti iš pačių latvių, neva dat. *manim* – „vyriškosios giminės" forma greta įprasto dat. *man* (šitaip aiškino nuo Limbažų kilęs mano velionis draugas senas rygietis Ferdinandas Lacis).

Antra vertus, latvių kalboje nėra jokių fleksijos instr. sg. **-mi* pėdsakų net ir *i*-kamieno daiktavardžiuose, todėl aiškiai paliudytos datyvinės formos *manim* (plg. su tais pačiais prielinksniais *nuo manim*, *pie manim* ir dat. *nuo tam*, *pie tam*) tapatinimas su lietuvių kalbos instr. *manimu̯*, kad ir nėra neįmanomas, vis dėlto rizikingas. Bent Endzelyno spėjimas tėra tik spėjimas, bet ne įrodymas. Jei formų *manim*, *tevim*, *sevim* pagrindą sudaro nenom.„dat." **mani*, **tevi*, **sevi*, tai ir prielinksnių vartojimo raidą galima visai kitaip interpretuoti: nenom.**me*, **mei* su visais prielinksniais → gen./acc. **mane* su visais prielinksniais, gen./ dat./acc. **mani* su visais prielinksniais → gen. **manes*, **manens* su visais prielinksniais, išskyrus akuzatyvinius, gen./dat./acc. **mani*, **manim* su visais prielinksniais, bet acc. **mane*, **manen* su prielinksniais **pār*, **uz*.

Šiaip nėra neįmanoma ir tai, kad dialektai, vėliau suformavę latvių kalbinį arealą, formantų „dat." **-mṓ*, „instr." **-mī́* vietoje iš pat pradžių yra turėję tik vieną formantą „dat./instr." **-mī́*, kuris ir buvo naudojamas kaip datyvizatorius.

Analizuojant negimininių įvardžių galūnių linksninę polisemiją, buvo suminėtos lietuvių rytų ir pietų aukštaičių paradigminės formos, tarp kurių yra posesyvinis-atributyvinis ir neposesyviniai daugiskaitos genityvo variantai. Atkreiptinas dėmesys, kad „neįprastos" genityvo formos būdingos tik su kitais linksniais susijusiems kamienams, o pati genityvinė jų reikšmė nėra posesyvinė. Posesyvinė-atributyvinė forma **mū́sų* yra paliudyta praktiškai visur. Dėl tokio ide. gen. pl. **-ōn* universalumo ši forma yra išskirtinė ir kitais atžvilgiais. Simono Grūnavo „Tėvreizės" tekstas leidžia spėti, kad iš visų baltų negimininių įvardžių formų 1-ojo daugiskaitos asmens genityvas, padarytas iš nenominatyvo kamieno **nṓs* ir šios fleksijos (**nṓsōn*), buvo mažiausiai judinamas: keičiant inicialinį **n-* inicialiniu **m-*, daugiskaitos 1-ojo asmens genityvo forma ilgiausisai išliko su inicialiniu **n-*. Nors šios „Tėvreizės" leksika pasižymi latvių kalbai būdingais žodžiais (*debess* vs. lie. *dangùs*, pr. *dangus*, *er* 'ir' vs. pr. *ast*), W. Schmidas yra linkęs laikyti šį tekstą kuršišku

(Schmid 1962). Jame yra paliudyta tokia 1-ojo daugiskaitos asmens nenominatyvo linksnių paradigma: gen. *nußen* – dat. *mumys* – acc. *munis* (**muins* < **muns* ?). Savaime aišku, kad inicialinio **n-* pakeitimas inicialiniu **m-* nebūtų įvykęs vien tik dėl inicialinio **m-* nominatyvo formoje (pvz. nei prūsų, nei slavų kalbose jis neįvyko). Šį procesą turėjo skatinti regresyvinė asimiliacija *n←m* po daiktavardinių fleksijų **mṓ-,*-mī́* invazijos. Prūsų kalboje 1-ojo ir 2-ojo asmenų įvardžiuose daiktavardinė fleksija, matyt, iš pradžių (akuzatyve vėliau?) pasirodė tik viename linksnyje, o todėl ir „savo vietoje" – plg. dat. *noūma(n)s*, *ioūma(n)s*. Rytų baltuose minėtos fleksijos pateko dar į instrumentalį, leisdamos abstrahuoti kamienus **nū́m-*, **i̯ū́m-*, bet posesyvinis genityvas išlaikė kamienus **nū́s-*, **i̯ū́s-*. Būtent čia, t.y. 1 pers. pl. gen. **nū́s-* regresyvinė asimiliacija ir negalėjo veikti, todėl ir inicialinis **m-* galėjo būti įvestas tik pagal analogiją su visais kitais linksniais, vadinas, vėliausiai.

Prūsų kalba

Nubrėžtoji rytų baltų vienaskaitos 1-ojo asmens įvardžio formų istorija, kamieno **men-* abstrahavimas, verčia daryti išvadą, kad pr. dat. *mennei*, *tebbei*, *ſebbei* galėjo rastis tik jau susiformavusio gen. **mene*, **tebe*, **sebe* pagrindu. Kad prūsai turėjo turėti gen. **mene*, **tebe*, **sebe*, netiesiogiai rodo izomorfinė slaviška paradigma:

	Prūsų	S. slavų
nom. sg.	*toū* < **tū*	ты < **tū*
gen. sg.	?	тебе < **tebe*
dat. sg.	*tebbei* < **tebei*	тебѣ < **tebe/oi*
acc. sg.	*tien* < **ten*	т– < **ten*

– slavišką (o dėl to ir prūsišką) acc. м–, т–, с– įprastą rekonstruoti **mēn*, **tēn*, **sēn*, pagal... s.i. माम् *mām*, त्वाम् *tvām*.

Šios prūsiškos *e*-vokalizmo negiminiinių įvardžių akuzatyvo formos katekizmuose rašomos *mien*, *tien*, *sien* su *i* prieš *e*. Kad tai priebalsio minkštumo ženklas, aišku iš daugelio kitų parašymų, visų pirma - vienaskaitos akūzatyvo galūnėsė, pvz. *ſemmien* III 105$_{27}$ 'žemę', *arrien* III 89$_{2}$ 'javus', taip pat kitais atvejais, pvz. kai nėra etimologinio **i̯*: *giēidi* III 83$_{8}$ 'laukia', *Plieynis* E 38 'plėnys'. Ši ypatybė atspindi ilgos pažinties su lenkų rašyba tradiciją. Sudėtingiau suprasti, kodėl

minkštinamasis *i* niekad nerašomas jungtuko *sen* atveju. Pirmiausia, priebalsių minkštumas žymimas anaiptol ne visuomet (plg. tą patį žodį *gēide* III 85_9). Be to, būta ir tam tikros nevokiškų tekstų rašymo tradicijos, net prūsiškų rankraštinių tekstų rašymo tradicijos. O čia, be abejo, veikė ir lenkų rašybos įtaka (plg. le. *się*). Pagaliau, reikėjo ir atskirti parašytus žodžius 'save' (*ſien*) nuo 'su' (*ſen*), nekalbant apie paties žodio *sen* 'su' tarimo ypatumus (dėl to V. Mažiulis turi savo aiškinimą).

Mažiulio nuomone, prūsų genityvai *maiſei*, *twaiſe*, *ſwaiſe* yra kilę iš savybinių gen. **majase*, **tvajase*, **svajase*. Patys savybiniai įvardžiai *mais*, *twais*, *swais*, kaip ir atitinkami s. sl. *мои*, *твои*, *свои*, yra sudaryti pagal tematinę deklinaciją: nom. sg. **majas*, **tvajas*, **svajas*. Kamieno **maja-* šaknis tikriausia yra apofoninis enklitiko (← nenom.) **mei* variantas **mai*, o kamienų **tvaja-*, **svaja-* šaknys – kilę iš atitinkamų **tai*, **sai*, kontaminacijos su šaknimis *ta/eu-*, *sa/eu-*, (plg. tematizuotus rytų baltų savybinius *tava-*, *sava-*, kurių kilmė, be abejo, yra susijusi ir su gen. **tave*, **save*).

Visa tai rodo, kad prūsų kalba turėjo turėti ir slaviško tipo *i*-vokalizmo atoninių enklitikų (matyt, nenominatyvo formos liekanų) dat. *ми* < **mei*, *ти* < **tei*, *си* < **sei* atitikmenis. – plg. dat./acc. *mi*, *ti*, *si* lietuvių kalboje. Kad toks atitikmuo – *i*-vokalizmo pilnojo apofonijos laipsnio 2 pers. „dat." **tai* – yra paliudytas Simono Grūnavo žodynėlyje (*Dam thoi* [**dāmai tai* ?] GrG 90), jau yra kalbėta. Todėl visai logiška rekonstruoti ir pr. 1 pers. dat. *māim* III 107_{15} kaip nenom.(→ encl.) **mai* datyvizaciją. Vadinas, prūsų kalboje egzistavo ir atitinkamos formos „dat." 2 pers. **tai*/**tāim*, refl. **sai*/**sāim*. Taigi pr. *ſen māim* III 79_{19} = gr. σύν μοι.

Greta refleksyvo formų su pilnuoju *i*-vokalizmo apofonijos laipsniu buvo ir nulinio laipsnio formų, kurios yra paliudytos III katekizme: *-ſi* 4x, *-ſin* 9x. Pastaroji yra formantu *-n* akuzatyviškai sukonkretinta forma pagal acc. *ſien* (32 x). Šios *i*-vokalizmo nulinio laipsnio formos pasitaiko tiktai kaip refleksyvinio veiksmažodžio sangrąža, todėl nulinio laipsnio 2-ojo asmens *tin* 1x III 107_{15} greičiausia yra korektūros klaida vietoj *tien*, nes pasakyme *As imma tin* 'Jch neme dich, aš imu tave' žodis 'tave' yra toks pat refleksyvinio įvardžio akuzatyvas, kaip ir *en ſien ſups Swints* III 49_1 'an ihm ſelbs heylig, savyje pats šventas', *prēi ſien imlai* III 57_{13} 'ʒu ſich neme, prie savęs imtų', *ēn=ſien* III $65_{8–9}$ 'in ſich, savyje' t.t. – nėra nė vieno atvejo, kai refleksyvinio

įvardžio akuzatyvas (ne sangrąža!) būtų išreikštas ne *e*-vokalizmo, bet nulinio laipsnio *i*-vokalizmo forma. Galima spėti, kad prūsų kalboje sangrąža buvo tik **-si*, o jos pakeitimas acc. **sen* – vokiečių kalbos (kurioje nėra skirtumo tarp veiksmažodžio sangrąžos ir refleksyvinio įvardžio akuzatyvo) įtakos rezultatas. Formantu *-n* kuzatyvizuota sangrąžos forma **-sin* rodo, kad acc. **sen* pavartojimas **-si* vietoje buvo tikras gyvosios prūsų kalbos reiškinys (ne „vokiečių klaida").

Priežastis, dėl kurios daugiskaitos 1-ojo asmens įvardžio inicialinis nenominatyvo formų priebalsis *n-* rytų baltų buvo pakeistas nominatyvo formos inicialiniu *m-*, yra atskleista kalbant apie latviškas formas. Prūsų kalboje regresyvinės asimiliacijos galimybė buvo tik vienoje datyvo formoje *nūmans*, todėl šaknies priebalsio pakeitimas neįvyko. Bet jei prūsų kalbos negimininių įvardžių izomorfizmas slavų negimininiams įvardžiams leidžia suponuoti pr. „dat." sg. **mai*, **tai*, **sai* = sl. *ми* < **mei*, *ти* < **tei*, *си* < **sei*, tai ir daugiskaitoje turėjo būti formų, atitinkančių sl. dat./acc. *ны* < **nōs*, *вы* < **u̯ōs*. Prūsų kalboje tai turėjo būti „dat." **nas*, **u̯as* (su atoniniu **ō* > **ā* > **a* – žr. anksčiau) greta paradigminių acc. **nas*, **u̯as*. Kadangi ir prūsų, kaip ir rytų baltų, negimininių įvardžių paradigmos formavosi paskui daiktavardžių paradigmas, ir todėl formos su paskolintomis daiktavardinėmis fleksijomis tebuvo tik naujovė lyginant su senomis (į atoninių enklitikų klasę išstumiamomis) nenominatyvo formomis, tai paralelinis pr. dat./acc. **nas*, **u̯as* vartojimas leisdavo formoms dat. *nūmans*, *jūmans* eventualiai atsidurti ir akuzatyve. Po to, kai pr. acc. **nas*, **u̯as* buvo perdirbtos į pr. acc. **nans*, **u̯ans* pagal *a-* ir *ā-*kamieno daiktavardžių daugiskaitos akuzatyvą, prūsų acc. **nans* buvo pagal nominatyvo *mes* inicialinį priebalsį *m-* perdirbta į *mans* dėl dviejų priežasčių: 1) fonetinės dviejų *n* formoje acc. **nans* disimiliacijos, 2) eventualiai akuzatyviškai vartojamos formos dat. *nūmans* fleksijos *-mans* panašumo į akuzatyvo formą.

Jei šie samprotavimai teisingi, tai pr. acc.pl. *mans* neturi nieko bendra su rytų baltų acc. pl. lie. *mùs*, la. *mūs*.

Prūsų dat. *nūmas*, *jūmas* reikia pripažinti archainėmis, formantu *-s* pluralizuotomis dualinėmis/pluralinėmis formomis – plg. lie. *mùma*, *jùma*, kurios turi daugiskaitos datyvo arba datyvo/akuzatyvo/instrumentalio reikšmę rytų aukštaičių šnektose, bet yra išlaikiusios dualinę (genityvo) reikšmę paprūsės vakarų aukštaičių šnektose. Svarbu, kad jos buvo dualinės ir Prūsijos lietuvių šnektose. Zinkevičius

laiko jas senoviniais dviskaitos datyvais, gavusiais genityvo reikšmę iš konstrukcijų su prielinksniais, seniau reikalavusiais datyvo, bet imtas vartoti su genityvu (Zinkevičius 1966, 234, 306).

Kaip kalbėta, prūsų kalbos medžiaga neduoda pagrindo rekonstruoti daugiau kaip keturis paradigminius linksnius, kurie ir paliudyti katekizmųose. Greta paradigminių formų būta archainių neparadigminių adverbialinių darinių, plg. "loc." *bītai*, *en ſteſmu wirdai*, *ſen wiſſans ſwaieis* pan. (žr. p. 120 t.). Vienas įdomiausių tokių darinių Mažiulio atskleistas nagrinėjant E. Mikalauskaitės 1938 m. paskelbtą fragmentinį rankraštinį ‘Tėve mūsų’ tekstą *Towe Nuͤſze kås eſſe andangonſvͤn ſwyntinſ*. Kadangi šioje nuotrupoje nėra įprasto žodelio *thu* („der du bist im Himmel"), Mikalauskaitė padarė išvadą, jog versta ne iš vokiečių, bet iš lotynų kalbos. Iš tikrųjų, prūsų žodis *andangonſvͤn* yra daugiskaitinis, atitinkantis lotynišką *in coelis*. Mažiulio nuomone, žodyje *andangonſvͤn* yra suplakta inesyvo reikšme vartota ilatyvinė konstrukcija praepositio cum accusativo **{en danguns}* ‘į dangus’ su prieveiksminiu „loc." **dangusu* ‘danguose’. Gale dar pridėtas, ko gero, ilatyvinis *-n*. Šitai parodo, kad „ne tik rytų, bet ir vakarų baltai (prūsai) taip pat turėjo *u*-kamienę „loc." (pl.) **-usu*, vadinasi, ir *i*-kamienę „loc." (pl.) **-isu*. O visa tai /.../ rodo dar ir štai ką: vakarų baltai galbūt turėjo ir *ā*-kamienę „loc" (pl.) **-āsu*" (BS, 224–225).

Iš prūsų kalbos gimininių įvardžių čia paminėsiu tik rodomąjį *stas*, kurį vesti iš sinkopuotos rytų baltų tipo formos **sitas* (Rosinas 1988, 208) nevertėtų vien todėl, kad sinkopė prūsų kalboje apskritai daug retesnis reiškinys, negu rytų baltų kalbose. Jei šis įvardis nesinkopuotas rytų baltų kalbose (juk ir latvių kalboje galėjo nominatyvo pagrindu atsirasti lengvai ištariama forma su inicialiniu *s-*), kaip gi jis pasidarė sinkopuotas prūsų kalboje net ir (beje, labai vėlyvo) artroido atveju?

III DALIS

BALTŲ VEIKSMAŽODIS

Baltų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija

Bendros pastabos

Prezentinio kamieno atžvilgiu baltų kalbų veiksmažodžiai esti šakniniai atematiniai, šakniniai tematiniai *a*-kamieniai, jotaciniai šakniniai tematiniai *i̯a*-kamieniai, pusiau tematiniai *ī̆*- ir *ā*-kamieniai[1], priesaginiai jotaciniai *āi̯a*-, *ēi̯a*-, *ī̆i̯a*-kamianiai, priesaginiai *inā̆*- ir *inēi̯a*-kamieniai.

Per pastaruosius dešimt metų sinchronistų ir diachronistų dėmesio centre atsidūrus baltų *a*- ir *i̯a*-kamieno veiksmažodžiams (Jakulienė 1985, 1986, 1988, Karaliūnas 1987), pusiau tematiniai kamienai tebelieka tyrinėjimo periferijoje. Turint galvoje tipiškai baltišką papildomąją distribuciją tarp tiktai prezentinių *a*-, *i̯a*-kamienų ir tiktai preteritalinių *ē*-kamienų (plg. lie. *vẽda* : *vẽdė*), *i*-kamieniams esant tik prezentiniams, ypatingo dėmesio verti prezentiniai ir preteritaliniai *ā*-kamienai (plg. lie. *mir̃ko*), slepiantys paslaptingą ryšį su *āi̯a*- ir *ī̆i̯a*-kamienais (plg. lie. *dãlo*/*dalója*/*dalyja*) bei *i*-vokalizmo bendraties priesaga (lie. *mirkýti*, *dalỹti*). Tai, kad „the origin of the *ā*-flexion has been treated in the scholarly literature in a remarkably unsatisfactory way" (Kortlandt 1989), pirmiausia verčia atlikti sinchroninę *ā*- bei gretiminių (dubletinių) kamienų veiksmažodžių struktūros semantinę klasifikaciją. Pagal jos principus suklasifikavus žymią dalį likusių nepriesaginių veiksmažodžių, turės paaiškėti *ā*-kamienui būdingos specifinės reikšmės, o apžvelgus šių kamienų santykį su jotaciniais *āi̯a*-, *ēi̯a*-kamienais – *ā*-kamieno diferencinės reikšmės. Tuomet galima spręsti *ā*-kamieno kilmės problemą, ar jis yra kelių ar vieno šaltinio (pastaruoju atveju verifikuojant nuomonę dėl vienareikšmio formos ir reikšmės ryšio – plg. Kuryłowicz 1964, t.y. dėl „praes." *mir̃ko* = „praet." *mir̃ko*), o tai įmanoma tik sukūrus visos baltų kalbų veiksmažodžio sistemos susidarymo koncepciją.

---

[1] Sinchroniniu požiūriu, kamiengaliai lie. *-i, -o* yra tapatūs tematiniam balsiui, plg. *vedù, keliù* ° *vẽdame, kẽliame* vs. *nóriu* ° *nórime, daraũ* ° *dãrome*.

Išsamesnė veiksmažodžio klasifikacija turi remtis tiek jų leksine, tiek gramatine semantika. Būtent su pastarąja pirmiausia yra susijusi žodžio forma. Taip, tarkime, lietuvių kalbos *o*-kamieniai statiniai rezultatiniai (dėl šių ir kitų sąvokų žr. Įvadą) veiksmažodžiai gali būti tik bendraties *-(s)oti*, bet niekad ne *-yti* (plg. *kýboti*, *lóšoti*, *žinóti*). Kad gramatinė semantinė klasifikacija, t.y. klasifikacija pagal formų reikšmes, yra įmanoma ir atsietai nuo leksinės semantinės klasifikacijos, rodo ir morfemos *-si* nekonversinai refleksyvai (sakytum, netikrieji refleksyvai), turintys tas pačias reikšmes, kaip ir konversiniai refleksyvai, plg. *aũnasi* : *aũna* ir *aũdosi* : *x*, kur *x* – nesamas veiksmažodis °*aũdo*. Be to, vien tik leksinių reikšmių klasifikavimas iš esmės reikštų klasifikacinio žodyno sudarymą.

Antra vertus, semantinė klasifikacija negali būti nė vien tik gramatinė. Juk, pavyzdžiui, lietuvių kalbos veiksmažodžių rezultatinė reikšmė gali būti gramatiška esant nerezultatyvumo–rezultatyvumo opozicijai (plg. *mãto* : *mãtęs*), bet gali būti ir grynai leksinė, kai tokios opozicijos nėra (plg. *žųno* = *sužinójęs*, *lõšo* LKŽ = *atsilõšęs*).

Rekia turėti galvoje, kad *ā*-kamieno veiksmažodžių prezentinės formos kiekvienoje baltų kalboje turi automatiškai padaromus priesaginius preteritalinius atitikmenis. Todėl klasifikuojant šiuos veiksmažodžius visai nebūtina nagrinėti preterito kamieno, bet pakanka vien tik prezenso kamieno. Tačiau reikia atsižvelgti į dažną prezenso kamieno kaitaliojimąsi su priesaginiu *āi̯a*-kamienu, taip pat į nereguliarius jo santykius su bendratimis lie. *-yti* ir *-oti*, la. *-ît* ir *-ât*, pr. *-īt(-)* ir *-āt(-)*.

Darbas parodė, kad rūpimoji semantinė klasifikacija nereikalauja atsižvelgti į priešdėlio suteikiamas reikšmes, nes nerasta nė vieno atvejo, kada priešdėlinė forma būtų įgavusi tokio pobūdžio reikšmės pakitimą, kurio nerastume kitų veiksmažodžių nepriešdėlinėse formose, t.y. kada ji būtų praplėtusi semantinių klasių skaičių. Todėl priešdėlinės formos imamos tik dviem atvejais: arba nepriešdėlinis variantas iš viso nevartojamas (bent neužfiksuotas prieinamuose šaltiniuose – plg. la. *iz-sardzît*), arba priešdėlis charakterizuoja skirtingą veiksmažodį (plg. *vãlo* : *pri-vãlo*).

Formaliosios baltų veiksmažodžio klasės (*ā*-kamienas)

Gramatikos darbuose veiksmažodžių semantika aprašoma kartu su formaliomis priemonėmis, suteikiančiomis jiems vienokią ar kitokią reikšmę. E.Jakaitienė (1973), pavyzdžiui, teigia, kad darybinė morfema *-oti* a) vartojama veiksmažodiniams ir vardažodiniams vediniams sudaryti, b) suteikia veiksmažodžiui iteratyvumo, būsenos, transformacijos, eksperiencijos reikšmes; kad darybinės morfemos *-yti* alomorfai *-dyti* ir *-styti* a) vartojami veiksmažodiniams vediniams sudaryti, b) suteikia veiksmažodžiui iteratyvumo reikšmę, o *-dyti* dar ir suteikia kauzatyvumo reikšmę.

LKG, skirstydama veiksmažodžius į pirminius bei antrinius, irgi sieja darybą su vienokia ar kitokia reikšme.

Norint atlikti **ą*-kamienių veiksmažodžių semantinę klasifikaciją, būtina atsižvelgti į jų formalią struktūrą ne vien dėl *pel̃no/ pel̃nija* tipo paralelizmo, bet ir dėl to, kad tokiu atveju turime visai skirtingas infinityvo priesagas (plg. lie. *-yti* : *-oti*), galinčias atstovauti skirtingoms leksinėms reikšmėms.

Kaip sakyta anksčiau, veiksmažodžių skirstymas į pirminius ir antrinius šiame darbe nereikalingas. Pritariu ir Jakaitienei (1973), kad „toks skirstymo kriterijus ne visada leidžia tiksliai atspindėti tikruosius dabartinės kalbos žodžių darybinius ryšius: yra nemaža veiksmažodžių, kurie, ir neturėdami priesaginio formanto visose pagrindinėse formose, yra aiškiai padaryti iš kitų žodžių, pvz., *braidýti*, *braĩdo*, *braĩdė* yra padarytas iš *brùsti*, *brùdo*; *mirksóti*, *mir̃kso*, *mirksójo* ″būti įmerktam″ – iš *mir̃kti*. Antra vertus, kurie ne kurie veiksmažodžiai, išlaikantys priesagą visose pagrindinėse formose, neturi aiškaus darybos pamato, negali būti laikomi išvestiniais. Reikia pažymėti, kad tokių veiksmažodžių dabartinėje lietuvių kalboje yra labai daug, pvz., *adýti*, *bandýti*, *rašýti*, *bijóti*, *ieškóti*".

Šiame darbe *ā*-kamieniai veiksmažodžiai klasifikuojami formaliai pagal darybinius požymius ir pagal nedarybinį morfologinį požymį – nekonversinio refleksyvo formanto buvimą ar nebuvimą. Kadangi pastarasis požymis negali būti identifikuotas tik formaliai (sangrąžą turi ir visi konversiniai refleksyvai), bet reikalauja semantinės analizės (ar refleksyvas konversinis, ar ne), tai nustatant formaliąsias veiksmažodžių klases apsieinama be jo, jis naudojamas tik semantinės veiksmažodžių klasifikacijos metu.

Klasifikuojant veiksmažodžius pagal jų darybą, ypatingą reikšmę turi gausios paralelinės (dubletinės) formos, nes, nors kiekvieno jų varianto atvejų skaičius ir mažas, jos sudaro visų formaliųjų klasių daugumą. Tos formos pasižymi vienoda arba skirtingomis bendratimis (kaip minėta, nagrinėjimo pagrindu visur imtos prezentinės formos). Į bendratį atsižvelgiama, jeii pastebimas ryšys tarp vienokių ar kitokių bendračių ir tam tikrų dubletų grandinės. Šiaip skirtingos bendratys dar ne pagrindas kalbėti apie skirtingus veiksmažodžius, nes jos automatiškai eina su įprastomis prezenso formomis. Pvz., *dãlo/dalyja* bei *dalója* – anaiptol ne du (bendračių *dalýti* ir *dalóti*) (juo labiau – ne trys) veiksmažodžiai, bet, be abejo, vienas. Veiksmažodžio forma *dalója* taip santykiauja su *dãlo*, kaip *sáugoja* su *sáugo*, ir skiriasi nuo *dálo* ne daugiau, negu *dalyja*. Jei *dãlo/dalyja* – paralelinės (tarminės) formos, tai kitokia bendratis neturi kliudyti ir *dalója* laikyti paraleline forma.

Žinoma, tam tikri dubletai turi semantinių atspalvių arba net ir visai kitokią reikšmę. Todėl, klasifikuojant semantiškai, tokie dubletai patenka į skirtingas semantines klases ir arba laikomi to paties veiksmažodžio variantais (pvz. skirtingų Aktionsart atveju), arba visiškai skirtingais veiksmažodžiais (šiuo atveju jie nelaikomi dubletais net ir klasifikuojant formaliai).

Darbe neatsižvelgta į tai, ar dubletai vartojami sintopiškai (ir sinchroniškai), ar yra skirtingų tarmių (o imant senuosius raštus – ir laikų) reiškinys. Juk pirmiausia reikia nustatyti, kokiu kamienu gali būti realizuota viena ar kita šaknis – tolesnėje tyrinėjimo pakopoje reikės ištirti šių baltiškų modelių atsiradimo priežastį, sugretinant tiek skirtingose vienos baltų kalbos tarmėse, tiek skirtingose kalbose rastus variantus (plg. lie. *peл̃no/peл̃nija* – la. *pu̯lnĩ*). Kadangi didžiulė *ā*-kamieno veiksmažodžių dalis bent rytų baltų kalbose turi bendratį su *ī* (plg. lie. *klausýti* – la. *klàusît*, pr. galbūt *giwīt*, nes *klausiton* yra *ē̯ia*-kamieno), darosi įdomūs visi kamiengalių *-ā* ir *-i/-i̯* kaitaliojimosi atvejai, kaip antai lie. *-o/-ija* (*pel̃no/pel̃nija*), *-o/-ia* (*lañko/lañkia*), *-o/ -i* (*striokso/strióksi*), la. *-a/-ĩ* (*cu̯ena/cu̯enĩ*), *-ā/-i̯ā* (*maîga/maîdza*), o kartu ir bendraties lie. *-yti*, la. *-īt* veiksmažodžiai su kamiengaliais lie. *-ia* (*grimzdžia*), *-ija* (*kaũlija*), la. *-i̯ā* (*draca*), *-īja-* (*gâzĩ*). Lietuvių kalboje pasitaiko ir bendraties *-ėti ā*-kamieno veiksmažodžių (*káito*, *privãlo*). Bendračių lie. *-yti*, la. *-īt*, lie. *-oti*, la. *-āt ā*-kamieno veiksmažodžiai pasižymi ir kamiengalių lie. *-o/-oja* (*daũžo/dáužoja*, *sáugo/sáugoja*), la.

-*a*/-*ā* (*trimda*/*trimdã*, *laũla*/*laũlã*) kaita. Visi šie kamiengalių variantai čia vadinami (*ā*-kamieniams) gretiminiais. Jiems priklauso ir kamiengaliai lie. -*a*, -*ėja*, -*uoja*, -*auja*, la. -*a*-, -*ēja*-, -*uoja*-, iš kurių šiame darbe atsižvelgta tik į nepriesaginį -*a*, labai dažnai pasitaikantį tarp dubletinių formų (plg. lie. *tvýro*/ *tvýra*, la. *žvaksta*/*žvakst*), tuo tarpu **ē*-, **ō*-priesaginiai kamiengalių -*ėja*, -*uoja*, taip pat -*auja* veiksmažodžiai laikomi neesminiais ir dubletų grandinėse į juos neatsižvelgiama, nes jie niekad nesudaro ekskliuzyvinių porų vien tik su **ā*-priesaginiais (pvz., grandinėje lie. *rañto* –*rantu̯ja*–*rantúoja* išskiriamas tik -*o*/-*ija* dubletas arba tarm. *skãpto* – liter. *skaptúoja* nelaikoma dubletu, į nagrinėjimą įtraukiant tik *skãpto*).

Lietuvių kalba

Medžiaga imta iš LKŽ ir Lietuvių kalbos instituto LKŽ kartotekos.

Lietuvių kalba pasižymi nepaprasta dubletinių formų gausa.

Formos *kãro*, *kãra*, *kãri*, *kãrėja*, *karója*, (Zr) *karúoja* turi vienodą gramatinę ir leksinę reikšmę. Populiariausi yra -*o*/-*oja* ir -*o*/-*ija* dubletai, plg. praes. *sáugo*/*sáugoja* ir *peĨno*/*peĨnija*. Iš 3417 išnagrinėtų *o*-, *ija*- ir gretiminių kamienų lietuvių kalbos veiksmažodžių pasitaikė 150 nekombinuotų su gretiminiais kamienais -*o*/-*oja* dubletų, iš kurių 27 kombinuoti su neesminiais *ėja*-, *uoja*-, *auja*-kamienais, ir 54 su gretiminiais kamienais nekombinuoti -*o*/-*ija* dubletai, iš kurių 12 kombinuoti su neesminiais kamienais. Dar -*o*/-*oja* dubletų rasta kombinacijose su gretiminiais kamienais: -*o*/-*i*/-*a*/-*oja* (2, plg. *siaũto*–*siáuta*–*siáuti*–*siautója*), -*o*/-*a*/-*oja* (3, *rõgso*–*rogsa*–*rogsója*), -*o*/-*i*/-*oja* (7, *užsikẽso*–*užsikẽsi*–*užsikėsója*), -*o*/-*i*/-*ia*/-*oja* (4, *klūpo*–*klū̃pi*–*klū̃pia*–*klū́poja*), -*o*/-*ia*/-*oja* (5, *skãbo*–*skãbia*–*skabója*), tokių kombinuotų dubletų su -*o*/-*oja* – 21. Dubletas -*o*/-*ija* dar rastas šiose kombinacijose: -*o*/-*i*/-*ija* (1, *diĨbso*–*du̯lbsi*–*du̯lbsija*), -*o*/-*a*/-*ia*/-*ija* (1, *káišo*–*káiša*–*káišia*–Grž *káišija*), -*o*/-*a*/-*i*/-*ija* (1, *čiáudo*–*čáuda*–*čiáudi*–*čiáudija*), -*o*/*ia*/-*ija* (6, *sū́do*–*sū́džia*–*sū́dija*), -*o*/-*a*/-*ija* (1, *tvu̯sko*–*tvu̯ska*–*tvu̯skija*) – 10. Pagaliau yra mišrių kombinacijų su abiejų tipų dubletais: -*o*/-*ija*/-*oja* (8, *dãlo*–*dalu̯ja*–*dalója*), -*o*/-*a*/-*i*/-*ia*/-*ija*/-*oja* (1, *kóso*–*kósa*–*kósi*–*kosia*–*kósija*–*kosioja*), -*o*/-*i*/-*ia*/-*ija*/-*oja* (1, *pl-išo*–*pl-iši*–*pl-išia*–*pl-išija*–*pl-iš(i)oja*), -*o*/-*ia*/-*ija*/-*oja* (3, *siū́lo*–*sū́lia*–*sū́lija*–*siū́lója*) – 13.

Nenorint perdaug komplikuoti besikaitaliojančių kamienų

margumyno, šiame darbe atsisakyta nuo priesagų *-oja* ir *-ioja* skyrimo, juoba kad dažnai jos vartojamos sinonimiškai (plg. *pl-išoja* ir *pl-išioja*).

Lygiagretės formos su trumpuoju *-a* kamiengalyje siejamos su bendratimi *-ėti*. Be jau minėtų atvejų, užfiksuoti dar šie:
tipas *-o/-a* (3, *tvýro–tvýra*),
tipas *-o/-i/-a* (3, *kãbo–kãbi–kãba*),
tipas *-o/-ia/-a* (1, *sùlpo–sulpia–sùlpa*).

Formos su kamiengaliais *-ia*, *-i* gali būti siejamos tiek su bendratimi *-ėti*, tiek su *-yti* ir net *-oti* (*riógsi*). Plg. dar šiuos atvejus:
tipas *-o/-ia* (54 su ryškiu polinkiu į *-d* arba *-k* prieš galinį kamiengalio balsį: *lañko–lañkia*),
tipas *-o/-i* (23, *kùmšo–kùmši*),
tipas *-o/-i/-ia* (3, *kõro–kóri–kória*),
tipas *-ia/-ija/-oja* (5, *mu̯slia–mu̯slija–misliója*),
tipas *-a/-i/-ia/-ija/-oja* (1, *riáuga–riáugi–riáugia–riáugija–riáugoja*),
tipas *-a/-ia/-ija* (1, *pliuška–pliuškia–pliuškija*),
tipas *-a/-i/-ia/-ija* (3, *rū̃da–rū̃di–rū̃džia–rūdyja*),
tipas *-a/-i/-ija* (5, *pẽla–pẽli–pelyja*),
tipas *-i/-ija/-oja* (3, *s-ĩli–seilija–s-ilioja*),
tipas *-i/-ia/-ija* (7, *pùkši–pùkšia–pùkšija*),
tipas *-ia/-ija* (8, *ker̃šia–ker̃šija*),
tipas *-i/-ija* (32, *trū̃ni–trūnyja*).

Nekombinuotų tipų rasta 3. Tai nedubletiniai kamiengaliai *-o* (bendračių *-yti* ir *-oti*, iš viso 1153), *-ija* (bendraties *-yti*, 1878) ir *-ia* (bendraties *-yti*, 4: *lýgia*).

Daugelis išvardytų tipų turi variantus su *-d-*, *-st-* arba *-s-* prieš kamiengalio balsį. Priesaginės morfemos *-soti*, *-so* turi alomorfus *-šoti*, *-šo* (plg. *gum̃so/gum̃šo* ir *dum̃šo* 'būti kuo, kaip').

Gausus (apie 200x) dubletas *-ija/-oja* (plg. *pliur̃zija/pliur̃zoja*) nenagrinėjamas be ryšio su *o-* ar gretiminiais nepriesaginiais kamienais. Nenagrinėjamas ir su atitinkamais (*o-* ar gretiminiais nepriesaginiais) kamienais nekombinuotas *-a/-ija* dubletas (*čiáũška/čiauškija*).

Visi šie kamiengalių tipai ir variantai pasiskirsto į 72 formaliąsias klases. Kadangi tai daug daugiau, negu rasta latvių kalboje, kurioje nėra nė vienos klasės, nepaliudytos lietuvių kalboje, tai 72 formaliųjų klasių sistema pakankama ir patogi visų baltų kalbų

veiksmažodžiui aprašyti (prūsų kalboje dėl jos medžiagos skurdumo galima identifikuoti vos tik keletą formaliųjų klasių).

Todėl akivaizdesnei tapačių atvejų identifikacijai tiek latvių, tiek prūsų kalbose dubletai čia yra žymimi atitinkamais lietuviškais simboliais, pvz., „la." *-yti*, *-o* **iš tikrųjų yra** *-ît*, *-a*. **Toks žymėjimas, nors ir patogus, neapsieina be paklaidų, nes, pvz., „la."** *-ija* **yra iš tikrųjų** *-īja-* **arba „la."** *-yti*, *-ia* **iš tikrųjų būtų „lie."** *-yti*, *-io*. **Tačiau svarbu, kad lietuviški dubletai atitinka būtent tokius latviškus dubletus ir kad šis atitikimas vienareikšmis (pvz., nors lie.** *-yti*, *-ia* **latvių kalboje atitinka „lie."** *-yti*, *-io*, **užtat joje visai nėra tikro lie.** *-yti*, *-ia*, **todėl simbolis** *-yti, -ia* **vienareikšmis ir gali būti vartojamas tiek lietuviškam** *-yti*, *-ia*, **tiek latviškam** *-ît*, *-(*i̯)ā-* **žymėti).**

„Neįprasti" atvejai, kaip *privãlo* su bendratimi *-ėti*, tik paremia nuostatą, kad bendraties forma yra klasifikacijai irelevantiška. Bet kadangi tam tikri dubletai bei dubletų grandinės linksta sietis su vienokio, o ne kitokio tipo bendratimi, tai visus išvardytus tipus galima suskirstyti šitaip (į bendratį *-ėti* neatsižvelgiant):

tipai, pasitaikantys su bendratimis *-yti* ir *-oti* taip, kad kiekvienas jų atstovas gali būti siejamas tik su viena iš tų dviejų bendračių (*-oti*, ∨̇ *-yti*,), o tai *-o/-a* (*tvýro–tvỹra* bei *bu̯ldo–bil̃da*), *-o/-ia* (*šỹpso–šỹpsia* bei *lañko–lañkia*), *-o/-i* (*striokso–strióksi* bei *kùmšo–kùmši*), *-o/-i/-a/-oja* (*kãro–kãri–kãra–karója* bei *siaũto–siáuti–siáuta–siautója*) ir *-o/-i/-oja* (*kniū́bo–kniū̃bi–kniū́boja* bei *užsikė̃so–užsikė̃si–užsikėsója*), *-o/-a/-oja* (*rýmo–rýma–rýmoja*);

tipai, pasitaikantys tik su bendratimi *-oti*, o tai *-o/-i/-ia*, *-o/-i/-ia/-oja* ir *-o/-i/-a* (pavyzdžius žr. anksčiau);

tipai, pasitaikantys tik su bendratimi *-yti*, o tai *-o/-a/-i/-ia/-ija/-oja*, *-o/-i/-ia/-ija/-oja*, *-o/-ia/-ija/-oja*, *-o/-a/-ia/-ija*, *-o/-a/-i/-ija*, *-o/-ija/-oja*, *-o/-ia/-oja*, *-ia/-ija/-oja*, *-o/-a/-ija* (plg. la. *kuidīt*, *svepstīt*), *-o/-a/-ia*, *-o/-ia/-ija*, *-a/-ia/-i/-ija*, *-a/-i/-ija*, *-i/-ia/-ija*, *-ia/-ija*, *-i/-ija*, *-ia*, *-ija* (pavyzdžius žr. anksčiau);

tipas *-o*, galintis turėti bendratis *-yti* ir *-ėti*: *privalýti* = *privalė̃ti*;

tipas *-o/-i*, galintis turėti arba bendratį *-ėti* (*káito–káiti*), arba bendratis *-oti* = *-ėti* (*dýro–dỹri*);

tipai, pasitaikantys su dviem bendratim – *-yti* ir *-oti*, o tai *{eidýti & eidóti}*, *-o*; *{tvarsýtis & tvarsótis}*, *-o*; *{tráukotis* (A. Girdenis: 'trūkčioti') & *tráukyti}*, *-o*; *{lūkyti & lūkóti}*, *-o/-i/-ija/-oja* (*lūko–lū̃ki–lūkija–lūkója*); *{kapsýti & kapsóti* 'kapsėti, kabinti maistą valgant'*}*, *-o/-i/-ia* (*kầpso–kầpsi–kàpsia*); *{du̯lbsyti & dilbsóti}*, *-o/-i/-ija*; *{tvu̯skyti & tvu̯skoti}*, *-o/-a/-ija*;

tipas *-o/-oja* su bendratimis *-yti* ir *-oti*: *knybyti*, *-o* = *knýboti*, *-o/-oja*;

tipas *-o/-oja* su bendratimis arba *-oti* (*sáugoti*), arba *-yti* ir *-(i)oti*: *daužýti*;

tipas *-o* su bendratimis arba *-oti* (*žu̯no*), arba *-yti* (*dãro*).

Išnagrinėti atvejai pavaizduoti *Dendrograma 1*.

Latvių kalba

Medžiaga imta iš K. Mühlenbacho–J. Endzelyno žodyno.

Kaip ir lietuvių kalboje, latvių kalboje gausiausi yra lie. *-o/-ija* tipo dubletai, kurie irgi dažniausia kombinuojami su kitokiomis gretiminėmis formomis. Latvių kalboje labai paplitę ir lie. *-o/-oja* tipo dubletai, kurie irgi susieti arba su *-yti*, arba su *-oti* tipo bendratimis ir taipogi kombinuojami su kitomis gretiminėmis formomis. Skirtingai nuo lietuvių kalbos, latvių kalboje nerasta *-oti* tipo bendraties veiksmažodžių *-o/-ija* tipo dubletų, nerasta nė *-soti*, *-o* tipo klasė. Nepaliudyta nė vieno atvejo, kuris atitiktų unikalųjį lie. *-ėti*, *-o*. Kadangi latvių kalboje nėra *i*-kamieno formų (dubletams tarminiai reliktai nereikšmingi), dubletų su gretiminėmis formomis, kaip lie. *-ia/-i*, negali būti. Tipą lie. *(-yti,) -ia* (*rodžia*) atitinka iš esmės kitoks, *ā*-kamieno tipas (lietuviškai būtų °*rodžio*).

Kaip kad ir lietuvių kalbos atveju, kombinacijas su tipais *-ėja*, *-uoja* laikau neesminėmis ir atskirai nenagrinėju.

Nekombinuotų *-o/-ija* (iš tikrųjų lietuviškai būtų °*-yja*!) tipo dubletų išnagrinėta 85, plg. *cu̯ena/cu̯enĩ* 'gerbia', *pu̯lna/pu̯lnĩ* 'pelno', *pẽta/pẽtĩ* 'tiria'. Kamiengalis (su ilguoju *ī* priesagoje) išlieka sveikas negalinėje pozicijoje, t.y. daugiskaitos 1-ajame ir 2-ajame asmenyse bei prieš sangrąžą 3-čiajame asmenyje: *cu̯enâm*, *cu̯enât* / *cu̯enĩjam*, *cu̯enĩjat*, *āmâs/āmĩjas* 'pokštauja', *čusnâs/čusnĩjas* 'gaišta' t.t.

Nekombinuotų *-o/-(i)oja* tipo dubletų išnagrinėta 19, iš jų 17 – bendračių *-ît*, *-ât* (*grasa/grasã* 'grasina', *slaka/slakã* 'šlaksto'), 1 –

bendraties *-ât* (*laũla/laũlã ‘tuokia’*) ir 1 – bendračių *-ît/-ât* (*izsardzît, sar̂ga/sar̂gã* ‘saugo’). Kamiengalis išlieka sveikas negalinėje pozicijoje: *grasât/grasãjat*, *sar̂gât/sar̂gãjat* ir *kùksnâs* ‘stengiasi atsikelti’ – *kùkšņãjas* ‘išsitempęs siekia’.

Lygiagretės formos su trumpuoju *-a* kamiengalyje visuomet siejamos su bendratimi *-êt* [plg. ir kaitaliojimąsi su kamiengaliu *-ẽ(ja)*]: *vērda/vērd* ‘kunkuliuoja’, arba su *-ît/-êt* [(1 x) *rama/ram/ramẽ* ‘laidoja’]. Dar plg. sveiką kamiengalį *ramât/ramat/ramẽjat*.

Be jau minėtų paralelinių formų, latvių kalboje suradau tokius atvejus:

tipas *-o/-ija* – 6 kombinuotus su neesminėmis *-uoja*, *-ėja* (1 x): *mẽra/ mẽrĩ* ‘matuoja’, *mežģa/mežģĩ* ‘mezgo’, *rùoba/rùobĩ* ‘įranto’, *vil̂na/ vil̂nĩ* ‘vilnija’, *vil̂sta/vil̂stĩ* ‘apgaudinėja’, *ausis šķiba* ‘pastato ausis’ – *šķibĩ* ‘skina’;

tipas *-o/-oja* – 2 bendračių *-ît*, *-ât*, kombinuotus su neesmine *-uoja*: *acis vàlba/vàlbã* ‘vartalioja akis’, *tuôkšâs/tuôkšãjas* ‘gaišta’;

tipas *-o/-oja/-ija* – 5 bendračių *-ît* (tipai *-o*, *-ija*), *-ât* (tipas *-oja*): *mẽda/mêdã/mẽdĩ* ‘pamėgdžioja’, *plaûksna/plaũksnã/plauksnĩ* ‘plekšnoja ranka’, *skràida/skraĩdã/skràidĩ* ‘skraido’, *sùoda/sùodĩ* ‘teisia’/ (1 x) *suodât* ‘teisti’;

tipas *-o/-ia/-oja/-ija* – 1: *tûka/tûca/tûkã/tûcĩ* ‘minko’ (*tûcît/ tûkât*);

tipas *-o/-ia/-oja* – 4: *ļuôga/ļuôgã* ‘klibina’ / *ļuôdzâs/ļuogās* ‘kliba’, *ņur̂ka/ņur̂ca/ņurgã* ‘maigo’ (*ņur̂cît/ņur̂dzît/ņurgât*), *žņur̂ga/žņur̂dza/žņurgã* ‘spaudžioja’ (*žņur̂dzît/žņur̂gât*);

tipas *-o/-ia/-ija* – 1: *muõka/muõca/muõcĩ* ‘kankina’ (*muõcît/muõkât*);

tipas *-o/-ia* – 9 bendraties *-ît*, pvz. *maîga/maîdza* ‘maigo’;

tipas *-ia/-oja/-ija* – 2, *vaļa/vaļã/vaļĩ* ‘varo’ (*vaļît/vaļât*);

tipas *-ia/-ija* – 1 bendraties *-ît*: *kluñca/kluñcĩ* ‘godžiai sriuobia, plunija’;

tipas *-o/-a* – 14, iš kurių 3 kombinuoti su neesminėmis formomis *-uoja*, *-ėja*, pvz. *rama/ram* ‘laidoja’, *žvaksta/žvakst* ‘žvanga’ bei kt.;

tipas *-o/-oja/-a* – 1 bendračių *-ât/-ît//-ât/-êt*: *šķaũda/šķaũdã/šķaũd* ‘čiaudi’;

tipas *-o/-a/-ija* – 2 bendračių *-ît/-êt*: *ķuĩda/ķuĩdĩ* ‘gausiai duoda’ – *ķuid* ‘turi kam potenciją’, *svepsta/svepst/svepstĩ* ‘švepliuoja’.

Kadangi tipas *“-ia”* latvių kalboje yra *ā*-kamienis, jis yra (etaloninio lie.) *-o* tipo variantas su paskutiniojo priebalsio palatalizacija.

Todėl latviškus tipus *-ia/-ija* ir *-o/-ia/-ija* galima laikyti tipo *-o/-ija* variantais. Susumavus tokiu būdu visus kombinuotus ir nekombinuotus *-o/-ija* tipo dubletus, jų skaičius latvių kalboje bus 85+6+1+1=93. Kadangi *-ia/-oja* tipo dubletų nerasta (latviškas *-o/-oja* variantas), tai latvių kalboje alternacija *-o/-oja* laikytina silpnesnė, negu *-o/-ija*. Tai liudija ir bendras kombinuotų ir nekombinuotų *-o/-oja* tipo dubletų skaičius, prie kurio reikia pridėti ir *-o/-ia/-oja*: 19+2+4=25. Toks akivaizdus skirtumas (93 vs. 25) leidžia ir toliau didinti alternacijos *-o/-ija* skaičių jau tipų, turinčių paralelines formas su *-oja*, sąskaita, t.y. 5 *-o/-oja/-ija*, 1 *-o/-ia/-oja/-ija*, 2 *-ia/-oja/-ija* (latviškas *-o/-oja/-ija* tipo variantas), t.y. 8+93=101. Prie jų pridėkime dar 2 *-o/-ija* alternacijos atvejus iš tipo *-o/-a/-ija*, o prie alternacijos *-o/-oja* – 1 *-o/-oja/-a* tipo atvejį. Galutinis *-o/-ija* dubletų skaičius – 103, o *-o/-oja* – 18, turint galvoje, kad 8 *-o/-oja* tipo dubletai priskaičiuoti prie *-o/-ija* tipo (šiaip *-o/-oja* būtų 26).

Įdomi yra *-oja/-ija* tipo alternacija: *tusnã/tusnĩ* 'sunkiai alsuoja'. Ji nenagrinėjama kaip nesusijusi su *ā*-kamienu (užfiksuota apie 20 x).

Skirtingai nuo dubletinių tipų įvairovės, grynųjų tipų tik keli. Tai bendračių *-ât*, *-ît* tipas *-o* bei bendraties *-ît* variantai (Jakaitienė 1973) *-ia*, *-do*, *-sto*, ir bendraties *-ît* tipas *-ija* su variantais *-sija* ir *-stija*. Pastarasis nagrinėjamas dėl jo nepaprastai gausios alternacijos su tipu *-o*.

Tipas *-oti/-o*. Jam priklauso apie 1400 veiksmažodžių su priesaga la. *-inā-*. Kadangi jie ne grynojo *ā*-kamieno, bet priesaginiai vediniai, jie nenagrinėjami. Šio tipo grynojo *ā*-kamieno tėra tik 3 veiksmažodžiai, kurių 2, pasižymintys alternacija *-o/-oja*, jau paminėti (*sar̂gât*, *laũlât*), o trečias nesialternuojantis yra bendrabaltiškas *zinât*, *zina* 'žino'.

Tipas *-yti*, *-o*, pvz. *lasa* 'skaito' – suskaičiuota 238 veiksmažodžiai, vienas – *izsar̂dzît*, *izsar̂ga* rodo bendračių *-ît/-ât* alternaciją.

Tipas *-yti*, *-ia*, pvz. *draca* 'bara' – 14 veiksmažodžių.

Tipas *-dyti*, *-do*, pvz. *kal̃da* 'kaldina' – 30 veiksmažodžių.

Tipas *styti*, *-sto*, pvz. *sàista* 'riša' – 189 veiksmažodžiai.

Tipas *-ija*, pvz. *gâzĩ* 'klibina' – 213 veiksmažodžių.

Tipas *-stija*, pvz. *rañstĩ* 'ransto' – 8 veiksmažodžiai.

Tipas *-sija*, pvz. *ķul̦sĩ* 'ėda, ryja' – 13 veiksmažodžių.

Reikia pasakyti, kad variantai su *-d-* pasitaiko *-o/-oja*, *-o/-ija*

ir _-o/-oja/-ija_ atvejais (_trimda_ ‘vaiko’ / _trimdã_ ‘tremia’, _plãta/plãtã_ ‘praplatina’, _jâda/jâdĩ_ ‘jodo’, _skràida/skraĩdã/skràidĩ_ ‘skraido’), o variantai su _-st-_ – _-o/-ija, -o/-a/-ija_ ir _-o/-a_ atvejais (_vil̂sta/vil̂stĩ_ ‘apgaudinėja’, _svepsta/svepstĩ/svepst_ ‘švepliuoja’, _žvaksta/žvakst_ ‘žvanga’).

Išnagrinėti atvejai leidžia nustatyti latvių kalboje 26 _ā_- ir gretiminių kamienų veiksmažodžių formaliąsias klases. Kadangi visoms baltų kalboms imta ta pati formaliųjų klasių numeracija, _Dendrogramoje 2_ atvaizduotos latvių kalbos formaliosios klasės išlaiko atitinkamų lietuviškų klasių numerius, etaloniniam ženklui _-ia_ reiškiant tipą lie. _*-i̯a_, la. _*-i̯ā_, o ženklui _-ija_ – tipą lie. _*-ii̯a_, la. _*-īi̯a_.

Prūsų kalba

Medžiaga imta iš PKP.

Nors išnagrinėta tik 7 veiksmažodžiai, jie atskleidžia tipus, jau pažįstamus iš lietuviškos ir latviškos medžiagos.

Tipui _-oti_, _-o_ atstovauja veiksmažodžiai _biātwei_, _bia_ ‘bijo’; _er-ſinnat, er-ſinnimai_ ‘er-kennen’, _po-ſinna_ ‘pri(si)pažįsta’; [_perbandāſnan_,] _perbānda_ ‘(iš)bando’; _laikūt, lāiku_ 'laiko' (vienintelis kitokio kirčiavimo atvejis 1 pl. _enlaikūmai_ III 37_{6}, kuris šiaip galėtų rodyti _-oja_ dubletą, visų kitų gausių atvejų, o ypač 2 pl. _enlāikuti_ III 97_{18} fone, laikytinas korektūros klaida vietoj _*enlāikumai_).

Tipui _-yti, -o_ galbūt atstovauja veiksmažodis _giwīt, Gīwu_ III 85_{14}. Tokiu atveju jis turi keistoką dubletą _-a_: 2 sg. _giwaſſi_ III 29_{18}, _gīwaſi_ III 95_{3}, 3 pers. _giwa_ III 43_{24}, 1 pl. _giwammai_ III 33_{1}. Nors 1 pl. _giwemmai_ III 51_{2}, skirtingai nuo Mažiulio (PKP, 271), laikau dažnos „persigimusios” galūnės 1 pl. _*-imai_ atveju (plg. _immimai_ ir net _erſinnimai_ su paslaptingu _i_), 3 pers. _giwe_ jau rodo tikrą finalinį _-e_, kuris pasidaro aiškesnis, bendratį _giwīt_ asocijuojant ir su _*gīu̯ētu̯ei_ – plg. 1 pl. _klauſēmai_ III 29_{15} < _*klausēimai_ < _*klausējamai_ greta bendraties _klauſiton_ III 57_{20} < _*klausētun_ ar 3 pers. _ſeggē_ III 89_{13}, 2 pers. _ſeggēſei_ III 71_{5}, 1 pl. _ſeggēmai_ III $31_{13–14}$ greta bendraties _ſeggīt_ III 39_{4}. Jei tuomet pr. _Gīwu_ III 85_{14} < _*gīu̯ā_, o pr. _giwe_ III 83_{11} < _*gīu̯ēi̯a_, tai visi kalbamieji atvejai turėtų atspindėti lietuviškus dubletus _-o/-a/-ėja_ (_kãro/kãra/kãrėja_), t.y. pr. _*gīu̯ā/*gīu̯a/*gīu̯ēi̯a_ su bendratimi _*gīu̯ētu̯ei_ (plg. lie. _privalě́ti_, _privãlo_), bet galbūt dar ir _*gīu̯ītu̯ei_.

Tipui _-yti, -ija_ atstovauja veiksmažodžiai _crixtia_ ‘krikštiju’ ir _grīkiſi_ ‘nusideda’ – abudu slavizmai.

Dėl formų stokos, nėra aišku, kuriam tipui priskirti veiksma-

žodį *tlāku* ‘kulia’, nors pagal atvejų dažnumą jis tikriausiai yra *-oti*, *-o* tipo. 3 pers. *quoitā* III 51_{16} greta *quoitē* III 57_{19} rodo alternaciją *-oja/-ėja*.

Tokiu būdu, pagal *ā-* ir gretiminių kamienų atstovavimą, prūsų kalboje galima išskirti tris formaliąsias klases, kurios yra grafiškai pavaizduotos *Dendrogramoje 3*.

Baltų kalbų *ā-* ir gretiminių kamienų veiksmažodžių formaliųjų tipų lyginimas

Įdomu palyginti tų pačių žodžių dubletines kamienų alternacijas:
lie. *pelnýti/peĨnyti* – la. *pu̯lnît* (*-o/-ija*);
lie. *lankýti* – la. *lùocît* (*-o/-ia*);
lie. *pláišyti* – la. *plaisît* (*-iês*), lie. *tąsýti(s)* – la. *tuôkšîtiês* (*-o/-oja*).

Nors *-o/-ija*, *-o/-ia* ir *-o/-oja* alternacijos ir labai „populiarios” lietuvių ir latvių kalbose, abiejose kalbose šitaip alternuojami skirtingi žodžiai, iš daugelio šimtų atvejų sutampa tik minėti keturi. Vadinasi, ir pastarųjų vienoda alternacija greičiau atsitiktinė, nei bendrabaltiška.

Vienokio ar kitokio tipo dažnumą rodo jo atvejų procentas nuo visų nagrinėjamų veiksmažodžių skaičiaus.

Lietuvių kalba

Išnagrinėta 3417 veiksmažodžių. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 1.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):
1 – 0.09, 2 – 0.2, 3 – 0.13, 4 – 0.03, 5 – 0.06, 6 – 0.91, 7 – 0.03, 8 – 0.64, 9 – 0.44, 10 – 0.23, 11 – 0.06, 12 – 0.2, 13 – 0.03, 14 – 0.03, 15 – 0.03, 16 – 0.03, 17 – 0.03, 18 – 0.12, 19 – 0.06, 20 – 0.03, 21 – 0.03, 22 – 0.03, 23 – 0.09, 24 – 0.03, 25 – 0.03, 26 – 0.06, 27 – 0.18, 28 – 0.15, 29 – 0.15, 30 – 0.03, 31 – 0.03, 32 – 0.03, 33 – 0.06, 34 – 0.12, 35 – 0.03, 36 – 0.03, 37 – 0.03, 38 – 0.09, 39 – 0.15, 40 – 0.09, 41 – 0.09, 42 – 0.12, 43 – 0.23, 44 – 0.12, 45 – 0.44, 46 – 0.5, 47 – 0.38, 48 – 1.43, 49 – 53.15, 50 – 0.03, 51 – 0.03, 52 – 0.03, 53 – 0.06, 54 – 0.53, 55 – 3.01, 56 – 0.2, 57 – 0.56, 58 – 0.03, 59 – 0.03, 60 – 0.06, 61 – 0.03, 62 – 0.03, 63 – 0.03, 64 – 0.03, 65 – 0.03, 66 – 0.06, 67 – 8.72, 68 – 0.64, 69 – 7.32, 70 – 7.32, 71 – 0.06, 72 – 9.54.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 49, 72, 67, 69 = 70, 55, 48, 3, 6, 8 = 68, 57, 54, 46, 9 = 45, 47, 10 = 43, 2 = 12 = 56, 27, 28 = 29 = 39, 18 = 34 = 42 = 44, 1 = 23 = 38 = 40 = 41, 5 = 11 = 19 = 26 = 33 = 53 = 60 = 66 = 71, visi kiti (po 1 x, t.y. 0.03 %).

Pats „populiariausias" tipas yra 49-tosios nedubletinės klasės, t.y. *-yti*, *-ija*, po jo – 72-osios, t.y. *-yti*, *-o*.

„Populiariausias" dubletinis tipas yra 55-tosios klasės, t.y. *-yti*, *-o*/*-oja*, po jo – 3-čiosios, t.y. *-yti*, *-o*/*-ija*.

Latvių kalba

Išnagrinėta 837 veiksmažodžiai. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 2.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):
1 – 0.06, 2 – 0.84, 3 – 8.72, 4 – 0.72, 5 – 0.96, [6, 7 nėra,] 8 – 1.08, [9–14 nėra,] 15 – 0.12, [16–22 nėra,] 23 – 0.12, [24, 25 nėra,] 26 – 0.12, 27 – 0.48, 28 – 0.48, 29 – 0.24, 30 – 0.12, 31 – 0.12, [32, 33 nėra,] 34 – 0.12, [35–42 nėra,] 43 – 0.12, 44 – 1.67, [45, 46 nėra,] 47 – 0.96, 48 – 1.55, 49 – 25.45, [50–52 nėra,] 53 – 0.12, [54 nėra,] 55 – 1.91, [56 nėra,] 57 – 0.12, 58 – 0.12, [59–67 nėra,] 68 – 0.12, 69 – 3.58, 70 – 22.58, [71 nėra,] 72 – 28.43.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 72, 49, 70, 3, 69,55, 44, 48, 8, 5 = 47, 2, 4, 1, 27 = 28, 29, visi kiti (po 1 x, t.y. 0.12 %).

Pats „populiariausias" tipas yra 72-osios nedubletinės klasės, t.y. *-yti*, *-o*, po jo – 49-tosios klasės, t.y. *-yti*, *-ija*.

„Populiariausias" dubletinis tipas yra 3-čiosios klasės, t.y. *-yti*, *-o*/*-ija*, po jo – 55-tosios klasės, t.y. *-yti*, *-o*/*-oja*.

Prūsų kalba

Išnagrinėta 7 veiksmažodžiai. Formaliųjų tipų atvejų skaičiai surašyti po atitinkamų klasių pavyzdžiais Dendrogramoje 3.

Formaliųjų tipų dažnumas jų klasių tvarka (skaičius po brūkšnio rodo dažnumo procentą):
[1–48 nerasta,] 49 – 28.6, [50–67 nerasta,] 68 – 57.1, [69–71 nerasta,] 72 (?) – 14.3.

Formaliųjų tipų dažnumas procentažo mažėjimo tvarka: 68, 49, 72.

Dažniausias yra 68-tosios klasės tipas, t.y. nedubletinis *-oti*, *-o*, po jo – 49-tosios klasės tipas, t.y. nedubletinis *-yti*, *-ija*.

———

Kaip matyt, daugiausia formaliųjų tipų turi lietuvių kalba, kitose kalbose nerasta nė vieno tipo (su lie. *-ia* „=" la. *-ia* išlyga), kuris neturėtų lietuviško atitikmens. Tai ir pateisina etaloninį lietuviškų formaliųjų klasių pavadinimų vartojimą.

Baltų kalbų istorinio *ā*-kamieno bei gretiminių kamienų veiksmažodžio semantinės klasės

Atliekant semantinę klasifikaciją (pvz. fonologinių vienetų – Girdenis 1981, įvardžių – Rosinas 1984), nustatomas tiriamojo dalyko inventorius, jo elementų tarpusavio santykiai, diferenciniai požymiai ir klasės. Kadangi gyva kalba – kintama sistema, kintamumo prasme neribota, išsamiai išvardyti reprezentacines funkcijas turinčių žodžių inventorių nėra įmanoma. Būtina apsiriboti ta inventoriaus dalimi, kurios analizė leis išspręsti pagrindinę tyrinėjimo užduotį. Susidomėjus visų pirma baltų **ā*-kamieno veiksmažodžiais, turinčiais bendratyje priesagą **-ī-* (žr. p. 145), kilo pagunda patikrinti, ar tik negalima atsekti kokio archainio ryšio tarp kamieno semantikos ir jo struktūros. Tam, be abejo, reikia tokio inventoriaus, kuris aprėptų visas nustatytas formaliąsias klases. Šio inventoriaus maksimalios ribos neviršija pagrindinių baltistinių žodynų apimties, be to, dar ir atmetus abejotinus ar nepakankamai informatyvius atvejus (dažniausia tai papildinio buvimą liudijančio pavyzdžio stoka). Tokių atmestų žodžių lietuvių ir latvių kalbose turiu apie 280, t.y. 6,2 % visų surašytų žodžių (4534). Likusiam inventorui atstovaujančių formaliųjų klasių sintagminiai santykiai tyrinėjami kiekvienoje baltų kalboje atskirai, o paradigminiai santykiai – visose baltų kalbose kartu.

Sintagminiai ir paradigminiai santykiai yra pagrindinės reikšminių kalbos elementų tarpusavio santykių rūšys.

Sintagminių santykių analizė leidžia nustatyti sintagmines klases-paradigmas, o pastarųjų narių (paradigminių) santykių analizė leidžia nustatyti diferencinius požymius, reikalingus išsamiai semantinei klasifikacijai atlikti.

Nėra abejonės, kad „semantinę opoziciją kurie nors du žodžiai gali sudaryti tik tuo atveju, kai turi bendrų (integralinių) ir diferencinį

požymį" (Rosinas 1984, 10). Integralinių požymių turėjimas jau yra nulemtas priklausomybės tai pačiai sintagminei klasei-paradigmai. Diferenciniai požymiai lemia semantinę opoziciją pačios paradigmos viduje – „paradigminių santykių terminas yra opozicijos sinonimas" (Girdenis 1981, 67). Reikia pridurti, kad sintagminių („horizontalių", konkrečių, in praesentia) bei paradigminių („vertikalių", abstrakčių, in absentia) santykių atskleidimu remiama analizė tinka ne vien kalbotyrai. Sintagminių ir paradigminių santykių dialektika yra santykių tarp bendro ir konkretaus dialektika. F. de Saussure'o tezė, kad visas kalbos mechanizmas grindžiamas tapatybėmis bei skirtybėmis, o pastarosios tėra tik kita pirmųjų pusė, tik išreiškia visuotinį dialektinį dėsningumą. Nustatyti dviejų dalykų savastį galima tik susitarus dėl jų integralinių požymių (priklausomybės tai pačiai paradigmai – plg. tuščius ginčus ginčus dėl terminų, kai nenustatyta sąvokų paradigma). Visõs žinduolių paradigmos požiūriu žmogus ir šuva – tas pats (kaip yra tas pats žmogus ir krokodilas stuburinių paradigmos požiūriu), bet nebūdami tas pats savo paradigmos viduje, žmogus ir šuva savo ruožtu priklauso dvikojų ir keturkojų paradigmoms. Jei du iš kelių dalykų, turinčių integralinius požymius (stuburiniai žinduoliai baltaodis vyras, juodaodė moteris, beždžionė), nėra papildomojoje distribucijoje (pvz. baltasis ir negrė yra papildomojoje distribucijoje pagal odos spalvos požymį, nes nekontrastuoja pagal galimybę turėti bendrus palikuonis, o tarp baltųjų ir juodųjų iš vienos pusės ir beždžionių iš kitos tokios papildomosios distribucijos nėra), bet turi diferencinį požymį (siela), jie yra paradigminėje opozicijoje (žmogus : beždžionė), vadinas, pagal tą požymį yra skirtingi. Jei nėra opozicijos, nėra skirtybės, kitaip tariant, nėra paties dalyko kaip atskiro objekto. Vienanarė klasė dar ne paradigma, t.y. ir ne klasė. Jei šiame darbe tarp formaliųjų klasių pasitaiko vienanarių, tai jų įtraukimas sąlygojamas galimybės, kad kalboje potencialiai gali būti ir daugiau tos klasės narių (kaip sakyta, gyva kalba nėra ribota sistema, tiksliau tariant, ribota pačia savimi). Kita vertus, vienanarės „klasės" išskyrimas tik tiek terodo, kad visos formaliosios klasės savo ruožtu yra vienos struktūrinės paradigmos nariai.

Tai, kad paradigminis reiškinys yra reiškinys tik tuomet, kai yra du reiškiniai (plg. šviesą ir tamsą – jei Šviesos Karalystėje nėra tamsos, vadinas, joje nėra nė šviesos; tas pats ir su Tamsos Karalyste, kurioje nėra tamsos, jei nėra šviesos), reiškia, jog, pavyzdžiui, galinin-

kinių veiksmažodžių klasę sudaro tik tie veiksmažodžiai, kurie jungiasi su galininku, galinčiu pažymėti daugiau negu vieną tiesioginį objektą. Tiesioginis objektas nebus joks tiesioginis objektas, jei yra vienas ir nekontrastuoja su kitais tos pačios rūšies tiesioginiais objektais. Galima *mataruoti kojomis* : *virve* : *uodega*, bet *vizginti* galima tiktai *uodegą*. Todėl *uodega* kaip žodis, negalintis kontrastuoti kitiems veiksmažodžio *vizginti* objektams (jų nėra), laikytinas sudėtine veiksmažodinės leksemos *vizginti* dalimi, o veiksmažodis *vizginti* – negalininkiniu. Šiuo principu reikėtų vadovautis ir giliosios (gilumінėje turinio struktūroje esančios) sinonimijos atveju, plg. la. *zvalba acis* ≡ *acu ābolus* 'vartalioja (akis = akių obuolius)', nes nesant galimybės °*zvalbīt galvu* : *pakaļu* t.t., *acis ābolus* tėra tik objektinės archileksemos *ACIS* variantas. Vis dėlto atsargumo sumetimais tokie tiesioginio objekto atvejai čia laikomi skirtingais objektais, o veiksmažodžiai – galininkiniais.

Galininkas, kuris reiškia tiesioginį objektą, kartu su veiksmažodžiu sudarantį vieną sudėtinę veiksmažodinę leksemą, šiame darbe vadinamas *vidiniu akuzatyvu*. Abejotinais atvejais vidinio akuzatyvo buvimą tikrinu dviem testais. Viena, jei tiesioginis objektas gali būti pakeistas kitu, kurio negalima išreikšti sinonimiškai, vidinio akuzatyvo nėra, plg. *čiáupyti lūpas*, *burną*. Antra, jei objektas gali būti reiškiamas tiek vienaskaita, tiek daugiskaita su žodžiais *visùs*, *visàs*, vidinio akuzatyvo irgi nėra, plg. be vidinio akuzatyvo *stogą baĩžo* ir *visus stogus baĩžo*, bet su vidiniu akuzatyvu *ausis skliauto*, nes °*visas ausis skliauto* neįmanomas pasakymas. Dažnai vidinis akuzatyvas turi figura etymologica požymį, plg. *(mietus) miẽtija*, *(baslius) bãslija*.

Sintagminiai santykiai

Sintagminių santykių atskleidimas rodo, su kuo gali ir su kuo negali jungtis tam tikras nagrinėjamas vienetas. Neriboto junglumo vienetas klasifikacijai netinka – klasifikacija prasideda tik tuomet, kai pasirodo jungimosi apribojimai, t.y. laisvos vienetų distribucijos apribojimai, leidžiantys grupuoti juos į klases.

Baltų kalbų veiksmažodžiai esti sangrąžiniai ir nesangrąžiniai. Sangrąža kaip formalus požymis turi savo sintagmatiką (distribuciją) – sangrąžą gali turėti veiksmažodžiai, kurie be jos iš viso nevartojami (nekonversiniai refleksyvai), taip pat veiksmažodžiai, kurie gali būti vartojami tiek be sangrąžos, tiek su ja (konversiniai refleksyvai).

Palyginus kontrastus

Jonas valo-si batus vs. *Jonas valo batus,*
dzīve balstā-s uz parašām 'gyvenimas remiasi papročiais' vs.
dzīve balsta parašas 'gyvenimas remia papročius'

su kontrastais

Jonas valo-si batus vs. *Jonas dairo-si batų,*
dzīve balstā-s uz parašām vs. *bīstā-s saule rīta rasu* 'bijo saulė ryto rasos', ryškėja neatskiriamo sangrąžos formanto jungimosi apribojimas nekonversiniais refleksyvais (*dairosi, bīstās*). Kitaip tariant, veiksmažodžių jungimasis su neatskiriamąja sangrąža nekonversinio refleksyvumo ribotas. Tai leidžia kalbėti apie nekonversinių refleksyvų klasę, sintagmiškai kontrastuojančią su visais kitais veiksmažodžiais.

Abiejų klasių veiksmažodžiai arba gali, arba negali jungtis su papildiniais.

Veiksmažodžiai, galintys jungtis su papildiniais: *Jonas audosi batus, Jonas dairosi batų, Jonas rašo laišką, Jonas bijo Petro*; *bīstās saule rīta rasu, kas dienas gaismas nedroši dairās* 'kas nedrąsiai saugosi dienos šviesos', *Jānis raksta vēstuli, Jānis duksna Pēterim sānos* 'Janis baksnoja Pėteriui į šonus'.

Veiksmažodžiai, negalintys jungtis su papildiniais: *Ona visą laiką maivosi*, *Anniņa visu laiku vaibās*, *Jonas braido baloje, Jānis makņa pa purvu* 'Janis brenda per balą'.

Pateiktieji semantinių santykių pavyzdžiai rodo, kad ir refleksyvinėje ir nerefleksyvinėje veiksmažodžių klasėse, reikia skirti papildininius (*audosi, dairosi, rašo, bijo*; *bīstās, dairās, raksta, duksna*) ir nepapildininius (*maivosi, braido*; *vaibās, makņa*) poklasius.

Papildininių veiksmažodžių poklasyje savo ruožtu išsiskiria galininkinių ir negalininkinių veiksmažodžių poklasiai. Tai aišku iš šių sintagminių santykių analizės:

(veiksmažodžiai, galintys turėti galininku reiškiamą tiesioginį papildinį)
Jonas audosi batus, Jonas rašo laišką; Bīstās saule rīta rasu, Jānis raksta vēstuli;

(veiksmažodžiai, negalintys turėti tokio papildinio)
Jonas dairosi batų, Jonas bijo Petro, kas dienas gaismas nedroši dairās, Jānis duksna Pēterim sānos.

Pagaliau visi refleksyviniai (nekonversiniai) papildininiai ir nepapildininiai veiksmažodžiai bei visi nerefleksyviniai papildininiai ir nepapildininiai veiksmažodžiai arba jungiasi, arba nesijungia su

veiksniu, kurio referentas valingas. Pagal tai galima skirti valingumo (referentas – gyvas asmuo) ir nevalingumo (referentas arba gyvas asmuo, arba daiktas) veiksmažodžius. Valingumui atskleisti tinka testas *„nori – ir ..., nori – ne...“*.

Veiksmažodžiai, galintys eiti predikatais veiksnio, kurio referentas valingas (*nori – ir ...*) –

refleksyviniai papildininiai galininkiniai:
Jonas audosi batus, Jānis klausās[1] *mūziku* 'Janis klausosi muzikos': *nori – ir audosi, klausosi, nori – nesiaudo, nesiklauso*;

refleksyviniai papildininiai negalininkiniai:
Jonas dairosi batų, Jānis žākstās ap svešo meitu 'Janis stengiasi čiupti svetimą mergą';

refleksyviniai nepapildininiai:
Ona maivosi, Anniņa vaibās;

nerefleksyviniai papildininiai galininkiniai:
Jonas vangsto Petro, Jānis duksna Pēterim sānos;

nerefleksyviniai nepapildininiai:
Jonas braido baloje, Jānis makņa pa purvu.

Veiksmažodžiai, negalintys eiti predikatais veiksnio, kurio referentas valingas (*„nori – ir ...“* pridėjimas neįmanomas) –

refleksyviniai papildininiai galininkiniai:
[lietuvių kalboje nerasta] *Jānis bīstās Pēteri* 'Janis baisosi Pėterio';

refleksyviniai papildininiai negalininkiniai:
Jonas baisosi nelaimių, kas dienas gaismas nedroši dairās;

refleksyviniai nepapildininiai:
orai blaivosi, debess plaišķās 'dangus šviesėja';

nerefleksyviniai papildininiai galininkiniai:
Jonas mato daržą, Jānis mana vilku 'Janis pastebi vilką';

nerefleksyviniai papildininiai negalininkiniai:
Jonas bijo mirties; man nātres zalda 'mane notrės dilgina';

nerefleksyviniai nepapildininiai:
paltas kabo už durų, viņš mosta vien 'jis tik klysta'.

Be to, refleksyviniai ir nerefleksyviniai papildininiai ir nepapildininiai nevalingumo veiksmažodžiai esti tokie, kurie eina su gyvą

---

[1] Šis veiksmažodis gali būti sangrąžinis ir nesangrąžinis, bet kadangi be sangrąžos jis arba gauna kitokią reikšmę (darosi kitu veiksmažodžiu), arba vartojamas siaurai, tai šiame darbe jis imamas tik kaip nekonversinis refleksyvas.

būtybę reiškiančiu aktantu, ir tokie, kurie eina su daiktinės sferos aktantu. Kadangi tarp *ā-* ir gretiminių kamienų veiksmažodžių nerasta nė vieno lietuviško, latviško ar prūsiško (nekonversinio) refleksyvinio papildininio galininkinio nevalingumo veiksmažodžio, kuris negali eiti su gyvą būtybę reiškiančiu aktantu, tai vengdamas sintagminės klasifikacijos asimetrijos, patogumo sumetimais užbaigiu analizę su referento valingumu–nevalingumu susijusiais santykiais, smulkesnę analizę palikdamas paradigminei klasifikacijai.

Veiksmažodžių klases išryškina sintagminio jungimosi (distribucijos) apribojimai. Jais paremta sintagminių santykių analizė yra grafiškai atvaizduota *Dendrogramoje 4*, kur išsišakojimų viršūnėse esantys skaičiai atitinka šiuos klasių išskyrimo principus:

1 – veiksmažodžiai (**a**), nesijungiantys nekonversinės sangrąžos (išskiriama priešinga nekonversinių refleksyvų klasė);

2 – veiksmažodžiai (**b**), nesijungiantys papildinių (išskiriama priešinga papildininių veiksmažodžių klasė);

3 – veiksmažodžiai (**c**), nesijungiantys tiesioginių papildinių (išskiriama priešinga papildininių galininkinių veiksmažodžių klasė);

4 – veiksmažodžiai (**d**), nesijungiantys su veiksniu, kurio referentas situacijos (pvz. veiksmo) atžvilgiu yra valingas (išskiriama priešinga valingumo veiksmažodžių klasė).

Dendrogramos šakų galuose esantys skaičiai žymi nustatytų 12 klasių numerius. Po jais duoti pavyzdžiai iš lietuvių ir latvių kalbų. Kadangi prūsų kalboje paliudytos leksikos skurdumas neleidžia atlikti visapusiškos sintagminių santykių analizės, penki pavyzdžiai iš prūsų kalbos yra pritaikyti prie jau gatavų rezultatų.

Analizuojant baltų istorinio *ā-* ir gretiminių kamienų veiksmažodžių sintagminių santykius lietuvių, latvių ir prūsų kalbose, veiksmažodžiai nagrinėjami pagal nustatytas formaliąsias klases, Dendrogramos 4 viršutiniais skaičiais bei raidėmis nurodant semantinės klasės identifikavimo pagrindą. Kiekvienam konkrečiam veiksmažodžiui skirto straipsnio gale pateikiamas nustatytos semantinės klasės numeris pagal apatinius šakinius dendrogramos skaičius.

Jei kuris konversinis refleksyvas įprastas, o atitinkamas nerefleksyvinis veiksmažodis retas (trūksta gerų pavyzdžių), imamas tik refleksyvinis veiksmažodis (juk svarbiausia, kad abudu nebūtų traktuojami adekvačiai).

Kiekvienoje formaliojoje klasėje pateikiami ne visi nariai (juos

visus planuota išvardyti priede), bet tik tie, kurie vieną kartą paliudija vieną iš 12 nustatytų semantinių klasių (S.k.).

Sintagminiai santykiai: lietuvių kalba

Klasifikuojant lietuvių kalbos medžiagą, teko praleisti neaiškios asmenuotės veiksmažodžius ir kitokius abejotinus, nepakankamai pailiustruotus arba atsiradusius kaip fonetiniai dialektizmai. Tai visų pirma šie veiksmažodžiai: *aišyti, ángstytis, árstyti, beidytis, blakštýti, blunzgýti, bradyti, brukýti, brūzdyti, bukštýti, burškyti, čaipýtis, čiúostyti, dyžyti, gaudžyti, gylyti, glumdyti, gnėbyti, grabštýti, grapštýti, graužtyti, gręžtýti, grynyti* 'skursti', *gukštyti, gvairyti, karýti, įkiršyti, knasyti, krãkyti, kriùdyti, laikšytis, lašýti, maistyti, margstytis, mėdyti, plẽškyti, rãdyti* 'kurti', *rapstýti, reišýti, rẽžytis, siùmdyti, skvarbstýti, slaibýtis, slandyti, sliukýti, smarkýti, smeigýti, smurdyti, smukýti, smurkýti, srė́bstyti, srigdýti, staldyti, stalgdyti, švaipytis*. Jei pasitaiko skolinys, kurio daryba ir reikšmė ta pati, kaip ir atitinkamo savo žodžio, jis neįtraukiamas, pvz., *bagaslóvyti, -ija* (plg. *láimyti, -ija*). Tokie atvejai, kaip *skalam̃byti/skalam̃pyti*, palaikyti nepriklausomos darybos dariniais ir įtraukti kaip skirtingi veiksmažodžiai.

Formalioji klasė 1

mùldyti, -o, mul̃dyti, -ija: (1a); *ilgai mane* (1a 3) *mul̃dijo, kol susiprotėjau* Lnkv (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 2

iš-**bakštyti, -ija,** *iš*-**bakštyti, -o:** (1a); *niekaip negaliu tų vaikų* (1a 3) *išbãkštyt prie darbo* Krs (1a 3 4): S.k. *7*.

(orą) **kvapstyti:** (1a); *ana kvapsto paskutinį orą nuo pailsimo prieš smertį* J, *pakvapstyk* [= atsipūsk] *ir tu prie girnų* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 3

áidytis: *jos aidėsi dėl vištų, kam leidžia į rugius* Pnd (c reciprokas), *jie ten sustoję tik áidijasi* Km (c): S.k. *3*.

bū́dyti: (1a); *pakabinom skilandį kamine ir bū́dijam* Snt, *bū́do mėsą, žuvis* (1a 3 4): S.k. *7*.

kùisytis: *ir kùisos kaip kiaulė į tvorą* Vvr, *kuisijas nabagas, matyt, gyvio tur* Vkš – *nori ir kuisosi, nori – nesikuiso* (b): S.k. *5*.

rõdyti: (1a); *aš tau rodiju, t.y. duodu rodą* J (ac), *jai rõdė žmonės, kad duot ežiko kraujo – perstos gert* Rod (ac): S.k. *9*.

slãtyti: (1a); Tvr; KŽ, C, N, K 'apsileidus elgtis nerūpestingai' (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 4

1. páistyti: (1a); *senis niekus* (1a 3) *páisto, o tie durniai klauso išsižiojęs* Jnš, *tas ponas žiūri, ką* (1a 3) *jin čia páista* Jušk (1a 34): S.k. *7*.

Formalioji klasė 5

bu̯ldyti: (1a); *kaži kas bu̯ldė bu̯ldė į duris ir nuėjo* (ab) Jrb, *girdėjau, kad bu̯lda jis su savo tašymais* J (ab): S.k. *11*.

tvýroti: (1a); *degėsių kvapas tebetvýro* (abd), *tvyra*: S.k. *12*.

Formalioji klasė 6

gýdyti: *sėkmingai gydo karo padarytas žaizdas* 1a 3), *gerai gýdžia* Nmj (1a 3 4): S.k. *7*.

gimdýti: (1a); *abu* (1a 3) *viena motina gimdė, bet ne vienam lopšy gulėjo* Alv, *moteriškė, kad gimdžia, nuliūdimą tur* DP (ad): S.k. *8*.

grózdyti: (1a); *kur grozdai po kišenius?* Švn, *ko* (la 3c) *tu ten grozdu̯ ko nepadėjai?* Kb (ac): S.k. *9*.

guldýti: (1a); *keleivius* (1a 3) *guldaũ* J, *gul̃džia* Slm (1a 3 4): S.k. *11*.

kliaudyti: (1a); *kitiemus* (1a 3c) *kliaudžia penki jungai jaučių* DP ‘trukdyti’ (acd): S.k. *10*.

2. rikdýti: (1a); *mes šnekam – rašantį* (1a 3) *ru̯kdom* Dgč: S.k. *7*;
kita reikšmė: *šitą šaliką megzdama, labai rikdžiaũ* Jon (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 7

šypsóti: (1a); *jis žiūri į mane ir šỹpso, šỹpsia* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 8

áušyti: (1a); *aš karštą strovą* (1a 3) *áušau* J, *mane motulė laukia, košelę* (1a 3) *áušia, ant langelio padėjus* Prng (1a 3 4): S.k. *7*.

knaibytis: *ko tu rašydamas teip prisiknaibi – galvą insops* Ut (b): S.k. *5*.

prieštaryti: (1a); *ir negalėjo jie prieštaryti jo išminti* (1a 3c) *ir dvasiai* (1a 3c) VlnE, *prieštariąs* SD (ac): S.k. *9*.

Formalioji klasė 9

dingsóti: (1a); *ta mislė diñgso man širdyje, galvoje* J, *man diñgsi, kad rytoj bus gražus oras* Vrn (acd): S.k. *10*.

knapsóti: (1a); *ateis, būdavo, ir knàpso visą dieną* Stak, *tu tę nuėjęs tik knapsi, o neini prie darbo* Ml, *neknapsók į veidrodį!* Šk (ac): S.k. *9*; kita reikšmė: *knàpso, snaudžia – eitum verčiau gulti* Vrb (abd); *ką čia dabar knapsu̯ snausdamas* Paį (abd): S.k. *12*.

strioksoti: (1a); *dieną žiopso, naktį striokso* (ab), *pavasarį varlės stróksi ant kelio* Grv (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 10

u̯lsotis: *u̯lsos pasdarbuję̨s* Vrnv (b), *atsisėdęs u̯lsisi* Mrc – noriu ir ilsausi

(ilsiuosi), noriu – nesiilsau (nesiilsiu) (b): S.k. *5*.
kùmšyti: (1a); *iš palengvo praveriame duris, kumšydami vienas kitą* (1a 3)*, bailiai sueiname pirkion* J.Bil, *ką tu mane* (1a 3) *išvien kùmši ir kùmši?* Skr (1a 3 4): S.k. *7*.
sčiáudyti: (1a); *sčiaudau* SD (abd), *sčiáudi* (abd): S.k. *12*.
tū̃noti: (1a); *urve tū̃no lapė* (ab), *tūni* (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 11

karóti: (1a); *jo rankos karo nusvirusios, lyg jis nežinotų, kur jas dėti* I.Simon (abd), *vidu dvaro žarna kãroja* Lz (abd), *šita lenta kãri* Ėr (abd), *kãra* (abd): S.k. *12*.
siautýti: (1a); *siaũtos girtas po gryčią* Dbk (ab), *kad tik pasigeria, tai ir siáuti* Ds (ab), *siáuta, siáuta jis kiekvienądien – pyksta, nirsta, baras* Kp (ab), *siáutoja po visus kambarius, nešneka* Pbr (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 12

*už-si***kėsýti:** *Jis kẽsos mušti* Erž (b), *jis su pagaliu užsikėsė́jo ant manęs* Erž, *užsikẽsi* (b), *Lazda užsikėsojo kirst per pečius* Užg (b): S.k. *5*.
riū̃toti: (1a); *riū̃to an mašinos, i gana* Plv (ab), *riū̃ti prie lango par dienas* Slk (ab), *užsigulęs ant stalo ir riūto* Kpr (ab): S.k. *11*.
(niekus) **svaityti:** (1a); *svaitosi* (abd), *ką čia niekus sváičioji!* (abd), *jis sváiti* (abd), *ką čia sváiti niekus!* (abd): S.k. *12*.
valdýti: (1a); *val̃do kraštą* (1a 3), *val̃di turtą* (1a 3), *valdžiója žmones* (1a 3), *valdója* (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 13

skaistýti: (1a); *visur, kur saulė skaĩsto* KŽ (abd), *žiba kaip sparnai karvelių, kurie kaip auksas ir sidabras skaista* BB (abd), *skáisčiojasi* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 14

rogsóti: (1a); *ko tu* (4) *čia rogsaĩ, ko neini karvės girdyt* Pgg (ab), *rogsója* N, Ub: S.k. *11*;
kita reikšmė: *rogso mi kas, styri* SD (acd), *rogsa man kas* N, K (acd): S.k. *10*.

Formalioji klasė 15

rýmoti: (1a); *aš rýmau, ant alkūnės pasirėmęs* J (ab), *nieko nedirba, par langą užsigulus rymója* Slm (ab), *sėdžiu, rymu už stalelio* KlvD (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 16

*nu-***plumpsóti:** (1a); *ubagė nuplumpsojo par kiemą* Ul (ab), *plum̃pso*; *ji dar nespėjo nuplumpsėti prie tvartų, o kaimynijoj sumirgėjo šviesa* (ab), *plùmpsi, plùmpsia*: S.k. *11*.

Formalioji klasė 17

koróti: (1a); *laukas žirgas per tvorą kõro* (abd), *ratas užsikabinęs už šakos ir kori* (abd) Vv, *kória korikas, tupia tupikas, kad korikas nekorėtų, tai tupikas netupėtų* Sb (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 18

lu̯ndoti: (1a); *pelė lu̯ndo urvoje* K (ab), *ko tu lu̯ndoji to kerčio par dienas – eik pasivalkiok* Lkv (ab), *kažkur vis jis liñdi, nesimato jo terp žmonių* Jušk (ab), *jis dar senoje gryčioje liñdžia* Po (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 19

tursóti,
tvirsóti: (1a); *tur̃so lovoje tas tinginys* (ab), *tursi, tursa* (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 20

kabóti: (1a); *pačioj viršūnėj dar du obuoliu kãbo* J (abd), *kaba paltis lašinių* Sab (abd), *tupi tupikas, kabi kabikas* Krb (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 21

kósyti: (1a); *kóso* (abd), *kelinta savaitė kaip vaikai kósija* Vl (abd), *dėdė atslenka, atkoso* (ab/abd), *jau senelis atkósa* Dbk (ab/abd), *jisai šiandien labai kósa* Skp (abd), *kai kuriems ligoniams pavyksta nuslopinti kosimąjį refleksą valios pastanga*; *ko čia kosoji be parstojo!* Sz, *kosia* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 22

pl-išyti: (1a); *iš kaitros lentos pl-išo* Onš (abd), *pl-išija* (abd), *nuo lietaus šiemet vyšnios pl-iši* Ds (abd), *jau bulbos pl-išias – išvirė* Švnč (abd→bd), *lentom medžiai nereikia skust, ba nuskusti supl-išioja* Trgn (abd), *pleišója* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 23

gru̯ndýti: (1a); *aš gru̯ndau aslą* (1a 3) *su grindimis* J (1a 3 4), *įgrindu̯jo seklyčią* Š (1a 3), *grindu̯ja* (1a 3 4), *gru̯ndžia, mano broleliai grindžia tiltą* (1a 3) *geležinį* Ml (1a 3 4), *grindója* Š (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 24

káišyti: (1a); *káišo* J, *káišija* Grž, *žemaičiai bulves* (1a 3) *káišia su kaišekliais* KlvrŽ, *aš bulbes* (1a 3) *káišu košei, t.y. skutu* J (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 25

čiáudyti: (1a); *ar jau čiáudai, slanktą turi?* Pbs (abd), *čiáudi lyg katė, miltus pridarius* Gs (abd), *kad čiáuda, tai teisybę pamislija* Km (abd): S.k. *12*; *dulkes* (1a 3) *iščiaudijau* Pc, *čiáudija* (ad): S.k. *8*.

Formalioji klasė 26

mu̯ndyti: (1a); *kam mindai nagines mano?* J (1a 3 4), *ne dėl riešutų šį kelelį* (1a 3) *mu̯ndijau* Dkšt; *mindija*; *kam rūtų vainiką* (1a 3) *po kojų mindžiojat* Al (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 27

dalýti: (1a); *aš dalau sūrį* (1a 3), *tu dalýk riešutus* J (1a 3 4), *ubagam dalija*

duoną (1a 3), *dalója* tr., *jaunoji apdalójo visus* (1a 3) dovanomis Lnkv, *Anelė pardalója jau namą* (1a 3 4) ‘pardavinėja’ Krok: S.k. *7*.

Formalioji klasė 28

kùmštyti: (1a); *kùmšt, kùmšt, vis km̃što kaimynui* (1a 3c) *į pašonę* Grž, *eik šalin, čia nekùmštęs man* (1a 3c) *į pašonę* Vlkv, *kùmščia* (ac): S.k. *9*; *tiesiog bjauru žiūrėti, kaip jos tuos nelaimingus vaikus* (1a 3) *kumščioja, stumdo, tampo* Pč; *kùmščioja* (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 29

guodytis: *jis vis gúodžiasi savo sūnum* (3c)*, einančiu mokslus* Krkl (c): S.k. *3*; kita reikšmė: *pradeda verkti ir jam* (3c) *guostis prispaudimais* S.Dauk (c), *guodijasi*; *sesuom guõdžiojas, kad aną anyta suvaksijo, barė* J (c): S.k. *3*.

gū̃žytis: *apsigū̃žija*; *kopūstų lapai gū̃žiasi jau į galvas, t.y. siaučia galvas* J, *kad šalta, apsigūžók galvą skepetomis* J, *apsigūžója*: S.k. *1*.

plium̃pyti: (1a); *ogi barščius* (1a 3) *kad plim̃pia, net ausys linksi* Sb, *jis, silkių apsivalgęs, pliumpija girą* (1a 3) J, *anas pliumpoja putrą* (1a 3)*, t.y.* **sreb** J (1a 3 4): S.k. *7*.

sklõnytis: *sklõniasi* GB, *eina par visą kiemą sklõnydamosi* Dv; *sklõnijasi*; *skloniojasi jaunoji vienon pusėn ir kiton* Dv (b): S.k. *5*.

Formalioji klasė 30

sparnus plastýti; plàstytis: (1a); *sparnus plastýdamos, turškiasi antys* Lnkv (ab), *antys plàstijas, su sparnais plasnoja* Pšl (ab), *gaidys plãst(a) su sparnais giedodamas* J (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 31

galándyti: (1a); *galándo peilį* (1a 3); *galándija*; *katė galánda nagus* Ėr (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 32

sùlpyti: (1a); *sùlpo, sùlpa, sùlpia* (ką – 1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 33

sū́dyti: (1a); *mėsą* (1a 3) *sū́do, kad negestų*; *persūdija*; *sukapojam mėsą, išminkiam,* (1a 3) *pasūdžiam* Pb (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 34

mu̯nkyti: (1a); *ana mu̯nko duoną* (1a 30*, o tas manko molį, purvus terškia* J, *sukapojam mėsą,* (1a 3) *išminkiam, pasūdžiam i pipirų dedam* Pb, *ir, ėmusi miltus, minkijo* BB; *minkija* (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 35

(niekus) **pliuškyti:** (1a); *ar žmonės, tau taip didei pliuškiant, tur tylėti?* RB *plùškia,* K, *pliùška, pliuškija* Q (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 36

riáugyti: (1a); *žmogus, kad jamui rėmuo pjauja, gumbas sukilsta, ėdis nepatinka arba parsiėda, riáugia* J (abd), *riauga* Ba, *riaugi, riáugija, riáugoja* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 37

krùnyti: (1a); *senis išvien kruna* Brt, *kaip tik atšąla oras, tai ir kruni per naktis* Rdm, *jis tur džiovą, kad taip krunija* Rs, *sesuo krunio(ja) – tur dusą* J (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 38

dūlýti: (1a); *mėšlas dūlyja* Svn (ab d), *po trepais primesta visokių skarmalų ir dūli* Gs (abd), *malkos nedega, o tik dūla* Knv (abd), *dūlia* Kp (abd): S.k. *12*.

klíedyti: (1a); *ligonis jau kelinta diena kliedi* Lnkv (abd), *kliesdama kalbėjau ir atmenu ką* Švnč; *kliedžia* (abd), *sako, nebeišgis – kliedija* Jušk (abd): S.k. *12*; kita reikšmė: *maža ką* (1a 3) *girtas prikliedėjo* Ds, *toj juokias, toj vaitoja, ė toj niekus* (1a 3) *klieda* A.Baran (ad): S.k. *8*.

Formalioji klasė 39

blódyti: (1a); *vaikai, neblodykit!* Rk; *blodija* (ab); *bloda vaikai perdien* Slm (ab): S.k. *11*;

kita reikšmė: *naktį pabūdęs išgirdau – sodą blodi* Kp, *vaikai išblodijo obuolius* Pl; *išblodija* (1a 3 4): S.k. *7*.

pelýti: (1a); *kur po pavėsių padžiausi, tai pelyja* Vlk (abd), *neišrūgus duona greičiau peli* Ėr (abd), *neišdžiūvęs šienas negerai: tada kaista, pela* Dkk (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 40

spu̯tryti: (1a); *ir ko jis taip į mane spytri*; *spytri / spitri* Rtr (ac), *ko taip spitriji kaip katinas į lašinius* Lk (ac), *Jonas spitrioja į Magdę* Kv (ac): S.k. *9*.

Formalioji klasė 41

gu̯rgsyti: (1a); *žąsys girgsi jau nuo pat ryto* Dbk (ab), *žąsys girgsia, o antys krykia* Slm (ab), *eik, žiūrėk, ko ten žąsys girgsija* Srv (ab): S.k. *11*.

mu̯ksyti: (1a); *mažas būdamas, susitrenkė galvą, tai dar miksi* Alv (abd), *matyt, neišmoko pamokos, kad miksia* (abd→ab), *miksija* Slav: S.k. *12*.

Formalioji klasė 42

bõdytis: *anys svečių bodijasi* Ds (cd), *manęs visi bodis, nor gyvas žemėn līsk* Prng (cd), *bodžias* (K, Lp) *tetušis savo dukrelės* NS (cd): S.k. *4*.

pùkšyti: (1a); *kokis tę šaudymas – pukši tik* Vlk (ab); *senis pukši prie pečiaus* J (ab), *jai ne tiek skauda, kiek ji pukšia* Jrb (ab), *tėvas pukšija ir pukšija visą dieną* Pc (ab): S.k. *11*;

kita reikšmė: *puodas pukši, šnypščia ir aimanuoja* A.Vencl, *košė pukšia virdama* Jrb (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 43

gežytis: *gežiasi, gežijasi* 'gviežiasi' N (cd): S.k. *4*.

ker̃šyti: (1a); *Ezavas iš rūstybės keršijo Jokūbui* S.Stan (ab): S.k. *9*;

kita reikšmė: *keršė dabar tą* (1a 3), *ką iškentėjo* LzP (1a 3 4): S.k. *7*;

kita reikšmė: *jis keršia važiuoti pas juma* J (ab), *dar aš vis keršiju kada nori jį išbart* Vdžg (ab): S.k. *11*.

kiožýti: (1a); *ledas, kaip vanduo nusenka, kiožias ant kraštų* J, *kiožia* (abd), *ledas iškiožijęs* Erž *kiožija* (abd): S.k. *12*;

kvočyti: (1a); *kvočija* N, *dūšia prijaučia, kvočiu* R 'nujaučiu' (ad): S.k. *8*.

Formalioji klasė 44

lýgyti: (1a); *prilygia sviestą* (1a 3) *in bulbas!* Lp, *ką* (1a 3) *tai prilygia!* Lp (1a 3 4): S.k. *7*;

múodytis: *muodžiasi* (bd): S.k. *6*;

skubýti: (1a); *skubiu ravėt* Slm, *kam mum skubyt* Ob (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 45

du̯lgsyti: (1a); *akį* (1a 3) *dilgsi, sopa, paniežti* Ut (ad), *ar garai suėdė galvą, ar ką – smilkinius* (1a 30 *dilgsija* Srv (ad): S.k. *8*;

eĩksyti: (1a); *priprato, tai dar ir eiksi kaip šuva, kiškį varinėdamas* Nč (ab), *yra yra merga – neeiksyk!* Pc (ab): S.k. *11*;

kiáuksyti: (1a); *tas šunytis ir kiauksi per kiaurą naktį* Lnkv, *šuva neišloja gerai – kiauksi kažkaip* Rm (abd), *kas iš tokio šunies, nė lot nemoka – kiauksija tik* Srv (abd): S.k. *12*;

knȃksyti: (1a); *višta varlę* (1a 3) *knaksija* Krkl, *ką čia kerti, ką* (1a 3) *čia knaksi!* Škn (1a3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 46

làpsyti[1]**:** (1a); *maži paršai, bet gerai ėda, net lapsi* Vad, *gerai kiaulės lapsija* Pn, *nelapsyk taip smarkiai, nes dar gali užspringt su kokiu nors kaulu* Mšk, *lapsi, lapsija ką* (1a 3 4): S.k. *7*;

mõžytis: *jie možis pinigų* Pln (acd), *možijaus sėklų pavasariui* Skr *možijasi* (acd): S.k. *10*;

pókšyti: (1a); *miške pokši, malkas kertant*; *tu pokši visą laiką, aš negaliu ir pailsėt* Ut (ab), *paleidęs ožkas, botagu supokšijęs, sušuko* Rz (ab) *pokšija*: S.k. *11*;

spaugýti: (1a); *nuo to vandens visi nuspaugėjo* Skr *spaugi* (abd); *kaži ko man tei spaugyja šįmet kojos* Jrb (acd): S.k. *10*;

---

[1] Nėra žodžių su šaknimi *lap-*, kurie leistų čia išskirti priesagą *s;* latvių kalboje yra semantinė (šios reikšmės) grupė veiksmažodžių, besibaigiančių *-sija,* o tai leidžia išskirti *s,* nors atitinkamų žodžių be *s* ir nėra.

sūrýti: (1a); *sūri mėsa* (abd), *lašiniai jau įsisūrija, įsisūri* Rs (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 47

galãkštytis[1]**:** *nesigalakštyk – juk kas mirė, nebeatkelsi* Kal (bd): S.k. *6*;
glėbstytis: *nesėsk pas svetimą moterį ir neglėbstykis su ja* BB (b): S.k. *5*;
atsi-**karẽstyti:** *prikibo, ir negaliu nuo jo atsikarẽstyti* Grž (c): S.k. *3*;
ru̯mstyti: (1a); *cėrus neinru̯mstija – sako, aždauš dukterį* Lz (abd): S.k. *12*;
kita reikšmė: *idant laikai mūsų būtų par tavo apgynimą nurimstyti*: S.k. *7*.

Formalioji klasė 48

karãsytis: *ana nuo jo negali nusikarasyti* J (c): S.k. *3*;
knaibãsyti: (1a); *višta bulvę* (1a 3) *knaibasija* Šl (1a 3 4): S.k. *7*;
kudẽsyti: (1a); *ir gaidys kudėsija, kai vanagą pamato* Pl (ab): S.k. *11*;
kvòsyti: (1a); itr. *jau trečia diena kaip lietus kvosija* Grv (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 49

áikštytis: *eikite gulti – ko čia aikštijatės* Šll (b), *ko tu aikštijiesi: jei krauni vežimą, krauk, o jei nenori, eik gulti – dabar šakę ima, kitą meta atgal* Krt (b): S.k. *5*;
aũryti: (1a); *kada vėjai aurija, sunku miegoti* Klp (bd): S.k. *6*;
báimytis: *rodos, nėra ko baimytis, bet aš bijau, ir tiek* NmŠ (cd): S.k. *4*;
bembyti: (1a); itr. *aš noriu užbembyti tam vagiui* (1a 3c) *akmeniu* (ac): S.k. *9*;
bỹdytis: *gerai, kad ana mirė – anas ja bydijosi* Dglš (c): S.k. *3*;
brotytis: *su tokiu nėr ko brotytis* Vlk (c): S.k. *3*;
brū̃žyti: (1a); *suėjo vaikai, kojom ir brùžija grindis* Ds; *medį* (1a 3) *brū̃žija* Tvr (1a 3 4): S.k. *7*;
čẽžyti: (1a); *išlijo, iščežijo mane* (1a 3) *lietus* Jušk (ad): S.k. *8*;
už-si-**kuomyti:** (1a); *senybėj ne tiek žemių buvo, kur užsikuomijai – te ir tavo* Trgn (*ką*): S.k. *1*;
kvu̯tytis: *atsikvitijo savo paną* (1a 3), *galės kitas vilioti* Šts: S.k. *1*;
meĩlyti: (1a); itr. *Grėtė meĩlija sūnui tėvo vardo* J.Simon (acd): S.k. *10*;
į-si-**pýlyti:** *įsipylijau kasmets vienoj vietoj vieversį giedantį* MitI226 ‘įsidėmėti’ (polonizmas) (d): S.k. *2*;
ne-**seĩnyti:** (1a); *avižos miežiams neseĩnyja* Vlkv (acd): S.k. *10*;
skãlyti: (1a); itr. *šuva skãlijo visą naktį, nedavė miegot* Klt (ab): S.k. *11*;
šerkšnýti: (1a); itr. *tvoros, akmenys šerkšnu̯ja* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 50

privalẽti: (1a); itr. *jis ar nenor ateiti, arba nežino, kad mes taip jo privalom* (acd), *žmogus gyvenime privalo kovoti su blogiu* rš (acd): S.k. *10*.

---

[1] Dėl *š* = *s* plg. *nusigaluoti*.

Formalioji klasė 51

dyrẽti: (1a); *ažu stalelio sėdėdamas, kai šunelis dyro* Slk (ac): S.k. *9*.

Formalioji klasė 52

káitėti: (1a); *kas čia man káito – man viskas gerai* Skd (acd), *kas tau kát, t.y. kas tau rūpi, kas tau darbo?* J (acd), *pats neišmanė, kas jam kaiti* Žem (acd): S.k. *10*.

Formalioji klasė 53

nárdyti: (1a); *antis murkt, murkt po vandenį – nárdo* J (ab), *karosėli geltonasis, o kur tu nardžioji?* Vrb (ab), *karosėli geltonasis, ei kur tu nardoji?* KlvD (ab): S.k. *11*;

spárdyti: (1a); *hitlerininkai spardė mani* 1a 3) *su kojims ir mušo su šautuvu* Plšk[, *karvė spárdžiojas labai* Aps] (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 54

ilgstytis: *ilgstos naktelė* B.Sruog, 'ilgstintis, vilkinti', *ko čia ilgstojies? ilgai nesiilgstok – gal per vėlai veik būti* (b): S.k. *5*;

klóstyti: (1a); *visa mūsų šeimyna klosto linus* (1a 3 4) Žvr, *jautriai, kaip mažą kūdikį* (1a 3) *apklostė* [*klósčiojies, klósčiojies kaldra, ale šaltis tai net až skobų ima* Grv] (1a 3 4): S.k. *7*;

móstyti: (1a); *vyrai stovėdami rankom mosto, kad tylėtų, o moterys tai tik dūsauja* Švn (mosto kam – ac), *garsiai šneka, mósčio(ja) rankomis* Gs (ac): S.k. *9*;

1. nárstyti: (1a); *ar matei, kaip antys nársto* (ab) Dkš, *antis nárščio(ja) po vandenį* J (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 55

2. gráižýtis: *jis vis gráižosi užmušti ar padegti* Rdm (c); *Andriejus graižiojasi kariausiąs prieš jį* A.Baran (c): S.k. *3*;

máivýtis: *anuodu besimaĩvo, t.y. juokas, vaipos, žvingauna, darkos* J (b); *nieko nėra, viena valia juokias, kvaknoja, máivojas – negal išmanyti, a durnas, a perdaug mandrus* škn (b): S.k. *5*;

raĩdytis: *gyvenimo žemėj raidytasi palengva* Vr 'plėtotis' (bd), *raidoti(s)* Vr 'plėtoti(s)': S.k. *6*;

rankýti: (1a); *tegu spiečius* (1a 3) *ranko bernas* Ėr, *jinai ránkioja uogas* (1a 3) *nuo žemės, varpas, grybus* J (1a 3 4): S.k. *7*;

1. sáikýti: (1a); *tujai nesaikyk taip aukštai* Ob 'siekti' (ac), *uždenk, kad galvijai nesaikiotų šieno* J (ac), *tai tie žmonės saikioja apie stubas ko paimt* Lš (ac): S.k. *9*;

siaubýtis: *siaubosi* Žr 'siautėti' (bd) [, *jaunesnioji paskendo siaubojančioj bangoj* Upn (abd)]: S.k. *6*;

skraidýti: (1a); *bus lietaus – kregždės skraĩdo pažeme* Kps (ab), *čia koki*

paukščiukai skraidžioja apie mane Švnč (ab): S.k. *11*;
snaigýti: (1a); *snaigulės snaĩgo kaip bobų kąsniais* J (abd), *snaigioja* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 56

knypsóti: (1a); *ana knypsója kaip katė žiurkių* J, *knỹpso* (ac): S.k. *9*;
kita reikšmė: 'knybsoti' (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 57

sáugoti: (1a); *sáugau viščiukus* (1a 3)*, pirmąkart išleidžiau, kad varna nenuneštų* Mlt, *bitės perus* (1a 3) *labai sáugoja* Tt (1a 3 4): S.k. *7*;
týkoti: (1a); *katė týko pagauti pelę*; *týko pelės* (ac), *týkoja* (ac): S.k. *9*;
tvýloti: (1a); *tvýloja*; *jis tvýlo, kampe užsiglaudęs* (ab): S.k. *11*;
kita reikšmė: *tvýlo migla, dūmai* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 58

gódytis: *godaũs godaũs ir nebeatsigodaũ, kokioj aš čia dabar vietoj* Slm (b): S.k. *5*; *godójau, godójau, led atgodojau, kaip man atsieina giminė: tetulėnas, šešuras, anyta, uošvis, laigūnas, moša, teta* J (b): S.k. *5*.

Formalioji klasė 59

eidýti, eidóti: (1a); *šešiasdešimt septyneli – ir dar eĩdo an darbo* Zt (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 60

mu̯rksyti, mirksóti: (1a); *pusmirkas mu̯rkso ir miego nori* J (ab): S.k. *11*;
tvarsýtis, tvarsótis: *ir tvar̃sosi po lovą* (b): S.k. *5*.

Formalioji klasė 61

tráukytis, tráukotis: *tráukosi* A.Girdenis 'trūkčioja' (bd): S.k. *6*.

Formalioji klasė 62

lūkyti: (1a); *palūkysiu, su karve ar neatsivarys* Pbr, *lūkija* (ac), *lūko prabilstant varpų* B.Sruog, *lūkója* (ac): S.k. *9*.

Formalioji klasė 63

kapsýti: (1a); *kãpso*; *bekãpsąs sens košę* (1a 3 4) J, *jau ir viščiukai pradės grūdus* (1a 3) *kapsóti* Skr (1a 3 4), *višta kàpsi uogas* (1a 3) *nuo agrazdų* Kp, *kàpsia* (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 64

du̯lbsyti: (1a); *ko čia du̯lbsiji kai velnias į varlę?* Kair, *vagis, nudelbęs akis, kaip vilkas dil̃bso* J, *ar aš ką blogą padariau, kad į mane du̯lbsi?* Šl (ac): S.k. *9*.

Formalioji klasė 65

tvu̯skyti: (1a); *auksu tvu̯ska raidės* (abd), *tvu̯skija*, *ežerai tvu̯sko* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 66

kniū́stoti: (1a); *ans, insikniaubęs veidą in priegalį, kniū́stojo* J, *ko knū́stai*

(stovi), nieko nedirbi, tinginiauji? J (ab): S.k. *11*;
kumstóti: (1a); *kùmsto* NdŽ ‘riogsoti’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 67

knarksóti: (1a); *nueina ir knarkso visą dieną, lyg darbo neturėdamas* Lnkv (ab): S.k. *11*;
kita reikšmė: *Gertrūda darbo nemokėjo, kasdien pasijusdavo į veidrodį beknarksant* Tat (ac): S.k. *9*;
knybsóti: (1a); *atneš kas sugedusį briauninką, tai knybsõs kalvėj per visą dieną* Vdžg, *jau visas pusdienis, kai jis knýbso, į knygas įsikneibęs* Vdžg (ab): S.k. *11*;
kita reikšmė: *nosyje knỹbso, by katul kas, ir vis čiaudėti noriu* J (acd): S.k. *10*;
paksoti: (1a); *prie rankų jam pakso ant virvelių pakabinti pagaliukai* ‘tabaluoti’ (abd): S.k. *12*;
kita reikšmė: *kažkaip uždūlino ir nupaksojo šešką* (1a 3 4) Sg ‘užmušti’: S.k. *7*;
šypsótis: *šỹpsosi*; *jie šypsójosi vienas kitam* (c): S.k. *3*;
kūdikis šỹpsosi (bd): S.k. *6*.

Formalioji klasė 68

bijóti: (1a); *kiškis bi̯jo ir lapo šlamėjimo* (acd): S.k. *10*;
ieškóti: (1a); *gal rakto íeškai* Kbr (ac): S.k. *9*;
kita reikšmė – **su**-*ieškóti*: *suieškók mano klumpes* (1a 3 4) Grš: S.k. *7*;
lóšoti: (1a); *loša atsilošęs lošo* J (ab): S.k. *11*;
žinóti: (1a); *savo vertę* (1a 3) *ži̯no* (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 69

audýtis: *tai vyžas, kur* (1 4) *apsiaũdo* Psl: S.k. *1*;
pra-**aušdýti:** (1a); *praaũšdo, jau regėt žaros* Rod (abd): S.k. *12*;
dė̃dýti: (1a); cur.(= caus.) ‘dėti’ (1a 3 4): S.k. *7*;
glùmždytis: *sėdi sode ir glùmždosi su mergom* Al (c): S.k. *3*;
grabáldytis: *ko čia grabáldais per visą naktį* Vkš ‘baldytis grabaliojant’ (b): S.k. *5*;
*už-si***megzdyti:** *agurkai neužsimegzdo* Rod (bd): S.k. *6*;
mùrkdyti: (1a); *nebemurkdyk to vaiko – prigirdysi* Rk (1a 3 40: S.k. *7*;
-prasdýti: (1a); *pradėjo suprasdýt nedaugį* (ad): S.k. *8*;
kita reikšmė: *jaunimas atpràsdo nuo kalbos* Rod (acd): S.k. *10*;
pūsdýti: (1a); *jei po puodu nepapūsdýsi, puode neišvirs* Rod (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 70

bõstytis: *jam* (c) *visados bõstosi akyse* Brž (cd): S.k. *4*;
čiùlpstytis: tr. ‘ką čiulpoti’: S.k. *1*;
grastýtis: *grãstos širdis mano nuo to* (c) J ‘kratytis’: S.k. *3*;
u̯rstytis: *mes irstėmės toliau, žiūrėdami į bangas* (b): S.k. *5*;
maigstýtis: *tik pradėjau maigstýtis, ir išbudino atėjęs* (bd): S.k. *6*;

slapstýti: (1a); *karo metus praleidau Vilniuje, kartais pats slapstydamasis, kartais kitus* (1a 3) *slapstydamas* K.Bor (1a 3 4): S.k. *7*;
stáikstyti: (1a); *stáikstė stáikstė apie muni, ale mas nežiūrėjom ant jį* Upt (ac): S.k.*9*;
iš-**stembstýti:** (1a); *šiuosmet be kopūstų būsim, ba visi išstem̃bstė* Arm (abd): S.k.*12*;
žangstýti: (1a); *pasiimk iš po kojų tuos pagalius, kad nereikėtų žangstýti* (ab): S.k.*11*.

Formalioji klasė 71

knupsyti: (1a); N, BzBk 'ką spausti; užsipulti' (1a 3 4): S.k. *7*;
slūksyti: (1a); N,K 'slunkinti' (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 72

áikstyti: (1a, plg. *áikštis*); *aikstau ko* B (acd): S.k. *10*;
baisytis: SD, N 'baidytis, bijotis' (cd): S.k. *4*;
lažýtis: *o ką, galėjom lažyties!* Žem, *susilažyti su kuom* K (c): S.k. *3*;
*pa-si***rakštýti:** *pasirakščiaũ pirštą*: S.k. *1*;
rąžýtis: *išlipa mieguistas iš lovos ir rą̃žos vidur gryčios* Ps (b): S.k. *5*;
*į-si***riuožýti:** *kad venteris įsiriuožýtum į dumblą, kad neplūdurtų, įdeda į venterį kūlį* Plng 'grimzti' (bd): S.k. *6*;
rūgýti: (1a); *tą pieną* (1a 3) *surūgeĩ* Db (1a 3 4): S.k. *7*;
rùižyti: (1a); *pryširdis rùižo vaiką* Štš 'traukti; raižyti' (ad): S.k. *8*;
sargýti: (1a); itr. *naktį tai sargýdavo prie pakaruoklio* Nm (ab): S.k. *11*;
táikyti: (1a); *táiko į bėgantį kiškį* (ac), *táiko pasprukti* (ac): S.k. *9*;
(kojas) **žargýti:** (1a); *per slenksčius žar̃go* (ab): S.k. *11*.

Sintagminiai santykiai: latvių kalba

Formalioji klasė 1

jâdît: (1a); *kur puisīti, tu jādīji?* 'kur tu, berneli, jodei (jodinėjai)?' (1a 2b); testas: *norėjai ir jodinėjai, nori – nejodinėji* (ab): S.k. *11*;
kita reikšmė: *sākuši zirgus* (1a 3) *jādīt putās* 'pradėję jodyti žirgus iki putų' – *norėjo ir jodė, nori – nejodo* (1a 3 4): S.k. *7*;
zâldît: (1a); *tas* (1a 4d) *jaunkundzēm* (1a 3c) *zaldīja kā nātras* 'tai dilgino paneles nelyginant notrės' (acd): S.k. *10*.

Formalioji klasė 2

ram̃stît, *-ĩju* : (1a); 'raustīt, traukyti' (1a 3 4): S.k. *7*;
ram̃stîtiês, -uôs: *bērni ramstās* 'vaikai dūksta' (b): S.k. *5*;
skaûstîtiês: *puiši skaustās ar meitām* 'bernai glebėsčiojasi su mergomis' (c): S.k. *3*;
uokstît: (1a); *suns oksta zaķa pēdas* (1a 3) 'šuo uostinėja kiškio pėdsakus' (1a 3 4): S.k. *7*;
kita reikšmė: *bites okstī* 'spiečius ieškosi vietos' (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 3

gražîtiês: *tā pēc manis gražījās* ‘ji manęs siekė’ (‘į mane kėsinosi’) (c): S.k. *3*; kita reikšmė: ‘drohen, grasintis’ (?c): S.k. *3*;

kita reikšmė: *meitas gražās* ‘merginos aikštijasi’ (b): S.k. *5*;

rùosîtiês: *mājnieki čakli rosījās pa saimniecību* ‘šeimyna energingai plušėjo po ūkį’, *bišu skola, kur viss tik naigi rosās* ‘bičių mokykla, kurioje viskas taip sparčiai triūsia’ (b): S.k. *5*;

kita reikšmė: *tavs dzīves pavediens tik, tik no spoles rosās* ‘tavo gyvenimo gija tik besivyniojanti nuo ritės’ (bd): S.k. *6*;

zudîtiês: *nezudaities jūsu dzīvības pēc* (3c)*!* ‘nepergyvenkite dėl savo gyvybės’ (cd); *lopi zidījas* ‘gyvuliai nerimsta’ (cd): S.k. *4*;

cu̯enît: (1a); *cienāmus zemes augļus* ‘vertinamus žemės vaisius’, *cienī tēvu un māti* (1a 3 4) ‘gerbk tėvą ir motiną’: S.k. *7*;

puknît: (1a); *puknī viņam* (1a 3c) *ar akmini pa galvu!* ‘trenk jam akmeniu per galvą!’ (ac), ‘Rippenstösse geben, baksnoti (1a 3c) į šonus’: S.k. *9*;

(asti) **svarbît**, *-u, sverbît, -īju*: (1a); *niķīgs zirgs svarba asti* ‘įnoringas žirgas uodegą mataruoja’ – *zirgs sverbī ar asti* ‘arklys mataruoja uodegą’ (*nori ir mataruoja, nori – nemataruoja* – ab): S.k. *11*;

vìĺnît: (1a); *labība vējā vilnī* (abd) ‘javai vilnija vėjyje’, *pļavas upīte, kas mīkstā zālē vilna* (abd) ‘pievos upelė, kuri vilnija minkštoje žolėje’: S.k. *12*.

Formalioji klasė 4

cīkstîtiês: *ir jācīkstās ar grūtumiem* (c) ‘su sunkumais reik kovoti’, *vēlns aicinājis muļķīti cīkstēties* ‘velnias šaukęs kvailelį imtynių’: S.k. *3*;

čukstît: (1a); *kas čukst, tas melo* ‘kas šnibžda, tas meluoja’, *viņas čukstēja brīnuma stāstus* (1a 3) ‘jos šnibždėjo pasakiškas istorijas’ (1a 3 4): S.k. *7*;

šņurkstît: (1a); *degunst šņurkst* ‘šniurkščia’ (*nori ir šniurkščia(si), nori – ne(si)šniurkščia* – ab): S.k. *11*;

žvakstît: (1a); *nauda kabatā vai makā žvakst* ‘kišenėje ar tašėje pinigai žvanga’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 5

mienîtiês: ‘streiten; dievagotis’, *mienêtiês, tagad miênuôs, bet vakar miênījuôs* ‘spyriotis’ (b): S.k. *5*;

pļupît: (1a); *biezputra pļup katliņā* ‘košė katile pliupsi’ (abd): S.k. *12*;

ramît: (1a); *ramiet rožu dārziņā!* ‘laidokite (4) rožių darželyje’, *kur jūs mani* (1a 3) *ramēsit* ‘kur mane palaidosite?’ (1a 3 4): S.k. *7*;

(acis) **valkšķît:** (1a); *acis valkšķît, -êt* ‘akis vartalioti; mit den Augen blitzend einen Wink geben, duoti užuominą akies mirktelėjimu’ (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 8

mur̂cît: (1a); *ko tu murki kaķi* (1a 3)*?* ‘ko kankini katiną?’, *nemurci sunīti* (1a 3)*!* ‘nekankink šuniuko!’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 15

šķaudît: (1a); *lopiņš sprauslā un šķaudā* ‘gyvulėlis prunkščia ir čiaudi’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 23

tûcît: (1a); *tūci* (4) *sienu* (1a 3) *šķūnī* ‘kimšk šieną į daržinę!’, *tūkāt pīpē tabaku* (1a 3) ‘tabaką į pypkę kimšti’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 26

skràidît: (1a); *pakaļ meitu skraidījot* ‘paskui mergą bėgąs’ *pa svešām zemēm skraidīt* ‘lakstyti po svetimus kraštus’ (ab): S.k. *11*;

kita reikšmė: *Laimė skraida kumeliņu* (1a 3) ‘Laima bėgina žirgelį’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 27

plaũksnît: (1a); *māte plauksna bērnu* (1a 3) *ar plauksnu par pakaļu* ‘motina plekšnoja vaikui plaštaka per užpakalį’, *plauksna*, *plauksni* (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 28

ļuôdzît: (1a); *šķipeles kātu* (1a 3) *vajaga dūšīgi vien ļodzīt* ‘reikia kuo smarkiau klibinti kastuvo kotą’ (1a 3 4): S.k. *7*;

-ļuodzîtiês: *kājas ļogās/ļodzās* ‘kojos linksta (svyruoja)’

Formalioji klasė 29

vaļît: (1a); *vaļi* (4) *prom tos lopus* (1a 3)*!* ‘varyk šalin tuos galvijus!’ (1a 3 4), *lopus* (1a 3) *no labības vaļāt* ‘varyti gyvulius nuo javų’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 30

svepstît: (1a); *zobiem klabot svepstēdams, lai meitene nebīstoties* ‘dantimis klabant, šveplendamas, kad mergina nebijotų’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 31

2. ķuîdît: (1a); *varēji viņam grūst un ķuidīt, kas tik tev bija* ‘galėjai jam brukti ir gausiai duoti, ką tik turėjai’ – *ķuidīt* (*ko?* – 1a 3) (1a 3 4): S.k. *7*;

kita reikšmė: ‘männlich Vermögen haben, vermögen, turėti kam potenciją’: *sudmalas neķuid malt* ‘malūnas neįstengia malti’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 34

muõcît: (1a); *velns moca šo* (1a 3) *tīri nost* ‘velnias jį visai nukankina’, *mazākus bērnus* (1a 3)*, kas vēl nestāv skolas vecumā, vasarā moka ar cūkām* ‘mažesnius vaikus, kurie dar nėra mokyklinio amžiaus, vasarą kamuoja kiaulėmis’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 43

kluñcît: (1a); *klunci nu putru* (1a 3)*!* ‘na plunyk putrą!’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 44

kņuosîtiês: *koklētāji ar stīgām kņošas* ‘kanklininkai su stygom čiupnojasi’ (b): S.k. *5*;
maknît: (1a); *makņīt pa purvu, pļavām* ‘klampoti po balą, lankas’, ‘braidyti’ (ab): S.k. *11*;
mâcît: (1a); *māte man darbu* (1a 3) *māca* ‘motina moko mane darbo’, *māci mani* (1a 3)*, māmuliņ, visādā darbiņā (visādam darbiņan)!* ‘mokyk mane, motinėle, visokio darbelio!’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 47

raîstīt: (1a); *ranstīt salmus* (1a 3) ‘šiaudus skirstyti (teilen)’, *ranstīt žagarus vai malku* (1a 3) ‘(su)dėti žagarus ar malkas’ (1a 3 4): S.k. *7*;
kita reikšmė: *kamēr lielie ranta baļķi, puikas ranstī mietu* (1a 3) ‘kuomet suaugusieji ranto siją, berniukai ransto mietą’ (1a 3 4): S.k. *7*;
žvākstīt: (1a); *ko tu žvākstī* ‘ko tu plepi?’ ‘viel schwatzen’ (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 48

ķesît: (1a); ‘schlingend, gierig essen’: *ko tur nu ķesī?* ‘ką ten dabar šlemšti?’ (1a 3 4): S.k. *7*;
ļuksît: (1a); *kur jau muižas cūkas skrien, tur māju ķirlas pakal ļuksī* ‘kur bėga sodybos kiaulės, ten ir namų dvėsena velkas iš paskos’ (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 49

dirbîtiês: *viņš dirbījas gar citu būšanām* (3c) ‘jis kišasi į kitų reikalus’ (c): S.k. *3*;
makšķîtiês: *makšķījas kā ļauna diena* ‘labai gaišta, krapštosi’ (b): S.k. *5*;
pluksnîtiês: *jau plīksnījas, drīz spīdēs saule* ‘jau giedrėja, greit spindės (švies) saulė’ (bd): S.k. *6*;
1. ruocît: (1a); *rocī savu dravenieku* (1a 3 4)*!* ‘laiduok už savo bičiulį!’: S.k. *7*;
vùimît: (1a); *tas nekā nevuimī* ‘jis nieko nesupranta’ (ad): S.k. *8*;
žàrît: (1a); *viņš sāka žārīt savam zirdziņam* (1a 3c) ‘jis ėmė pliekti savo arkliuką’ (ac): S.k. *9*;
kita reikšmė: *žārīt virsu* ‘užpilti’ (? ac): S.k. *9*;
kita reikšmė: *pašlaik žārī stiprs lietus* ‘dabar pliekia smarkus lietus’ (abd): S.k. *12*;
žļadzît: (1a); *ko tu te žļadzī vienādi vien?* ‘ko tu čia vis murmuliuoji?’ (ab): S.k. *11*.

Formalioji klasė 53

trimdît: (1a); ‘tramdīt: vaikyti, tramdyti’ (1a 3 4): S.k. *7*;
trimdât: (1a); *it kā trimdāts tēvu sētu atstādams* ‘tarsi tremiamas palikdamas tėvų kiemą’ (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 55

grasît: (1a); *uzsauc ienaidniekiem* (1a 3) *grasot* ‘sušunka grasindamas priešams’, *viņš dusmīgi grasāja ar cirvi labdarim* (1a 3c) ‘jis įnirtingai grasino geradariui kirviu’ (ac): S.k. *9*;
guldzîtiês: *gulgās vien, laikam vems* ‘vis žiauksi, turbūt vems’ (bd): S.k. *6*;

slàicît: (1a); *slaicīt rokas* (1a 3) *uz augšu* 'rankas į viršų tiesti' (1a 3 4): S.k. *7*; *slaikâtiês*: 'sich nach oben strecken, stieptis į viršų' (ab): S.k. *11*;

tuôkšîtiês: *ko tu tokšies? nāc drīz!* 'ko delsi? ateik greičiau!' (b): S.k. *5*.

Formalioji klasė 57

laũlât: (1a); *kur laulami gredzentiņi?* 'kur jungtuvių žiedeliai?', *pēc dievvārdiem mācītājs laulā jaunos pārus* (1a 3) 'po mišių kunigas tuokia jaunas poras' (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 58

izsardzît: (1a); *no krūma, no zara izsardzīju* 'nuo krūmo, nuo šakos apsaugojau', *tādas nevar izsargāt, ne izglabāt* 'tokių negalima nei apsaugoti, nei išsaugoti', *sargi savu mēli* (1a 3 4)*!* 'prilaikyk liežuvį!', *sargā kā suns siena vezmu* 'saugo kaip šuo šieno vežimą' (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 68

zinât: (1a); *ne brālīši mani* (1a 3) *zina, ne es zinu bālenīšus* (1a 3) 'nei broleliai manęs (apie mane) nežino, nei aš nežinau brolelių (apie brolelius)' (1a 3 4): S.k. *7*.

Formalioji klasė 69

kļũdît: (1a); *pirku zirgu, daru laivu, tik kļūdīju maliņā* 'nusipirkau žirgą ir darau valtį, taip atkėliau į krantelį', *un dievs tam atkal kļūda pēc ciešanas daudz svētības* (1a 3) 'ir Dievas jam po kentėjimų vėl suteikia daug palaimos' (1a 3 4): S.k. *7*;
kita reikšmė: 'zufällig wohin kommen, irren, užklysti' (acd): S.k. *10*;

màldît: (1a); *jeb mani* (1a 3) *acis malda?* 'ar mane akys klaidina?' (1a 3 4): S.k. *7*; *kālab velti lai mans gars bezgalībā malda?* 'kodėl tad veltui mano dvasia klaidžioja begalybėje?' (ab): S.k. *11*;

smaidît: (1a); *skuķe smaida puisēnam* 'mergytė šypsojo berniukui' (ac): S.k. *9*; *smaida vienu* (1a 3), *smaida otru* (1a 3)*, smaida savu augumiņu* (1a 3) 'išjuokia vieną, išjuokia kitą, išjuokia save pačią' (1a 3 4): S.k. *7*;

vil̂**dîtiês:** *lai viņš nevildās uz mani* 'tegu jis manimi nesikliauna!' (c): S.k. *3*.

Formalioji klasė 70

bîstîtiês: *dēlu māte gribējās, lai es viņu* (3) *bīstījos* 'geidavo anyta, kad jos bijočiau' (d): S.k. *2*;

lùm̃stîtiês: *viņš lumstās klāt, kā daždien suņi māk* 'jis prisimeilina, kaip šunys kartais moka' (? 3c): S.k. *3*;

marstîtiês: *marstās ar rokām* 'mosikuoja rankom' (b): S.k. *5*;
kita reikšmė: 'heucheln, apsimesti' (b): S.k. *5*;

muôstîtiês: *sāk viņa mostīties it kā cits cilvēks* 'pradeda ji pamažu atsibusti tarsi kitas žmogus' (bd): S.k. *6*;

naistîtiês: *tā barība man naistās* 'tas maistas man įgrysta' (cd): S.k. *4*;

2. šustît: (1a); 'geschäftig hin und her laufen, šen ten lakstyti' (ab): S.k. *11*;
kita reikšmė: *šustīt šustīja un visas malas* (1a 3) *izšustīja, bet ne sukīt nedabūja*

‘šniukštinėt šniukštinėjo ir visus kampus iššniukštinėjo, bet nė trupinio išuostinėt negavo’ (1a 3 4): S.k. *7*;
kita reikšmė: *zēni skolā šusta nažiem vai citiem niekiem* ‘berniukai mokykloje mainosi peiliais ar kitais niekais’ (ac): S.k. *9*;
kita reikšmė: ‘jmn wiederholt schicken, um etwas heimlich zu erfahren, siuntinėti iššnipinėti’ (1a 3 4): S.k. *7*;
vemstît: (1a); *atvars lai vemsta ārā šo nedienu* (1a 3) ‘bedugnė teišvemia šią nelaimės dieną!’, freq zu *vemt* ‘vomieren’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 72

àusîtiês: *viņi sāka vectēva ruņā* (c) *ausîties* ‘jie ėmė klausytis senelio šnekos’: S.k. *3*;
brĩnîtiês: *brīnās ļaudis dzismām manām, brīnās manai valodai* ‘stebisi žmonės mano dainomis, stebisi mano kalba’ (cd): S.k. *4*;
čuomîtiês: *ko tu tur ilgi čomies, ko nevari darbu beigt* ‘ko tu ten ilgai krapštais, kad negali darbo baigti’ (b): S.k. *5*;
2. dairîtiês: *šī malka labi dairās* ‘šitos malkos gerai skyla’ (bd): S.k. *6*;
dalît: (1a); *tēvs ar dēlu zemi* (1a 3) *dala* ‘tėvas su sūnumi žemę dalija’ (1a 3 4): S.k. *7*;
duksnît: (1a); *viņš man duksnīja ar dūri sānos* (ac) ‘jis baksnojo man kumščiu į šonus’: S.k. *9*;
manît: (1a); *sudmalās neesot vairs manīti velni* ‘malūne velnių nebepastebį’, *nemanīt laiku* (1a 3) *aiztekam* ‘nejausti laiko tėkmės’ (ad): S.k. *8*;
mitrît: (1a); *labam gājējam līdzi mitrīt* ‘skubėti greta gero ėjiko’ (ab): S.k. *11*;
zvaidrît: (1a); *zvaigznes zvaidra* ‘žvaigždės žiba’ (abd), *sarkani nokaitēta dzelzs no ēzes ņemot zvaidra* ‘raudonai įkaitinta geležis kibirkščiuoja imama iš žaizdro’ (abd): S.k. *12*.

Sintagminiai santykiai: prūsų kalba

Formalioji klasė 5 (?)

giwīt: (1a); III 43_{21}; *kai mes tennēiſon paggan ſkīſtai bhe teiſīngi giwammai* III 33_{1} ‘kad mes jo dėlei skaisčiai bei pagarbiai gyvename (gyventume)’, *kas (tu) Gīwu bhe Rikawie en Prabutſkan* III 85_{14} ‘kuris gyveni ir viešpatauji amžinybėje’ (abd): S.k. *12*.

Formalioji klasė 49

grīkisi: *quai ſien en mans grīkiſi* III 55_{12} ‘kurie mums nusideda’ (c): S.k. *3*;
crixtitwi: (1a); *As Crixtia tien* (1a 3 4) III 129_{10} ‘aš krikštiju tave’: S.k. *7*.

Formalioji klasė 68

perbānda: (1a); *emperbandāſnan* III 55_{14} ‘į išbandymą’, *Deiws perbānda arwiſku niainonton* (1a 3 4) III 55_{16} ‘Dievas tikrai nieko negundo’: S.k. *7*;

biātwei: (1a); III 27_{10}, *(Stas) Rikijs turri podīngan en ſtēimans quoi tennan* (1a 3) *bia* III 85_{8} 'Viešpats turi pomėgį tuose, kurie jo bijo' (ad): S.k. *8*;
laikūt: (1a); III $39_{14/15}$, *quai mien milē bhe maians pallaipsans* (1a 3) *lāiku* III 37_{18} 'kurie mane myli ir mano paliepimų laikosi' (1a 3 4): S.k. *7*;
-sinnat: (1a); III 53_{7}, *en ſchlāitiſkan poſinna as pirſdau Joūmans kai as maians malnijkans bhe ſeimīnan ni iſarwi aſmai auginnons prei Deiwas Teiſin* III 69_{10} 'ypatingai pripažįstu aš priešais jus, kad aš savo vaikus bei šeimyną neištikimai auginęs Dievo garbei', *Stai Grikauſna ebimmai dwai dellīkans ēnſien. Ains, kāidi ſtans grīkans* (1a 3) *poſinna* III 65_{9} 'išpažintis apima savyje dvi dalis. Viena, kad kas nors prisipažįsta nuodėmes' (1a 3 4): S.k. *7*;
kita reikšmė: *Pirſdau Deiwan turridi wiſſans Grīkans ſien ſkellānts dātunſi, dīgi ſtans kans* (1a 3) *mes digi ni erſinnimai* III $65_{18/19}$ 'priešais Dievą reikia duotis kaltam visomis nuodėmėmis, taipogi tomis, kurias mes taipogi nepažįstame' (ad): S.k. *8*.

Neutralizacija ir paradigminiai santykiai

Sintagminių santykių analizė leido nustatyti 12 semantinių klasių-paradigmų. 6 iš jų turi integralinį požymį „sangrąžinis", t.y. klasės 1–6, be to, klasės 1–4 ir 7–10 turi integralinį požymį „papildininis", 1, 2 ir 7, 8 – integralinį požymį „galininkinis", 1, 3, 5 ir 7, 9, 11 – požymį „asmenybinis" (plg. Dendrogramą 4), kuris būdingas visiems šių klasių nariams. Šių požymių hierarchijoje aukščiausias yra „sangrąžinis", žemesnis – „papildininis", dar žemesnis – „galininkinis", žemiausias – „asmenybinis". Aukštesnės hierarchinės pakopos integraliniai požymiai jungia veiksmažodžius, sudarančius stambesnes už kiekvieną iš 12 paradigmų. Antai požymis „sangrąžinis" atitinka stambiausią paradigmą, aprėpiančią smulkesnes paradigmas 1–6, požymis „papildininis" – paradigmą, susidedančią iš klasių 1–4 ir 7–10, požymis „galininkinis" – paradigmą iš klasių 1, 2 ir 7, 8. Nors šešios klasės, t.y. 1, 3, 5, 7, 9, 11, savo ruožtu turi požymį „asmenybinis", pastarasis jau nebejungia jokių klasių į vieną paradigmą, nes klasifikacija baigta ir kiekvienoje iš šešių šakų šis požymis yra būdingas tik vienai iš išvardytų smulkesnių klasių-paradigmų, vadinas, nėra integralinis neegzistuojančių žemesnių pakopų atžvilgiu. Akivaizdu, kad veiksmažodžiai, kuriems būdingi aukštesnės hierarchinės pakopos integraliniai požymiai, gali turėti ir žemesnių hierarchijos pakopų integralinius požymius. Tarp vieną aukštesnės pakopos integralinį požymį turinčių gretiminių paradigmų atstovų nesunkiai pastebima kryžminė distribucija, pavyzdžiui, galininkiniai ir negalininkiniai

veiksmažodžiai kontrastuoja, būdami pozicijoje su netiesioginiu papildiniu (plg. *Jonas grãso Laimai* ir *Jonas rãšo Laimai laišką*, *Jānis grasa Laimai* ir *Jānis raksta Laimai vēstuli*), tačiau pozicijoje su tiesioginiu papildiniu įmanomi tik galininkiniai veiksmažodžiai[1] (plg. *Jonas krãto, mãto Laimą*, bet *Jonas vangsto, bijo Laimos*, *Jānis krata, mana Laimu*, bet *Jānis smaĩda Laimai*). Kryžminė distribucija yra *struktūrinės neutralizacijos* sąlyga (visi terminai vartojami pagal Girdenis 1981). Dendrogramoje 4 šią neutralizaciją atspindi susikryžiavimo taškai, atitinkantys paradigminių klasių neskyrimą tam tikrose pozicijose. Pavyzdžiui, kai sinoniminis veiksmažodis su konversiniu refleksyvu formaliai nebesiskiria nuo nekonversinio refleksyvo (susikryžiavimo taškas 1), turime požymio „sangrąžinis" neutralizaciją: *Jonas aũnasi batus* = *Jonas aũdosi batus*, *Kaķītis baĩdās* = *kaķītis bîkstās* 'kačiukas bijo'. Pozicijoje, kurioje nereikalaujama papildinio (susikryžiavimo taškai 2), papildininis veiksmažodis be papildinio formaliai nesiskiria nuo nepapildininio – tai požymio „papildininis" neutralizacija: *kačiukas ěda* = *kačiukas bu̯jo* = *kačiukas lãksto*, *kaķītis êd* = *kaķītis bîkstās* = *kaķītis skru̯en* – visur pabrėžiama kačiuko būsena, smulkiau situacija nedetalizuojama. Pozicijoje, kurioje nereikalaujama tiesioginio papildinio (susikryžiavimo taškai 3), galininkinis veiksmažodis be tiesioginio papildinio formaliai nesiskiria nuo negalininkinio – tai požymio „galininkinis" neutralizacija: *Jonas rãšo motinai* = *Jonas grãso motinai*, *Jānis raksta mātei* = *Jānis grasa mātei*. Pozicijoje, kurioje veiksniu eina neapibrėžiamasis įvardis, neasmenybiniai veiksmažodžiai nesiskiria nuo asmenybinių (susikryžiavimo taškai 4) – tai požymio „asmenybinis" neutralizacija: *kažkas bu̯jo* = *kažkas grãso*, *kaut kas bîkstās* = *kaut kas grasa*.

Kiekvienoje pozicijoje išlieka aukštesnės hierarchinės pakopos integralinis požymis, bet neutralizuojamas žemesnės hierarchinės pakopos integralinis požymis. Vadinasi, pastarasis skiria jo jungiamą paradigmą nuo paradigmos, kuri šio požymio neturi, bet turi aukštesnės pakopos integralinį požymį: viena pakopa stambesnėje paradigmoje buvęs integralinis požymis tampa *diferenciniu* (skiriamuoju). Požymis „papildininis", integralinis smulkesnėms galininkinių ir negalininkinių veiksmažodžių paradigmoms, abidvi pastarąsias aprėpiančioje paradigmoje tampa diferencinis, atskirdamas ją nuo nepapildininių veiksmažodžių paradigmos.

---

[1] Neiginio kilmininką valdantis papildininis veiksmažodis vis tiek yra galininkinis pagal įprastą (nežymėtą) vartoseną.

Opozicija tarp vieną integralinį požymį turinčių, bet vienu (diferenciniu) požymiu besiskiriančių paradigmų narių yra *privatyvinė.* Tie privatyvinių opozicijų nariai, kurie yra panašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamus narius, yra *nežymėtieji*, kaip antai veiksmažodžiai neasmenybiniai, negalininkiniai, nepapildininiai, nesangrąžiniai. Opozicijos nariai, kurie nepanašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamuosius, yra *žymėtieji*, kaip antai veiksmažodžiai asmenybiniai, galininkiniai, papildininiai, sangrąžiniai.

Diferenciniai požymiai ryškėja iš žymėtųjų ir nežymėtųjų privatyvinės opozicijos narių vienos hierarchinės pakopos skirtumo. Sangrąžinius veiksmažodžius nuo nesangrąžinių skiria sangrąžos buvimas. Šiame darbe nagrinėjami tik reflexiva tantum. Diferencinis požymis – refleksyvumas. Papildininius veiksmažodžius nuo nepapildininių skiria galimas papildinys, sąlygojamas veiksmažodžiui būdingo santykio nukreiptumo (pastarasis kartais dar vadinamas „kryptingumu" – plg. Drukteinis 1982 su bibliografija). Būtent ši veiksmažodžio savybė lemia versijos kategorijos (žr. p. 13–19) veikimą. Diferencinis požymis – nukreiptumas. Galininkinius veiksmažodžius nuo negalininkinių skiria galimas tiesioginis papildinys, sąlygojamas tos nukreiptumo rūšies, kuri lemia tiesioginį veiksmo perėjimą į objektą. Diferencinis požymis – tranzityvumas[1].

Kaip minėta anksčiau (p. 18–19), versijos kategorijai keičiant sintaksinį veiksmažodžio valentingumą, gali įvykti refleksyvizacija, padaranti iš tranzityvinio veiksmažodžio intranzityvinį. Vadinasi, ir dėl šios priežasties semantinė klasifikacija turi būti atliekama, pirma atmetus visus konversinius refleksyvus ir tik po to pavartojant požymį „tranzityvumas". Pavyzdžiui, veiksmažodžiai *dañgsto* ir *dañgstosi* gali turėti skirtingas reikšmes (plg. *kasininkė dañgsto išeikvojimus* ir *kasininkė dañgstosi nebūtais dalykais*), bet šiame darbe nagrinėjamas vien tik veiksmažodis *dañgsto*, nes sangrąžos suteikiamas reikšmės pakeitimas savaime išplaukia (yra „užprogramuotas") iš veiksmažodžio leksinės semantikos, o tranzityvumas visuomet atsiskleidžia

[1] Kalbininkai europocentristai, darantys bendrajai kalbotyrai svarbius apibendrinimus ribotos ar tapačios tipologijos kalbų pagrindu (anglų, lietuvių t.t.), yra pakankamai supainioję tranzityvo, kauzatyvo ir kt. terminus (plg. toliau p. 184 t.). Kalbant apie tranzityvumą, čia visur laikomasi šio tradicinio supratimo.

tik nerefleksyvinėje formoje (refleksyvinėje formoje tranzityvumas atsiskleidžia nevisuomet). Suprantama, tais retais atvejais, kai šiame darbe pasirenkama konversinių refleksyvų forma (vartosena įprastesnė, negu nerefleksyvinė), ji sąlygiškai traktuojama tarytum nekonversinė (plg. p. 154).

Valingumo ir nevalingumo veiksmažodžiai skiriasi savo reiškiamu valingumu, kuriam nustatyti tinka testas *„nori ir ..., nori – ne...”*. Dažnai valingumą nuo nevalingumo atskiria tai, kad pastarasis nesiderina su imperatyvu (plg. *°baidýkis! °giẽdrykis!*). Kadangi analizė turi atsižvelgti į kalbos psichologiją, o ne į gamtos mokslus, tai kurie ne kurie nevalingi veiksmai, žmogaus sąmonės personifikuojami, laikytini valingais (plg. *Negiedokit, gaideliai!* – nors gaidelių giedojimas refleksiškas). Tų žmonių mąstysena, kurių per amžius buvo vartojama ir kurių mums yra palikta kalba, reikalauja traktuoti gyvūnus kaip valingus padarus, nesigilinant į tuščius ginčus, ar aukštesnieji gyvūnai turį sąmonę, ar šuo galįs elgtis valingai ir pan. Tokie ginčai iš tikrųjų priklauso ne kalbotyros, bet visai kito mokslo kompetencijai. Kalbotyrai svarbu tik viena: kaip kasdienį (buitinį) reiškinio suvokimą lemia tūkstantmetė kalbos vartojimo tradicija. Kalbos vartojimo požiūriu, tokie veiksmai, kaip *kal̃ba*, *lója*, *krañkia*, amžių amžiais priklausė analogiškai klasifikuojamų gyvų būtybių sferai (tarp kitko, šioje klasifikacijoje „žmogumi” iš pradžių buvo laikomas tik gentainis, o visi tie „vokiečiai murmėdavo” lygiai taip, kaip mykdavo karvės ar kniaukdavo katės), vadinas, buvo laikomi valingais. Gamtos mokslų kriterijus netinka ir valingai atliekamų fiziologinių aktų atveju. Pavyzdžiui, žmogus negali fiziologiškai nesituštinti, bet įprastomis aplinkybėmis tai valingas aktas, atliekamas tam tikru metu tam tikroje vietoje. Todėl nėra abejonės, kad veiksmažodžiai *kalbė́ti*, *lóti*, *krañkti*, *tùštintis* ir pan. turi būti analizuojami tik kaip valingumo veiksmažodžiai. Jų diferencinis požymis – agentiškumas, nes tik valingas aktantas vadinamas agentu.

Iš keturių išvardytų diferencinių požymių refleksyvumas nustatomas kaip morfologinis (reflexiva tantum pagal sangrąžos buvimą), nukreiptumas ir tranzityvumas – kaip sintaksiniai, o agentiškumas – kaip leksinis. Taigi šiais požymiais besiremianti klasifikacija aprėpia visus kalbos lygmenis.

Daugiau diferencinių požymių atskleidžia tolesnė kiekvienos iš nustatytų 12 paradigmų analizė. Požymis, kurioje nors iš dviejų

gretiminių žemesniosios hierarchijos paradigmų buvęs diferencinis, skaidant tą paradigmą toliau, pasirodo jau esąs integralinis.

Sulyginę poras *daĩrās* : *gadās* (paradigma 4, buvęs diferencinis, o dabar integralinis požymis „inagentiškumas"), *kvaĩtosi* : *ū̃kstosi*, *muôstās* : *plaišķās* (paradigma 6, integralinis požymis „inagentiškumas"), *mą̃sto* : *aps-mdo* (paradigma 8, „inagentiškumas"), *bĩjo* : *neseĩnija* (paradigma 10, inagentinė), *mir̃do* : *spỹgso*, *smaĩda* : *vil̂na* (paradigma 12, inagentinė), matome, kad pirmieji jų nariai skiriasi nuo antrųjų tuo, kad apibūdina gyvas būtybes, nepriklausomai, ar jas reiškia pirmasis (*vilkas bijo ugnies*), antrasis (*lietus iščežijo Petrą*) ar trečiasis aktantas (*Martai nātres zalda*). Diferencinis požymis vėlgi leksinis – animiškumas. Jį įvedus, paradigmų padaugėja, nes buvusių paradigmų 4, 6, 8, 10, 12 kiekviena suskyla į dvi naujas, animata ir inanimata klasių paradigmas, o dėl to visų paradigmų bendras skaičius padidėja iki 17. Griežtai atribojant lietuvių ir latvių kalbas, tokia išvada būtų nekorektiška, nes lietuvių kalboje buvusioji paradigma 4 neskyla (pagal nustatytąjį diferencinį požymį animata *baĩsosi*, *bõstosi* neturi kontrastuojančios poros, tad paradigmų būtų tik 16), o latvių kalboje neskyla buvusios paradigmos 8 (niekam nekontrastuoja šiaip pagal nustatytąjį požymį animata *zina*, *mana*) ir 10 (pagal tą požymį animata klasei priklausantis *zal̂da* irgi neturi kontrastuojančios poros – visų paradigmų būtų tik 15). Tačiau šiame darbe ne kartą remiamasi tuo, kad kalba – neribota sistema: jei kuris nors teoriškai įmanomas dalykas nepaliudijamas, jis gali būti tik per atsitiktinumą neužfiksuotas arba gali sporadiškai atsirasti. Kadangi čia svarstau būtent baltų kalbas, o ne kurią nors atskirą kalbą, tai patikimiausi yra bent dviejose kalbose pasikartojantys faktai, pavyzdžiui tas, kad paradigma 2 negali būti suskaidyta pagal animiškumo požymį. Be to, griežtai atribojus kalbas, lietuvių ir latvių kalbų bendrų duomenų remiama prūsų kalbos faktų analizė būtų ir visai neįmanoma.

Kadangi ir visi kiti toliau nustatomi diferenciniai požymiai bus leksiniai, analizė smarkiai susikomplikuos. Jau ir agentiškumo atveju dažnokai reikia griebtis specialių testų (plg. „*nori ir ...*" arba imperatyvinę transformaciją), tik jie, deja, ne visuomet įmanomi. Nustatant, ar veiksmažodis turi tam tikrą diferencinį požymį, ar neturi, dažnai tenka vadovautis bendrais principais, objektyvumo kriterijui pasidarant neaiškiam bei didėjant paties tyrėjo kalbinės

kompetencijos (šiaip ne visų tos pačios kalbos vartotojų vienodos) bei subjektyvaus suvokimo vaidmeniui. Tyrėjo mąstymui priklausant tai pačiai semantinei sistemai, kurią jis bando analizuoti, leksinė semantika niekuomet negali būti apdrausta nuo neobjektyvumo. Pasitaiko, kad tas pats veiksmažodis, priklausomai nuo konkrečios jo pavartojimo situacijos, ir gali turėti kurį nors diferencinį požymį, ir gali jo neturėti. Ar tokiu atveju jis laikytinas vienu tuo pačiu veiksmažodžiu („virtualusis žodis"), ar dviem (atskira reikšmė – atskiras žodis)? Jei atsakymą lemia vienokia ar kitokia tyrėjo nuostata, jis nėra objektyvus. Šiame darbe laikomasi nuomonės, kad vienas žodis galįs turėti skirtingų reikšmių, tačiau susidurta su sunkumais, atribojant daugiareikšmiškumą nuo sinonimijos, nes toli gražu ne visada skirtingos to paties žodžio reikšmės yra išvestinės arba akivaizdžiai giminingos. Belieka stichiškai griebtis etimologijos, o tai jau nebe sinchronijos, bet diachronijos dalykas.

Ar veiksmažodis *daũžo* agentinis, ar inagentinis? Sakinyje *girtas daužo langus* – taip, sakinyje *žaibai daužo uolą* – ne. Panašių atvejų pernelyg daug, kad būtų galima išskirti veiksmažodžius, kuriems leksiniai diferenciniai požymiai nerelevantiški. Todėl šiame darbe bandoma laviruoti tarp „sveiko proto" (kuri reikšmė pirminė arba turėtų būti laikoma pirmine pagal ilgaamžės vartosenos logiką – pvz. pirminė bus agentinė veiksmažodžio *daũžo* reikšmė) ir gana dirbtinio principo, kad veiksmažodžiai neturi diferencinio požymio tik tuomet, kai neturi jo nė vienu pavartojimo atveju (jei ne tik žaibas, bet ir girtuoklis *daũžo*, tai *daũžo* – agentinis veiksmažodis; šiuo atveju abudu kriterijai sutapo). Yra atvejų, kai pastarasis kriterijus netinka (pavyzdžiui, agentinė vartosena įmanoma, bet ji reta arba neįprasta), tuomet jis voliuntaristiškai atmetamas. Be abejo, tokia analizė iš tikrųjų nėra mokslinė, bet tatai reiškia, kad objektyvi mokslinė analizė apskritai neįmanoma. Leksinė semantinė analizė objektyviai atspindi tik jos autoriaus mąstymo logiką.

Imkime poras *iškogždijo* (višta) : *apibarzdijo* (žmogus), *gulgās* ('žiauksi' – šuo) : *gāstās* ('mikčioja' – žmogus). Jos priklauso nerefleksyviniams ir refleksyviniams nukreiptiems įnagininkiniams animata klasės veiksmažodžiams. Bet pirmuosius porų narius nuo antrųjų skiria tai, kad jie apibūdina žmogaus sferą. Kadangi tarp tokių veiksmažodžių labai maža inagentinių animata veiksmažodžių (šiame darbe neabejotinai užfiksuota tik lie. *apsikãtyti*, *nugruodýti*,

iškogždyti, *kálkšoti*, la. *rimstīties*, *glumstīties*, *glundzīties*, *guldzīties*, nekalbant apie keletą abejotinų '(nu)stipti' reikšmės veiksmažodžių, vartojamų kalbant apie žmogų), diferenciniu požymiu laikytinas būtent animališkumas. Reikia pabrėžti, kad valingumo, gyvos būtybės ir asmens (negyvūno, t.y. ne-gyvulio) kategorijos yra skirtingos ir kad iš jų tik pirmoji (pati bendriausia) yra universali, vienodai būdinga abiem kitoms. Antroji ir trečioji įvairiose kalbose turi nevienodą svorį. Pavyzdžiui, iš pirmo žvilgsnio adekvačiai verčiami anglų *who* → rusų *кто* ir anglų *what* → rusų *что* atspindi realijas, kurios anglo ir ruso kalbinėje sąmonėje anaiptol ne tapačios. Anglui *who* – tai tik asmuo, žmogus, o *what* – neasmuo, gyvūnas arba daiktas. Rusui *кто* – bet kuri gyva būtybė, žmogus (anglų 'who') arba varna (anglų 'what'), o *что* – tiktai daiktas. Diachroninė analizė lyg ir rodo, kad rusiškoji sistema senesnė, kad indoeuropiečiams iš pradžių buvo būdinga būtent gyvo–negyvo dichotomija (plg. dvi gramatines gimines anatolų kalbose, susijusias su pirmykščiu animata ir inanimata klasių skyrimu). Užtat, pavyzdžiui, kartvelų ir abchazų–adigų kalboms yra būdinga žmogaus–nežmogaus dichotomija (plg. kartų ვინ *vin* 'who' : რა *ra* 'what'). Atlikus animalistinių ir neanimalistinių gyvojo sferai priklausančių inagentinių veiksmažodžių analizę baltų kalbose, paaiškėjo, kad jų priešpastatymas labai ribotas lyginant su animata–inanimata priešpastatymu. Galutiniai šio darbo duomenys (nustačius visus diferencinius požymius ir išskyrus visas semantines klases) rodo ir tai, kad lietuviški ir latviški animalistiniai ir neanimalistiniai gyvojo sferos inagentiniai veiksmažodžiai lietuvių ir latvių kalbose priklauso skirtingoms reikšminėms klasėms, vadinas jų skirstymas į animalistinius ir neanimalistinius nėra specifiškai baltiškas. Todėl šiame darbe nepaisoma animališkumo ir tarp inagentinių veiksmažodžių pasitenkinta animiškumo požymiu, t.y. gyvų ir negyvų objektų sferas apibūdinančių veiksmažodžių klasėmis.

TERMINOLOGINIS PASITEISINIMAS: Nors terminas kaip etiketė nebūtinai turi atskleisti savo turinį (svarbu, kad terminai būtų vartojami nuosekliai, o gyvojo sferos klasę norint galima pavadinti ir *kėde*, *puodu*, *UAB Sprakšla* ar kokia *Gaja*), pats nuolatinis grįžimas prie lotynų kalbos rodo pastangą suteikti terminui aiškinamąją galią. Šia prasme terminų skirtumas „animalistinis" vs. „animatum", „neanimalistinis" vs. „inanimatum" iš tikrųjų gana nevykęs, nes bažnytinės lotynų

kalbos žodis *anima* ‘siela’ su terminu ‘animalistinis’ (lo. *animālis* 1. ‘turintis sielą; gyvas’; 2. ‘gyvūnas’) susijęs ne daugiau, negu su terminu ‘animatum’, čia vartojamu gyvojo referento prasme. Pastarajam tad labiau tiktų terminas „vitalinis“, bet to nedrįsau daryti dėl jau kalbotyroje įsišaknijusios tradicijos gyvojo–negyvojo sferas žymėti terminais „animata“–„inanimata“.

Sulyginę poras *kų̃bstosi* (*prie ko*) : *šỹpsosi* (*kam*), *žakstās* (*ap ko*) : *gražījas* (*pēc kā*) (pirminė paradigma 3, integralinis požymis „agentiškumas“), *(jam tai) pasibõsto* : *(jis to) baĩsosi*, *(tas viņam) naistās* : *(viņš no tam, tā) daĩrās* (pirminė paradigma 4, integralinis požymis „animiškumas“), *užsimegzdo* : *slẽgosi*, *plaišķās* : *plaiksnās* (pirminė paradigma 6, integralinis požymis „inanimiškumas“), *rãšo* : *sáugo*, *raksta* : *sar̂ga* (paradigma 7, „agentiškumas“), *mą̃sto* (*ką*) : *mãto* (*ką*), *mana* (*ko*) ‘pastebi’ : *zina* (*ko*) (paradigma 8, „animiškumas“), *kontùzija* (*ką*) : *aps-mdo* (*ką*) (paradigma 8, „inanimiškumas“), *vángsto* (*ko*) : *klaũso* (*ko*), *grasa* (*kam*) : *smaĩda* (*kam*) (paradigma 9, „agentiškumas“), *dỹgso* (*kam*) : *bų̃jo* (*ko*) (paradigma 10, „inagentiškumas“), *braĩdo* : *lóšo* (paradigma 11, „agentiškumas“), *mar̃kso* : *knàpso*, *mir̂ksta* : *smaĩda* (nevalingai) (paradigma 12, „animiškumas“), *spỹgso* : *kãbo*, *vil̂na* : *zālī* (pirminė paradigma 12, „inagentiškumas“), matome, kad pirmieji jų nariai nuo antrųjų skiriasi savo reiškiamu situacijos kitimu, antrieji tokio požymio neturi. Pirmuosius įprasta vadinti dinaminiais, antruosius – statiniais. Opozicija tarp vienų ir kitų dažnai neutralizuojama, finitinę formą pakeičiant dalyvine – *rãšantis* (knygas) = *rašytojas*, *sáugantis* (sandėlį) = *sargas* pasižymi vienodu statiškumu[1]. Kadangi nepanašūs į neutralizacijos pozicijoje vartojamus yra kaip tik dinaminiai veiksmažodžiai, tai diferenciniu požymiu ir laikytinas dinamiškumas.

Veiksmažodžių dinamiškumas ir statiškumas įvairių autorių suprantami skirtingai. Taip G. Silnickis (1983), išskirdamas „būseną“ kaip elementarų bet kurios veiksmažodinės reikšmės fazinį komponentą, kalba apie keturis „būsenos“ tipus: statinį, gradualinį, iteratyvinį ir fliuktuacinį, o dinamiškumą traktuoja kaip vieną iš jų požymių. Anot jo, statinė būsena charakterizuoja veiksmažodžius ‘gulėti’,

---

[1] Tai, kad tam tikri lietuvių ir latvių statyvai gali būti priešdėlio dinamizuojami (*šỹpsosi*→*nusišỹpso*, *smaida*→*pasmaida*), yra darybos, bet ne neutralizacijos dalykas.

‘žinoti’, kurie ir šiame darbe negali būti traktuojami kitaip kaip statiniai. Tačiau veiksmažodžius ‘dirbti’, ‘gyventi’, kuriuos laikau dinamikos–statikos požiūriu skirtingais, Silnickis vadina fluktuaciniais, turinčiais požymį „dinamiškumas”. „Fluktuaciniams” veiksmažodžiams esą būdinga „nereguliarių pakitimų reikšmė”. Tačiau ar galima, ar negalima kurioje nors reikšmėje nustatyti nereguliarius pakitimus, daugiau priklauso nuo konkretaus kalbininko požiūrio, bet ne nuo objektyvių kriterijų. Kai sakome *Petraičiai gerai gyvena* ir *ąžuolas gyvena kelis šimtus metų*, vargu ar turime galvoje vienodas „fliuktuacijas”. Žodis *gyventi* vartotas dar tais laikais, kai nebūta jokio įtarimo dėl augaluose vykstančių „fluktuacijų”. Žmogaus sąmonėje augalai visada buvo gyvi, o „fluktuacijos” atsirado tik su botanikos mokslu. Analizė turi remtis įprasta vartosena, o ne gamtos mokslo išvadomis[1]. Nuo to, kad kas nors suteiks Petraičių gyvenimui fluktuacinę reikšmę (pvz. vertimosi kuo nors), pagrindinė žodžio *gyventi* reikšmė nesikeis: žmonės ir augalai *gyvena* ir tai yra tas pats.

J. Apresianas (Apresian 1986) teigia, kad statiniai veiksmažodžiai vargu ar pasižymi kuriuo nors bendru prasminiu komponentu. Jie dažniausia reiškia buvimą, turėjimą pajautimą, emocines ir intelektualines būsenas, pasižymėjimą savybe t.t. Apresianas iškelia tokius įvairaus pobūdžio statyvams būdingus bruožus:

(1) dauguma statyvų retai arba visai neina imperatyvu (°*matýk!*);

(2) statyvai dažniausia nesiduoda perfektyvinami (°*palóšo*);

(3) statyvai nepasižymi delimitatyviniu ir perduratyviniu aspektu (°*pražinójo*);

(4) statyvai nesiderina su būdo prieveiksmiais ‘vikriai’, ‘meistriškai’, ‘rūpestingai’, ‘atsargiai’, ‘entuziastingai’, „energingai’, ‘greitai’, ‘lėtai’, ‘palaipsniui’ (°*palaipsniui u̯lsosi*);

(5) statyvai nesiderina su inkliuzyvinėmis laiko aplinkybėmis (°*sáugo per tris valandas*);

[(6) baltų kalboms netinka]

(7) statyvai nejungiami prie predikato ‘užsiimti’ ir nesiderina su modaliniais veiksmažodžiais ‘leisti’, ‘liepti’, ‘versti’ pan, (°*jis užsiima tuo, kad šỹpsosi;* °*jis leidžia bijóti*);

(8) statyvai negali perteikti situacijų sekos (°*mãto ir bu̯jo*);

---

[1] Jei veiksmažodis *miega* būtų „fluktuacinis”, o ne statinis (mat, miegas susideda iš fazių), pasakymas *kur miega kapuos didvyriai* būtų suvokiamas kaip klaidingas.

(9) būdami eigos veikslo, statyvai neturi aktualiai duratyvinės ir profetinės reikšmių (°*kai jis įėjo, kampe duksójo pianinas; °ryt bu̯jome mirties*), dėl to neįmanomi ir °*jis mãnė ir mãnė* tipo pseudojunginiai;
(10) jei statyvas turi įvykio veikslo formą, jos reikšmė ne įprasta „taškinė", bet ingresyvinė (*jis pamãnė, kad namuose nieko nėra*);
(11) jei statyvas pasižymi būtuoju dažniniu aspektu, pastarasis nereiškia pasikartojančių įvykių (*jis žinódavo = būdavo, kad žino*);
(12) jei kurių ne kurių statyvų pirmasis aktantas gyva būtybė, tai ne loginis subjektas, bet loginio subjekto = gramatinio objekto veikiamas percipientas (*berniukas mãto lapę, berniukas* – patientas!).

Iš visų šių bruožų baltiškiems statyvams itin tinka (1), (2), (3), (4), (5), (7), (8), (9), kuriais remiuosi ir šiame darbe.

Nustačius opoziciją, pagal diferencinio požymio buvimą ar nebuvimą galima nagrinėti ir atvejus, kuriais trūksta vieno iš dviejų opozicijos narių. Tokia yra paradigma 1, kurioje lietuviškų statyvų nerasta, o *aũdosi* (*ką*), *čiulpstosi* (*ką*), *grañštosi* (*ką*), *rãkštosi* (*ką*), *sãkstosi* (*ką*) (integralinis požymis – „agentiškumas") – dinaminiai veiksmažodžiai. Latvių kalboje rastas tik nelabai patikimas (vieną kartą užfiksuotas) dinaminis veiksmažodis *zĩstās* (*ko*), su kuriuo supriešinamas įprastas statinis (irgi vienintelis) *klàusās* (*ko*). Paradigma 2 lietuvių kalboje nepaliudyta, o latvių kalboje jai atstovauja vienintelis statinis *bîstās* (*ko*) su tarminiu sinonimu (invariantu) *bîkstās* (*ko*). Paradigmoje 10 latviai turi tik dinaminius veiksmažodžius (*kur*) *kļũda*, *zaÎda*, o paradigmoje 11 – tik dinaminius *laksta*, *makņa*, *skràida*, *zvana*.

Iš išnagrinėtų prūsų kalbos veiksmažodžių dinaminiai yra *perbānda*, *grīkisi*, *crixtia*, *lāiku*, *posinna* 'pri-/iš-pažįsta (ką)', o statiniai – *bia*, *gīwu*, *ersinnimai* 'pažįstame'.

Įvedus diferencinį požymį „dinamiškumas", paradigmų vėl padaugėjo. Pirminė paradigma 1 susiskaidė į agentinę dinaminę (*aũdosi*, *zĩstās*) ir agentinę statinę (*klàusās*). Pirminė paradigma 2 išliko, joje agentiškumo požymis nerelevantinis (nėra opozicijos – *bîstās*). Paradigma 3 susiskaidė į agentinę dinaminę (*dairosi*, *žakstās*) ir agentinę statinę (*šỹpsosi*, *gražījas*). Paradigma 4 susiskaidė į tris paradigmas: inagentinę animišką dinaminę (*bõstosi*), inagentinę animišką statinę (*baĩsosi*) ir inagentinę inanimišką (*gadās*). Paradigmos 5 vietoje atsirado agentinė dinaminė (*máivosi*, *bluôdās*) ir agentinė statinė (*u̯lstosi*, *bluôstās*) paradigmos, o paradigmos 6 vietoje – inagentinė animiška dinaminė

(*kvaĩtosi*, *muôstās*), inagentinė animiška statinė (*šaĩposi*), inagentinė inanimiška dinaminė (*ũkstosi*, *plaišķās*) ir inagentinė inanimiška statinė (*slẽgosi*, *plaiksnās*), t.y. keturios paradigmos. Į agentines dinamines ir agentines statines susiskaidė ir paradigmos 7 (*rãšo*, *raksta* : *sáugo*, *sar̃ga*), 9 (*vángsto*, *grasa* : *klaũso*, *smaida*) bei 11 (*braĩdo*, *makņa* : *lóšo*). Paradigma 10 susiskaidė į tris: inagentinę animišką dinaminę (*dỹgso*, *zaĺda*), inagentinę animišką statinę (*bųjo*) ir inanimišką (*neseĩnija*). Kiekviena likusiųjų susiskaidė į keturias: inagentinę animišką dinaminę (8 – *mą̃sto*, *mana* ‘pastebi’, 12 – *mar̃kso*, *mir̂ksta*), inagentinę animišką statinę (8 – *mãto*, *zina*, 12 – *knàkso*, *smaida*), inagentinę inanimišką dinaminę (8– *kontùzija*, 12 – *spỹgso*, *viĺna*) ir inagentinę inanimišką statinę (8 – *aps-mdo*, 12 – *kãbo*, *zālī*). Bendras naujų paradigmų skaičius pasiekė 31.

Sulyginę poras *čiaupdo* : *rãšo*, *čiaupdo* : *bañdo* , *gul̃sta* : *raksta*, *gul̃sta* : *bàuda* (buv. paradigma 7), matome, kad pirmieji jų nariai, skirtingai nuo antrųjų, reiškia situaciją, sukeliančią kitos situacijos pakitimą. Labai dažnai (bet anaiptol ne visuomet) pastarąją galima pavaizduoti tos pačios šaknies veiksmažodžiu: *čiaupdo* – *čiáupiasi*, *gul̃sta* – *gulst*. Atrodytų, kad pirmieji šių porų nariai lyg ir turi galią suteikti reiškiamai situacijai papildomą dinamiškumo požymį, plg. *mųgdo* : *miẽga* (dinaminis : statinis) ir *klųbdo* : *klųba* (lyg ir dvigubai dinaminis : dinaminis) – kadangi panašūs veiksmažodžiai gali būti tik dinaminiai, natūralu, kad jų nerasime tarp statyvų. Todėl pirmuosius porų narius racionalu vadinti dinamizuojančiais, dinamizavimą laikant jų diferenciniu požymiu.

Atrodytų, neva dinamizuojantieji veiksmažodžiai visuomet tranzityviniai. Šiame darbe tačiau iškeliamas ir *introdinamizacijos* reiškinys (žr. toliau p. 188 t.), todėl į dinamizuojančiųjų tarpą patenka ir intranzityvinių veiksmažodžių (refleksyvinių ir nerefleksyvinių). Šie nebūtinai yra agentiniai.

Šitaip suvokta dinamizacija skiriasi nuo įprasto kauzacijos suvokimo; vis dėlto šiame darbe vartoju ne dinamizacijos, bet kauzacijos terminą, nes pritaikius sudėtingesnę terminologiją tradiciškai kitaip vadinamam reiškiniui, jo ir taip sukomplikuotas aiškinimas taptų tik painesnis, o lietuvių kalbotyroje, deja, ir taip painiojamasi tarp tranzityvumo, kauzatyvumo ir kuratyvumo.

Kadangi kauzatyvumas reiškia priežastingumą („kauzuojanti

būsena tai tarpinis faktorius kauzatyvinės konstrukcijos aprašomoje priežasties–padarinio grandinėje" – Nedialkov–Silnickij 1969), tai remdamiesi pačiu terminu (lo. *causa* 'priežastis'), kai kurie tyrinėtojai praplečia kauzatyvumo sąvoką į didelę daugumą visų tranzityvinių veiksmažodžių (pvz. *rašýti* = CAUS *būti parãšomam*, *iškinkýti* = CAUS *būti iškinkýtam* – Geniušienė 1977, panašiai Silnickij 1983). Kaip bus parodyta, tikroji šio požiūrio priežastis – reikalas atskirti tuos tranzityvinius veiksmažodžius, kurių objektas įgauna naują ar keičia seną savybę (arba tiesiog sukuriamas / sunaikinamas, plg. *rãšo*, *válgo*), nuo tų tranzityvinių veiksmažodžių, kurių objektas nesikeičia (*taũpo*)[1].

A. Paulauskienei (1971) kauzatyviniai ir kuratyviniai veiksmažodžiai – tai du tranzityvinių veiksmažodžių poskyriai[2]: „Priežastiniai veiksmažodžiai yra išvestiniai, padaryti iš savaiminių veiksmažodžių arba vardažodžių su priesagomis *-inti*, *-yti*, *-dyti*. Jų veiksmas vykdomas tam, kad kas nors dėl jo vyktų arba įvyktų". Čia pat nurodoma, kad iš savaiminių veiksmažodžių priežastiniai veiksmažodžiai padaromi balsių kaita (*ku̯sti* – *keĩsti*). Bet ar pilnojo šaknies apofonijos laipsnio veiksmažodžiai tikrai išvestiniai iš formų su nuliniu šaknies apofonijos laipsniu? Seniausias neakuzatyvinės kalbos sandaros laikų archaizmas indoeuropiečių kalbose – labilinių (su neutralia diateze) veiksmažodžių klasė, plg. lie. *jis v-rda sriubą* vs. *sriuba v-rda*, *Petras kẽlia žmoną* vs. *Petro žmona anksti kẽlia*, *Pardavėja svẽria cukrų* vs. *cukrus svẽria penkis kilogramus*. Nors forma praet. *vu̯rė* ir nėra formos *ku̯to* intranzityvinis atitikmuo {bet plg. la. itr. [dial. praes. *virst*, praet.] *vu̯ra* '(sriuba) virė'= lie. **vu̯ro* = *ku̯to*}, o veiksmažodis *svỹra, svu̯ro* savo reikšme seniai nutolęs nuo veiksmažodžio *sv-rti*, užtat bent jau forma *ku̯lo* lygiai taip pat santykiauja su *kẽlia*, kaip *ku̯to* santykiauja su *keĩčia*. Ar pilnojo šaknies apofonijos laipsnio (ir prieštvaninio semantinio archajiškumo) *kẽlia* yra išvestas iš nulinio šaknies apofonijos laipsnio *ku̯lo*? Palyginkime tos pačios reikšmės labilinius veiksmažodžius germanų kalbose: anglų *Peter is boiling a cauldron of water* 'Piteris virina katiliuką vandens' vs. *water is boiling* 'vanduo verda', *Peter wakes his wife up at 7 o'clock* 'Piteris kelia žmoną septintą ryto'

———————————————

[1] Veiksmažodžio *rašýti* objektą laikau sukuriamu (medžiagoje padaromi rašiklio pėdsakai), o *sakýti* – nekeičiamu (sukuriami garsai yra žodis tik pagal sutarimą).

[2] Įdomu, kad J. Stepanovas (1975) baltų tranzityvumo–intranzityvumo koreliaciją veda iš kauzuojančio proceso – kauzuojamos būsenos priešpriešos.

vs. *Peter's wife wakes up at 7 o'clock* 'Piterio žmona keliasi septintą ryto', *this shop-girl weighs various frouts* 'ši pardavėja sveria įvairius vaisius' vs. *the water-melon weighs 3 pounds* 'arbūzas sveria tris svarus'; vokiečių: *Peter kocht die Suppe* 'Pėteris verda sriubą' vs. *die Suppe kocht* 'sriuba verda', *die Verkäuferin wiegt ein Wassermelone* 'pardavėja sveria arbūzą' vs. *das Wassermelone wiegt 1 Kilo* 'arbūzas sveria vieną kilogramą'. Greičiau ne *kel-* vokalizmas išvestas iš *kil-*, bet priešingai: nulinio šaknies apofonijos laipsnio praes. *kỹla* – toks pat vėlesnis naujadaras, kaip ir la. dial. itr. *virst* 'verda' (plg. toliau p. 225–226).

Kitur (Paulauskienė 1971, 9) teigiama, kad kuratyviniai veiksmažodžiai – „kitas tranzityviųjų veiksmažodžių poskyris", kad jie „reiškia veiksmą, kuriuo pasirūpinama, kad kas nors būtų padaryta. Juos darome iš aktyvaus veiksmo veiksmažodžių, pridėdami priesagą *-dinti*", su kuria „daromi dažniausiai veiksmažodžiai iš vėiksmažodžių, jau turinčių ir konkretaus veiksmo, ir tranzityvumo reikšmę. Vadinasi, priesaga *-dinti* yra tik parūpinamosios reikšmės morfologinis rodiklis". To paties darbo p. 200 jau pažymima, kad „priesagos *-dinti* vediniai turi dvejopą reikšmę: a) priežastinę (*gąsdinti*), b) parūpinamąją (*siūdinti*). Greta *-dinti* vedinių vartojami tos pačios reikšmės *-dyti* vediniai (*baldinti//baldyti, žiodinti//žiodyti*)". Darybos ir reikšmių santykis smulkiai išanalizuotas E. Jakaitienės (1973): „kokį priežastingumą – aktyvų ar pasyvų [t.y. kuratyvumą – *L.P.*] – reiškia veiksmažodis, priklauso ne nuo priesaginės morfemos variantų, o nuo pamatinio veiksmažodžio reikšmės". Iš tolesnio šios minties vystymo aiškėja, kad Jakaitienei kauzatyvai ir kuratyvai nėra lygiaverčiai tranzityvų poskyriai, bet tam tikros priežastingumo hierarchijos reiškiniai: „priežastiniai „aktyvieji" veiksmažodžiai yra daromi tik iš savaiminius procesus ar būsenas reiškiančių veiksmažodžių. Jie gali būti sudaryti ir su variantu *-inti*, ir su variantu *-dinti*. Neveikiamieji priežastiniai, arba parūpinamieji, veiksmažodžiai daromi tik iš aktyvų veikėjo veiksmą nusakančių tranzityvinių veiksmažodžių. Šalia kauzatyvinės reikšmės priesagos *-inti* vedinių dažnai yra vartojami tos pačios šaknies ir reikšmės veiksmažodžiai su priesaga *-yti* (*-dyti*)". Kaip matyti, ir Jakaitienė nekalba apie veiksmažodžių su priesaga *-dyti* parūpinamąją reikšmę, o tų veiksmažodžių pavyzdžiais nurodo *áusdinti* 'pasirūpinti, kad kas austų', *káldinti* 'pasirūpinti, kad kas kaltų'. Dar kitame darbe (Jakaitienė, Laigonaitė, Paulauskienė 1976) skiriamos trys tranzityvinių veiksmažodžių klasės: padaromieji, parūpinamieji

ir priežastiniai. Parūpinamieji veiksmažodžiai čia aiškiai nesiejami su priežastiniais ir laikomi padaromųjų veiksmažodžių variantu. Užtat padaromieji – tie, kurie „reiškia veiksmą, kuriuo kas nors padaroma – sukuriama ar sunaikinama". Tokiu būdu belieka manyti, kad net ir veiksmažodžio *mãto* „veiksmas" kažką sukuria (žinoma, galima vėlgi remtis gamtos mokslu ir kalbėti apie sąmonėje objekto poveikiu sukuriamą vaizdą, nors tuos vaizdus sąmonėje sukuria ir kiti veiksmažodžiai bei visi žodžiai apskritai) – juk jokių papildomų klasių šioje tranzityvų klasifikacijoje autorės nenumačiusios. Jos tik teisinasi, kad tranzityvumas – ne vien veiksmo perėjimas į objektą, bet tam tikras jo orientavimas į objektą, santykis su juo (p. 111), t.y. tranzityvumas suplakamas su tuo, kas mano laikoma *nukreiptumu*. Bet taip ir nepaaiškinta, ką tie matymai ir mylėjimai „sukuria" – klasifikacijoje jiems nėra vietos.

Painūs ir LKG apibrėžimai. P. 25 teigiama, kad „priežastiniai veiksmažodžiai yra tranzityviniai ir reiškia aktyvų veiksmą, kurio sukeltas kitas veiksmas paprastai yra savaiminis ir reiškiamas intranzityviniais veiksmažodžiais, pvz. *ardýti* (: *u̯rti*), *k-lti* (: *ku̯lti*)". Čia žodelis „paprastai" reikalingas apibrėžimui prieštaraujantiems faktams atmesti. Siūlai tikrai irsta, kai juos ardo rūgštis, kūno temperatūra tikrai pakyla, kai ją pakelia su liga susiję fiziologiniai procesai. Tačiau nuo to, kad darbininkai ardo tvorą, tvora pati neirsta, ir kai žmogus kelia krovinį, krovinys irgi nekyla pats – tvora ardoma, o krovinys keliamas. Be to, kaip jau minėta, veiksmažodis *kẽlia* labilinis ir nebūtinai priežastinis (*Laima rytais anksti kẽlia*). Užtat parūpinamieji veiksmažodžiai LKG priskiriami prie priežastinių, matyt, kaip priežastinių atmaina, bet nė žodelio nesakoma apie tų tranzityvų, iš kurių jie daromi, pobūdį (nesavaiminį pagal Jakaitienę).

Suprantama, kad turint tokį prieštaringą teorinį pagrindą, sunkoka pateikti adekvačią priežastinių ir parūpinamųjų veiksmažodžių charakteristiką ir LKŽ. Rašant šį darbą, iš pradžių buvo pasikliaunama LKŽ, bet pamačius, jog čia vyrauja chaosas ir vieni veiksmažodžiai vadinami priežastiniais, kiti – parūpinamais kaip pakliūva, nuo vienų ir kitų skyrimo išvis atsisakyta. Štai keli pavyzdėliai iš LKŽ. Nė vienas iš nepriesaginių apofoninių veiksmažodžių, kurie teoriniuose darbuose laikomi priežastiniais, nepažymėtas „caus.", pvz. *džiáuti* (: *džiū́ti*) (nepaisant nurodomos pirminės pagrindinės, aiškiai kauzatyvinės reikšmės ‘dėti, kad džiūtų'),

keĩsti (: *kų̑sti*) (šiame darbe šis veiksmažodis nelaikomas kauzatyviniu), *k-lti* (: *kų̑lti*) (šiame darbe šis veiksmažodis nelaikomas kauzatyviniu) – visur apsiribota charakteristika „tr.". Gal šitaip pasielgta dėl to, kad čia kauzatyvumas tik viena iš reikšmių? Bet štai *kų̑ldyti* – „caus.", bet greta kauzatyvinių pavyzdžių (*kildau pieną: noriu varškės pasidirbti* Lkv) pateikiamas ir toks: *paims tave geros rankos ir kildys aukštybėn* – ar tu pats kilsi aukštybėn, ar tik būsi rankomis keliamas? Jei ne pats, definicija netinka, veiksmažodis nėra kauzatyvinis. Bet juk charakteristika „caus." tinka ir jam. Kodėl? Aišku, tik dėl priesagos *-dyti*, nepaisant aiškaus fakto, kad su šia priesaga padaromi ir dažniniai veiksmažodžiai (plg. *mų̑ndyti*), o *(rankos) kildys* – be jokios abejonės, nepriežastinis dažninis veiksmažodis. Antra vertus, minėti nepriesaginiai veiksmažodžiai nepažymėti „caus." tik dėl to, kad neturi priesagos *-dyti* …

Jei kuratyvai reiškia „leisti daryti tai, kas išreikšta pamatiniu žodžiu", o pamatinis žodis dar ir nereiškia savaiminio veiksmo (Jakaitienė 1973), tai išeina, jog *kam drumzdini vandenį su galvijais* J – tipiškas kuratyvumo pavyzdys. Tačiau LKŽ šiuo atveju pažymi ne „cur.", bet „caus.".

Visai nesuprantama, kodėl veiksmažodis *priimdýti* apibūdintas „cur. *priimti*", nes parūpinamosios reikšmės, kaip ją supranta Paulauskienė, Jakaitienė ir kt., iš LKŽ pavyzdžių nematyti: 1. ʻpaimti sau ar pas saveʼ *viedma vaiką priimdė savo globon* Dv. 2. ʻpavaišintiʼ *motina priimdo svotus* Knv.

knų̑sa – nesavaiminį veiksmą reiškiantis veiksmažodis, o *išknisdýti*, pagal LKŽ ʻleisti išknistiʼ, t.y. parūpinamasis veiksmažodis (*vaike, išknisdýsi pievą, tai atsimink!* Alk), tačiau LKŽ duoda nuorodą į „*knų̑sdinti* caus. *knisti*". *užriesdýti* LKŽ pažymėta „caus. *užriesti*: *jungus ažriẽsdė an kaklo* [*jaučiams*] Grv" – čia, matyt, vėl vadovautasi tik priesagos *-dyti* buvimu, nes norėta, bet neįstengta parodyti *užriẽsti* ir *užriesdýti* skirtumą. Jei tokio ir yra, tai nebent Aktionsart, bet aš ir tokio čia nematau. Užtat negi *jungus ažriẽsdė* tam, kad jungai „užsiriestų"? Kur kauzatyvumas? Nebent Geniušienės supratimu.

Panaši LKŽ paslaptis ir „*parų̑mdyti* caus. *paremti*: *duris parų̑mdyk su kuolu* Žvr, *kopėčias prie sąsparos parų̑mdyk* Vlkv". Nurodytos reikšmės veiksmažodžio *parų̑mdyti* negaliu traktuoti kitaip, kaip veiksmažodžio *(pri)remti* sinonimą (plg. *duris priremk su kuolu*). Apie kokią nors kauzatyvinę reikšmę juokinga kalbėti, nes net ir pagal Geniušienę

kažin ar durų parimdymas yra jų „nurimimo" priežastis ("duris parimdėme ir jos *nurimo*, nebesidarinėja").

Įdomus atvejis – LKŽ „*skundyti* tr. Rod *skinti*" ir "*nuskundyti* cur. *nuskinti*". Pavyzdžiai: *Eina mergelė per daržą rūtų, rūtelę skindydama* Asv, *Klevų tvorą išlaužė, lelijeles išmindė, žalias rūtas nuskindė* Rs. Mano galva, pirmuoju atveju rūtelė turi kuopinę reikšmę, todėl abiem atvejais (su priešdėliu ir be jo) veiksmažodis neparūpinamasis, nepriežastinis, dažninis. Kokia normalia logika besiremiant, galima tame pačiame sakinyje vienarūšių predikatų grandinėje (*išlaužė*, *išmindė*, *nuskindė*) vieną predikatą skelbti kuratyvu, o kitą – nekuratyvu? Juk dėl veiksmažodžio *išlaužti* nekuratyvumo neturėtų kilti abejonių, o LKŽ niekur nenurodo „*láužyti* cur." arba „*išláužyti* cur." (nepamirškime, kad ir *lū́žti* – savaiminis veiksmažodis). Be to, veiksmažodis *iš-/láužyti* [plg. *išmundyti* (= *iš-/mindžioti*, bet ne *mundyti* cur.)] LKŽ kvalifikuojamas „iter. *išlaužti*" (nors veiksmažodžiai *išmundyti* ir *išmundžioti* nepažymėti „iter.", jų dažninė reikšmė pakankamai aiški jau ir iš šio sugretinimo).

Panašiai pažymėta „*spurdyti* cur. *spirti*", bet nė vieno parūpinamosios reikšmės pavyzdžio nepateikta.

Užtat *stalgdyti* LKŽ pažymi „cur. *stal̃gyti*" priešingai šiaip LKŽ, matyt, įprastam, su E. Jakaitienės požiūriu sutampančiam pamatinio veiksmažodžio nesavaimiškumo suvokimui. Be to, nesuprantama, kodėl iš to paties pamatinio *stalgti* padarytas *stalgunti* (LKŽ „caus. *stalgti*") turi skirtis nuo *stalgdyti*. Matyt, vėl kalta priesaga (plg. dar LKŽ *stalgdinti* ir *stalgdyti*).

Šitokį sąrašą galima tęsti ir tęsti. Aišku, kad su caus.–cur. definicijomis LKŽ, angliškai tariant, „failed". Šiame darbe visas tas klaidas būtų galima ištaisyti besilaikant kad ir Jakaitienės požiūrio, tik, deja, medžiaga rodo, kad grynų kuratyvinių veiksmažodžių lietuvių kalboje... ir visai nėra. Veiksmažodžiai, kuriuos įprasta laikyti parūpinamaisiais, visuomet turi ir gretiminę neparūpinamąją reikšmę, beje, dažnesnę.

siū́dinti – klasikinis kuratyvas: *atėjusiam siūdintis jis liepia stoti ties durų staktą* P.Cvir. Tačiau *Tilžės miestely jauns šneiderėlis, tas persiūdys vystelį* LB – reikia manyti, šneiderėlis nesirūpins, kad tai atliktų dar kuris kitas šneiderėlis, bet padarys pats. Nors LKŽ čia ir nurodo „cur.", tai, be abejo, paprasčiausias veiksmažodžio *persiūti* sinonimas.

Arba: "*rakundinti* cur. *rakinti*: *Erodas buvo jį prie irklo prirakindinęs* Jrk" – jei kalbama apie karalių, tai aišku, kad ne pats ir kad čia

kuratyvas. Bet štai *rakuṇdyk spyną!* J – net ir be konteksto aišku, jog čia veiksmažodžio *rakuṇti* sinonimas.

„káldyti/káldinti cur. *kalti"*. Tai irgi klasikinis kuratyvas (*Ir duomi tau valę savo pinigus savo žemėje kaldinti* Bb; dainose gausiai *kaldomi/kaldinami žiedužėliai*). Bet: *kalvis nukáldė naujas pasagas* Jrb, *Tilžės miestely jauns aukskalėlis, tas perkáldys žiedelį* LB – abiem atvejais veiksmažodžio *kálti* sinonimas. Remiantis šiais faktais (G. Savičiūtė 1985 pabrėžia, kad kuratyvai – nykstanti kategorija) bei išvada, kad „kuracijos sakinių paviršinio lygmens semantinis artimumas tik vienam kauzacijos sakinių tipui (netiesioginės fizinės kauzacijos) leidžia kuraciją laikyti semantiškai siauresnę už kauzaciją" (Savičiūtė 1985), šiame darbe atsisakyta abejotino kuratyvų „meškeriojimo" ir veiksmažodžiai, kurių pagrindinė reikšmė dažnai pasirodo kuratyvinė, laikomi kauzatyviniais. Todėl kuratyvų paradigma neišskiriama.

Kaip minėta, pagrindiniu kauzatyvų požymiu laikau jų ypatybę reikšti situaciją, sukeliančią kitos situacijos kitimą. Tas požymis kaip diferencinis gali būti pavadintas dinamizavimo požymiu. Ar tai reiškia, kad kauzatyvai būtinai nukreiptieji ir būtinai tranzityviniai veiksmažodžiai?

Iš nukreiptųjų intranzityvinių sulyginkime porą *kuḅstosi* (*prie ko*) : *baudosi* (*kam*) = *baũstosi*. Šios poros pirmasis narys yra nekonversinis refleksyvas, kuriam sinonimiškas būtų konversinis *lipdýtis*. Pastarasis rodo versijos į pirmąjį aktantą (į save) atkreiptą kauzatyvinę situaciją, plg. *lipdýti* : *lupti*. Šitokia refleksyvinė kauzatyvų rūšis, be abejo, intranzityvi, tai *autokauzatyvai* (plg. Geniušienė 1983). Tokie pat autokauzatyvai, tik tarp nukreiptųjų veiksmažodžių, yra pirmieji nariai porose *lõšdosi* : *ųrstosi*, *ràmstās* : *bluôdās* (jei prieš tai buvo nagrinėta buv. paradigma 3, tai šiuo atveju – buv. paradigma 5), *blaĩvosi* : *ũkstosi*, *nâvījas* : *plaišķās* (buv. paradigma 6).

Be autokauzatyvų, galima išskirti ir *introkauzatyvus* su *vidine dinamizacija*. Tai irgi nenukreiptieji veiksmažodžiai, tik nerefleksyvai (tarp nukreiptųjų intranzityvinių nerefleksyvų kauzatyvų nerasta, o nukreiptieji tranzityviniai nerefleksyvai, t.y. buv. paradigma 7, išnagrinėti anksčiau). Juos konstatuoti padeda *autokauzatyvinė transformacija*, t.y. galimybė juos pakeisti sinoniminiais kauzatyvais su žodžiu 'save', plg. pirmuosius narius porose *skraĩdo* : *braĩdo*, *skràida* : *laksta* (buv. paradigma 11) ir net tarp inagentinių *mir̃do* (nuomariu) : *siũbso* (latvių kalboje nerasta, buv. paradigma 12). Čia *skrĩdo* (: *skreñda*)

reiškia ‘lakdina save’ (bet neįmanoma ‘°bridina save’ net ir sinonimiškai), *rúopdo* – ‘verčia save ruoptis’ – dinamizacija per vidinę pastangą = *introdinamizacija* (latvių veiksmažodis *lakstīt* jau netekęs semantinio ryšio su *lēkt*, todėl transformacija neįmanoma). Kitoje paradigmoje – *prãsdo* ‘verčia save priprasti’.

Tad įvedus dinamizavimo požymį, paradigmų padaugėjo net iki 40 (statyvinės paradigmos nesusiskaidė, jose dinamizavimo požymis nerelevantinis).

Kaip minėta, skirtinos dar „padaromųjų" (dažnai suplakamų su kauzatyvais) ir „nepadaromųjų" (dažnai, bent tranzityvų atveju, ir visai pamirštamų – plg. anksčiau) veiksmažodžių opozicijos, ryškėjančios lyginant poras *rakštosi* (*ką*) : *sãkstosi* (*ką*), *glaĩbosi* (pagal Geniušienę 1983 – autokauzatyvas dėl specifinio kauzacijos traktavimo) : *u̯rstosi*, *vaĺ̂kstās* : *bļaûstās*, stàposi : *kvaĩtosi*, *atsiskalaũdo* : *ũ̃kstosi*, *svarbās* : *plaiș̌ķās*, *rãšo* : *bañdo*, *raksta* : *bàuda*, *kontùzija* : *mą̃sto* (*ką*) (taip suskyla dalis naujų – dinaminių nekauzatyvinių – paradigmų buvusių paradigmų 1, 5, 6, 8 ribose). Pirmieji porų nariai atspindi situaciją, suteikiančią patientui (objektui arba refleksyvinės situacijos subjektui) naują ypatybę, arba pakeičiančią seną ypatybę, arba sukuriančią / sunaikinančią patientą. Trumpai tariant, jie yra *padarininiai,* diferencinis požymis – sekventiškumas. Pagal šio požymio nebuvimą latvių kalboje kontrastuojančios poros neturintis veiksmažodis *zīstās* (*ko*) (buv. paradigma 1) – nesekventinis. Paradigmų padaugėjo iki 46.

Ar baigti klasifikaciją, ar toliau tęsti? Kadangi kalba – atvira sistema, tai išsamiausia klasifikacija vis tiek neįmanoma. Be pačių bendriausių diferencinių požymių, galima nustatyti begalybę smulkesnių. Diferencinių požymių suieškojimas ir parinkimas sąlygojamas to, į kokį uždavinį orientuojama pati klasifikacija. Kadangi, kaip sakyta, šio tyrimo uždavinys – praskinti kelią diachroninei analizei, tai ir semantinė klasifikacija orientuojama į *ā*-kamieno veiksmažodžiams paprastai priskiriamas reikšmes bei pastarųjų santykį su formaliaisiais tipais. Viena populiariausių nuomonių – kad šie veiksmažodžiai visų pirma sietini su būseną reiškiančiais statyvais. Todėl būtina ištirti jų pasiskirstymą pagal Aktionsart požymius „dažninis", „multiplikatinis" bei pagal rezultatyvumą (dėl sąsajos su senoviniu perfektu).

Dažnumo diferencinis požymis aiškėja lyginant poras *grañštosi* : *rakštosi* refleksyvinių tranzityvinių sekventyvų paradigmoje, *daĩrosi*

: *lãžosi*, *zvaîkstās* : *ausās* refleksyvinių nukreiptųjų nekauzatyvų paradigmoje, *k-lstosi* : *lõšdosi* agentinėje nenukreiptųjų autokauzatyvų paradigmoje, *kraĩposi* : *glaĩbosi* agentinėje refleksyvinių nenukreiptųjų sekventyvų paradigmoje, *u̯rstosi* : *máivosi*, *bļaûstās* : *bluôdās* agentinėje refleksyvinių nenukreiptųjų nesekventyvų paradigmoje, *rim̃stās* : *nâvījas* animistinėje nenukreiptųjų autokauzatyvų paradigmoje, *kvaipstosi* : *kvaĩtosi*, *gulgās* : *muôstās* animistinėje nenukreiptųjų nesekventyvų paradigmoje, *rasdosi* : *užsimegzdo* inanimistinėje nenukreiptųjų autokauzatyvų paradigmoje, *blaĩskosi* : *ũkstosi*, *zvaigstās* : *plaišķās* inanimistinėje nenukreiptųjų nesekventyvų paradigmoje, *čiáupdo* : *s-ndo*, *guĨsta* : *zîda* (tranzityvinių) kauzatyvų paradigmoje, *grándo* : *rãšo*=*vãlo*, *bada* : *beda*=*raksta* agentinėje nerefleksyvinių tranzityvinių sekventyvų paradigmoje, *krãto* : *bañdo*, *krata* : *bàuda* agentinėje nerefleksyvinių tranzityvinių nesekventyvų paradigmoje, *girdė̃sto* : *mãto* animistinėje nerefleksyvinių tranzityvinių statyvų (!) paradigmoje, *iščežija* : *kontùzija* inanimistinėje tranzityvinėje dinaminėje paradigmoje, *vángsto* : *grãso*, *duksna* : *grasa* agentinėje nerefleksyvinių nukreiptųjų intranzityvinių dinaminių paradigmoje, *skraĩdo* : *rúopdo* agentinėje introkauzatyvų paradigmoje, *braĩdo* : *čiùrško*, *laksta* : *makn̦a* agentinėje neintrokauzatyvų paradigmoje, *gram̃sto* : *mir̃do* animistinėje introkauzatyvų paradigmoje, *mar̃kso* : *muldo*, *mir̂ksta* : *svepsta* animistinėje neintrokauzatyvų paradigmoje, *laĩšdo* : *aušdo* inanimistinėje introkauzatyvų paradigmoje ir *pláišo* : *spỹgso*, *zvaidra* : *viÎna* inanimistinėje neintrokauzatyvų paradigmoje. Porų pirmųjų narių diferencinis požymis – kartotinumas. Pagal jo buvimą ar nebuvimą nustatomi latvių kalboje kontrastuojančių porų neturintys nekartotinis *ràmstās* (plg. lie. *lõšdosi*), kartotinis *vaÎkstās* (plg. lie. *kraĩposi*), nekartotiniai *mana* 'pastebi', *zina* (plg. lie. *mãto*), kartotinis *skràida* (plg. lie. *skraĩdo*), o prūsų kalboje – nekartotiniai *grīkisi* (plg. lie. *lãžosi*), *crixtia* (plg. lie. *vãlo*), *perbānda*, *laikū*, *posinna*.

Lyginant poras *čiulpstosi* : *gram̃štosi*, *naĩrosi* : *daĩrosi*, *žakstās* : *zvaîkstās*, *du̯ldo* : *čiaupdo*, *zabī* : *guĨsta*, *ãdo* : *grándo*, *ada* : *bada*, *čáižo* : *krãto*, *taÎza* : *krata*, *šmaĩkšto* : *braĩdo*, *švaitra* : *laksta*, kurių abudu nariai dažniniai, matyti, kad dažnumas esti *organinis*, t.y. būdingas pačiai veiksmažodžio vaizduojamai situacijai (pvz. *kapóti*, pirmieji porų nariai), ir *neorganinis*, arba darytinis (kartotinis), priklausantis nuo situacijos atlikėjo (antrieji porų nariai). Pastaruoju atveju visuomet yra arba gali būti atitinkamas nedažninis arba dažninis organinis veiksmažodis (plg. *susigramščia ką*, *dỹri*, *sniêdzās*, *čiáupia*, *gulst*, *gr-ndžia*,

dur, *krẽčia*, *kreš*, *breñda*, *lec*). Organinio dažnumo veiksmažodžiai, jei ir sudaro poras, tai tik sinonimines, reikšmės atžvilgiu nekontrastuojančias, pvz. *čiulpstosi ką* = *čiulpiasi ką*. Gali kilti klausimas, ar *krãto* = *krẽčia*, ar *krãto* = *pakartotinai krečia*? Nors sinonimijos atvejų ir pasitaiko (*pakrãto* = *pàkrečia medį*), jie, kaip rodo atvejis *viską iškrãto* = *daug kartų u̯škrečia*, rodo neorganinio ir organinio dažnumo neutralizaciją, įmanomą, kai dažninis organinis veiksmažodis daromas ne iš nedažninio, bet iš dažninio organinio (*krẽčia*). Organinių dažninių veiksmažodžių reiškiama situacija negali vykti vienu, iš vienos fazės susidedančiu aktu. Sekdamas J. Maslovu (1965) nurodant L. Andrejcziną, tokius veiksmažodžius vadinu *multiplikatiniais*. Diferencinis požymis – neįmanomumas būti atliktam viena faze, arba multiplikatiškumas.

Nedažniniai veiksmažodžiai būna kartiniai (plg. *staigiu judesiu pakru̯pdė valtį*) ir tęstiniai (*mergaitė vãlo kambarį*). Šiame darbe tarp jų nedaroma skirtumo, nes, kaip atrodo, kartinė reikšmė dažniausiai savaime išvestinė (plg. kad ir priešdėlį *pa-* pirmajame veiksmažodyje), tam tikros transformacijos automatiškai numanoma (dėl to priešdėliniai vediniai šiame darbe ir nenagrinėjami). Stengtasi pirmiausia žiūrėti veiksmažodžio reikšmės, o ne formos. Todėl formaliai dažniniai veiksmažodžiai (turintys atitinkamas nepriesagines poras) čia kartais laikomi nedažniniais, pvz., *smigdýti* = *smeĩgti*[1]. Man prieinama medžiaga neremia šios poros pirmojo nario dažninės kvalifikacijos (žr. pavyzdį sintagminių santykių analizėje). Suprantama, ne visur pavyko išvengti subjektyvumo, bet kita vertus, jo ir neįmanoma išvengti.

Pagaliau, lyginant poras *žu̯no* : *mãto*, *knỹbso* : *plùpso* 'nerangiai eina', *kýbo* : *kãbo*, matyti, kad pirmieji nariai išreiškia ankstesnės situacijos rezultatą: *žu̯no* = *yra sužinojęs, pažinęs*, *knỹbso* = *yra įknibęs*, *kýbo* = *kabo pakibęs* (kad šitaip nėra visose tarmėse, dar nereiškia, kad gali būti priešingai, pvz. *kãbo* = °*paku̯bęs* priešpastatoma *kýbo* = °*kãbo šiaip pakabintas*; svarbu, kad to nėra). Tai *leksiniai* (be specializuotos ar nespecializuotos gramatinės formos) *rezultatyvai* (plg. Nedialkov–Jachontov 1983). Diferencinis požymis – rezultatyvumas.

Verti dėmesio tik lietuvių kalboje paliudyti *knybso* tipo rezultatyvai. Skirtingai nuo visų kitų, jie yra susiję su dinamine (fluktuacine)

---

[1] Pavyzdys *jùngyti* (≠ *jùngti*!) čia netinka, nes šis veiksmažodis turi specializuotą reikšmę 'jungan jungyti'.

situacija. *knỹbso* ne šiaip ‘įknibęs’, bet ‘įknibęs dirba’. Dar plg. *skepẽtija* ‘prastai apsirengęs’ + ‘dirba’ arba *knõpija* ‘galvą nuleidęs’ + ‘lipa ant ko’ kt. Tokių dinaminių rezultatyvų užfiksuota iki dešimt. Tuo klasifikacija baigiama.

Taigi iš viso nustatyta 11 diferencinių požymių:

1 – refleksyvumas,
2 – nukreiptumas,
3 – tranzityvumas,
4 – agentyvumas,
5 – animiškumas,
6 – dinamiškumas,
7 – dinamizacija (dinamizavimas),
8 – sekventyvumas,
9 – kartotinumas,
10 – multiplikatyvumas,
11 – rezultatyvumas.

Galutinis semantinių paradigmų (semantinių klasių) skaičius, gautas pagal šių požymių buvimą ar nebuvimą, – 78.

Kadangi diferenciniai požymiai buvo nustatomi nagrinėjant privatyvines opozicijas ir jų sistema binarinė, tai gautoji semantinė klasifikacija yra dichotominė. Grafiškai ją vaizduoja *Dendrograma 5* ir *Matrica 1*. Dešinieji dendrogramos išsišakojimai rodo atitinkamo diferencinio požymio buvimą, todėl gautų 78 paradigmų žymėtumas tolydžio mažėja iš dešinės į kairę. Labiausiai žymėta yra gautoji paradigma 1 (ją sudaro du lietuvių kalbos veiksmažodžiai – *audýtis* ir *nusigrabãlyti* ‘nusidrėksti’), kuri apibūdinama tik pliusais: +refleksyvumas +nukreiptumas +tranzityvumas +agentyvumas +dinamiškumas +dinamizacija. Mažiausiai žymėta yra paradigma 78, kuri apibūdinama tik minusais: ⁻refleksyvumas ⁻nukreiptumas ⁻agentyvumas ⁻animiškumas ⁻dinamiškumas ⁻rezultatyvumas.

Nustatant, kuriai klasei-paradigmai priskirti veiksmažodį, buvo žiūrima visų jo reikšmių („virtualusis žodis”), išsirenkant iš jų tą, kuri atitinka konkretų diferencinį požymį (žr. p. 177).

Kaip matyti iš Dendrogramos 5, refleksyvų ir nerefleksyvų „medžiai” asimetriški, o tai dar kartą pateisina 1-ojo, morfologinio, diferencinio požymio parinkimą.

Iš 78 paradigmų – semantinių klasių – lietuvių kalboje nepaliudytos 6, 7, 15, 23, o latvių kalboje – 1–4, 8, 16, 19, 25, 28–30, 45, 47, 50–52, 57, 58, 60, 63, 65–68, 71, 73, 74, 77. Prūsų kalbos paminkluose paliudyta tik 11, 40, 43, 48, 49, 72 (suprantama, turiu galvoje tik nagrinėjamo kamieno veiksmažodžius).

Santykį tarp semantinių klasių ir formaliųjų klasių parodo *Matrica 2,* kurioje semantinės klasės išdėstytos horizontaliai, o formaliosios vertikaliai. Skaičiai susikryžiavimo langeliuose rodo užfiksuotų atvejų skaičių (kairiajame viršutiniame kampe – lietuvių, dešiniajame – latvių, žemiau lietuvių – prūsų kalboje), + – daugiau kaip 15 atvejų.

Jei kuri nors reikšmė turi vienodą formalią reprezentaciją lietuvių ir latvių kalbose, santykis tarp reikšmės ir formos gali būti bendrabaltiškas. Kaip matyti iš Matricos 2, lietuvių ir latvių kalbos pasižymi šiais formalių (forma) klasių sutapimais tose pačiose semantinėse (reikšmė) klasėse:

reikšmė	***forma***	***reikšmė***	***forma***
4	72	39	3,8,47,49,55,69,70,72
8	69	40	3,49,69,70,72
11	49,70,72	41	3,47,49,70,72
12*	49	42	3,8,47,49,55,69,70,72
13	70	43	3,8,27,49,55,69,70,72
14	70,72	46	72
17	70	48	68
18	70,72	49	49,72
19	72	53	49,70
20	49,55,70,72	54	49,72
21	3,49,55,70,72	55*	49
		56	69
26	70	61*	48,49
27	72	62	49,55,69,70,72
31	72	64	3,48,49,72
32	49,70	66*	49
33	72	69*	49
35*	49	70*	49
36	49,55,69,70	75	49,55
37	1,3,8,27,44,49,55,69,72	76*	49
38	3,43,48,49,55,69,72	78*	49

Tik *-ija* (48, 49) kamienui būdingų reikšmių galima nenagrinėti, todėl iš sąrašo galima išbraukti reikšmes 12, 35, 55, 61, 66, 69, 70, 76, 78 (jos pažymėtos žvaigždute), jų bendrabaltiškumas *ā*-kamienui tuo tarpu neįrodomas. Svarbu pažymėti, kad prūsų kalbos medžiaga, kad ir kiek skurdi, irgi rodo, kad reikšmė 11 (+refleksyvinis +nukreiptasis -tranzityvinis +agentinis +dinaminis -kauzatyvinis -kartotinis) gali būti realizuota *-ija* (49) kamienu.

Matrica 2 rodo, kad visos reikšmės (21, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 64), kurioms būdinga alternuojančių kamienų *-o/-ija* realizacija (3), turi ir *ija*-kamieno realizaciją (49). Kadangi *ija*-kamienas atstovauja praktiškai visoms reikšmėms, galima daryti išvadą, jog iš dviejų alternuojančių kamienų *-o/-ija ija*-kamieno vartojimas senesnis.

Be to, jei kuri nors reikšmė (37, 39, 42, 43) būdinga alternuojantiems kamienams *-o/-ia* (8), ji būdinga ir alternuojantiems kamienams *-o/-ija* (3). Latvių kalbos medžiaga rodo, kad visoms baltų kalboms būdingas *ā*-kamieno tipas su bendratimi lie. *-oti* (68) yra ekskliuzyviai susietas tik su viena reikšme 48, be to, tik vienintelio veiksmažodžio ‘žinoti’. Daugiau tiesioginių ryšių tarp veiksmažodžio kamieno semantikos ir darybos nerasta.

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija: šakninių *a-* ir *ia*-kamieno veiksmažodžių formaliosios klasės

Klasifikuojant šiuos veiksmažodžius, būtina atsižvelgti ne tik į prezenso, bet ir į preterito formą, kuri, skirtingai nuo iki šiol nagrinėtų veiksmažodžių, neturi vienareikšmio ryšio su prezenso forma. Antai lietuvių kalbos prezensą su galūne *-a* gali atitikti tapačios kamieno struktūros *-o, -ė* ir *-ėjo* galūnių preteritai, plg. *plẽška* ¨ *plẽško* vs. *nẽša* ¨ *nẽšė* vs. *kẽta* ¨ *ketė̃jo*. Kadangi latvių kalboje *ē*-preteritai pakeisti *ā*-preteritais (išskyrus tarminius archaizmus), o nustatyti buvusį *ē*-preteritą nėra paprasta [plg. praes. *deg* ¨ praet. *dedza* (→ praes. dial. *dedz*) ir praes. *dzen* ¨ praet. *dzina*, ne °*dziņa*], panaudojant sinchroninės analizės duomenis *ā*-kamieno istorijai, latviška medžiaga nebus lygiavertė lietuviškai. Todėl latvių kalbos *a-* ir *ia*-kamieno veiksmažodžiai atskirai neanalizuojami, o akcentuacijos požiūriu labai svarbūs latvių kalbos faktai panaudojami klasifikuojant lietuvių kalbos veiksmažodžius. Šių kamienų prūsų kalbos veiksmažodis irgi nenagrinėjamas – tiek dėl medžiagos

skurdumo, tiek dėl toli pažengusios prezenso ir preterito formų neutralizacijos bei jų mišimo su *ā/ēja*-kamienėmis bei istorinio optatyvo formomis (Palmaitis 1985).

Išnagrinėta 959 *a*- ir *ia*-kamieno lietuvių kalbos veiksmažodžiai. Klasifikuojant, pabandyta atsižvelgti į S. Nikolajevo ir S. Starostino suponuotą ryšį tarp veiksmažodžio formos ir akcentuacijos (Nikolajev–Starostin 1981). Pagrindinis kriterijus, pagal kurį jie atskiria mobilaus kirčiavimo veiksmažodžius nuo pastovaus kirčiavimo veiksmažodžių (kalbama ne apie Saussure'o–Fortunatovo dėsnį, automatiškai reguliuojantį akcentinį santykį tarp šaknies ir galūnės) – kirčio atitraukimas nuo prezenso kamieno į preverbą finalinio uždarumos priebalsio *-P*, *-T*, *-K* arba *-S* šaknies (toliau – *PTKS* šaknies) veiksmažodžiuose bei lietuvių kalbos akūtinės priegaidės atitikimas latvių kalbos laužtinę priegaidę balsinės (toliau – *H*) ir sonantinės (toliau – *R*) šaknies veiksmažodžiuose. Infiksiniai ir *sta*-kamieniai prezensai neatitraukia kirčio į preverbą (išimtys – du formaliai nereguliarūs „oksitonai"[1] *breñda* ir *skreñda* bei „oksitoninio" veiksmažodžio *krẽša* neoksitoninis dubletas *krę̃šta*), o „oksitoninių" sonantinės šaknies veiksmažodžių tėra tik keletas: *-bỹla/-bu̯lsta* (la. *bil̂st*), *bū̃va* (la. *bût*), *džiū̃va* (la. *žût*), *gỹja* (la. *dzît*), *griū̃va* (la. *gr̦ût*), *kỹla* (la. *cil̂t*), *lỹja* (la. *lît*), *lu̯msta* (la. *lim̂t*, tiesa, Rujienoje, kur paliudytos tik dvi priegaidės), *tu̯nsta* (la. *tît*). Palyginimui: „baritoninių" *n/sta*-veiksmažodžių užfiksuota 361. Kadangi akcentinis tipas čia suprantamas kaip pačios šaknies charakteristika, nepriklausomai nuo apofonijos ar priesagos *-sta*, infikso *-n-* buvimo, tai ir visi veiksmažodžiai, turintys *n/sta* koreliatus, laikomi baritoniniais, net jei jie ir atitraukia (*PTKS* šaknies atveju) kirtį nuo prezenso kamieno į preverbą, plg. *drẽbia–drim̃ba*, *drẽskia–drỹska*, *dvẽsia–dvỹsta*, *grẽsia–grỹsta*, *kẽčia–kiñta*, *kvẽpia–kvim̃pa*, *plẽčia–pliñta*, *tẽškia–tỹkšta*, *trẽkia–triñka*, *žlẽgia–žluñga* (? ‘skalbinius’), *pùčia–puñta*. Be čia išvardytųjų, teliekant vos keliems *PTKS* šaknies *ia*-kamieno „oksitonams" (*lẽkia*, *slẽpia*, *srẽbia*, *vãgia*, *tùpia* ir *skẽčia*, kuris yra *kẽčia* variantas su *s*-mobile, – sinchroninės analizės rėmai neleidžia jų priskirti prie pastovaus kirčiavimo veiksmažodžių), darosi aišku, kad ir tie *PTKS* šaknies *ia*-kamieno veiksmažodžiai, kurie dėl akūtinės priegaidės neatitraukia kirčio iš prezentinės šaknies

[1] „Oksitonais" patogumo sumetimais vadinu mobilaus kirčiavimo veiksmažodį (kaip jis čia suprantamas), o „baritonais" – pastovaus kirčiavimo veiksmažodį.

į preverbą, irgi yra „baritoniniai”. Kitaip tariant, *ia*-kamieno *PTKS* šaknies veiksmažodžiams apskritai yra būdingas pastovus kirčiavimo modelis (ir tikrai, iš 26 akūtinės *PTKS* šaknies *ia*-kamieno veiksmažodžių 12 turi *n/sta* koreliatus: *díegia–dỹgsta*, *gniáužia–gniũ̄žta*, *plíekia–pliñka*, *skíedžia–skỹsta*, *st-ngia(si)–stiñgsta*, *trė̃škia/trė́škia–trýkšta*, *čiúopia–čium̃pia*, *láužia–lū́žta*, *ráugia–rū́gsta*, *tráukia–truñka*, *plė̃šia–plỹšta*, *rė̃žia–rýžta*).

Akūtinės *PTKS* šaknies veiksmažodžių akcentuacinė definicija, kaip minėta, sunki, nes čia kirtis negali būti atitrauktas į preverbą, o latvių kalbos kirčiavimo duomenys dviprasmiški. Todėl išskirti iš jų „oksitonus” neįmanoma. Užtat pastovaus kirčiavimo tarp jų yra ne tik minėti *n/sta*- ir *ia*-kamieniai bei *n/sta* korelatus turintys veiksmažodžiai, bet ir veiksmažodžiai su kirčiuotos *-ina* priesagos vediniais, plg. *áuga–augṳna*. Akūtinės *H* šaknies ir akūtinės *R* šaknies veiksmažodžiai, kaip minėta, priskiriami prie oksitoninių, kai turi latviškus atitikmenis su laužtine priegaide, ir prie baritoninių, kai atitinkama priegaidė tęstinė. Cirkumfleksinės *R* šaknies atveju akcentuacinė definicija laikoma negalima.

Trumpasis ir cirkumfleksinis šaknies vokalizmas traktuojami vienodai.

Jei veiksmažodžio akcentuacinė definicija negalima arba neaiški, lygiagrečiai atlieku kitokią klasifikaciją pagal šaknies finalę *PTKS*, *R* arba *H*. Atsižvelgta ir į šaknies vokalizmą – ar jis nykstamojo laipsnio (*-i-*, *-u-*), ar *-a* arba *-o-*, ar *-e* arba *-ė-*. Prie pastarojo priskiriami visi *jau-*, *-iau*-šaknies veiksmažodžiai ne dėl šio vokalizmo kilmės, bet todėl, kad toje pačioje apofoninių *a-* ir *e*-eilių *u*-dvibalsio pozicijoje *a*-eilės *au* funkciškai kontrastuoja *e*-eilės *iau*: *a–au–ai* vs. *e–iau–ei*.

Nuo ko bepradėtume formaliąją klasifikaciją – nuo akcentuacijos tipų ar nuo šaknies finalės, – padalijęs veiksmažodžius pirmuoju atveju į baritoninius ir oksitoninius, antruoju – pagal *PTKS* : *RH*, *R* : *H* šaknis, toliau turėsime išskirti dvi pagrindines veiksmažodžių grupes: prezenso *a*-kamieno ir prezenso *ia*-kamieno. Po to *a*-prezensų grupėje išskiriami veiksmažodžiai su *o-*, *ė-*, ir *ėjo*-preteritais ir su *n/sta*-prezensais. Pagaliau visos tokiu būdu gautos padalos skirstomos pagal šaknies balsio kokybę (*e* arba *a*) ir kiekybę prezense & pretrite (normaliojo laipsnio +&+, normaliojo pailginto +·&+·, normaliojo prezense ir pailginto preterite +&+·, normaliojo prezense ir nykstamojo preterite +&–, nykstamojo –&–, nykstamojo prezense ir nykstamojo pailginto preterite –&–·, nykstamojo prezense ir normaliojo pailginto

preterite –&+·. Klasifikacijos rezultatai pavaizduoti Dendrogramomis 6, 7. Tęsiant *ā*-kamieno veiksmažodžių formaliosios klasifikacijos numeraciją, gautos klasės numeruojamos nuo 73 (*Dendrograma 6*) ir nuo 73' (*Dendrograma 7*).

Dendrograma 6 atvaizduoja klasifikaciją, pradėtą nuo kirčio savybių. Išnagrinėta 833 veiksmažodžiai, kurie pasiskirsto į 46 klases (73–118). Dauguma veiksmažodžių baritonai (697, t.y. 83,67% visų išnagrinėtų veiksmažodžių), kiti – oksitonai (136, t.y. 16,33%). *a*-kamieno veiksmažodžių (baritonų ir oksitonų) yra 59,18% (493), *ia*- ir *ia-/a*-kamienų (baritonų ir oksitonų) – 40 ,82% (340). Tarp baritoninių *a*-kamienių veiksmažodžių gausiausi (273, t.y. 32,77% visų 833 veiksmažodžių) yra šaknies nykstamojo laipsnio *n/sta*-veiksmažodžiai (klasė 77), o tarp *ia*-kamienių (156, t.y. 18,73%) – normaliojo šaknies vokalizmo *e*-laipsnio veiksmažodžiai (klasės 91 ir 95), kurių dauguma (134 iš 156) turi šaknies *e*-vokalizmą dvibalsyje ar mišriajame dvigarsyje. Tarp oksitoninių *a*-kamienių veiksmažodžių gausiausi neinfiksinio ir nepriesaginio normaliojo *e*-laipsnio prezenso ir nykstamojo laipsnio preterito (15, t.y. 11,03 % visų oksitonų) bei normaliojo *a*-laipsnio prezenso ir *ėjo*-preterito veiksmažodžiai (16, t.y. 11,77 % visų oksitonų), o tarp *ia*-kamienių – normaliojo *e*-laipsnio prezenso ir pailgintojo *ē*-laipsnio preterito (irgi 16) veiksmažodžiai (klasės 105, 109, 116).

Veiksmažodžių, kurių akcentuacinė charakteristika neaiški (klasifikuojant pagal šaknies finalę – žr. Dendrograma 7), išnagrinėta 126, nustatyta 35 klasės (73'–107'). Iš jų daugiausia yra *a*-kamienių (99, arba 78,57 %), kiti – *ia*-kamieniai (27, arba 21,43 %). Iš 126 veiksmažodžių 47 (t.y. 37,3 %) yra *PTKS* šaknies, 76 (60,32 %) – *R* šaknies ir 3 (2,38 %) – *H* šaknies. Tarp *PTKS* veiksmažodžių daugiausia (20, arba 15,87 %) šaknies nykstamojo vokalizmo prezenso *a*-kamieno, preterito *ėjo*-kamieno veiksmažodžių. Tarp *R* šaknies veiksmažodžių daugiausia (22, arba 17,46 %) nykstamojo laipsnio *n/sta*-prezenso veiksmažodžių.

ia-kamieniais laikomi veiksmažodžiai, turintys prezenso 3 asmens galūnę *-a*, *-ja*, preterito *-ė* nepriklausomai nuo to, ar *káuja* tipo veiksmažodžiuose segmentas *-ja* struktūriškai (po balsio / dvibalsio) laikytinas tapačiu ar netapačiu segmentui *-ja tvója* tipo veiksmažodžiuose su glaidinės kilmės *j*.

Iš viso išnagrinėta 959 šakninių prezenso *a*- ir *ia*-kamieno veiksmažodžiai, *a*-kamieno – 591 (61,63%), *ia*-kamieno – 368 (38,37%).

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija:
šakninių *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių semantinės klasės

Semantinė šakninių *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių klasifikacija remiasi rezultatais, gautais semantiškai klasifikuojant *ā-*kamieno veiksmažodžius, t.y. atliekama verifikuojant kiekvieną veiksmažodį pagal anksčiau nustatytus diferencinius požymius. Taigi pirmiausia išskiriami nekonversiniai refleksyvai ir tie konversiniai, kurie arba yra išsivystę reikšmes, leidžiančias laikyti juos savarankiškais veiksmažodžiais (plg. *st-ngiasi ką atlikti* greta *(į)st-ngia atlikti ką*), arba kuriems dėl jų dažnumo galima suteikti pirmenybę lyginant su nekonversiniais variantais, šiuo atveju laikytinais neesminiais ir nenagrinėjamais (pvz. *liáujasi* greta *liáuja* traktuojama kaip *liẽčia* greta *liẽčiasi*, t.y. *liáuja*, *liẽčiasi* nenagrinėjama kaip nekonversinė / konversinė pagrindinio veiksmažodžio forma).

Kad kalbamų kamienų atveju išlaiko savo reikšmę ne tik šis morfologinis (sangrąža), bet ir visi nustatyti septyni sintaksiniai diferenciniai požymiai, lengva įsitikinti dichotomiškai supriešinant atitinkamas *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžių grupes bei atskirus veiksmažodžius.

Tarp refleksyvų supriešinant veiksmažodžius *juõkiasi*, *šẽriasi*, *viẽpiasi* ir *kliáujasi kuo*, *st-ngiasi* + bendratis, išskiriamas pastariesiems būdingas nukreiptumo diferencinis požymis, kuris išskiriamas ir tarp nerefleksyvų, supriešinant *álksta*, *al̃psta*, *gaĩšta*, *pragýsta*, *pakam̃ba*, *geñda*, *par̃pia*, *plója*, *pū̃va*, *pravu̯rksta*, *paspruñka* veiksmažodžių grupę su grupe *b-ldžia*, *dr-ngia*, *drį̃sta*, *įgrỹsta*, *pakañka*, *tu̯nsta*, *krem̃ta*, *pakvim̃pa*, *liẽčia*, *lim̃pa*, *mẽgsta*, *pamu̯lsta*, *pamir̃šta*, *plíekia*, *šaũkia*, *rỹja*, *tu̯ria*, *sušuñka*, *apšviẽčia*, *teñka*, *veĩsia*, o tarp pastarųjų išskiriamas tranzityvumo diferencinis požymis, supriešinant grupę *b-ldžia*, *dr-ngia*, *krem̃ta*, *liẽčia*, *mẽgsta*, *pamu̯lsta*, *pamir̃šta*, *plíekia*, *rỹja*, *tu̯ria*, *apšviẽčia*, *veĩsia* su grupe *drį̃sta*, *įgrỹsta*, *pakañka*, *tu̯nsta*, *pakvim̃pa*, *lim̃pa*, *sušuñka*, *teñka*, kuriai tranzityvumo požymis svetimas.

Agentyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *viẽpiasi* su veiksmažodžiais *juõkiasi*, *šẽriasi* nenukreiptųjų refleksyvų grupėje, veiksmažodžius *b-ldžia*, *krem̃ta*, *plíekia*, *rỹja*, *tu̯ria*, *šaũkia*, *veĩsia* su veiksmažodžiais *dr-ngia*, *liẽčia*, *mẽgsta*, *pamu̯lsta*, *pamir̃šta*, *apšviẽčia (ką saulė)* tranzityvinių nerefleksyvų grupėje, veiksmažodžius *drį̃sta*, *sušuñka* su veiksmažodžiais *įgrỹsta*, *pakañka*, *tu̯nsta*, *pakvim̃pa*, *lim̃pa*, *teñka* intranzityvinių nukreiptųjų nerefleksyvų grupėje,

veiksmažodžius *gaĩšta* (‘delsia’), *pragýsta, plója (katučių), spruñka* su veiksmažodžiais *álksta, al̃psta, geñda, pakam̃ba, par̃pia, pū̃va, pravu̯rksta* nenukreiptųjų nerefleksyvų grupėje.

Animatiškumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodžius *dr-ngia, mė̃gsta, pamu̯lsta, pamir̃šta* su veiksmažodžiais *apšviẽčia (ką saulė), liẽčia (medis stogą)* inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodžius *įgrỹsta, pakañka, tu̯nsta* su veiksmažodžiais *pakvim̃pa, lim̃pa, teñka* inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodžius *álksta, al̃psta, pravu̯rksta* su veiksmažodžiais *geñda, pakam̃ba, par̃pia, pū̃va* inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Dinamiškumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *st-ngiasi* su veiksmažodžiu *kliáujasi* nukreiptųjų refleksyvų grupėje, o tarp nerefleksyvų – supriešinant veiksmažodžius *b-ldžia, krem̃ta, plíekia, rỹja, šaũkia, veĩsia* su veiksmažodžiu *tu̯ria* agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodžius *dr-ngia, pamu̯lsta, pamir̃šta* su veiksmažodžiu *mė̃gsta* animiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *apšviẽčia* su veiksmažodžiu *liẽčia* inanimiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *sušuñka* su veiksmažodžiu *drį̃sta* agentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodžius *įgrỹsta, tu̯nsta* su veiksmažodžiu *pakañka* inagentinių animiškų nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodžius *pragỹsta, plója, spruñka* su veiksmažodžiu *gaĩšta* agentinių nenukreiptųjų grupėje, veiksmažodžius *al̃psta, pravu̯rksta* su veiksmažodžiu *álksta* animiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmažodžius *geñda, pakam̃ba, par̃pia* su veiksmažodžiu *pū̃va* inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Dinamizacijos diferencinis požymis ryškėja nerefleksyvų grupėje supriešinant veiksmažodžius *b-ldžia, vĩsia*, turinčius jų veiksmo pasekmės intranzityvines poras *bu̯lda, vỹsta*, su tokių porų neturinčiais veiksmažodžiais *krem̃ta, plíekia, rỹja, šaũkia* dinaminių agentinių tranzityvų grupėje.

Sekventyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *šė̃riasi* su veiksmažodžiu *juõkiasi* inagentinių refleksyvų grupėje, veiksmažodžius *krem̃ta, rỹja* su veiksmažodžiais *plíekia, šaũkia* agentinių dinaminių nedinamizuotų tranzityvinių nerefleksyvų grupėje ir veiksmažodį *dr-ngia (batus)* su veiksmažodžiais *pamu̯lsta, pamir̃šta* inagentinių animiškų dinaminių tranzityvų grupėje.

Vis dėlto leksiniai diferenciniai požymiai *ā*-kamienio ir šakninių *a*- bei *ia*-kamieno veiksmažodžių ne tie patys. Iš vienos pusės,

a- bei *ia-*kamieno veiksmažodžiams svetimi kartotinumas (neorganinis dažnumas, t.y. fazėmis pasikartojančios situacijos reiškimas) ir rezultatyvumas. Iš kitos, jiems yra būdingas specifinis diferencinis požymis inchoatyvumas. Tarp rezultatyvumo ir inchoatyvumo esama papildomosios distribucijos: pirmasis būdingas *ā-*kamieno, antrasis – *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžiams.

Multiplikatyvumo (organinio dažnumo) diferencinis požymis ryškėja supriešinant nerefleksyvų grupėje veiksmažodį *b-ldžia* su veiksmažodžiu *veĩsia* dinamizuotų dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *kreñta* su veiksmažodžiu *rỹja* sekventyvinių dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *plíekia* su veiksmažodžiu *šaũkia* nesekventyvinių dinaminių agentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *plója* su veiksmažodžiais *pragýsta*, *spruñka* dinaminių agentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmažodį *par̃pia* su veiksmažodžiais *geñda*, *pakam̃ba* dinaminių inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Inchoatyvumo diferencinis požymis ryškėja supriešinant veiksmažodį *pamu̯lsta* su veiksmažodžiu *pamir̃šta* nesekventyvinių dinaminių animiškų inagentinių tranzityvų grupėje, veiksmažodį *įgrỹsta* su veiksmažodžiu *tu̯nsta* dinaminių animiškų inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodį *pakvim̃pa* su veiksmažodžiu *lim̃pa* dinaminių inanimiškų inagentinių nukreiptųjų intranzityvų grupėje, veiksmažodį *pragýsta* su veiksmažodžiu *spruñka* dinaminių agentinių nenukreiptųjų grupėje, veiksmažodį *pravu̯rksta* su veiksmažodžiu *al̃psta* dinaminių animiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje ir veiksmažodį *pakam̃ba* su veiksmažodžiu *pū̃va* dinaminių inanimiškų inagentinių nenukreiptųjų grupėje.

Eliminavus diferencinius požymius 9 (kartotinumas) ir 11 (rezultatyvumas) bei pridėjus diferencinį požymį 12 (inchoatyvumas), gauta 37 semantinės klasės, atvaizduotos *Dendrograma 8*. Šių klasių numeracija atitinka *ā-*kamieno veiksmažodžio semantinę klasifikaciją, išskyrus klases 46i, 56i, 58'i, 64i, 70i, 76i, atsiradusias įvedus dvyliktąjį diferencinį požymį (raide *i* pažymėtas atitinkamos klasės inchoatyvinis poklasis), bei klases, atsiradusias dėl *a-* ir *ia-*kamieno veiksmažodžiams būdingos platesnės dinamiškumo (statinės klasės 58 dinaminiai atitikmenys 58' ir 58'i) ir multiplikatyvumo (klasės 69m, 75m su organiniu dažnumu *spriñgsta*, *par̃pia*) diferencinių požymių realizacijos. Antra vertus, nebėra *ā-*kamieno veiksmažodžiams būdingų klasių 1–10,

13–18, 20–24, 26, 29, 30, 32, 34, 36, 39, 42, 47, 48, 50, 53, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 71, 73, 74, 77.

Semantinė klasifikacija atlikta abiejų tipų (73–117 ir 73'–106') formaliosiose klasėse:

Formalioji klasė 73

brę́sta 70,76, *brę̃sta* 78, *sučę̃žta* 64i, *er̃zta* 70, *geĩbsta* 70, *gel̃sta* 76, *geñda* 76, *gę̃sta* 76, *glem̃ba/glẽbsta* 70, *glę̃žta* 70,76, *2. jaũksta* 70, *kem̃bsta* 70, *kem̃pa* 76, *kę̃ra/k-rsta* 76, *kę̃žta* 76, *kiaũsta* 70, *klem̃ba* 76, *sukleñga* 64i, *knam̃ba/knãbsta* 72,78, *knem̃ba/knẽbsta* 72,78, *knę̃žta* 76, *kreñka* 76, *leĩpsta* 70,76, *lem̃pa* 70, *pleñka* 76, *señka* 76, *skę̃sta* 70,76, *skrem̃ba* 70,76, *apskreñta* 76, *smeñga* 70,76, *stem̃ba* 70, *sveĩksta* 70, *šem̃pa* 70, *prašneñka* 64i, *teñka* 57,58, *tę̃žta* 70,76, *trę̃šta* 76, *zmeñka* 76.

Formalioji klasė 74

álksta 72, *al̃psta* 70, *añka* 70,76, *áušta* 76, *aũšta* 76, *blañksta* 76, *brángsta* 76, *gaĩšta* 66,72, *kaĩsta* 76, *prakal̃bsta* 64i, *pakam̃ba* 76i, *1. kañka* (kur) 64, *2. pakañka* 57, *apkar̃sta* 56, *kvaĩlsta* 70, *mą̃žta* 76, *paĩksta* 70, *pam̃psta* 70,76, *prañta* 49,56, *raĩšta* 70, *rañda* 46, *rañka* 64,76, *raũsta* 70,76, *suskaũsta* 56i, *spañgsta* 70, *stal̃gsta* 56, *svaĩgsta* 56, *šą̃šta* 70, *šlam̃pa* 70, 76, *tam̃pa* 56,58', *tar̃psta* 70,76, *var̃gsta* 72, *žañga* 64.

Formalioji klasė 75

blẽsta 76, *brẽkšta* 76, *drẽksta* 76, *lẽpsta* 70, *plẽksta* 76, *vẽsta* 76.

Formalioji klasė 76

blõgsta 70,76, *nubósta* 56[1], *juõsta* 76[2], *kriõšta* 70, *lõbsta* 70, *móksta* 43,54, *nóksta* 76, *pokšta* 70, *skóbsta* 76, *slópsta* 76, *susõpsta* 56i, *sprógsta* 76, *trókšta* 57,72.

---

[1] Kyla klausimas, ar *ā*-kamieno *bostosi* tik nėra veiksmažodžio *(nu)bósta* semantinis refleksyvas (tuomet turime konversiją, taigi pagal šio darbo principus reikėjo imti ne veiksmažodį *nubósta*, bet refleksyvą *nusibosta*, laikant pastarąjį *bostosi* sinonimu)? Tačiau *bostosi* ir *nubosta* – skirtingi veiksmažodžiai, kuriuos skiria veikslo diferencinis požymis (kadangi veikslas dažnai reiškiamas preverbais, klasifikuojant į jį neatsižvelgta).

[2] Darbe daromas skirtumas tik tarp normaliojo laipsnio vokalizmo (nepailginto *a*, *e* ar pailginto *o*, ė) ir nulinio (*u*, *ū*, *i*, *y*, pailginto ir trumpo su mišriaisiais dvigarsiais). Dvibalsiai *ai*, *ei* bei mišrieji dvigarsiai su *a*, *e* priskiriami prie normaliojo *a* ir *e* nepailginto vokalizmo. Dėl to dvibalsis *uo* gali būti priskirtas tik prie pailginto *a*-vokalizmo (plg. ir istoriškai – *rãžas–rúožas*) – šitos sistemos orientacija diachroninė.

Formalioji klasė 77

bỹra/bu̯rsta 75m, *bil̃sta* 64i,76i, *blýkšta* 56,70, *blįsta* 76, *blỹsta* 76, *bliū́kšta* 70, *bluñka* 76, *bru̯nksta* 76, *buñda* 70, *buñka* 76, *2. bur̃bsta* 56, *cim̃pa* 64, *čium̃pa* 43, *čỹžta* 76, *dýgsta* 76, *dỹksta* 64, *dỹla/du̯lsta* 76, *diñgsta* 70,76, *du̯rgsta* 64,76, *dir̃žta* 76, *drim̃ba* 76, *driñka* 76, *drỹska/drýksta* 76, *drĩsta* 55, *2. drỹzta* 76, *dū̃ja* 70,76, *dū̃ksta* 64,76, *dùlksta* 76, *dum̃ba* 76, *dū̃žta* 76, *džiuñga* 70, *pragýsta* 64i, *gỹžta* 76, *gliñta* 76, *glùmsta/glū̃ma* 70, *gniū̃žta* 70,76, *įgrỹsta* 56i, *grĩžta* 64, *grum̃ba* 70, *gruñda* 70,72, *guñda* 56, *gū̃ra/gùrsta* 70,76, *u̯lgsta* 56,57,76, *il̃sta* 70, *u̯ngsta* 56, *ỹra/u̯rsta* 76, *ir̃zta* 70, *ỹžta* 76, *juñda* 64i, *juñka* 58', *jùnksta* 56, *juñta* 49, *kim̃ba* 54,58', *kiñda* 76, *kiñta* 76, *kir̃psta* 76, *kir̃šta* 70, *kiū̃žta* 70, *klim̃ba* 76, *klim̃psta* 70,76, *sukliñka* 64, *klỹpsta* 70,76, *klýsta* 70, *klỹšta* 70, *kliuñka* 75m, *kliū̃va* 56, *klum̃pa* 70, *suklū̃sta* 64i, *knim̃ba* 64,76, *knium̃ba/kniùbsta* 70,76, *knum̃pa* 70,76, *kriñka* 64,70,76, *kriñta* 70,76, *krỹpsta* 76, *kruñta* 64, *kum̃psta* 70,76, *kuñka* 70,76, *pakvim̃pa* 58'i, *sukviñka* 64, *lim̃pa* 58', *liñksta* 76, *lýsta* 70, *liū̃sta* 70.72, *lýžta* 57,70,76, *lū́žta*76, *1,2. miñga* 70, *miñta* 55, *mir̃ksta* 78, *pamir̃šta* 46, *mỹšta/miñša* 58',70, *mỹzga* 76, *nỹksta* 70,76, *-niñka* 54, *nỹra/nu̯rsta* 64, *nir̃sta* 66,72, *nir̃šta* 72, *1. niuñka* 70,76, *2. niuñka* 70, *niū́ksta* 76, *nỹžta* 56i, *pỹksta* 72, *piñga* 76, *pįsta* 76, *pliñka* 70, *pliñta* 76, *plýšta* 76, *plium̃pa* 76, *pliū̃ška/pliū́kšta* 76, *pluñka* 70,76, *prū̃sta* 64, *puñga* 70, *puñta* 70, *pū̃va* 78, *rỹja* 40, *ru̯msta* 70, *1. apsiriñka* 27, *2. suriñka* 64, *rỹzga* 76, *rū́gsta* 76, *rū̃ksta* 78, *rum̃pa* 76, *ruñda* 76, *sil̃psta* 70, *sir̃psta* 76, *siuñta* 70, *skỹla/sku̯lsta* 76, *skiñda* 76, *skýsta* 76, *skliñda* 64,76, *skruñda* 76, *(su)skum̃ba* 64,64i, *suskuñda* 56i, *skur̃sta* 72, *slýsta* 76, *slū́gsta* 76, *smil̃ksta* 76, *smiñga* 76, *smu̯rsta* 76i, *smuñka* 76, *snū́sta* 72, *spil̃gsta* 76, *suspiñga* 64, *spiñta* 43, *spu̯rgsta* 76, *suspįsta* 76i, *spriñgsta* 69m, *spruñka* 64, *sprū́sta* 76, *sriñga* 76, *stýgsta* 70, *stil̃bsta* 76, *stim̃pa* 70, *stiñga* 57,58, *stu̯ngsta* 70,76, *stỹra* 72,78, *striñga* 76, *stul̃bsta* 70, *apsuñksta* 70, *sū̃sta/suñsa* 70,76, *svỹla/svu̯lsta* 78, *sviñda* 76, *įsviñga* 56, *išsvýsta* 58', *šỹla/šu̯lsta* 70,76, *šir̃šta* 72, *šim̃pa* 76, *šiur̃psta* 70, *šliñka* 76, *šlỹpsta* 76, *šlum̃ba/šlùbsta* 70, *šniū̃ra* 70, *sušuñka* 54, *šuñta* 78, *šviñta* 76, *tỹla/tu̯lsta* 64,76, *til̃žta* 76,78, *tu̯ngsta* 64, *tiñka* 57,58, *tir̃psta* 76, *tįsta* 76, *tỹška/týkšta* 75m, *tỹžta/tiñža* 76, *trýkšta* 76, *tru̯msta* 70, *triñka* 70,76, *tru̯nksta* 76i, *triū̃šta* 76,78, *trū́ksta* 57,58,76, *truñka* 66,78, *tuñka* 70, *tur̃sta* 70,76, *tū̃sta* 76, *tū́žta* 72, *tvu̯lksta* 45,78, *tviñksta* 76, *tvu̯rksta* 70, *suū̃žta* 64i,76i, *výksta* 78, *vim̃pa* 70,76, *vỹpsta* 70,76, *pravỹra* 76, *vir̃bsta* 76, *pravu̯rksta* 70i, *vu̯rkšta* 76, *suvu̯rpsta* 76i, *vir̃sta* 70,76, *vỹsta/viñsa* 70, *1. -výsta* 46, *2. výsta* 76, *zỹzta/ziñza* 57, *sužim̃ba* 76i, *pražýsta* 76, *pažįsta* 46, *žliuñga* 78, *1. žluñga* 76, *2. žluñga* 40, *žviñga* 76.

Formalioji klasė 78[1]

Žr. atematinius veiksmažodžius tarp f. k. 136 ir 137.

Formalioji klasė 79

nubliẽka 76.

Formalioji klasė 80

áuga 70,76.

Formalioji klasė 81

sė̃ja 43, *spė̃ja* 56.

Formalioji klasė 82

lója 64, *mója* 54, *plója* 40,61.

Formalioji klasė 83

siùva 40.

Formalioji klasė 84

kẽta 55, *klẽga* 64.

Formalioji klasė 85

(*kãba* 78,) *mãga* 57.

Formalioji klasė 86

móka 43,44,55.

Formalioji klasė 87

svu̯da 78.

Formalioji klasė 88

bãra 43, *kãla* 43, *mãla* 40.

Formalioji klasė 89

tru̯na 41.

Formalioji klasė 90

griñdžia/greñda 40, *mỹž(ia)/mę̃ža* 40,64.

Formalioji klasė 91

b-ldžia 35,64, *beȓgždžia* 72,76, *biẽdžia* 40, *bliẽskia* 76, *bliẽzgia* 76, *sučeȓškia* 64i, *čiáupia* 37,64, *čiaũškia* 64, *čiaũžia* 64, *d-mžia* 54,64, *deñgia* 43, *d-rgia* 40, *díegia* 37,43, *dreñbia* 38, *dr-ngia* 45, *dreñgia* 78, *džiaũgiasi* 28, *geĩdžia* 57, *geȓbia* 43, *gleñžia* 43, *gniáužia* 43, *grę̃žia* 40,43, *gvel̃bia* 43, *gvel̃džia* 43, *gviẽšiasi* 12, *iẽžia* 40, *jaũčia* 49, *jaũkia* 40, *keĩčia* 40, *k-ikia* 43, *keñkia* 54,57, *keȓbia* 40, *keȓgia* 37,40, *kliẽgia* 64, *kliaũkia* 38,75m, *kniaũkia* 64, *kreĩpia* 43,

---

[1] Senus atematinius variantus turintys veiksmažodžiai *liẽka/liñka* ir *sniẽga/sniñga* yra priskirti prie klasės 78 sinchroninės analizės sumetimais.

kreñkščia 70, *kvempiasi* 19, *kviẽčia* 43, *leñkia* 40, *liẽčia* 43,52, *líegia* (/*líegsta* !) 70, *liẽpia* 54, *liẽžia* 38, *m-rkia* 43,54, *meřkia* 40, *miaũkia* 64, *míẽgia* 54, *n-ĩgia* 43, *1. neřšia* 38, *1. niáukiasi* 19,25,31, *2. niáũkia* 40, *níekia* 43, *peĩkia* 43, *piẽšia* 40, *pleřpia* 41,64,76, *pleřškia* 76, *pliaũpia* 38,64,75m, *plíekia* 41, *plíeskia* 76, *r-iškia* 43,52, *reñčia* 40, *reñgia* 40, *riẽčia* 40, *riẽkia* 40, *ruõšia* 40, *síekia* 43,49,52,55, *skaũdžia* 37, *sk-lbia* 43, *skel̃sia* 57, *skeřdžia* 40, *skíedžia* 40, *skleĩdžia* 40, *sklem̃bia* 38, *skriaũdžia* 37, *skliaũčia/džia* 40,64, *sliaũkia* 40,64, *smeĩgia* 40, *sm-l̃kia* 46, *2. smel̃kia* 51, *speĩčia* 43, *sp-ndžia* 40, *speñgia* 57, *spiẽčia* 43,64, *spiẽgia* 55,64, *spr-ndžia* 43, *spríegia* 43,54, *sríegia* 43, *steĩgia* 40, *stel̃bia* 51, *st-ngia* 57, *st-ngiasi* 11, *stiẽbias/si* 19,76, *stíegia* 40, *stiẽgia* 37, *striẽgia* 43, *svíegia* 43, *šel̃pia* 43, *šiẽpia* 43,64, *šlam̃ščia* 40,76, *šleĩkia* 40, *šlem̃ščia* 40,76, *šliaũkia* 38, *šliaũžia* 64, *šveĩčia* 40, *šviẽčia* 43,51,78, *teĩkia* 40, *tel̃kia* 43, *tel̃žia* 64,76, *tem̃pia* 40,43, *teřšia* 40, *tę̃sia* 40, *tiẽkia* 43, *tiẽsia* 40, *trem̃pia* 38, *treñkia* 54, *trę̃šia* 40, *trẽškia* 40, *tviẽskia* 54,76, *veĩkia* 40,64,76, *veĩsia* 37, *v-ngia* 54, *veřčia* 40, *veřgia* 37, *veřkia* 70, *veřžia* 43, *viẽpiasi* 19, *žeĩdžia* 40, *žeřgia* 43,64, *žiẽbia* 37, *žiẽdžia* 40, *žvel̃gia* 43,54, *žv-ngia* 64, *žviẽgia* 64.

Formalioji klasė *92*

baĩgia 40, *baũbia* 64, *baũdžia* 43, *blaũsiasi* 27,33, *braũkia* 40, *daũžia* 40, *gařgia* 64, *gaũbia* 43,51, *gaũdžia* 76, *gaũžia* 43, *glaũdžia* 43, *gráužia* 38, *kařkia* 64, *kařšia* 40, *kaũkia* 64,76, *kaũpia* 43, *klaũpia* 64, *knařkia* 70, *krañkia* 64, *krañkščia* 70, *kvařkia* 64, *láukia* 55, *laũpia* 40, *láužia* 40, *maũkia* 40, *maũdžia* 57, *pařpia* 61,75, *plaũkia* 64,76, *praũsia* 40, *ráugia* 40, *raũkia* 40, *raũpia* 40, *2. raũsia* 40, *skal̃bia* 40, *smáugia* 40, *smaũkia* 40, *spáudžia* 43, *spráudžia* 43, *šaũkia* 43, *stáugia* 64, *šnařkščia* 64,70, *šnařpščia* 64,70, *tařškia* 64,76, *taũkia* 76, *tráukia* 43, *žáĩdžia* 43,54,64, *žlaũgia* 40.

Formalioji klasė *93*

brė̃žia 40, *grė̃bia* 43, *plė̃šia* 40, *rė̃kia* 64, *rė̃žia* 40.

Formalioji klasė *94*

blõškia 43, *čiúopia* 43, *čiuõžia* 64, *dóbia* 37,54, *driõskia* 40, *dróžia* 38, *duõbia* 40, *dvõkia* 78, *glóbia* 43, *gõžia* 51, *gróbia* 43, *gúodžia* 43, *júosia* 43, *juõkiasi* 27, *kliõkia* 38,75m, *kópia* 64, *kõpia* 40, *kriõkia* 64,70, *kuõpia* 40, *lõšia* 64, *luõbia* 64, *múodžiasi* 27, *õšia* 70, *puõšia* 40, *pliõpia* 64,75m, *skõbia* 38, *skródžia* 40, *sliuõgia* 64, *smõgia* 54, *suõkia* 64, *šniõkščia* 70,76, *švõkščia* 70,76, *1. tuõkia* 40, *2. tuõkia* 49, *úodžia* 49, *(-)vókia* 40,(49), *vóžia* 43.

Formalioji klasė *95*

bẽria 38, *drẽbia* 40, *drẽskia* 40, *dvẽsia* 70, *grẽsia* 57, *kẽčia* 40, *krẽčia* (35→)41, *1. kvẽpia* 43, *lẽmia* 44,52, *liáujasi* 11, *nẽria* 64, *plẽčia* 40, *skẽčia* 40, *spjáuja*

64, *pjáuja* 40, *1. šẽria* 37, *2. šẽriasi* 25, *tẽškia* 40,51, *trẽkia* 40, *vẽmia* 70, *vẽria* 40, *žlẽgia* 38,43.

Formalioji klasė *96*

kráuja 40, *šáuja* 40.

Formalioji klasė *97*

bir̃bia 64,76, *1. bliur̃bia* 43,70, *2. bliur̃bia* 72, *3. bliur̃bia* 76, *bruñzgia* 76, *brũzgia* 76, *1. bur̃bia* 75m, *cir̃pia* 64, *cỹpia* 64, *čir̃pia* 64, *čir̃škia* 64, *čýžia* 41, *dỹzia* 64, *dýžia* 40,41, *1. drỹžia* 43, *dul̃kia* 78, *dũzgia* 64,76, *gur̃gia* 56, *gũžia* 43,64, *iñkščia* 64, *jùngia* 40, *kir̃kia* 64, *klỹkia* 64, *kliur̃kia* 38,64, *knỹkia* 64, *knir̃kia* 64, *krỹkia* 64, *krỹkščia* 64, *kriũkia* 64, *kuĩčia* 64, *kur̃kia* 64, *kur̃pia* 40, *mỹkia* 64, *miñčia* 64, *mur̃kia* 64, *niur̃zgia* 64, *pỹpia* 64, *pir̃pia* 76, *pliur̃pia* 38,64, *pliur̃škia* 43,64, *plũkia* 38, *pruñkščia* 64, *pur̃škia* 40, *rùngia* 43, *siuñčia* 43, *skùndžia* 43, *suñkia* 40, *šnỹpščia* 64, *šnir̃pia* 70, *šnir̃pščia* 64, *šniur̃kščia* 64, *švil̃pia* 64, *švir̃kščia* 40,76, *trỹpia* 40,61, *triũsia* 64, *tur̃kia* 64, *tur̃škia* 64, *ur̃zgia* 64, *ũžia* 78, *zir̃zia* 64, *zỹzia* 64.

Formalioji klasė *98*

dùmia 51,76;64,70, *g̯uria* 43, *kùlia* 41, *kùria* 40, *pùčia* 51,64,76.

Formalioji klasė *99*

krẽša 76.

Formalioji klasė *100*

ką̃ra 78, *šą̃la/šálsta* 72,78.

Formalioji klasė *101*

breñda 64, *skreñda 64*.

Formalioji klasė *102*

prabỹla/bu̯lsta 64i, *bũva* 72,78, *džiũva/džiū́sta* 76, *gỹja* 70, *griũva* 70,76, *kỹla/ku̯lsta* 70,76, *lỹja* 76, *lu̯msta* 76, *tu̯nsta* 56.

Formalioji klasė *103*

jója 64, *klója* 43, *stója* 64.

Formalioji klasė *104*

lẽja (*líeti*) 40, *rẽja* 43.

Formalioji klasė *105*

keñša 40, *ker̃pa* 38, *ker̃ta* 40, *kreñta* 38, *leñda* 64, *per̃ka* 43, *per̃ša* 43, *reñka* 43, *ser̃ga* 72, *sleñka* 76, *tel̃pa*(/*til̃psta*) 58, *treñka* 40, *vẽja* 37,43, *vel̃ka* 43, *v-rda* 40,78.

Formalioji klasė *106*

brùka 43, *ku̯ša* 43, *knu̯sa* 38, *krùša* 38, *lu̯pa* 64, *lùpa* 40, *pu̯sa* 41, *ru̯ša* 40, *ru̯ta*

43, *skùta* 40, *sùka* 43,64, *sùpa* 43, *šu̯ka* 40,64, *žu̯nda* 43.

Formalioji klasė 107

gẽba 57, *tẽka* 76.

Formalioji klasė 108

čẽža 70,76, *1. kẽža* 70, *2. kẽža* 76, *krẽbžda* 61, *plẽpa* 64, *šnẽka* 43, *tẽna* 76, *tẽška* 75m, *tẽža* 76, *trẽša* 78, *trẽška* 75, *vẽša* 78.

Formalioji klasė 109

bam̃ba 64, *brãška* 76, *brãzda* 61, *dár̃da* 64, 75m, *gãga* 64, *gar̃ga* 64, *kal̃ba* 43, *knãka* 70, *lãša* 75m, *plãsta* 75, *plãzda* 64,76, *sprãga* 76, *šlãka* 75m, *šnãbžda* 64,76, *trãška* 76, *trãta* 75m.

Formalioji klasė 110

blu̯zga 78, *brùzda* 64, *bum̃ba* 64, *jùda* 64, *kliùka* 75m, *knu̯bžda* 64, *kriùgžda* 76, *krùta* 70, *kùgžda* 64, *kùša* 70, *kùžda* 64, *šnu̯bžda* 64,76, *švu̯ta* 78, *žu̯ba* 78.

Formalioji klasė 111

bẽda 40, *dẽga* 40,76, *kẽpa* 40,76, *lẽsa* 41, *mẽta* 43, *mẽzga* 40, *nẽša* 43, *pẽša* 38, *rẽzga* 40, *sẽga* 40, *sẽka* 43, *tẽpa* 40, *vẽda* 43, *vẽža 43*.

Formalioji klasė 112

kãsa 40, *lãka* 40.

Formalioji klasė 113

gu̯na 43, *pu̯la* 40, *pu̯na* 40.

Formalioji klasė 114

rãka 40, *žãgia* 40.

Formalioji klasė 115

aria 43.

Formalioji klasė 116

bliáuja 64, *džiáuja* 40, *gẽlia* 54,56, *gẽria* 40, *griáuja* 40, *jáuja* 40, *kẽlia* 43,64, *kliáuja* 43,64, *kliáujasi* 12, *lẽkia* 64, *skẽlia* 40, *slẽpia* 43, *srẽbia* 38, *tvẽria* 40,43, *vẽlia* 40, *žẽlia* 51,76,56.

Formalioji klasė 117

káuja 40, *máuja* 40, *pláuja* 40, *ráuja* 40, *vãgia* 43.

Formalioji klasė 118

tùpia 64, *vu̯lia* 37.

Formalioji klasė 73'

slẽgia/slégia 40,43,51, *šlẽkia* 38.

Formalioji klasė 74'

m-lžia/m-lža 37.

Formalioji klasė 75′

gnýba/gnýbia 43,54, *grū́da/grū́džia* 38;37,43, *žnýba/žnýbia* 43,54.

Formalioji klasė 76′

keñčia 49, *2. kvẽpia* 78, *reĩkia* 57.

Formalioji klasė 77′

sučiáuška 64i.

Formalioji klasė 78′

galánda 38, *kánda* 40.

Formalioji klasė 79′

bė̃ga 64, *sė̃da* 64.

Formalioji klasė 80′

šóka 64.

Formalioji klasė 81′

du̯rba 40,64, *mýga* 43.

Formalioji klasė 82′

č-rška 64,76, *čiáuška* 64, *plẽška* 76, *pliáuška* 61,75m.

Formalioji klasė 83′

bárška 75m, *tárška* 75m, *táuška* 64;75m, *žvánga* (*/žvañgsta*) 75m.

Formalioji klasė 84′

póška 75m, *sópa* 57.

Formalioji klasė 85′

bu̯lda 75m, *bliùrba* 64, *bùrba* 61, *bùrga* 76, *dùlka* 76, *bùrzda* 64, *bùrzga* 76, *ču̯rška* 64, *čiùlba* 64, *du̯lga* 57, *dùnda* 76, *dū́zga* 70,76, *gu̯rgžda* 76, *mu̯rga* 75m, *niùr̃zga* 64, *spùrda* 61, *tru̯nka* 75m, *vu̯rpa* 75m, *zùrza* 64, *žvu̯lga* 78.

Formalioji klasė 86′

pẽria 41, rẽmia 40, *sẽmia* 40, *svẽria* 43,52, *žẽria* 40,78.

Formalioji klasė 87′

kãria 40.

Formalioji klasė 88′

bùria 43, *dùria* 40, *1. gu̯lia* 54, *u̯ria* 64, *sku̯ria* 40, *spu̯ria* 54, *stùmia* 40,43, *tu̯ria* 44.

Formalioji klasė 89′

mu̯ršta 70.

Formalioji klasė 90′

glę̃ra/gl-rsta 76, *gvę̃ra/gv-rsta* 76, *klę̃ra/kl-rsta* 76, *s-nsta* 70, *t-msta* 76.

Formalioji klasė 91′

bą̃la/bálsta 76, *są̃la/sálsta* 76, *ską̃ra/skársta* 76, *sušną̃ra* 70i,76i, *žą̃la* 76.

Formalioji klasė 92'

mẽlsta 76, *šẽlsta* 72,78.

Formalioji klasė 93'

tõlsta 64,76.

Formalioji klasė 94'

bjũra/bjùrsta 76, *bliũva/bliū́sta/bliũja* 64, *bliũra/bliùrsta* 76, *3. gỹla* 76, *2. sugu̯lsta* 56i, *kiũra* 76, *kliũra* 76, *pamu̯lsta* 46i, *paniũra/niùrsta* 70, *1,2. pỹja* 70,76, *skũra/skùrsta* 76, *spũra/spùrsta* 76, *srũva* 76, *svỹra/svu̯rsta* 70,76, *šiũra/šiùrsta* 70,76, *šlỹja* 54,76, *tvu̯nsta* 76, *žỹla/žu̯lsta* 70, *žỹra* 76i,78, *sužiũra* 64i, *žũva/žū́sta* 70,76, *žvỹla* 76,78.

Formalioji klasė 95'

gu̯msta/gẽma/gem̃sta 70.

Formalioji klasė 96'

gáuna/gáuja 46.

Formalioji klasė 97'

glẽja 40, *grẽja* 40, *lẽja* (*liẽti*) 40, *sẽja* 40, [*skrẽja* 64[1],] *šlẽja* 43.

Formalioji klasė 98'

2. dùja 64, *gùja* 37, *ùja* 37, *zùja* 64.

Formalioji klasė 99'

dẽra 43,55,76, *stẽna* 64.

Formalioji klasė 100'

gar̃ma 64, *nár̃na* 64, *šlãma* 76, *šnãra* 70,76.

Formalioji klasė 101'

niùrna 64.

Formalioji klasė 102'

púola 43,54,70.

Formalioji klasė 103'

aũna 40, *šlúoja/šlúona* 40.

Formalioji klasė 104'

gẽna 37, *mẽna* 49,46,44,43.

Formalioji klasė 105'

mu̯na 38[, *sku̯na* 40[2]].

---

[1] Žr. prie atematinių, f. k. 127.

[2] Šis veikamažodis iš tikrųjų yra 137 klasės, o ne 105'.

Formalioji klasė 106'

u̯ma/jẽma 43.

Formalioji klasė 107'

šniója 41, *tvója* 54, *žiója* 43.

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija: atematiniai veiksmažodžiai

Veiksmažodžių, turinčių atematines prezenso formas, lietuvių kalbos tarmėse bei senuosiuose raštuose paliudyta gana daug (Sabaliauskas 1957). Kad vienos jų laikomos archainėmis, kitos – inovacinėmis, yra diachronijos kompetencija. Klasifikuojant, vis dėlto ne tiek svarbu išvardyti atvejus, kada dabartiniai neatematiniai veiksmažodžiai užfiksuoti atematinėmis formomis, kiek ištirti, kurie būtent neatematiniai kamienai atitinka atematinius. Todėl imu ne visus žinomus atematiškumo atvejus, bet tuos, kurie atstovauja skirtingiems neatematiniams kamienams, ypač – jų dubletams ir dubletų grandinėms. Formalioji klasifikacija apibendrinama *Dendrograma 9*, kuri parodo atematinius kamienus atitinkančių neatematinių kamienų įvairovę. Gautos 24 formaliosios klasės tęsia ankstesnę formaliųjų klasių numeraciją, veiksmažodžius *kósėti* ir *čiaudėti* (*/-yti*) paliekant su jiems anksčiau nustatytais 21 ir 25 klasių numeriais. Į paskutinę, 140 klasę, surašyti nereguliarūs atvejai, neatsižvelgiant į kamieno vokalizmo kiekybę, kokybę bei preterito formą (supletyvus veiksmažodis ‘būti’, vienos paliudytos formos veiksmažodžiai, kt.).

Formaliąją klasifikaciją pradedu nuo dirbtinokos priešpriešos *kombinuotas–nekombinuotas* (daugiau kaip kartą dichotomiškai beveik nesiskaido ir visai nesiskaido asimetriškai). Greta atematinio, „kombinuoti” kamienai pasižymi bent pora lygiagrečiai paliudytų neatematinių variantų. Kada ne kada tokie variantai sudaro ilgas grandines, ypač veiksmažodžių *kósėti*, *g-lbėti*, *čiaudėti* (iš periferinių jų kamiengalių nebenurodau *-ioja*, *-ija*, užtat nurodau anksčiau „neaktualų” *-ėja*). Pradėti klasifikaciją nuo kirčiavimo neapsimokėjo, nes tik du *H*-struktūros veiksmažodžiai (*dúoti*, *dė̃ti*) yra oksitonai, visi kiti – baritonai.

Semantinių klasių numeracija atitinka *ā*- ir gretiminių kamienų numeraciją, išskyrus naują multiplikatinę klasę 69m.

Formalioji klasė 21

– žr. anksčiau ir tarp formaliųjų klasių 122 ir 123.

Formalioji klasė 25

– žr. anksčiau ir tarp formaliųjų klasių 124 ir 125.

Formalioji klasė 119

švu̯nkti Mrc / *šviñsti/švu̯nksta* 76.

Formalioji klasė 120

g-lbt/g-lbsti/g-lbsta/g-lbi/g-lbia/g-lba/g-lbėja 54, *peȓšt/peȓšti/peȓšta/peȓši/peȓšia/peȓša/peršė̃ja* 57.

Formalioji klasė 121

2. neȓšt/neȓšti/neȓši/neȓšia 64, *s-rgti/s-rgsti/s-rgi/s-rgia* 44.

Formalioji klasė 122

mĕ̆gti/mĕ̆gsta/mĕ̆gia/mĕ̆gi(?– Kbr) 49.

Formalioji klasė 21

kósti/kósta/kósi/kósia/kósa/kóso/kósėja 69m.

Formalioji klasė 123

gíest/gíesta/gíeda/giedója 43.

Formalioji klasė 124

niẽžti/niẽžta/niẽži/niẽžia 57.

Formalioji klasė 25

čiáusti/čiáudi/čiáusdi/čiáuda/čiáudo/čiáudėja 69m.

Formalioji klasė 125

klíest/klíedi/klíeda 70.

Formalioji klasė 126

skaũst(i)/skaũdi/skaũda 49.

Formalioji klasė 127

žýst Lz / *žýdi* / *žýdžia* Zt 78.

Formalioji klasė 128

skriẽma Grv / *skriẽdžia* / *skriẽja* / *skrẽja* 64.

Formalioji klasė 129

leidmi/l-idžia 55, *svíema* Lz Grv /*svíẽdžia* 43, *tríema/tríedžia* 70, *peržengt* 43 /*žeñgia* 64.

Formalioji klasė 130

áusti/áudžia 40.

Formalioji klasė 131

*kniẽti/kniẽčia, knietė̃j*o 57.

Formalioji klasė 132

klaisti/klaidėja 72, *n-rsti*/*n-rtėja*72.

Formalioji klasė 133

v-imu Dn / *veizdmi* / *v-izdi* 44.

Formalioji klasė 134

žósti/*žósta* 43.

Formalioji klasė 135

riẽst/*riẽda*//*ru̯da*, *riedė́jo* 76.

Formalioji klasė 136

miẽgt/*miẽga*, *miegójo* 72.

Formalioji klasė 137

apraust/*ráuda*, *raudójo* 64.

Formalioji klasė 78

beliekt/*liẽka*/*liñka* 43,66,78, *sniẽgti*/*sniẽga*/*sniñga* 76.

Formalioji klasė 138

ėst(i)/*ė́da*, *ė́dė* 40.

Formalioji klasė 139

dest/*dẽda*, *dė́jo* 43, *dúost*/*dúoda*, *dãvė* 43.

Formalioji klasė 140

eĩt 64, *ẽst(i)* 72,78, *ku̯nti* 57, *skimù*, *skýniau* 40, *pavelti* 57, *apvilst* DP 'valdo' 43, *žėgmi* 'žagsiu' 69m[1].

Atematinėms formoms prisitaikant prie tematinių (o taip prisitaikydavo ir vėlesnės kilmės atematinės formos, t.y. tos, kurios ankstesniais laikais pačios buvo atsiradusios dėl tematinių formų prisitaikymo prie atematinių), rasdavosi daugybė hibridizuotų variantų (plg. kad ir Jono Bretkūno 2 pers. pl. *pasiliekit*, literatūrinę la. 1 pers. sg. *esmu* t.t.). Kadangi visi tie variantai yra sporadiški, į juos neatsi, žvelgta, išskyrus dubletą *-sti*/*-sta* dėl jo tapatumo priesagai *-sta*.

Daug skurdesnė latvių ir prūsų kalbų medžiaga šios klasifikacijos nepapildo ir todėl nenagrinėjama – plg. vos keletą atematinių formų ir jų pėdsakų latvių kalboje (*iet*, *niezt*, *sūrst*, *esmu*, dial. *duomu*, *ēmu*, sen. *paliekt*) ir tik tris neabejotinai atematinius veiksmažodžius prūsų kalbos paminkluose (*ast*, *ēst*, *dāst*).

---

[1] Veiksmažodis *gausti*/*gauja* 'staugti', būdamas tapatus *gaudžia* (f. k. 92), turėtų sudaryti atskirą *a*-klasę greta f. k. 128. Vis dėlto jo atsisakyta dėl abejotino preterito *gaujo* (LKŽ) bei nuorodos į Nesselmanno žodyną. Liko nepaminėta ir keletas kitų veiksmažodžių, pvz. *sė́sti* (tik f. k. 143).

Kitų kamienų veiksmažodžio klasifikacija:
***i*-kamieno veiksmažodžiai**

Šiai, tik lietuvių kalboje tebesančiai, negausiai, bet turtingos semantikos veiksmažodžių grupei, būdingas priesaginis balsis *-ė-* preterito ir bendraties formose. Latvių tarmėse pasitaiko *i*-kamieno prezenso pėdsakų (plg. 1 pers. pl. *gulim*), o šiaip tos formos pakeistos *ia-* (*guļam*) arba *a*-kamienėmis (plg. lie. *mų̆nime*, *mýlime* vs. la. *minam*, *mīlam*). *i/ia-* ir *i/a*-kamienų dubliavimas būdingas ir lietuvių kalbos tarmėms. Prūsų kalboje lyg ir *i*-kamienė forma *turri* nėra tapati lie. *tùri*. Dėl galūninių trumpųjų balsių redukcijos prūsų kalboje lie. *tùri* atitikmuo tegali būti tik *tur* I 5_3. Galūnėse sutrumpėjus nekirčiuotiems ilgiesiems balsiams, pr. *turri* atspindi arba **turī*, arba **tùrija*, bet gali būti ir vėlesnis 3 pers. *tur* (greta 1 pers. pl. **tùrimai*) perdirbinys pagal *grīkisi* < **grēkijasi* tipo *ija*-kamienį modelį). Rekonstruoti *turri* < **tùrī* < **tùrē* < **tùrēja* negalima, nes tipas pr. **tùrēja* dėsningai išsirutuliója į paliudytą *turei* III 63_{16} < **turēi*. Rekonstruoti 3 pers. ***[*tùr*]*ī*, kaip teoriškai įmanomą sl. [сѣд]**итъ** atitikmenį, trukdo minėta „taisyklinga" (rytų baltų faktų prasme) forma *tur* < **tùri*. Kazlausko spėjimas, neva prūsų kalboje galūninis trumpasis *-i* kažkodėl nebuvęs numetamas, remiasi *i*-kamieno *arwi*, *teisīngi* tipo bevardės giminės formomis (Kazlauskas 1968, 298), kuriose *-i* išliko dėl sisteminių priežasčių. Taigi greičiausia pr. [*turr*]*i* = [*grīk*]*i-si* < **-ija-si*, o tai kartu su *turei* < **turēja* ir greta *tur* < **tùri* bylotų apie palyginti vėlyvą formų mišimą.

Vadinasi, ir *i*-kamieno atveju reikia apsiriboti vien tik lietuvių kalbos medžiaga.

Formaliai klasifikuojant *i*-kamieno veiksmažodžius, ryškėja septynios pagrindinės klasės, kurių pirmąją sudaro jau išnagrinėti atematinių formų dubletai. Jie drauge su grynais *i*-kamieniais bei *i/o-*, *i/a-*, *i/ia-*, *i/a/ia/ija/ėja-*, *i/ija-* ir *i/ėja*-dubletais sudaro bendresnę superklasę, supriešintą *si-* (alomorfiškai ir *ši-*) klasei, t.y. veiksmažodžiams, kurie prieš kamiengalio *-i* dar turi elementą *-s-*.

Tolesnei klasifikacijai svarbu atsižvelgti (iki šiol tai nebuvo būtina) į pastovaus šaknies vokalizmo ne tik pilnojo (+), bet ir į nykstamojo laipsnio ilgumą (–·), kuriam šių veiksmažodžių daryboje tenka nemažas vaidmuo (plg. *dùso*, *dùsti* ir *dū̃si*, taip pat kontrastą *blų̆ksi* : *blýksi*). Galutinis klasių skaičius – 24 (žr. *Dendrogramą 10*), papildantis šiame darbe tęsiamą vieningą formaliųjų klasių numeraciją

iki 160 (greta „atematinių", į klasifikaciją čia įtraukiamos su savais numeriais anksčiau svarstytos klasės, pasižyminčios *i*-dubletais: 51 ir 98 prieš 141 bei 38 ir 49 tarp 145 ir 146).

Naujomis klasėmis pasipildo ir semantinė klasifikacija. Tai iki šiol nepasitaikius rezultatinė 44'' (žymima dviem apostrofais, plg. *mū̃vi* 'yra užsimovęs'), be to, multiplikatinės 46m, 56m (žr. *Dendrogramą 11*).

Nors *i*-kamieno veiksmažodžių palyginti nedaug, reikšmių gausumu jie nenusileidžia *a*- ir *ia*-kamieno veiksmažodžiams, pasižymėdami nepaprasta semantine įvairove: 12, 14, 27, 35, 37, 38, 40, 43, 44, 44'', 46, 46m, 49, 53, 54, 55, 56, 56m, 57, 61, 64, 65, 66, 69, 69m, 70, 71, 72, 75, 75m, 76, 78, t.y. (išskyrus nebūdingą „atematinių" 54):

gryni *i*-kamienai: 12, 14, 40, 44, 44'', 46, 49, 55, 57, 65, 66, 69, 71, 72, 76, 78,

i/ia-dubletai: 37, 43, 44, 49, 65, 76, 78,

i/ija- ir *i/a/ia/ija/ėja*-dubletai: 14, 78,

i/ėja-dubletai: 12, 27, 40, 43, 55, 57, 64, 70, 76,

si-kamienai: 35, 38, 46m, 53, 56, 56m, 57, 61, 69, 69m, 75, 75m, 76.

Ypač išsiskiria *si*-kamienai su tik jiems būdinga reikšme 75m. Nerasta nė vienos reikšmės, kuri būtų bendra visiems kamienų tipams.

"Atematinė grupė" (formaliosios klasės 120, 121, 122, 21, 124, 25, 125, 126, 127, 132)

čiáudi 69, *g-lbi* 54, *klíedi* 70, *kósi* 69, *niẽži* 57, *peȓši* 57, *s-rgi* 44, *skaũdi* 57, *v-izdi* 44, *žýdi* 78.

Formalioji klasė 51

dỹri/dỹro 55.

Formalioji klasė 98 (plg. 140)

krẽši/krẽša 76.

Formalioji klasė 141

mùȓmi/mùȓma 43 (la. *murm̂ēt*, *-R* !), *smu̯rdi/smu̯rda* 78.

Formalioji klasė 142

pẽri/pẽria Ob 37,44.

Formalioji klasė 143

sė̃di/sė̃džia 65.

Formalioji klasė 144

gùli/gùlia Zt 65,78.

Formalioji klasė 145

giȓdi/giȓdžia Ob 49, *lỹdi/lỹdžia* Zt 44, *mýli/mýlia* Zt 49.

Formalioji klasė 38

dū̃li/dū̃lia/dūlỹja/dūlẽ́ja/dū̃la 78.

Formalioji klasė 49

gẽ́disi/gẽ́dijasi 14.

Formalioji klasė 146

sv-rdi/sv-rdėja 70,76.

Formalioji klasė 147

pabẽ́gi/-bėgẽ́ja 64, *paẽ́ji/-ėjẽ́ja* 64, *gẽ́risi/gėrẽ́jasi* 12, *1. panẽ́ši/-nėšẽ́ja* (*ką*) 43, *2. panẽ́ši/-nėšẽ́ja* (*į ką*) 57, *v-rti/v-rtėja* 76, *pavẽ́ži/-vėžẽ́ja* 43.

Formalioji klasė 148

grõžisi/grožẽ́jasi 12, *kvõšisi/kvošẽ́jasi* 27.

Formalioji klasė 149

pakỹli/-kylẽ́ja 40,76, *palū̃ki/-lūkẽ́ja* 55.

Formalioji klasė 150

gẽdi 57, *sẽgi* 44'', *klẽsti* 72,78, *rẽgi* 49, *skẽli* 49, *sk-ndi* 72,78, *stẽ́bi/si* 14,44, *viẽši* 66.

Formalioji klasė 151

ãvi 44'', *gãli* 57, *rãvi* 40, *žãvi* 49.

Formalioji klasė 152

dẽ́vi 44'', *žẽ́ri* 78.

Formalioji klasė 153

bõdisi 44, *1. gõbi* 44, *2. gõbisi* 12, *juõsi* 44''. *klõji* 65, *nóri* 57, *stóvi* 65.

Formalioji klasė 154

grim̃zdi 66,72,78, *liñki* 55, *spiñdi* 78, *tu̯ki* 44,49,55, *tu̯ngi* 66, *tùpi* 65, *tùri* 44, *vil̃ki* 44''.

Formalioji klasė 155

dū̃si 69, *kỹri* 57, *kiū̃ri* 78, *kliū̃vi* 71, *klū̃pi* 65, *liū̃di* 44,72, *mū̃vi* 44'', *rū̃pi* 57, *spū̃di* 72,78, *švỹti* 78, *tỹli* 65, *trỹni* 46, *žiū̃ri* 44,49.

Formalioji klasė 156

cíeksi 61, *cíepsi* 61, *ču̯psi* 38,61, *miáuksi* 61, *niáuksi* 61, *plekši* 61,75m, *pliáukši* 61,75m, *spr-ngsi* 69m, *šlu̯psi* 38,61, *tu̯kši* 61,75m.

Formalioji klasė 157

bárkši 75m, *bràkši* 75m, *kárksi* 61, *káukši* 56m, *klàpsi* 35,75m, *kránksi* 61, *kvàksi* 61, (*kvárksi* 61,) *spràgsi* 76, *stràksi* 61, *táukši* 61, *tràksi* 75m, *tràkši* 76.

Formalioji klasė 158

drióksi 75m, *pókši* 61,75m.

Formalioji klasė 159

blu̯ksi 75m, *bùrbsi* 75m, *ču̯rpsi* 61, *du̯lgsi* 56m,69m, *dru̯ksi* 76, *gu̯rgsi* 61, *gru̯ksi* 76, *ku̯rksi* 61, *kliùnksi* 75m, (*kriùksi* 61,) *lu̯nksi* 53,61, *mu̯rksi* 61, *niùksi* 37,53, *pliùrpsi* 38,75m, *smu̯lksi* 46m, *stru̯ksi* 61, *šnu̯rpši* 75, *tru̯nksi* 75m, *tvu̯lksi* 75m, *tvu̯nksi* 75, *žu̯bsi* 75m, *žliùgsi* 75m, *žvu̯lgsi* 53.

Formalioji klasė 160[1]

blýksi 75m, *cýpsi* 61, *1. drýksi* 76, *2. drýksi* 61, *nū́ksi* 61, *pýkši* 75m, *pýpsi* 61,75m, *žýbsi* 75m.

ā-kamieno veiksmažodžio specifinės reikšmės

Kaip matyti iš atliktos semantinės analizės, *a-*, *ia-*, *i-*kamieniai bei atematiniai veiksmažodžiai pasižymi reikšmėmis 11, 12, 14, 19, 25, 27, 31, 33, 35, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 44'', 45, 46, 46i, 46m, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 56i, 56m, 57, 58, 58', 58'i, 61, 64, 64i, 65, 66, 69, 69m, 70, 70i, 71, 72, 75, 75m, 76, 76i, 78. Iš jų, įskaitant ir *ā*-kamieno veiksmažodžių reikšmes (plg. Dendrogramą 5), reikšmė 44'' (nerefleksyvinė tranzityvinė agentinė statinė rezultatinė, pvz. *ãvi*) yra specifinė tiktai *i*-kamieno veiksmažodžiams, o vien tik tematiniams veiksmažodžiams yra specifinės inchoatyvumo reikšmės 46i (nerefleksyvinė tranzityvinė inagentinė animiška dinaminė nesekventyvinė, pvz. *pamu̯lsta*), 56i ir 58'i (animiška ir inanimiška nerefleksyvinė nukreipta intranzityvinė inagentinė dinaminė, pvz. *nỹžta* ir *pakviñpa*), 64i (nerefleksyvinė nenukreipta agentinė dinaminė nedinamizuota nedažninė nerezultatinė, pvz. *suklū̃sta*), 70i ir 76i (animiška ir inanimiška nerefleksyvinė nenukreipta inagentinė dinaminė nedinamizuota nedažninė, pvz. *pravu̯rksta* ir *suspį́sta*). Be šitų, tematiniams veiksmažodžiams yra specifinė ir reikšmė 58' be inchoatyvumo požymio (pvz. *liñpa*).

---

[1] Klasės 154 ir 155, 159 ir 160 išskirtos pagal pailgintą vokalizmą *y*, *ū* (klasės 155, 160). Šiuo atveju neturi reikšmės nei tai, kad klasėse 154, 159 pirmieji mišriųjų dvigarsių dėmenys *i*, *u* yra fonetiškai ilguose skiemenyse, nei tai, kad akūtinės priegaidės dvigarsiai atspindi bendrabaltišką sonantinį ilgumą.

Atmetus *a-*, *ia-*, *i-*kamienių bei atematinių veiksmažodžių reikšmes, būdingas ir *ā-* bei gretiminių kamienų veiksmažodžiams, lieka reikšmės 1–10, 13, 15–18, 20–24, 26, 28–30, 32, 34, 36, 39, 42, 47, 48, 50, 59, 60, 62, 63, 67, 68, 73, 74, kurias galima laikyti specifinėmis *ā-*kamieno veiksmažodžių reikšmėmis, juoba kad į jų tarpą nepatenka specifinės *ija-*kamieno reikšmės, t.y. 12, 35, 55, 61, 66, 69, 70, 76, 78 – plg. Matricą 2. Specifiškai *ā-*kamieniai pasirodo visi tranzityviniai nekonversiniai refleksyvai (1–7), o iš kitų nekonversinių – nukreipti intranzityviniai agentiniai dinaminiai dinamizuoti (pvz. 8 *ku̯bstosi prie ko*) ir nedinamizuoti dažniniai (9, 10 *naĩrosi*, *daĩrosi*) bei inagentiniai inanimiški dinaminiai (*bostosi ko*) ir inanimiški (la. *gadās kam*, nors dėl latviškų ne-*ā-*kamienių nelygiavertiškumo lietuviškiems sunku pasakyti, ar pastaroji reikšmė 15 neatmestina; tiesa, 15, kaip kad ir 6, 7, 23, lietuvių kalboje nepaliudyta, vadinas, nebendrabaltiška). Kitos specifinės *ā-*kamieno reikšmės – 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23 (turbūt atmestina kaip nepaliudyta lietuvių kalboje), 24, 26, 28, 29, 30, 32, 34, t.y. pirmiausia visi nenukreiptieji inanimiški veiksmažodžiai (29–34 *rasdosi*, *užsimegzdo*, *atsiskalaũdo*, *blaĩskosi*, *ũ̃kstosi*, *slẽgosi*). Tarp ne-*ā-*kamieno veiksmažodžių nėra paliudyta inagentinių tranzityvų, kurie būtų inanimiški nerefleksyviniai (*aps-mdo*), bei nenukreiptųjų, kurie būtų inanimiški dinaminiai dinamizuoti (*laĩždo*, *aušdo*).

Apžvelgus visas **ā-*kamieniams veiksmažodžiams specifines reikšmes, krinta į akis, kad jas charakterizuoja visų pirma n e o r g a n i n i o d a ž n u m o diferencinis požymis, kuris, be **ā-*kamienių, pasitaiko tiktai tarp *si-*kamienių (reikšmės 69, 75) ir keliskart (*čiáudi, dũ̃si, kósi*) tarp grynųjų *i*-kamienių (reikšmė 69). Tad, be reikšmių 69, 75, tik **ā-*kamieniai veiksmažodžiai pasižymi reikšmėmis 3 (*gram̃štosi ką*), 10 (*daĩrosi ko*), 16 (*k-lstosi*), 18 (*kraĩposi*), 20 (*u̯rstosi*), la. 23 (*rim̃stās*), 26 (*kvaipstosi*), 29 (*rasdosi*), 32 (*blaĩskosi*), 36 (*čiaupdo*), 39 (*grándo*), 42 (*krãto*), 47 (*girdẽsto*), 59 (*skraĩdo*), 62 (*braĩdo*), 67 (*gram̃sto*), 73 (*laĩždo*). Be to, **ā* kamieno reikšmes charakterizuoja ir r e z u l t a t y v u m o požymis, kombinuotas su nerefleksyvinėmis reikšmėmis a) inagentiniu tranzityviniu animiškumu, o iš čia reikšmė 48 (*žu̯no*), ir b) (tik **sā-*kamieno atveju!) nedinamizuotu nenukreiptu agentiniu dinamiškumu, reikšmė 63 (*knỹbso*).

Reikšmė 48 (*žu̯no*) pasižymi dar ir tuo, kad, kaip pastebėta, tik jai yra būdingas bendrabaltiškas ryšys tik su viena **ā* kamieno veiksmažodžių formaliąja klase: 68 (žr. Matricą 2).

Baltų veiksmažodžio raida

Baltiškieji preterito-prezentiniai veiksmažodžiai

Kaip ir germanų kalbose, preterito-prezentiniai yra tie baltų veiksmažodžiai, kurių arba esamojo, arba būtojo laiko formos inovacinės, papildančios iš seno defektinę laiko-nuosakos paradigmą. Dauguma šių veiksmažodžių susiformavo baltiškų perfektinių formų pagrindu atskirai pačioje baltų (baltoslavų) prokalbėje. Tie, kurie gali būti baltogermanų epochos veldiniai, yra kilę iš senojo indoeuropiečių perfekto.

Patį indoeuropiečių perfektą reikia suprasti ne kaip temporalinę ar kokią nors ankstesnę aspektinę paradigmą, bet kaip darybos modelį (modelius), žymintį rezultatinę situaciją (rezultatinę būseną, kuri nebūtinai turi būti statinė) išreiškiančių žodžių klasę. Tam tikrų žodžių semantika (pvz. ʻgulėtiʼ kalbant apie žmogų) savaime yra perfektinė. Šie žodžiai galėjo gauti (bet galėjo ir negauti) tam tikrus perfekto kategorijos rodiklius, kurie tik daug vėlesnėje raidos pakopoje ir ne visuose ide. dialektuose tampa perfekto kaip temporalinės kaitybinės kategorijos („laiko") paradigmos rodikliais. Todėl susidūrus su „perfekto liekanomis", pvz., baltų kalbose, nereikia įsivaizduoti, neva baltų prokalbė buvo paveldėjusi indoeuropiečių prokalbėje tariamai egzistavusią graikiško tipo perfekto paradigmą. Galima kalbėti tik apie tam tikrus perfektui kaip aspektinei leksinei kategorijai būdingus požymius, būtent apie šaknies vokalizmą balt.-germ. *a*, apie Perelmuterio plačiame kelių indoeuropiečių dialektų kontekste postuluotas priesagas ide. **-ā*, **-ē* (žr. Perelmuter 1977, 107,124). Iki Perelmuterio tik Stangas buvo pareiškęs, kad „būsenos" priesagų **-ā* ir **-ē* artumą rodančios poros lie. *sáugoti* – la. *saũdzêt*, lie. *s-rgėti* – la. *sarĝât* (Stang 1966, 314, 325). Apie šių priesagų perfektinę indoeuropietiškąją kilmę Stangas neužsimena.

Baltų veiksmažodinių kamienų struktūros ir semantikos analizė parodė, kad bent rytų baltų kalbose pasitaiko kaitos praes. *-a*/*-ā* (plg. lie. *kãra*/*kãro*), atspindinčios perfektinio formanto **-ā* pridėjimo prie perfektinio kamieno fakultatyvumą. Antra vertus, archainiai perfektai gali pasirodyti ne tik *a*, bet ir *i*-kamiengalio. Paliudyti ir dubletai, pvz. lie. *lū́ki, lū̃ki*/*lūko*. Baltų kalbose *i*-kamieniai paprastai yra būsenos veiksmažodžiai, tarp kurių yra ir neabejotinų perfektų (plg. ʻgulėtiʼ). Tai archainis bendras baltų ir slavų kalbų bruožas.

Anot Stango, senieji baltų perfektai, kai jie buvo įgavę prezenso reikšmę, tapo asmenuojami atematiškai ir, reikšdami būsenas, automatiškai gavo infinityvo priesagas *-*ā*, *-*ē*. To neatsitiko tik intranzityvinės-ingresyvinės reikšmės veiksmažodžiams, kaip lie. *lu̯kti*, *kàkti*. Kadangi pastarieji savo reikšme buvo susiję su *n*/*sta*-prezensais, atsirado ir atematinis *n/sta*-modelis su infinityvo-preterito priesagomis *-*ā*, *-*ē* (plg. praes. pr. *sinda-*, sl. *с–дє-*). Čia Stangas įžiūri didžiulį perfekto-prezentinių veiksmažodžių vaidmenį formuojant naujosios pakopos veiksmažodio sistemą (ibid. 314, 315).

Tačiau perfekto-prezentinių veiksmažodžių vaidmuo susiformuoant naujai veiksmažodžio sistemai gali būti suvoktas dar plačiau, jei atsižvelgsime į tuos įmanomus atvejus, kai senieji perfektai galėjo pasirodyti ir prezenso, ir preterito reikšme. Perfekto reikšmė laiko atžvilgiu yra dvilypė: iš vienos pusės, ją galima sieti su anksčiau egzistavusios situacijos rezultatu dabartyje, tuo pabrėžiant prezentinę jos pusę. Iš kitos – su tą rezultatą sukėlusia situacija praeityje, tuo pabrėžiant preteritalinę jos pusę. Nėra abejonių, kad kaip užsimena ir Karaliūnas (1987, 65), nulinio šaknies vokalizmo baltų preteritas bus perfektinės kilmės. Baltų ir slavų (taip pat tocharų, iš dalies – italikų) *ā-* (ir *ē-*)kamienio preterito perfektinę kilmę pirmasis įrodė Perelmuteris.

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į visose baltų kalbose paliudytą **źinā-* kamieno veiksmažodį, kurio reikšmė ‘(pri-)pažinti’, matyt, yra senesnė (reikšme "žinoti" baltai ir slavai vartojo bendraindoeuropietiškos šaknies **u̯eid-*/ **u̯id-* veiksmažodžio ‘matyti’ perfektą – ‘pamačiusiam = sužinojusiam būti = žinoti’). Tik šia reikšme kamienas **źinā-* yra paliudytas prūsų kalboje {inf. *ersinnat* [*er-zinā*t] III 53_7, 1 pl. *ersinnimai* III 65_{18-19} "pažinti", 1 sg. *posinna* [*pa-zina* < -*ā*] III 69_{10}, part. praet. pass. nom. sg. masc. *posinnāts* III 125_7 ‘pri(si)-pažinti’}. Kadangi daryba šis prūsų veiksmažodis nesiskiria nuo rytų baltų "perfektinio" modelio inf. **źinā*t-, praes. **źinā*, reikia manyti, kad greta senesniosios reikšmės ‘pažinti’, jau baltų prokalbėje ėmė rastis ir perfektinė reikšmė ‘pažinusiam būti = žinoti’, kurią ir perteikdavo modelis inf. **źinā*t-, praes. **źinā*. Prūsų kalboje perfektinė reikšmė ‘žinoti’, matyt, pasidarė reiškiama vien tik veiksmažodžio *waist-*, tačiau perfektinis darybos modelis išliko ir tapo asocijuotas su reikšme ‘pažinti’. Čia atlikta kamieno balt. **źinā-* analizė leido nustatyti, kad vartojamas reikšme ‘žinoti’ jis pasižymi rezultatyvumo, inagentinio

tranzityvumo bei animiškumo diferenciniais požymiais (p. 291) ir kad tai vienintelis baltų veiksmažodis, kurio išvardytieji požymiai be kokių nors papildomos reikšmės požymių atitinka darybą inf. **źinā̆t-*, praes. **źinā*. Tai, kad tiktai šis darybos modelis pasirodo ir prūsų kalboje, nors joje ir užfiksuota archaiškesnė neperfektinė kamieno **źinā* reikšmė, verčia manyti, kad pirminę reikšmę 'pažinti' atitinkantis rytų baltų veiksmažodis lie. *pažìnti, pažį́sta* = la. *pazĩt, pazīst* darybiškai vis dėlto antrinis. Kad ir patys baltų *sta*-kamieniai dariniai nebus senesni už kitus, vargu ar labai ginčytinas dalykas (plg. kad ir Karaliūnas 1987, 99), o *ā*-kamieniams dariniams būdinga perfektinė reikšmė, kaip matysime, egzistavo dar iki temporalinės epochos, kurioje tik ir pasirodo *-sta* kaip prezentinė priesaga. Turint visa tai galvoje, nesunku suvokti, kad būtojo laiko *ā*-kamienė forma lie. *pa-žino* = la. *pa-zina*, be abejo, yra tapati "perfektinei" formai lie. praes. (*pa-*)*žino* [lie. (*pa-*)*žinóti*], la. praes. *zina*. Perfekto prasme praes. *žino* ir reiškia praet. *pažino* +(/ir,) vadinas, *pažinęs = yra žinantis*, kitaip tariant, nesunku suvokti, kad priešpriešoje *pažįsta – pažino* forma *pažįsta* yra paradigmą sudarantis narys, kadaise įvestas greta grynojo perfekto *žino* prezensui reikšti. Tuo metu ir įvyksta formos *žino* „susikaidymas" – šioje veiksmažodžio 'pažinti' paradigmoje ji ima reikšti preteritą, o veiksmažodžio 'žinoti' paradigmoje, pastarojoje atsirandant dar vienai – preterito formai, – prezensą. Pažymėtina, kad bendrašaknis veiksmažodis germanų *kunnan* 'žinoti' (III klasė) ir yra preterito-prezentinis, t.y. senasis atemporalinis perfektas su naujai įvestu dentaliniu preteritu: go. praes.sg. *kann*, pl. *kunnun* – praet. *kun-þa* [„lietuviškai" būtų **žan-, *žin(nu)me – žin-ta*, t.y. ne *ā*-kamienis tipas].

Vadinasi, senasis baltų „perfektas" **źinā* pateko į dvi skirtingas paradigmas: vienoje jis išriedėjo į praes. **źinā*, kitoje – į praet. **źinā.*

Kai ėmė rastis nauja paradigma prikuriant *sta*-kamienį prezensą **źinsta* prie perfektinės formos **źinā*, priesaga *ā* tapo suvokiama kaip preterito formantas. Tik jos pakartotiniu prijungimu (preteritui reikšti) prie senosios perfektinės priesagos *ā* ir galima paaiškinti tokius baltų verbalinės sistemos „griozdus", kaip pvz. praet. lie. *žinó-jo, bijó-jo* t.t., kuriose *-j-* tėra tik fonetiškai atsiradęs (matyt, *-ē*(*-i̯*)*-ā-* formų įtakoje) hiatą užpildantis garsas. Dvigubas (kad ir skirtingų epochų bei reikšmės) to paties elemento pavartojimas čia yra akivaizdus reiškinio paviršiaus dalykas. Panašiai yra buvę ir priesagos *ē* atveju (lie. *minė̃-jo*; žr. toliau). Kalbamąją raidą

galima pavaizduoti:

praes. **źinsta*

– perf.= praet.,praes. **źinā* ↓

praet. **źinā*(-*i̯*)-*ā*

Slavuose panašus procesas buvo sukomplikuotas, kai pradinėje balt(o-slav)iškoje sistemoje ėmė rastis inovacinių perfekto → aoristo ir imperfekto laikų sistema (jos panašumą į „graikosanskritiškąją" lėmė konvergenciniai kontaktai su iranėnų dialektais). Tai leidžia įsivaizduoti tokią raidą:

praes. зна–і–є–тъ

– perf. → aor. зна ↓

imperf. зна–а–ше

Atitinkama germaniškoji raida yra pavaizduota anksčiau:

perf.= praet.-praes. *kann* ↓

praet. *kun-þa*

Ar baltų *źinā* yra baltiškas Perelmuterio postuluotos indoeuropietiškosios perfekto priesagos -*ā* vedinys (tai yra gana tikėtinas dalykas turint galvoje baltogermaniškąjį bendrumą bei germanų *kunnan* kilmę iš ide. nulinio vokalizmo šaknies **gn̥-*) ar (tradiciškai) šaknies ide. **gen-/gn̥-* nulinio vokalizmo laipsnio indoeuropietiškas -*nō* priesagos vedinys? Nors ir manoma, kad visais atvejais ide., baltų *ō* > lie., la. *uo*, o lie. *o*, la. *ā* < ide., baltų **ā*, Mažiulis parodė, kad baltų prokalbėje ide. **ō* turėjo du alofonus – platųjį **ō* nekirčiuotoje pozicijoje ir siaurąjį **ǭ* kirčiuotojoje. Pastarasis visais atvejais išvirto į *uo* rytų baltų dialektuose, bet išliko vakarų baltų dialektuose. Užtat platusis **ō* mobilaus kirčiavimo paradigmoje buvo realizuojamas kaip siaurasis **ǭ* kirčiuotoje pozicijoje bei kaip platusis **ō* nekirčiuotoje pozicijoje. Vėliau vienos pozicijos pavidalas buvo apibendrinamas ir į kitą poziciją – vakarų baltų buvo apibendrintas platusis **ō* > pr. *ā*, o rytų baltų – siaurasis **ǭ* > lie., la. *uo*. Tačiau tam tikrais atvejais (pvz. kai tam tikrose formose buvo įmanoma tik nekirčiuotoji pozicija – plg. baltų *ā*-kamienę vns. kilmininką) rytų baltai išlaikė platųjį **ō* > lie. *o*, la. *ā* (BS 21–24). Vadinasi, šiaip formos lie. *žino* = la. *zina* galėtų atspindėti ir ide. priesagą **-nō*. Vis dėlto norėtųsi gretinti baltų **źinā* su germanų *kunnan*, t.y. rekonstruoti nulinio vokalizmo šaknį **gn̥-* su tokiu pat perfekto formantu *-*ā* kaip ir visais kitais atvejais (plg. lie. [*bij*]*o* = [*žin*]*o*).

Kaip minėta, senesnioji šaknies **źin-* reikšmė buvo "pažinti".

Perfektinė reikšmė "žinoti pamačius" daugelyje indoeuropiečių kalbų turi *u̯eid-/*u̯id- šaknies veiksmažodis, kuris kartu su savo pora "matyti" gerai paliudytas prūsų ir slavų kalbose (pr. *waist – widdai*, sl. *вѣдѣ – виждѫ*). Germanų kalbose jis priklauso preterito-prezentinei klasei su šaknies balsių kaita *wait – wit-*. Vokalizmas pr. *ai* atitinka sl. *ѣ* , o nulinis vokalizmo laipsnis pailgintu pavidalu yra lietuviškojoje poroje (*iš*)-*výdo.* Toks pailginimas atitinka -*ē*- priesagos vedinius *trỹni* "kiek trinti" (f. k. 155) bei dubletinį vedinį lie. *pakỹli/pakylė̃ja* "iškilus būti" (f. k. 149), kurių *švỹti* bei *pakỹli* reikšmės (78, 76) yra perfektinės ("sušvitus likti", "iškilus būti"). Tad teoriškai būtų lauktinas bendraties °*vydėti* lie. °*vydi* "išvydęs stebi". Antra vertus, *ē*-priesagos yra ir *ei*-vokalizmo lie. *v-izdi* = la. dubl. *vied/viedẽ*, be to, apie Dieveniškes yra užfiksuotą archainė atematinės kilmės forma *veimu* ⩽ **veid-mi* "ieškau" (Sabaliauskas 1957, 104), o tai atitinka tiek pr. *waist*, tiek sl. *вѣстъ*. Kadangi į *i*-prezenso *ē*-priesagos veiksmažodžių grupę yra perėję nemaža buvusių atematinių veiksmažodžių, šias *i*-kamienes formas reikia laikyti naujomis. Bet to niekaip negalima teigi apie *i*-prezenso *ē*-priesaginį lie. *minė̃ti,* kuris priesaga bei šaknies vokalizmu atitinka ne vien sl. *мьнѣти* (čia plg. ir prezenso kamieną), bet ir gr. perf. μέμνημαι. Svarbu, kad germanų kalbose šis veiksmažodis yra preterito-prezentinis (jau ir dėl tos priežasties *ē*-kamienius veiksmažodžius su jiems būdingomis duratyvumo ir būsenos reikšmėmis bandyta sieti su perfektu – plg. СГГЯ, IV, 186, – nors tokios kilmės bent baltų kalbose gali būti tik dalis *ē*-kamienių veiksmažodžių). Lie. *mini* gali turėti perfektinę reikšmę "prisiminęs laiko atmintyje". Antra vertus, duratyvinę reikšmę turi ir preteritas *mi̯nė*, o priesaga *ē* pasirodo kaip tik preterite. Todėl atsižvelgiant į Perelmuterio iškeltą ide. **ē* ir **ā* kaip perfekto formantų paralelizmą, galima įsivaizduoti tokią raidą:

praes. **žinsta*

↑ perf. = praet., praes. **žinā́* ↓

praet. **žinā́(-i̯)-ā*

praes. **mini*

↑ perf. = praet., praes. **minḗ* ↓

praet. **minḗ(-i̯)-ā*

Stepanovo 1981 m. samprotavimai atrodo panašūs, bet jie remiasi tradiciniu postulatu dėl neva „aoristinės formanto **-ē* kilmės", kt. (plg. Stepanov 1981, 121).

Baltuose nykstant oksitoninėms 3 asmens formoms (šis procesas buvo susijęs su 2-osios serijos masdarinių formų įsigalėjimu), asmens forma vartojami kamienai **źinā́*, **minḗ* patyrė baritonizaciją: **źi̯nā* > lie. *ži̯no*, **mi̯nē* > lie. **mi̯nė*. Kadangi gramatiniai homonimai nesiderina su struktūros sistemingumu, jie pašalinami. Todėl praes. *minē* (= praet. *minē*) turėjo užleisti vietą kitai formai (juo labiau, kad prezenso sistemoje ima reikštis ir dėl seno kamienų dubletiškumo konkuruojantys denominaliniai priesagos *-ēja* dariniai) – net ir unikaliu lie. praes. *žino* – praet. *pa-žino* atveju pastarasis veiksmažodis sunkiai įsivaizduojamas be priešdėlio. Alternatyvinė forma ir buvo minėtas *i*-prezensas, Kuryłowicziaus pavadintas ide. „mediopasyviniu perfektu" (plg. "gulėti"; šios reikšmės germanų (ne gotų) atitikmuo pasižymi *i*-prezensu) ir šiuo atveju rekonstruotas **m°n-ei* > baltų **mini*, sl. мьни– (kadangi atitikimas balt. **-i* / sl. **-ei* įmanomas tik žodžio gale, tai esą geriausias galūnės 3 p. sl. –тъ antrinės kilmės įrodymas – Watkins 1969, 222). Kitas dalykas, kad iš pradžių balt.-sl. „perf." (praet.-praes.) *[*min*]*i* / *ei* preteritu galėjo eiti dar nepreteritalizuotas kamienas **minḗ*, kitaip tariant, tam tikru laikotarpiu formos praet. **minē* ir **minḗ* galėjo koegzistuoti skirtingose paradigmose:

praes. **mena*	praes. **mini/ei*
praet. **mi̯nē*	praet. **minḗ*

Paradigminis skirtumas ir palaikė formos **minḗ* oksitonezę.

Visiškai analogiškas ir tokios pat šaknies struktūros kaip "minėti" yra veiksmažodis "gulėti", kurio perfektinė reikšmė "atsigulus būti". Ir čia praes. **gulḗ* pakeičiamas *i*-kamieniu, o praet. **gulḗ* patiria baritonizaciją formoje **gùlē*, kuri galbūt koegzistavo su **gulḗ* iki pastarosios preteritalizacijos.

Tipas praes. *[*min*]*i/ei* – praet. *[*min*]*ḗ* → *[*min*]*ḗi̯ā* ir bus davęs pradžią baltų ir slavų veiksmažodžių *i/ei*-kamienei grupei su *ē*-priesagos infinityvu.

Kad sl. [мьн]и– kildintina iš ide. *-ēi̯*, bet ne iš **-ī*, pareiškė W. Schmidas, analizuodamas tipą pr. *seggēsei* (Schmid 1963, 83–93). Deja, pačioje prūsų kalboje nėra duomenų, leidžiančių daryti kokį nors skirtumą tarp šio ir denominalinio tipo *druwēse* kaitybos, kaip yra padaryta vien tik sulyginant, kaip žinia, smarkiai svyruojančią rašybą 6× *segge* vs. 1× *seggē* pirmojo parašymo naudai ir priešpastatant tai santykiui 9 (iš tikrųjų 12)× *druwē* vs. 4 (iš tikrųjų 5)× *druwe* parašymo *druwē* naudai (Schmid 1963, 27). Visos šios formos

priklauso vienodam kirčiavimo (*seggē, druwē*) ir kaitybos tipui. Parašymai praes. *billā* III 37_{8} = *billa* III 10_{34}, *billē* III 61_{9}, *bille* III 59_{12}, *stallā* III 63_{21}, *stalle* III 73_{19} [tiek atveju su *-ā/-a*, tiek su *-ē/-e*, be abejo, turime tą patį kamieną su *-ē-* (ne *-ā*), akivaizdų bendratyse *bilītwei* III 67_{13}, *stallit* III 83_{20}, bei dalyviuose *billīuns* III 101_{20}, *stalliuns* III 97_{21}, *billīton* III 27_{8} kt. su dėsningu *-ī* < *-ē*[1]], kurie yra lygūs (dėl preterito ir prezenso formų sutapimo) parašymams praet. *billa* III 101_{9}, *billē* III 93_{14} greta parašymo praet. *billai* III 105_{9}, kaip ir parašymas 1 pl.praes. *waitiāmai* III 35_{1} greta parašymo partic. praes. act. acc. pl. *waitiaintins* III 87_{12}, rodo į alomorfinių dubletų *āi/ā*, *ēi/ē* alternaciją. Šitoks dubletiškumas bus atsiradęs dėl cirkumfleksinių diftongų, pirmajame komponente įvykus antrojo komponento *i* asimiliacijai: *pallapsaei* I 5_{1} [*palapsā̃i*] < **palā̃psā̃i* <**palā̃ipsā̃i*, *semo* E 15 [*zēmṓ*] < **zē̃mṓ* < **zē̃imṓ*. Tai turėjo atsitikti ir metatoninio cirkumflekso atveju žodžio galo diftonguose, susidariusiuose išnykus galūnės balsiui: **-ḗja*, **-ḗjā* > **-ē̃i* > kirč. *-ē̃*, *-ē̃i*, nekirč. *-e*, *-ei* – plg. hiperkorekciją nom.sing.fem. *giwei* III 75_{21}, kur pirmojo skiemens balsis *i* yra sutrumpėjęs dėl galūninio kirčiavimo: *giwēi* = *giwē* (oksitonezę liudija ir la. *dzîve* su balsio *ī* laužtine priegaide), plg. *semmē* III 105_{17}. Pats balsių numetimas šiuo atveju ne vien fonetinis (numestas ir ilgasis galūninis *-ā* preterite!), bet susijęs su plačiu asmens formantų nykimo ir unifikacijos procesu. Pirmiausia, pr. 1 pers. sg. *-ā*, apibendrintas iš nekirčiuotojo v. balt. **-ō* > pr. **-ā* alofono (BS 22), neišvengiamai sutapo su *ā*-kamieno veiksmažodžių pagal tą patį nekirčiuotą modelį apibendrinta galūne pr. 1 pers. sg. **[zin]ā* < **-āa* ⩽ balt. **-ā-ō* ⩾ r. balt. *-au*. Ši pr. *ā*-kamienė galūnė 1 pers. sg. **-ā* sutapo su 3 pers. **-ā*. Prasidėjus galūninių balsių redukcijai, sutrumpėjusi *ā*-kamienė 1, 3 pers. galūnė *-a* < **-ā* dėl savo sutapimo su *a*-kamiene galūne 1 pers. sg. *-a* palaikė nuo numetimo iš prigimties trumpąją tos pačios kokybės *a*-kamienę galūnę 3 pers. *-a*: pastaroji buvo „atstatoma" pagal *ā*-kamienį modelį 1, 3 pers. *-a*. Ši „unifikuota" 1, 3 pers. galūnė praes. *-a*, savaime aišku, sutapo ir su preterito *ā*-kamiene 1, 3 galūne *-a*. Nuo tol prūsų kalbos prezenso ir preterito formos tegalėjo skirtis tik *ē*-kamienio preterito atveju (plg. pr. praet. *pertraūki* III 101_{14}, *ymmi-*

---

[1] Svyravimas rašant *ā* ir *ē*, bus atsiradę dėl priebalsio *l* minkštumo bei paminkluose gerai paliudytos šių balsų neutralizacijos po minkšto priebalsio. Todėl veiksmažodis *billā* neturi ką bendro su lie. *bylóti* ir jį atitiktų lie. °*bylė́ti*.

ts I 13_{5}, *ymmei-ts* II 13_{5}, nors jau būta ir sporadiškų apibendrinimų: praet. *imma* III 75_{2}, *imma-ts* III 75_{7}) bei priesaginio preterito atveju. Toks smarkus asmens formantų sistemos nykimas svarbiausiose ir dažniausiose 1 pers. vns. ir 3 pers. formose negalėjo nesukelti ir 2 pers. vns. galūnės nykimo bei pakeitimo apibendrintąja 1 / 3 pers. galūne (nuo to nykimo tegelbėjo tik sporadiška galūnės 2 pers. sg. *-sei* invazija, ko gero, senesnės, dar baltoslaviškos kilmės). Atvejai 2 pers. sg. *asse* I 9_{13}, *æsse* II 9_{13}, greta įprastų *assei*, *essei* III, kaip ir *seggēsei* greta *druwēse* III, rodo visuotinį sisteminį alomorfų alternacijos kirč. *-ēi*/*-ē*, nekirč. *-ei*/*-e* apibendrinimą, įskaitant ir diftongus su nepailgintu pirmuoju komponentu. Tik dėl šios įsigalėjusios alternacijos, o anaiptol ne kaip senovinio optatyvo reliktas atsirado ir dubletai *etwerpe*/*etwiērpei*, *swintina*/*swintinai* III t.t. Vadinasi, ir tokie atvejai, kaip *twaisei* I $7_{2,5}$, gen. sg. masc. *tenessei* III (formaliai palaikytas dat. sg. fem. *tenessei*), yra atsiradę dėsningų *twaise, tenesse* vietoje dėl alomorfų alternacijos įsigalėjimo [trumpasis balsis įvardinėje galūnėje gen. sg. *-se* išlieka nenumestas dėl sisteminių priežasčių (antraip tokie įvardžiai, kaip gen.sg. *stesse*, būtų tapę vienskiemeniais žodžiais be galūnės); beje, *twaise* I 5_{6} atspindi būtent *ei*/*e* porą, o ne originalų *-e*, kuris šiame katekizme turėjo būti realizuotas *-a*! – žr. Klusis–Stundžia 1995, 91[24]]. Šie samprotavimai pirmą kartą išdėstyti Mikelio Klusio monografijoje (Klusis 1989, 31, 41–42 kt.), kuri, jos konspektą Maskvos 'Baltų–slavų tyrinėjimams' atmetus kaip nemokslinį, vertinama šitaip: „Ich pflichte voll und ganz dieser Meinung des bekannten russischen Komparativisten, Indogermanisten und Baltisten Vjačeslav Vsevolodovič Ivanov bei" (Eckert 1995, 27). Taigi perspėju skaitytoją, kad pr. *-ei*/*-e* alternacijos bei atitinkamos superkorekcijos aiškinimas, Mažiulio–Kazlausko hipoteze paremta galūnių raidos koncepcija, kt. – nemoksliniai dalykai.

**-ē* kaip preterito rodiklis buvo apibendrinamas jau iš tokių formų kaip **[mu̯n]ē, *[min]ḗ,* nekalbant apie tai, kad „perfektinės" formos apskritai buvo perinterpretuojamos kaip preteritalinės (iš turinčių „perfektinės" kilmės praet. **-ē* verta paminėti šaknies *e* bei sprogstamojo galo priebalsio praindoeuropietiško senumo veiksmažodžius *meta, neša* < **nek-, peša* < **pek-, veda, veža* – plg. toliau poskyryje apie laiko / nuosakos paradigmų susidarymą). Tai, kad papildomu preterito rodikliu (preteritalizatoriumi) tapo formantas **-ā*, bet ne **-ē*, yra fonetikos dalykas: **i̯* prieš **-ē* nebūtų išlikęs ir **-ē* vis tiek

būtų pakeista **-ā*: **minḗ* → **minḗ-i̯-ē* = **minḗ* → **minḗ-i̯-ā.* To **-ē* nebūtų išgelbėjęs net ir visuotinai išplitęs tranzityvų modelis praes. **-i̯a* – praet. **-ē* (plg. pvz. denom. trans. lie. praes. *áuklėja* – praet. *áuklėjo*).

**ā* beprarandant pirminę perfektinę reikšmę preterito formose, ji buvo atstatoma, perinterpretuojant preterito formą vėl perfektiškai kaip prezensą bei prikuriant jam pagal perfektinės reikšmės veiksmažodžio **źinā* būtąjį laiką **źinā́i̯ā* naują *ā*-priesagos preteritą (ir bendratį). Taip atsirado ištisa klasė naujų perfektinių veiksmažodžių. Kad jų prezenso forma skirtųsi nuo savo pamatinės preterito formos, prezenso vokalizmas dažnai buvo pailginamas: *klupo – klū́po*, *lipo – lýpo*, *kibo – kýbo*. Todėl negalima tapatinti atvejo (*at*)*slū́go – slū́go* su atveju (*pa*)*žino – žino*. Pirmasis yra inovacinis, jo perfektas *slū́go* padarytas iš preterito formos taip, kaip *klū́po* iš *klupo.* Šaknies balsio pailgėjimo nematyti, nes balsis ir taip ilgas, o metatonija nepanaudota, naujiesiems perfektams parinkus akūto modelį. Tačiau (*iš*)*tį̃so – týso* atveju matyti net ir metatonija. Todėl tikrų senovinių *žinóti*, *minė̃ti* tipo preterito-prezentinių veiksmažodžių ne taip daug galima rasti.

Greta raidos perf. **ā* → praet. **ā*, **ē* → praet. **ē*, būta, rodos, ir atvejų, plg. perf.→ inchoat. praet. *mu̯lā* – perf. praet. **milḗ* → **mīlḗ*, praes. **mīli* su tokiu pat akūtiniu pailgėjimu, kaip lie. *ku̯bo – kýbo*.

Senovinis perfektinis priesagos **-ā* pobūdis bei perfekto-preterito formoms būdingas nulinis šaknies vokalizmo laipsnis verčia ir formą lie. *ku̯lo* laikyti archaine perfektine. Jau kalbėta, kad veiksmažodžio lie. *k-lti* pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio variantas yra neutralus tranzityvumo–intranzityvumo atžvilgiu, vad. labilinis, t.y. priklauso seniausių indoeuropietiškųjų veldinių sluoksniui. Bet tai nereiškia, kad greta šio vokalizmo šaknies nebūtų galėjusi egzistuoti ir perfektinė, t.y. daugiau vardažodinė (masdarinė) šaknis su nuliniu šaknies vokalizmu. Šaknies **k-l-* labilumas rodo jos fientyvinę prigimtį. Vadinasi, neakuzatyvinės sandaros laikais ji priklausė Ivanovo 1-ajai serijai. Inertyvinę reikšmę, matyt, turėjo nulinio vokalizmo šaknies variantas **kl̥-*, kuris vėlesniais laikais buvo kaitomas pagal 2-ąją, perfektinę-medialinę seriją (ji, kaip minėta, buvo naujesnė, nes iš pradžių ją sudarė vien tik 3 „asmens" forma). Archainę dichotomiją ide. fient.**k-l-* – inert. **kl̥-* atspindi dabartinė lietuviška poros labil.-itr. *k-lti* – itr. *ku̯lti* vartosena, nes *k-lti* gali tik žmogus: *šeima anksti kelia*(*si*), bet *vanduo kyla*. Dėl galimos tranzityvinės reikšmės šis veiksmažodis pateko į *i̯a*-prezensų grupę, kurioje automatiškai gavo ir preterito

galūnę *-ē* bei pagal atitinkamą modelį pailgino akūtinės šaknies vokalizmą. Senasis perfektas *ku̯lo* tapo suvoktas kaip intranzityvinė pora ir gavo *n/sta*-prezensą: *kỹla*. Schematiškai tai atrodytų taip:

kil-na (arba iš karto **ki-n-la*)

↓ **k-l-+i̯a* ——— – **kil-ā*

**kḗl-ē*

Kadangi pora **k-l- – *kil-* atspindi pirminę ne temporalinę, bet aspektinę opoziciją, besirėmusią ankstesnio fientyvumo–inertyvumo (paradigmatiškai – 1-osios – 2-osios serijų) priešprieša, o naujai sukurtos poros atspindi gramatinio laiko opoziciją, peršasi išvada, kad pora **k-l- – *kil-* gramatinio laiko opozicijai niekad neatstovavusi. Tai lyg rodo, kad minėtas Kazlausko ir Karaliūno spėjimas (žr. anksčiau p. 73) dėl bendros šaknies pilnojo ir nulinio vokalizmo laipsnio porų pirminės priklausomybės vienai temporalinei paradigmai nėra korektiškas. Prezenso formų *dį̃la / du̯lsta / dẽla*, *sį̃la / svu̯lsta / svẽla* įvairovė greta preterito *du̯lo*, *svu̯lo* rodo, kad senasis perfektas → preteritas yra archajiškesnė forma būtent temporalinėje paradigmoje, kuriai formos su pilnuoju vokalizmo laipsniu anksčiau nepriklausė. Jei *dẽla*, *svẽla* iš pat pradžių būtų priklausiusios prezensui koreliuodamosi su *du̯lo*, *svu̯lo*, nebūtų pagrindo ir *n/sta*-prezensui atsirasti. Ko gero, ne tipas praes. *dẽla* : praet. *du̯lo* remia rekonstrukciją praes. **steĩgi̯a* : praet. **stigā*, bet priešingai, būtent tipas praes. **steĩgi̯a* su šaknies vokalizmo normaliuoju laipsniu lėmė tai, kad archainės labilinių veiksmažodžių fientyvinės formos *dela*, *svela* išliko ir įsitraukė į prezenso sistemą. Matyt, šiuo atveju jų „kauzatyvinė" reikšmė *du̯linti*, *svu̯linti* nebuvo taip aktuali kaip veiksmažodžio *k-lti*, todėl tranzityvumo modelis su priesaga **-i̯a* į juos ir neišplito. Dėl to nesusidarė tranzityvinės normaliojo šaknies vokalizmo, intranzityvinės silpnojo šaknies vokalizmo su *n/sta*-priesaga formos, vadinasi, neatsirado ir °*dēlē*, °*svēlē* tipo preteritų. To paties tranzityvumo ar intranzityvumo veiksmažodžiai su skirtingu šaknies vokalizmu (lie., *bliáuti – blū́ti*, *braũkti – brùkti*, lie. praes. *gáuna* – la. praet. *guva*) greičiausia bus išriedėję iš vienos paradigmos su baritonine vienaskaita ir oksitonine daugiskaita, o ne iš vienos temporalinės paradigmos. Nėra abejonės, kad perfektinės formos su nuliniu šaknies vokalizmo laipsniu davusios pradžią preterito formoms (*du̯lo*, *svu̯lo*, *minḗ+jo*, *lu̯ko*). Bet jų neperfektiniai atitikmenys su normaliuoju šaknies vokalizmu tik atsitiktiniais atvejais (*dẽla*, *svẽla*, *mẽna*, *liẽka*) tapo atitinkamais

prezensais. Kai senieji perfektai virto preteritais, jie darėsi savo prezensus (plg. *pa-žį́sta* greta *-ži̯no*, pr. *linka*), o buvę fientyviniai jų atitikmenys netapo automatiškai jų prezensais, bet išsivystė savo preteritus. Kitaip būtų nesuprantama, kodėl prezensu–preteritu pavirtusi senoji opozicija infektas–perfektas nepasinaudojo rekonstruojamu pilnojo–nulinio šaknies vokalizmo modeliu. Šitaip įvyko tik germanų dialektuose, o baltų dialektuose tokią raidą sutrukdė tranzityvumo–intranzityvumo reiškimas atitinkama balsių kaita, dėl kuriois pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio prezenso – nulinio vokalizmo preterito schema galėjo įsitvirtinti tik tuose veiksmažodžiuose, kurie nesiskaidė poromis pagal tranzityvumą–intranzityvumą (*ker̃ta–kir̃to*, *vel̃ka–vil̃ko*, bet, tiesa, ir *tiẽkia*[*–tiẽkė* + *tiñka*]*–ti̯ko*, kai reikšmės labai nutolusios). Tad nenuostabu, kad apofoniniai veiksmažodžiai, kurie nesiskirsto poromis pagal tranzityvumą–intranzityvumą, neturi nė *-ia* prezenso.

Taigi baltų preterito-prezentiniais veiksmažodžiais laikytume tuos, kurių archainė perfektinė preterito-prezentinė forma davė pradžią dviem paradigmoms: perfektinei su naujai prikurta arba būtojo, arba esamojo laiko forma bei infektinei su naujai prikurta esamojo laiko forma. Pastaroji įvairavo priklausomai nuo veiksmažodžio semantikos.

Baltų masdaras ir 3-čiojo asmens problema

Mãsdaro terminas išplito iš arabų kalbotyros (arab. مَصْدَرٌ *màṣdar-* – 'šaltinis'), bet šiuo metu juo jau naudojasi ne vien semitologija, bet kartvelistika ir kitos komparatyvistikos šakos. Masdaras – veiksmažodžio leksinę reikšmę turintis vardažodis, atitinkantis a) daiktavardį, b) infinityvą, c) finitinę formą:

a) (1) *mirties bijojimas yra natūralus = mirties baimė yra natūrali*;

b) (2) *man patinka maudymasis = man patinka maudytis*;

c) (3) *girdžiu vaiko verksmą* (*verkimą*) = *girdžiu, kad vaikas verkia.*

Pateiktieji veiksmažodiniai daiktavardžiai nėra masdarai, nes juos galima pakeisti ir infinityvu:

(4) *bijoti mirties yra natūralu*.

Infinityvo neturinčiose kalbose toks pakeitimas neįmanomas, todėl kalbamas vardažodis (masdaras) [jis prisijungia aktantus taip, kaip atvejais (1) ir (4)] jose įtrauktas į veiksmažodžio sistemą, plg.

kartų (gruzinų)

მომბეზრდა ცხოვრება
mo-m-bezr-da ***cxovreba***
nu-man-bod-o gyvenimas ‘nusibodo man **gyvenimas** =
nusibodo man **gyventi**’

ცხოვრების აღწერა
***cxovreb**-is aγçera* ‘**gyvenimo** aprašymas’

Arba hebrajų:

מוֹת יָמוּת
***mōt** i̯ā-mūt* ‘**mirte** numirs’

לֹא יִרְצֶה לָמוּת
*lō(’) i̯i-rçē lā-**mōt*** ‘nepanorės **numirti**’

יוֹם מוֹתוֹ
*i̯ōm **mōt**-ō* ‘jo **mirties** diena’

Vadinas, šios tipologijos kalbose masdaras yra veiksmažodinis vardažodis, bet kitokios (kaip, pvz., lietuvių) tipologijos kalbose joks veiksmažodinis vardažodis nėra masdaras. Tai reiškia, kad masdaras yra konkreti sąvoka, ir jei ją atitinkantis reiškinys gali būti kurioje nors kalboje rekonstruotas, jo negalima šiaip vadinti „veiksmažodiniu vardažodžiu" (nebent kiekvieną kartą pridurian, kad jis vienu metu atitinka daiktavardį, infinityvą bei finitinę formą), bet dera vadinti kalbotyroje jau vartojamu terminu.

Funkcijų a, b, c sinkretizmas gali būti atsektas baltų veiksmažodžio 3-jame asmenyje, kuris unikalus dviem požiūriais: jame neutralizuojama gramatinio skaičiaus opozicija, absoliučioje daugumoje formų (išskyrus periferines atematines) jis neturi jokio asmenį markiruojančio formanto ir yra reiškiamas grynu kamienu: „Vadinamoji trečiojo asmens forma nėra jokia asmens forma. Ja pasakomas tik veiksmas, kuris nepriskiriamas nei adresantui, nei adresatui ir šia prasme neturi sąryšio su komunikacijos aktu" (Žulys 1974, 89). Kad abi šios unikalios baltų veiksmažodžio savybės – ne inovacija, o archaizmas, pirmieji pareiškė V. Mažiulis (1958) ir V. Pisani's (1958). Kiek vėliau J. Kazlauskas pažymėjo: „Taigi 3 a. funkcijas baltų kalbose gali eiti priešistorinis grynas kamienas" /.../ „3 a. forma, matyt, kažkada reiškė ne dalyvavimą kalbos akte, o apskritai veiksmą be kokio ryšio su asmeniu. Lietuvių rytų aukštaičių tarmėse iki šiol pasitaiko atvejų, kai 3. asmens forma reiškia veiksmo pavadinimą, o kitose tarmėse tokiais atvejais vartojama bendratis, plg. *nėra kada*

važiuoja; nebus kada eina ir pan." (Kazlauskas 1968, 302, 303).

3-čiojo asmens forma kartais gretinama su predikatu einančiais „bevardės giminės" būdvardžiu bei pasyvo dalyviu:

(5) *man tėvas motina brangù;*

(6) *čia tėvų dir̯bta, dir̯bama;*

(7) *čia tėvai dir̯bo, dir̯ba.*

Gretindami sinoniminius sakinius (7) su finitine predikato forma ir (6) su infinitine forma, matome, kad 3-čiojo asmens forma ekvivalentiška vardažodinei panašiai kaip ir „masdariniu" atveju (1).

Baltų kalbose 3-čiojo asmens forma gali būti tuo pat metu ekvivalentiška ir infinityvui, ir vardažodžiui, plg.

(8) *nėra kada dir̯ba;*

(9) *nėra kada važiúoja;*

(10) *nėra kas dãro;*

(11) *nav kas ēd.*

Dabartinė literatūrinė norma visais šiais atvejais reikalauja infinityvo:

(12) *nėra kada dir̯bti;*

(13) *nėra kada važiúoti;*

(14) *nėra ką darýti;*

(15) *nav ko ēst.*

Lygindami sakinių (8) ir (12), (9) ir (13), (10) ir (14), (11) ir (15) sinonimines reikšmes, matome vardažodinį 3-čiojo asmens funkcionavimą kaip ir sakinyje (3), vadinasi, šios formos ekvivalentiškumą vardažodžiui ir infinityvui panašiai kaip sakiniuose su „masdaru" (1) ir (2).

3-čiojo asmens formos masdarinis pobūdis itin ryškus latvių debityvuose, kurie yra ne kas kita, kaip (10), (11) tipo teigiamieji atitikmenys: juose apibrėžiamieji sakiniai prijungiami įvardį *kas* atitinkančiu senoviniu demonstratyviniu-santykiniu įvardžiu **i̯a* netiesioginio linksnio **i̯ō*-kamiene (dėl la. *ā* < **ō* žr. BS 23, 100) forma, plg.

nėrà kas rašo 'nėra ką rašyti':

°*man(ip) yrà kas rašo* – *man ir jā-raksta* 'turiu rašyti'.

man(ip) yra – latv. "turiu" šiame kontekste, be kita ko, rodo latvių debityvo kilmę: matyt, latviai, kaip ir lietuviai, siejo veiksmo būtinumą su reikšme '(ką) turėti', čia – 'turiu ką rašyti'. Ir vėl „masdaras", t.y. 3-čiojo asmens *rašo* 'rašymas', pasirodo esąs ekvivalentiškas infinityvui *rašyti*.

3-čiasis asmuo turi ir formalių masdaro požymių, būtent jo forma sutampa su bevardės giminės grynojo kamieno ar su _ā_-kamiene daiktavardžio forma. Tokios formos, kaip _veda_, _mini_, gali būti suvokiamos ir kaip senovinės baltų „bevardės giminės" _-a_ ir _-i_ kamieno nominatyvo–akuzatyvo formos. Šia prasme itin ryškūs yra _ā_-kamieniai pavyzdžiai. Tokie veiksmo daiktavardžiai, kaip lie. _sãkymas_, la. _tu̯ikšana_, turi _ā_-kamienius atitikmenis lie. _sakà_, la. _teĩka_. Du pastarieji atitinka _ā_-kamienę 3-čiojo asmens formą lie. [_sãk_]_o_ – plg.

sakà < _*sakā́_ vs. _sãko_ < _*sakā̃_
kaità < _*kaĩtā́_ vs. _kaĩto_ < _*kaĩtā̃_
klausà < _*klaũsā́_ vs. _klaũso_ < _*klaũsā̃_

Šiose daiktavardžių formose kirtis atitrauktas į akūtinę galūnę pagal de Saussure'o–Fortunatovo dėsnį, tad, matyt, forma su akūtine galūne buvo ir veiksmažodinių atitikmenų prototipas, juolab kad senovinis ilgumas realizuojamas akūtine intonacija. Vadinasi, kalbamas prototipas turėjo būti tik _**sakā́_, _**kãĩtā́_, _**klãũsā́_. Cirkumfleksinė metatonija yra atsiradusi dėl 3-čiojo asmens formos sisteminės baritonezės. A. Girdenio pastebėjimu, žodžio galo akūtinis ilgumas (vėliau sutrumpėjęs pagal Leskieno dėsnį) nekirčiuotoje pozicijoje išlieka tik tais atvejais, kai turi kirčiuotąjį alomorfą, pvz. _šárka_ pagal _šakà_ < _*_[_śárk,śak_]_ā́_. Jei baritoninė forma neturėjo oksitoninio alomorfo, žodžio gale priegaidžių opozicija buvo neutralizuojama ir finalė, nebebūdama suvokiama akūtiškai, nepatyrė Leskieno dėsnio veikimo – veikimo metu ji buvo perinterpretuota kaip cirkumfleksinė, plg. _žẽmė_ (bet _garbė̃_, nes vėliau, ypač derivatuose, šis statistiškai daugiausia nekirčiuotas „cirkumfleksinis" žodžio galo _-ė_ buvo apibendrinamas ir į kirčiuotas pozicijas – plg. Girdenis 1991, 34).

Vadinasi, greta masdarinių _ā_-kamienių formų _**sakā́_, _**kãĩtā́_, _**klãũsā́_ turėjo egzistuoti ir šakninės grynojo kamieno masdarinės formos, pvz. _ā_-kamienės _**_[_vu̯d_]_ă_ ʻvedìmas = vẽdaʼ. Kai po Leskieno dėsnio veikimo atsirado _ā_-kamienių daiktavardžių su sutrumpėjusiu žodžio galo ilgumu, jie sutapo su „bevardės giminės" formomis, iš seno turėjusiomis trumpąjį žodžio galo _-ă_. Tai ir sąlygojo veiksmažodinių daiktavardžių _ā_-kamienio modelio apibendrinimą ir į šakninius _ă_-kamienius veiksmažodžius, plg. 3-čiojo asmens formą _sẽka_ ir veiksmažodinį daiktavardį _sekà_ < _*sekā́_ ⩽ _**seka_.

Pastaruoju požiūriu itin įdomus yra tokių formų, kaip lie.

šalnà ir *šą̃la*, panašumas, kuris, ko gero, yra nazalinio infikso kilmės iš sufikso *-na* (reikia įsivaizduoti, kad žodis *šalnà* irgi priklausė masdarų klasei, vadinas, jo būta ne *ā*-kamienio, bet „bevardės giminės" *a*-kamienio) liudijimas. Matyt, infiksiniai veiksmažodžiai tiek baltų, tiek kituose indoeuropiečių kalbose iš pradžių bus atsiradę sonantinės šaknies grupėje, vykstant panašiai metatezei, kaip priesagos *i̯o* graikų liquida grupės veiksmažodžiuose, plg.

šą̃la < *šañla* < **śalna* ir φαίνω < φαν*j*ω.

Tokiu atveju, infikso ir priesagos ide, tradic. **(°)ne/o* kilmė turėtų būti vienoda. Iš tikrųjų, abudu afiksai markiruoja prezenso kamieną, o graikų kalboje net pasitaiko drauge: πυ-ν-ϑ-άνο-μαι = lie. *bu-n-d*[+ **(i)na*]-*ù* 'sužinau'. Germanų kalbose nazalinis infiksas neturi darybinės funkcijos ir gotų kalboje yra determinatyvas, lygiavertis nazaliniam sufiksui: *sta-n-d-an* 'stovėti' vs. *frah-n-an* 'klausti'. Svarbiausia, kad germanų ir slavų kalbose baltų nazalinį infiksą atitinka nazalinė priesaga, plg. lie. *n/sta*-veiksmažodį *vý-sta* (*-sta* yra infikso *-n-* alomorfas) ir s.isl. *vis-n-a*. Be to, germanų kalbose veiksmažodžiai su priesaga *-na* daromi iš būdvardžių: s.isl. *sterkr* 'stiprus' – *stork-n-a* 'kietėti'.

Baltų kalbose *-na* yra labai paplitusi vardažodinė priesaga, itin būdinga būdvardžiams bei būdvardinės kilmės daiktavardžiams. Būdvardžiai savo ruožtu gali būti deverbalinės kilmės, plg. lie. *bálti* – *bálnas*, *kḷ̀ti* – *kḷ̀nas* ≥ *kilnùs, plóti* – *plónas* t.t. Forma *bálnas*, dėl savo sinonimijos su *báltas* atskleidžianti ir priesagų *-na* bei *-ta* sinonimiją baltų kalbose (beje, abidvi, tik skirtingai, baltų ir slavų vartojamos neveikiamosios rūšies dalyvių darybai), lygiai taip santykiauja su veiksmažodžiu *bą̃la*, kaip ir *šalnà* su *šą̃la*. Tai prikišamai rodo, kad giminių skirtybė (*bálnas – šalnà*) atsiradusi vėlesniais laikais, kad greta abiejų formų puikiai įsivaizduotini ir „bevardės giminės" *a*-kamieniai masdarai **bálnă*, **śálnă*, davę pradžią infiksinėms formoms.

Kadangi prūsų, lietuvių ir latvių kalbos pasižymi infinityvo darybos įvairove – bendratimi eina *t*-priesagos arba *u*- arba *i*-kamienis „bevardės giminės" datyvas-lokatyvas (pr. *-twei*, kaip ir Veduose, greta supyno kilmės *-tun*, lie. *-ti*, la. **-tei*), – reikia manyti, kad infinityvo vieningo modelio baltų prokalbė neturėjusi, vadinasi, infinityvo vietoje būta įvairių masdarų, o masdarai su priesaga *t* tebuvo tik vieni iš jų. Iš baltogermanų epochos grynojo priesaginio kamieno masdarus → infinityvus, matyt, bus paveldėję germanai, kurie prilipdė

prie „bevardės giminės" *na*-kamienių formų ir nominatyvo-akuzatyvo formantą ide. *-n* (šio formanto kilmė, kuris nebūtinai turėjo lipdytis prie visų vėlesniojo nominatyvo-akuzatyvo → akuzatyvo formų, bet iš pradžių matyt buvo susijęs su animata–inanimata ar panašia distribucija, yra atskira problema). Šių infinityvų masdarinę kilmę rodo tai, kad lygiagrečiai su jais egzistuoja ir linksniuojamas *nja*-kamienis gerundijus, o senovės vokiečių aukštaičių archainiuose paminkluose užfiksuotas ir lotynų infinityvo perteikimas lotynų gerundijui analogiška *nd*-kamiene „dalyvine" forma (СГГЯ IV, 271). Kad infinityvai – atskirų ide. kalbų vėlesnieji dariniai, yra klasikinės indoeuropeistikos postulatas (plg. Meillet 1937, VI A 1).

„Bevardės giminės" forma pavartotų vardažodinių predikatų sakiniuose (5) ir (6) sinonimija bei veiksmažodinio predikato sakinyje (7) ir vardažodinio sakinyje (6) sinonimija leidžia sugretinti veiksmažodinį predikatą sakinyje (7) su vardažodiniu („bevardės giminės" būdvardžiu) sakinyje (5), t.y. pripažinti žodžių ʻveiklusʼ ir ʻveikiaʼ archainę sinonimiją posakiuose °*jis visuomet veiklù* = *jis visuomet veĩkia.*

Net ir dabartine lietuvių kalba galima susišnekėti ne finitinėmis, bet vien tik dalyvinėmis formomis. Pastarasis sugretinimas rodo, kad senovėje, jau nekalbant apie prokalbės laikus, nefinitinių formų vartojimas buvo daug platesnis. Finitinių formų poreikis susijęs su reikalu žymėti kalbos akto komunikantus, t.y. 1-ąjį ir 2-ąjį asmenis, o tai savo ruožtu remiasi dar gilesne archaika – animata–inanimata ir pan. klasių priešprieša.

Anksčiau jau kalbėta, kad indoeuropiečių prokalbėje atributyvinė predikacija buvo reiškiama paprasčiausia atributyvine sintagma – ide. **leu̯k[h]e* vienodai reiškė tiek ʻspindiʼ, tiek ʻšviesusʼ, vadinasi, **neb[h]es leu̯k[h]-e* reiškė ir ʻšviesus dangusʼ, ir ʻdangus yra šviesusʼ = ʻdangus spindiʼ. Tipologinis to patvirtinimas yra, be kita ko, afrazinio statyvo raida nuo rezultatinės būsenos predikato į preteritalinės reikšmės perfektyvą (plg. Diakonov 1988, 94). Šios raidos reliktu galima laikyti tai, kad hebrajų kalboje vad. „perfektas" kartais formaliai sutampa su būdvardžiu, plg. Teisėjų 20:34 וְהַמִּלְחָמָה כָּבֵדָה *wəhammilḥāmā kāḇēḏā* ʻir užvirė žiaurus mūšisʼ, pažodžiui – ʻir karas apsunkoʼ. Šią konstrukciją galima interpretuoti ir kaip reguliarią predikatinę konstrukciją, kurioje predikatu eina moteriškąja gimine su subjektu suderintas būdvardis ʻsunkusʼ. Čia, kaip ir kitose semitų kalbose, apibrėžtasis (turintis artikelį) subjektas (ʻkarasʼ) dėsningai

derinamas su neapibrėžtuoju predikatu: *ir tas karas sunkus* (plg. Pradžios 29:7 עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל *ʿōd hajjōm gāḏōl* 'dar (ta) diena didelė = dar užtenka dienos' – semitų sintaksė leidžia gale dar įvardinę kopulą: *jis, ji*, bet tai nėra būtina) 'ir karas buvo (yra) sunkus'. Tokios frazės vertimas kaip sakinio, kuriame predikatu eina veiksmažodis 'apsunkti, sunkiam būti', vns. trečiojo asmens forma niekuo nesiskiriantis nuo būdvardžio, yra tik konteksto dalykas.

Indoeuropiečių predikatinei *e*-klasei prarandant savo pirmykštę gramatinę reikšmę (gramatinį derinimąsi būtinai tik su savo klasės žodžiais) bei įsitraukiant į veiksmažodžio sistemą, iškyla reikalas žymėti 1-ąjį ir 2-ąjį (buvusios kitos leksinės klasės!) asmenis – tam vartojami formantai 1 pers. sg. **-Ha*, 2 pers.sg. **-t[h]Ha*. Taip susidaro 2-osios serijos būsenos–"perfekto" paradigma. Atsiradus tematiniam asmenavimui, daugelyje ide. kalbų į jį apibendrinami 1-osios serijos asmenų formantai. Baltų kalbose įsigalėjus tematiniam asmenavimui, veiksmažodžio 3 asmuo pasirodė praindoeuropietiškos epochos nemarkiruota 2-osios serijos 3 asmens forma, iš prigimties vardažodine, matyt, vartota ne vien būdvardiškai, bet ir masdariškai.

Gal visų geriausiai baltų 3-čiuoju asmeniu tapusį vardažodį atspindi rytų baltų praes. lie *yrà*. Jau vienas tik istorinėje rytų baltų sistemoje 3-čiajame asmenyje neįmanomas vardažodinis galinis kirtis rodo, kad tai yra priešistorinė vardažodinė „2-osios serijos" (net tų laikų, kai ir pačios tos serijos nebuvo!) 1-osios serijos 3 asm. *ẽsti* pora (kitaip apie tą patį Ivanov 1981, 75 t.t.). *Žmogus est*(*i*)*, aš esmi*, bet *akmuo yra*! Problemos paviršiuje ir tas faktas, kad kamienas **īrā* dėsningai stokoja tiek 1-ojo, tiek 2-ojo asmenų, t.y. asmenų tikrąja šio žodžio prasme. Kad *yrà* – joks rytų baltų naujadaras, bet galbūt pats rečiausias indoeuropiečių archaizmas, rodo senovės armėnų žodis *ir* 'dalykas, reikalas'. Ogi ir kaip kitaip paaiškintume rytų baltų klausiamąjį posakį *kas yra?*, kurio pažodžiui neįmanoma išversti nė į vieną dabartinę kalbą – vokiečių ar anglų *was ist, what is* reikalauja įvardinio subjekto *das, it*, o rusiškai, priešingai, išsiverčiama be veiksmažodžio: *kas tai*, tačiau paklausti *что есть?* būtų nesąmonė. Bet šiame baltų posakyje *yra* – joks veiksmažodis, greičiau funkciškai tai posakio *kas tai* žodis *tai*. Rytų baltų *kas yra?* reiškia 'kas tai? kuris galas? kuris reikalas, dalykas?' Rekonstruotina konstrukcija su „bevarde gimine" ir kolektyvinės reikšmės **-ā*: **ka īrā?*

Esama ir daugiau simptomų, rodančių baltų tematinio 3-čiojo

asmens formalią giminystę vardažodžiui. Be jau minėtų *bálnas –bą̃la* tipo paralelių (plg. dar balsinės šaknies veiksmažodinius darinius be jokių infiksų *bū̃-na*, *gáu-na* t.t.), verti dėmesio baltų *-da* priesagos dariniai. Jei besiremdami čia pateiktais samprotavimais, rekonstruosime sintagmos su labiliniu veiksmažodžiu *vanduõ v-rda* reikšmę 'verdantis vanduo', tai „bevardės giminės" „būdvardis" *v-rda* pasirodys tos pačios darybos, kaip ir žodis lie. *klõ-da-*(*s*). Priesaga **-da* gali būti baltų-slavų inovacija, galbūt net ir kelių šaltinių. Kaip vieną jų galima įsivaizduoti pozicinį priesagos *-ta* suskardėjimą, plg. lie. *žaizdà* < **žaid-tā̆*. Tatai verčia prisiminti Kazlausko rekonstrukciją *vir̃sta* < **u̯r̥t-ta* (Kazlauskas 1968, 332–333), kurią atitinka ir Ivanovo (Ivanov 1981, 210–211) samprotavimai. Vėlesnis priesagos *-sta* apibendrinimas į veiksmažodžius be šakninių *-d, -t* > *-s* (*nókia*/ *nókta* → *nóksta*) buvo lygiagretis suskardėjimo *-ta* > *-da* apibendrinimui. Taigi ir *-sta* kamieno prezensai bent iš dalies gali būti senieji vardažodžiai, atitinkantys dabartinius neveikiamosios rūšies *-ta* priesagos dalyvius [(kiti galimi *-sta* priesagos veiksmažodžių šaltiniai – tai archainis **-t-* priesagos dėliojimas prie *s*-kamienių darinių – plg. Ivanov 1981, 210 – ir pozicinė priesagos ide. tradic. **-sko* disimiliacija po gomurinių *g, k* (baltų **-k-ska* > **-k-sta*)]. Išdėstytas mintis remia latvių kalbos dubletas *verd* // *virst*, pastarajai formai patyrus apibendrinimą Mengelėje, Berzaunėje, Barkavoje, Rūjienoje.

2-osios serijos baltų 3-čiojo asmens formos masdarinė traktuotė nebūtų nuosekli nepaaiškinus, kodėl visgi 3-čiajame asmenyje neišsivystė joks inovacinis daugiskaitos reiškimas. Šis klausimas yra susijęs su daugiskaitos nominalinės paradigmos geneze.

Anksčiau, išanalizavus indoeuropiečių daugiskaitos (nominatyvo) formų nevienodumą, atstatytos pirminės kaitybinės vienaskaitos ir daugiskaitos paradigmos.

Veiksmažodžio temai svarbu, kad inertyvai→bevardės giminės žodžiai iš pradžių buvo nelinksniuojami, todėl ir tematinio kamieno nekaitomas prieveiksminis modelis **-ei/-ai* (tradic. **-oi*) kaip nelinksniuojamos grynakamienės (bevardės giminės) formos ekvivalentas iš pat pradžių buvo glaudžiai susijęs su bevarde gimine.

Jau kalbėta, kad baltų „bevardė giminė" yra defektuota. Lietuviška „bevardės giminės" forma (*gẽr*)*a* yra predikatinė, nederinama su jokiais daiktavardžiais ir sinchroniškai ekvivalentiška prieveiksmiui. Prūsų kalboje neutra neturėjo savų daugiskaitos formų,

joms atstovavo vyriškosios giminės formos, kurių vardininkas tematinių kamienų atvejų turėjo baigtis *-ai* (**wartai, *wansai, *slayai* t.t.). Antra vertus, tokios formos tikriausiai žymėjo kolektyvą ir galbūt galėjo rastis ir greta moteriškosios giminės daiktavardžio (*menſai* III 55_{19}) vienaskaitos ar daugiskaitos reikšme.

Vadinasi, iš pradžių formos su galūnėmis ide. **-ai(-oi)/-ei, *-ō*(*s*) turėjo ne daugiskaitinę, bet kuopinę reikšmę. Be to, nesigmatinės formos su **-ai(-oi)/-ei*, **-ō*/*-ē* turėjo ir inertyvinę/adverbialinę reikšmę. Pasirinkę vardininkui modelį **-ai/-ei*, baltai ilgą laiką išlaikė tas abi jo reikšmes, kurios nereikalavo veiksmažodinio predikato 3-čiojo asmens daugiskaitos ir (antroji reikšmė) linko į 3-čiojo asmens inertyvinės semantikos formą, t.y. į Viač. Ivanovo grynakamienę, iš esmės vardažodinę formą. Netematinių kamienų vardažodžiai buvo daugiausia inertyvai, todėl šitoks derinimas įsigalėjo ir tarp jų. Prie vienaskaitinio veiksnio vienodai gerai derėjo tiek 1-osios serijos *-t(i)*, tiek 2-osios serijos grynakamienė 3-ojo asmens forma. Užtat prie daugiskaitinio, t.y. prie kuopinio veiksnio, kur kas labiau tiko grynakamienė 3 asmens forma, kuri dėl dažnesnio vartojimo ėmė išstumti pirmąją. Kadangi ji buvo suderinta su kuopiniu vardažodžiu, o pati buvo inertyvinės kilmės, tai ir pluralizuoti ją nebuvo reikalo.

Skirtingai nuo germanų ir arijų, baltai nepanaudojo senovinio formanto fient. **-s(e/a)* dviem pagrindinėms buv. leksinėms klasėms (→ gramatinėms bendrajai ir bevardei giminėms) atskirti daugiskaitos vardininke (plg. germanų pailgintą tematinį kamiengalį **-ō* + fient. *-s*), nes to neskatino nė veiksmažodis dėl inertyvinės kilmės formų apibendrinimo. Be to, vartojimu dažniausias vardažodinis 3-čiasis asmuo tik pavadina situaciją – kaip gramatinė forma, ypač grynakamieniame prezense, jis funkcionavo kaip tam tikras „injunktyvas". Todėl, skirtingai nuo graikų kalbos, visai nebuvo aktualu, ar tokio net skaičiaus nepažįstančio predikato daugiskaitos subjektas „bevardės" ar „nebevardės" giminės. Vadinasi, baltuose nesigmatizuota kuopinės reikšmės forma su pridėtiniu ide. **-H_2* → balt. **-ā* liko alomorfiška nesigmatizuotai kuopinės reikšmės formai su galo balt. **-ai*, kuri vėliau buvo parinkta daugiskaitai. Dėl visų šių semantinių ir formalių priežasčių bevardė giminė taip ir liko užuomazgoje – buv. inertyvinės klasės vardažodžių liekanos, kaip ir kitose indoeuropiečių kalbose, prūsų kalboje yra išsaugotos be fientyvinio rodiklio *-s* naujajame subjekto linksnyje (vardininke) ir gana vėlai (nes kitaip nerodo slavų kalbų medžiaga) dėl savo sutapimo su akuzatyvu

nusekė daugumos ide. kalbų keliu, gaudamos iš „nebevardės giminės" akuzatyvinę nazalizaciją *-n*. Rytų baltuose, matyt, net ir to nebūta. Kuopinei formai su galo **-ā* taip ir netapus „bevardės giminės" daugiskaitos vardininku, ši giminė baltuose niekad iki galo ir neišsivystė. Užtat tobulumą ši kategorija (tiksliau – leksinio archaizmo gramatinis perinterpretavimas) pasiekė senovės graikų kalboje, kur, nelyginant baltiškojo modelio karikatūra, bevardės giminės subjekto daugiskaita įmanoma tik su predikatinio veiksmažodžio vienaskaita – plg. analogišką buv. inertyvinės klasės likimą arabų kalboje, kurioje predikato daugiskaita eina su subjekto vyriškos giminės ir neina su moteriškos giminės daugiskaita (arabų, kaip ir kitose semitų kalbose, tik dvi gramatinės giminės), arba senovės kartų kalboje, kurioje predikato daugiskaita pasirodo tik su gyvus asmenis reiškiančiais žodžiais, o su „daiktine" „daugiskaita" (ji formaliai nemarkiruojama) eina predikato vienaskaita. Plg. frazes 'Tarnai darbuojasi ir verpia'(1), 'Lauko lelija nesidarbuoja ir neverpia' (2), 'Pasižiūrėkite, kaip auga lauko lelijos. Jos nesidarbuoja ir neverpia' Mt 6 : 28 (3):

Graikų:

1) Οἱ θεράποντες κοπι**ῶσι** καὶ νήθ**ουσι**ν.
2) Τὸ κρίνον τοῦ ἀγροῦ οὐ **κοπιᾷ** οὐδὲ **νήθει**.
3) Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάν**ει**· οὐ **κοπιᾷ** οὐδὲ **νήθει**.

Arabų:

١) يتعبون الخدّام ويغزلون

i̯a-*t'ab*-ūna -l-*ḫuddām*-u *u̯a* i̯a-*ġzil*-ūna
3^{MASC}-*pluš*-PL -ART-*tarnai*-NOM *ir* 3^{MASC}-*verp*-PL

٢) لا تتعب الزنبقة ولا تغزل

lā ta-*t'ab*-u -l-*zanbaq*/at-u *u̯a/lā* ta-*ġzil*-u
ne 3^{FEM}-*pluš*-INDIC -ART-*lelija/*SUF-NOM *ir/ne* 3^{FEM}-*verp*-INDIC

٣) تأمّلوا زنابق الحقل كيف تنموا:

ta-*'ammal*-ū *zanābiq*-a -l-*ḥaql*-i *kai̯fā* ta-*nm*-ū:
2^{MASC}-*žiūrė́*-PL *lelijos*-ACC -ART-*lauk*-GEN *kaip* 3^{FEM}-*aug*-PL

لا تتعب ولا تغزل

lā ta-*t'ab*-u *u̯a/lā* ta-*ġzil*-u
ne 3^{FEM}-*pluš*-INDIC *ir/ne* 3^{FEM}-*verp*-INDIC

Sen. kartų:

1) მსახურნი შურებიედ და სთავედ.
msaxur-ni$^{\text{NOM.PL}}$ *šur*/ebi-**ed**$^{\text{3.PL}}$ *da* *st*/av-**ed**$^{\text{3.PL}}$
tarn-ai *pluš*/SUF-a *ir* *verp*/i-a

2) შროშანი არა შურებინ, არცა სთავნ.
šrošan-i$^{\text{NOM.SG}}$ *ara* *šur*/ebi-**n**$^{\text{3.SG}}$ *ar*/*ca* *st*/av-**n**$^{\text{3.SG}}$
lelija *nei* *pluš*/SUF-a *ne*/*gi* *verp*/i-a

3) შროშანნი არა შურებინ, არცა სთავნ.
šrošan-ni$^{\text{NOM.PL}}$ *ara* *šur*/ebi-**n** *ar*/*ca* *st*/av-**n**
lelij-os *nei* *pluš*/SUF-a *ne*/*gi* *verp*/i-a

Geriausiai mano mintį remia tai, kad baltams turėti bevardę giminę, t.y. pademonstruotą sintaksinę distribuciją, neleistų skaičiaus neskiriantis 3-čiasis „asmuo" – 1-asis ir 2-asis asmenys semantiškai negali žymėti jokios bevardės giminės (nebent 2-asis asmuo būtų pavartotas metaforiškai retoriškai 'Kaip Tu spindi, o Ežere!' 'Kaip Jūs spindite, o Ežerai!' Su tokiais žodžiais kaip gr. τέκνα arba vo. *Kinder* archainėje epochoje 2 asmens daugiskaita turėjo būti vartojama tik įsivaizduojant vaikus suaugusius, t.y. taip pat metaforiškai, kaip ir žodžio 'ežerai' atveju, plg. *Klase, netriukšmauk! Рота, стройсё!*).

Tad baltų bevardės giminės problema ir baltų 3-čiojo asmens problema yra neatsiejami dalykai:

jei nebūta vieno, nebūta nė kito,
o jei būta 3-čiojo asmens dgs. markerių,
tai būta ir bevardės giminės
kaip gramatinės kategorijos.

Manau, turime ne daugiau pagrindo kalbėti apie bevardės giminės „reliktus" baltų kalbose, negu apie baltų „prarastuosius" „ide." gramatinius aoristą, imperfektą ar perfektą. Tuščias reikalas.

Atemporalinė tarpinė epocha:
laiko / nuosakos paradigmų susidarymas

Seniausia epocha, kurią siekia indoeuropietiškoji rekonstrukcija – fientyvinės kalbos sandaros (plg. anksčiau) epochą. Joje, savaime aišku, temporalinių opozicijų nebūta, nes ir po jos yra atsekamos

ne tiek mums įprastos temporalinės, kiek aspektinės (Aktionsart) opozicijos. Vadinasi, pastaroji atemporalinė aspektinių opozicijų epocha laikytina tarpine tarp fientyvinės ir dabartinės akuzatyvinės. Skirtingai nuo dabartinės akuzatyvinės epochos, kuriai tinka gramatinės epochos apibrėžimas, fientyvinę galėtume apibūdinti kaip leksinę-gramatinę, nes joje gramatinės opozicijos visų pirma buvo reiškiamos leksiškai – tai liudija fientyvinis ir inertyvinis visų žodžių paskirstymas. Šioje tarpinėje epochoje išsivysto subjekto ir objekto opozicija, susidaro tranzityvumo (jį sukelia objektiniai agentyvai iš buvusios animata klasės) – intranzityvumo (jį sukelia neobjektinių agentyvų arba inagentyvų priešprieša objektiniams agentyvams) kategorija bei ima formuotis laiko/nuosakos kategorija. Todėl bandymai rekonstruoti kažkokią vientisą indoeuropiečių „prokalbę" su pilnu sanskritiškojo tipo „laikų" inventoriumi yra bergždi.

Tiek prūsų, tiek lietuvių ir latvių kalbose prezenso ir preterito struktūra yra vienoda. To negalima pasakyti apie futūrą, kuris rytų ir vakarų baltų sudaromas skirtingai. Pastaroji aplinkybė, savaime aišku, pirmiausia skatina ieškoti prūsų kalboje lietuvių–latvių futūro „liekanų". Kalbotyra yra jaunas mokslas. Net jei skaičiuosime nuo pirmųjų komparatyvistų (o iš tikrųjų reikia skaičiuoti nuo Ferdinando de Saussure'o), jam vos vos tesueina tik du šimtai metų. Tokių milžinų, kaip Karlis Brugmannas, šešėlis kartais tebepritemdo net ir blaiviausius protus. Nors daugelio ir pripažinta, kad brugmaniškoji indoeuropiečių prokalbės schema, kuri integruoja įvairių dialektų savybes į labiausiai turtingą formomis prasanskritiškąją sistemą, yra mitas, iki šiolei tebebandoma kildinti vieną ar kitą indoeuropiečių dialekto reiškinį iš „indoeuropietiškojo aoristo", sigmatinio ar „šakninio aoristo" ir pan. (pvz. iki šiol mėgstama kartoti, kad formos su preteritaliniu baltų *-ē* yra sietinos su „indoeuropiečių aoristu"). Savaime aišku, analogiškas formas reikia sieti su analogiškomis kategorijomis, tačiau turint galvoje konkretų ide. dialektą, o ne integralinį visų dialektų konstruktą. Šiandien mažai kas ginčys teiginį, kad su įvairiomis gramatinėmis kategorijomis susijusios bei konkrečiuose dialektuose paliudytos formos yra derivacinės kilmės. Ne be pagrindo tokiuose žodžiuose, kaip lie. *klaũso*, *pósa* 'pagarboje laiko', *ėskà* 'noras valgyti', pr. *kelsāi* 'skamba' išskiriamas formantas *-s-* yra siejamas su daugeliui ide. dialektų būdingu sigmatinio aoristo formantu, bet teigti, kad šių darinių

kilmė esanti „susijusi su ide. sigmatiniu aoristu", reikštų leisti mintį, kad ir baltai, panašiai kaip slavai, yra turėję paradigminius sigmatinius aoristus su kamienais **ēd-s-*, **kel-s-*, **klau-s-* t.t. (dar plg. produktyviu tapusį bendračių lie. *-s-ėti*, *-s-oti* modelį). Analizuodamas veiksmažodinės priesagos ide. tradic. **-sko-* sudėtinę kilmę, Ivanovas prieina prie išvados apie derivacinių formantų ide. *-s-* ir priebalsiniais elementais sukomplikuoto *-sk-*, *-st-* sinonimiją bei parodo formanto *-s-* ryšį su 2-osios serijos veiksmažodžio daryba (Ivanov 1981, 193–211). Dar 1965 m. jis taip formulavo ide. sigmatinio aoristo raidą (ОПАЯС, 174): „Sigmatinio aoristo susiformavimas gali būti betarpiškai susietas su tų šakninių ide. 2-osios serijos formų pertvarkymu, kurios pasirodė kaip šakniniai aoristai graikų–arijų dialektinėje grupėje. Laikotarpiu, kai vyko ide. veiksmažodžio formų dviejų serijų priešpriešos irimas, 2-osios serijos sigmatinės formos sudarė pamatą sigmatiniam aoristui, tuo tarpu šakninės tos serijos formos buvo perinterpretuojamos kaip šakniniai aoristai. Šiuo keliu ėjo ir slavų dialektas, o baltų kalbos išlaikė senesnės situacijos pėdsakų tokiose archainėse formose kaip lie. *aũšta*, atitinkanti het. *aušta*, med. *auštat.* Jau seniai šias baltų formas imta gretinti su **-s-to* kamieno medialiniu sigmatiniu aoristu, bet dabar jas galima pripažinti archaiškesnėmis, negu šie aoristai, nes čia *-s-* dar išlaiko savo seną darybinę funkciją".

Kaip negalima kalbėti apie minėtų darinių kilmę iš ide. sigmatinio aoristo (nors, be abejo, juos reikia lyginti su sigmatinio aoristo formomis kitose ide. kalbose) arba apie kurių nors kitų baltiškų formų kilmę iš ide. šakninio aoristo, lygiai taip negalima kildinti iš ide. aoristo ir baltų preterito su galo **-ē*. Panašaus nesusipratimo būta ir bandant lietuviškų ištiktukų formose *bràkš-t, strỵ̯k-t, pókš-t* įžiūrėti archainius aoristus ar perfektus vos ne su išlikusiu formantu 3 pers. sg. *-t*. Tai, kas viename dialekte pavirto viena kategorija (arba nepavirto ir liko derivacijos lygmenyje), kitame galėjo pavirsti visai kita kategorija: baltų ir slavų kalbose paradigminės sigmatinės formos yra papildomojoje distribucijoje – baltuose joks sigmatinis aoristas niekad nebuvo susidaręs, bet sigmatinės formos buvo panaudotos futūro darybai, o slavuose neišsivystė sigmatinis futūras, bet išsivystė sigmatinis aoristas (Stang 1966, 399, Watkins 1969, 216, Ivanov 1981, 196, Stepanov 1981, 125). Tačiau ir tai dar nereiškia, jog sigmatinis futūras turėjo atsirasti visuose baltų dialektuose. Vladimiro Toporovo koncepcija (Toporov 1980) dėl

slavų prokalbės susidarymo vakariniame protobaltų („baltų–slavų") dialektų areale ir tai, kad būtent iš to protobaltiškųjų dialektų arealo ir kilo vakarų baltų kalbos, kurių atsiskyrimas nuo rytų baltų kalbų yra bent tūkstantmečiu senesnis, negu rytų baltų kalbų dezintegracija (BS, 322) verčia manyti, kad tie reiškiniai, kurie baltams ir slavams nėra bendri, gali būti nebendri ir patiems baltams. Tokiems abejotino baltiško bendrumo reiškiniams priklauso ir futūras.

Prūsų kalboje nėra duomenų, leidžiančių tvirtinti, neva ji netekusi sigmatinio futūro. Vienintelė įtartina forma *postāsei* sakinyje *kantou ſen brendeker=mnen poſtāſei* III 105_3 'wenn du Schwanger wirst' yra prezentinė su 2-jo asmens „atematine" galūne *-sei*/*-si*, t.y. tapati formai *gīwasi* sakinyje *kai tebbe labban ēit bhe ilgi giwaſſi noſemien* III 29_{18}, *gīwaſi* III 95_3. Klausimas dėl formantų *-sei* ir *-si* neatitikimo nėra neišsprendžiamas. Slavų 2 p.sg. *–си* atitinkančios galūnės *-sei* apibendrinimas iš atematinių veiksmažodžių į tematinių veiksmažodžių 2-ojo asmens formą (to priežastis prūsų kalboje buvo galūnių 1 p.sg. **-ō* > pr. **-ā* > *-a*, 3 p. **-a*, **-ā* ⩾ *-a*, sutapimas bei asmens žymėjimo tematinių veiksmažodžių vienaskaitoje nykimas pakeičiant formantą 2 p.sg. **-ei* apibendrintu *-a*), būdamas fakultatyvinis bei, matyt, tarminis, liko kalbos periferijoje ir nepertvarkė asmens formantų sistemos. Be to, ši galūnė 2 p.sg. *-sei* sutapo su optatyvine 3 p. *-sei*. Visos šios aplinkybės paaiškina galūnės 2 p.sg. *-sei* silpnumą, dėl kurio ji eventualiai galėjo būti painiojama net ir su sangrąža *-si(n)* (juk prūsų katekizmų kalboje senasis trumpas galo *-i* nevienskiemeniuose žodžiuose nėra išlikęs). Matyt, tai ir bus poros 2 p.sg. *-sei*/ *-si* atsiradimo priežastis.

Daug sudėtingesnis dalykas – pačių sigmatinių formų kilmė. Reikėtų laikyti pakankamai įrodyta nuomonę (Ivanov 1981, 193–219), kad ide. prokalbėje sigmatinis elementas buvo 2-ajai serijai būdingas darybinis formantas. Viač. Ivanovas pabrėžia to formanto pirminį ryšį būtent su 3-čiuoju asmeniu (ibid. 196), bet tai nėra nuostabu turint galvoje, kad pati „2-oji serija" iš pradžių vien tik iš to „asmens" ir buvo susidėjusi. Todėl itin dideliu baltišku archaizmu Ivanovas laiko tik 3-čiajame asmenyje tevartojamą prūsišką sigmatinį optatyvą *-sei*, užfiksuotą ir atematiniuose veiksmažodžiuose, kuris lyginant su sanskrito, lotynų bei graikų kalbų atematinių veiksmažodžių **-i̯eH* / *-i̯H-* optatyvu, yra tematinis. Prūsų optatyvinių sigmatinių formų *seisei, bousei, pareysei* ryšį su rytų baltų futūru

parodė W.Schmidas (Schmid 1963, 48 t.t.), bet tai dar neleidžia postuluoti prūsų kalboje sigmatinį futūrą (plg. minėtą *postāsei*, be jokių kliūčių traktuotiną kaip prezentinę formą su 2 p.sg. *-sei*). Greičiausia prūsų faktai teatspindi tik tą pradinę modalinę formą, kurios pagrindu susidarė sigmatinis futūras rytų baltų kalbose. Kad baltų sigmatinis futūras ir slavų sigmatinis aoristas, kurių darybai buvo panaudotas tas pats sigmatinis formantas, yra papildomojoje distribucijoje, jau kalbėta. Bet ir platesnėje, be to, ir ne vien indoeuropietiškojoje perspektyvoje, futūras nebus perdaug archainis dalykas. Yra kalbų, visai neturinčių futūro formų (plg. Baltijos suomių, semitų, kartvelų kalbas). Indoeuropiečių kalbos neturi futūro vienodo modelio. Ide. dialektuose futūras gali atsirasti konjunktyvo pagrindu (plg. lo. *agēs*), graikų kalboje indikatyvo futūrą atitinka konjunktyvo aoristas (πέξω, λῡ́σω), Grabare, suprantama, lygiai taip, kaip ir kartvelų kalbose, futūras reiškiamas prezenso ir aoristo konjunktyvu (*գործիցեմ*, *գտից*). Pabrėždamas sigmatinio futūro inovacinį pobūdį (seniausiuose sanskrito tekstuose futūro formų beveik nėra), A.Meillet kildina jį iš archainių dezideratyvų: „Indų–iranėnų, graikų, baltų kt. futūro formos tai senovinės dezideratyvinės prezenso formos" (Meillet 1937 V/II–1/9). Suponuoti visiems baltams sigmatinį futūrą rizikinga ir dėl to, kad net ir rytų baltų kalbose jo nesama vienodo. Lietuvių tarminis futūras be *i* yra tikslus slavų sigmatinio aoristo atitikmuo (plg. lie. fut. *bū́ste* = sl. aor. бꙑсте) ir, matyt, nebus tos pačios kilmės, kaip su prūsų tematiniu optatyvu *-sei* susijęs futūras su *i*.

Taigi futūro paradigmų susidarymas ne tik nepriklauso vadinamajai „prokalbės" epochai, bet bus vykęs jau atskirų ide. dialektinių grupių skilimo laikais. Kitaip yra prezenso, preterito (imperfekto, aoristo) bei perfekto atveju.

Jau yra kalbėta, kad praindoeuropietiškoji kalbinė sandara buvo ne akuzatyvinio, bet fientyvinio (vad. „aktyvinio") tipo, kurio semantinė determinantė – visos leksikos susiskirstymas į fientyvinę (iš esmės – animata klasės) ir inertyvinę. Veiksmažodžio plotmėje šį paskirstymą atspindi vėlesniam laikotarpiui rekonstruojama aspektinė-modalinė injunktyvo – medijaus/perfekto opozicija. Klasikinės indoeuropeistikos rekonstruota trinarė temporalinė prezenso/imperfekto – aoristo – perfekto opozicija priklauso dar vėlesnei epochai ir tokiu pavidalu rekonstruotina tik graikų–armėnų–arijų dialektų areale. Nepriklausomai ir, ko gero, ne be arijų įtakos, iš

tų pačių pamatinių elementų susidaro analogiška sistema ir besiformuojančiuose slavų dialektuose. Trinarės opozicijos sistemoje (= klasikinėje ide. prokalbės schemoje) labai svarbų vaidmenį vaidina formų su „primariniais" (przentiniais) ir „sekundariniais" (preteritaliniais) asmens formantais priešprieša. Šiuo metu jau yra įrodyta, kad ir ši priešprieša yra ne bendroindoeuropietiškas, bet arealinis dalykas: „Prie asmens formantų lipdant elementą **i*, buvo svarbus kamieno pobūdis. Juk galūnės **-m-, *-s-, *-t[h]-* charakterizuoja atematinį kamieną, tuo tarpu tematinis kamienas charakterizavosi asmenų galūnėmis *-[o]H, -s-, -t[h]-*:

Tematinis kamienas

1sg.praes.	**-[o]H*	s.ind.	*bhávāmi,*	lo.	*uehō*
2sg.praes.	**-e-si*		*bhávasi*		*uehis*
3sg.praes.	**-e-t[h]i*		*bhávati*		*uehit*
1sg.praet.	**-o-m*	gr.	ἔφερον,	s.ind.	*ábhavam*
2sg.praet.	**-e-s*		ἔφερες		*ábhavas*
3sg.praet.	**-e-t[h]*		ἔφερε		*ábhavat*

„Vadinasi, tematinių ir atematinių kamienų specifiką asmens formantų prijungimo požiūriu apibūdina 1 vns. asmens primarinių galūnių **-[o]H* tematiniame tipe ir **-m-i* atematiniame skirtingumas.

„Kai tematiniai kamienai turi sekundarinį formantą 1pers. sg. **-o-m*, primarinį formantą **-[o]H* galima traktuoti kaip tam tikrą dėsningo **-o-m-i* perkodavimą, elemento **i* funkcijai neutralizuojantis. Nėra atmestina galimybė, kad tokia galūnė 1sg.praes. **-[o]H* buvo susijusi su **-Ha* eilės paradigmos veiksmažodžių 1pers.sg. galūne. Šiuo atveju turime dviejų paradigmų sąveiką, formoms prasiskverbiant iš vienos į kitą.

„Panašu, kad ir ši tematinių formų su primarinėmis ir sekundarinėmis galūnėmis priešprieša, atspindinti atitinkamai prezensą ir preteritą (ar dar senesnes aspekto opozicijas), yra tam tikrų ide. dialektų inovacija atematinių paradigmų įtakoje. Juk seniausiuose ide. dialektuose esama aiškių pėdsakų, kad tematinis asmenavimas nebuvo diferencijuotas primarinių ir sekundarinių galūnių atžvilgiu, o atitinkamai nebuvo diferencijuotas ir pats tematinis asmenavimas laiko ar senesnio aspekto atžvilgiu.

„Pilnoji tematino asmenavimo paradigma su primarinių ir sekundarinių galūnių priešpriešа paliudyta tik sanskrite, kur 1pers.sg. forma pagal analogiją su atematine paradigma sukomplikuojama

papildoma galūne **-m-i* ir pasižymi nuoseklia primarinių galūnių su **i* bei sekundarinių galūnių be **i* priešpriešą: *bhávāmi* iš **bhávā-* + **-mi* (pirminiam **-ōH* < **-oH* išliekant graikų, lotynų ir kt. kalbose).

„Kituose dialektuose vadinamosios atematinio asmenavimo primarinės galūnės, matyt, visai nėra kilusios iš galūnių su **-i.* Greičiau jie rodo galūnes be **-i*, o tuo pačiu – ryšį su „sekundarinėmis" galūnėmis: plg. lo. *uehis, uehit*, gr. φέρεις, φέρει t.t. Tokį santykį galima aiškinti tuo, kad tematiniame asmenavime „primarinės" ir „sekundarinės" galūnės nepriešpastatomos pagal **-i* buvimą ar nebuvimą /.../ [dėl skr. temat. **-mi* kaip inovacijos Watkins 1969: 63, ù 41, 42, kt.]

„Tai, kad tematiniame asmenavime nebūta temporalines ar ankstesnes aspektines opozicijas perteikiančios primarinių ir sekundarinių galūnių priešpriešos, galima suprasti kaip tematinio balsio pirminės funkcijos požymį: matyt, jis turėjo tam tikrą aspektinį atspalvį, kuriam esant papildomas markiravimas aspektinę priešpriešą reiškiančiu elementu **-i* būtų buvęs nereikalingas ar semantiškai prieštaringas" (Gamkrelidze–Ivanov, 329–330).

Šias idėjas dar 1932 m. reiškė G. Bonfante. Cituodamas jo išvadą „Tipai lo. *sum*, s.sl. *daxъ*, vedų *ákārṣam* rodo, kad primarinių ir sekundarinių galūnių skirtybė yra svetima seniausiai indoeuropiečių prokalbės istorijos epochai", Viač. Ivanovas pabrėžia, kad „archainėje - periferinių» ide. dialektų grupėje istorinės prezentinės 1 p.sg. formos turėjo galūnę **-om* (**-em*)" (СБРГ, 42).

Kurios reikšmės bebūtų buvęs „primarinių" galūnių formantas *-i*, yra jau seniai pripažinta, kad su juo sudarytos galūnės buvo būtent antrinės, o ne pirminės. Pagaliau, ne tik nėra pagrindo rekonstruoti baltams formų su „primarinėmis" bei „sekundarinėmis" galūnėmis opoziciją, bet net ir toje pačioje paradigmoje „primarinės" galūnės **-mi*, **-si* (tiesa, pr. *assei*, lie. *esi* Viač. Ivanovas kildina tiesiog iš šaknies **es* su 2-osios serijos galūne *-ei*) 1-jame ir 2-jame vns. asmenyse galėjo „sugyventi" su „sekundarine" galūne *-t* 3-čiajame asmenyje, plg. lie. s.raštų *dest, est* = s.sl. **ѥстъ** [plg. tačiau „primarinę" galūnę pr. **asti*, apie kurią byloja modus relativus (Klusis 1989, 42) forma *asti-ts* III 61_{21}].

Postuluodamas prieštemporalinę injunktyvo – medijaus/ perfekto opoziciją, Viač. Ivanovas pastebi, kad injunktyvo reliktai atspindi tą indoeuropiečių veiksmažodžio formų tipą, „kuris vėliau

išriedėjo į įvairias imperfekto, aoristo bei kitų specifinių kategorijų formas" (СБРГ, 34). „Injunktyvu plačiąja prasme tikslinga vadinti archainę indoeuropietišką formą su sekundarinėmis galūnėmis **-m, *-s, *-t, *-nt*" (ibid. 36).

Baltuose susidarant prezenso – preterito priešpriešai, ankstesnioji aspektinio pobūdžio priešprieša, kaip ir daugelyje kitų indoeuropiečių ir neindoeuropiečių kalbų, ėmė reikštis aprūpinant injunktyvo kamieną įvairiais afiksais (sakytume, aspektualizatoriais–prezentizatoriais – nazaliniu infiksu, sufiksu, tam tikrais priebalsiniais determinatyvais kt.).

Šiam reiškiniui ieškant tipologinių paralelių už indoeuropiečių šeimos ribų, atrodo įdomūs reliktiniai faktai Uralo kalbose, pvz., vengrų *ve-sz-ek* 'imu' vs. *ve-tt-em* 'ėmiau'. Ypatingu paralelizmu kaip visada pasižymi kartvelų kalbos. Jau nekalbant apie arealinį struktūrinį armėnų ir kartvelų kalbų izomorfizmą, pastarųjų prezentinės „temos" yra analogiškos ir kitų indoeuropiečių grupių veiksmažodžiui – užtenka palyginti sufiksinį praes. s.kartų *ḳl-aw-s* 'užmuša', grabaro *gt-an-ē* 'randa', impf. s.kartų *ḳl-w-i-da*, grabaro *gt-an-ē-r*, imperat. I (2 pers.) s.kartų *ḳl-ew-d(i)*, grabaro negat. *(mi) gt-an-er*, praes. conj. = fut. I s.kartų *ḳl-w-i-de-s*, grabaro *gt-an-ich-ē* pirmojoje skryvų (laiko-nuosakų) grupėje ir be sufikso aor. s.kartų *mo- ḳl-a*, grabaro *(e-) git*, imperat. II (2 pers.) s.kartų *mo- ḳal*, grabaro *git*, praes. conj. = fut.II s.kartų *mo- ḳla-s*, grabaro *gt-ch-ē* antrojoje skryvų grupėje su tokiais faktais kaip **-ske/-sko* prezenso buvimas skr. 'eiti' praes./impf. *gacchati* / *a-gacchat* vs. aor. *a-gamat* tokh.B 'kalbėti' praes. *weṣṣäṃ* vs. praet. *weña*, 'žinoti' lo. praes./impf. *nōsco* / *nōscēbam* vs. "perf." *nōvī*, gr. praes. / impf. γιγνώ**σκ**ω/ἐγίγνω**σκ**ον vs. ἔ-γνων, arba nazalinis prezensas go. 'klausti' praes. *frehna* vs. praet. *frah*, lie. *gáuna* vs. praet. *gãvo*, s.sl. 'stumti' praes. двигнѫ vs. aor. двигъ, lo. 'tiesti' prs./imf. *sterno*/ *sternēbam* vs. „perf." *strāvī*, infiksinis prezensas lo. 'nugalėti' praes./ impf. *vinco* vs. „perf." *vīcī,* kombinuotas infiksinis/*i̯o*-prezensas gr. 'eiti' praes./impf. βα**ίν**ω/ἔβα**ιν**ον vs. aor. ἔ-βην etc.

Nuo prezensų su tokiais afiksais diferencijuoti preteritai, o lygiagrečiai ir prezensai be afiksų, pasižymėjo momentine (taškine) aspektine charakteristika. Pastarajai atskirti nuo nemomentinės preterito charakteristikos daugelis indoeuropiečių dialektų suformavo aoristo – imperfekto priešpriešą. Baltai jos neišvystė galbūt dėl to, kad preteritas tapo asocijuojamas su nulinio šaknies vokalizmo „me-

dijumi/perfektu" – matyt, „2-oji serija" ilgiausiai, negu kituose indoeuropiečių dialektuose, buvo išlikusi vien „3-čiojo asmens", t.y. leksine vardažodine, o dėl to neišsivystė gramatinė perfekto kategorija ir pastarosios vieta pasidarė „tuščia".

Kaip jau parodyta anksčiau, baltai savo „perfektui"-preteritui (žodis „perfektas" rašomas kabutėse norint parodyti, kad kalbama apie leksinę darybinę, o ne apie gramatinę kaitybinę semantinę kategoriją) panaudojo I.Perelmuterio perfektinį formantą **-ā*. Tuo pat metu perfektinės reikšmės žodžiai („preterito–prezensai") ėmė įsitraukti į temporalinę sistemą, susikurdami trūkstamas prezenso arba /ir preterito formas. Atsirado **(-i̯-)ā* preteritalizatorius, kurio jotacija buvo reikalinga hiatui užpildyti:

„perf." = (praet.-)praes. **źinā* ↓

praet. **źinā(-i̯)-ā*

pagal 3 p.itr.praes. *leĩpa* / *li-ñ-pa* : „perf." → praet. *lipā*.

Šis **(-i̯-)ā* preteritalizatorius vartotas ir tam tikruose vėlesniuose preterito dariniuose (plg. lie. *darýti*, *daro*, *darė* tipą be *ē*-preteritams būdingo kirčio atitraukimo į priešdėlį ir su preteritalinio dalyvio kamiengalio balsio jotacine palatalizacija greta la. praet. *darīja*).

Archainis ide. „perfektinės" kilmės Perelmuterio **-ē* ryškiausiai atspindimas prezentinio *-a* kamieno **CeT** šaknies veiksmažodžių preterito, plg. lie. *veda – vedė*, *veža – vežė*, *meta – metė*, *neša – nešė*, *peša – pešė*, *sega – segė*, *seka – sekė*, *tepa – tepė*, *lesa – lesė*, *kepa – kepė*, *dega – degė*. Pastarosios formos (plg. dar latvių *sedz*, *sec*, *tepj*, *leš*, *cepj*, *dedz*) turi ir dubletus, o *beda – bedė*, nors ir su kitu šaknies vokalizmu, atitinka lotynų *i̯o*-kamienis *fodio*. Prie šios grupės šliejasi ir trys veiksmažodžiai su šaknies vokalizmu *a*: lie. *kasa – kasė*, *laka – lakė*, *plaka – plakė*. Sonantinės šaknies veiksmažodžių preteritas (visuomet nulinio laipsnio) buvo *ā*-kamienis (balsių „disharmonizmas").

"Perfektinio" **-ē* ieškotina ir *i*-kamienių prezensų preterito ir bendraties *-ē-* priesagoje (**minḗ*).

Ne kitaip reikia įsivaizduoti ir slaviško „perfekto" → preterito raidą į aoristą ir imperfektą. Čia praet.-praes. („perf.") **znā* tipo veiksmažodžių formos buvo panaudotos preteritui reikšti ir perėmė aoristo funkciją, tik atsirandant imperfektui (apie slavų „aoristą" su „perfekto" **-ā* kaip apie ilgą laiką egzistavusį vienintelį preterito reiškėją žr. Perelmuter 1977, 96):

praes. *зна–і–є–тъ*

– „perf.” → aor. *зна* ↓

imperf. *зна–а+-ше*

(dėl praes. prikūrimo plg. panašią J.Kuryłowicziaus mintį apie skr. praes. *gr̥bhāyáti* tipo kilmę iš aor. **gr̥bhā + i̯e/o* – plg. Stang 1966, 383 t. su papildoma argumentacija).

Antra vertus, analogiški aoristas bei imperfektas turėjo atsirasti ir „perfektinės” **-ē* formos atveju:

„perf.” → (praet./)praes. *мни–тъ*

– „perf.” → aor. *мнѣ* ↓

imperf. *мнѣ–а+-ше*

Taigi reikėtų palaikyti Stango nuomonę dėl slavų imperfekto „aoristinės” (suvokiant aoristą ne kaip iš ide. „prokalbės” paveldėtą kategoriją, bet ką tik išdėstyta prasme) kilmės (Stang 1942, 81). Vadinasi, „baltų” sistemos pirmumas gali būti apgintas ir veiksmažodžio (sutartinai laikomo baltų „pertvarkytu”) atveju.

———

Baltų veiksmažodis vis dėlto tikrai yra patyręs stiprų pertvarkymą, tačiau jo formų „unifikacija” priklauso vėlesniems procesams, į kuriuos būsimieji slavų dialektai (= vakariniai baltoslavų, kitaip tariant, protobaltų dialektai) jau nebebuvo įtraukti. Kadangi minėta „unifikacija” palietė ir vakarų baltų tarmes (prūsų kalboje galima atrasti beveik visus pagrindinius rytiniams baltams būdingus kaitybos tipus), o slavų „prokalbė” neatsiejama nuo vakarinio protobaltų arealo, tai galima spėti, kad baltų veiksmažodžio pertvarkymas priklauso protobaltiškojo kontinuumo galutinio irimo ir vakarinio baltų tarmių arealo dezintegracijos nuo centrinio baltų tarmių arealo (apie 500 m. pr. Kr. – plg. BS 322) epochai.

„Unifikacija” neaplenkė nė slavų kalbų. Valerijus Čekmonas yra atkreipęs mano dėmesį į tokį ryškų „unifikacijos” požymį, kaip iš praslavų laikų einantis infinityvo vienodumas (kad ir po dezintegracijos, *-ti* / *-tu-* modelis unifikuotas ir visoms baltų kalboms – greta supyno, lietuvių kalbai galima atstatyti inf. „nom./acc.” **-ti*, latvių – galbūt „dat./loc.” **-tei*, bet prūsų – „dat./loc.” **-tu̯ei*). Tiek baltiškos, tiek slaviškos formų „unifikacijos” priežastis – galutinis kalbos

sandaros persitvarkymas iš fientyvinio tipo su jo leksine semantine determinante prie akuzatyvinio tipo su jo gramatine semantine determinante. Kaip minėta, šis persitvarkymas sudarė tarp fientyvinės ir akuzatyvinės ypatingą pereinamąją pakopą, kuriai pirmiausia buvo būdingas subjekto–objekto, vadinas, ir tranzityvumo–intranzityvumo priešpriešos formavimasis. Panašų laikotarpį bus patyrę ir visi kiti indoeuropiečių dialektai, tik gerokai anksčiau. Baltoslavai, kaip paskutinieji liktinės „prokalbės" atstovai, savo pertvarkai turėjo mažiausiai laiko, todėl galutinis veiksmažodžio sistemos vaizdas baltų kalbose išėjo „į nieką nepanašus" (plg. 3-čiojo asmens neįforminimą), o slavai, matyt, dėl savo konvergencijos su italikais, o vėliau – su iranėnais, bent veiksmažodžio srityje nuėjo tradiciškesne „klasikine" kryptimi ir pasigamino „ant greitųjų sukaltą" graikų–sanskrito sistemos „falsifikatą". Čia ir glūdi esminis skirtumas tarp baltiškos ir slaviškos „unifikacijos". Likę paskutiniaisiais indoeuropiečių „prokalbės" kalbėtojais, baltai tesuspėjo tik pritaikyti veiksmažodžių kamienus naujai tranzityvumo–intranzityvumo priešpriešai reikšti, todėl baltiškoji sistema pasižymi stebinančiu paprastumu, kuris tačiau negali būti traktuojamas kaip neva kadaise egzistavusios sudėtingos indoeuropiečių prokalbės sistemos netekimo rezultatas (plg. hetitų kalbos veiksmažodžio paprastumą). Užtat slaviškoji „unifikacija" linko į didesnį sukomplikavimą, kuris tačiau neturi klaidinti tyrinėtojų: nuosekliai nuimdami nuo slaviškos sistemos, V. Martynovo žodžiais tariant, jos iraniškąjį bei itališkąjį ingredientus, galų gale atskleisime pradinę sistemą, visiškai identišką pradinei baltiškai (plg. Martynov 1983).

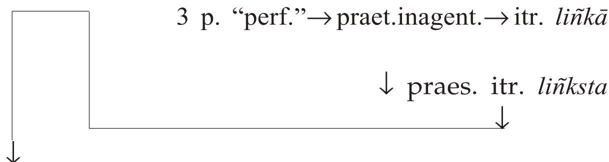
Nemaža dalis pertvarkomųjų procesų priklauso jau atskiroms (lietuvių, latvių) kalboms ir turi būti nagrinėjama jų istorijoje (plg. garsųjį praes. *-i̯a* – praet. *-ē* tipo siejimą su tranzityvumu). Čia tik verta trumpai sustoti ties atskirais klausimais kaip bendraties priesagos ir prezenso kamieno vokalizmo nesutapimas (iš dalies jau baltoslaviškas, be to, tipas lie. *-yti, -o* betarpiškai susijęs ir su šio darbo tematika), trečiojo asmens oksitonezė, šaknies balsio pailgėjimo preterite kilmė.

Be minėtų svarstytinų klausimų, labai svarbus yra ir spėjamas kilnojamo kirčio siejimas su tematiniu prezensu, o pastovaus kirčio – su atematiniu prezensu: pastovaus kirčio veiksmažodžiai gali liudyti

antrinę tematizaciją, vadinasi, būti susiję su Viač. Ivanovo 1-ąja *m*-serija (Nikolaev–Starostin 1981). Įdomu, kad pastoviajam kirčiavimui priklauso baltų *i̯a*-kamieniai (papildyti intranzityvinėmis *n*/*st*a poromis) veiksmažodžiai, kurie ir pagal S.Karaliūną turi būti seni fientyvinės kilmės atematinių veiksmažodžių pakaitalai (Karaliūnas 1987, 216) – plg. lie. *braũkia* sprogstamojo priebalsio šaknies atveju. Deja, S. Nikolajevo ir S. Starostino postuluojami kilnojamojo kirčio veiksmažodžiai semantiškai negali būti suvesti vien į Ivanovo 2-ąją (inertyvinę) seriją (plg. animata lie. *meta, neša, veda, veža, geria* kt., turintis net ir agentyvumo požymį), o tai yra susiję su sudėtinga tematinių kamienų geneze. Pastoviajam kirčiavimui baltų kalbose, be eilės neaiškių atvejų, priklauso sprogstamojo priebalsio cirkumfleksinės šaknies *-a,* cirkumfleksinės dvibalsinės ir bet kurios akūtinės šaknies *-i̯a* bei visi *n*/*sta*-kamieniai prezensai – jie neatitraukia kirčio į priešdėlį ir turi baltiškąjį *ā*-preteritą (dėl cirkumfleksinės šaknies *i̯a*-kamienių veiksmažodžių *ē*-preterito kilmės iš *i̯ā*-preterito bei jotacijos dalyvių formose nebuvimo žr. kas pasakyta anksčiau). Daugumas šių veiksmažodžių prieš šaknies sprogstamąjį priebalsį turį rezonantą (tiek *r, l, m, n*, tiek *i, u*, traktuojant r. balt. *ie* kaip *ei*). Be to, pastoviajam kirčiavimui priklauso apskritai visi veiksmažodžiai, kurių *-ina* vediniai kirčiuoja šią priesagą (Nikolaev–Starostin 1981, 303–319).

Įdomu, kad dauguma šių veiksmažodžių turi *n*/*sta* poras. Fientyvinei sandarai irstant bei animiškumui iš pradžių susisiejant su hierarchiškai aukštesniu agentyvumo požymiu (žr. semantinės klasifikacijos paradigminę analizę), tai pačiai fientyvinei šakniai buvo prikuriami nauji „inertyvai", t.y. gramatiniai inagentyvai, apiforminami nazaliniu infiksu arba (grynai baltiška raida) *-sta* priesaga (abiejų distribucija yra žinomas dalykas). Tai reiškia, kad inagentinių → intranzityvinių prezensų formos buvo mechaniškai prikuriamos prie buvusios fientyvinės leksemos inagentinės „perfektinės" formos, kuri dėl to tapo perinterpretuojama kaip inagentinė → intranzityvinė. Tuomet tranzityvinis prezensas turėjo gauti kitą preteritalinę formą. Pastaroji buvo skolinama iš tų veiksmažodžių, kuriems dėl jų semantikos inagentinės poros nebuvo kuriamos, jau atsižvelgiant ne į tai, kad šaknis sonantinė, bet į sonantinės šaknies vokalizmą, t.y. buvo skolinamas *ē*-preteritas pagal *vedē* tipą:

3 p. “praes.” agent. → trans. *leñk̯ia* :

3 p. “perf.” → praet.inagent. → itr. *liñkā*

↓ praes. itr. *liñksta*

3 p. praet. tr. *leñkē*

Veiksmažodžiai, kuriems dėl jų semantikos inagentinės poros nebuvo kuriamos, turėjo preterito galūnę priklausomai nuo to, ar jų šaknis sonantinė, ar ne, pvz. praes. **veda* – praet. **vedē*, praes. **braũk̯ia* / (su vokalizmu pagal preteritą) **bruka* – praet. **brukā*. Dėl *i̯a*-kamienių veiksmažodžių inovacinių *n/sta* porų atsiradimo, ir greta praes. **braũk̯ia* atsirado praet. **braũkē* (pagal **leñkē*). Šiai veiksmažodžių grupei ir priklauso H.Køllno „terminatyvai“ (Kølln 1969), tiksliau – „sekventyvai“ čia vartojamais terminais.

Kaip rodo pora lie. tr. *degia* (la. *dedz*) – *degė*, itr. *dega* – *dego*, sufikso *-i̯a* invazija galėjo prasidėti labilinių veiksmažodžių grupėje [tuomet atvejis lie. lab. *kelia–kẽlė* greta itr. *kỹla–kilo* rodytų pirminės formos lab. **kel*(*a*) (plg. *dela–dilo*) praradimą]:

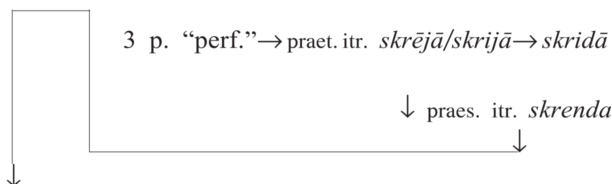
→ tr. *kret̯ia* > lie. *krečia*

lab. *kreta* ⟨

→ itr. *kreñta* / *kriñta*

Tos pačios „atemporalinės“ epochos, tarpinės tarp fientyvinės (leksinės/gramatinės) ir akuzatyvinės (gramatinės), bus ir intranzityvinių agentyvų formavimasis:

3 p. “praes.” agent. → trans./itr. *skreja* / *skreda* :

3 p. “perf.” → praet. itr. *skrējā*/*skrijā* → *skridā*

↓ praes. itr. *skrenda*

3 p. praes. itr. *skreja* / *skreda* / *skrenda* : 3 p. praet. itr. *skridā*

Čia *-da* yra prezenso formantas (plg. lie. *v-r-da*), rekonstrukciją **skrijā* greta **skrēja* remia triadė lie. *leja – lė̃jo – lijo.* Kadangi *d* veiksmažodyje lie. *bre(n)da* yra šakninis, paaiškinti formą *brido* galima tik panašaus skambesio veiksmažodžio *skre(n)da – skrido* poveikiu.

Prūsų kalba atrodo išlaikiusi sprogstamojo priebalsio ir *e*-vokalizmo šaknies tranzityvųjį prezensą, kurio preteritas dar pasižymi šaknies vokalizmo ablautu (*i*-laipsnis), kaip galima suprasti iš *senrists* III 59_9 greta *perrēist* III 89_2 [šią infinityvo formą Mažiulis laiko klaidingai padaryta pagal vo. inf. *verbinden* – praes. *verbindet* vietoj pr. inf. **perristwei* – plg. dalyvį *senrists* III 59_9 – plg. Mažiulis V. Prūsų kalbos etimologijos žodynas, t. 3, 270] (plg. Kaukienė 1993). Sprendžiant iš lietuvių kalbos (*sùriša*), šis veiksmažodis kilnojamojo kirčiavimo, vadinas, nesusijęs su atematine grupe ir todėl neturi požymių, kurie rodytų į jo kilmę iš Ivanovo 1-osios serijos, tuo tarpu šaknies išplėtėjas **-k'* (plg. sva. *int-rīhan,* ags. *wrāh,* sva. *-rigun* '-vynioti' greta sva. *rīdan*, ags. *wrīđan*, lie. *riẽsti/risti*) greičiau rodo į 2-ąją seriją. nes išplėtėjas **-k'* turėtų būti identiškas 2-ajai serijai būdingo sufikso **-sk'* elementui **-k'* (plg. Ivanov 1981, 209).

Įdomus dalykas – šaknies vokalizmo preteritalinio pailginimo kilmė. Panašus pailginimas stebimas ir kitose indoeuropiečių kalbose, plg. kad ir la. *jem–jēma* bei lo. *emo–ēmī*. Lygiai kaip ir kitais atvejais, būtų beprasmiška bandyti ieškoti čia kurios nors bendraindoeuropietiškos kategorijos, pvz., „šakninio aoristo" liekanų. Tikresnis kelias – kreiptis į artimesnę baltogermaniškąją pakopą (žr. anksčiau) ir atkreipti dėmesį į stiprųjį preteritą, kuris, kaip ir dera indoeuropiečių „perfektui", pasižymėjo nuliniu šaknies vokalizmu daugiskaitos formose. Bet čia išsiskiria IV ir V klasės, kuriose vietoj nulinio laipsnio yra pailgintas. Svarbu, kad tie veiksmažodžiai neturi šaknyse sonantinio vokalizmo *ai/ei/i*, *au/eu/u*, o V klasė neturi nė šaknies paskutiniojo sonantinio priebalsio *R*. Aišku, kad šakninio balsio *e* nulinis ablauto laipsnis būtų balsio nebuvimas, o dėl to būtų atsiradę sunkiai ištariamų priebalsių junginių, pvz., 1 p. pl. praet. °*gbum* vietoj *gēbum*. Todėl norėtųsi įtarti čia kompensacinį pailgėjimą. Nors baltų kalbose pasitaiko preteritų ir su pailgintuoju sonantiniu šaknies vokalizmu (lie. *gýnė*, *mýnė*, *pýlė*, *pýnė*, *skýnė*, *týnė*, *trýnė*; *bū̃rė, dū̃mė, dū̃rė, gýrė, kū̃lė, kū̃rė*, *skýrė*, *spýrė*, *stū̃mė*, *týrė*), galima įsivaizduoti pailginimą prasidėjus pirmiausia tose šaknyse, kuriose nulinis šaknies vokalizmo laipsnis „perfektinėse" → preteritalinėse formose buvo arba fonetiškai neįma-

nomas (*lẽkė, võgė* vietoj *°lkė, °vgė*), arba buvo susijęs su kitokia reikšme (plg. *gýnė* greta *gu̯nė*). Aišku, kad kompensacinio pailgėjimo atveju nėra svarbu, ar ir kaip senas atitinkamo balsio ilgumas (plg. cirkumfleksinį *lẽkė* ir akūtinį *slẽgė*). Pagaliau kompensacinį pailgėjimą rodo net ir variantai tipo lie. *gẽlė* / *gýlė* / *gu̯lo* – čia *gýlė* galėjo atsirasti iš **gu̯lē* po to, kai susiformavo inovacija *gỹla–gu̯lo* (tai turėjo įvykti tada, kada atsirado ir *kỹla–ku̯lo*, žr. kas pasakyta anksčiau).

Preterito pailgintojo vokalizmo laipsnio apibendrinimas į prezensą (plg. lie. *dóbia* greta senesnio *dabia*) kažin ar bendrabaltiškas, nes panašūs procesai galėjo vykti jau bent vakarų ir rytų baltams gerokai nutolus vieniems nuo kitų. Jei toks atvejis, kaip pr. praes. *senrīnka* III 45_{16} 'surenka' su preterito vokalizmu aiškintinas bendraties vokalizmo apibendrinimu dėl preterito ir prezenso formų mišimo (žr. anksčiau), tai bet kurie prūsų kalbos duomenys būtų nepatikimi.

Ar baltai turėjo oksitonines 3 pers. formas? Čia negalima nepaminėti tokių atvejų, kaip pr. praet. *weddēdin* III 101_{17}, *ismigē* III 101_{13}, praes. *perweddā* III 55_{20}. Pastaroji forma arba klaidinga (veiksmažodžio *westwei* 3 pers. prezensas gali baigtis tik trumpuoju balsiu, kuris prūsų kalboje pakeistas apibendrintu *-a* < **-ā*, **-a*, žr. anksčiau), arba atspindi *āja*-kamienį iteratyvą (plg. lie. *su-vedžioja*). Prieš žodį *perweddā* einantis praes. *popaikā* turi klaidingai parašytą *ā* vietoj *a*, nes ne tik kad po *k* lauktume *ū*, bet ir atitinkamo veiksmažodžio dgs. 1 asmuo užrašytas *paikemmai* III 29_{4} (vargu ar su *po-* būtų buvęs pavartotas iteratyvas, o be *po-* – neiteratyvas).

Atveju *weddēdin* sunku įtarti *ēja*-kamienį iteratyvą vien dėl veiksmažodžio reikšmės šiame kontekste ('ir nuvedė ją prie jo, vnd bracht sie zu jm' Pradž. 2:22). Gal tam tikra kirčio retrakcija (*weddē* su žodio kirčiuotoje galūnėje į *ī* neišvirtusiu *ē* kaip *semmē* III 105_{17} atveju) – enklitiko *-din* poveikio rezultatas (antrinis kirtis?)?

Daug lengviau įžiūrėti *ēja*-kamieną žodyje *ismigē*. Čia galėtume rekonstruoti tokias prūsų kalbos veiksmažodžio 'užmigti' formas: inf. **izmigtwei*, praes. **izminga* (plg. lietuvišką tipą ir pr. *polīnka* III 97_{12}), praet. **izmiga* greta atematinio 'miegoti' inf. **migītwei* < **migētwei*, praes. *meigt* (plg. Grūnavo greičiausiai pagal šią formą pagamintą inf. *meicte* GrA 59), praet. **migē* < **migējā*. Dėl šių dviejų tipų maišymo ir galėjo atsirasti *ismigē* III 101_{13}. Lyginti *ismigē* su lie. tarm. *užmiegójo* 'užmigo' nevertėtų dėl šaknies vokalizmo skirtingumo.

Vis dėlto du analogiški parašymai praet. *weddē* bei *ismigē*

leidžia ir kitokį spėjimą: prūsų kalba galbūt buvo išsaugojusi 3-čiojo asmens oksitonezę, t.y. čia baltams jau rekonstruotą praet. *(*mil*)*ḗ* tipo formą.

———————

Susumavus viską, galima pateikti tokius samprotavimus apie baltų veiksmažodžio raidą.

1) Tematinių paradigmų susidarymo atemporalinė epocha.

Apibendrinus senąją *a*-vokalizuotą 3-čiojo asmens finalę kaip jungiamąjį balsį, tokiu būdu susidarę tematizuoti dubletai ilgainiui gali būti grupuojami į tematines paradigmas:

1.sg.inert. **lái-p-ō, *lip-ṓ, *kil-ṓ*   1.pl.inert. **li-p-a-mē, *kil-a-mē*
2.sg.inert. **lái-p-ei, *lip-ā́i, *kil-ā́i*   2.pl.inert. **li-p-e-tē, *kil-a-tē*
3.inert. **lái-p-a/*li-p-ā*

1.sg.fient. **l-i-p-mi, *l-i-p-ō, *kel-ō* 1.pl.fient. **li-p-mē, *l-i-p-a-mē, *kel-a-mē*
2.sg.fient. **l-i-p-si, *l-i-p-ei, *kel-ei* 2.pl.fient. **li-p-tē, *l-i-p-a-tē, *kel-a-tē*
3.fient. **l-i-p-t, *l-i-p-a, *kel-t, *kel-a*

2) Laiko/nuosakų paradigmų susidarymo epocha.

Yrant fientyvinei kalbos sandarai bei išsivystant akuzatyvinei konstrukcijai, susidaro gramatinė tranzityvumo–intranzityvumo kategorija.

Perfektines/inertyvines nulinio vokalizmo apofoninių veiksmažodžių formas imant sieti su preteritu, o neperfektines pilnojo vokalizmo formas – su prezensu, kadais binominio santykio lemtos tos pačios paradigmos šaknies pilnojo ir nulinio vokalizmo laipsnio formos pasiskirsto taip, kad perfektinės rezonantą turinčios šaknies nulinio vokalizmo formos tampa preteritinėmis be pakeitimų, o perfektinės sprogstamojo priebalsio šaknies formos, kuriose šaknies balsio redukcija būtų sukūrusi sunkiai ištariamas samplaikas, tampa preteritinėmis su kompensaciniu pailgėjimu (**lēkē*); tipas 3.praes. *reĩśa* : praet. *riśā* (plg. pr. praes. **reisa* : praet. **risā*) išplinta tranzityvinėse apofoninių veiksmažodių formose, o intranzityvinėms formoms dažnai prikuriami nauji prezensai pagal nazalinius veiksmažodžius, t.y. įvedant nazalinį infiksą į nulinio vokalizmo formas:

3.itr.praes. *leĩpa/li-ñ-pa, kela/ki-ñ-la* : praet. *lipā, kilā*.

Šaknys su *m, n* vietoj infikso gauna priesagą *-sta*:

3.itr.praes. *gema/gim-sta* : praet. *gimā* (tai, savo ružtu, sukelia ir *-n-/-sta* mišimą, dėl kurio plg., pvz. lie. *gę̃sta*, bei tolesnį *-n-* plitimą),

o labiliniams veiksmažodžiams pritaikyti „medialiniai" *i̯a*-kamienai (3.tr./itr.praes. *leki̯a* → *leĩpi̯a, keli̯a* : praet. *lipē* + *lēkē* = *kēlē, lēkē*), kalbos sandarai „akuzatyvėjant" bei šiai veiksmažodžių grupei nykstant, vis labiau siejami su tranzityvumu: 3.tr.praes. *keĩti̯a*: praet. *keĩtē*, 3.itr.praes. *ki-ñ-ta*: praet. *kitā*. *n/sta*-prezensą pasidaro ir pilnojo šaknies vokalizmo buv. „perfektinės" formos: praet. **geltā* – praes. **gelsta*.

Virsdami preteritais, senieji „perfektai" su nuliniu šaknies vokalizmo laipsniu (**kilā, *źinā*) darėsi prezensus (**kinlā, *pa-źinsta* greta **źinā*), bet virsdami perfektinės reikšmės prezensais – preteritus su antriniu „perfektiniu *-ā*", apibendrintu kaip preterito požymis (**źinā-i̯-ā, *minē-i̯-ā*). Buvę fientyviniai kai kurių jų atitikmenys (**kel-*) netapo automatiškai jų prezensais, bet išsivystė savo preteritus (**kēlē*). Apibendrinus „perfektinį" *-ā* kaip preterito požymį bei iš perfektams prikuriamo inovacinio **(źinā)i̯ā* preterito apibendrinus „preteritalizatorių" **-i̯ā* (žr. anksčiau), atsiranda ir atitinkami prezensai, t.y. susidaro priesaginių *-āi̯a, -ēi̯ā* kamienų veiksmažodžių grupės.

Konvergencijos su iranėnų dialektais metu išsirutuliojantys slavų dialektai tų pačių baltoslaviškųjų „perfektų" pagrindu (**źnā*) susikūrė ne vien inovacinius prezensus (**znā-i̯-e-t*), bet ir inovacinius aoristą ir imperfektą (aor. **znā*, imperf. **znā-ā-xe-*).

Prezensu–preteritu pavirtusi senoji opozicija infektas–perfektas pasinaudojo pilnojo–nulinio šaknies vokalizmo modeliu germanų dialektuose, o baltų dialektuose tokią raidą sutrukdė tranzityvumo–intranzityvumo reiškimas atitinkama balsių kaita, dėl kuriois pilnojo šaknies vokalizmo laipsnio prezenso – nulinio vokalizmo preterito schema galėjo įsitvirtinti tik tuose veiksmažodžiuose, kurie nesiskaidė poromis pagal tranzityvumą–intranzityvumą (**keȓta–*kiȓtā, *veĨka–*viĨkā*). Apofoniniai veiksmažodžiai, kurie nesiskirstė poromis pagal tranzityvumą–intranzityvumą, neišvystė *-i̯a* prezenso.

Veiksmažodžio nagrinėjimą baigiu tuo, nuo ko pradėjau: iš kur gi atsirado toks keistas infinityvo ir prezenso formų derinys, kaip tipas lie.-la. *darýti, daro*? Ištisas visų įmanomų lietuvių ir latvių dubletų perkratymas bei semantinė analizė mažai tegelbėjo.

Diachroniniai ekskursai tačiau padeda atskleisti bent kito panašaus „nevykusio" derinio kilmę: lie. *minė̃ti, mini*, sl. мнѣть, мнитъ – baltų ir slavų infinityvų **(min)ēti, *(*мн*)*ѣть kamienai – tai kadaise savarankiški iš „perfektinės" (*preterito*-prezentinės) formos pagaminti

preteritai, prie kurių prikurtieji prezensai buvo padaryti iš alternatyvinės „perfektinės" (preterito-*prezentinės*) formos *(*mo n*)*ei* sutapimui „perf."→praes. *(*mo n*)*ē̂* ir „perf."→praet. *(*mo n*)*ē̂* išvengti (plg. lie. praes. *žino* vs. praet. *pa-žino*). Tačiau galima įsivaizduoti, kad „perfektinės"-*prezentinės* formos *(*mo n*)*ei* (**mīli*) ir *(*mo n*)*ē̂* (**mīlḗ*) buvo vartojamos lygiagrečiai. Vėliau baltuose, pagal būtąjį laiką bei veikiant denominalinių **-āja, *-ēja* vedinių modeliui susikūrus dubletinėms prezenso formoms *ā/āja*, *i/ēja*, tipas **mīlḗ* (panašiai kaip ir **źinā́*) pasidarė izoliuotas ir ėmė nykti, tuo tarpu slavuose analogiškas tipas buvo panaudotas aoristo formai.

Dėl tipo lie.-la. *darýti*, *daro* net negalima teigti, ar toks egzistavo prūsų kalboje, ar jo ten tikrai nebuvo. Mat nėra neįtartinas veiksmažodis "gyventi": pr. inf. *giwīt* III 43_{21}, 2 p. sg. (= 3, 1 pers., plg. kas pasakyta anksčiau) praes. *gīwu* < **gī́wā* III 85_{14}, greta kurio yra ir 3 pers. *giwa* III 43_{24} su *-a* < **-ā*, galbūt neišvirtusiu į *u* po *w* dėl sisteminių priežasčių, 2 pers. sg. *giwassi* III 29_{18} = *gīwasi* III 95_{3}, analogiško parašymo 1 pers. pl. *giwammai* III 33_{1} vis su tuo pačiu įtartinu *a* vietoj lauktino *u*. Antra vertus, inf. *giwīt* puikiausiai gali atspindėti ir pr. **gīwētwei*, kurio atitikmuo kaip tik būtų praes. vns. *giwe* III 83_{11}, t.y. [*giwē*] < **gīwēja*. Bet tam prieštarauja dgs. *giwemmai* III 51_{2} savo aiškiu kirčiu pirmajame, o ne antrajame skiemenyje. Kaip bebūtų, bet patikimus duomenis apie tipą *darýti*, *daro* duoda tik rytų baltų kalbos (šio tipo atitikmenys prūsų kalboje yra tik *-āja* kamieno, plg. lie. *maišýti*, *maišýtas* ir pr. *maisotan* E 466, lie. *laikyti* ir pr. *laikūt* III $39_{14/15}$ < *laikātwei* kt.).

Dėl tipo lie. *darýti*, *daro*, *darė* dar svarbu pasakyti štai ką. Kadangi veikiamosios rūšies preterito dalyvis turi jotuotą kamiengalio priebalsį (*dariusi*), latviškas *-īja* preteritas neatrodo visiška inovacija (plg. Stang 1966, 382). Bent jau čia lie. praet. *-ė* kilmė iš **-i̯ā* (tegu latviškas ilgas *ī* ir bus apibendrintas iš infinityvo) nekelia abejonių. Be to, kadangi preteritai su lie. *-ė* atitraukia kirtį į priešdėlį, o *darýti*, *daro* tipo preteritas niekad neatitraukia, labiau tikėtina latviško tipo preterito rekonstrukcija **-(i)jā*. Vadinas, jei tipas *darýti*, *daro* egzistavo prūsų kalboje, tai joje ir atitinkamas dalyvis būtų buvęs užrašytas, ko gero, **-iuns*. O čia ir ateina į galvą keistokas *etwiriuns*, kuris lietuviškai lyg ir būtų *atvě̃ręs*, tačiau atitiktų slavų bendratį ru. *отворить*, *отворёет* = lie. *-yti, -ioja* (tokio tipo lietuvių kalboje nėra, užtat yra dubletų *-oti*, (*-o/*)*-oja* / *-yti*, *-o*). Ar čia tik nebus lietuviško tipo *ródyti, ródžia* prūsiškas atitikmuo **atveryti, atveria, atvėrė*: **etwirītwei,*

**etwere* (plg. III 83_{10}), **etwīri* < **etwīr*(*i*)*jā*, part. **etwiriuns* III 117_{27}? Kaip bebūtų, bet kuris tipo *darýti*, *daro* kilmės aiškinimas, kuris neatsižvelgtų į dubletą *-yti, -o*/ lie. *-ia*, la. („lie.") *-io*, pasmerktas nesėkmei. Tą patį reikia pasakyti ir apie dubletą *-yti, -o*/ lie. *-ija*, la. *-īja*. Yra daug atveju, kai formų kaita aprėpia visus variantus: *-yti*, *-o*/*-ia*/*-ija*. Be jų, esama ir keisto izoliuoto varianto su *-ā*/*-ē* kaita (*-ėti, -o*): *privalė̃ti*, *privãlo*, *privalė̃jo*.

Įtikinamesnių tipo *darýti*, *daro* kilmės aiškinimų kol kas stokojama. Iki šiol labiausiai pamatuota nuomonė tebėra Karlio Brugmanno (BrGr II 2-3, p. 267):

„Galima spėti, kad prabaltoslavų laikotarpiu būta *-i-i̯e-ti* denominatyvų, funkcionavusių ir iteratyviškai arba kauzatyviškai panašiai kaip *--i̯o* ir tam tikri *-ā* prezensai. Plg. lo. *sōpio* (*-īre*), matyt, padarytą iš daiktavardžio **su̯ōpī-*, greta *moneo, -ēs* ir *domo, -ās*. Šios *-i-i̯e-ti* formos bendrai duoda baltų-slavų infinityvo kamieną su *-ī-*. Tuomet baltų prezense nugalėjo *-ā* kamienas, o į slavų prezensą prasibrovė infinityvo kamieno *-ī-* ir todėl atsirado ne tik *враштѫ вратиши* t.t. greta *вратити*, bet ir *гоштѫ гостиши* t.t. greta *гостити*, fleksija tipo *мьнѭ мьниши* t.t. Galimas daiktas, kad baltiškoji veiksmažodžio *-ā* ir *-ī* kamienų distribucija egzistavo ir praslavuose. Tuomet iš pradžių turėjo atsirasti tokie prezensai, kaip *гоштѫ гостиши*, o vėliau buvo sukurtos ir tokios formos, kaip *враштѫ вратиши*.

Prie *e*-eilės šaknų:
[Deverbatyvai su *-ā-*
prašau, švaitau !]

ganau **гонѭ** *gu̯hen-*
prašau **прошѫ** *prek-*
švaitau **свѣштѫ** *ḱu̯eit*
maišau **мѣшѫ** *meik*
darau // *deru* "

Deja, šitoks aiškinimas nieko nepasako apie minėtų dubletų atsiradimą bei tarpusavio santykį.

Stangas kalba apie iteratyvinių *ā* ir *i* prezensų konkurenciją (Stang 1966, 325–330).

Manau, grynai formaliai reikia išeiti iš to, kad latviškas tipas („lie.") *-yti, -io* integruoja visus su juo susijusių formų ryšius. Todėl patogu jį ir laikyti pirminiu.

Kaip šalia
**leipa*, turėjo būti „perfektas"-intensyvas/iteratyvas **laipā*,
taip šalia
**leipi̯a* turėjo būti „perfektas"-intensyvas/iteratyvas **laipi̯ā*.

Čia jau yra pirmasis „latviškas" dubletas (dėl sisteminių piežasčių lietuvių kalboje jis sutapo su *-o*/*-ia* dubletu).

Susikurdami preterito formas, sinonimai praes. **laipā*, lygiai kaip ir **laipi̯ā*, savaime aišku, naudojasi preteritalizatoriumi **i̯ā* (plg. anksčiau dėl **źinājā*), tačiau tuomet ir sinonimas **laipi̯ā* suvokiamas turintis tą patį preteritalizatorių **i̯ā*, t.y. kaip preteritinė forma prezensui **laipā.* Tokiu būdu susidaro praes. **laipā* – praet. **laipi̯ā*/**laipāi̯ā,* praes. **laipi̯ā* – praet. **laipi̯āi̯ā.* Nėra abejonių, kad šalia praet. **laipāi̯ā, *laipi̯āi̯ā* automatiškai atsirado ir nauji prezensai **laipāi̯a, *laipi̯āja*.

Rytų baltų kalbų medžiaga neleidžia nuneigti galimybės, kad kauzatyvo sufiksas ide. tradic. **--i̯o*/[sl.]*-ī* baltų kalbose atstovaujamas (pagal Stangą, tai ne atstovavimas, o „Nachwirkung", Stang 1966, 329) sufikso balt. **-i̯a*. Apie tai kalba ne tik poros lie. *móko* / *mókia*, *ródo* / *ródžia* t.t., bet ir atvejai, kai su „kauzatyviniu" infinityvu *-yti* derinasi tik formos su *-ia*, bet ne su *-o*: *tarýti–taria*, caus. *grimzdyti–grimzdžia* SD, *lýgyti–lygia* Lp, *skubýti–skubia* Slm, Ob, taip pat šio atvejo kombinacija su *-ija* tipu [dviejų skirtingų infinityvų buvimas (o taip yra anaiptol ne visur!) šiuo atveju neturi reikšmės, nes infinityvo forma gali būti vėliau (o gal ir LKŽ bendradarbių) prikurta, plg. *tar̃ti* greta *tarýti*]: *gežtis* / *gežytis* "gvieštis" – *gežiasi* / *gežijasi*, *ker̃šti* / *ker̃šyti* – *keršia* J / *keršija* Vdžg, caus. *liũdyti* – *liũdžia* / *liũdija* N. Jau iš šių pavyzdžių matyti, kad *-ija* priesagos veiksmažodžiai toli gražu ne visi esą „denominaliniai" , plg. dar *skiedyti–skiedija* "skeldėti", caus. *snūdyti–snūdija* "snūdinti", *glėbstytis–glėbstijasi* BB, caus. *krùstyti–krùstijasi,* caus. *lójyti–lójija* Mžš t.t. Neabejotinai seni bus tie *-ija* veiksmažodžiai, kurie turi *-o* poras. Jie nėra denominaliniai: caus. *ríedyti* – *ríedija* / *ríedo* Krp,*skáldyti* – *skáldija* / *skáldo*, *mùl̃dyti* – *mùl̃dija* / *mùl̃do* Lnkv. Dar daugiau tokių nedenominalinių veiksmažodžių latvių kalboje (tipas „lie." *-yti, -yja* / *-o*): iter. *jādīt, jādī*/*jāda*, caus. *rīdīt*, *rīdī* / *rīda*, (tipas „lie." *-yti, -io*/ *-o*): *luocīt*, *luoca*/*luoka* t.t.

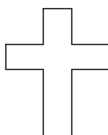
Vadinasi, lygiagrečiai iteratyvų / intensyvų (šaknies ablautui bei) sufikso *-ā* virtimui kauzatyvumo požymiu egzistavo ir archajiškesnės kilmės -(*i*)*i̯a* sufikso kauzatyvai **laip*(*i*)*i̯a*. Variantas **laip ii̯a* galėjo darytis preterito formą pagal tipus praes. **laipāi̯a*–praet.**laipāi̯ā,* praes. **laipi̯āja*–praet. **laipi̯ājā*, t.y praes. **laipĭi̯a*–praet.**laipĭi̯ā*. Suvokiant formą **laipi̯a* kaip formos **laipĭi̯a* variantą,

pirmosios preteritalinis atitikmuo tegalėjo būti tik **laipi̯ā*. Galų gale visi variantai tapo sinoniminiais su nežymiais apribojimais priklausomai nuo dialekto:
praes. **laipā*, **laipi̯ā* , **laipāi̯a*, **laipi̯āja*, **laipī̆i̯a*, **laipi̯a* –
praet. **laipi̯ā* , **laipāi̯ā*, **laipi̯ājā*, **laipī̆i̯ā*.

āja- (o dėl **laipā* / **laipāi̯a* tipų dubletiškumo – ir praes. *ā-*) kamieniai veiksmažodžiai pasidarė *-āt* priesagos infinityvą, o veiksmažodžiai su preteritu **laipi̯ā* ir **laipī̆i̯ā* – *-īt* priesagos infinityvą (čia neapsieta be **laipā* / **laipī̆i̯ā* dubleto įtakos bei priesaginio elemento -*(i)i̯* kauzatyvinės reikšmės).

Vėliau (dėl porinės formos praes. **laipi̯ā* buvimo) latviai apibendrino ne tos pačios formos **laipi̯ā* > **laipē*, bet **laipīi̯ā* preterito tipą, o lietuviai dėl praes. **laipā* / **laipi̯a* dubletų (plg. reliktinį tipą *rodo*/ *rodžia*) pasinaudojo **laipi̯ā* > **laipē* preteritu. Šiam preterito modeliui įsigalėjus lietuvių kalbos *ā*-kamieno veiksmažodžiuose, skirtingai nuo latvių kalbos, jo buvimas šių veiksmažodžių prezense (plg. la. praes. *maiga* / *maidza* = lie. praes. *maigo* / praet. *maigė*) tapo neįmanomas.

Lie. *privalė̃ti*, *privalo*, *privalė̃jo* liudija, kad vietoj praet. **laipi̯ā* > **laipē* galėjo būti apibendrinamas *ē*-preteritas, be to, ir oksitoninis.

Inceptum A.D. 1976. Finitum A.D. 1996.
SOLI DEO GLORIA.
AMEN

DEVELOPMENT OF THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE BALTIC LANGUAGES: LITHUANIAN, LATVIAN, PRUSSIAN

This book represents a linguistical outlook formed during more than 20 years of researh. Although being independent and often unaccepted by many colleagues in Lithuania, the author goes closest to his teacher Vytautas Mažiulis, who in his turn develops principles first introduced in Baltic linguistics by Jonas Kazlauskas. Nevertheless many works of the author essentially differ from works of his Lithuanian colleagues in two points: a) all ideas are included in the field of the contensive typology of languages and on this basis the whole picture of the development of the Baltic languages is depicted; b) many ideas are verified by external comparison with non-Indoeuropean languages. This comparison is not connected with any postulates of the so-called 'Nostratic hypothesis', is neither based on them, nor tries to develop them. Therefore the fact that the author has taken his greatest interest in 'Nostratics' in his earliest works should not mislead a shallow reader to suspect some 'Nostratics' here.

In the PREFACE to the book a short notice of its typological statements is given and a role of Vytautas Mažiulis in creating theory of Baltic and Indoeuropean declension is emphasized. After that the author elucidates terms which are constanly used by him but are not used by his Lithuanian colleagues.

Further GOALS AND METHODS of the book are discussed: 1) to present historical development of the Baltic grammatical system as a result of changing language structure from its Indoeuropean stage of the 'Active' typology to the stage of the 'Accusative' typology; 2) to do this on the basis of the inner reconstruction and typological verification.

Among the MAIN CONCEPTS of the book especial attention is to be paid to the concept of the grammatical category of *version*, to crucial distinction between the *lexical-syntactical* category of *class* and the *morphosyntactical* category of *gender*, to the author's treatment of the concepts of *language and dialect*.

PART I sets forth the author's view of Baltic as of the last manifestation of Common Indoeuropean on the basis of the newest concept of the parent language as of in space and time wandering zone of minimum innovations. In this part are discussed: a) the author's

concept of the Indoeuropean vowel-gradation, viewed morphonologically (this is essential to understand origin of the Baltic declension), b) inherited integrant features of Baltic and Germanic languages paying attention to the class of preterital-present verbs (this is essential to understand origin of the Baltic conjugation).

PART II deals with the history of the Baltic noun. Here the development of the nominal and pronominal declension in Lithuanian, Latvian and Old Prussian is discussed on the basis of distinction between four Baltic paradigmatic cases and several adverbial non-paradigmatic cases (the theory of V. Mažiulis). The idea of later development of pronominal paradigms is set forth by the author once again after the pause of 20 years. For the first time the author summarizes here his principles of Prussian reconstructions.

PART III deals with the history of the Baltic verb. It begins with the SEMANTICAL CLASSIFICATION of the verbal STEMS, first – of the ***ā***-stems, and is carried out for Lithuanian, Latvian and Old Prussian. On the basis of the analysis of the paradigmatical and syntagmatical relations (11 distinctive features chosen) and semantical neutralization in formal classes of Baltic stems, semantical classes of the Baltic verbal stems are identified. The said analysis is later used to specify history of some verbal stems in separate Baltic languages. Historical analysis begins with identifying PRETERITAL-PRESENT verbs in Baltic. Further the PRE-INFINITIVE period as well as expression of the 3rd PERSON are touched upon. The book ends setting forth a concept of FORMATION OF VERBAL PARADIGMS finishing the intemediate stage of verbal ATEMPORALITY.

The book is supplemented with annexes of which the STRUCTURAL INDEX OF BALTIC VERBS is mostly significant while presenting results of formal and semantical classification of verbal stems in Lithuanian, Latvian and Old Prussian (every verb is given with ist numbers in corresponding formal and semantical classes).

BALTŲ VEIKSMAŽODŽIŲ STRUKTŪRINIS INDEKSAS

Pirmasis skaičius rodo formaliąją klasę, skaičiai po dvitaškio – semantines.

Lietuvių kalba

1. abỹdyti 49:40
2. adãtyti 49:38
3. adýti 72:38
4. aidýtis 72:29
5. áidytis 3:21
6. áigyti 3:38,41,43
7. aikštýti 72:40
8. áikštyti 72:57
9. áikštytis 49:21
10. áipyti 49:62
11. aĩrytis 49:16
12. aistryti 49:37
13. áižýti 72:39
14. ãkyti 49:43
15. akýti 49:76
16. akmenytis 49:33
17. àkti 74:70,76
18. akvãtyti 49:57
19. alãsyti 49:64
20. alãtyti 49:64
21. aĨčyti 49:43
22. aldãbyti 49:41
23. áldyti 3:37,64
24. áldryti 49:42
25. aldùkytis 49:11
26. ãlyti 49:37
27. álkti 74:72
28. aĨpti 74:70
29. amãnyti 49:43
30. am̃byti 49:43
31. am̃bryti 49:61,43
32. ámstyti 70:39
33. 1. ángyti 72:41
34. 2. ángytis 72:71
35. anglýti 49:76
36. añglyti 49:37
37. ángstyti 70:39
38. angštyti 72:40
39. ánkštyti 72:39
40. añtryti 49:40
41. apãryti 49:40
42. arãzytis 49:21
43. arbãtytis 49:21
44. ardýti 69:37
45. arkýti 55:40
46. ar̃lyti 49:43
47. ar̃mytis 49:21
48. aršýti(s) 72:39,(21)
49. arškýtis 55:21
50. árti 115:43
51. aržýti 72:39
52. 1. ãtrytis 49:21
53. 2. ãtrytis 49:33
54. audýtis 69:1
55. áudrytis 49:33
56. áugdyti 69:37
57. áugti 80:70,76
58. auksyti 49:40
59. aũryti 49:76
60. ausdýti 69:40
61. aũsyti 49:41
62. áusti 130:40
63. austýti 70:39
64. áustyti 70:39
65. aušdýti 69:74
66. áušyti 8:37

67. áušyti 49:76
68. áušti 74:76
69. aũšti 74:76
70. aũti 103':40
71. avė́ti 151:44"
72. babãnyti 49:40
73. bãbyti 49:37,40
74. badýti 55:38
75. bagaslóvyti 49:40
76. baidýti 69:37
77. baĩgti 92:40
78. baikstýti 72:37
79. báilyti 49:37
80. báimytis 49:14
81. baisytis 72:14
82. baižýti 72:40
83. bakãryti 49:37
84. bakãtyti 49:43
85. bàkyti 49:11
86. bàknyti 49:41
87. bakstýti 2:41
88. bakšyti 49:41
89. bakštãlyti 49:39
90. bãkštyti 49:39
91. balabãjyti49:53
92. balabàktyti 49:43
93. balabãsyti 48:64
94. baladõšytis 49:21
95. balaižyti 49:43
96. balambyti 49:64
97. balamuĩtyti 49:37
98. balamũtyti 49:37
99. balãžyti 49:64
100. balãžyti 49:64
101. balbãčyti 49:64
102. balbãsyti 48:64
103. balbãtyti 49:64
104. baldãjyti 49:64
105. 1.báldyti 55:42
106. 2.báldyti 69:40
107. baltãjyti 49:40
108. baltazyti 49:64
109. bálti 91':76
110. báltyti 72:40
111. balzãtyti 49:64
112. balzgãtyti 49:37
113. bal̃zgyti 49:64
114. bambãlyti 49:43
115. bambãsyti 48:64
116. bambãzyti 49:43
117. bambė́ti 109:64
118. bambieryti 49:41
119. bam̃byti 49:41,43
120. bam̃blyti 49:76
121. bandýti 72:43
122. bandũryti 49:64
123. bangstýti 70:39
124. banu̯tyti 49:37
125. baniùtyti 49:37
126. bankrùtyti 49:70
127. barabãnyti 49:61
128. bar̃gyti 49:43
129. barkšė́ti 157:75m
130. barstýti 70:39
131. barškė́ti 83':75m
132. bárti 88:43
133. barzdýti 49:70
134. bãsyti 49:41
135. baskýtis 72:21
136. bãslyti 49:62
137. batýti 70:39
138. bastýtis 70:21
139. baũbti 92:64
140. báudyti 72:37
141. baũdytis 72:11
142. báugštýti 72:37
143. baukýti 72:39
144. baũlyti 49:43
145. baũsti 92:43
146. baustýtis 70:11
147. bazũnyti 49:43
148. bãžyti 49:41

149. bu̯byti 49:41
150. bu̯čyti 49:43
151. bė̃dyti 49:64
152. begė̃dyti 49:43
153. -begė̃ti 147:64
154. bė̃gti 79':64
155. beĩzyti 49:40
156. bejuõdyti 49:37
157. b-lsti 91:35,64
158. bembyti 49:54
159. benu̯tyti 49:43
160. berdyti 69:39
161. ber̃gžti 91:72,76
162. b-rti 95:38
163. bu̯sti 111:40
164. bu̯byti 49:40
165. bu̯blyti 49:43
166. bu̯čyti 49:37
167. býdyti 69:37
168. bỹdytis 49:14
169. bu̯dzyti 49:41
170. biẽdnyti 49:72
171. biẽlyti 49:40
172. bíesyti 49:43
173. biẽsti 91:40
174. bijóti 68:57
175. bu̯kštyti 47:37
176. bildė̃ti 85':75m
177. bu̯ldyti 5:61
178. bil̃sti 77:64i,76i
179. -bu̯lti 102:64i
180. bim̃byti 49:41
181. bimpsóti 67:66
182. biñdzyti 49:41
183. bir̃byti 49:40
184. bir̃bti 97:64,76
185. bu̯rti 77:75m
186. bir̃žyti 49:40
187. bu̯syti 49:43
188. bu̯stryti 49:37
189. bizãrytis 49:28
190. bu̯zdytis 49:28
191. bu̯zyti 49:41
192. bu̯znyti 49:40
193. bizū̃nyti 49:41
194. bjùrti 94':76
195. blãgnytis 49:30
196. blaikstýtis 70:32
197. blaikštytis 70:30
198. blaiskýti 73:39
199. blaiskýtis 72:32
200. blaistýtis 70:30
201. blaivýti(s) 72:37,(30)
202. bláižyti 72:39
203. blakãtytis 49:19
204. blakstýti 70:62
205. blakùtyti 49:64
206. blandýti 72:37,70
207. blandytis 72:30
208. blañdytis 49:19
209. blañkti 74:76
210. blaškýti 72:37,42
211. blaudýti 72:42
212. bláusytis 49:24
213. blaũstis 92:27,33
214. blaustýtis 70:30
215. blauzgãtytis 49:21
216. blazgãtyti 49:64
217. blązgãtytis 49:24
218. blą́zgyti 72:41
219. blazgū̃tyti 49:64
220. blė̃nytis 49:21
221. blė̃sti 75:76
222. bliaũnyti 49:64
223. bliáustytis 70:20
224. bliáuti 116:64
225. bliaũzyti 49:64
226. bliẽgzti 91:76
227. bliẽksti 91:76
228. bliẽkti 79:76
229. bliksė̃ti 159:75m
230. blyksė̃ti 160:75m

231. blýkšti 77:56,70
232. bliñkyti 49:64
233. bliokytis 49:19
234. blu̯sti 77:76
235. bl̃i̯sti 77:76
236. bliudýti 69:37
237. bliū́dyti 69:37
238. bliū́kšti 77:70
239. bliurbė́ti 85':64
240. bliur̃byti 49:43
241. 1.bliur̃bti 97:43,70
242. 2.bliur̃bti 97:72
243. 3.-bliur̃bti 97:76
244. bliùrti 94':76
245. bliū́ti 94':64
246. bliùznyti 49:64
247. bliùžnyti 49:64
248. blizgė́ti 110:78
249. blódyti 39:64
250. blõgti 76:76,70
251. blõkšti 94:43
252. bloznyti 49:64
253. blū̃dyti 49:43
254. blukdyti 69:37
255. blukýti 72:37
256. blùkti 77:76
257. blusýti 49:70
258. blùznyti 49:43
259. bóbyti 49:43
260. bõčyti 49:49
261. bodė́tis 153:14
262. bõdytis 42:14
263. bokyti 49:41
264. bolãvyti 49:37
265. bõsyti 49:70
266. -bósti 76:56
267. bõstytis 70:13
268. botãgyti 49:41
269. botãšyti 49:41
270. botẽgyti 49:41
271. bõvyti 49:37
272. bràčytis 49:21
273. bradãkyti 49:64
274. braidýti 55:62
275. braizgýti 72:39
276. bráižýti 72:39
277. brãjyti 49:64
278. bràklyti 49:64
279. brãklytis 49:11
280. bràknytis 49:11
281. brakšė́ti 157:75m
282. brãktytis 49:11,21
283. brãlyti 49:40
284. brámbyti 49:64
285. bramyti 49:43
286. branãčyti 49:43
287. brancyti 49:39
288. brančnãgyti 49:39
289. brángti 74:76
290. brankýti 72:37
291. brãnyti 49:39,64
292. braniũ̃kyti 49:37
293. braškė́ti 109:76
294. braškyti 72:42
295. braukýti 72:39
296. braũkti 92:40
297. brazdė́ti 109:61
298. brãzdyti 49:39
299. brazdýtis 72:21
300. brãzyti 49:39
301. brė́kšti 75:76
302. brẽnyti 49:38
303. brẽ̃nyti 49:38
304. bręsti 73:70,76
305. brę̃sti 73:78
306. brẽšyti 49:64
307. brẽzyti 49:39
308. brẽ̃žyti 72:39
309. brẽ̃žti 93:40
310. briaũnyti 49:38
311. bru̯cyti 49:36
312. bru̯čyti 49:35

313. brųdyti 49:37
314. brỹdyti 49:64
315. brýdoti 57:65
316. brųndyti 72:37
317. brųnkyti 72:37
318. brinksóti 67:65,78
319. brųnkti 77:76
320. brųsti 101:64
321. brųtvyti 49:40,43
322. brizgýti 49:76
323. brųzyti 49:39
324. brõgyti 49:64
325. brõkyti 49:43
326. brónyti 49:38
327. bróstvyti 49:37
328. brotytis 49:11
329. brózdyti 26:39
330. brózyti 49:43
331. broznyti 49:40
332. brõžyti 49:37
333. brùcyti 49:43
334. brùčyti 49:37
335. brùdyti 49:40
336. brū́dyti 72:37
337. brū̃dyti 49:64
338. brùdnyti 49:40
339. brū̃gzti 97:76
340. bruĩnyti 49:37
341. brùklyti 49:43
342. brū̃klyti 49:64
343. brukštyti 72:42
344. brùkti 106:43
345. brū̃lyti 49:37
346. bruñčyti 49:37
347. bruñgzti 97:76
348. brùnyti 49:40
349. brūsyti 49:64
350. bruzdė́ti 110:64
351. bruzdýti 72:54
352. brū́žyti 49:38
353. brūžkãtyti 49:38
354. brūžkyti 49:39
355. bùbyti 49:41
356. bū́byti 49:64
357. bū̃bnyti 49:43
358. bùbryti 49:61
359. bùdyti 49:38
360. bū́dyti 3:40
361. bū̃dyti 3:37
362. bugdýti 69:43
363. būgdyti 69:37
364. bū̃gnyti 49:64
365. buĩzyti 49:38
366. buizytis 49:33
367. buĩzlytis 49:21
368. bùkyti 49:40
369. bùkti 77:76
370. bulvõnyti 49:40
371. bumbãčyti 49:64
372. bumbãsyti 48:64
373. bumbė́ti 110:64
374. bum̃byti 49:64
375. bumbõlyti 49:40
376. bungãzyti 49:41
377. buñgnyti 49:75
378. buntãjyti 49:37
379. bùntyti 49:40
380. burbė́ti 85':61
381. bur̃blyti 49:43
382. burbsė́ti 159:75m
383. 1.bur̃bti 97:75m
384. 2.bur̃bti 77:56
385. burbùlyti 49:40
386. bur̃čyti 49:64
387. burdýti 69:43
388. bùrdyti 72:38
389. bur̃dyti 49:37
390. burgė́ti 85':76
391. bùrgyti 49:41
392. bur̃gyti 49:43
393. bū̃ryti 49:64
394. būryti 49:64

395. bū̃rytis 49:21
396. bur̃kyti 49:39
397. bur̃klyti 49:43
398. bur̃lyti 49:38
399. bur̃nyti 49:64
400. bursyti 49:54
401. bùrti 88':43
402. burtyti 49:37
403. burzdḗti 85':64
404. bùrzdytis 72:21
405. burzgḗti 85':76
406. bur̃zyti 49:38
407. bur̃zlyti 49:38
408. bùsti 77:70
409. bùšyti 49:40
410. bū́ti 140/102:72,78
411. bùzyti 49:40
412. -bū̃zyti 49:40
413. bùzlyti 49:43
414. buzur̃lyti 49:39
415. bùžytis 49:19
416. cãckyti 49:40
417. càkyti 49:61
418. cam̃pyti 49:38
419. cãpnyti 49:43
420. carãpyti 49:40
421. cãtyti 49:64
422. chrikštyti 49:40
423. chvolyti 49:43
424. cibu̯ryti 49:64
425. cidãbryti 49:40
426. ciekstḗti 156:61
427. cielyti 49:54
428. cienyti 49:43
429. ciepsḗti 156:61
430. cíepsyti 45:61
431. cigõnyti 49:43
432. cim̃byti 49:64
433. cimbõlyti 49:64
434. cymytis 49:19
435. cu̯nyti 49:64
436. cipdýti 69:37
437. cýpdyti 69:37
438. cipýti 72:37
439. cypýti 72:37
440. cypsḗti 160:61
441. cu̯pti 77:64
442. cỹpti 97:64
443. cirpdyti 69:37
444. cir̃pti 97:64
445. cùinytis 49:19
446. cvàksyti 48:75
447. cvu̯ngšyti 49:41
448. čablyti 49:38
449. čãglyti 49:38
450. 1.čáižyti 72:41
451. 2.čáižyti 49:75
452. čakyti 49:43
453. čãryti 49:41
454. čavyti 49:41
455. čebẽrytis 49:11
456. čebẽsyti 48:41
457. čebu̯styti 47:41
458. čẽbyti 49:41,75
459. čečiòryti 49:41
460. čē̃dyti 49:43
461. čeglyti 49:38
462. čẽgnyti 49:38
463. čē̃gžmyti 49:40
464. čeinyti 49:40
465. čekãlyti 49:38
466. čẽkyti 49:40
467. čẽklyti 49:37
468. čẽkslyti 49:40
469. čẽkšlyti 49:40
470. čẽkšnyti 49:40
471. čelãbyti 49:54
472. čel̃nyti 49:40
473. čelvytis 49:11
474. čemẽsyti 48:41
475. čėmyti 49:39
476. čeñglyti 49:38

477. čẽnyti 49:76
478. ču̯pytis 49:8
479. čepsė́ti 156:38,61
480. čerbyti 49:37
481. čerkãlyti 49:38
482. -čer̃kšti 91:64i
483. čer̃nyti 49:40
484. čer̃pyti 49:40,72
485. čerškė́ti 82':64,76
486. čẽstytis 49:13
487. čevẽrytis 49:11
488. čežė́ti 108:70,76
489. -čẽžyti 49:50
490. -ču̯žti 73:64i
491. čiaũčyti 49:61
492. čiáudyti 25:69
493. čiaũgžlyti 49:38
494. -čiáukšti 77':64i
495. čiaũkšti 91:61
496. čiaũnyti 49:64
497. čiaupdyti 69:36
498. čiáupýtis 55:20
499. čiáupstytis 70:20
500. čiáupti 91:37,64
501. čiaukšė́ti 82':64
502. čiaužýti 55:62
503. čiaũžti 91:64
504. čỹdyti 49:43
505. čielyti 49:54
506. čiẽnyti 49:43
507. čiẽpyti 49:40,42
508. čyglytis 49:19
509. ču̯gnyti 49:40
510. ču̯lyti 49:40
511. čimbyti 49:70
512. čimbùryti 49:41
513. čiñčyti 49:43
514. ču̯nyti 49:40
515. čiõbyti 49:75
516. čiõdyti 49:37
517. čiopyti 49:75
518. čiopsóti 67:66
519. čýpdyti 6:37
520. čir̃kšti 97:64
521. ču̯rpdyti 69:37
522. ču̯rpyti 55:37
523. čirpsė́ti 159:61
524. čir̃pti 97:64
525. čirškė́ti 85':64
526. ču̯rškyti 72:37
527. čỹstyti 3:40
528. čiùčyti 49:43
529. čiũdyti 49:40
530. čiũdytis 49:12,21
531. čiùdrytis 49:19
532. čiùidyti 69:37
533. čiuĩnytis 49:19
534. 1.čiùjyti 49:41
535. 2.čiùjyti 49:49
536. čiùknyti 49:41
537. čiùkšlyti 49:38
538. čiulbė́ti 85':64
539. čiùlyti 49:38
540. čiul̃myti 49:38
541. čiulnytis 49:19
542. čiulpýti 55:38
543. čiùlpstytis 70:2
544. čiumbýtis 72:21
545. čiùnčyti 49:43
546. čiuñkytis 49:18
547. čiúobrytis 49:19
548. čiúoklyti 49:43
549. čiúopti 94:43
550. čiuõžti 94:64
551. čiũpytis 49:21
552. čiùprytis 49:11
553. čiūpsóti 67:65
554. čiùpti 77:43
555. čiur̃lyti 49:76
556. čiurmãlyti 49:38
557. čiurmãsyti 48:38
558. čiurmãslyti 49:38

559. čiur̃myti 49:38
560. čiur̃nyti 49:38
561. čiurpstýti 70:39
562. čiùrškyti 72:38
563. čiùslyti 49:38
564. čiùsnyti 49:38
565. čiùstyti 49:38
566. čiùtnyti 49:40
567. čiū́žoti 68:71
568. čyžyti 49:64
569. ču̯žti 77:76
570. čý́žti 97:41
571. čvàkyti 49:41
572. čveryti 49:40
573. čvu̯tyti 49:75
574. čvu̯tyti 49:38
575. čviẽrytis 49:21
576. čvu̯nyti 49:41
577. čvolyti 49:43
578. dãbyti 49:40,41
579. dãblyti 49:43
580. dabstýti 70:39
581. daibstýtis 70:17
582. dalbstýtis 70:17
583. dáigyti 72:37
584. dáigstyti 70:36
585. dailyti 3:40
586. dairýtis 72:10
587. dãjyti 49:40
588. dakãnyti 49:39
589. dãkyti 49:39
590. dãknyti 49:37
591. dakū̃čyti 49:54
592. dalbýtis 72:21
593. dalbstýtis 70:10
594. dálgyti 72:39
595. dalýti 27:40
596. dam̃byti 49:41
597. dam̃bryti 49:64
598. dãmyti 49:38
599. 1.dangýti 55:42
600. 2.dángýti 3:37
601. dangstýti 70:39
602. danstyti 70:39
603. dantýti 3:39
604. dar̃byti 49:40
605. dárdė́ti 109:64,75m
606. dárgyti 55:42
607. darýti 72:40
608. darkãčyti 49:40
609. darkýti 55:40
610. darkùčyti 49:40
611. dárstyti 70:39
612. dastýti 54:42
613. daubýti 72:39
614. daũsyti 49:64
615. daũsytis 55:21
616. daužýti 55:39
617. daũžti 92:40
618. davãdyti 49:54,37
619. dą́zgyti 72:41
620. dažýti 72:40
621. debu̯kyti 49:43
622. dẽblyti 49:43
623. dė́dyti 69:37
624. du̯gti 111:40,76
625. -d-idyti 72:54
626. deirýtis 72:10
627. del̃nyti 49:40
628. d-mžti 91:54,64
629. deñgti 91:43
630. derẽčyti 49:40
631. derẽčnyti 49:40
632. derė́ti 99':43,55,76
633. der̃glyti 49:40
634. d-rgti 91:40
635. dergùčyti 49:40
636. der̃klytis 49:21
637. derkùčyti 49:43
638. dermẽlyti 49:40
639. derpẽsyti 48:39
640. dervẽcyti 49:39

641. dervu̯čyti 49:39
642. deř̃žyti 49:56
643. dė̃styti 70:42,43
644. dė̃ti 139:43
645. dėvė̃ti 152:44"
646. dibu̯čyti 49:43
647. du̯čkyti 49:40
648. du̯čnyti 49:41
649. díegti 91:37,43
650. diẽnytis 49:33
651. dievãžytis 49:21
652. dyglytis 49:11
653. du̯gnyti 49:43
654. dygsóti 9:56
655. dýgti 77:76
656. dỹkti 77:64
657. du̯lbsyti 64:53
658. du̯ldyti 6:35
659. dilgė̃ti 85':57
660. du̯lgyti 72:39
661. dilgsė̃ti 159:56m,69m
662. du̯lgsyti 45:56
663. du̯lti 77:76
664. dingsóti 9:56
665. diñgti 77:70,76
666. du̯rbti 81':40,64
667. dyrė̃ti 51:55
668. du̯rgti 77:64,76
669. du̯ryti 49:40
670. dỹryti 49:40
671. du̯rgyti 72:37
672. 1.du̯rsyti 49:64
673. 2.dirsyti 49:43
674. dirvonýti 49:76
675. dir̃žyti 49:41
676. dir̃žti 77:76
677. du̯škyti 49:38
678. dỹvyti 49:37
679. du̯žyti 49:64
680. dýžti 97:40,41
681. dỹžti 97:64'
682. dõbyti 49:37
683. dóbti 94:37,54
684. dòknyti 49:37
685. doksóti 67:66
686. dõrytis 49:13
687. dõšyti 49:37
688. dovãdyti 49:37
689. dõvyti 49:41,37
690. drabãsyti 48:38
691. drabõsyti 48:38
692. drabsóti 67:65
693. drabstýti 70:39
694. drãčyti 49:37
695. dragnyti 49:40
696. draibyti 72:39
697. draibstýti 70:39
698. draikýti 55:39
699. draikstýti 70:39
700. draĩlyti 49:39
701. draiskýti 72:39
702. draizgýti 72:39
703. drakãlytis 49:21
704. dràkytis 49:21
705. drãlyti 49:40
706. drambãlyti 49:38
707. drambãsyti 48:38
708. draḿblyti 49:38
709. drambùlyti 49:38
710. drãmyti 49:43
711. drampãcyti 49:38
712. drampãsyti 48:38
713. drampãzyti 49:38
714. drañčyti 49:37
715. drãnyti 49:40
716. drankstýtis 70:32
717. drapãlyti 49:38
718. drapãsyti 48:38
719. drapõsyti 48:38
720. draskýti 55:39
721. draustýti 70:36
722. drebė̃cyti 49:38

723. drebẽžyti 49:57
724. drėbsóti 67:65
725. drė́bstyti 70:39
726. drė̃bti 95:40
727. drėgdyti 69:37
728. drėgmenyti 49:40
729. drėgnýti 49:40
730. drė̃ksti 95:40
731. drė́kti 75:76
732. drem̃bti 91:38
733. dremẽnyti 49:37
734. dr-ngti 91:45
735. dreñgti 91:78
736. dru̯nyti 49:43
737. drẽpyti 49:75
738. dru̯plyti 49:39
739. dribdýti 69:37
740. drýboti 57:65,77
741. dribsóti 67:65
742. drybsóti 67:65
743. dru̯bti 77:76
744. drigãnyti 49:37
745. driksė́ti 159:76
746. 1.dryksė́ti 160:76
747. 2.dryksė́ti 160:61
748. driksóti 67:65,77
749. dryksóti 67:65,77
750. dru̯ksti 77:76
751. dru̯kti 77:76
752. drỹlyti 49:39
753. drimbãsyti 48:38
754. drimpãsyti 48:38
755. drimsóti 67:65
756. dringsóti 67:78
757. drioksė́ti 158:75m
758. drioksóti 67:78
759. driõksti 94:40
760. drysóti 67:77
761. drį̃sti 77:55
762. driū̃boti 68:77
763. driūksóti 67:78
764. driùnyti 49:38
765. driūnýti 49:78
766. dru̯vyti 49:43
767. 1.drỹžti (*drỹžia*) 94:43
768. 2.drỹžti (*drỹžta*) 77:76
769. drolyti 49:40
770. dronyti 49:78
771. drõvytis 46:14
772. dróžti 94:38
773. drumbãlyti 49:38
774. drumbãsyti 48:38
775. drumbyti 49:53
776. drumstýti 70:39
777. drumzdýtis 69:24
778. druñgnyti 49:37
779. drunýti 39:78
780. drùnyti 49:38
781. drùskyti 49:40
782. dubãsyti 49:41
783. dubãvyti 49:43
784. dùbyti 49:41
785. dū̃byti 49:40
786. dūbsóti 67:77
787. dùbti 77:76
788. dū̃dyti 49:64
789. dùgnyti 49:40
790. dū̃gzti 97:64,76
791. duĩnyti 49:38
792. 1.dùiti 77:70,76
793. 2.dùiti 98':64
794. dùjyti 49:37,40,64
795. dūksóti 67:62,66,76,78
796. dū̃kti 77:64,76
797. dulbsoti 67:78
798. dūlė́ti 38:78
799. dūlýti 38:78
800. dū́lyti 3:40
801. dulkė́ti 85':76
802. dùlkyti 72:39
803. dulkstýti 70:38
804. dùlkti 77:76

805. duĨkti 97:78
806. dumblãsyti 48:38
807. duñblytis 49:33
808. dū́myti 49:46
809. dumpsóti 67:78
810. dumšóti 67:78
811. dùmti 98:51,76;64,70
812. dundḗti 85':76
813. dunyti 49:37
814. dunksóti 9:78
815. dunkšóti 67:78
816. duõbti 94:40
817. dúodyti 69:42
818. dúostyti 70:42
819. dúoti 139:43
820. duȓbyti 49:48
821. duȓdýti 3:40
822. dùrdyti 69:39
823. dūryti 49:37
824. duȓnyti 49:37
825. dū́roti 57:65
826. duȓplyti 49:64
827. durpsóti 67:65
828. dùrpstyti 70:42
829. dùrstyti 70:39
830. dùrti 88':40
831. dūšḗti 155:69
832. dusyti 3:39
833. dùšytis 49:27
834. dūzgḗti 85':70,76
835. dū̃žyti 49:37,70
836. dùžti 77:76
837. dvaĩlyti 49:40,41
838. dvẽsti 95:70
839. dvoksóti 9:78
840. dvõkti 94:78
841. dzu̯kyti 49:61
842. dziẽryti 49:38
843. dziòbyti 49:38
844. dzioryti 49:41
845. dziùndzyti 49:41
846. dziuõbyti 49:38
847. dzvàkyti 49:41
848. dzvãnyti 49:64
849. dzvu̯kyti 49:41
850. džãbyti 49:41
851. džãblyti 49:41
852. džãdyti 49:75
853. džãglyti 49:38
854. džãlyti 49:41
855. džẽbyti 49:41
856. džedžyti 49:41
857. džẽgyti 49:75
858. dželãsyti 48:75
859. dželĩnyti 49:53
860. džẽryti 49:38
861. džẽsyti 48:75
862. džẽžyti 49:41
863. džiaũgtis 91:28
864. džiáustyti 70:36
865. džiáuti 116:40
866. džieryti 49:38
867. džimbū̃ryti 49:38
868. džindžẽryti 49:75
869. džiòbyti 49:38
870. džiòryti 49:38
871. džiòsyti 48:38
872. džiovindyti 69:37
873. džiùbyti 49:38
874. džiugdýti 69:37
875. džiùgti 77:70
876. džiumbãryti 49:41
877. džiungãryti 49:41
878. džiũnyti 49:55
879. džiuõbyti 49:38
880. džiū́ti 102:76
881. eidýti 59:62
882. eĩksyti 45:54
883. eĩlyti 49:40
884. eĩti 140:64
885. -ėjḗti 147:64
886. eȓzti 73:70

887. ė́sti 138:40
888. -ėstyti 54:39
889. ė̃tryti 49:70
890. fùndyti 49:54
891. gãčnyti 49:50
892. gãdyti 49:37
893. gagė́ti 109:64
894. gaĩdryti 3:37
895. gaĩlyti 49:51
896. -gainýti 49:39
897. gáiryti 49:51
898. -gaišdýti 69:68
899. gaĩšti 74:66,72
900. gaivelytis 49:24
901. gaksóti 67:66
902. galãbyti 49:37
903. galãbštyti 47:37
904. galãkštytis 47:24
905. galándyti 31:38
906. galą́sti 78':38
907. galą́styti 2:38
908. galavyti 49:37
909. galdãpyti 49:41
910. gáldyti 69:38
911. galė́ti 151:57
912. galõpyti 49:42
913. galùbyti 49:37
914. gamãrytis 49:21
915. gamãšytis 49:19
916. ganãbyti 49:37
917. gandarýti 72:54
918. gandyti 3:37
919. gángytis 72:21
920. ganýti 72:37
921. ganiū̃byti 49:37,41
922. ganksóti 67:66
923. ganpadaryti 72:54
924. ganū̃̀byti 49:37
925. gapsóti 67:65
926. garãčyti 49:51
927. garãdyti 49:40
928. garánkšyti 49:70
929. garánkštytis 49:31
930. garbstýti 70:42
931. gar̃dyti 49:40
932. gargalyti 49:64
933. gargãsyti 48:64
934. gargė́ti 109:64
935. gárgšyti 45:43
936. gar̃gti 92:64
937. garksóti 67:65,78
938. garmãlytis 49:21
939. garmãsyti 48:64
940. garmė́ti 100':64
941. garmùlyti 49:37
942. garmuolyti 49:37
943. garnyti 49:38
944. garsnyti 49:76
945. gą̃sdyti 69:37
946. gąstýtis 70:13
947. gãšytis 3:40
948. gašnytis 49:16
949. gatãvyti 49:40
950. -gaubýti 72:39
951. gaubstýti 70:39
952. gaũbti 92:43,51
953. gáudyti 69:42
954. gaũryti 49:76
955. gaurõnyti 49:64
956. gaũsti 92/140:76,64
957. gáuti 96':46
958. gaũžti 92:43
959. gaveñdyti 49:64
960. gebė́ti 107:57
961. gedė́ti 150:57
962. gė́dėtis 49:14
963. gė́dyti 49:37
964. geĩbtis 73:70
965. geidýtis 72:14
966. geĩnyti 49:62
967. geĩsti 91:57
968. gelándyti 72:38

969. gelãšyti 49:64
970. gelãžyti 49:64
971. g-lbėti 120:54
972. gelbstytis 70:18
973. gelẽžyti 49:76
974. gel̃nyti 49:41
975. gel̃sti 73:76
976. g-lti 116:54,56
977. geltonýti 49:76
978. gem̃byti 49:37
979. gentyti 49:37
980. ger̃bti 91:43
981. g-rdaryti 72:54
982. gėrė̃tis 147:12
983. g-rti 116:40
984. gervelyti 49:54
985. gesýti 8:37
986. gu̯syti 49:41
987. 1.gu̯sti (*geñda*) 73:76
988. 2.gu̯sti (*gę̃sta*) 73:76
989. gežytis 43:14
990. gýdyti 6:37
991. giedóti 123:43
992. giẽdrytis 49:33
993. giežytis 49:11
994. gu̯gnyti 49:40
995. gu̯ldyti 69:37
996. gil̃dyti 49:66
997. 1.gu̯lti (*gu̯lia*) 88':54
998. 2.gu̯lti (*gu̯lsta*) 94':56i
999. 3.gu̯lti (*gỹla*) 94':76
1000. gimdýti 6:37
1001. gu̯mti 95':70
1002. giñčyti 49:43
1003. gu̯nti 113:43
1004. giñti 104':37
1005. -gu̯ndyti 69:42
1006. giñtyti 49:43
1007. girdė̃styti 70:47
1008. girdė̃ti 145:49
1009. gu̯rdyti 6:37
1010. girgsė̃ti 159:61
1011. gu̯rgsyti 41:61
1012. girgždė̃ti 85':76
1013. gu̯rti 98:43
1014. gýslytis 49:21
1015. -gýsti 77:64i
1016. gýti 102:70
1017. giùgyti 49:41
1018. gyv-ndyti 69:37
1019. gu̯žti 77:76
1020. glabstýti 70:39
1021. glabùčyti 49:39
1022. glaibýtis 72:19
1023. glaistýti 70:39
1024. glaižýti 72:57
1025. glam̃byti 49:38
1026. glamdyti 72:39
1027. glamùčyti 49:3
1028. glámzdyti 69:39
1029. glámžýti 72:39
1030. glandyti 72:39
1031. glãsytis 49:19
1032. glaubstýti 70:42
1033. glaudýti 72:39
1034. glaumýti 49:76
1035. glaũsti 92:43
1036. glaustýti 70:39
1037. -glebčyti 49:42
1038. glėbstytis 47:11
1039. glu̯bti 73:70
1040. gleivyti 49:76
1041. gleĩzyti 49:40
1042. gleĩznyti 49:40
1043. glem̃byti 49:37
1044. glem̃žyti 49:37
1045. glem̃žti 91:43
1046. gl-rti 90':76
1047. glu̯žti 73:70,76
1048. gliáudyti 8:39
1049. gliaumýti 49:76
1050. gliẽti 97':40

1051. glim̃byti 49:40
1052. -glu̯mzdyti 69:39
1053. glu̯mžyti 72:39
1054. glindýti 49:70
1055. glu̯sti 77:76
1056. gliumždyti 69:39
1057. gliū̃ryti 49:43
1058. -gližyti 72:40
1059. glóbstyti 70:39
1060. glóbti 94:43
1061. glódyti 72:36
1062. glóstyti 70:42
1063. gludyti 49:40
1064. glum̃byti 49:40
1065. glùmyti 49:37
1066. glùmti 77:70
1067. glùmzdyti 69:39
1068. glùmždytis 69:8
1069. -glùpyti 49:70
1070. gl̃ùšyti 49:37
1071. gnáibyti 72:42
1072. gnu̯bčytis 49:25
1073. gnu̯cyti 49:39
1074. gnė̃čytis 49:33
1075. gneĩžyti 49:40
1076. gnem̃byti 49:37
1077. gnẽtyti 49:39
1078. gnė́tyti 49:39
1079. gniaũsyti 48:53
1080. gniáužyti 55:42
1081. gniáužti 91:43
1082. gnýbti 75':43,54
1083. -gnicyti 49:40
1084. gniẽtyti 49:39
1085. gniẽvyti 49:37
1086. gniẽzdytis 49:21
1087. -gniryti 49:40
1088. gnu̯tyti 49:43
1089. gniū̃dyti 49:64,65
1090. gniùgždyti 69:39
1091. gniū̃syti 48:40
1092. gniū́soti 67:65
1093. gniū̃zyti 49:40
1094. gniuždýti 69:39
1095. gniùžti 77:70,76
1096. -gnỹvyti 49:37
1097. gnu̯žyti 49:37
1098. 1.gobė́ti 153:44
1099. 2.gobė́tis 153:12
1100. góbstyti 70:39
1101. góbti 94:43
1102. godýtis 58:21
1103. gogsóti 67:66
1104. -golýti 49:76
1105. gõnyti 49:43
1106. gõrdyti 49:43
1107. gošytis 49:14
1108. gõžti 94:51
1109. grabaždytis 49:20
1110. grabáldytis 69:20
1111. grabalytis 49:1
1112. grabstýti 70:42
1113. graibýti 55:42
1114. graibstýti 54:42
1115. graibštýti 54:42
1116. graĩkštytis 49:21
1117. graistýti 70:42
1118. 1.gráižyti 72:39
1119. 2.gráižýti 3:39
1120. gráižytis 55:10
1121. grãjyti 49:64
1122. graksóti 67:65
1123. grambýti 72:42
1124. grambstýtis 70:19
1125. grámdyti 72:39
1126. -grãmyti 49:37,40
1127. gramõzdyti 49:40
1128. gramstýti 70:67
1129. gramštýtis 72:3
1130. gramzdýti 69:37
1131. grámžyti 55:39
1132. grándyti 72:39

1133. grasýti 72:43,54
1134. grastýtis 70:11
1135. graudýti 55:37
1136. -gráustyti 70:39
1137. gráužyti 72:39
1138. gráužti 92:38
1139. graznyti 49:37
1140. 1.grąžýti 55:42
1141. 2.grąžýti 72:39
1142. -gražnyti 49:37
1143. grė́bstyti 70:39
1144. grė́bti 93:43
1145. gr-mdyti 72:39
1146. gremyti 49:54
1147. -gremõzdyti 49:40
1148. grė̃sti 95:57
1149. -grevezyti 49:40
1150. grę̃žti 91:40,43
1151. griáuti 116:40
1152. griauzdýti 55:42
1153. -grybyti 49:37
1154. gru̯dyti 3:64
1155. -grydýti 72:43
1156. griekyti 49:21
1157. griẽšyti 49:54
1158. griẽti 97':40
1159. grikšė́ti 159:76
1160. grimzdė́ti 154:66,72,78
1161. grimzdyti 44:40
1162. grindyti 23:40
1163. grýnyti 49:40
1164. grioksóti 67:66
1165. -gru̯sti 77:56i
1166. grį̃sti 90:40
1167. griū́ti 102:70,76
1168. grizãtytis 49:24
1169. gru̯zyti 49:38
1170. -grįždýti 69:62
1171. grįžyti 72:62
1172. grį̃žti 77:64
1173. gróbstyti 70:39,42
1174. gróbti 94:43
1175. grózdyti 6:54
1176. grožė́tis 148:12
1177. grožyti 49:40
1178. grubijõnyti 49:43
1179. grùbti 77:70
1180. -grùčnyti 49:38
1181. grū́dyti 3:38
1182. gruĩlyti 49:40
1183. -gruĩnyti 49:38
1184. grumãdytis 49:19
1185. grùmdyti 69:39
1186. grumzdyti 8:54
1187. grùndyti 69:39
1188. -gruodýti 49:70
1189. gruozyti 49:39
1190. grùsti 77:70,72
1191. grū́sti 75':37,43;38
1192. grū́styti 70:39
1193. gubyti 72:41
1194. gū̃byti 49:37
1195. 1.gùdyti 49:37
1196. 2.-gùdyti 49:37
1197. gū́dyti 72:37
1198. gùdrytis 49:17
1199. gùgyti 49:41
1200. guĩnyti 49:36
1201. gùiti 98':37
1202. guldýti 6:37
1203. gulė́ti 144:65,78
1204. gumãrytis 49:11
1205. gumbyti 49:76
1206. gumbsóti 67:78
1207. gū̃myti 49:40
1208. gumsóti 67:78
1209. gùmšoti 67:78
1210. gùndyti 8:37
1211. guñgyti 49:64
1212. gùngytis 72:10
1213. gungsóti 67:65,78
1214. gungstytis 70:21

1215. gùnyti 49:37
1216. gunksóti 67:65,78
1217. gunkšóti 67:65
1218. guodytis 29:11
1219. gúosti 94:43
1220. gùrbyti 49:38
1221. gurdýti 69:37
1222. gur̃gti 97:56
1223. -gurguolyti 49:61
1224. gùryti 49:39
1225. gurksóti 67:65
1226. gurnyti 49:38
1227. gū́roti 68:65
1228. gùrti 77:70,76
1229. gùsti 77:56
1230. gūzabytis 49:19
1231. gūžýti 72:37
1232. gū̃žytis 29:4
1233. gū̃žti 97:43,64
1234. gvalbýti 72:39
1235. gvaldýti 72:39
1236. gvaltyti 49:37
1237. gvanksóti 67:66
1238. gvel̃bti 91:43
1239. gvel̃sti 91:43
1240. gverẽzyti 49:61
1241. gvẽryti 49:64
1242. -gvě̃ryti 49:40
1243. gv-rti 90':76
1244. gviẽštis 91:12
1245. gvilbýti 72:39
1246. gvu̯ldýti 72:39
1247. gvu̯zdyti 49:43
1248. gvõltyti 49:37
1249. hambyti 49:43
1250. hanbyti 49:43
1251. ieškóti 68:43,54
1252. iẽžti 91:40
1253. yksóti 67:65
1254. -u̯lčyti 49:76
1255. u̯lgti 77:56,57,76
1256. ilgstytis 54:22
1257. ýlyti 49:61
1258. ilsě́tis 10:22
1259. u̯lsotis 10:22
1260. il̃sti 77:70
1261. -u̯ltyti 49:75
1262. -imdýti 69:42,43
1263. imstyti 70:42
1264. im̃ti 106':43
1265. u̯ngti 77:56
1266. -ynyti 49:76
1267. iñkšti 97:64
1268. irdyti 69:40
1269. u̯rstytis 70:20
1270. 1.u̯rti (*u̯rsta*) 77:76
1271. 2.u̯rti (*u̯ria*) 88':64
1272. ir̃zti 77:70
1273. iščėstytis 49:13
1274. iškãdyti 49:54
1275. izradyti 49:54
1276. izrodyti 49:54
1277. ižýti 55:39
1278. u̯žti 77:76
1279. jáudyti 72:37
1280. 1.jaũkti (*jaũkia*) 91:40
1281. 2.jaũkti (*jaũksta*) 73:70
1282. jaũsti 91:49
1283. jáuti 116:40
1284. jebẽdytis 49:21
1285. j-ibyti 49:11
1286. -jėkaryti 49:40
1287. jě̃vytis 49:19
1288. jódyti 69:37,62
1289. jóti 103:64
1290. jovãlyti 49:40
1291. 1.jõvyti 49:40
1292. 2.jõvyti 49:43
1293. judě́ti 110:64
1294. jukdýti 69:37
1295. jùkyti 49:40
1296. jùkti 77:58d

1297. -jumkdyti 69:37
1298. jùngyti 72:40
1299. jùngti 97:40
1300. -jùnkdyti 69:37
1301. jùnkyti 8:37
1302. jùnkti 77:56
1303. juodýti 49:76
1304. -juõkdyti 69:42
1305. juõktis 94:27
1306. juosė́ti 153:44"
1307. -júostyti 70:39
1308. júosti 94:43
1309. juõsti 76:76
1310. jùrdyti 69:37
1311. jūrytis 49:24
1312. jùsti 77:49
1313. -jùsti 77:64i
1314. jùšytis 49:24
1315. kabáldytis 49:20
1316. kabal̃kštyti 49:41
1317. kabañkštyti 49:41
1318. kabā̀rytis 49:8
1319. kabar̃kštyti 49:37
1320. kabãšytis 49:4
1321. kabdýti 69:39
1322. kabóti/-ė́ti 20:78
1323. kabsóti 67:78
1324. -kàbti 74:76i
1325. kabur̃kštyti 49:37
1326. kãčyti 49:42
1327. kačiū̃ryti 49:43
1328. kadaĩšyti 49:64
1329. kadãšyti 49:64
1330. káilyti 49:40
1331. kaĩlyti 49:42
1332. -kaĩmyti 49:37
1333. káinyti 49:40
1334. kaĩsti 74:76
1335. kaišýti 55:39
1336. káišyti 24:40
1337. -kaištyti 70:39
1338. káitėti 52:57
1339. kaitýti 72:39
1340. kaĩzyti 49:62
1341. -kaižýti 49:76
1342. kakar̃lyti 49:37
1343. kãklyti 49:64
1344. kàksyti 48:61
1345. 1.kàkti 74:64
1346. 2.kàkti 74:57
1347. kalãčytis 49:19
1348. -kalãdyti 49:39
1349. kalàkštyti 49:41
1350. -kalapãčyti 49:37
1351. kalatỹryti 49:37
1352. kalãtyti 49:41
1353. kalaũšyti 49:42
1354. kalbãsyti 48:64
1355. kalbãtytis 49:32
1356. kalbė́ti 109:43
1357. kal̃byti 49:37
1358. kalbstýti 70:42
1359. -kal̃bti 74:64i
1360. kaldãšyti 49:64
1361. káldyti 69:36
1362. kaliẽčyti 49:40
1363. kalu̯kštyti 49:61
1364. kalksóti 67:65
1365. kálkšoti 67:72
1366. kalstýti 70:39
1367. kálstyti 70:39
1368. kálti 88:43
1369. -kalū́byti 49:37
1370. kalum̃byti 49:64
1371. kamañčyti 49:37
1372. kamándyti 49:37
1373. kamantyti 49:54
1374. kamãsyti 48:38
1375. kamãšyti 49:37
1376. kameñčyti 49:37
1377. kampýti 72:39
1378. kampsóti 67:65

1379. kampū̃zyti 49:37
1380. kamšýti 55:39
1381. kamštýtis 70:20
1382. kamuĩtyti 49:31
1383. kamur̃kyti 49:61
1384. kamur̃nytis 49:24
1385. kanãbyti 49:37
1386. kanãčyti 49:41
1387. kanapãtyti 49:41
1388. kanãpyti 49:39
1389. kanãtyti 49:41
1390. kanavõlyti 49:40
1391. kandãbyti 49:41
1392. kandãžyti 49:41
1393. 1.kandýti 49:76
1394. 2.kandýti 49:39
1395. kandrùčyti 49:41
1396. kaner̃šyti 49:39
1397. kenevólyti 49:38
1398. kenivõlyti 49:38
1399. kanksóti 67:65
1400. kankšóti 67:65
1401. kantãpyti 49:37
1402. kantãžyti 49:41
1403. kañtryti 49:66
1404. kantùpyti 49:37
1405. -kanū̀zyti 49:45
1406. kapãrytis 49:24
1407. kapiẽlytis 49:21
1408. 1.-kapyti 49:38
1409. 2.kãpyti 49:38
1410. kãpytis 49:22
1411. kàpytis 49:11
1412. kapòcyti 49:38
1413. -kapòčyti 49:38
1414. kapõryti 49:41
1415. kapõrytis 49:24
1416. kapruzytis 49:21
1417. kapsýti 63:38
1418. kapstýti 70:39
1419. kapšóti 67:65
1420. kapùcyti 49:38
1421. kapùrytis 49:24
1422. kapur̃nytis 49:20
1423. karãbytis 49:21
1424. karabū̃zyti 49:43
1425. -karãčytis 49:8
1426. karãnyti 49:37
1427. karapãtyti 49:40
1428. karãpytis 49:10
1429. karãsytis 48:10
1430. karãskytis 49:10
1431. karãšytis 48:10
1432. karavùlyti 49:44
1433. -karbýti 72:39
1434. karbū̃zyti 49:41
1435. kárdyti 69:37,40,43,77
1436. karẽnyti 49:37
1437. karẽnytis 49:21
1438. karẽstytis 47:10
1439. 1.kargýti 55:39
1440. 2.kargýti 72:36
1441. kargstýti 70:39
1442. kariẽtyti 49:40
1443. karkãlyti 49:41
1444. karksė́ti157:61
1445. karksóti 67:66
1446. kar̃kti 92:64
1447. karmùlyti 49:38
1448. karnãpyti 49:41
1449. karnapõryti 49:41
1450. -kar̃nyti 49:38
1451. -karõblyti 49:40
1452. karóti 11:78
1453. karpãlyti 49:39
1454. karpýti 72:39
1455. karpstýti 70:39
1456. karpùlyti 49:39,40
1457. kar̃sti 74:56
1458. kárstyti 70:39
1459. -karšyti 49:37
1460. karšyti 49:54

1461. kar̃šti 92:40
1462. -kartýti 72:39
1463. 1.kárti (*kãria*) 87':40
1464. 2.kárti (*ką̃ria*) 100:78
1465. karvùlyti 49:40
1466. kar̃zyti 49:64
1467. -kasdyti 69:38
1468. kasýti 72:42
1469. kàsti 112:40
1470. kásti 78':40
1471. kãstyti 49:38
1472. kastū̃ryti 49:64
1473. kašẽryti 49:40
1474. kašė̃ryti 49:40
1475. kašiẽryti 49:40
1476. kašū̃̀ryti 49:40
1477. kãštytis 49:21
1478. katàjyti 49:64
1479. katãlyti 49:41
1480. katãryti 49:41
1481. kãtytis 49:27
1482. katulyti 49:61
1483. kaũkyti 49:64
1484. kauksóti 67:66
1485. káukstyti 70:39
1486. kaukšė́ti 157:56m
1487. káukšyti 42:61
1488. káukštyti 70:42
1489. kaũkti 92:64,76
1490. kaũlyti 49:42
1491. kaũnyti 49:42
1492. kaupýti 55:39
1493. kaũpti 92:43
1494. -kauryti 49:41
1495. káustyti 70:39
1496. káuti 117:40
1497. kaũzyti 49:43
1498. kauzū̃ryti 49:41
1499. -kaužýti 49:76
1500. kavarčyti 49:37
1501. kavyti 49:41
1502. kãžytis 49:19
1503. kėbsóti 67:65
1504. keidãšyti 49:64
1505. -keikdýti 69:42
1506. k-ikti 91:43
1507. keĩnyti 49:64
1508. keisýtis 72:11
1509. keĩsti 91:40
1510. keĩzyti 49:62
1511. -keĩ̃žyti 49:62
1512. keksoti 67:78
1513. kėksóti 67:78
1514. kėkšóti 67:78
1515. -keldyti 69:39
1516. k-lstytis 70:16
1517. k-lti 116:43,64
1518. kemblýti 49:76
1519. kem̃bti 73:70
1520. -kempýti 49:70
1521. kemžýti 49:78
1522. -keñdyti 49:43
1523. keñkti 91:54,57
1524. kentẽ́ti 76':49
1525. kepu̯styti 47:42
1526. kepẽšyti 49:64
1527. kepẽžyti 49:64
1528. kėpsóti 67:65
1529. kėpšóti 67:65
1530. 1.ku̯pti (*kẽpa*) 111:40,76
1531. 2.ku̯pti (*kem̃pa*) 73:76
1532. kẽpurnyti 49:62
1533. kėravyti 49:37
1534. ker̃bti 91:40
1535. kerẽčyti 49:64
1536. -kerėžyti 49:40
1537. kerẽžytis 49:33
1538. ker̃gti 91:37,40
1539. keriõžyti 49:39
1540. kerksóti 67:66
1541. kermýti 49:64
1542. kernãsyti 48:64

1543. kernãvyti 49:43
1544. kernãzyti 49:38
1545. ker̃nyti 49:40
1546. -kẽrožyti 49:39
1547. kerpsóti 67:65
1548. kerpšóti 67:78
1549. ker̃šyti 43:54
1550. -ker̃štyti 49:37
1551. ker̃štvyti 49:54
1552. k-rti 73:76
1553. kesytis 49:11
1554. kėsýtis 12:11
1555. kẽsti 95:40
1556. kę̃sti 76':49
1557. -ku̯styti 47:41
1558. ketė̃ti 84:55
1559. ketver̃gyti 49:64
1560. kevel̃dyti 49:54
1561. 1.kežė̃ti 108:76
1562. 2.kežė̃ti 108:70
1563. -kėžýti 49:76
1564. -kė̃žyti 49:40
1565. ku̯žti 73:76
1566. kiáuksyti 45:61
1567. kiauksóti 67:66
1568. kiaukšóti 67:66
1569. kiaũlyti 49:43
1570. kiauryti 49:76
1571. kiaũsti 73:70
1572. kiaušyti 43:64
1573. kiaũtyti 49:64
1574. kiaužyti 49:76
1575. kibdýti 69:36,39
1576. kibu̯rkštyti 49:37
1577. kibýti 72:36
1578. kibizõlyti 49:37
1579. kibkyti 49:43
1580. kýboti 57:77
1581. kybsóti 67:77
1582. kibstýti(s) 70:36,(8)
1583. ku̯bti 77:54,58'
1584. kidýti 49:76
1585. kiešoti 68:78
1586. kygždýti 69:37
1587. -ku̯kyti 49:54
1588. kỹkyti 49:53
1589. ku̯ldyti 69:37,41
1590. -kylė̃ti 149:40,76
1591. kỹlyti 49:38
1592. kil̃nyti 49:39
1593. ku̯lstyti 54:42
1594. ku̯lti 102:70,76
1595. ku̯mdyti 69:37
1596. kimsóti 67:65
1597. ku̯mšoti 68:71
1598. kim̃šti 105:40
1599. kinkýti 8:40
1600. kinksóti 67:65
1601. ku̯nti 140:57
1602. kioksóti 67:66
1603. kiožýti 43:76
1604. kypsoti 67:77
1605. kypšóti 68:78
1606. ku̯rdyti 8:37
1607. kyrė̃ti 155:57
1608. -kirkãlyti 49:41
1609. ku̯rkdyti 69:37
1610. ku̯rkyti 8:37
1611. kirkšdýti 69:37
1612. kirksė̃ti 159:61
1613. kirksoti 67:65,78
1614. kir̃kti 97:64
1615. ku̯rlytis 49:21
1616. kirmýdyti 69:37
1617. kirmýti 49:76
1618. kirpsóti 67:72
1619. kirpšóti 67:72
1620. 1.kir̃pti (*kẽrpa*) 105:38
1621. 2.kir̃pti (*kir̃psta*) 77:76
1622. -kirsdýti 69:40
1623. kir̃sti 105:40
1624. kir̃šti 77:70

1625. 1.ku̯sti (*kiñda*) 77:76
1626. 2.ku̯sti (*kiñta*) 77:76
1627. kýšoti 10:77
1628. ku̯šti 106:43
1629. -kiù̯gnyti 49:38
1630. kiugžýti 49:76
1631. kiuksóti 67:65
1632. kiūksóti 67:65
1633. kiunksóti 67:65
1634. kiūpsóti 67:65
1635. kiùrdyti 69:37
1636. kiūrė́ti 155:78
1637. -kiū́ryti 49:40
1638. kiurksóti 67:65
1639. kiur̃nyti 49:40
1640. kiùrti 94':76
1641. kiũtyti 49:64
1642. kiū́toti 57:65
1643. kiùžti 77:76
1644. kivu̯nklyti 49:40
1645. kivir̃čytis 49:11
1646. kỹvytis 49:11
1647. kivkyti 49:40
1648. klabãtyti 49:57
1649. klabyti 49:36
1650. klaidėti 132:72
1651. kláidyti 55:62
1652. klaidýti 72:37
1653. klaikstýtis 70:29
1654. klaipýti 55:39
1655. klaipstýtis 70:18
1656. klaistýti 70:39
1657. klaksóti 67:71
1658. -klakstyti 70:39
1659. klamóčyti 49:37
1660. klamõčyti 49:40
1661. klampãsyti 48:38
1662. klampãtyti 49:38
1663. klampýti 55:64
1664. klampùčyti 49:72
1665. klampùtyti 49:64
1666. klamùčyti 49:37
1667. klánytis 49:11
1668. -klanksóti 67:66
1669. klapãtyti 49:37
1670. -klãpyti 49:38
1671. klapsė́ti 157:35,75m
1672. klapstýti 70:43
1673. klapùčyti 49:37
1674. klastýti 70:39
1675. klastyti 49:37
1676. klaupýti 70:37
1677. klaũpti 92:64
1678. klausýti 72:55
1679. klebė̃dyti 49:62
1680. klebu̯kštyti 49:41
1681. klebė̃tyti 49:61
1682. klu̯bti 73:76
1683. klegdýti 69:21
1684. klegė́ti 84:64
1685. -klu̯gti 73:64i
1686. kleĩmyti 49:40
1687. kleĩnyti 49:38
1688. klẽknyti 49:64
1689. kleksóti 9:65
1690. klemeñčyti 49:53
1691. kl-mkyti 49:40
1692. klẽnyti 49:43
1693. klu̯pyti 49:75
1694. kl-rksyti 48:61
1695. klerksóti 67:65
1696. kl-rti 90':76
1697. klestė́ti 150:72,78
1698. klẽstyti 47:41
1699. klėstýti 70:39
1700. klė̃styti 70:41
1701. klėtyti 49:40
1702. klevėtyti 49:43
1703. kliaudyti 6:56
1704. kliaũkti 91:38,75m
1705. kliaũnyti 49:38
1706. kliáuti 116:43,46

1707. kliáutis 116:12
1708. klibdýti 69:37
1709. kl̯ubti 77:76
1710. kliedė́ti 125:70
1711. klíedyti 38:70
1712. kliẽgti 91:64
1713. klikýti 72:37
1714. klýkdyti 69:37
1715. kliksóti 67:71
1716. kl̯ukti 77:64
1717. klỹkti 97:64
1718. klimpsóti 67:71
1719. klim̃pti 77:70,76
1720. klliñčyti 49:42
1721. klỹnyti 49:38
1722. kliòkyti 49:41
1723. kliõkti 49:38,35m
1724. kliõrytis 49:33
1725. klỹpti 77:70,76
1726. klýsti 77:70
1727. kl̯ušti 77:70
1728. kliudýti 33:40
1729. kliukė́ti 110:75m
1730. kliùkti 77:75m
1731. kliunksė́ti 159:75m
1732. kliúokyti 49:38
1733. kliurksóti 67:65
1734. kliurkstýti 70:39
1735. kliur̃kti 97:38,64
1736. kliur̃mytis 49:19
1737. kliùrti 94':76
1738. kliùstyti 70:39
1739. kliū́ti 77:56
1740. kliūvė́ti 155:71
1741. klỹvyti 49:70
1742. -klodýti 69:39
1743. klojė́ti 153:65
1744. klóstyti 2:40
1745. klóti 103:43
1746. kliukdýti 69:37
1747. -klùmti 49:37
1748. klumpãtyti 49:40
1749. klumpsoti 67:71
1750. kluñgyti 49:64
1751. kluñkyti 49:41
1752. klupdýti 69:37
1753. klūpė́ti 155:65
1754. klupýti 72:37
1755. klū́póti 18:65
1756. klùpti 77:70
1757. -klùsti 77:64i
1758. knabdýti 69:43
1759. knabýti 55:38
1760. knãbyti 49:43
1761. knabsóti 9:69;67:65
1762. knàbti 73:72,78
1763. knaibãsyti 48:39
1764. knáibýti 55:39
1765. knaibytis 8:17
1766. knaisyti 55:39
1767. knáižyti 55:39
1768. knàkcyti 49:41
1769. knakė́ti 109:70
1770. knãksyti 45:38
1771. knaksóti 67:72
1772. knãpyti 49:43
1773. knapsóti 9:55,69
1774. knãryti 49:66
1775. knárksyti 45:69
1776. knarksóti 67:55,66,71
1777. knar̃kti 92:70
1778. knar̃plyti 49:38
1779. knarpsóti 67:66,71
1780. knàtyti 49:43
1781. knėbsóti 67:66,71
1782. kn̯ubti 73:72,78
1783. kneibãsyti 48:39
1784. kneibū̃syti 48:63
1785. kneĩzyti 49:40
1786. kn̯ukcyti 49:37
1787. kneksóti 67:72
1788. knẽpčyti 49:37

1789. knerbsóti 67:65
1790. knerbù̀čyti 49:40
1791. knerksóti 67:69
1792. knerpsóti 67:77
1793. knu̯žti 73:76
1794. kniaubsóti 67:65
1795. kniauksóti 67:78
1796. kniaũkti 91:64
1797. kniausýti 27:39
1798. kniaustýtis 70:16
1799. kniaũzyti 49:61
1800. knibãryti 49:64
1801. knibu̯tyti 49:39
1802. knýboti 57:65
1803. knybsóti 67:56,63
1804. knu̯bti 77:64,76
1805. knibù̀čyti 49:39
1806. knibždė́ti 110:64
1807. kniẽdyti 49:38
1808. -kniepčyti 49:37
1809. knietė́ti 131:57
1810. kniẽtyti 49:38
1811. knỹkti 97:64
1812. kniobsóti 67:77
1813. kniogyti 49:66
1814. kniopsóti 67:71
1815. knipčyti 49:39
1816. knu̯pyti 49:37
1817. knypsóti 56:55,63
1818. knu̯rkdyti 69:37
1819. knu̯rksyti 45:61
1820. knir̃kti 97:64
1821. knirplyti 49:40
1822. knirpsóti 67:55
1823. knisdýti 69:37
1824. knýsoti 67:65
1825. knu̯sti 106:38
1826. knu̯tyti 49:38
1827. kniubãryti 49:63
1828. kniubdýti 69:37
1829. kniū́boti 12:77;57:65
1830. kniū́bsoti 67:65
1831. kniùbti 77:70,76
1832. kniukýti 72:37
1833. kniuksóti 67:65
1834. kniū́ksoti 67:65
1835. kniū́poti 68:65
1836. kniū̃pryti 49:64
1837. kniū́psoti 67:65
1838. kniūryti 49:39
1839. kniùrkyti 72:37,42
1840. kniurksóti 67:65
1841. kniū̃syti 48:63
1842. kniū́stoti 66:65
1843. kniùtyti 49:41
1844. kniùzyti 49:63
1845. knobsóti 67:65
1846. knódyti 69:37
1847. knõpyti 49:63
1848. knopsóti 67:55,65
1849. knū́poti 68:65
1850. knupsyti 71:42
1851. knūpsoti 67:65
1852. knùpti 77:70,76
1853. kočė̃lyti 49:41
1854. kočiõlyti 49:41
1855. kõdytis 3:10
1856. -kogždyti 49:70
1857. koliẽčyti 49:40
1858. kõlyti 49:43
1859. komu̯dytis 49:21
1860. komyti 49:37
1861. kontãpyti 49:64
1862. kontùzyti 49:45
1863. koplū̃nyti 49:40
1864. kõpstyti 70:42
1865. kopšóti 67:77
1866. kópti 94:64
1867. kõpti 94:40
1868. kopū̃styti 49:40
1869. korýti 49:76
1870. koróti 17:77

1871. kósėti 21:69
1872. kõtyti 49:41
1873. kovytis 49:11
1874. koznãdyti 49:37
1875. kõznyti 49:37
1876. kozonyti 49:43
1877. kožnyti 49:37
1878. krabãkštyti 49:41
1879. krabur̃kštyti 49:61
1880. kragsóti 67:65
1881. kraigýti 72:39
1882. kraikýti 72:39
1883. kraipýti 55:39
1884. kráišytis 72:10
1885. kraitýti 72:39
1886. krakmõlyti 49:40
1887. kraksóti 67:65
1888. kramãlyti 49:40
1889. -krambýti 72:38
1890. kramẽzyti 49:43
1891. krãmyti 49:39
1892. krampãlyti 49:38
1893. kram̃pyti 49:38
1894. kramplýti 49:76
1895. kramstyti 54:38
1896. kramtyti 55:39
1897. -krañkyti 49:54
1898. kranksĕ̃ti 157:61
1899. kranksóti 56:55
1900. kránkšyti 45:69
1901. krañkšti 92:70
1902. krañkti 92:64
1903. krantýti 72:39
1904. krãpyti 49:39
1905. krapštýti(s) 72:38,(21)
1906. krapùštyti 49:64
1907. kratýti 72:42
1908. kraudýti 69:39
1909. krauksóti 67:77
1910. kraũlyti 49:39
1911. kraupyti 72:43
1912. kraupstytis 47:14
1913. kráustyti 70:39
1914. kraušýti 72:39
1915. kráuti 96:40
1916. krebždĕ̃ti 108:61
1917. kreikýtis 72:31
1918. kreĩpti 91:43
1919. kreistýti 70:39
1920. kr-ityti 49:43
1921. krekĕ̃ti 108:76
1922. kreksóti 67:77
1923. krėksóti 67:77
1924. kru̯kti 73:76
1925. kremẽzyti 49:43
1926. kr-msyti 48:75
1927. krẽnyti 49:39
1928. krẽ̄nyti 49:40,41
1929. kr-nkšyti 45:69
1930. kreñkšti 91:70
1931. kru̯pyti 49:40
1932. krėpšóti 67:77
1933. krẽsyti 49:40
1934. krėsyti 49:40
1935. krẽsnyti 49:38
1936. krẽ̄sti 95:41
1937. krẽstytis 49:11
1938. krešĕ̃ti 99:76
1939. kru̯šti 99:76
1940. kriáukšyti 45:69
1941. kriaũnyti 49:39
1942. kriáustytis 70:17
1943. kriaušýti 55:42
1944. kriẽnyti 49:43
1945. kriẽpyti 49:40
1946. krikdyti 69:37
1947. krikščionyti 49:40
1948. krỹkšti 97:64
1949. kru̯kštyti 3:40
1950. kru̯kti 77:64,70,76
1951. krỹkti 97:64
1952. krim̃sti 105:38

1953. krynyti 49:43
1954. kriõkti 94:64,70
1955. krionyti 49:40
1956. kriõšti 76:70
1957. kripdýti 69:40
1958. krypsóti 67:71
1959. krỹpti 77:76
1960. kru̯sti 77:70,76
1961. kristyti 49:40
1962. kriugždė́ti 110:76
1963. kriùkyti 49:64
1964. kriuksė́ti,
kriùksyti 45:61
1965. kriuksóti 67:65
1966. kriū̃kti 97:64
1967. kriū̃myti 49:38
1968. kriùnyti 39:69
1969. kriū̃zyti 49:38
1970. kru̯vdyti 3:37
1971. krỹvdyti 49:37
1972. krivu̯dyti 49:37
1973. kroksóti 67:66
1974. krõmytis 49:19
1975. kropyti 49:39
1976. kròpytis 49:27
1977. kropsóti 67:65
1978. kropšóti 67:65
1979. krõsyti 49:40
1980. 1.krõšyti 49:40
1981. 2.krošyti 10:66
1982. krùcyti 49:43
1983. -krùčyti 49:43
1984. krùkyti 49:36
1985. krùmytis 49:27
1986. krū́myti 49:76
1987. 1.krùnyti 37:69
1988. 2.krùnyti 49:40,64
1989. krunksóti 67:66
1990. krūpsóti(s) 67:65,(26)
1991. krùsti 77:64
1992. 1.krùstyti 70:43
1993. 2.krùstyti 47:37
1994. krùstytis 49:21
1995. krū́šoti 68:65
1996. krùšti 106:38
1997. krutė́ti 110:70
1998. krū̃vyti 49:39
1999. kùbryti 49:40
2000. kubùrdytis 49:11
2001. kubur̃kštyti 3:37
2002. kucyti 49:41
2003. kučnẽryti 49:41
2004. kudãčyti 49:41
2005. kudakšyti 48:61
2006. kudãšyti 49:41,64
2007. kudė̃syti 48:61
2008. kùdlyti 49:41
2009. kugždė́ti 110:64
2010. kugždyti 49:37
2011. kuikštýtis 70:18
2012. kuĩlyti 49:64
2013. kuisyti 49:37
2014. kùisytis 3:19
2015. kuĩsti 97:64
2016. kuistytis 70:21
2017. kukdýti 69:37
2018. kukýti 72:37
2019. kùknyti 49:43
2020. kùksyti 45:41
2021. kūksóti 67:78
2022. kùkštytis 72:30
2023. kùkti 77:70,76
2024. kūlãnyti 49:41
2025. kuldãčyti 49:41
2026. kuldãšyti 49:41
2027. kùldyti 69:37
2028. kul̃dyti 49:64
2029. kuligãnyti 49:64
2030. kūlýti 49:76
2031. 1.kū́lyti 49:40
2032. 2.kū̃lyti 49:41
2033. kulytis 49:21

2034. kul̃nyti 49:64
2035. kul̃pyti 49:41
2036. kùlstyti 70:39
2037. kùlti 98:41
2038. kultū̃rytis 49:24
2039. kum̃bryti 49:40
2040. kumpsóti 67:65
2041. kum̃pti 77:70,76
2042. kùmstyti 55:41
2043. kùmstóti 66:78
2044. kùmšyti 10:42
2045. kùmštyti 28:53
2046. kumur̃nytis 49:24
2047. kumùžytis 49:4
2048. kuncyti 49:64
2049. kuñčytis 49:21
2050. kundãžyti 49:40
2051. kū́nyti 49:40
2052. kunksóti 67:65
2053. kuntãpyti 49:41
2054. kuõdyti 49:41
2055. kuoksóti 67:66
2056. kuomytis 49:4
2057. kuõpti 94:40
2058. kūpdýti 69:37
2059. kùpyti 49:43
2060. kùpryti 49:38
2061. kūpsóti 67:78
2062. kupstýti 70:41
2063. kùrdyti 69:36
2064. kurẽžytis 49:21
2065. 1.kū̃ryti 49:64
2066. 2.kū̃ryti 49:40
2067. kùrkdyti 6:37
2068. kurksóti 67:65
2069. kur̃kti 97:64
2070. kur̃nyti 49:37
2071. kurpýti 28:38
2072. kurpsóti 67:65
2073. kur̃pti 97:40
2074. kùrstyti 70:36
2075. kùrti 98:40
2076. kurtyti 49:37
2077. kusdýti 69:37
2078. kusyti 27:37
2079. kušė́ti 110:70
2080. kutãlyti 49:41
2081. kùtyti 49:40,64
2082. kùtnyti 49:43
2083. kùtryti 49:37
2084. kuždė́ti 110:64
2085. kvãčytis 49:24
2086. kvaĩlti 74:70
2087. 1.kvaipýti 72:37
2088. 2.kvaipýti 72:39
2089. kvaipstýtis 70:26
2090. kváišyti 49:64
2091. kvaitýtis 72:21,27
2092. kvaksė́ti 157:61
2093. kvaksóti 67:66
2094. kvàkšyti 41:61
2095. kvãlyti 49:43
2096. kvampsóti 67:66
2097. kvampstýtis 70:18
2098. kvanksóti 56:66
2099. kvankšóti 67:66
2100. kvapstýti 2:69
2101. kvarãšyti 49:41
2102. kvar̃čyti 49:37
2103. kvarčytis 49:11
2104. kvárklytis 49:19
2105. kvarkõlyti 49:39
2106. kvarksė́ti,
kvárksyti 45:61
2107. kvárkšyti 45:61
2108. kvar̃kti 92:64
2109. kvauksóti 67:66
2110. kvaukšóti 67:66
2111. kvempsoti 67:65
2112. kvem̃ptis 91:19
2113. kvenksoti 67:66
2114. kvepė́ti 76':78

2115. kvėpsóti 9:69
2116. kvẽpti 95:43
2117. kvė̃styti 54:61
2118. kviẽsti 91:43
2119. kvietytis 49:33
2120. kvikdýti 69:37
2121. kvikýti 72:37
2122. kvu̯kti 77:64
2123. kvu̯pti 77:58'i
2124. kvu̯tytis 49:4
2125. kvýtoti 18:65
2126. kvočyti 43:49
2127. kvõlyti 49:43
2128. kvõpytis 49:14
2129. kvopstytis 70:26
2130. kvòsyti 48:75
2131. kvõsyti 49:40
2132. kvošė̃tis 148:27
2133. lãbyti 49:43
2134. laburzyti 49:38
2135. 1.ladyti 49:42
2136. 2.lãdyti 49:43
2137. lagãdytis 49:11
2138. lagãdnytis 49:11
2139. láidyti 27:42
2140. láigyti 55:64
2141. laikýti 72:37,43
2142. laimyti 49:40
2143. laipstýti 70:36,42
2144. 1.láistyti 54:39
2145. 2.láistyti 70:39
2146. laiškýti 72:39
2147. laizdýti 69:73
2148. 1.laiždýti 69:73
2149. 2.laiždýti 69:42
2150. laižýti 72:42
2151. lakãmyti 49:57
2152. lakdýti 69:36
2153. lakstýti 54:62
2154. lakštýti 70:39
2155. làkti 112:40
2156. lamãnyti 49:39
2157. lamañtyti 49:38
2158. lamãtyti 49:42
2159. lamãžyti 49:39
2160. lámdyti 69:39
2161. lãmyti 49:39,40
2162. lámstyti 70:39,53
2163. lámtyti 72:39
2164. lamùšyti 72:39
2165. lamùtytis 49:19
2166. 1.lámzdyti 69:39
2167. 2.lámzdyti 49:64
2168. lámžyti 72:39
2169. lañčyti 49:40
2170. landýti 55:62
2171. langóti 57:62
2172. 1.lankýti 8:42
2173. 2.lankýti 55:39
2174. lankstýti 54:39
2175. lapãšyti 49:53
2176. lapãtyti 49:61
2177. lapýti 49:61
2178. làpsyti 46:41
2179. lapsóti 67:77
2180. larlãzyti 49:40
2181. lasýti 55:42
2182. laskãtyti 49:43
2183. lašė̃ti 109:75m
2184. latãšyti 49:41
2185. láukti 92:55
2186. laupýti 72:39
2187. laũpti 92:40
2188. láužyti 55:39
2189. láužti 92:40
2190. lãvyti 3:37
2191. lãzdyti 49:41
2192. lazgatyti 49:43
2193. lãžyti 49:64
2194. lažýtis 72:11
2195. lebẽdyti 49:40
2196. lebur̃dytis 49:13

2197. lėcyti 49:43
2198. lẽdýti 46:76
2199. leĩpti 73:70,76
2200. l-isdyti 69:31
2201. l-isti 129:55
2202. lėkdýti 69:31
2203. lė̃kti 116:64
2204. lemeĩtytis 49:11
2205. l-mti 95:44,52
2206. lem̃zyti 49:64
2207. lengnytis 49:8
2208. leñkti 91:40
2209. lepeĩšyti 49:41
2210. lepẽtyti 49:40,43
2211. lepsóti 67:78
2212. lėpsóti 67:71
2213. lẽpšyti 49:40
2214. lu̯pti 73:70
2215. lė̃pti 75:70
2216. lerpsóti 67:65
2217. lu̯sti 111:41
2218. letẽžyti 49:38
2219. liaubýti 3:43
2220. liaubýtis 72:11
2221. liáutis 95:11
2222. lu̯čytis 49:11
2223. lydė́ti 145:44
2224. lýdyti 6:37
2225. lu̯dytis 49:8
2226. liẽčyti 49:37
2227. -liedýti 69:39
2228. líegti 91:70
2229. 1.lielytis 49:11
2230. 2.liẽlytis 49:22
2231. liepšyti 49:40
2232. liẽpti 91:54
2233. liẽsti 91:43,52
2234. líeti 104:40
2235. liẽti 97':40
2236. líetyti 49:51
2237. liẽžti 91:38
2238. liežuvyti 49:43
2239. lýgyti 44:40
2240. lu̯gnyti 49:64
2241. likdýti 69:37
2242. lỹkyti 49:37
2243. lu̯kštytis 49:11
2244. lu̯kti 78:43,66,78
2245. limdyti 69:37
2246. lu̯mti 102:76
2247. lu̯ndoti 18:65
2248. linkdyti 69:37
2249. linkė́ti 154:55
2250. lu̯nkoti 57:77
2251. linksė́ti 159:53,61
2252. linksóti 9:62
2253. liñkti 77:76
2254. liopyti 49:38
2255. liòsytis 49:13
2256. liõvytis 49:17
2257. lipdýti 6:40
2258. lipýti 8:40
2259. lýpoti 68:77
2260. lýpstyti 70:43
2261. lipstýtis 70:8
2262. lu̯pšnytis 49:11
2263. lu̯pti (*lu̯pa*) 106:64
2264. lu̯pti (*lim̃pa*) 77:58'
2265. -li̯sdýti 69:60
2266. lýsti 77:70
2267. lĩ̯sti 105:64
2268. lýti 102:76
2269. 1.-liūbyti 43:33
2270. 2.liū̃byti 49:49
2271. liūdė́ti 155:44,72
2272. liudyti 49:43
2273. liū̃dyti 43:37
2274. liū̃dnyti 49:37
2275. liūgsoti 67:77
2276. liū̆ksóti 67:77
2277. liū̃lyti 49:64
2278. liurbsóti 67:65

2279. liùrlyti 49:64
2280. liuršóti 68:65
2281. liũsti 77:70,72
2282. liustytis 49:19
2283. liùšytis 49:13
2284. liū́tytis 49:33
2285. lýžytis 49:11
2286. lýžti 77:57,70,76
2287. lobyti 49:40
2288. lõbti 76:70
2289. lódyti 6:37
2290. lõjyti 49:43
2291. lokyti 49:40
2292. lõmyti 49:38,64
2293. lópyti 23:38
2294. lopsóti 67:77
2295. lópstyti 70:39
2296. lošdýtis 69:17
2297. lóšoti 68:65
2298. lõšti 94:64
2299. lóti 82:64
2300. lõtyti 49:40
2301. ložyti 46:77
2302. lū́čyti 49:44
2303. lugnyti 49:64
2304. luibsóti 67:55
2305. luĩmytis 49:21
2306. luĩnyti 49:64
2307. lūkė́ti 149:55
2308. lūkyti 62:55
2309. lùkštyti 3:38
2310. lùkštytis 49:21
2311. lumpsóti 67:65
2312. lumsóti 67:65
2313. lum̃zdyti 49:64
2314. lùmžyti 49:38
2315. luñčyti 49:40
2316. lùngytis 72:11
2317. lúobyti 49:38
2318. luõbti 94:64
2319. lúodyti 3:38
2320. luõkyti 49:38
2321. luopýti 72:39
2322. lúopyti 49:41
2323. -lupdýti 69:37
2324. lūpsóti 67:65
2325. lùpti 106:40
2326. lū́šyti 49:40
2327. lū́šytis 49:19
2328. lū́žti 77:76
2329. mãčyti 49:54
2330. mačnyti 49:40
2331. magė́ti 85:57
2332. mãglyti 49:40
2333. magztýti 70:39
2334. máigyti 72:39,42
2335. maigýtis 72:24
2336. maigstýtis 70:24
2337. maĩlyti 49:40
2338. mainýti 72:42
2339. maistýti 70:39
2340. maišýti 72:40
2341. maitýti 72:37
2342. máivytis 55:21
2343. máižyti 55:62
2344. majãčyti 49:37
2345. makačiõlyti 49:39
2346. makačiõnyti 49:41
2347. makãčytis 49:21
2348. makãlyti 49:39
2349. makãryti 49:41
2350. makãsyti 48:38
2351. makãšyti 49:54
2352. makãzyti 49:27
2353. màkyti 49:38
2354. makliõryti 49:37
2355. maklyti 49:43
2356. makliũryti 49:37
2357. màknyti 49:38
2358. makõlyti 49:39
2359. maksóti 67:55
2360. malãcyti 49:40

2361. malãčyti 49:40
2362. malãšyti 49:39
2363. maldýti 55:37
2364. máldyti 69:37
2365. maliòdyti 49:64
2366. malstýtis 70:11
2367. malonytis 49:11
2368. málti 88:40
2369. 1.málžyti 72:36
2370. 2.málžyti 72:37
2371. mámpsyti 48:61
2372. mañčyti 49:38
2373. mančytis 49:21
2374. mandãgyti 49:37
2375. mandýti 72:43
2376. mangãlyti 49:38
2377. mangýti 72:43
2378. mángyti 72:37
2379. mángytis 72:21
2380. mañglyti 49:38,43
2381. mangũ̃ryti 49:41
2382. manýti 72:55,66
2383. mankãsyti 49:38
2384. mankãzyti 49:38
2385. mánkyti 72:39
2386. mankštýti 72:37
2387. mantãčyti 49:37
2388. mañtyti 49:37
2389. manzýti 72:39
2390. markãčytis 49:28
2391. markãtytis 49:28
2392. markýti 72:37
2393. marksóti 67:69
2394. márkstyti 70:42
2395. marmãlyti 49:40
2396. marmẽsyti 48:38
2397. mar̃myti 49:39
2398. marmùzyti 49:43
2399. martãčytis 49:24
2400. marũ̃dyti 49:64
2401. mastýti 72:39
2402. mąstýti 70:46
2403. matãcytis 49:21
2404. matãčytis 49:21
2405. matãlyti 49:40
2406. matãšyti 49:41
2407. matýti 72:49
2408. matõnyti 49:37
2409. máudyti 72:40
2410. maukýti 72:39
2411. maũkti 92:40
2412. 1.maũlyti 49:42
2413. 2.maũlyti 49:40
2414. 3.maũlyti 49:40
2415. maũryti 49:64
2416. mausdýti 69:39
2417. maũsti 92:57
2418. máustyti 70:39
2419. máuti 117:40
2420. mazgýti 55:39
2421. -mązýtis 72:24
2422. màžti 74:76
2423. mẽ̌čytis 49:13
2424. mẽdyti 49:40
2425. 1.mẽ̌gdyti 69:49
2426. 2.mẽ̌gdyti 55:43
2427. mẽ̌gti 75:49
2428. mẽ̌gzdyti 55:43
2429. megzdytis 69:30
2430. mụgzti 111:40
2431. meĩlyti 49:57
2432. mẽ̌klyti 49:64
2433. mėksóti 67:55
2434. melýti 72:37
2435. mėlynýti 49:76
2436. mẽ̃lti 92':76
2437. m-lžti 74':37
2438. meñtyti 49:37
2439. m-rkti 91:43,54
2440. mer̃kti 91:40
2441. mer̃lytis 49:21
2442. m-rnytis 49:31

2443. mesdýti 69:39
2444. mų̯sti 111:43
2445. mė́tyti 55:42
2446. mezgýti 55:39
2447. miauksė́ti 156:61
2448. miaũkti 91:64
2449. miegóti 136:72
2450. míẽgti 91:54
2451. mielýti 46:76
2452. 1.míelyti 49:45
2453. 2.míelyti 49:40
2454. míeryti 49:54
2455. mier̃nyti 49:40
2456. miẽšti 91:40
2457. miẽtyti 49:62
2458. migdýti 6:37
2459. mygdyti 69:39
2460. migýti 72:37
2461. mų̯glytis 49:27
2462. 1.mų̯gti 77:70
2463. 2.mų̯gti 77:70
2464. mýgti 81':43
2465. mų̯gzti 77:76
2466. mų̯klyti 49:42
2467. mų̯ksyti 41:69
2468. mỹkti 97:64
2469. mylė́ti 145:49
2470. mų̯lyti 49:46,54
2471. mų̯lti 94':46i
2472. mų̯ltyti 49:76
2473. mų̯lžyti 72:36
2474. mindýti 69:37
2475. mų̯ndyti 26:39
2476. mų̯nkyti 34:39
2477. mų̯nti 105':38
2478. miñti 104':43,44,46,49
2479. miñtyti 49:46
2480. mirdýti 69:68
2481. mirgė́ti 85':75m
2482. mir̃glyti 49:75
2483. mirkdýti 69:37
2484. mirkýti 8:37
2485. mų̯rksyti 60:65
2486. mirksė́ti 159:61
2487. mirksóti 67:77
2488. mir̃kti 77:78
2489. mir̃ti 89':70
2490. mir̃šti 77:46
2491. mų̯slyti 29:44
2492. mį̯̃slyti 49:64
2493. mų̯sti 77:55
2494. mį̯̃sti 97:64
2495. -mų̯šdyti 69:37
2496. mišýti 72:40
2497. mų̯šti 77:58',70
2498. mitýti 72:37
2499. mų̯tryti 49:37
2500. myždýti 69:37
2501. mỹžti 90:40,64
2502. módytis 69:20
2503. mokė́ti 86:43,44,55
2504. -mokdýti 69:39
2505. mókyti 8:37
2506. moksóti 67:55
2507. mókti 76:43,54
2508. 1.mõnyti 49:54
2509. 2.mõnyti 49:37
2510. morýti 49:76
2511. móstyti 54:53
2512. mõstyti 49:40
2513. móti 82:54
2514. motyti 49:64
2515. móvytis 49:21
2516. mõžytis 46:14
2517. mũčyti 49:37
2518. -mùgyti 49:40
2519. muĩlyti 49:40
2520. mùistytis 70:20
2521. 1.muĩtyti 49:40
2522. 2.muĩtyti 49:37
2523. 3.muĩtyti 49:37
2524. muĩžyti 49:64

2525. mukdýti 69:39
2526. mukyti 49:37,38
2527. mùklyti 49:38
2528. mūksóti 67:65
2529. mūkšóti 67:65
2530. 1.muldyti 1:37
2531. 2.-muldyti 69:39
2532. 3.muldyti 72:70
2533. mùlyti 49:54
2534. mulksóti 67:65
2535. mul̃myti 49:64
2536. multū̃zyti 49:40
2537. 1.mul̃vyti 49:40
2538. 2.mul̃vyti 49:37
2539. 3.mul̃vyti 49:64
2540. muñglyti 49:64
2541. muntãčyti 49:37
2542. múodytis 44:27
2543. muolytis 49:21
2544. múosti 94:27
2545. mùrdyti 72:39
2546. mùrgdyti 69:39
2547. murgsóti 67:65
2548. mū́ryti 49:40
2549. mùrkdyti 69:39
2550. mùrkyti 8:39
2551. murksóti 67:65
2552. mur̃kti 97:64
2553. mur̃lyti 49:40
2554. murmė̃ti 141:43
2555. mū́roti 68:66
2556. murpsóti 67:65
2557. mursýti 49:76
2558. mùrstytis 70:20
2559. musýti 49:76
2560. mùsyti 46:57
2561. mūsýti 49:76
2562. mū́stytis 70:20
2563. mušdýti 69:39
2564. mū̃tyti 49:40
2565. mūvė̃ti155:44"
2566. muzur̃lytis 49:19
2567. mū́žyti 49:64
2568. nagrãdyti 49:54
2569. naigýti 72:39
2570. náikýti 28:37
2571. naikùčyti 49:37
2572. nairýtis 72:9
2573. naĩvyti 55:37
2574. náižyti 72:21,30
2575. nãkvyti 49:37
2576. narãvyti 49:54
2577. 1.nárdyti 53:59;69:37
2578. 2.nárdyti 69:39
2579. nar̃glyti 49:40
2580. narýti 72:39
2581. narnãzyti 49:40
2582. narnė̃ti 100':64
2583. nar̃nyti 49:40
2584. narpùčyti 49:39
2585. narpùlyti 49:39
2586. narsyti 72:37
2587. 1.nárstyti 54:59
2588. 2.nárstyti 70:39
2589. 1.naršyti 3:37
2590. 2.naršýti 72:38
2591. 1.narštýtis 70:26
2592. 2.narštytis 70:21
2593. nar̃vytis 49:21
2594. našýti 72:42
2595. nãšlyti 49:40
2596. naũdyti 49:43
2597. nausýtis 72:21
2598. n-ĩgti 91:43
2599. neivyti 49:37
2600. nem̃nyti 49:38
2601. ner̃glyti 49:39
2602. 1.ner̃šti 91:38
2603. 2.ner̃šti 121:64
2604. n-rtėti 131:72
2605. n-rti 95:64
2606. ner̃tvytis 49:17

2607. nešdýti 69:42
2608. 1.-nešė̃ti 147:43
2609. 2.-nešė̃ti 147:57
2610. nu̯šti 111:43
2611. nevãlyti 49:37
2612. -nevõžyti 49:43
2613. niauksė̃ti 156:61
2614. niauksóti 67:65
2615. niáukstytis 70:30
2616. niáũkti 91:40
2617. niáuktis 91:19,25,31
2618. niaũryti 49:40
2619. nu̯bryti 49:40
2620. nu̯čyti 49:37
2621. níekti 91:43
2622. niežė̃ti 124:57
2623. nỹkdyti 69:37
2624. nyksóti 67:77
2625. nu̯kti 77:54
2626. nỹkti 77:70,76
2627. nioksóti 67:78
2628. nióvyti 49:37
2629. nu̯pryti 49:40
2630. nu̯rdyti 69:40
2631. nýroti 18:65
2632. nir̃sti 77:66,72
2633. nir̃šti 77:72
2634. nu̯rti 77:64
2635. nistytis 49:11
2636. nu̯ščyti 49:37
2637. nu̯tyti 49:37,40
2638. nýtyti 49:61
2639. niukdýti 69:37
2640. niùkyti 49:37
2641. niuksė̃ti 158:37,53
2642. niūksoti 67:77
2643. 1.niùkti 77:70,76
2644. 2.niùkti 77:70
2645. niū́kti 77:76
2646. niùnyti 49:72
2647. niùpryti 49:40
2648. niùrdyti 72:39
2649. niur̃gzti 97:64
2650. niùrkdyti 69:39
2651. niùrkyti 72:42
2652. niurksóti 67:65
2653. niurnė̃ti 101':64
2654. niū́roti 57:65
2655. niùrti 94':70
2656. niur̃vytis 49:21
2657. niurzgė̃ti 85':64
2658. nu̯žti 77:56i
2659. nódytis 49:8
2660. nõgnyti 49:37
2661. nokdyti 69:37
2662. nokýti 72:37
2663. nókti 76:76
2664. norė̃ti 153:57
2665. nõstyti 49:40
2666. nõstytis 49:33
2667. nõšytis 49:11
2668. notū̃rytis 49:21
2669. nõvyti 49:37
2670. nùdyti 49:37
2671. 1.nū̃dyti 49:43
2672. 2.nū̃dyti 49:37
2673. nūksė̃ti 160:61
2674. 1.nuõdyti 49:40
2675. 2.nuõdyti 49:37
2676. nuoper̃tytis 49:21
2677. ol̃byti 49:43
2678. ómytis 49:21
2679. õšti 94:70
2680. pãdyti 49:40
2681. pãdytis 49:33
2682. pagãdytis 49:33
2683. pagrãbytis 49:27
2684. páikyti 72:37
2685. páikstyti 70:42
2686. paikštýtis 70:21
2687. paĩkti 74:70
2688. paĩlyti 49:41

2689. paĩnyti 49:41
2690. paĩpyti 49:41
2691. paĩryti 49:41
2692. 1.páisyti 55:43
2693. 2.-páisyti 72:40
2694. paisýti 3:38
2695. páiskyti 55:39
2696. 1.páistyti 4:40,43
2697. 2.páistyti 70:43
2698. paišýti 72:39
2699. páišyti 55:39
2700. paĩvyti 49:41
2701. pãjyti 49:40
2702. pakarytis 49:11
2703. pàkyti 49:41
2704. paksoti 67:75,41
2705. páldyti 72:46
2706. pamẽtlyti 49:48
2707. pam̃pyti 49:41
2708. pam̃plyti 49:38
2709. pampólyti 49:38
2710. pam̃pryti 49:43
2711. pampsóti 67:65
2712. pam̃pti 74:70,76
2713. pampùlyti 49:64
2714. pamsóti 67:65
2715. pamstytis 70:11
2716. pančyti 49:39
2717. panõdyti 49:43
2718. pansãryti 49:43
2719. pansùryti 49:43
2720. pantãryti 49:40
2721. 1.pántyti 49:41
2722. 2.pántyti 49:43
2723. pãpyti 49:41
2724. pàpsyti 45:41
2725. papsóti 67:66
2726. parãlyti 49:43
2727. parãnyti 49:43
2728. pardúodyti 69:42
2729. pareñdyti 49:43
2730. pãryti 49:40
2731. parkstýti 70:42
2732. parpãlyti 49:40
2733. par̃pti 92:61,75m
2734. parpùlyti 49:40
2735. par̃syti 49:64
2736. partãlyti 49:39
2737. partõlyti 49:39
2738. partùlyti 49:39
2739. pãsyti 49:57
2740. paskùdyti 49:40
2741. pasõgyti 49:43
2742. pasõžyti 49:43
2743. pastanãvyti 49:54
2744. pašýti 55:39
2745. 1.pãšyti 49:40
2746. 2.pãšyti 49:40
2747. paškùdyti 49:40
2748. patušyti 49:54
2749. páukšyti 49:64
2750. páuryti 49:40
2751. paũryti 49:41
2752. paũtyti 49:64
2753. paviẽtrytis 49:24
2754. pažu̯ndyti 69:43
2755. pečẽtyti 49:40
2756. pečiõtyti 49:40
2757. pečyti 49:40
2758. pẽčvietyti 49:40
2759. pėdyti 49:38
2760. peĩkti 91:43
2761. peĩlyti 49:39
2762. peĩryti 49:38
2763. pẽklyti 49:72
2764. pu̯kštyti 49:37
2765. pelýdyti 69:37
2766. pelýti 39:76
2767. pẽlyti 49:38
2768. pelnyti 3:43
2769. pandýti 46:76
2770. pėpsóti 67:65

2771. perė̃dyti 69:37
2772. perė̃ti 142:37,44
2773. pė̃ryti 49:38,41
2774. perkõlyti 49:40
2775. perkū́nyti 49:51
2776. peršė̃ti 122:57
2777. p- r̃ti 86':41
2778. pėslyti 49:64
2779. pẽstyti 49:37
2780. pu̯šti 111:38
2781. pė̃tmyti 49:39
2782. pė̃tnyti 49:39
2783. pė̃žyti 49:64
2784. pu̯čtyti 49:43
2785. 1.pýdyti 69:37
2786. 2.pýdyti 69:37
2787. 3.pýdyti 72:43
2788. piẽlyti 49:38
2789. píepyti 49:41
2790. píestyti 49:37
2791. piẽstyti 49:37
2792. piẽšytis 49:18
2793. piẽšti 91:40
2794. pietùjyti 49:64
2795. pietùvyti 49:64
2796. pu̯gti 77:76
2797. pýkdyti 6:37
2798. pu̯klyti 49:40
2799. pu̯kryti 49:54
2800. pykšė̃ti 160:75m
2801. pýkšyti 42:75
2802. pỹkti 77:72
2803. -pu̯ktytis 49:24
2804. pu̯ldyti 6:40
2805. pýlytis 49:4
2806. piliùtyti 49:43
2807. 1.pil̃nyti 49:40
2808. 2.pil̃nyti 49:43
2809. 3.pil̃nyti 49:37
2810. pu̯lstyti 70:39
2811. pu̯lti 113:40
2812. pil̃vyti 49:43
2813. pindýti 69:39
2814. pu̯nti 113:40
2815. pintýti 49:70
2816. piñtyti 49:43
2817. pipu̯ryti 49:40
2818. pu̯pyti 49:41
2819. pỹpyti 49:53
2820. pýpkyti 49:64
2821. pypsė̃ti 160:61,75m
2822. pipsóti 67:66
2823. pỹpti 97:64
2824. pyrãgyti 49:43
2825. pu̯rdyti 49:37
2826. pirkdýti 69:42
2827. pir̃kti 105:43
2828. pir̃pti 97:76
2829. pu̯rsoti 67:66
2830. pir̃šyti 49:70
2831. pir̃šti 105:43
2832. pu̯sti 106:41
2833. pį́sti 77:76
2834. pyškãtyti 49:64
2835. pištyti 49:37
2836. 1.pýti 94':70,76
2837. 2.pýti 94':70,76
2838. pu̯tlyti 49:40
2839. pu̯znyti 49:43
2840. pjaudýti 69:39
2841. pjáustyti 70:39
2842. pjáuti 95:40
2843. pjudýti 6:37
2844. pjū́dyti 69:37
2845. pjū̃klyti 49:43
2846. plãčytis 49:11
2847. plãdyti 49:37
2848. plaikstýti 70:39
2849. plaiskýti 72:39
2850. plaistýtis 70:29
2851. 1.pláišyti 55:75
2852. 2.pláišyti 72:39

2853. plaitýtis 72:21
2854. plakdýti 69:39
2855. plampãzyti 49:39
2856. plam̃pyti 43:38
2857. plampsóti 67:65
2858. plamsóti 67:65
2859. plañčyti 49:40
2860. plastė́ti 109:75
2861. plastyti 30:61
2862. plãšyti 49:36
2863. plaškýti 72:39
2864. pláudyti 69:40
2865. plaudyti 69:37
2866. plaukýti 55:62
2867. plaukstýti 70:62
2868. plaũkti 92:64,76
2869. pláustyti 70:39
2870. plaušýti 49:76
2871. pláuti 117:40
2872. plazdė́ti 109:64,76
2873. pleĩnyti 49:41
2874. pl-išyti 22:75
2875. pleĩšyti 49:38
2876. plė̃kyti 49:40
2877. pleksóti 67:65
2878. plekšė́ti 156:61,75m
2879. plekšóti 67:65
2880. pl̯ukšti 82':76
2881. pl̯ukti 73:76
2882. plė̃kti 75:76
2883. plempsóti 67:65
2884. plė̃nyti 46:76
2885. plepė́ti 108:64
2886. plepsóti 67:65
2887. plėpsóti 67:65
2888. plepšóti 67:65
2889. plerkšti 91:70,76
2890. plerpsóti 67:65
2891. plerpti 91:41,64,76
2892. plė̃sti 95:40
2893. plė̃styti 70:39
2894. plė̃šdyti 69:39
2895. plė̃šyti 3:39
2896. pleškė́ti 82':76
2897. plė̃šti 93:40
2898. 1.plẽtyti 49:43
2899. 2.plẽtyti 49:40
2900. plẽtkyti 49:64
2901. plevẽtyti 49:43
2902. plẽžyti 49:41
2903. pliaukšė́ti 156:61,75m
2904. pliauškė́ti 82':61,75m
2905. pliaũnyti 49:43
2906. pliaũpti 91:38,64,75m
2907. pliauškýti 72:38
2908. pliaũzaryti 49:64
2909. pliaũzyti 49:64
2910. pliẽksti 91:76
2911. plíekti 91:41
2912. pliẽnyti 49:40
2913. plikdýti 69:37
2914. plikýti 72:37
2915. pl̯ukti 77:70
2916. plýnyti 49:40
2917. pliõgmyti 49:40
2918. pliopsóti 67:65
2919. pliõpti 94:64,75m
2920. plioryti 49:43
2921. pl̯uskyti 49:62
2922. pl̯usti 77:76
2923. plýšti 77:76
2924. pliudýti 6:37
2925. pliùkšti 77:76
2926. pliumpãzyti 49:38
2927. plium̃pyti 29:38
2928. pliùmpsyti 45:62
2929. pliùmpstyti 70:39
2930. pliùnyti 49:38
2931. pliùpyti 49:41
2932. pliūpsóti 67:78
2933. pliùpti 77:76
2934. pliũryti 49:38

2935. pliùrytis 49:31
2936. pliur̃kšti 97:43,64
2937. pliur̃nyti 49:42
2938. pliurpsė́ti 159:38,75m
2939. pliurpsóti 67:66
2940. pliurpstýti 70:39
2941. pliur̃pti 97:38,64
2942. pliursyti 48:62
2943. pliur̃zyti 49:42
2944. pliùšyti 49:41
2945. pliuškyti 35:64
2946. pliū̃tyti 49:38
2947. pliùzyti 49:40
2948. plõčyti 49:56
2949. plónyti 49:40
2950. plõšyti 49:36
2951. plóti 82:40,61
2952. 1.plõtyti 49:40
2953. 2.plõtyti 49:56
2954. plõtnyti 49:56
2955. plovyti 49:40
2956. plõzyti 49:41
2957. plùcyti 49:42
2958. plū́dyti 69:37
2959. plūdyti 49:76
2960. plū̃gyti 49:40
2961. plukdýti 69:37
2962. plukýti 72:37
2963. plùknyti 49:64
2964. plū́koti 57:62
2965. plùkti 77:70,76
2966. plū̃kti 97:38
2967. plumpãzyti 49:64
2968. plum̃pyti 49:41
2969. plumpsóti 16:64;67:65,78
2970. plumsóti 67:65,61
2971. pluñcyti 49:64
2972. pluñčyti 49:64
2973. plùnyti 49:38
2974. plùnšyti 49:39
2975. pluntãšyti 49:39
2976. plúošyti 49:39
2977. plupsóti 67:64,78
2978. plustãšyti 49:39
2979. plustýti 70:42
2980. plūšýti 49:76
2981. plùtyti 49:38,64
2982. põdyti 49:37
2983. pokšė́ti 158:61,75m
2984. pókšyti 46:41
2985. pokšti 76:70
2986. pókštytis 49:24
2987. pomė̃tyti 49:48
2988. põnyti 49:37
2989. pópyti 49:37
2990. pópstyti 70:42
2991. 1.põryti 49:43
2992. 2.põryti 49:41
2993. põsmyti 49:64
2994. posryti 49:64
2995. põšyti 49:40
2996. poškė́ti 84':75m
2997. potẽryti 49:43
2998. põtryti 49:43
2999. põzyti 49:40
3000. pràktyti 49:43
3001. prasdýti 69:49,56
3002. pràsti 74:49,56
3003. prašýti 72:43
3004. prausdýti 69:39
3005. praũsti 92:40
3006. praustytis 70:18
3007. pravar̃dyti 49:43
3008. pravõdyti 49:43
3009. priẽdyti 49:43
3010. príešytis 49:8
3011. priešpastatýti 72:43
3012. prieštaryti 8:54
3013. prievartýti 72:37
3014. prṷklytis 49:13
3015. prištaryti 72:43
3016. privalė́ti 50:57

3017. prõgnyti 49:56,64
3018. prõsyti 49:40
3019. prõtyti 49:37,48
3020. próvyti 49:40
3021. prūcytis 49:27
3022. prū̃dyti 49:40
3023. prū̃nyti 49:64
3024. pruñkšti 97:64
3025. prū̃ryti 49:64
3026. prùsti 77:64
3027. 1.prūtyti 49:64
3028. 2.prū̃tyti 49:40
3029. 3.prū̃tyti 49:40
3030. pùcyti 49:40
3031. 1.pū́dyti 6:37
3032. 2.pū́dyti 49:37
3033. pùdlyti 49:39
3034. pùdrytis 49:19
3035. pùgti 77:70
3036. puĩdyti 49:37
3037. pùipyti 49:41
3038. pùistyti 70:39
3039. puišýtis 72:19
3040. pùkyti 49:40
3041. pùkytis 49:11
3042. pūkýti 49:76
3043. -puknýti 49:76
3044. pùknyti 49:64
3045. pùkšyti 42:64,75
3046. pūkšóti 67:65
3047. pū́kštyti 54:42
3048. pul̃čytis 49:21
3049. pùldýti 69:40
3050. pùlyti 49:43
3051. pūlýti 49:70
3052. pùlti 102':43,54,70
3053. pum̃pyti 49:41
3054. pumpsóti 67:77
3055. pumsóti 67:77,78
3056. puõšti 94:40
3057. pūpsóti 67:78
3058. purýti 49:76
3059. purkãlyti 49:39
3060. purkýti 55:39
3061. pur̃kšti 97:40
3062. purkštýti 72:39
3063. pur̃lyti 49:39
3064. purpsóti 67:66
3065. purstytis 70:18
3066. -purtãčyti 49:39
3067. purtãlyti 49:39
3068. pùrtyti 3:41
3069. pur̃vyti 49:40
3070. pur̃zlytis 49:21
3071. pūsdýti 69:62
3072. pùsyti 49:40
3073. -pùslyti 49:37
3074. pūslýti 49:76
3075. pusnýti 49:76
3076. pūstãčyti 49:40
3077. pūstãšyti 49:40
3078. pùsti 77:70
3079. pū̃sti 98:40,43,51,64,76
3080. pustýti 2:38
3081. pūstýti 54:42
3082. pū̃styti 27:39
3083. pùšyti 49:40
3084. pùšnytis 49:19
3085. pū́ti 77:78
3086. pùtnyti 49:64
3087. pùtrytis 49:19
3088. puvýti 49:76
3089. pūzdryti 49:75
3090. pūzyti 49:76
3091. pū́žyti 49:40
3092. pùžytis 49:21
3093. rabañdytis 49:21
3094. rabãtytis 49:21
3095. rabazdýtis 49:21
3096. rãdryti 49:43
3097. ragãnyti 49:40
3098. ragãnytis 49:8

3099. ragõžyti 49:43
3100. ragztýti 70:39
3101. raibýtis 72:18
3102. raibstytis 70:26
3103. 1.ráidyti 72:38
3104. 2.ráidyti 72:64
3105. raidýti 72:40
3106. raĩdytis 55:19
3107. raikýti 72:39
3108. -raikštýti 70:39
3109. raĩnyti 49:41
3110. raistýti 70:42
3111. raistýtis 70:11
3112. raišýti 55:39
3113. ráišytis 72:30
3114. ráiškyti 72:37,74
3115. raĩšti 74:70
3116. raištýti 70:39
3117. raitýti 55:39
3118. raivyti(s) 72:43,(18)
3119. raizgýti 55:39
3120. raižýti 55:39
3121. ráižytis 72:19
3122. ràkalyti 49:40
3123. rakañdytis 49:17
3124. rakindýtis 69:3
3125. rakýti 72:40
3126. raksóti 67:66
3127. rãkštyti 47:38
3128. rakštýtis 72:4
3129. 1.ràkti (*rañka*) 74:64
3130. 2.ràkti (*rañka*) 74:76
3131. 3.ràkti (*rãka*) 114:40
3132. ramãtytis 49:13
3133. rambãlyti 49:39
3134. ramñbyti 49:70
3135. rámdyti 69:37
3136. ramýti 72:37
3137. ramonytis 49:19
3138. 1.rampãlyti 49:39,41
3139. 2.rampãlyti 49:39
3140. rampùlyti 49:39
3141. ramstýti 54:39
3142. ramtýti 8:39
3143. rañčyti 49:54
3144. 1.randýti 49:70
3145. 2.randyti 49:39
3146. 1.rañdyti 49:42
3147. 2.rañdyti 49:43
3148. 1.rangýti 55:40
3149. 2.rangýti 72:37
3150. rãnyti 49:43
3151. rankýti 55:42
3152. rantýti 3:39
3153. rapūtyti 49:40
3154. rãryti 49:64
3155. rasdýtis 69:29
3156. raskãžytis 49:17
3157. ràsti 74:46
3158. rašýti 72:40
3159. raškãžyti 49:37
3160. raškýti 72:40
3161. ratyti 49:38
3162. 1.raũdýti 49:40
3163. 2.raudyti 49:49
3164. raudonýti 49:76,72
3165. raudóti 137:64
3166. ráugti 92:40
3167. raukãlyti 49:38
3168. raukýti 72:39
3169. raukstýtis 70:18
3170. raukšlýti 49:70
3171. raũkti 92:40
3172. raũnyti 49:38
3173. raũpti 92:40
3174. rausýti 55:39
3175. raũsti (*raũsia*) 92:40
3176. raũsti (*raũsta*) 74:70,76
3177. ráustyti 70:39
3178. raustýtis 70:10
3179. 1.-ráušyti 72:39
3180. 2.raušyti 72:40

3181. ráuti 117:40
3182. rauzgýti 72:39
3183. ravě́ti 151:40
3184. razgýti 55:39
3185. rą̃žýtis 72:19
3186. rėdýti 3:40
3187. regě́ti 150:49
3188. rėgsóti 67:78
3189. ru̯gzti 111:40
3190. reikě́ti 76':57
3191. r-ikšti 91:43,52
3192. reĩkti 76':57
3193. 1.reiškyti 8:37
3194. 2.reiškyti 72:40
3195. reitýti 72:64
3196. reizgýti 72:39
3197. rekdýti 69:37
3198. rě́kdyti 6:37
3199. rekẽtytis 49:21
3200. rekẽžytis 49:11
3201. rẽkti 93:64
3202. remdýti 69:39
3203. remečytis 49:11
3204. remẽžytis 49:11
3205. rem̃ti 86':40
3206. r-nčytis 49:11
3207. rengdýti 69:39
3208. rengmyti 49:40
3209. reñgti 91:40
3210. repẽtyti 49:38,21
3211. rėpsóti 67:65
3212. rę̃sti 91:40
3213. rẽvytis 49:11
3214. rẽzlyti 49:39
3215. rě́ždyti 69:39
3216. rě́žyti 55:39
3217. rě́žti 93:40
3218. riáugyti 36:69
3219. rybsoti 67:77
3220. 1.ridýti 6:37
3221. 2.ridýti 69:37
3222. 1.rýdyti 6:37
3223. 2.rýdyti 69:37
3224. riedě́ti 135:76
3225. ríedyti 1:37
3226. riẽkti 91:40
3227. riesdýti 69:39
3228. riẽsti 91:40
3229. riẽšyti 49:54
3230. riešytis 49:11
3231. ríeti 104:43
3232. ru̯gnyti 49:43
3233. ru̯gzti 77:76
3234. rikdýti 6:37
3235. rikýti 72:37
3236. -ru̯kti 77:64
3237. riktis 77:27
3238. ru̯mbyti 49:40
3239. rimbsóti 67:77
3240. 1.ru̯mdyti 69:37
3241. 2.ru̯mdyti 69:40
3242. rýmoti 15:65
3243. rimstýti 70:39
3244. ru̯mstyti 47:70
3245. ru̯mšyti 49:37
3246. ru̯mti 77:70
3247. rimzýti 72:40
3248. riñdyti 49:43
3249. ringsóti 67:65
3250. rinkdýti 69:39
3251. riñkyti 72:39
3252. riñkti 105:43
3253. riogsóti 9:72,78
3254. ru̯pyti 49:38
3255. ru̯sti 106:43
3256. rišdýti 69:39
3257. ru̯šti 106:40
3258. rýti 77:40
3259. riudýti 69:37
3260. riukšdýti 69:41
3261. -riùnyti 49:54
3262. ruožýtis 72:33

3263. riū́toti 12:65
3264. riužyti 49:43
3265. rõčyti 49:54
3266. rodãvyti 49:54
3267. ródyti 8:43
3268. rõdyti 3:54
3269. -rodytis 49:1
3270. rodzyti 49:54
3271. rõglyti 49:43
3272. rogsóti 14:78
3273. ròjytis 49:13
3274. rómyti 49:40
3275. rončytis 49:11
3276. rõnyti 49:40
3277. ropsóti 67:65
3278. rõpštytis 72:20
3279. -rõzyti 49:43
3280. rõžyti 49:43
3281. rubẽžyti 49:40
3282. 1.rùbyti 49:39,64
3283. 2.rubyti 49:40
3284. rũbyti 49:40
3285. rùčytis 49:11
3286. rudýti 49:76
3287. rūdýti 38:76
3288. rūgdyti 69:37
3289. rūgýti 72:37
3290. rū́glyti 49:76
3291. rū́gti 77:76
3292. ruĩlyti 49:40
3293. rùimyti 49:40
3294. rùinyti 49:37
3295. rùinytis 49:18
3296. rùižyti 72:46
3297. rùkyti 49:53
3298. rūkýti 34:40
3299. ruksóti 67:65
3300. rukšlýti 49:70
3301. rūkšóti 56:65
3302. rũkti 77:78
3303. rùlyti 49:40
3304. rū́myti 49:40
3305. 1.ruñdyti 49:43
3306. 2.-ruñdyti 49:40
3307. ruñgyti 49:40
3308. rungõlyti 49:38
3309. rungsóti 67:65
3310. rùngti 97:43
3311. rùnyti 49:40
3312. rùntyti 3:40
3313. rúopdyti 69:60
3314. ruõšti 91:40
3315. rūpḗti 155:57
3316. rupkýti 49:70
3317. rùpti 77:76
3318. -rupũžyti 49:43
3319. rùryti 49:35
3320. rūsýti 49:76
3321. rū́soti 67:65,76
3322. rùsti 77:76
3323. 1.rū́styti 72:37
3324. 2.rūstyti 49:57
3325. rùšyti 27:43
3326. rùzyti 49:64
3327. rũ̃žyti 49:64
3328. sabatyti 49:64
3329. sagýti 55:39
3330. sagstýti 70:39
3331. sáikýti 55:53
3332. saikýti 55:43
3333. sáikstyti 70:53,42,62
3334. 1.saistýti 70:39
3335. 2.saistýti 70:36
3336. sakýti 55:43
3337. sãkyti 49:40
3338. sakstýtis 70:5
3339. saladyti 49:40
3340. sáldyti 6:37,40
3341. saliẽstryti 49:40
3342. saliẽtryti 49:40
3343. sãlyti 49:37
3344. sálti 91':76

3345. sãmanyti 49:40
3346. samdýti 72:43
3347. samsóti 67:71
3348. sámstyti 70:39
3349. sapùtyti 49:43
3350. sargýti 72:66
3351. sárgstyti 70:42
3352. sarmãtyti 49:37
3353. sáugoti 57:44
3354. sáugstyti 70:42
3355. saũnyti 49:64
3356. saupstýti 70:39
3357. saũsyti 72:40
3358. sauvãlyti 49:64
3359. savãlyti 49:64
3360. savvãlyti 49:64
3361. sčiáudyti 10:67
3362. sėdãvytis 49:21
3363. sėdė̃ti 143:65
3364. sėdýti 69:39
3365. segdýti 69:39
3366. segė̃ti 150:44''
3367. segstýti 70:39
3368. su̯gti 111:40
3369. seilyti 40:40
3370. seiliū̃zytis 49:19
3371. -seĩnyti 49:58
3372. su̯kti (*sẽka*) 111:43
3373. su̯kti (*señka*) 73:76
3374. s-mdyti 69:39,52
3375. s-mstyti 70:39
3376. s-mti 86':40
3377. s-ndyti 69:37
3378. senýti 39:70
3379. s-nti 90':70
3380. serẽdyti 49:64
3381. s-rgėti 121:44
3382. sėsdýti 69:62
3383. sė̃sti 79':64
3384. sė̃ti 81:43
3385. sẽtryti 49:70
3386. siaubytis 55:33
3387. siaubstýti 70:39
3388. siaupstýti 70:39
3389. siaustýti 70:39
3390. siautýti 11:64
3391. sidãbryti 49:40
3392. síekdyti 69:38
3393. síekti 91:43,49,52,55
3394. siẽti 97':40
3395. su̯klyti 49:38
3396. sỹlyti 49:37
3397. su̯lpnyti 49:37
3398. sil̃pti 77:70
3399. siñtyti 49:70
3400. sirãtyti 49:40
3401. sir̃gti 105:72
3402. sirpsóti 67:77
3403. sir̃pti 77:76
3404. -systýti 2:36
3405. su̯tyti 49:41
3406. siūbsóti 67:64
3407. siū́dyti 69:37
3408. siū́lyti 23:43
3409. siùlpstyti 70:41
3410. siùndyti 6:37
3411. siuntýti 49:70
3412. siurbstýti 70:39
3413. siurpsóti 67:65
3414. siųsdýti 69:37
3415. siùsti 77:70
3416. sių̃sti 97:43
3417. siųstýti 70:42
3418. siū́ti 83:40
3419. siùtytis 49:11
3420. skabãrytis 49:19
3421. skabdýti 69:39
3422. skabýti 28:39
3423. skabstýti 70:39
3424. skáidyti 55:40
3425. skáidrytis 49:33
3426. skaistýti 13:76

3427. skaitýti 72:43
3428. skalam̃byti 49:37
3429. skalam̃pyti 49:38
3430. skalañtyti 49:41
3431. skalaũdytis 69:31
3432. skalbyti 49:64
3433. skal̃bti 92:40
3434. skáldyti 1:39
3435. skãlyti 49:64
3436. skalùčyti 49:64
3437. skančyti 49:43
3438. skandãlyti 49:64
3439. skandýti 3:37
3440. skãnyti 49:40
3441. skãpyti 49:40
3442. skapstýti 70:39
3443. skaptýti 72:38
3444. skárbyti 49:43
3445. skarblyti 49:40
3446. 1.skardýti 69:39
3447. 2.skardýti 69:37
3448. skarmãlyti 49:70
3449. skárti 91':76
3450. skarubyti 49:40
3451. skar̃žyti 49:43
3452. skastýtis 70:10
3453. skãtytis 72:11
3454. skaudė̃ti 126:49
3455. skaudyti 49:37
3456. skaũnyti 49:42
3457. skaũsti (*skaũdžia*) 91:37
3458. skaũsti (*skaũsta*) 74:56i
3459. skedyti 49:76
3460. skeĩnyti 49:54
3461. sk-lbti 91:43
3462. skelė̃ti 150:49
3463. skelsyti 49:37
3464. skel̃sti 91:57
3465. sk-lti 116:40
3466. sk-ndėti 150:72,78
3467. skepẽtyti 49:63
3468. skerẽčytis 49:11
3469. skerẽžytis 49:11
3470. skernetytis 49:11
3471. sker̃syti 49:11
3472. sker̃sti 91:40
3473. skę̃sti 73:70,76
3474. skẽsti 95:40
3475. skėtrytis 49:21
3476. skeveĩlyti 49:63
3477. skevu̯lyti 49:41
3478. skiẽdyti 49:76
3479. skiẽpyti 49:40,43
3480. skíesti 91:40
3481. skiẽtyti 49:38
3482. sku̯ldyti 69:39
3483. skilnýti 49:76
3484. sku̯lti 77:76
3485. skil̃vyti 49:64
3486. sku̯ndyti 69:39
3487. sku̯nti 140:40
3488. skipstýti 70:39
3489. skirdýti 69:39,40
3490. sku̯rstyti 70:39,42
3491. sku̯rti 88':40
3492. sku̯sti 77:76
3493. skýsti 77:76
3494. sklaidýti 72:39
3495. sklaistýti 70:39
3496. sklambýti 72:39
3497. sklandýti 55:62
3498. sklastýti 70:39
3499. skleĩsti 91:40
3500. sklem̃bti 91:38
3501. sklẽpyti 49:40
3502. skliaudýti 62:62
3503. skliaũsti 91:40
3504. skliaustýti 70:39
3505. skliautýti 72:62
3506. skliõrytis 49:33
3507. sklu̯sti 77:64,76
3508. skliùtyti 49:38

3509. sklõnytis 29:8
3510. skõbnyti 49:39
3511. skóbti 76:76
3512. skõbti 94:38
3513. skõlyti 49:43
3514. skõmyti 49:40
3515. skõrbyti 49:40
3516. skrabãčyti 49:41
3517. skrãblyti 49:43
3518. skrabùčyti 49:37
3519. skraibýti 72:39
3520. skraibstýti 70:39
3521. skraidýti 55:59
3522. skraistýts 70:20
3523. skraitýti 55:39
3524. skrambàlyti 49:38
3525. skrambýti 55:38
3526. skrambsóti 67:65
3527. skramdýti 69:39
3528. skramsóti 67:66
3529. skrandýti 69:39
3530. skraubstýtis 70:14
3531. skrėbsóti 67:22
3532. skru̯bti 73:70,76
3533. skrem̃blyti 49:55
3534. skru̯sti 73:76
3535. skriaũsti 91:37
3536. skru̯blyti 49:37,55,64
3537. skribùčyti 49:37
3538. skríẽti 128:64
3539. skrindyti 69:59
3540. skriódyti 72:39
3541. skrióstyti 70:39
3542. skru̯plytis 49:19
3543. skru̯sti 101:64
3544. skróbyti 49:40
3545. skrobsóti 67:72
3546. skródyti 3:39
3547. skrósti 34:40
3548. skróstyti 70:39
3549. skrubùčyti 49:37
3550. skrúobstytis 70:11
3551. skrùpyti 49:37
3552. skrūpsóti 67:57
3553. skrū́pstytis 70:13
3554. skrupulytis 49:14
3555. skrùsti 77:76
3556. skubãtytis 49:17
3557. skubýti 44:54
3558. skùbti 77:64,64i
3559. skubùrčyti 49:37
3560. 1.skùdyti 3:37
3561. 2.skùdyti 49:40
3562. 1.skùdnyti 49:37
3563. 2.skùdnyti 49:40
3564. skùdryti 49:64
3565. skùndytis 72:10
3566. skū̃pyti 49:43
3567. skur̃dyti 69:37
3568. skū̃ryti 49:40,43
3569. skur̃sti 77:72
3570. skùrti 94':76
3571. skusdýti 69:39
3572. skùsti (*skùta*) 106:40
3573. -skùsti (*skuñda*) 77:56i
3574. skų́sti 97:43
3575. skùtyti 49:39
3576. skūtýti 49:76
3577. skū́tytis 49:13
3578. skvarbýti 72:39
3579. skvirbsóti 67:71
3580. slabãdyti 49:40
3581. slabdýti 69:37
3582. slaikstýtis 70:20
3583. slaistýtis 70:20
3584. slambýtis 72:21
3585. slamdýtis 72:21
3586. slankýti 55:64
3587. slankstýti 70:62
3588. slapýti 72:40
3589. slapstýti 70:42
3590. slãtyti 3:64

3591. slaugýti 28:43
3592. slaugstýtis 70:18
3593. slẽgytis 55:34
3594. slẽgti 73':40,43,51
3595. slẽpti 116:43
3596. sliaũkti 91:40,64
3597. sliẽdyti 49:37
3598. slu̯mpsoti 67:65
3599. slinksóti 67:77
3600. sliñkti 105:76
3601. slýsti 77:76
3602. sliūbyti 49:40
3603. sliūksóti 67:65,77
3604. sliuõgti 94:64
3605. slógstyti 70:39
3606. slopdýti 69:37
3607. slópti 76:76
3608. slovýti 49:43
3609. slūdyti 49:43
3610. slugdýti 69:37
3611. slūgóti 68:65,77
3612. slūgsóti 67:65,71
3613. slū́gstyti 70:37
3614. slū́gti 77:76
3615. slū́kyti 72:64
3616. slūksyti 71:64
3617. slukštýtis 70:19
3618. sluokstytis 70:21
3619. slũ̄žyti 49:54
3620. smagýti 72:41
3621. smagyti 49:43
3622. smagztýti 70:39
3623. smaigýti 72:39
3624. smaigstýti 70:39
3625. smaĩlyti 49:40
3626. smailýtis 72:11
3627. smaižýti 72:43
3628. smàksyti 48:43
3629. smaksóti 56:55
3630. smãlyti 49:40
3631. smalkýti 72:40
3632. smalkstýtis 70:11,21
3633. smalstýtis 70:21
3634. smarãčytis 49:17
3635. smarãdyti 49:37
3636. smarãžyti 49:37
3637. smarksóti 67:55
3638. smartùlyti 49:40
3639. smarùdyti 49:37
3640. smaugýti 72:42
3641. smáugyti 55:39
3642. smaugstyti 70:39
3643. smáugti 92:40
3644. smaukýti 55:42
3645. smaũkti 92:40
3646. smegdýti 69:39,42
3647. smeigstýti 70:39
3648. smu̯gti 73:70,76
3649. smeĩgti 91:40
3650. smėksóti 67:55
3651. smėlyti 49:76
3652. sm-l̃kti 91:46
3653. smel̃kti 91:51
3654. smigdýti 69:40
3655. smygsóti 67:77
3656. smu̯gti 77:76
3657. smilkýti 8:40
3658. smilksė́ti 159:46m
3659. smil̃kti 77:76
3660. smirdė́ti 141:78
3661. smu̯rsti 77:76i
3662. smõgti 94:54
3663. smoksóti 56:55
3664. smõžyti 49:40
3665. smuĩkyti 49:64
3666. smukdýti 69:37
3667. smūksóti 67:65
3668. smùkti 77:76
3669. smulksóti 67:75
3670. smurgsóti 67:65
3671. smũ̄tyti 49:37
3672. smũ̄tnyti 49:37

3673. snaigýti 55:75
3674. snapsóti 67:71
3675. snarksóti 67:71
3676. snarpsóti 67:71
3677. snigdýti 69:37
3678. snu̯gti 78:76
3679. snioksóti 67:71
3680. sniūboti 57:65
3681. sniūksóti 67:71
3682. sniūpsóti 67:71
3683. snobsóti 67:71
3684. snoksóti 67:55
3685. snopsóti 67:71
3686. snõstyti 47:39
3687. snùcyti 49:72
3688. snū́dyti 49:30
3689. snūpsóti 67:71
3690. snū́sti 77:72
3691. sodýti 34:40
3692. sõdnyti 49:38
3693. sõdryti 49:40
3694. sõmyti 49:41
3695. sopė́ti 84':57
3696. sō̃pti 76:56i
3697. spaistýti 70:39
3698. spaitýti 72:39
3699. spaitýtis 72:7
3700. spakãjyti 49:37
3701. spaksóti 67:55
3702. spándyti 72:39
3703. spangsóti 67:55
3704. spañgti 74:70
3705. spárdyti 53:42
3706. spargýti 72:37
3707. spasãbyti 49:43
3708. spą́styti 70:39
3709. spáudyti 55:42
3710. spaugýti 46:70
3711. spáusti 92:43
3712. spáustyti 70:42
3713. speĩsti 91:43
3714. sp-ndyti 72:40
3715. spengdýti 69:37
3716. speñgti 91:55
3717. sperẽčytis 49:11
3718. spę́sti 91:40
3719. spė́ti 81:56
3720. spu̯čyti 49:37
3721. spiẽgti 91:55,64
3722. spiẽsti 91:43,64
3723. 1.spygsóti 56:55
3724. 2.spygsóti 67:76
3725. spu̯gti 77:64
3726. spyksóti 67:55,76
3727. spil̃gti 77:76
3728. spindė́ti 154:78
3729. spingsóti 9:75
3730. spu̯rdyti 69:40
3731. spu̯rgyti 34:40
3732. spu̯rgti 77:76
3733. spu̯rti 88':54
3734. spu̯sti 77:43
3735. -spį́sti 77:76i
3736. spýtyti 49:54
3737. spu̯tryti 40:55
3738. spjáudyti 6:42
3739. spjáuti 95:64
3740. spoksóti 67:55
3741. spòryti 49:43
3742. spragė́ti 109:76
3743. spragsė́ti 157:76
3744. spráigyti 55:62
3745. spraigstýti 70:42
3746. 1.sprándyti 55:42
3747. 2.sprándyti 72:42
3748. sprángdyti 69:39
3749. sprangýti 72:37,39
3750. sprangstýti 70:39
3751. spranýti 49:39
3752. sprąstyti 72:39
3753. spráudyti 72:39
3754. spráusti 92:43

3755. sprẽčyti 49:54
3756. sprengsė́ti 156:69m
3757. sprengstýti 70:40
3758. spręsti 91:43
3759. spriáudyti 3:42
3760. spríegti 91:43,54
3761. sprigãtyti 49:43
3762. sprigsóti 67:77
3763. springdýti 69:37
3764. springsóti 67:71
3765. spriñgti 77:69m
3766. sprógdyti 69:37
3767. sprógti 76:76
3768. sproksóti 67:55
3769. sprū̃dyti 49:64
3770. sprū́doti 57:65
3771. sprùknyti 49:42
3772. sprùkti 77:64
3773. sprū́sti 77:76
3774. spūdė́ti 155:72,78
3775. spū́doti 57:65
3776. spùistytis 70:17
3777. spùktytis 48:19
3778. spunksóti 67:55
3779. spuogýti 49:70
3780. spurdė́ti 85':61
3781. spurýti 49:76
3782. spursóti 67:65
3783. spùrti 94':76
3784. sraigýti 72:39
3785. sráigyti 72:39
3786. srėbdýti 69:36
3787. srė̃bti 116:38
3788. sríegti 91:43
3789. srugti 77:76
3790. sriubdýti 69:36
3791. sriubýti 72:37
3792. sriū́byti 72:41
3793. sriubstýti 70:39
3794. sriúobstyti 70:39
3795. srõvyti 49:37
3796. srū́dyti 6:37
3797. srúobstyti 70:39
3798. srū́ti 94':76
3799. stabãryti 49:37
3800. stabdýti 6:37
3801. 1.stabýti 72:37
3802. 2.stabýti 72:37
3803. stãbyti 72:40
3804. staburc̃yti 49:37
3805. staigýti 55:78
3806. staigstytis 70:10
3807. stáikstyti 70:53
3808. 1.staipýti(s) 72:39,(18)
3809. 2.staipyti 72:39
3810. staipstýtis 70:18
3811. stakarytis 49:27
3812. stakòrytis 49:27
3813. stalam̃pyti 49:38
3814. stalbdyti 69:37
3815. stal̃gti 74:56
3816. stamañtryti 49:37
3817. stambýti 49:76
3818. stanãvyti 49:37,40
3819. stapýti 72:37
3820. stapýtis 72:25
3821. starãčytis 49:11
3822. starañgyti 49:40
3823. -statydyti 69:40
3824. statýti 8:40
3825. staugdyti 69:37
3826. stáugti 92:64
3827. stebeĩlyti 49:44,55
3828. stebė́ti(s) 150:(14),44
3829. stebýti 72:37
3830. stubti 73:70
3831. steĩgti 91:40
3832. stel̃bti 91:51
3833. stembstýti 70:74
3834. stenė́ti 99':64
3835. st-ngdyti 69:37
3836. stengsóti 67:65

3837. st-ngti(s) 91:(11),57
3838. sterẽžyti 49:54
3839. stibdýti 69:37
3840. stu̯čyti 49:64
3841. stiẽbti(s) 91:(19),76
3842. stíegti 91:40
3843. stiẽgti 91:37
3844. stýgoti 57:66
3845. stygsóti 67:78
3846. stu̯gti 77:57,58
3847. stýgti 77:70
3848. stu̯klyti 49:40
3849. stykoti 57:78
3850. styksóti 67:78
3851. stil̃bti 77:76
3852. stu̯ldyti 69:37
3853. stimpsóti 67:78
3854. stu̯ngdyti 69:37
3855. stingsóti 67:54
3856. stu̯ngti 77:70,76
3857. stipdýti 69:37
3858. stypsóti 67:65
3859. stu̯pti 77:70
3860. stir̃čyti 49:64
3861. stu̯rdyti 69:37
3862. 1.stỹryti 49:39
3863. 2.stỹryti 49:37
3864. stu̯rkyti 72:40
3865. stirksóti 67:78
3866. stýroti 12:77
3867. stirpsóti 67:78
3868. stu̯rti 77:72,78
3869. stu̯rtyti 49:38
3870. stýžyti 49:64
3871. stoksóti 67:78
3872. stóti 103:64
3873. stovẽti 153:65
3874. strabùčyti 49:43
3875. stràčyti 49:37
3876. straigýti 72:39
3877. stráigyti 72:39
3878. straikýtis 72:10,20
3879. straĩnytis 49:8
3880. straipstytis 70:18
3881. strãjyti 49:40
3882. straksẽti 157:61
3883. stramãšyti 49:37
3884. stramãžyti 49:37
3885. strãmyti 49:37
3886. stramùžyti 49:37
3887. strãnytis 49:8
3888. strapãlyti 49:37
3889. strapãšyti 49:37
3890. strãvyti 49:45
3891. stremu̯kyti 49:37
3892. stremu̯čyti 49:37
3893. strýdytis 49:11
3894. strigdýti 69:37
3895. stru̯gnytis 49:19
3896. strygóti 68:77
3897. strygsóti 67:77
3898. stru̯gti 77:76
3899. strỹkyti 49:39
3900. striksẽti 159:61
3901. strioksoti 9:64
3902. striõšyti 49:37
3903. stripalytis 49:21
3904. striūksóti 67:78
3905. striū́nyti 49:43
3906. striū̃nyti 49:70
3907. stru̯žyti 49:64
3908. strõčyti 49:54
3909. strõšyti 49:37
3910. strõvyti 49:40
3911. strumyti 49:37
3912. strū̃nyti 49:40
3913. stubur̃čyti(s) 49:64,(8)
3914. stùčyti 49:37
3915. stugdyti 69:37
3916. stuiryti 49:37
3917. stūksóti 67:78
3918. stul̃bti 77:70

3919. stùlmyti 49:64
3920. stulpsóti 67:65
3921. stum̃bryti 49:43
3922. stùmdyti 55:39
3923. stùmti 88':40,43
3924. stunksóti 67:78
3925. stuoksóti 67:78
3926. stuopsóti 67:55
3927. stùpyti 49:43,64
3928. stũpyti 49:37
3929. stvárstyti 70:42
3930. sū́dyti 33:40
3931. sūdyti 49:43
3932. sùkti 106:43,64
3933. sùlpyti 32:41
3934. sùl̃pstýtis 70:20
3935. -sū́nyti 49:40
3936. sunkstýti 70:36
3937. suñkti (*suñkia*) 97:40
3938. suñkti (*suñksta*) 77:70
3939. súodyti 3:40
3940. suõkti 94:64
3941. -súolyti 49:43
3942. supstýti 70:39
3943. sùpti 106:43
3944. sū́rdyti 6:40
3945. sūrýti 46:76
3946. sùsti 77:70,76
3947. sváidyti 55:42
3948. svaĩgti 74:56
3949. svaitytis 12:27
3950. svarbýti 3:43
3951. svarstýti 70:42
3952. svẽčyti 49:43
3953. -sveikãtyti 49:37
3954. sveĩkti 73:70
3955. sv-rdėti 146:70,76
3956. sv-rdyti 6:37
3957. -svėrýti 49:76
3958. sv-r̃ti 86':43,52
3959. svẽtyti 49:43
3960. svidė̃ti 87:78
3961. svíẽsti 128:43
3962. svíegti 91:43
3963. svu̯gti 77:56
3964. svu̯lyti 49:37
3965. svu̯lti 77:78
3966. svýroti 10:77
3967. svu̯rti 94':70,76
3968. svu̯sti 77:76
3969. -svýsti 77:58'
3970. šaipýti(s) 72:43,(12,28)
3971. šakýti 40:76
3972. šaknýti 49:76
3973. šáldyti 69:37
3974. šálti 100:72,78
3975. šamãtyti 49:38,41
3976. šárvyti 49:40
3977. šàšti 34:70
3978. šaũkdýti 69:37
3979. šaũkti 92:43
3980. šáuti 96:40
3981. šėlýti 49:70
3982. šelmýti 49:64
3983. šel̃myti 49:37
3984. šel̃pti 91:43
3985. šė̃lti 92':72,78
3986. šėpsóti 67:77
3987. šėpšóti 67:77
3988. šu̯pti 73:70
3989. š-rdyti 69:39
3990. šerkšnýti 49:76
3991. š-rti 95:37
3992. š-rtis 95:25
3993. šiẽpti 91:43,64
3994. šu̯kti 106:40,64
3995. šu̯ldyti 6:40
3996. šu̯lti 77:70,76
3997. šypsóti(s) 7,(67):72,(12,28)
3998. šu̯pti 77:76
3999. šu̯r̃dýti 49:37,57
4000. šir̃sti 77:72

4001. šiūpsóti 67:65
4002. šiurpsóti 67:77
4003. šiur̃pti 77:70
4004. šiùrti 94':70,76
4005. šlaistýtis 70:8,21
4006. šlakė́ti 109:75m
4007. šlakýti 72:39
4008. šlakstýti 70:39
4009. šlamė́ti 100':76
4010. šlam̃šti 92:40,76
4011. šlàpti 74:70,76
4012. šlaukýti 72:39
4013. šlaukstýtis 70:8
4014. šleĩkti 91:40
4015. šlė̃kti 73':38
4016. šlem̃šti 91:40,76
4017. šlepsė́ti 156:38,61
4018. šlėpsóti 67:77
4019. šliaukýti 72:39
4020. šliaũkti 91:38
4021. šliaužýti 55:62
4022. šliaũžti 91:64
4023. šliẽti 97':43
4024. šlu̯kti 77:76
4025. šlỹpti 77:76
4026. šlýtoti 68:65
4027. šlýti 94':54,76
4028. šliūksóti 67:77
4029. šliūkstýti 70:77
4030. šlùbti 77:70
4031. šlúostyti 70:39
4032. šlúoti 103':40
4033. šmaikštýti 54:61
4034. šmaižýti 55:62
4035. šmaukštýti 55:61
4036. šmėkšóti 9:75
4037. šmėkštyti 12:61
4038. šmykšóti 9:75
4039. šmu̯ryti 49:41
4040. šmūkšóti 67:65
4041. šnabždė́ti 109:64,76
4042. šnairýti 55:53
4043. šnarė́ti 100':70,76
4044. šnar̃kšti 92:64,70
4045. šnar̃pšti 92:64,70
4046. -šnárti 91':70i,76i
4047. šnekė́ti 108:43
4048. -šnu̯kti 73:64i
4049. šnibždė́ti 110:64,76
4050. šniõkšti 94:70,76
4051. šniõryti 49:38,41,75
4052. šnióti 106:41
4053. šnỹpšti 97:64
4054. šnirpšė́ti 159:75
4055. šnir̃pšti 97:64
4056. šnir̃pti 97:70
4057. šniùrkšyti 49:69
4058. šniur̃kšti 97:64
4059. šniùrti 77:70
4060. šókti 80':64
4061. šùkti 77:54
4062. šùnyti 49:43
4063. šùsti 77:78
4064. švaĩlyti 49:41,75
4065. švaipsotis 67:28
4066. 1.švaistýti 70:42
4067. 2.švaistýti 70:62
4068. švaitýti 72:42
4069. švàpsyti 45:69
4070. švãryti 3:40
4071. šveĩsti 91:40
4072. šviẽsti 91:43,51,78
4073. švyksóti 67:76
4074. švil̃pti 97:64
4075. švu̯nkti 119:76
4076. švir̃kšti 97:40,76
4077. švu̯rkštyti 49:64
4078. švu̯sti 77:76
4079. švitė́ti 110:78
4080. švytė́ti 155:78
4081. švõkšti 94:70,76
4082. táikyti 72:37,40,54

4083. táikstyti 70:36
4084. taisýti 72:40
4085. takšóti 67:66,78
4086. talam̃byti 49:38
4087. talãžyti 49:64
4088. tal̃kyti 49:54
4089. talkšóti 67:77,78
4090. talpýti 72:37
4091. -talpstýti 70:36
4092. talūzyti 49:64
4093. tálžyti 55:41
4094. tampýti 72:42
4095. -tapdýti 69:37
4096. tapýti 72:39
4097. tàpti 74:56,58'
4098. tarabãnyti 49:43
4099. tarãbyti 49:43
4100. tarabõnyti 49:43,64
4101. -taram̃byti 49:39
4102. tarambõnyti 49:43
4103. tarañdyti 49:43,64
4104. tárdyti 69:37
4105. tarýti 8:43
4106. tar̃kšti 92:64,76
4107. tarpýti 72:37
4108. tar̃pti 74:70,76
4109. tarstýtis 70:10
4110. taršýti 72:39
4111. tarškė́ti 83':75m
4112. tar̃ti 8:43
4113. tąsýti 55:41
4114. tašýti 72:38
4115. 1.taškýti 55:39
4116. 2.taškýti 72:36
4117. taupýti 55:43
4118. taukšė́ti 157:61
4119. taũkti 92:76
4120. tausýti 72:37,43
4121. tauškė́ti 83':64;75m
4122. taũzyti 49:64
4123. teĩkti 91:43
4124. tekė́ti 107:76
4125. tekšė́ti 156:61,75m
4126. tekšóti 67:66,78
4127. tė̃kšti 95:40,51
4128. tu̯kti 73:57,58
4129. telẽžyti 49:38,41
4130. telkšóti 67:77,78
4131. tel̃kti 91:43
4132. tel̃žti 91:64,76
4133. t-mdyti 69:37
4134. tem̃pti 91:40,43
4135. t-mti 90':76
4136. tenė́ti 108:76
4137. tu̯pti 111:40
4138. ter̃lyti 49:40
4139. terliũzyti 49:40
4140. ter̃šti 91:40
4141. tę̃sti 91:40
4142. teškė́ti 108:75m
4143. težė́ti 108:76
4144. tu̯žti 73:70,76
4145. tiẽkti 91:43
4146. tiẽsti 91:40
4147. tu̯gnyti 49:43
4148. tikė́ti 154:44,49,55
4149. týkoti 57:55
4150. tykšóti 67:78
4151. tu̯kšti 77:75m
4152. tu̯kti 77:57,58
4153. tu̯ldyti 69:37
4154. tylė́ti 155:65
4155. til̃pti 105:58
4156. tu̯lti 77:64,76
4157. til̃žti 77:76,78
4158. timpsóti 67:65
4159. tingė́ti 154:66
4160. tu̯ngti 77:64
4161. tu̯nti 102:56
4162. typsóti 67:65
4163. tu̯rdyti 69:37
4164. tirpdýti 69:37

4165. tirpýti 72:37
4166. tir̃pti 77:76
4167. tu̯rti 88':44
4168. týsoti 68:65
4169. tį́soti 10:77
4170. tį̃sti 77:76
4171. tu̯žti 77:76
4172. tõlti 93':64,76
4173. tõpyti 49:37
4174. topsóti 67:66
4175. traidýti 72:37
4176. tráiškyti 72:36
4177. traksė́ti 157:75m
4178. trakšė́ti 157:76
4179. trakšóti 67:78
4180. traĩdyti 49:43
4181. trámdyti 69:37
4182. trandýti 49:76
4183. trankýti 55:42
4184. traškė́ti 109:76
4185. tratė́ti 109:75m
4186. tráukytis 61:26
4187. tráukti 92:43
4188. trė̃kšti 91:40
4189. trė̃kti 95:40
4190. trem̃pti 91:38
4191. treñkti 91:54
4192. trešė́ti 108:78
4193. treškė́ti 108:75
4194. tru̯šti 73:76
4195. trę̃šti 91:40
4196. triaũnyti 49:38
4197. tríesti 128:70
4198. trikdýti 69:37
4199. trýkšti 77:76
4200. tru̯kti 77:70,76
4201. tru̯mti 77:70
4202. trynė́ti 155:46
4203. trinýti 49:39
4204. trinkė́ti 85':75m
4205. trinksė́ti 159:75m
4206. -tru̯nkti 77:76i
4207. triñkti 105:40
4208. tru̯nti 89:41
4209. trỹpti 97:40,61
4210. triūnyti 49:76
4211. triū̃sti 97:64
4212. triùšti 77:76,78
4213. trókšti 76:57,72
4214. tronytis 49:33
4215. tropyti 49:54
4216. trùkti 77:66,78
4217. trū́kti 77:57,58,76
4218. trūnýti 46:78
4219. tùkti 77:70
4220. tū́noti 10:65
4221. 1.tuõkti 94:40;49
4222. 2.tuõkti 94:40;49
4223. tupdýti 69:37
4224. tupė́ti 154:65
4225. tùpti 118:64
4226. turė́ti 154:44
4227. tur̃kšti 97:64
4228. tur̃kti 97:64
4229. tur̃lyti 49:61
4230. tursóti 19:65
4231. tur̃sti 77:70,76
4232. tùsti 77:76
4233. tū́žti 77:72
4234. tvaiskýti 72:39
4235. tvaksóti 67:78
4236. tvãnyti 49:43
4237. tvankýti 55:40
4238. tvanksóti 67:77
4239. tvankstýtis 70:30
4240. tvárdyti 69:37
4241. tvarkýti 72:40
4242. tvaroti 68:40
4243. tvarsýtis 60:62
4244. tvárstyti 70:39
4245. tv-rti 116:40,43
4246. tviẽksti 91:54,76

4247. tvyksóti 9:78
4248. tvu̯lgyti 72:39
4249. tvu̯lkyti 72:37
4250. tvilksė́ti 159:75m
4251. tvu̯lkti 77:45,78
4252. tvýloti 57:65,77
4253. tvu̯ndyti 69:37
4254. tvinksė́ti 159:75m
4255. tviñkti 77:76
4256. tvu̯nti 94':76
4257. tvu̯rkti 77:70
4258. tvýroti 5:78
4259. tvirsóti 19:65
4260. tvu̯rtyti 72:40
4261. tvu̯skyti 65:75
4262. tvyskoti 68:78
4263. tvoksóti 67:78
4264. tvóti 107':54
4265. ũdyti 49:43
4266. ugdýti 69:37
4267. ùiti 98':37
4268. ūkstýtis 70:33
4269. ū́myti(s) 49:37,(17)
4270. úosti 94:49
4271. úostyti 70:42
4272. ùrbyti 49:40
4273. ur̃gzti 97:64
4274. ũryti 49:37
4275. uržýti 72:40
4276. *ū́sti ?:40
4277. ū́žyti 49:37
4278. -ùžti 77:64i,76i
4279. ũžti 97:78
4280. vaĩdytis 49:11
4281. vaikýti 55:36
4282. váikštyti 54:64
4283. vainyti 49:43
4284. vaipýtis 72:18
4285. vaisýti 72:37
4286. váistyti 72:40
4287. vàksyti 48:43
4288. vakšóti 67:65
4289. valdýti 12:43
4290. válgyti 72:40
4291. valýti 72:40
4292. valkýti 72:40
4293. valkstýti 70:39
4294. vam̃bryti 49:61,64
4295. vámčyti 49:61
4296. vampãtyti 49:61
4297. vampãzyti 49:61
4298. vam̃pyti 49:61
4299. vampsóti 67:65
4300. vam̃zdyti 49:64
4301. vandenýti 49:76
4302. vángstyti 70:53
4303. vàpnyti 49:41,64
4304. var̃čyti 49:64
4305. var̃dyti 49:42
4306. var̃gti 74:72
4307. varýti 72:37
4308. varpýti 72:39
4309. várstyti 70:39
4310. vartýti 72:39
4311. varžýti 72:40
4312. veĩkti 91:40,64,76
4313. veĩsti 91:37
4314. veizdė́ti 133:44
4315. *vėlėti 140:57
4316. vẽlyti 49:55,57
4317. v-lti 116:40
4318. v-mti 95:70
4319. v-ngti 91:54
4320. vėpsóti 67:65
4321. ver̃gti 91:37
4322. ver̃kti 91:70
4323. ver̃sdyti 69:37
4324. ver̃sti 91:40
4325. v-rtėti 147:76
4326. v-rti 95:40
4327. ver̃žti 91:43
4328. vu̯sti 111:43

4329. vě̃sti 75:76
4330. vešě̃ti 106:78
4331. vě̃tyti 72:40
4332. veždýti 69:37
4333. vėžě̃ti 147:43
4334. vě̃žyti 49:42
4335. vu̯žti 111:43
4336. viẽlyti 49:40
4337. viẽnyti 49:40
4338. viẽptis 91:19
4339. viešě̃ti 150:66
4340. výkdyti 69:40
4341. výkyti 72:37
4342. vỹkti 77:78
4343. vu̯lgyti 72:37
4344. vỹlyti 49:40
4345. vilkě̃ti 154:44"
4346. vilkstýti 70:36
4347. vil̃kti 105:43
4348. vil̃nýti 49:37,76
4349. *-vilti (*vilsta*) 140:43
4350. vu̯lti (*vu̯lia*) 118:37
4351. vu̯mdyti 69:37
4352. vu̯nytis 49:21
4353. vypsóti 67:65
4354. vu̯pti 77:70,76
4355. vỹpti 77:70,76
4356. vir̃byti 49:40
4357. vir̃bti 77:76
4358. vu̯rkdyti 69:37
4359. vu̯rkšti 77:76
4360. -vu̯rkti 77:70i
4361. virpě̃ti 85':75m
4362. virpsóti 67:77
4363. -vu̯rpti 77:76i
4364. vir̃sti 77:70,76
4365. vir̃šyti 49:43
4366. vu̯rti (*v-rda*) 105:40,78
4367. vu̯rti (*vỹra*) 77:76
4368. vu̯sti 77:70
4369. -výsti (*vyd-*) 77:46
4370. výsti (*vyt-*) 77:76
4371. výstyti 70:39,40
4372. výti 105:37,43
4373. 1.-vytýti 49:76
4374. 2.vytýti 49:61
4375. vóbyti 49:37
4376. võdyti 49:54
4377. võgti 117:43
4378. (-)vókti 94:40,(49)
4379. võlyti 49:40
4380. vómyti 49:54
4381. vóžti 94:43
4382. zagnyti 49:64
4383. zambãtyti 49:64
4384. zam̃byti 49:64
4385. zauksóti 67:66
4386. zaũnyti 49:64
4387. zir̃zti 97:64
4388. zu̯zti 77:57
4389. zỹzti 97:64
4390. zmu̯kti 73:76
4391. zùiti 98':64
4392. zumsóti 67:65
4393. zur̃dyti 49:37
4394. zur̃nyti 49:64
4395. zurpsóti 67:65
4396. zurzě̃ti 85':64
4397. zùzlyti 49:39
4398. zvaksóti 67:65
4399. zvauksóti 67:66
4400. žabáldyti 69:37
4401. žagãryti 49:38
4402. žaibýti 72:49
4403. -žáidyti 72:40
4404. žáimytis 49:21
4405. žáĩsti 92:43,54,64
4406. žàgti (žãgia) 114:40
4407. žàgti (žañga) 74:64
4408. žálti 91':76
4409. žangýti 55:62
4410. žangstýti 70:59

4411. žárdyti 72:38
4412. žargdýti 69:62
4413. žargýti 72:62
4414. žargstýti 70:59
4415. žarstýti 70:39
4416. žavě́ti 151:49
4417. žė̃byti 49:38
4418. žeĩsti 91:40
4419. *žėgti 140:69
4420. ž-ldyti 69:37
4421. ž-lti 116:56;51,76
4422. žeñgti 128:43,64
4423. žėrě́ti 152:78
4424. žergdýti 69:37
4425. žer̃gti 91:43,64
4426. ž-r̃ti 86':40,78
4427. -žiaunyti 49:42
4428. žibě́ti 111:78
4429. žibsě́ti 159:75m
4430. žybsě́ti 160:75m
4431. žybsóti 67:78
4432. -žu̯bti 77:76i
4433. žydě́ti 127:78
4434. žiẽbti 91:37
4435. žíedyti 49:76
4436. žiẽsti 91:40
4437. žu̯ldyti 69:37
4438. -žýlyti 49:38
4439. žu̯lti 94':70
4440. žu̯ndyti 72:37
4441. žinóti 68:48
4442. -žu̯nti 77:46
4443. žiódyti 69:37
4444. žiopsóti 67:55
4445. žióti 107':43
4446. žirgsóti 67:65
4447. žu̯rti 94':76i,78
4448. žýsti 77:76i
4449. ž=sti 106:43
4450. žiūrě́ti 155:44,49
4451. žiurksóti 67:55
4452. -žùrti 94':64i
4453. žlagsóti 67:77
4454. žlagstýti 70:39
4455. žlaũgti 92:40
4456. žlẽgti 95:38,43
4457. žliugsě́ti 159:75m
4458. žliugsóti 67:78
4459. žliurgsóti 67:77
4460. žlugdýti 69:37
4461. žlugsóti 67:78
4462. 1.žlùgti 77:76
4463. 2.žlùgti 77:40
4464. žnáibyti 72:42
4465. žnýbti 75':43,54
4466. žósti 134:43
4467. žudýti 69:37
4468. žū́ti 94':70,76
4469. žvalgýti 72:43
4470. žvalgstýtis 70:84
4471. žváñgti 83':75m
4472. žvel̃gti 91:43,54
4473. žv-ngti 91:64
4474. žviẽgti 91:64
4475. žvigdýti 69:37
4476. žvýgyti 72:37
4477. žvygsóti 67:78
4478. žvu̯gti 77:76
4479. žvilgě́ti 85':78
4480. žvilgsě́ti 159:53
4481. žvu̯lti 94':76,78

Latvių kalba

1. adît 72:38
2. aîkstîtiês 70:21
3. aĩrît 72:64
4. àisît 72:64

5. âkstît 70:40
6. al̂kt 74:72
7. āmîtiês 3:21
8. am̃plît 49:64
9. ã̀rdît 69:40
10. ar̂t 115:43
11. aûgt 80:70,76
12. àusîtiês 72:11
13. aûst 130:40
14. àust 74:76
15. àut 103':40
16. -âvît 72:40
17. badît 72:39
18. baĩdît 69:37
19. bakstît 70:38
20. bal̂stît 70:40
21. bàlzît 72:40
22. bãrstît 70:39
23. bãrt 88:43
24. bàudît 72:43
25. bâzît 72:39
26. bedît 72:40
27. bêgt 79':64
28. bu̯igt 92:40
29. bẽr̃t 95:38
30. bīdît 69:37,39
31. bidžît 49:37
32. bikstît 70:38,41
33. bîkstîtiês 70:7
34. bu̯rkstît 72:38
35. bir̃t 77:75m
36. bîstîtiês 70:7
37. blaîzît 72:42
38. blàndîtiês 72:21
39. blāstîtiês 70:32
40. blaižģît 49:64
41. blu̯dît 49:64
42. bluôdîtiês 72:21
43. bluôstîtiês 70:22
44. bļaûstîtiês 70:20
45. bļaût 116:64
46. braũcît 72:42
47. bràukt 92:40,64
48. brĩdît 72:37,43
49. brĩnîtiês 72:14
50. brist 101:64
51. budît 72:37
52. b̑ûdzît 44:37
53. buînît 72:38
54. bukņît 29:42
55. buksnît 49:42
56. buõknît 49:42
57. buôkstît 72:43
58. buôkstîtiês 70:21
59. buozît 72:40
60. bur̂nît 72:38
61. bur̃t 88':43
62. bur̂zît 72:38
63. bût 102:72,78
64. -capstît 72:42
65. cel̂t 116:43
66. cept 111:40,76
67. cu̯nît 3:43
68. cĩrkstîtiês 4:11
69. cil̂t 102:76
70. cu̯nît(iês) 72:43,(11)
71. cu̯rpt 105:38
72. cu̯rst 105:38,40
73. cu̯r̃stît 70:39
74. čàdît 72:40
75. čalît 49:64
76. čaûnît 49:61
77. čikstît 72:3
78. ču̯nîtiês 72:11
79. čirkstît 49:75
80. čisnît 72:40
81. čudît 72:37
82. čuînît 49:38
83. čuknît 3:38
84. čuksnît 3:38
85. čukstît 4:64
86. čũkstît 4:64

87. čuõmîtiês 72:21
88. čûpstît 70:42
89. čurdît 72:38
90. čuslît 72:38
91. čusnîtiês 3:21
92. daîdzît 72:39
93. daĩrîtiês 72:14
94. dakstît 70:42
95. dākstît 70:42
96. dalît 72:40
97. dȁrdêt 109:75m
98. darît 72:40
99. dāstît 70:42
100. daũzît 72:42
101. degt (*deg*) 111:76
102. degt (*dedz*) 91:40
103. delît 72:40
104. du̯lît 49:40
105. demît 49:43
106. derêt 99':43,64
107. derglît 49:40
108. du̯stît 70:39
109. dêt 139:40,64
110. dĩdît 69:37
111. dîglît 49:37
112. dil̃t 77:76
113. dimît 49:43
114. dirbîtiês 49:11
115. dracît 44:43
116. dramzît 72:37,38
117. drašķ̣ît 49:39
118. drȃzt 94:38
119. drāztît 70:39
120. drisnît 49:40
121. drùmstît 70:38
122. dûcît 8:38
123. dukņ̣ît 49:41,64
124. duksnît 72:53
125. dukstît 70:53
126. dul̂nît 49:41
127. duôt 139:43
128. dur̃stît 70:39
129. dur̃t 88':40
130. dũšît 49:37
131. dzanît 55:39
132. dzel̂stît 70:39
133. dzel̂t 116:54,56
134. dzel̂tît 49:39
135. dzel̂trît 49:39
136. dzer̂t 116:40
137. dziêdât 123:43
138. dzu̯mt 95':70
139. dzîrdît 72:31
140. dzu̯rkstît 49:75
141. dzir̃t 98:43
142. dzu̯t 104':37
143. dzît (102):70
144. êst 138:40
145. gadîtiês 72:15
146. gàidît 72:43
147. gainît 55:36
148. gal̂dît 5:38
149. gandarît 72:54
150. ganît 72:37
151. gànît 72:43
152. gankstîtiês 70:21
153. gastît 49:40
154. gāstîtiês 70:26
155. gaudît 69:42
156. gaũsît 3:40
157. gâzît 49:39
158. gâzt 94:43
159. gâztît 70:75
160. glâbt 94:43
161. glam̃stîtiês 70:27
162. glãsît 72:42
163. glãstît 70:42
164. glaũstît 70:42
165. glāzît 72:42
166. 1.glumstît 70:64
167. 2.glumstîtiês 70:11
168. 3.glumstîtiês 70:26

169. glundzîtiês 72:26
170. gnuozît(iês) 72:(38),21
171. grâbstît 70:39
172. 1.graîzît 72:39
173. graizît 72:62
174. gram̃stît 70:42
175. grañdît 72:41,64
176. grasît 55:54
177. graût 116:40
178. gražîtiês 3:11,12,21
179. 1.grebzdît 5:38
180. 2.grebzdît 72:39
181. gru̯ezt 91:40,43
182. gru̯mdît 72:37
183. grùmstît 70:39
184. grum̃stît 70:42
185. gruosîtiês 72:11
186. gruõzît 72:42
187. grûstît 70:42
188. grût (102):70,76
189. grũtdarît 72:54
190. gubît 49:40
191. gũbît 49:40
192. gùldît 69:37
193. guldzîtiês 55:26
194. gulêt 114:65,78
195. gul̃snîtiês 72:18
196. gul̃stît 70:36
197. gùmdît 69:37
198. gumstît 70:39
199. gùmzît 72:39
200. gunît 49:55,76
201. gùodît 27:43
202. guôrît 72:39
203. gur̃t 77:70
204. gũstît 70:42
205. ģerît 49:38
206. ģernît 49:38
207. iêt 140:64
208. ir̃dît 69:38,40
209. ir̃stîtiês 70:20
210. ir̃t (*ir̃st*) 77:76
211. ir̃t 88':64
212. jâdît 1:37,59
213. jât 103:64
214. jàukt 91:40
215. jaût 116:40
216. jũdît 72:37
217. jukt 77:58'
218. jùm̂dît 72:37
219. jumît 72:40
220. just 77:49
221. kàĩsît 72:42
222. kal̃bît 49:43
223. kal̃dît 69:36
224. kal̃stît 70:36
225. kal̃t 92:43
226. kàm̃pstît 70:42
227. kamstît 70:42
228. kapît 49:38
229. kâpt 94:64,76
230. kȁrnît 72:40
231. kȁrpît 72:39
232. kãrstît 70:39
233. kãrstîtiês 70:20
234. kãrtît 49:39
235. kasît 72:42
236. kàukt 92:64,76
237. kaûstît 70:39
238. kaût 117:40
239. klaîdît 72:39,64
240. klaîstît 70:39
241. klam̃bît 49:43
242. klàmsît 48:38
243. klañdîtiês 72:21
244. klanît 72:62
245. klastît 70:39
246. klâstît 70:39
247. klât 103:43
248. klàusît(iês) 72:(43),6
249. klu̯egt 91:64
250. klîst 77:64

251. kludzît 49:38
252. klùinît 72:38
253. klun̂cît 43:38
254. klupt 77:70
255. klust 77:64,76
256. kļaustît 70:39
257. kļaût 116:43
258. kļũdît 69:43,56
259. kļũstîtiês 70:27,34
260. kļũt 77:56,58'
261. knabstît 70:39
262. knaîbît 72:42
263. knaîdît 72:39
264. knaipît 72:42
265. knaisît 72:42
266. knakstît 70:42
267. knar̃bîtiês 72:21
268. knùosîtiês 72:20
269. knuozît 49:38
270. kņuosîtiês 44:21
271. kràinît 72:42
272. kraipît 72:39
273. kraîstît 70:39
274. kràkstîtiês 70:20,26
275. kràmstît 70:39
276. kram̃tît 72:39
277. kranîtiês 72:11
278. krastît 70:39
279. krāstît 70:39,43
280. krãstîtiês 70:32
281. kràstîtiês 70:20
282. kratît 72:42
283. kraũstît 70:39
284. kraũt 96:40
285. kremstît 70:39
286. kretulît 49:38
287. kru̯mst 105:38
288. krist 77:70,76
289. kristît 49:40
290. kruistîtiês 70:20
291. krùolît 49:39
292. krustît 3:40
293. kũ̂dît 72:37
294. kùksnîtiês 55:20
295. kul̃dît 69:39
296. kul̂kstît 70:39
297. kul̃stît 70:39
298. kul̃t 98:41
299. kuõ̂dît 72:39
300. kùopt 94:43
301. kùrkt 97:64
302. kur̃stît 70:36
303. kur̃t 98:40
304. kūsnîtiês 49:11
305. kušît 49:64
306. ķar̂stît 70:42
307. ķu̯lsît 48:38
308. ķu̯msît 48:38
309. -ķêpît 49:43
310. ķepsît 48:43
311. ķer̂stît 70:42
312. ķesît 48:38
313. ķu̯zît 3:40
314. ķu̯msît 48:38
315. ķinît 49:40
316. ķĩnît 72:64
317. ķir̃mît 49:76
318. ķu̯rnît 3:38
319. ķizît 49:37
320. ķudît 49:64
321. 1.ķuîdît 3:37
322. 2.ķuĩ̂dît 31:43,57
323. labdarît 72:54
324. labît 49:37,43
325. lacît 49:38
326. lāgadît 49:40
327. làicît 3:42,43
328. laîdît 49:39,40
329. laîstît 70:39
330. làitît 72:42
331. làĩzît 72:42
332. lakstît 70:62

333. lakt 74:40
334. laķît 49:41
335. lamstît 70:42
336. làmstîtiês 70:11,20,27
337. làncît 49:40,64
338. lãpît 3:40
339. lasît 72:42
340. lãt 82:64
341. làtît 3:78
342. làucît 72:39
343. laũlât 57:40
344. làupît 72:39
345. laûzît 72:39
346. laûzt 92:40
347. lavît 3:40
348. 1.-leksît 48:64
349. 2.leksît 48:38
350. lu̯kt 116:64
351. lem̃t 95:44
352. lu̯ekt 91:40
353. liẽlît 3:43
354. liêt 104:40
355. līkstît 47:62
356. likt 77:43
357. lu̯kt 77:76
358. liķît 49:41
359. lipît 49:37,62
360. lipsît 48:64
361. lipt 77:58'
362. lu̯st 105:64
363. lît (102):76
364. lorît 49:64
365. lubît 49:38
366. luksît 48:38
367. lùm̂stîtiês 70:11
368. lùocît 8:39
369. lupît 49:39,64
370. lutît 49:43
371. lûzt 77:76
372. ļaũt 95:55
373. 1.ļuksît 48:61
374. 2.ļuksît 48:38
375. ļumît 49:38
376. ļuôbîtiês 72:27
377. ļuôdzît(iês) 28:41,(32)
378. mâcêt 86:55
379. mâcît 44:37
380. mâdît 72:43
381. maĩdît 72:39
382. maîdzît 8:42
383. maĩnît 72:39
384. màĩsît 72:39
385. 1.maistît 70:62
386. 2.màistît 70:39
387. maknît(iês) 72:43,(21)
388. makņît 44:64
389. makšķîtiês 49:22
390. mal̃dît 69:37
391. màldît 69:37,62
392. mal̃stîtiês 70:21
393. mal̃t 92:40
394. màltît 3:32
395. malzîtiês 72:21,26
396. maļîtiês 49:11
397. manît 72:46,49
398. mầnît 3:37
399. mâr̃nîtiês 72:11
400. marstîtiês 70:20,21
401. mãt 82:54
402. matît 72:49
403. màukt 92:40
404. maût 117:40
405. 1.medît 49:43
406. 2.madît 72:64
407. mẽdît 27:37
408. megžît 49:39
409. meksît 48:38
410. mẽrît 3:43
411. mèr̀kt 91:40
412. mest 111:43
413. mežģît 3:39
414. mîcît 44:39

415. mĩdît 72:39
416. midrît 49:64
417. miêgt 91:43
418. mienîtiês 5:21
419. miestît 70:62,64
420. migt 77:70
421. mĩkstît 70:39
422. milstîtiês 70:21
423. 1.miltît 3:40,41
424. 2.miltît 49:40
425. 3.miltît 49:40
426. mu̯ltît 49:64
427. miÎzît 49:70
428. mīnîtiês 72:20
429. mir̂dzêt 85':75m
430. mir̂kstît 70:69
431. mu̯r̃st 77:46
432. mu̯r̃t 89':70
433. -mir̃zît 72:39
434. misît 3:70
435. mist 77:72
436. mĩstît 70:62
437. mîstît 70:39
438. mistrît 49:40
439. mitrît 72:64
440. mu̯znît 49:64
441. mu̯zt 90:64
442. mudît 3:37
443. mūdît 72:37
444. mûdît(iês) 72:37,71.(19)
445. mukņît 49:42
446. mulstît 70:62
447. mulstîtiês 70:21
448. mundzît 49:37
449. muõcît 34:37
450. muôdît 72:37
451. muôkstît 70:64,69
452. muôstiês 94:27
453. muôstît 70:64,69
454. muôstîtiês 70:27
455. mur̂cît 8:37
456. mur̂dzît 3:37
457. 1.murît 49:40
458. 2.murît 49:37
459. mũrîtiês 49:21
460. murkstît 4:64
461. mur̂zît 55:37,38
462. mur̂žît 72:39
463. mušît 49:37
464. mušķît 49:37,43
465. mutît 49:43
466. muzlît 49:64
467. naistîtiês 70:13
468. nar̂stît 70:39
469. nar̂šķît 72:39
470. nâvîtiês 49:24
471. nȅrst 91:64
472. nẽrt 95:40
473. nest 111:43
474. niẽzêt 125:57
475. nĩkt 77:70,76
476. nirt 77:64
477. nîšķît 72:43
478. nurlît 49:38
479. nužģît 49:39
480. ņaîbîtiês 72:21
481. ņaîbstîtiês 70:21
482. ņaidzît 44:38
483. ņar̂stît 70:39
484. ņum̃dzît 44:42
485. ņur̂cît 28:41
486. ņurdzît 28:41
487. ņurît 49:38
488. ņurlît 49:38
489. paizît 72:76
490. pâtît 49:43
491. pu̯lnît 3:43
492. perņît 49:39
493. pȅrt 86':41
494. pestît 49:40
495. pẽtît 3:43
496. pĩdît 69:43

497. pîdît 69:37
498. pil̃dît 69:39
499. pu̯rkt 105:43
500. pist 106:43
501. plaĩksnîtiês 72:34
502. plaînît 49:41
503. plaîsît 55:75
504. plaĩsnîtiês 72:34
505. plaišķîtiês 72:33
506. plaknît 49:64
507. plañdît 72:40,62
508. planît 49:40
509. plãt 82:40
510. platît 72:40
511. plãtît 55:39
512. plauksnît 27:53
513. plest 95:40
514. plêst 93:43
515. plẽtît 72:40
516. plu̯ksnîtiês 49:33
517. plîst 77:76
518. plùî̃nît 72:41
519. plukt 77:76
520. pluncît 49:62
521. pluôsît 72:40
522. pļaũstît 70:39
523. pļaũt 95:38
524. pļupît 5:76
525. pļūtît 49:70
526. prasît 3:43
527. prast 74:49,56
528. pudîtiês 49:21
529. puģît 49:37,43
530. puînît 49:42
531. puknît 3:42
532. puļît 49:42
533. puõstît 3:40
534. pur̂ņît 49:43
535. pùst 97:40,43,51,64,76
536. pũt 77:78
537. radît 72:37
538. rãdît 3:43
539. ràîbît 72:39
540. ràicît 72:39
541. 1.raî̃dît 72:37
542. 2.raĩdît 72:40
543. ràî̃sît 72:39
544. raĩstît 70:39
545. rakît 72:39
546. rakstît 70:40
547. rakt 74:70
548. ramît 5:40
549. rãmît 49:40
550. ram̃stît(iês) 2:39,(17)
551. ràmstîtiês 70:17
552. ran̂stît 47:39
553. ran̂tît 72:39
554. rast 74:46
555. ratavît 49:37
556. raûdât 137:64
557. ràũdzît 72:42
558. raukt 92:40
559. raûstît 70:39
560. ràust 92:40
561. raût 117:40
562. ražģît 72:39
563. ru̯kt 93:64
564. režģît 72:39
565. rîdît 1:37
566. 1.riêdît 69:37
567. 2.riêdît 72:40
568. riêt 104:64
569. rim̂stîtiês 70:17
570. rim̃stîtiês 70:23,26
571. rim̃t 77:70,76
572. rist (*ris*) 106:76
573. rist (*rit*) 106:76
574. rist (*ried*) 105:40
575. rĩstît 70:39
576. rîstîtiês 72:21
577. rĩt 97:40
578. *rītît 72:39

579. rudît 49:40
580. rûdît 3:40
581. rûgt 77:76
582. ruînît 3:38
583. rukît 72:39
584. rũmît 49:40
585. rȕnît 3:38,40
586. rùobît 3:38
587. 1.ruocît 49:43
588. 2.ruocît 72:40
589. rùosîtiês 3:21,27
590. rùotît 72:39
591. ruôzîtiês 3:21
592. rustît 2:40
593. rušît 72:39
594. sacît 72:43
595. sàistît 70:39
596. sâkt 80':54,43
597. sàlît 3:40
598. sal̂t 100:56,78
599. sam̃dît 72:43
600. sâpêt 84':57
601. -sardzît 58:44
602. -sãtît 49:40
603. sàukt 92:43
604. saũnît 49:62
605. sêdêt 143:65
606. sêdît 49:31
607. selîtiês 49:21
608. su̯rît 49:39,70
609. sẽt 81:43
610. sētît 49:40
611. sibît 49:41
612. sîkstît 49:43
613. sil̃dît 69:37
614. sil̃t 77:56,78
615. sir̂dît 72:37
616. su̯rgt 102:72
617. skâbt 76:76
618. skaîdît 72:39
619. skaistît 49:40
620. skàîtît 72:38
621. skal̂dît 72:39
622. skàrdît 72:39
623. skȁrpît 72:39
624. skatît 72:43
625. skàust 91:37,43
626. skaûstîtiês 2:10
627. sklandîtiês 72:21
628. skrabstît 70:39
629. skràidît 26:59
630. skràmstît 70:39
631. skramšît 49:40
632. skru̯et 97':64
633. skrubît 49:38
634. skrudîtiês 72:22
635. skruõstît 70:39
636. skubît 49:38
637. skulbît 72:38
638. skul̃stît 70:39
639. skuôtîtiês 71:18
640. 1.skûpstît 70:43
641. 2.skūpstît 70:36
642. skùrstît 70:39
643. slabrît 49:64
644. slacît 55:39
645. sladzît 49:64
646. slàicît 55:43
647. slaikstîtiês 70:20
648. slàistît 70:39
649. slakstît 70:39
650. slampstîtiês 70:20
651. slàm̂stîtiês 70:20
652. slànît 3:40,41
653. slâpt 76:57
654. slapstît 70:39
655. slâpstît 70:39
656. slàũcît 72:39
657. slàvît 49:43
658. slēpstît 70:39
659. slu̯pt (116):43
660. slu̯et 97':43

661. slu̯kt 102:76
662. slīst 77:76
663. slīt 98':64,76
664. slubît 49:64
665. sluôcîtiês 72:18
666. sluõksnît 5:41
667. sluonît 72:43
668. sluostît 70:41
669. smaidît 69:37,55,72
670. smaîdzît 44:42
671. smal̂stît 70:42
672. smàlstît 70:42
673. smalstîtiês 70:21
674. smà̂rdît 49:78
675. smel̂t 113:40
676. smîdît 69:37
677. smir̂dêt 85':78
678. smir̂st 77:76i
679. smurkšît 49:70
680. snàicît 8:43
681. snaîgstît 70:39
682. snaksnîtiês 72:21
683. snakstîtiês 70:20
684. snigt 78:76
685. spaîdît 72:42
686. spailît 49:64
687. spãrdît 69:42
688. sparîtiês 49:21
689. spẽt 81:57
690. spiêst 91:43,37
691. spļaũdît 69:42
692. spļaũt 95:64
693. spraûdît 72:39
694. sprâgt 76:76
695. spriêst 91:54
696. sprukt 77:64
697. spuõkstîtiês 70:21
698. spur̃dzîtiês 49:21
699. stãdît 69:37
700. stàîpît 72:39
701. staknît 49:38
702. stakn̦ît 49:61
703. stâstît 70:43
704. stât 103:64
705. statît 72:40
706. stebît 49:43,61
707. stenêt 99':64
708. stepît 49:43,61
709. 1.stibît 49:61
710. 2.stibît 49:40
711. stîdît 72:37
712. stigt 77:76
713. stikmîtiês 72:11
714. stiknît 49:43,64
715. straîpît 49:39
716. strigt 77:70,76
717. struopît 72:62
718. struõstît 72:37
719. stūdît 72:37
720. stuĩdît 49:37,39
721. stuknît 49:36
722. stukn̦ît 49:41
723. stul̃bt 77:70
724. stùmstît 70:39
725. stum̃t 88':40,43
726. stuômîtiês 72:26
727. stuôstît 70:39
728. sudît 49:42
729. suînît 3:41
730. sukît 3:43
731. suksnît 49:61
732. sukstît 2:42
733. sùkt 97:40
734. sunît 49:43
735. sùodît 27:43
736. sùolît 3:43
737. sust 77:78
738. sùtît 72:43
739. svaîbîtiês 72:19
740. 1.svaĩdît 3:39
741. 2.svàĩ̂dît 72:39
742. svàipît 49:41

743. sval̂stît 70:42
744. svarbît 3:41
745. svarbîtiês 72:31
746. svãrîtiês 72:33
747. svȁrstît 70:42
748. svecît 49:54
749. svu̯lbît 49:62
750. svepstît 30:70
751. svȅrt 86':43,52
752. svu̯tît 3:40
753. sviêst 91:43
754. svu̯lnît 49:76
755. svu̯lpt 97:64
756. svil̃t 77:78
757. svȉnît 3:38,40
758. šàipît(iês) 72:62,(18)
759. šaipstîtiês 70:20
760. šākstîtiês 70:21
761. šaũbît 72:49
762. šaũdît 69:39
763. šaũt 96:40
764. šaũtît 72:41
765. šķaîdît 72:39
766. šķaistîtiês 70:20
767. šķàndît 72:43
768. šķãrdît 72:39
769. šķaudît 15:69
770. šķel̂t 116:40
771. šķērsît 49:37
772. šķērslît 49:40
773. šķȅrst 91:40
774. 1.šķetît 49:40
775. 2.šķetît 49:64
776. šķetîtiês 49:22
777. šķibît 3:38,40
778. šķiêst 91:43
779. šķir̃stît 70:39
780. šķir̃t 88':40
781. šķĩstît 3:40
782. šķĩt 98':40
783. šķùôbît 72:39
784. šlaîcîtiês 72:21
785. šlakstîtiês 70:20
786. šlapstît 70:39
787. šļadzît 49:64
788. šļaucît 55:42
789. šļaukstîtiês 70:21
790. šļàupstît 47:39
791. šļuocîtiês 44:21
792. šļuodzîtiês 72:33
793. šļur̂cît 72:39
794. šmàrît 49:41
795. šmûdît 72:40
796. šņaîbîtiês 49:20
797. šņàucît 55:62
798. šņur̂cît 72:39
799. šņurkstît 4:61
800. šparîtiês 49:21
801. špļaũdît 69:42
802. štùĩdît 3:37
803. šudît 3:42,62
804. šūdît 69:36
805. šuinîtiês 72:21
806. šukstît 47:42
807. šuôbîtiês 72:31
808. šust 77:70
809. 1.šustît 47:41
810. 2.šustît 70:36,53,62
811. 1.šũstît 70:39
812. 2.šũstît 70:39
813. šũt 83:40
814. šutît 49:64
815. švaĩtrît 72:61
816. švapstîtiês 70:26
817. švu̯rbît 49:62
818. švilît 49:40
819. švînîtiês 72:20
820. švipstît 47:42
821. švir̂nîtiês 72:21
822. tàĩsît 72:40
823. taistît 70:39
824. tašķîtiês 72:20

825. tal̂zît 3:41
826. tàmît 3:49
827. tam̂pît 72:41
828. tapstît 70:43
829. tapt 74:56,58'
830. tastît 70:39
831. tašķît 3:39
832. taûkstît 70:42
833. taũpît 72:43
834. taûstît 70:42
835. tecêt 108:76
836. terpît 49:43
837. tīdît 49:37
838. tiektiês 91:11
839. tikt (*tu̯ek*) (78):56
840. tikt (*tu̯k*) 77:57
841. tir̂dît 69:37
842. tĩrît 3:40
843. tu̯rpt 77:56
844. tirzît 55:43
845. tîstît 70:39
846. tĩtît 3:37
847. tracît 72:39
848. traicît 55:36;72:39
849. traîkšît 3:39
850. traîkšķît 3:39
851. tràĩ̂pît 72:39
852. traišķît 3:39
853. traišķîtiês 72:21
854. tram̃dît 69:36
855. trãpît 3:54
856. tràukt 92:51,64
857. tresît 49:40,69
858. tru̯ekt 91:37,54
859. trimdît 53:36,40
860. trĩt 97:38
861. trûdît 72:37
862. trūdîtiês 72:27
863. trũkt 77:57,58
864. trusnîtiês 72:21
865. tûcît 23:42
866. tûdît 72:37
867. tuksnît 49:69
868. tul̃pîtiês 3:21
869. tulznît 49:70
870. tùn̂cît 49:38
871. tuôkstîtiês 70:21,26
872. tuôkšîtiês 55:21
873. tuôstît 70:21,26
874. tusnît 49:69
875. tušît 49:40,69
876. tvar̂stît 70:39,43
877. tvãrstît 70:39
878. tvêrt 116:43
879. ubît 49:43
880. ûbît 49:64
881. uktît 49:38
882. uôbîtiês 72:20
883. uokstît 2:42
884. uolît 72:38
885. uôst 94:49
886. uôstît 70:42
887. ur̃dît 1:37,41
888. urkņît 49:41
889. utît 49:64
890. vābît 49:37
891. vâbîtiês 49:20
892. vačît 49:64
893. vadît 72:37
894. vaîbît 72:62
895. vaîbstît 70:39
896. 1.vaikstîtiês 70:20
897. 2.vaikstîtiês 70:21
898. vaĩrît 72:43
899. 1.vaizîtiês 72:21
900. 2.vaizîtiês 72:11
901. vâkt 94:43
902. valacîtiês 44:21
903. valbît 55:62
904. 1.valcît 3:42
905. 2.val̃cît 49:64
906. val̂kstîtiês 70:18

907. valkšķît 5:62
908. val̂stît 70:42
909. vaļît 29:37
910. vam̃zît 49:64
911. vàñdît 72:39
912. vāpît 49:40
913. vãrgt 74:70,72
914. vàrît 3:40
915. vārkstît 70:39
916. var̂kstîtiês 70:20
917. varkšķîtiês 72:21
918. vãrstît 70:39
919. varšķîtiês 72:21
920. vầrtît 72:42
921. vasîtiês 72:21
922. vaušķît 49:61
923. vâzt 94:43
924. vẽdît 49:43
925. vu̯ikt 91:40
926. vēlēt 99':43
927. velstît 70:42
928. vel̂t 116:40
929. vu̯ltît 49:43
930. vemstît 70:42
931. vem̃t 95:30
932. vērdît 5:76
933. vềrst 91:40
934. vẽrt 95:40
935. vērtît 72:42
936. vest 111:43
937. vu̯stît 3:40
938. vẽtît 3:40
939. *vierīt 49:43
940. vikņît 49:64
941. vîksnîtiês 72:21
942. vīkstît 70:39
943. vu̯kšņîtiês 72:21,22
944. vil̂dîtiês 69:8
945. vu̯lkt 105:43
946. vil̂nît 3:76
947. vu̯lnît 49:38
948. vil̂stît 2:37
949. vil̂t 118:37
950. vir̃zît 72:37
951. vir̂t 105:40,78
952. vĩst 77:76
953. vîstît 70:39
954. vîšķît(iês) 3:40,(21)
955. vît 106:43
956. viznît 49:76
957. 1.vuicît 44:37
958. 2.vuicît 44:38
959. vùimît 49:49
960. vùit 98':43
961. vuļ̂lît 49:38
962. zabît 49:35
963. zagstît 70:42
964. zagt 100:43
965. zal̂dît 1:56
966. zâlît 49:78
967. zebît 49:43
968. zelît 49:38,41
969. zel̂t 116:76
970. zu̯ltît 49:40
971. zibêt 111:78
972. zibît 49:64
973. zibstît 70:75
974. zîdît 72:37
975. -zu̯egtiês 128:11
976. zu̯est 91:40
977. zilt 94':78
978. zinât 68:48
979. zîst (106):43
980. zîstîtiês 70:20
981. zĩstîtiês 70:5
982. zĩt 77:6
983. zlanît 72:40
984. zmaidzît 8:42
985. zmaûdzît 72:42
986. zudîtiês 3:13
987. zùdîtiês 3:13
988. zumbît 49:64

989. zurdît 72:39
990. zvaidrît 72:75
991. zvaigstîtiês 70:32
992. zvaîkstîtiês 70:11,20
993. zvalbît 3:42
994. zval̂dît 1:43
995. zvalît 49:42
996. 1. zvalstît 70:42
997. 2. zval̂stît 70:42
998. zvanît 70:61
999. zvu̯igznît 49:78
1000. zvel̂stît 70:42
1001. zviedrît 49:76
1002. zvu̯egt 91:64
1003. zvu̯gznît 49:75
1004. zvil̂nît 49:76
1005. zvu̯lt 94':70,72,76
1006. žābîtiês 3:21
1007. žaikstîtiês 70:20
1008. žâkstît 70:39
1009. žakstîtiês 70:9
1010. 1. žākstîtiês 2:21
1011. 2. žâkstîtiês 70:21
1012. 3. žâkstîtiês 72:21
1013. žapstîtiês 70:21
1014. žāpstîtiês 70:20
1015. žārbîtiês 72:21
1016. žãrît 49:53,54,75
1017. žârîtiês 49:20
1018. žãrnîtiês 49:21
1019. žārpstîtiês 70:20
1020. žaudzîtiês 72:11
1021. žaûkstîtiês 70:20
1022. 1. žaustîtiês 70:20
1023. 2. žaûstîtiês 70:21
1024. žaût 116:40
1025. žeîkstîtiês 72:21
1026. 1. žerît 49:40
1027. 2. žerît 49:38
1028. 3. žerît 49:75
1029. žu̯lbîtiês 72:21
1030. žilît 49:38
1031. žladît 49:64
1032. žļadzît 49:64
1033. žļugt 77:76
1034. žļuodzît 8:41
1035. žļurdzît 72:39
1036. žmaûdzît 8:42
1037. žmûdzît 44:42
1038. žņaibît(iês) 72:39,(18)
1039. žņarît 49:38
1040. žņaûdzît 72:39
1041. žņur̂dzît 28:42
1042. žņurît 49:37,38
1043. žubît 49:38
1044. žuknît 49:38
1045. žuksnît 49:61
1046. žukstît 47:42
1047. žulît 49:38,41
1048. žulnît 3:38
1049. žurbît 49:37,38
1050. žurît 49:38
1051. žurnît 3:38
1052. žût 102:76
1053. žvaknît 72:40,41
1054. žvakstît 4:75
1055. žvākstît 47:64
1056. žvalbstît 70:62
1057. žvuĩlît 72:37

Prūsų kalba

1. -bānda 68:43
2. biātwei 68:49
3. giwīt 72:72
4. grīkisi 49:11
5. crixtitwi 49:40
6. laikūt 68:43
7. -sinnat 68:43,48

SANTRUMPOS

ArOr – Archív Orientální. Praha.

AS – Trautmann R. Die altpreussischen Sprachdenkmäler / Głttingen: Van den Hoeck–Ruprecht, 1910.

Bl – Baltistica. Baltų kalbų tyrinėjimai. Vilnius: [Mokslas,] Vilniaus universiteto leidykla.

BrGr – Brugmann K., Delbrück B. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Bd. I–V. Straßburg, 1897–1916.

BS – Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai / Vilnius: Mintis, 1970.

BSL – Bulletin de la Société de Linguistique de Paris.

ГЛЯ – Грамматика литовского ёзыка / Вильнюс: Моксласи, 1985.

IF – Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für Indogermanistik und allgemeine Sprachwissenschaft. Begründet von Karl Brugmann und Wilhelm Streitberg, herausgegeben von Wolfgang P. Schmid. Walter de Gruyter: Berlin – New York.

IKE – იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება. Ibero-Caucasica. თბილისი: ენათმეცნიერება.

Lg – Language. Journal of the Linguistic Society of America. Waverly Press inc.: Baltimore.

LKG – Lietuvių kalbos gramatika / Vilnius: Mintis, 1971, t. 2 (Morfologija: Veiksmažodis, kt.).

LKŽ – Lietuvių kalbos žodynas / Vilnius: [Mokslas, kt.], t. I–XVI.

LKK – Lietuvių kalbotyros klausimai. Vilnius: Mokslas.

ОПАЯС – Иванов Вёч. Вс. Общеиндоевропейскаё, праславёнскаё и анатолийскаё ёзыковые системы / Москва: Наука, 1965.

ОФУЯ – Основы финно-угорского языкознания / Москва: Наука 1974.

PKP – Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai / Vilnius: Mokslas, 1981, t. 2.

СБРГ – Иванов Вёч. Вс. Славёнский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки / Москва: Наука, 1981.

СГГЯ – Сравнительнаё грамматика германских ёзыков. Т. II: Фонологиё; т.III: Морфология; т. IV: Морфология (продолжение) / Москва: Издат.АН, т. II, 1962, т. III, 1963, т. IV, 1966.

SV – Endzelīns J. Senprūšu valoda / Rīga: Universitāte, 1943.

ТКПА – Типологиё конструкций с предикатными актантами / Ленинград: Наука, 1985.

ВЯ – Вопросы ёзыкознаниё. Теоретический журнал по общему и сравнительному ёзыкознанию. Москва: Наука.

BIBLIOGRAFIJA

Ambrazas 1979 – Ambrazas V. Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė / Vilnius: Mokslas, 1979.

Ambrazas 1984 – Ambrazas V. Dėl lietuvių kalbos veiksmažodžio morfologinių kategorijų / Bl 1984 20/2, 1985 21/1.

Apresian 1974 – Апресён Ю.Д. Лексическаё семантика. Синонимические средства ёзыка / Москва: Наука, 1974.

Apresian 1986 – Апресён Ю.Д. Интегральное описание ёзыка и толковый словарь / ВЯ 1986 2, 57–70.

Bader 1976 – Bader F. Le présent du verbe "être" en indo-européen / BSL 1976 71/1, 27–111.

Bader 1979 – Bader F. Les présents à nasale indo-européens: la classe en *-*nu*- / BSL 1979, 74, 194–195.

Benveniste 1935 – Benveniste °. Origines de la formation des noms en indo-européen /Paris: Adrien Maisonneuve, 1935.

Borgstrøm 1949 – Borgstrøm C.Hj. Thoughts about Indo-European vowel gradation / Norsk tidskrift for sprogvidenskab 1949 15, 137–187.

Brugmann–Delbrück – Brugmann K., Delbrück B. Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen [BrGr]. Bd. I–V. Straßburg 1897–1916.

Burrow 1955 – Burrow Th. The Sanskrit Language /London: Faber & Faber, 1955.

Collinge 1953 – Collinge N.E. Laryngeals in Indo-European ablaut and problems of the zero-grade / Kalbotyra 1953 5/2, 75–87.

Čekmonas 1985 – Чекмонас В. Происхождение праславёнского ёзыка в свете древнейших балто-славёнских отношений / In: Tarptautinė baltistų konferencija. Vilnius: Vilniaus univsitetas, 1985, 239.

Diakonov 1970 – Diakonoff I.M. Problems of root-structure in Proto-Semitic /ArOr 1970 38, 453–480.

Diakonov 1972 – Дьяконов И.М. Проблема протоафразийской глагольной системы /In: Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков. Москва: Институт славяноведения и балканистики АН СССР 1972, 45–49.

Diakonov 1988 – Diakonov I.M. Afrasian Languages /Moscow: Nauka, 1988.

Drukteinis 1981 – Drukteinis A. Objekto sąvoka ir kai kurie požymiai. / Kalbotyra 1982 33/1, 15–20.

Eckert 1995 – Eckert R. Zur altpreußischen Sprache / Tumult. Schriften zur Verkehrswissenschaft [hrsg. v. Fr. Böckelmann, D. Kamper u. W. Seitter. München–Wien–Berlin–Bodenheim: Sindikat Buchgesellschaft für Wissenschaft u. Literatur GmbH] 1995 21, 18–37.

Edgerton 1934 – Edgerton Fr. Sievers' Law and IE Weak-Grade Vocalism / Lg 1934 10/3, 235–265.

Endzelīns 1911 – Эндзелин Я. Славёно-балтийские этюды. / In: Endzelīns J. Darbu izlase, 2.s. Rīga: Zinātne, 1974.

Endzelīns 1943 – Endzelīns J. Senprūšu valoda [SV] / Rīga:Universitāte, 1943.

Endzelīns 1948 – Endzelīns J. Baltu valodu skaņas un formas / In: Endzelīns J. Darbu izlase, 4.s., 2.d. Rīga: A.Upīša valodas un literatūras institūts, 1982.

Endzelīns 1951 – Endzelīns J. Latviešu valodas gramatika / Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1951.

Firestone 1965 – Firestone H.L. Description and Classification of Sirionó, a Tupí-Guaraní Language / Janua Linguarum, series practica XVI. London - The Hague - Paris: Mouton & Co, 1965.

Gamkrelidze 1960 – Гамкрелидзе Т. В., Хеттский язык и ларингальная теория / Труды института языкознания АН Грузинской ССР, СВЯ, 1960 3, 15–91.

Gamkrelidze–Ivanov 1972 – Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вёч. Вс. Лингвистическая типология и реконструкция системы индоевропейских смычных / In: Конференция по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков Москва: Институт славяноведения и балканистики, 1972, 15–18.

Gamkrelidze–Ivanov 1984 – Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вёч. Вс. Индоевропейский ёзык и индоевропейцы. Реконструкциё и историко-типологический анализ праёзыка и протокультуры с предисловием Р.О.Якобсона / Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984, т. 1, 2.

Gamkrelidze–Mačavariani 1982 – Gamkrelidze Th.V.–Mačavariani G.I. Sonantensystem und Ablaut in den Kartvelsprachen / Ars Linguistica 10, Commentationes analyticae et criticae. Gunter Narr: Tübingen, 1982.

Gelb 1958 – Gelb I.J. La lingua degli Amoriti / Rendiconti della Academia Nazionale dei Lincei, ser. viii, 1958 13, 143–164.
Geniušienė 1970 – Генюшене Э.Ш. Валентностные классы литовского глагола и система синтаксических структур / In: Синтагматика, парадигматика и их взаимоотношение на уровне синтаксиса. Материалы научной конференции. Рига: Издательство Латвийского университета, 1970.
Geniušienė 1971 – Geniušienė E. Lietuvių kalbos veiksmažodžių sintaksinė klasifikacija / Kalbotyra 1971 23/1, 7–16.
Geniušienė 1972 – Geniušienė E. Dėl pasyvinės intranzityvinių veiksmažodžių formos / Kalbotyra 1972 24/1, 27–32.
Geniušienė 1983 – Генюшене Э.Ш. Рефлексивные глаголы в балтийских ёзыках и типологиё рефлексивов / Вильнюс: Издательский отдел Вильнюсского университета, 1983.
Gerulis 1922 – Gerullis G. Die altpreußischen Ortsnamen / Berlin und Leipzig: Walter de Gruyter & Co., 1922.
Girdenis 1981 – Girdenis A. Fonologija / Vilnius: Mokslas, 1981.
Girdenis 1991 – Girdenis A. Žodžio galo priegaidžių kilmė ir raida lietuvių kalboje / In: VI Tarptautinis baltistų kongresas 1991 m. spalio 2–4 d. Pranešimų tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1991, 33–34.
Girdenis–Žulys 1973 – Girdenis A., Žulys V. [Rec.:] Lietuvių kalbos gramatika, I / Bl 1973 9/2, 208.
Грамматика литовского ёзыка [ГЛЯ] / Вильнюс: Мокслас, 1985.
Hirt 1929 – Hirt H. Indogermanische Grammatik, Bd. 5: Der Akzent / Heidelberg: Carl Winter, 1929.
Ivanov 1963 – Иванов Вёч.Вс. Хеттский ёзык / Москва, 1963.
Ivanov 1965 – Иванов Вёч.Вс. Общеиндоевропейскаё, праславёнскаё и анатолийскаё ёзыковые системы [ОПАЯС] / Москва: Наука, 1965.
Ivanov 1981 – Иванов Вёч.Вс. Славёнский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки [СБРГ] / Москва: Наука, 1981.
Jakaitienė 1973 – Jakaitienė E. Veiksmažodžių daryba. Priesagų vediniai. Vilnius: VU leidybinis skyrius, 1973.
Jakaitienė, Laigonaitė, Paulauskienė 1976 – Jakaitienė E., Laigonaitė A., Paulauskienė A. Lietuvių kalbos morfologija / Vilnius: Mokslas, 1976.

Jakulienė 1985 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai. Tipas *kala* / In: Tarptautinė baltistų konferencija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 1985.

Jakulienė 1986 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai / Bl 1986 22/1, 25–47.

Jakulienė 1988 – Jakulienė A. Lietuvių kalbos *a*-kamieniai veiksmažodžiai (tęsinys) / Bl 1988 24/2, 142–156.

Job 1977 – Job D.M. Probleme eines typologischen Vergleichs iberokaukasischer und indogermanischer Phonemsysteme in Kaukasus / Europäische Hochschulschriften, Reihe XXI, Phonologie und Phonetik, Bd 2. P.Lang&H.Lang: Frankfurt-Bern, 1977.

Joffe 1973 – Иоффе В.В. Происхождение и развитие категории рода в праиндоевропейском языке / Научные доклады высшей школы, Филологические науки, 1973/2, 53–162.

Johnson 1977 – Джонсон Д.Э. О релёционных ограничениёх на грамматики / In: Новое в зарубежной лингвистике. Москва: Прогресс, 1982, 37–75.

Kacnelson 1958 – Кацнельсон С.Д. К фонологической интерпретации протоиндоевропейской звуковой системы / ВЯ 1958/3, 46–59.

Kacnelson 1986 – Кацнельсон С.Д. Общее и типологическое ёзыкознание / Ленинград: Наука, 1986, 107–152 (О грамматической категории), 152–159 (Грамматическаё семантика и синтаксические формализмы).

Karaliūnas 1987 – Karaliūnas S. Baltų kalbų struktūrų bendrybės ir jų kilmė / Vilnius: Mokslas, 1987.

Kaukienė 1993 – Kaukienė A. *Rìšti* tipo veiksmažodžių šaknies sandara / Bl 1993 28/1 [Vilnius, 1994], 9–18.

Kaukienė 1994 – Kaukienė A. Lietuvių kalbos veiksmažodžio istorija, t. 1 / Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 1994.

Kazlauskas 1962 – Казлаускас И. К развитию общебалтийской системы гласных / ВЯ 1962/4.

Kazlauskas 1968 – Kazlauskas J. Lietuvių kalbos istorinė gramatika / Mintis: Vilnius, 1968.

Kibrik 1979 – Кибрик А.Е. Подлежащее и проблема универсальной модели ёзыка / Известиё АН СССР, Сер. литературы и ёзыка, 1979 36/4, 309–317.

Klimov 1977 – Климов Г.А. Типологиё ёзыков активного строё / Москва: Наука, 1977.

Klimov 1983 – Климов Г.А. Принципы контенсивной типологии / Москва: Наука, 1983.
Klusis 1989 – Klusis M. Prūsų kalba, I / Vilnius: ‘Prūsa’, 1989.
Klusis–Stundžia 1995 – Klusis M., Stundžia B. (eds.) Pirmoji prūsų knyga / Bibliotheca Baltica. Vilnius: Pradai, 1995.
Knobloch 1951 – Knobloch J. Zur Vorgeschichte des indogermanischen Genitivs der *o*-Stämme auf *-sjo* / Die Sprache 1951 II/ 3, 131–149.
Kølln 1969 – Kølln H. Oppositions of Voice in Greek, Slavic and Baltic / Det Kongelige Danske Videnskabernes, 1969, 43, 4.
Kortlandt 1989 – Kortlandt Fr. Lithuanian *statýti* and related formations / Bl 1989 25/2, 104–112.
Krahe 1969 – Krahe H. Indogermanische Sprachwissenschaft, II: Formenlehre. Berlin, Walter de Gruyter & Co, 1969.
Kuipers 1960 – Kuipers A.H. Phoneme and morpheme in Kabardian (Eastern Adyghe) / Janua Linguarum 7. Mouton: The Hague–Paris, 1960.
Kuipers 1968 – Kuipers A.H. Unique types and typological universals / In: Pratidānam F.B.J.Kuiper. The Hague, 1968, 68–88.
Kuryłowicz 1956 – Kuryłowicz J. L'apophonie en indo-européen / Prace językoznawcze 9. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk: Wrocław, 1956.
Kuryłowicz 1964 – Kuryłowicz J. The Inflectional Categories of Indo-European / Carl Winter, Universitätsverlag: Heidelberg, 1964.
Laroche 1962 – Laroche É. Un “ergatif” en indo-européen d'Asie Mineure / BSL 1962 57/1, 23–43.
Laroche 1965 – Laroche É. Études de linguistique Anatolienne / Revue Hittite et Asianique 1965 23/76, 33–54.
Lehmann 1952 – Lehmann W.P. Proto-Indo-European Phonology / University of Texas Press: Austin, 1952.
Lehmann 1993 – Lehmann W.P. Theoretical Bases of Indo-European Linguistics / Routledge: London and New York, 1993.
Leumann 1952 – Leumann M. Vokaldehnung, Dehnstufe und Vrddhi / IF 1952 61, 1–16.
Levin 1964 – Levin N.B. The Assiniboine Language / Published by Indiana University, Bloomington, Mouton & Co: The Hague, 1964.
Lietuvių kalbos gramatika [LKG] / Vilnius: Mintis, 1971, t. 2 (Morfologija:

Veiksmažodis, kt.).
Lipskienė–Vidugiris 1967 – Lipinskienė J., Vidugiris A. Dieveniškių tarmė / LKK 1967 9, 183–222.
Mačavariani 1980 – მაჭავარიანი მ. ქცევის კატეგორიის საკითხისათვის [Versijos kategorijos klausimu] / IKE 1980 22, 39–66.
Mačavariani 1981 – მაჭავარიანი მ. მოქმედების, პროცესისა და მდგომარეობის ცნებების განსაზღვრისათვის [Veiksmo, proceso ir būsenos sąvokų apibrėžimo klausimu] / In: Вопросы современного общего ёзыкознаниё. Тбилиси: Мецниереба, 1981, т. 6, 30–69.
Martynov 1982 – Мартынов В.В. Категории ёзыка. Социологический аспект / Москва: Наука, 1982.
Martynov 1983 – Мартынов В.В. Язык в пространстве и времени. К проблеме глоттогенеза славён / Москва: Наука, 1983.
Maslov 1965 – Маслов Ю.С. Система основных понётий и терминов славёнской аспектологии / In: Вопросы общего ёзыкознаниё. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1965, 53–80.
Maurer 1947 – Maurer Th.H. Unity of the Indo-European ablaut system / Language 1947 23/1, 1–22.
Mažiulis 1958 – Мажюлис В. Заметки к вопросу о древнейших отношениёх балтийских и славёнских ёзыков. Вильнюс: Гос. издат. политической и научной литературы, 1958.
Mažiulis 1965 – Мажюлис В. Некоторые фонетические аспекты балто-славянской флексии / Bl 1965 1/1, 17–30.
Mažiulis 1968 – Mažiulis V. Zum preußischen bzw. baltischen Instrumental Singular / Bl 1968 4/1, 23–29.
Mažiulis 1970 – Mažiulis V. Dėl balt. **u̯* nykimo / In: Donum Balticum To Professor Christian S. Stang on the occasion of his seventieth birthday 15 March 1970. Velta Rūķe-Draviņa, ed. / Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1970.
Mažiulis [1970 = BS] – Mažiulis V. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai [BS] / Vilnius: Mintis, 1970.
Mažiulis 1974 – Mažiulis V. Le génitif singulier italo-celtique des noms en *-o-* / In: Studia indoeuropejskie, Ioanni Safarewicz septuagenario /.../ oblatum / Prace komisji językoznawstwa Nr 37. Wrocław etc.: Wydawnictwo PAN, 1974, 141–146.
Mažiulis 1981 – Mažiulis V. Prūsų kalbos paminklai [PKP] / Vilnius:

Mokslas, 1981, t. 2.

Mažiulis 1994 – Mažiulis V. Dėl prūsų grafinių taisymų / Bl 1994 27/2, 57–60.

Meillet 1931_1 – Meillet A. Théorie du rythme et du ton en indo-européen / BSL 1931 31/1, 1–7.

Meillet 1931_2 – Meillet A. Caractère secondaire du type thématique indo-européen / BSL 1931 32/3, 194–203.

Meillet 1937 – Meillet A. Introduction à l'étude comparative des langues indoeuropéennes / Paris: Hachette, 1937.

Melikishvili 1974 – Melikishvili I. Phonostatistic typology and the interpretation of reconstructed systems / Linguistica Generalia. Acta Universitatis Carolinae 1974. Prague, 1977.

Messing 1947 – Messing G.H. Selected studies in Indo-European phonology / Harvard Studies in Classical Philology 1947 56/57, 161–232.

Mithun 1991 – Mithun M. Active/agentive case marking and its motivations / Lg 1991 67/3, 510–546.

Mühlenbachs 1923–1932 – Mühlenbachs K. Lettisch–deutsches Wörterbuch, redigiert, ergänzt und fortgesetzt von J.Endzelin / Riga, 1923–1932, Bd. 1–4.

Nedialkov–Jachontov 1983 – Недёлков В.П., Яхонтов С.Е. (Вводнаё статьё) / In: Типологиё результативных конструкций. Результатив, статив, пассив, перфект. Ленинград: Наука, 1983.

Nedialkov–Silnickij 1969 – Недёлков В.П., Сильницкий Г.Г. (Вводнаё статьё) / In: Типологиё каузативных конструкций. Морфологический каузатив. Ленинград: Наука, 1969.

Nikolaev–Starostin 1981 – Николаев С.Л., Старостин С.А. Парадигматические классы индоевропейского глагола / In: Балто–славёнские исследованиё 1981. Москва: Наука, 1982, 261–343.

Основы финно-угорского языкознания [ОФУЯ]. Москва: Наука 1974.

Palmaitis 1978 – პალმაიტი ლ. "ემფატიკური -ა" სახელთა მორფოლოგიის ძირითად საკითხებთან დაკავშირებით ["Emfatinis *-a*" ryšium su pagrindiniais vardažodžio morfologijos klausimais] / Macne [Tbilisi] 1978 1, 113–125.

Palmaitis 1979_1 – Palmaitis [M.]L. Proto-Indo-European vocalism and development of the Indo-European declensional models / IF 1979

84, 17–48.

Palmaitis 1979_2 – Палмайтис Л. Аккузатив и род / ВЯ 1979 4, 90–100.

Palmaitis 1980 – Палмайтис Л. Прусское *deiwas* : санскритское *devásya*, литовское *diẽvojis* и русское *евоный* – мифический формант генитива **-si̯o* и отгенитивное склонение / Bl 1980 16/1, 19–24.

Palmaitis 1981_1 – Palmaitis [M]L. The new look of Indo-European declension / IF 1981 86, 71–95.

Palmaitis 1981_2 – Palmaitis [M]L. On the origin of the Semitic marker of the feminine / ArOr 1981 49/3, 263–269.

Palmaitis 1984 – Palmaitis L. Indoeuropean masdar as the 3rd person and *yra* in Baltic / Bl 1984 20/2, 126–135.

Palmaitis 1985 – Palmaitis L. Optativ und Personalendungen im Prussischen / Bl 1985 21/2, 159–169.

Palmaitis 1986 – Palmaitis L. Veiksmažodžio gramatinės kategorijos ir baltų kalbos / Bl 1986 22/1, 11–24.

Palmaitis 1988_1 – Palmaitis L. Why does Baltic have the unmarked verbal form of the 3rd person? / Bl 1988 24/2, 138–141.

Palmaitis 1988_2 – Palmaitis [M]L. Review: Гамкрелидзе Т.В., Иванов Вёч.Вс. Индоевропейский ёзык и индоевропейцы / Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984, т. 1, 2 / IF 1988 93, 280–292.

Palmaitis 1994 – Palmaitis L. Preterito-prezentiniai veiksmažodžiai baltų kalbose / In: Jono Kazlausko diena: istorinės gramatikos dalykai. Konferencijos programa ir tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1994, 15–16.

Palmaitis – Kaira 1988 – Палмайтис М.Л., Каира Ст. Протоиндоевропейский, балтийский, картвельский / In: Взаимодействие культур Востока и Запада. Вильнюс: Вильнюсский университет, 1988, 55–58.

Paulauskienė 1971 – Paulauskienė A. Dabartinės lietuvių kalbos veiksmažodis / Vilnius, 1971.

Paulauskienė 1979 – Paulauskienė A. Gramatinės lietuvių kalbos veiksmažodžio kategorijos / Vilnius: Mokslas, 1979.

Perelmuter 1977 – Перельмутер И.А. Общеиндоевропейский и греческий глагол. Видо-временные и залоговые категории. / Ленинград: Наука, 1977.

Petersen 1938 – Petersen W. The evidence of schwa secundum in Latin

and Greek / Language 1938 14/1, 39–59.
Pisani 1958 – Pisani V. L'indoeuropéen reconstruit / Lingua 1958, 7.
Pulleyblank 1965 – Pulleyblank E. The Indo-European vowel system and the qualitative ablaut / Word 1965 21.
Rosinas 1988 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžiai. Vilnius: Mokslas, 1988.
Rosinas 1995 – Rosinas A. Baltų kalbų įvardžiai. Morfologijos raida. Vilnius, 1995.
Sabaliauskas 1957 – Sabaliauskas A. Atematiniai lietuvių kalbos veiksmažodžiai / In: Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957.
Savčenko 1974 – Савченко А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков. Высшая Школа: Москва, 1974.
Savičiūtė 1980 – Савичюте Г.С. Предикаты цели и предикаты каузации / Известиё АН СССР, Сер. литературы и ёзыка, 1980 39/6, 539–548.
Savičiūtė 1985 – Savičiūtė G. Parūpinamųjų veiksmažodžių semantika / LKK 1985 24, 236–251.
Schmalstieg 1976 – Schmalstieg W.R. Studies in Old Prussian. University Park and London, 1976.
Schmid 1962 – Schmid W.P. Zu Simon Grunaus Vaterunser / IF 1962 67, 261–272.
Schmid 1963 – Schmid W.P. Studien zum baltischen und indogermanischen Verbum / O.Harrassowitz: Wiesbaden, 1963.
Schmid 1966 – Schmid W.P. Baltische Beiträge IV: Zur Bildung des litauischen Praeteritums / IF 1966 71/3, 286–296.
Schmid 1967 – Schmid W.P. Baltische Beiträge V: Zur Bildung des Praeteritums im Lettischen / IF 1967 72, 116–122.
Schmid 1978 – Schmid W.P. Indogermanistische Modelle und osteuropäische Frühgeschichte / Akademie d. Wissenschaften u.d. Literatur Mainz, Abhandlungen d. Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse 1978/1, Fr.Steiner: Wiesbaden, 1978.
Schmid 1986 – Schmid W.P. Alteuropa und das Germanische / In: Beck H., ed., Germanenprobleme in heutiger Sicht. Berlin–New York, 1986, 155–167.
Schmitt-Brandt 1967 – Schmitt-Brandt R. Die Entwicklung des indogermanischen Vokalsystems / Julius Groos: Heidelberg, 1967.
Seebold 1970 – Seebold E. Vergleichendes und etymologisches Wörterbuch der germanischen starken Verben / Janua Linguarum, series

practica 85. Mouton: The Hague–Paris, 1970.
Silnickij 1983 – Сильницкий Г.Г. Семантическаё структура глагольного значениё / In: Проблемы структурной лингвистики 1983. Москва: Наука, 1986, 3–16.
Smoczyński – Smoczyński W. Studia Bałto-słowiańskie / Kraków, 1989–.
Сравнительнаё грамматика германских ёзыков [СГГЯ]. Т.II: Фонологиё; т.III: Морфология; т.IV: Морфология (продолжение) / Москва: Издат.АН, т.II, 1962, т.III, 1963, т.IV, 1966.
Stang 1942 – Stang Chr. S. Das slavische und baltische Verbum / J.Dybwad: Oslo, 1942.
Stang 1966 – Stang Chr. S. Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen / Universitetvorlaget: Oslo–Bergen–Tromsö, 1966, Ergänzungsband, 1975.
Stepanov 1975 – Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики / Москва, 1975.
Stepanov 1981 – Степанов Ю.С. Балто-славёнский инъюнктив и сигматические формы / Bl 1981 17/2, 112–125.
Stundžia 1981 – Stundžia B. Daugiskaitiniai asmenvardiniai oikonimai ir jų reikšmė linksniavimo bei kirčiavimo sistemų rekonstrukcijai / LKK 1981 21, 185–198.
Stundžia 1992 – Stundžia B. The category of collective and the development of nominal accentuation in East Baltic languages. / In: Colloquium Pruthenicum Primum. Papers from the First International Conference on Old Prussian held in Warsaw, September 30th–October 1st, 1991 / Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1992, 151–156.
Stundžia 1995 – Stundžia B. Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo sistema / Vilnius: Vilniaus universiteto Baltų filologijos katedra, 1995.
Sturtevant 1951 – Sturtevant E.H. A Comparative Grammar of the Hittite Language / New Haven: Yale University Press, 1951.
Szemerényi 1970 – Szemerényi O. Einführung in die vergleichende Sprachwissenschaft / Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1970.
Šanidze 1926 – შანიძე ა. ქართული ზმნის საქცევი [Kartų veiksmažodžio versionizatorius] / Bulletin de l'Université de Tiflis 1926/6.
Типологиё конструкций с предикатными актантами [ТКПА] / Ленинград: Наука, 1985.
Toporov 1961 – Топоров В.Н. Локатив в славянских языках /

Москва: Издательство Академии Наук СССР, 1961.

Toporov 1980 – Топоров В.Н. Категории времени и пространства и балтийское ёзыкознание / In: Балто–славёнские исследованиё 1980. Москва: Наука, 1981, 11–15.

Topuria 1944 – თოფურია ვ. ბრუნების სისტემისათვის სვანურში სხვა ქართველურ ენათა ბრუნებასთან შედარებით [Dėl linksnių sistemos svanų kalboje lyginant su kitų kartvelų kalbų linksniavimu] / Известия АН Грузинской ССР 1944 5-3.

Trautmann 1910 – Trautmann R. Die altpreussischen Sprachdenkmäler / Göttingen: Van den Hoeck & Ruprecht, 1910.

Uhlenbeck 1901 – Uhlenbeck C.C. Agens und Patiens im Kasussystem der indogermanischen Sprachen / IF 1901 12/1-2, 170–171.

Wackernagel–Debrunner 1930 – Wackernagel J., Debrunner A. Altindische Grammatik, Bd. III / Göttingen: Van den Hoeck & Ruprecht, 1930.

Watkins 1969 – Watkins C. Geschichte der indogermanischen Verbalflexion / In: Indogermanische Grammatik, hrsg. von J.Kuryłowicz, Bd. III/1: Formenlehre. Heidelberg: C.Winter: Universitätsverlag, 1969.

Xrakovskij 1985 – Храковский В.С. (Вводнаё статьё) / In: Типологиё конструкций с предикатными актантами. Ленинград: Наука, 1985.

Zgusta 1951 – Zgusta L. La théorie latyngeale / ArOr 1951 19/3-4, 428–472.

Zinkevičius 1966 – Zinkevičius Z. Lietuvių dialektologija / Vilnius: Mintis, 1966.

Zinkevičius 1984, 1987 – Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos istorija, t. 1: Lietuvių kalbos kilmė / Vilnius: Mokslas, 1984; t. 2: Iki pirmųjų raštų / Vilnius: Mokslas, 1987.

Žulys 1974 – Žulys V. Trečiojo asmens nėra / Kalbotyra 1974 25/1, 83–92.

Žulys 1975 – Žulys V. Bendrinės lietuvių kalbos veiksmažodžių asmens galūnės / Kalbotyra 1975 26/1, 63–73.

Žulys 1991 – Žulys V. Kelios pastabos dėl *o* kamieno dat. sg. galūnės / In: VI Tarptautinis baltistų kongresas. Pranešimų tezės. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1991, 99.

PRIEDAS

Seniausiuose lietuvių raštijos paminkluose paliudytos negimininių įvardžių formos ir jų santykinis dažnumas

I lentelė **PS** (Punktai sakymų) **DP**(Daukšos Postilė) **PK** (Petkevičiaus Katekizmas) **BP** (Bretkūno Postilė) **MK** (Mažvydo Katekizmas)

Užfiksuotieji senosiuose lietuvių raštuose atvejai ir jų santykinis dažnumas

Eil. Nr.	Linkšnio pamatinis modelis	Užfiksuoti atvejai	PS			DP			PK			BP		MK		Bendrasis atvejų skaičius	Bendrasis %
			sukirčiuotų ar nesukirčiuotų	iš viso	%	sukirčiuotų ar nesukirčiuotų	iš viso	%	sukirčiuotų ar nesukirčiuotų	iš viso	%	iš viso	%	iš viso	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	nom. sing.																
1	aš, eš	aſch, aſ		65			430			70		282		7		854	
2		aſg, aſgu		—			2			—		—		—		2	
3		aſgi		—			—			1		—		—		1	
4		aſien		—	4,7		—	5,3		3	4,1	—	6,9	—	1,9	3	5,4
5		eſch		—	—		—	—		—	—	134	3,26	—	—	134	0,8[1]
	nom. sing.																
6	tu	tu		41			298			132		329		40		840	
		tugu		1			—			—		6		—		7	
		tugi		—			—			—		1		—		1	
		tuien		—	3,1		—	3,6		7	7,76	—	8,2	—	10,9	7	5,4
	gen. sing.																
7	manens	mangis[3], manęs, manis	2[3]			315			—			—		—			

8		mánęs, mánis,															
		PS manis,															
		DP mánę́s	112			13			31			—		—			
9		manęs, manens	—	114	8,3	103	431	5,3	20	51	2,8	87	2,1	6	1,6	699	4,4
	allat. sing.																
10	manenspi	manę́ʃp															
		manę́sp															
		manę́ʃp'	—			77			—			—		—			
11		mánęʃp															
		mánęʃp'															
		ʃáwiʃp															
		PK mánęʃp															
		PS maniʃp															
		tawisp	19			2			35			—		—			
12		manęsp															
		manenʃp	—	19	1,4	41	120	1,5	—	35	1,96	19	0,46	3	0,82	196	1,01
13		táwęʃpi,															
		manenʃpi,															
		PK manęʃpi	—	—	—	—	—	—	20	20	1,11	2	0,04	—	—	22	0,18
	gen. sing.																
14	manes[4]	manés	—			12			—			—		—			
15		mánes															
		DP ʃáwęs	1*			1*			10			—		—			

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
16		manęs DP manęs, manę̃s	–	1	0,07	10	23	0,28	11	21	1,2	112	2,7	9	2,46	166	1,05
17	*allat. sing.* manespi'	taweʃpi	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	0,04	–	–	2	0,01
18		maneʃp DP tawęsp', tawę̃ʃp'	–	–	–	9	9	0,11	–	–	–	27	0,65	6	1,64	42	0,26
19	*gen. sing.* manen[a]	manę́	–			13			–			–		–			
20		mânę															
		tâwę́	?↓*			3			3			–		–			
21		manę	?↓	?↓		5	21	0,25	13	16	0,89	–	–	–	–	37	0,23
22	*gen. sing.* manen – ?	tawi	1			–			–			–		–			
	=dat. sing. mani – ?	mâni	15	16	1,2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	16	0,10
23	*gen. sing.* mane	mâne															
		DP tâwę	–			1	1		8			–		–			
24		ʃawę				6											
25		[illegible]					[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]			[illegible]	[illegible]

I lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	acc. sing. manen[28]	manę́															
26		manę̂	—			18			—			—		—			
27		mánę															
		DP táwę́, jáwę́	?↓[11]			3			3			—		—			
28		tawę															
		jawę	?↓	?↓		5	26	0,31	—	3	0,16	—	—	—	—	29	0,18
29	*acc. sing.* =dat. sing. mani[18]; *acc. sing.* manen — ?	mani															
30		MK Tawy, jawy	130			5[18]			—			—		7			
		máni	49	179	13,06	—	5	0,06	—	—	—	—	—	—	1,9	191	1,2
31	*acc. sing.* man* (?)	mań															
		taw	—	—	—	1[18]	1	0,01	1[18]	1	0,05	—	—	—	—	2	0,01
32	*acc. sing.* mane	manė															
		manē															
		(t)åwė	—			485			—			—		—			

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
33		máne															
		DP mánę,															
		táwę, máné	–			37			128			–		–			
34		manę															
		DP manę															
		manę̃, mania,															
		manę	–			218			64			407		24			
		tawę̃[7]	–	–	–	1	741	9,06	–	192	10,7	–	9,9	–	6,6	1364	8,6
	acc. sing																
35	seve[18]	ʃewę	–	–	–	1[18]	1	0,01	–	–	–	–	–	–	–	1	0,006
	acc. sing.																
36	mi	–mi–	–			–			–			3		–			
37		–m	–	–	–	–	–	–	4	4	0,22	–	0,07	–	–	7	0,04
	dat. sing.																
38	mi[18]	–mi–	–			2[18]			–			1[illegible]		–			
39		–m	–	–	–	3	5	0,06	1[illegible]	1	0,05	2[illegible]	0,07	–	–	9	0,05
	dat. sing.																
40	man[i]	man															
		taw															
		tau															
		mán	196			199			73			300		17			

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
41		maū															
		māū	28	224	16,3	571	770	9,4	15	88	4,9	–	7,8	–	4,65	1419	8,97
	dat. sing.																
42	mani	mani															
		mâni															
		BP manne	1			3			35			1**		1**			
43		Mânig															
		Tâwigu	–	1	0,07	2	5	0,06	–	35	1,96	–	0,02	–	0,27	43	0,3
	adess. sing.																
44	manipi	manip															
		tawip'	–			7			–			–		–			
45		jâwip	–			–			1			–		–			
46		manip															
		MK tawyp/-ip	–	–	–	23	30	0,36	1	2	0,11	7	0,17	6	1,64	45	0,3
47		manipi	–	–	–	–	–	–	–	–	–	3	0,07	–	–	3	0,01
	iness. sing.																
48	manyje	tawije	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2**	0,04	–	–	2	0,01
	iness. sing.																
49	manėje	taweie															
		jawie	–	–	–	–	–	–	–	–	–	13	0,31	–	–	13	0,08

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
50	*instr. sing.*																
51	manimi	manimi	—			62			—			—		—			
		manimi															
		DP ļavimi	—			8			—			—		—			
52		manimi	—			60			1**			37		—			
53		mánimi	—	—	—	—	130	1,6	2**	3	0,16	—	0,9	—	—	170	1,1
54		manim	—			3				—		—		—			
		mánim	5**			—			16			—		—			
55		manim															
		manim̃	16	21	1,5	19	22	0,26	12	28	1,6	5**	0,12	—	—	76	0,5
	nom. pl.																
56	mes	mes															
		més															
		mẽs															
		DP mus															
		(1 × **)	31			333			105			344		21			
57		męs															
		męs**	—			191			—			—		—			
58		meš															
		mes'															
		męš															
		męs'	—	31	2,3	14	538	6,6	—	106	5,86	—	8,4	—	5,75	1039	6,6
	nom. pl.																
59	mens	męs	—	—	—	5	5	0,06	—	—	—	—	—	—	—	5	0,03

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	nom. pl.																
60	jûs	ius															
		PS iuus	23	23	1,7	13	13	0,15	18	18	1,0	188	4,6	8	2,2	250	1,6
	nom. pl.																
61	jūsą	iys	–			151	–		–			–		–			
		iys', iyš	–	–	–	3	154	1,9	–	–	–	–	–	–	–	154	0,8
	gen. pl.																
62	mūsun	mûʃy															
		mûʃu															
		mûʃy															
		mûʃʃy															
		múʃʃy	–			1732			–			–		–			
63		muʃý															
		mûʃý															
		muʃú	–			67			–			–		–			
64		muʃy															
		muʃu	280			99			406			790		95			
65		muʃug	1	281	20,5	–	1898	23,2	–	406	22,7	–	19,3	–	26,0	3470	21,9**
	gen. pl.																
66	mumus	mýʃg	–			150			–			–		–			
		myʃý	–			16			–			–		–			
		myšg	–	–	–	82	248	3,03	–	–	–	–	–	–	–	248	1,6

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	gen. pl.																
67	mūs	mus															
		ius	—	—	—	—	—	—	4[illegible]	4	0,22	11	0,26	—	—	15	0,09
	dat. pl.																
68	mumus	mámus															
		mãmus															
		mýmus															
		mámas	—			727			—			—		—			
69		mumás															
		mãmás															
		iámás	—			27			—			—		—			
70		mumus	108			328			119			511		6			
71		mumuš															
		mumus'															
		múmuš	—			9			—			—		—			
72		iumuſʒ	—	108	7,9	1	1092	13,3	—	119	6,64	—	511	12,5	1,64	1836	11,6
	dat. pl.																
72	mumus (?)[illegible]	mámys															
		mumys	—	—	—	5	5	0,06	—	—	—	—	—	—	—	5	0,03
	dat. pl.																
73	mums	mums	20														
		múms	—	20	1,5	33	33	0,4	91	91	5,1	43	1,04	35	9,6	222	1,4

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
74	*dat. pl.* mum′	ium′	1														
		idm′	—	1	0,07	1	1	0,01	—	—	—	—	—	—	—	2	0,01
75	*dat. pl.* mumis**	iumis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1**	0,02	—	—	1	0,006
76	*dat. pl.* mus (?)	mus	—	—	—	—	—	—	1**	1	0,05	—	—	—	—	1	0,006
77	*acc. pl.* mus	mus															
		mús															
		ius															
		jus	96			770			225			320		68			
		mui	—	96	7,0	5	775	9,5	—	226	12,6	—	7,8	—	18,6	1485	9,4
78	*acc. pl.* mus (?)	mųs															
		mų́s	—	—	—	7	7	0,08	—	—	—	—	—	—	—	7	0,04
79	*acc. pl.* muos (?)	mùs															
		iùs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	0,07	—	—	3	0,01

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	acc. pl.																
80	mumus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1[illegible]	0,02	—	—	1	0,006
	instr. pl.																
81	mumis	mumis	—			39			—			—		—			
82		mūmis	—			4			—			—		—			
83		mumis	4	4	0,29	42	85	1,03	15	15	0,83	21	0,51	1	0,27	126	0,8
	instr. pl.																
84	mumis	mums	3	3	0,22	—	—	—	7	7	0,39	—	—	—	—	10	0,06
	instr. pl.																
85	mumus[illegible]	—	—	—	—	—	—	—	2[illegible]	2	0,11	1[illegible]	0,02	—	—	3	0,01
	iness. pl.																
86	mūsy(je)	mūʃy	—	—	—	1[illegible]	1	0,01	—	—	—	—	—	—	—	1	0,006
	iness. pl.																
87	mūsuje	muʃuie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0,12	—	—	5	0,03
	adess. pl.																
88	mūspi	muʃpi	9			—			1[illegible]			—		—			
89		muʃpe	—	9	0,65	—	—	—	2[illegible]	3	0,16	—	—	—	—	12	0,07
90		muʃp	—	—	—	—	—	—	6	6	0,33	—	—	—	—	6	0,03

1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
91	*adess. pl.* "mūsgu"[44]	musĝ	–	–	–	1[44]	1	0,01	–	–	–	–	–	–	–	1	0,006
92	*adess. pl.* mūsip	muʃip'															
		mūʃip'															
		mûʃip'	–			6			–			–		–			
93		muʃip															
		musip'															
		DP iûʃip	–	–	–	11	17	0,2	–	–	–	9	0,21	–	–	26	0,16
94	*adess. pl.* mūsimpi	muʃimp'															
		muʃimp															
		muʃimp															
		DP mûʃimp',															
		mûʃimp',															
		musimp',															
		musîmp',															
		muʃimp'	–			82			–			–		–			
95		mûʃimp'	–			8			–			–		–			
96		muʃimp	–	–	–	–	90	1,1	8	8	0,44	–	–	–	–	98	0,62

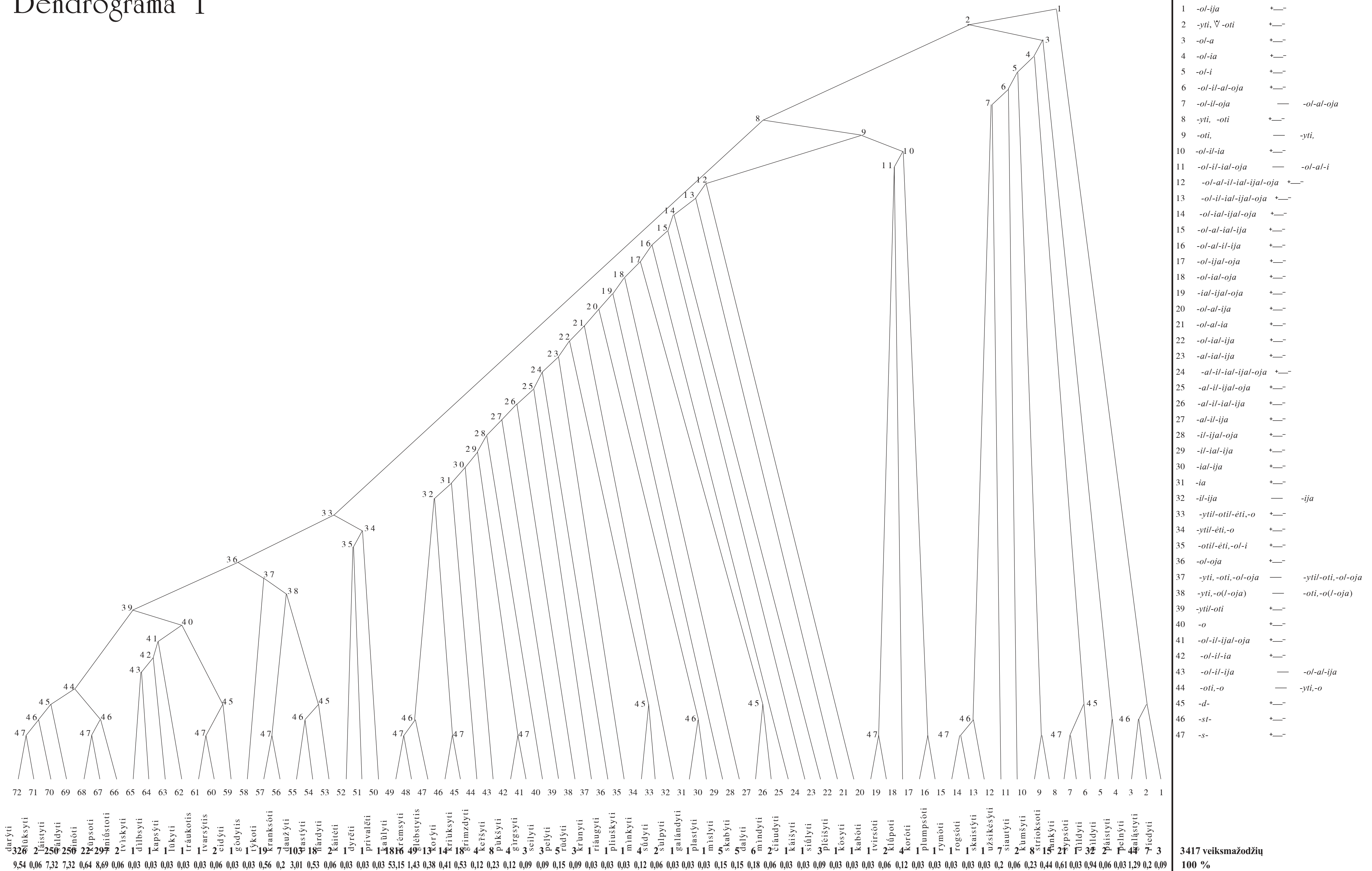
1 lentelė (tęsinys)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	adess. pl.																
97	musimp(?)	myʃimp															
		myʃimp	–	–	7	7	0,08	–	–	–	–	–	–	–	–	7	0,04
	allat. pl.																
98	mūsumpi	muʃýmp															
		muʃýmp'															
		muʃúmp															
		muʃũmp'															
		iūʃýmp'	–			34*			–			–		–			
99		muʃump															
		muʃump'															
		mũʃump															
		DP maʃump'	9	9	0,65	29	63	0,77	8	8	0,44	20	0,48	5	1,4	105	0,7
100		muʃumpi															
		iu=ʃumpi	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	0,04	–	–	2	0,01
	allat. pl.																
101	musumpi	myʃýmp															
	(?)	myʃýmp'															
		myʃymp					12	0,14								12	0,07
103	II viso			1371			8242			1799		4101		365		15878	

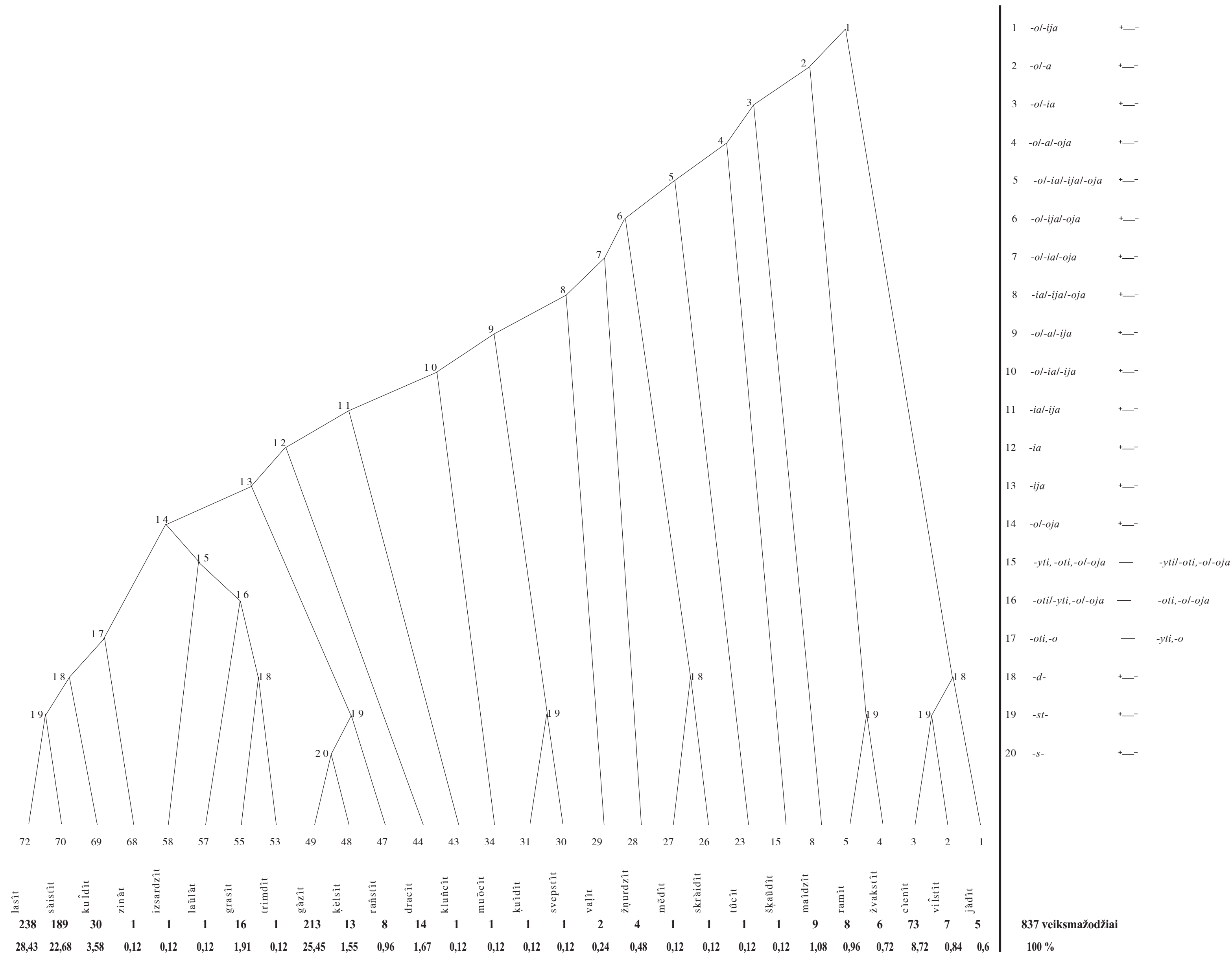
1 lentelė (tęsinys)

[1] Užfiksuota Zieteloje (A. Vidugiris, LKK, 3, 114—115), Nemenčinėje (LKŽ, 2, 1163).
[2] Paprastumo dėlei visur, kur įmanoma, nurodoma tik viena iš 2 ar 3 vienodo modelio formų.
[3] PS I 61_{4}, II 134_{8}.
[4] Archainė forma be nazalizacijos — plg. *manės, tavės, savės* Semeliškėse (LKAK, 284—594), Garliavoje (Chr. Stang, Vergleichende Grammatik der baltischen Sprachen, 251, Oslo, 1966).
[5] PS II 183_{12} (3 pers.). [6] DP 285_{28}.
[7] Dėsningai atsirado iš *manes+pie* — žr. 4.
[8] Daugelyje rytiečių tarmių gen. *mani*<**manen* (-n iš akuzatyvo), bet acc. *manį*.
[9] Širvydo rašyba neleidžia nustatyti galinio *i* (*mani*) ilgumo — žr. 8.
[10] Žr. 8; plg. LKAK, 284. [11] Žr. 9.
[12] Būdinga daugeliui lietuvių tarmių — plg. Z. Zinkevičius, Lietuvių dialektologija, § 489 c.
[13] DP 169_{8}, 359_{14}. [14] DP 47_{48} (2 pers.). [15] PK 50_{21}.
[16] Užfiksuota Klaipėdos krašte. [17] DP 27_{44} (3 pers.).
[18] Užfiksuota Zieteloje (A. Vidugiris, LKK, III, 116).
[19] DP 84_{24}, 250_{30}. [20] BP II 294_{8}. [21] PK 77_{18}. [22] BP II 242_{14}, 521_{11}.
[23] *manne* BP I 274_{11}. [24] MK 35_{21}. [25] 2, 3 pers. [26] 3 pers. [27] 1, 2 pers.
[28] 3 pers. [29] 2, 3 pers. [30] DP 5_{40}.
[31] Tokie Daukšos parašymai, tikriausiai, žymi platųjį *e*, tuo tarpu *mės* — platųjį ilgą.
[32] Procentas didelis, neskyrus pron. pers. *mūsų* ir pron. poss. *mūsų*. [33] 2 pers.
[34] Plg. ž. iness. mọ̄mínsę Užventyje (LKAK, 290—193).
[35] Būdinga tarmėms (Juknaičiai, Karmėlava, Rumšiškės, Juodkrantė ir kt.).
[36] BP II 72_{19}. [37] Tur būt, korektūros klaida. [38] BP II 490_{8}.
[39] Užfiksuota tarmėse, pvz., Ribokuose (LKAK, 289—146).
[40] PK 126_{28}, 197_{25}. [41] BP I 412_{8}. [42] DP 47_{23}. [43] PK 123_{13}. [44] PK 117_{26}, 132_{8}.
[45] Plg. Lazūnų ad.>ai *mūsk* (LKZ, I, 332) <**mūsgu*? [46] DP 349_{8}. [47] DP 40_{40} adesyvo reikšme!

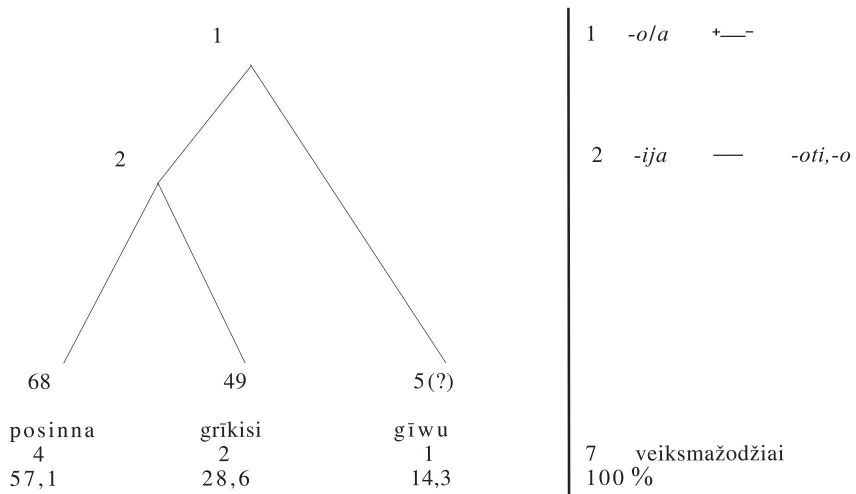
Dendrograma 1

Dendrograma 2

Dendrograma 3

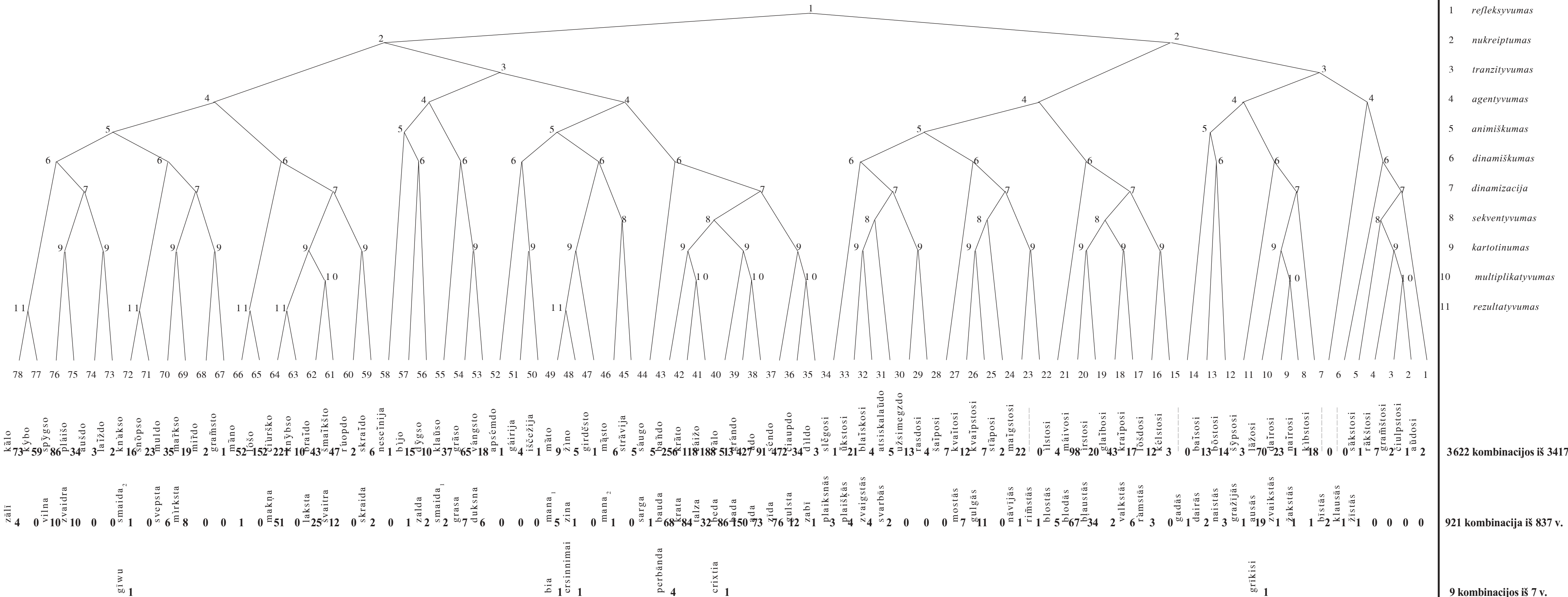
Dendrograma 4

1

2						2					
3				b		3				a b	
4		c / 4		4		4		a c / 4		4	
#	d	c	cd	b	bd	a	ad	ac	acd	ab	abd
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
aũdosi	———	daĩrosi	baisosi	máivosi	blaĩvosi	rãšo	mãto	vángsto	bìjo	braĩdo	kãbo
klàusās	bîstās	žakstās	daĩrās	vaîbstās	plaišķās	raksta	mana	duksna	zaÎda	makņa	muôsta
		grīkisi				(lāiku)	bia				gīwu

Dendrograma 5

Matrica 1

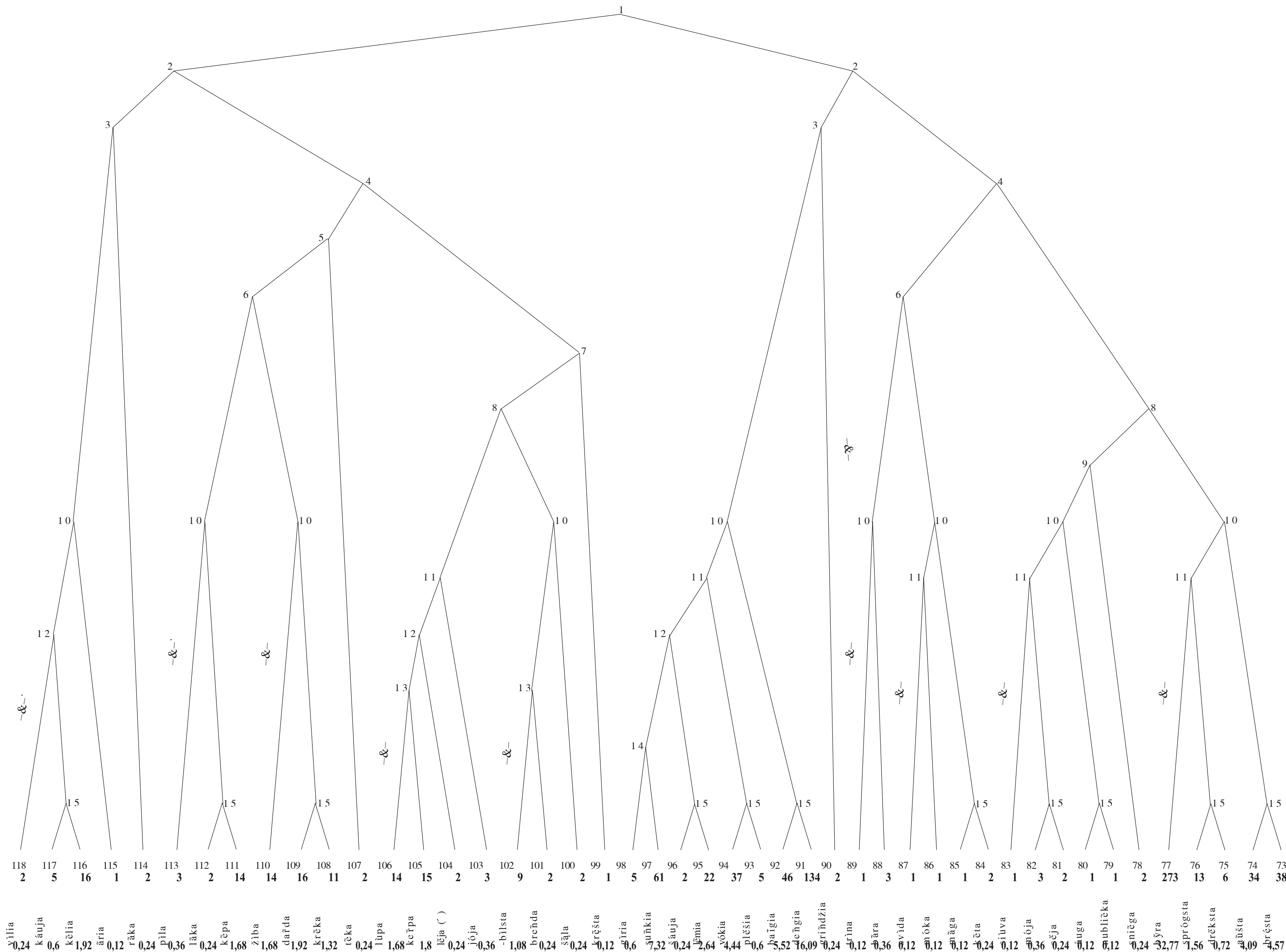
78	77	76	75	74	73	72	71	70	69	68	67	66	65	64	63	62	61	60	59	
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	4
–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	5
–	–	+	+	+	+	–	–	+	+	+	+	–	–	+	+	+	+	+	+	6
0	0	–	–	+	+	0	0	–	–	+	+	0	0	–	–	–	–	+	+	7
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
0	0	–	+	–	+	0	0	–	+	–	+	0	0	–	–	+	+	–	+	9
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
–	+	0	0	0	0	–	+	0	0	0	0	–	+	–	+	0	0	0	0	11

58	57	56	55	54	53	52	51	50	49	48	47	46	45	44	43	42	41	40	39	38	37	
–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	2
–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	3
–	–	–	+	+	+	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	4
–	+	+	0	0	0	–	–	–	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	5
0	–	+	–	+	+	–	+	+	–	–	–	+	+	–	+	+	+	+	+	+	+	6
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	–	–	–	–	–	–	+	7
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	–	+	0	–	–	–	+	+	+	0	8
0	0	0	0	–	+	0	–	+	–	–	+	0	0	0	–	+	+	–	+	+	–	9
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	–	+	0	–	+	0	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	–	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11

36	35	34	33	32	31	30	29	28	27	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	
–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	1
+	+	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
+	+	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	4
0	0	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	5
+	+	–	+	+	+	+	+	–	+	+	+	+	+	–	+	+	+	+	+	6
+	+	0	–	–	–	+	+	0	–	–	–	+	+	0	–	–	–	–	+	7
0	0	0	–	–	+	0	0	0	–	–	+	0	0	0	–	–	+	+	0	8
+	+	0	–	+	0	–	+	0	–	+	0	–	+	0	–	+	–	+	–	9
–	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11

16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	1
–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	2
0	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	+	3
+	–	–	–	+	+	+	+	+	–	+	+	+	+	+	+	4
0	–	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
+	0	–	+	–	+	+	+	+	0	–	+	+	+	+	+	6
+	0	0	0	0	–	–	–	+	0	0	–	–	–	–	+	7
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	–	+	+	+	0	8
+	0	0	0	0	–	+	+	0	0	0	0	–	+	+	0	9
0	0	0	0	0	0	–	+	0	0	0	0	0	–	+	0	10
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11

Dendrograma 6

ceḷ dārd *itr.* lup cȩ̃rp lej jãj bi̇̂lst brìen saȋst vâc bar šuj aũg snìeg bir̃st àust

1 barytona — oxytona

2 *-a* — *-ia/-a,-ia*

3 *-ia/-a & -ė/-o* — *-ia*

4 *-a & -o* — *-a & -ė, -a & -ėjo, -a & -ėjo/-o*

5 *-a & -ėjo/-o* — *-a & -ėjo, -a & -ė*

6 *-a & -ėjo* — *-a & -ė*

7 *-n/-sta/-a/-i & -ėjo* — *-n/sta & -o*

8 *-n/sta & -o* — *-a & -o, -a/-n-a & -o*

9 *-a/-n-a & -o* — *-a & -o*

10 +&+ — +˙&+˙, +&+˙, +&–, –&–, –˙&–˙, –&–˙

11 +˙&+˙ — +&+˙, +&–, –&–, –˙&–˙, –&–˙

12 +&+˙ — +&–, –&–, –˙&–˙, –&–˙

13 +&– — –&–, –˙&–˙, –&–˙

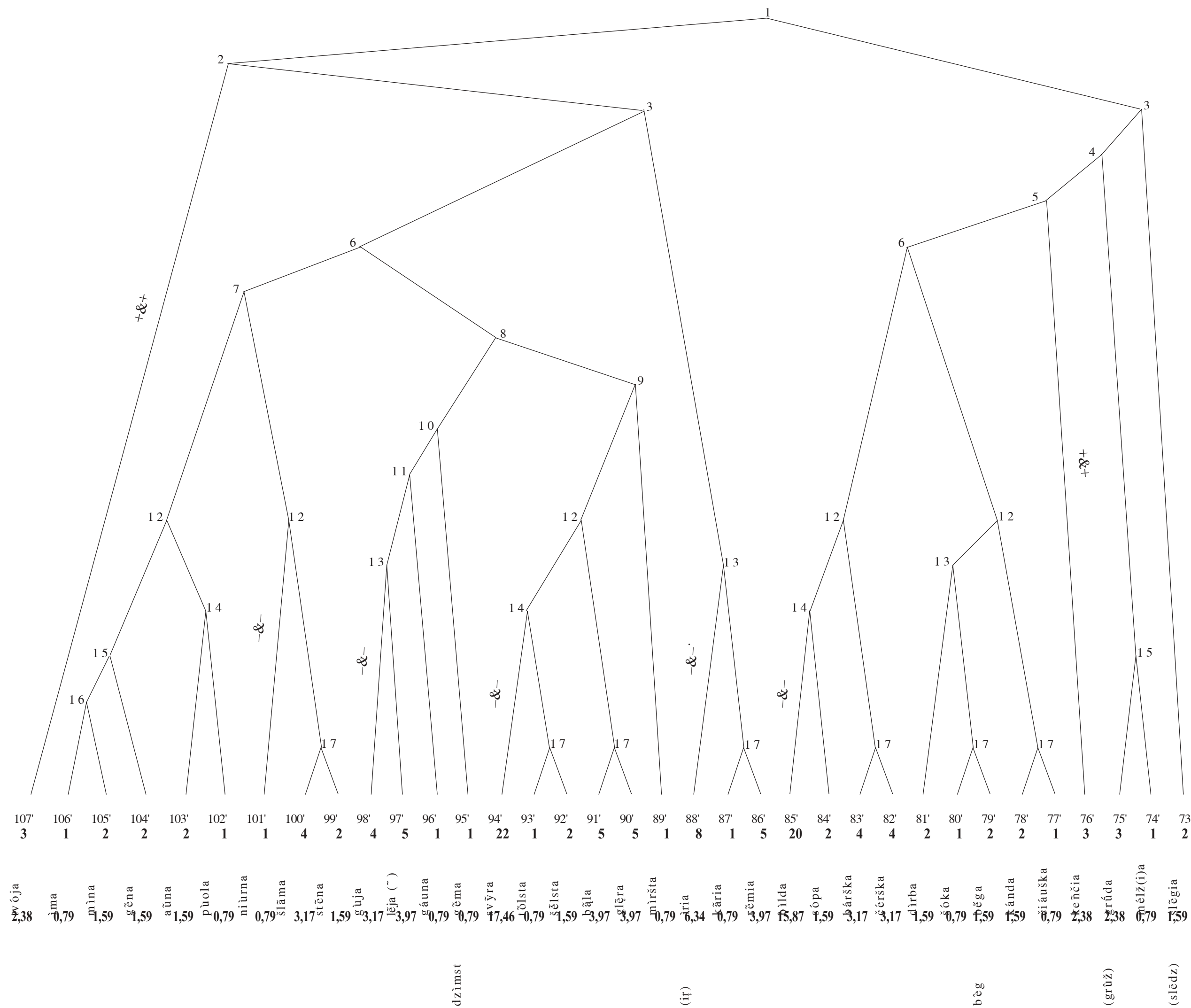
14 –&–, –˙&–˙ — –&–˙

15 √*-e-* — √*-a-*

833 lie. k. veiksmažodžiai

100 %

Dendrograma 7 (6')

1 √-P,T,K,S — √-R,-H

2 √-R — √-H

3 -*ia*

4 -*a*/-*ia*

5 -*ia* & -*ėjo*

6 -*a* & -*o*,-*o*/-*ė* — -*a* & -*ėjo*,-*ė*

7 -*a* & -*ėjo* — -*a* & -*ė*

8 -*n*-/-*sta*

9 -*n*-/-*sta* & -*ė*

10 -*a*/-*n*-/-*sta* & -*o*/-*ė* — -*a* & -*o*,-*o*/-*ė*

11 -*a* & -*o*,-*o*/*ė* — -*a* & -*o*

12 +&+

13 +&+˙

14 +˙&+˙

15 +&–

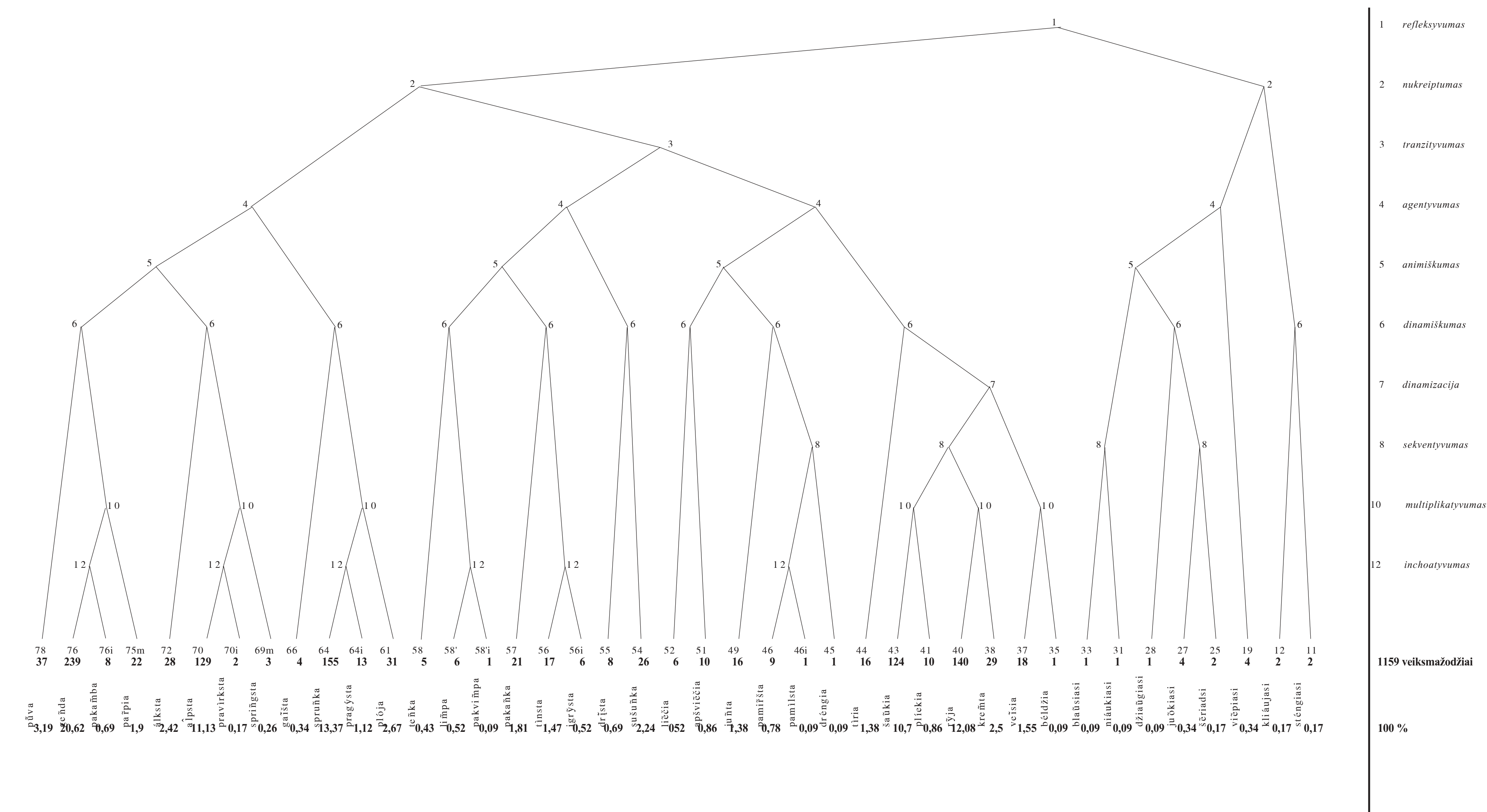
16 –&–˙ — –&+˙

17 √-*e*- — √-*a*-

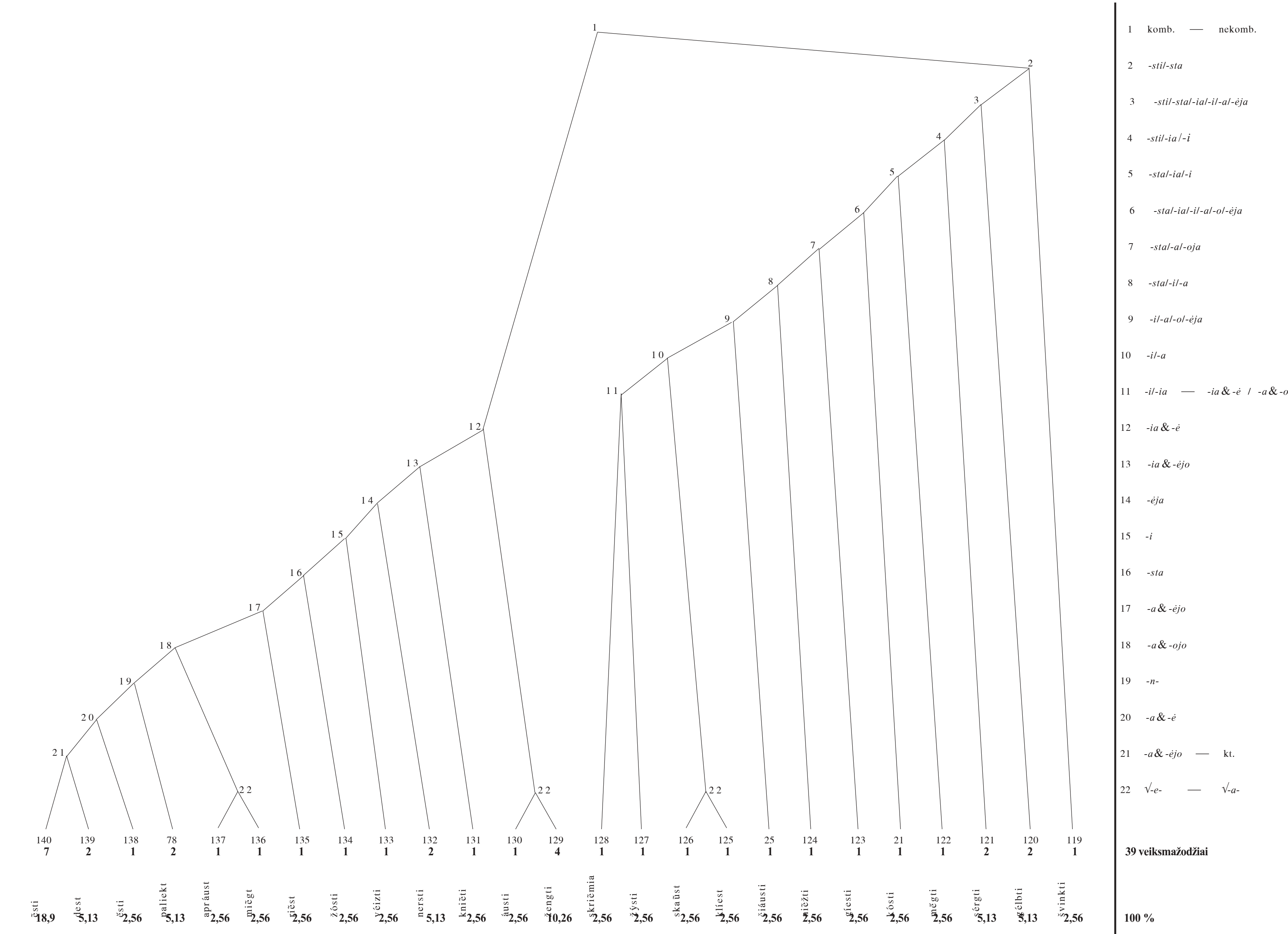
126 lie. k. veiksmažodžiai

100 %

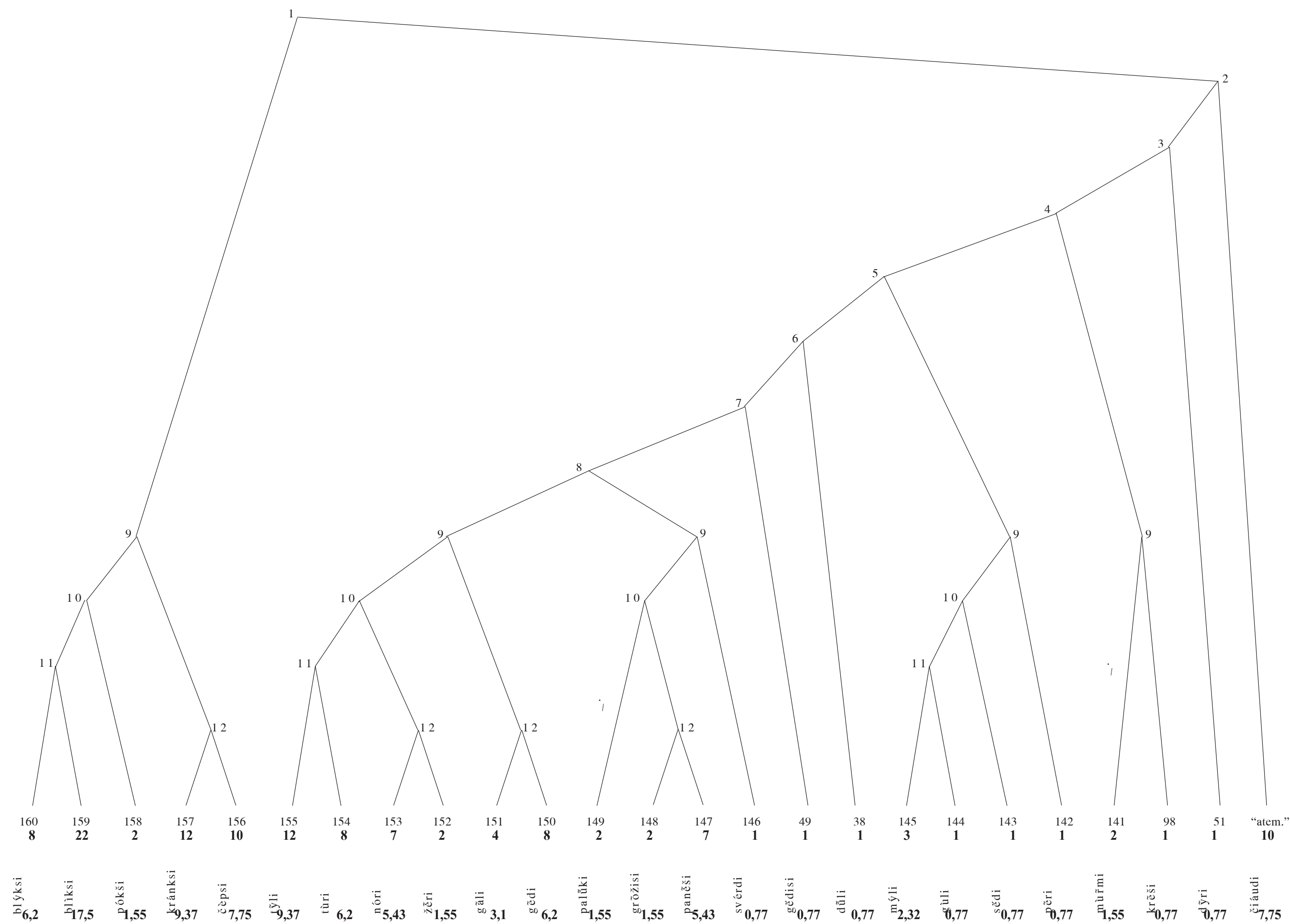
Dendrograma 8

Dendrograma 9

Dendrograma 10

1 *-i* — *-si*

2 "atematiniai"

3 *-i/-o*

4 *-i/-a*

5 *-i/-ia*

6 *-i/-ia/-a/-ija/-oja*

7 *-i/-ija*

8 *-i/-ėja*

9 +

10 +˙

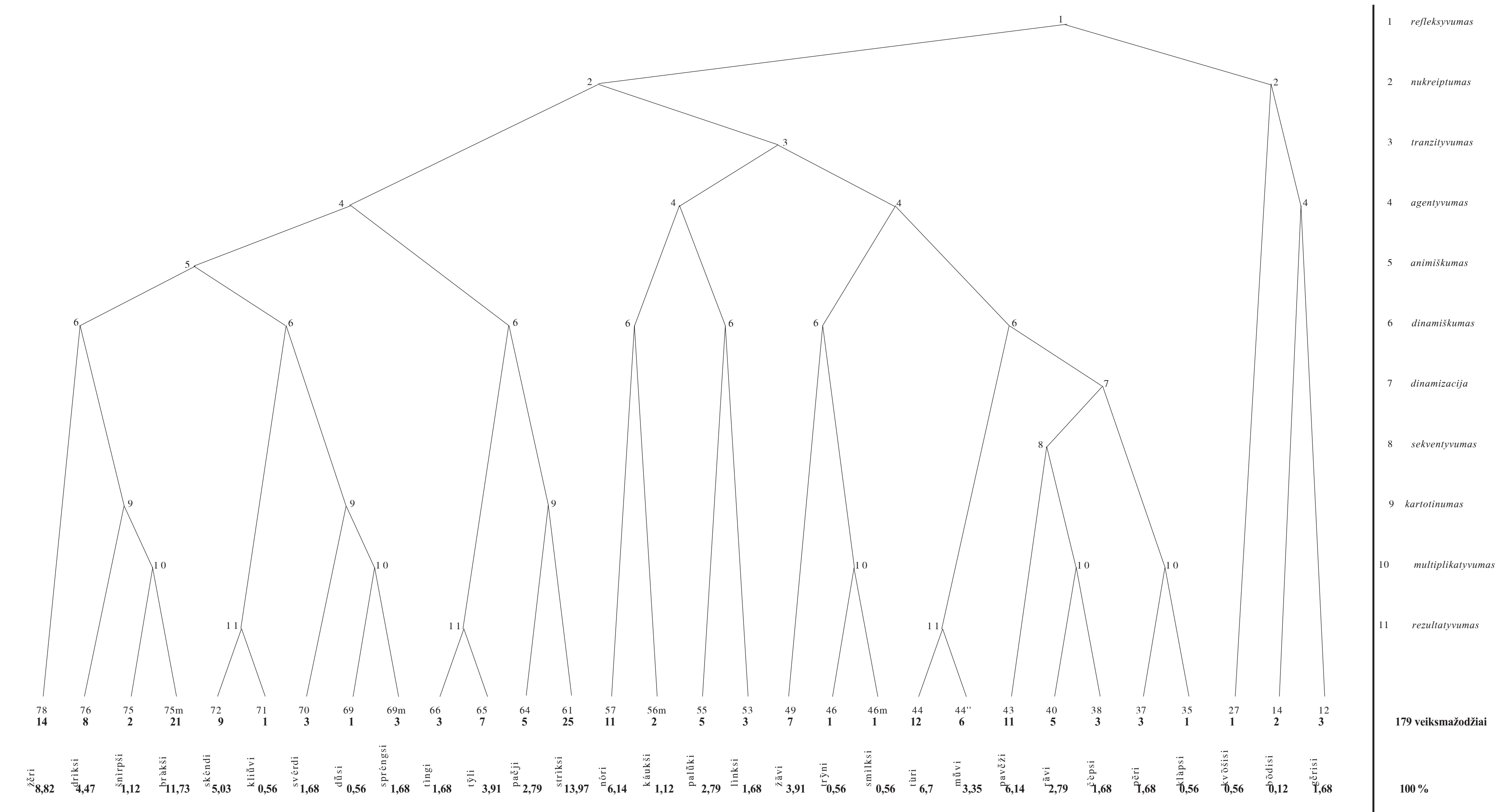
11 – — –˙

12 √*-e-* — √*-a-*

129 veiksmažodžiai

100 %

Dendrograma 11

Dendrograma

Ši knyga atspindi ilgametes autoriaus klajones po kalbų pasaulį, pradėtas semitologijos studijomis St.Peterburge 1965 m., tęstas baltistikos aspirantūroje 1973 m. Vilniuje bei kartvelologinėje "stažuotėje" Gruzijoje, 1976 m. dirbant kūriku asfalto gamykloje, o baigtos pirmąja šios knygos versija 1995 m. Vokietijoje, renkant baltiškos kilmės leksiką iš vokiečių rytprūsiečių tarmės kartotekos Kielio universiteto germanistikos seminare. Jame pirmą kartą viešumon iškelta ir čia dėstomoji prokalbės kaip minimaliausių inovacijų zonos koncepcija.

Knygoje remtasi daugiausia Vytauto Mažiulio ir Georgijaus Klimovo teorijomis. Čia visiems laikams atsisveikinta su klasikine ide. prokalbės samprata, aštuoniais jos linksniais, tariamai joje egzistavusiomis prezenso/imperfekto, aoristo, perfekto gramatinėmis kategorijomis su atitinkamomis "bendraindoeuropietiškomis" fleksijomis. Vardažodžių tematinio balsio atsiradimas siejamas su morfologinį krūvį įgavusia binomine priebalsio vokalizacija kamieno finalėje. Baltų kalbų 3-jo asmens nežymėtumas siejamas su veiksmažodžio II serijos formos, kilme – vardažodinės, apibendrinimu: baltų kalbų 3-as asmuo atspindi ikiinfinityvinių laikų masdarą, su juo derinęsi inertyvinės/adverbialinės reikšmės kuopinės daugiskaitos **-ai*/**-ei* dariniai semantiškai nereikalavo jokio 3-jo asmens daugiskaitos markerio (vadinas, baltų kalbos niekad ir nepasižymėjo sigmatine **-a*/**-e* kamieno daugiskaita, nei kada nors turėjo morfologiškai išbaigtą bevardę giminę – prūsų kalboje pasigendama paradigminių bevardės giminės daugiskaitos formų, kuopinės reikšmės *-ō* dariniai alomorfiški *-ai* dariniams). Daug dėmesio skirta prabaltų preterito-prezentiniams perfektinės semantikos veiksmažodžiams, parodant, kaip jų formos, virsdamos preteritinėmis, "pasigamindavo" prezenso formas, kaip, dėl akuzatyvinės konstrukcijos įsigalėjimo susidarius tranzityvumo–intranzityvumo kategorijai, savo preteritus "gamindavosi" inovacinės tranzityvinės formos. Atlikta formaliai suskirstytų veiksmažodžio kamienų semantinė klasifikacija, nustačius daug niuansų aprėpiančius skiriamuosius požymius ir pateikus rezultatus dendrogramomis, matricomis bei ištisais lietuvių, latvių ir prūsų (čia tik *ā-* ir *ija-*kamienų) veiksmažodžių sąrašais. Rasta nemaža naujų aiškinimų senoms problemoms (prūsų "artikelio" sintaksinė funkcija, rytų baltų žodžio *yra* masdarinė inaktyvinė kilmė, kt.). Šitaip praplėsta V. Mažiulio deklinacijos teorija bei pritarta jo iškeltai baltų kalbų kaip "paskutiniosios indoeuropiečių vandenyno valkos" idėjai. Nors visa tai vargu ar pradžiugins tradicionalistus, šis "profesionalaus kūriko" darbas galbūt sudomins originalių sprendimų ieškantį jaunimą, kuris ir yra visa tolesnių indoeuropeistinių ir baltistinių studijų viltis.

BALTŲ KALBŲ GRAMATINĖS SISTEMOS RAIDA